

ΙΣΙΔΩΡΟΥ
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

3

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ Γ΄

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ Α΄ - Υ΄Γ΄

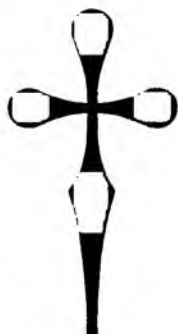
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

3

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
Ελεῦθε. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε



ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΙΣΙΔΩΡΟΣ
ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 880. Οικίας 031/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν τόμο αὐτὸ συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Γ' Βιβλίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει 413 ἐπιστολές.

Οἱ 413 Ἐπιστολές τοῦ Γ' Βιβλίου ἀπευθύνονται σὲ 152 διαφορετικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κατ' ἀλφαριθμητικὴν σειράν εἶναι:

	Ἐπιστολές
1 ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ ΤΓ.	1
2 ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΙΗ', ΚΖ', ΠΔ', ΡΞ''.	4
3 ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΣΒ', ΣΖς'.	2
4 ΑΕΤΙΩ ΡΝΘ'.	1
5 ΑΕΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ ΡΜΑ', ΤΚΗ'.	2
6 ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΙΘ', ΞΒ', ΡΞΘ', ΣΝΗ'.	4
7 ΑΛΥΠΙΩ ΡΙΒ', ΡΠ', ΤΒ', ΤΖΗ'.	4
8 ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΛΔ'.	1
9 ΑΛΦΙΩ ΡΝΓ'.	1
10 ΑΛΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΡΝ', ΡΝΑ'.	2
11 ΑΜΜΩΝΙ ΠΒ'.	1
12 ΑΜΜΩΝΙΩ Γ, ΡΚΖ.	2
13 ΑΜΜΩΝΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ ΤΗ'.	1
14 ΑΝΤΙΟΧΩ ΡΔ', ΣΛΑ'.	2
15 ΑΝΤΙΟΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ Ζ'.	1
16 ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΤΝΑ', ΤΝΒ'.	2
17 ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΝΗ', ΡΛΖ', ΡΛΗ', ΣΞΕ', ΣΟΓ, ΤΞΓ'.	6
18 ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΖ.	1
19 ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ ΛΖ', ΡΝΔ', ΤΜΕ', ΤΖΓ',	4

20	ΑΡΣΕΝΟΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΡΟΑ', ΡΟΒ', ΡΟΓ',	3
21	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΤΨΘ'.	1
22	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ ΟΖ, ΣΠΒ', ΤΑ',	3
23	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ Λ', ΡΝΖ, ΡΞΑ', ΡΞΖ, ΤΟΔ',	5
24	ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΖ', ΤΙΘ', ΤΚ', ΤΚΑ'.	4
25	ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤΗ ΚΓ.	1
26	ΑΥΞΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ ΣΚ'.	1
27	ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΟΖ.	1
28	ΑΦΘΟΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΚΗ'.	1
29	ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ Η', ΣΛ', ΣΟΑ', ΣΟΔ'.	4
30	ΓΕΡΜΑΝΩ ΣΨΑ'.	1
31	ΓΕΡΜΑΝΩ ΚΟΜΗΤΙ ΤΟΖ'.	1
32	ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΣΨΒ', ΤΙΑ', ΤΛΑ',	3
33	ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ ΥΖ'.	1
34	ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ ΤΠΘ'.	1
35	ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΠΓ', ΥΙΓ'.	2
36	ΔΙΟΣΚΟΡΩ ΣΜΔ'.	1
37	ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΡΟΕ', ΣΝΒ', ΤΠΑ', ΤΠΒ', ΤΨΔ'.	5
38	ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΧΩ, ΙΕ', ΙΖ, ΤΠΖ.	3
39	ΕΠΙΜΑΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΤΟΗ'.	1
40	ΕΡΜΕΙΑΔ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ ΤΝ'.	1
41	ΕΡΜΙΝΩ, ΔΩΡΟΘΕΩ, ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, ΤΟΓ'.	1
42	ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, ΡΨΕ', ΣΝΓ', ΣΝΕ', ΤΟ', ΤΟΕ'.	5
43	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Κ', ΚΑ', ΚΘ', ΨΘ', ΡΓ', ΡΛ', ΣΝΘ', ΤΕΒ'.	8
44	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΤΕΖ'.	1
45	ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΡΙΕ', ΣΜΓ', ΣΝΖ.	3
46	ΕΥΛΟΓΙΩ ΡΠΔ', ΣΛΖ.	2
47	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΤΕΘ'.	1
48	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΣΙΑ'.	1
49	ΕΥΤΟΝΙΩ, ΛΔ'.	1
50	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Δ', Ε', Ε', ΠΓ', ΡΖ', ΡΗ', ΡΘ', ΡΚΑ',	

	ΡΜΖ', ΡΜΗ', ΡΜΘ', ΡΞΗ', ΡΟΔ', ΡΠΑ', ΣΓ', ΣΜΖ', ΣΞΖ, ΣΞΖ', ΣΠ', ΣΠΑ'.	20
51	ΖΗΝΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ ΥΗ'.	1
52	ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΡΨ'.	1
53	ΖΩΣΙΜΩ ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΩ ΠΖ.	1
54	ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ ΥΖ.	1
55	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Α', ΝΔ', ΝΘ', ΞΖ', Π, ΠΑ', Ψ, ΨΖ', ΡΙΓ', ΡΛΔ', ΡΜΓ', ΡΠΘ', ΣΙ', ΣΙΗ, ΣΚΔ', ΣΛΕ', ΣΜΗ', ΣΞ', ΣΞΑ', ΤΚΓ', ΤΜ', ΤΞΗ', ΥΑ'.	23
56	ΗΓΟΥΜΕΝΩ ΤΙΝΙ ΤΟΣ.	1
57	ΗΛΙΑ ΣΠΖ.	1
58	ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ Ι'.	1
59	ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΟΒ', ΣΞΒ'.	2
60	ΗΡΩΝΙ ΤΛΒ'.	1
61	ΗΡΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ ΣΛΖ'.	1
62	ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ ΤΛΖ.	1
63	ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ Ζ, ΣΙΞ'.	2
64	ΗΣΑΪΑ ΡΨΣ', ΤΜΗ', ΤΝΖ', ΤΝΗ'.	4
65	ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΛΒ', ΝΒ', ΡΝΞ', ΤΖ'.	4
66	ΘΕΟΓΝΟΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΞΗ', ΡΜΣ', ΡΨΖ'.	3
67	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΙΖ', ΟΔ', ΟΞ', ΡΚΖ', ΡΜΒ', ΣΑ', ΣΜΞ', ΤΛ', ΤΛΖ', ΤΨΖ'.	10
68	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΜΘ', ΤΟΑ', ΤΠΞ'.	3
69	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΡΠΞ', ΣΠΓ'.	2
70	ΘΕΟΔΩΡΩ ΑΥΓΟΥΣΤΑΛΙΩ Ν'.	1
71	ΘΕΟΔΩΡΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΣΠΘ'.	1
72	ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Μ', ΜΑ', ΜΒ', ΡΒ', ΡΞΔ', ΤΟΘ'.	6
73	ΘΕΙΚΤΙΣΤΩ ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ', ΙΔ'.	4
74	ΘΕΟΠΟΜΠΩ ΞΓ,	1
75	ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ (ΘΕΟΠΟΜΠΩ) ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΠΔ', ΣΠΞ'.	2
76	ΘΕΟΦΙΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΨΑ', ΤΔ'.	2

77	ΘΕΩΝΙ ΤΙΖ', ΤΜΒ'.	2
78	ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΡΠΣ', ΡΠΖ', ΡΠΗ', ΣΖΘ'.	4
79	ΘΕΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΟΒ'.	1
80	ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ ΡΟΗ'.	1
81	ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΤΜΔ', ΤΕΑ', ΤΖΒ'.	3
82	ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΛΕ', ΡΖΗ', ΣΚΓ', ΣΟΗ', ΤΙΣ, ΤΠΗ'.	6
83	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΚΒ', ΟΖ', ΟΗ, ' ΠΘ', ΖΕ', ΡΖ, ΡΙ', ΡΙΗ', ΡΚ', ΡΚΕ', ΡΚΗ', ΡΚΘ', ΡΝΒ', ΡΟΣ, ΣΔ', ΣΜΘ', ΣΝ', ΣΝΑ', ΣΞΗ', ΤΠΗ'.	20
84	ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΝΖ'.	1
85	ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΡΙΖ'.	1
86	ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΛΔ', ΤΛΕ'.	2
87	ΚΑΣΣΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΥΒ', ΥΓ'.	2
88	ΚΑΣΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ ΡΝΖ', ΡΝΗ'.	2
89	ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΚΖ, ΡΙΑ', Υ'.	3
90	ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΤΖ.	1
91	ΚΥΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ ΣΟΒ'.	1
92	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΡΙΑ'.	1
93	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΤΠΓ, ΤΖ', ΤΖΑ'.	3
94	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΜΖ', ΜΖ', ΜΗ', ΝΓ', ΡΛΑ', ΡΛΒ', ΡΠΒ', ΡΖΓ', Σ', ΣΙΑΔ', ΣΜ', ΣΜΑ', ΣΟ', ΤΜΖ, ΥΘ'.	15
95	ΛΕΟΝΤΙΩ ΤΞ'.	1
96	ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΠΖ', ΠΗ', ΤΠΖ'.	3
97	ΛΕΟΝΤΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΩ ΣΚΘ'.	1
98	ΛΥΣΟΝΙΩ, ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ, Θ'.	1
99	ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ ΣΞΓ', ΣΞΔ', ΤΙΕ', ΤΝΘ', ΤΖΖ.	5
100	ΜΑΚΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΚΘ'.	1
101	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, ΣΟΕ', ΤΛΓ', ΤΞΖ.	3
102	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ ΥΙΒ'.	1
103	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΠΕ', ΤΚΒ', ΥΙ'.	3

104	ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΚΔ΄.	1
105	ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΡΕΒ΄, ΡΕΓ΄, ΤΘ΄, ΤΝΕ΄, ΤΝΖ.	5
106	ΜΑΡΩΝΙ ΡΕΖ΄, ΥΔ΄.	2
107	ΜΑΡΩΝΙ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΣΚΑ΄, ΣΚΒ΄.	2
108	ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ Ρ΄, ΡΑ΄, ΡΕ΄, ΡΙΖ.	4
109	ΜΑΡΩΝΙ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, ΖΩΣΙΜΩ ΕΑ΄.	1
110	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ, ΔΙΑΚΟΝΩ ΙΑΤΡΩ, ΟΑ΄, ΤΞΔ΄.	2
111	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΚΑΙ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΣΠΗ΄.	1
112	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΣΖΓ.	1
113	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΣΜΒ΄.	1
114	ΝΕΙΛΩ ΕΘ΄, ΡΛΘ΄.	2
115	ΝΕΙΛΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ ΣΕ΄.	1
116	ΝΕΙΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΞΕ΄, ΞΖ.	2
117	ΝΕΜΕΣΣΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΤΛΘ΄.	1
118	ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΣΙΘ΄.	1
119	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΜΘ΄, ΟΓ΄, ΟΘ΄.	3
120	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΣΙΓ΄, ΣΙΖ, ΣΛΘ΄, ΤΙΒ΄, ΤΕ΄, ΥΕ΄.	6
121	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΡΜ΄.	1
122	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΡΜΔ΄.	1
123	ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΣΛΗ΄.	1
124	ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΣΚΖ.	1
125	ΠΑΥΛΩ, ΛΓ΄, ΜΓ΄, ΝΕ΄, ΞΔ΄, ΖΖ, ΡΙΘ΄, ΡΚΒ΄, ΡΚΔ΄, ΡΛΕ΄, ΡΠΓ΄, ΡΖΑ΄, ΡΖΒ΄, ΣΙΒ΄, ΣΝΔ΄, ΣΝΖ΄, ΣΞΘ΄, ΣΖΖ΄, ΣΖΗ΄, ΤΜΑ΄.	19
126	ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ ΣΛΒ΄, ΣΛΓ.	2
127	ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΝΑ΄, ΣΟΖ΄, ΤΝΔ΄.	3
128	ΠΑΥΛΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ ΤΜΖ΄.	1
129	ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΡΞΕ΄.	1
130	ΠΕΤΡΩ ΡΚΓ΄, ΡΟ΄, ΣΜΖ, ΣΟΘ΄, ΣΖΔ΄, Τ, ΤΜΓ΄, ΥΙΑ΄.	8
131	ΠΕΤΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΡΟΖ΄, ΤΕ΄.	2
132	ΠΕΤΡΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ ΡΜΕ΄.	1
133	ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ Ρ ΖΘ΄, ΣΗ΄.	2

134	ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΡΛΓ', ΤΙ', ΤΙΑΔ', ΤΨΕ'.	4
135	ΠΟΙΜΕΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΡΟΘ'.	1
136	ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΜΔ'.	1
137	ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΣΙΖ'.	1
138	ΣΕΡΗΝΩ, ΛΗ', ΤΚΕ', ΤΚΖ.	3
139	ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ, ΨΗ', ΣΚΕ', ΣΚΖ', ΣΚΗ', ΤΚΔ'.	5
140	ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΤΚΖ'.	1
141	ΣΥΡΙΩΝΙ, ΚΕ'.	1
142	ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ ΡΨΔ', ΤΞΕ'.	2
143	ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΤΝΓ', ΤΠΔ'.	2
144	ΤΙΜΟΘΕΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΤΠ'.	1
145	ΤΟΙΣ ΒΟΝΘΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΦΟΙΤΗΤΑΙΣ, ΣΠΖ'.	1
146	ΤΟΙΣ ΤΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΠΑΙΣΙΝ ΝΖ.	1
147	ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ ΛΘ', ΣΘ', ΣΨ.	3
148	ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ ΣΨΕ'.	1
149	ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΛΖ.	1
150	ΩΡΙΩΝΙ ΡΑΣ, ΤΛΗ'.	2
151	ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ ΜΕ'.	1
152	ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ ΛΑ', Ο', ΨΒ', ΨΓ', ΨΔ'.	5
Σύνολο ἐπιστολῶν		413

Ἀπὸ τίς ἐπιστολές αὐτὲς ἄλλες εἶναι φιλικές, ἄλλες συμβουλευτικές, ἄλλες παραμυθητικές, ἄλλες ἐπαινετικές, καὶ ἓνα μεγάλο μέρος αὐτῶν ἐρμηνευτικές ἀσαφῶν χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς, χωρὶς φυσικὰ νὰ παραλείπεται νὰ θιγοῦν θεολογικά, κοινωνικά καὶ ἠθικά θέματα. Προσεκτικὴ μελέτη αὐτῶν θὰ δείξει τὸ πόσο βαθεῖα ἦταν ἐμποτισμένο ἀπὸ τὴ θεία χάρη τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγίου αὐτοῦ πατρός, τοῦ ἰσάξιου τῶν ἄλλων μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ κείμενο καὶ αὐτοῦ τοῦ τόμου, λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ΡΓ, στὸ ὁποῖο ἔχουν γίνεи σημαντικὲς διορθώσεις ἰδίως στὴ στίξη, καὶ τέθηκαν οἱ τίτλοι στὶς Ἐπιστολές πού ἔλειπαν.

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟΝ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

(PG 78, 727-1048)

Α'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Παραινετική.

*Εἰ οὔτε γεέννης οὔτε βασιλείας σοι λόγος οὔδεις, ἀλλά γε
κἂν τὰς παρούσας δίκαιος ἂν εἴης ἀποτρίψασθαι κωμωδίας.*

5

Β'— ΜΑΡΩΝΙ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

*Οὐκ ἀμφίδοξον, ἀλλ' ἔνδοξον ὄντα καὶ γνώριμον καὶ ἀληθῆ
καὶ παρὰ πάντων τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἱερῶν Γραφῶν ὁμολογού-
μενον καὶ πάντως ἐσόμε'ον, τῆς κρίσεως λόγον, ἐν στέροισι
10 δίκαιος ἂν εἴης ἔχειν, καὶ παύσασθαι ὧν κρίσιν μὴ εἶναι νομί-
ζων πράττεις, ἵνα καὶ σαυτὸν κολάσεως, καὶ τοὺς ὀρῶντας
σκανδάλου, καὶ ἡμᾶς λύπης, καὶ τοὺς ῥαθύμους ἀπογνώσεως
ἀπαλλάξῃς*

Γ'— ΑΜΜΩΝΙΩ

15

*Εἰς τό, «Ὁ μὴ ὧν καθ' ἡμῶν,
ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν».*

*Ἐν καιρῷ πολέμου οὐ μόνον τὸν συντοξεύοντα, ἀλλὰ καὶ
τὸν ἐν τοῖς ἐναντίοις μὲν τετάχθαι δοκοῦντα, μὴ κατατοξεύοντα*

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

(PG 78, 727-1048)

1.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Παραινετική.

Ἐάν οὔτε γιά τήν κόλαση οὔτε γιά τή βασιλεία ἰσχύει γιά σένα κανένας λόγος, θά ἔπρεπε τουλάχιστο νά σταματήσεις τίς τωρινές κωμωδίες.

2.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Γιά τή μέλλουσα κρίση.

Ἐπειδή δέν εἶσαι ἀμφισβητούμενη, ἀλλά περιλάλητη καί γνωστή καί ἀληθινή καί ἀναγνωρισμένη ἀπό ὅλους τοὺς σοφοὺς καί τίς ἅγιες Γραφές, καί ὅτι ὅπωςδήποτε θά γίνει ἡ ἀπολογία κατὰ τήν κρίση, θά ἔπρεπε νά τήν ἔχεις μέσα σου, καί νά παύσεις νά κάνεις αὐτὰ πού νομίζεις ὅτι δέν θά κριθοῦν, ὥστε καί τόν ἑαυτό σου νά ἀπαλλάξεις ἀπό τήν κόλαση, καί αὐτοὺς πού σέ βλέπουν ἀπό τόν σκανδαλισμό, καί τοὺς ράθυμους ἀπό τήν ἀπόγνωση.

3.- ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΙΟ

Στό χωρίο· «Αὐτός πού δέν εἶναι ἐναντίον μας,
εἶναι μαζί μας»¹.

Στόν καιρό τοῦ πολέμου ὄχι μόνο τόν συμπολεμιστή σου, ἀλλά καί ἐκεῖνον πού φαίνεται βέβαια πὺς εἶναι μέ τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν, ἀλλά δέν τοξεύει, πρέπει κατὰ κάποιον τρόπο νά τόν θεωρεῖς φίλον. Γι'

δέ, φίλον τρόπον τινὰ ἡγητέον. Διὸ καὶ ὁ θεῖος χρησμός βοᾷ·
 «Ὁ μὴ ὦν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν».

Δ'.— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

«Καὶ ἔπεσε ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῶν ἀστέρων
 5 καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως».

Ἐπειδὴ καὶ τοὺς κομιδῆ προσέχοντας τῆ ἀναγνώσει τὸν
 νοῦν τοῦτο διέλαθεν, οὐκ ἂν σε αἰτιασαίμην ὡς μὴ ἀναγινώ-
 σκοντα, ἀλλὰ συντόμως φράσαιμι. Ὡσπερ ὁ ἀπόστολος ἀστέ-
 ρας καλεῖ τοὺς διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας τοὺς θεωμένους φωτί-
 10 ζοντας, γράφων, «Ἐν οἷς ἔστε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ», οὕτω
 καὶ ὁ Δανιὴλ ἀστέρας καλεῖ τοὺς λαμπροὺς μὲν δι' εὐσέβειαν,
 ἀρίστους δὲ διὰ πολιτείαν. Φησὶ γάρ· «Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν
 ἀπὸ τῶν ἀστέρων καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως»· οὐχ ὡς τῶν ἄστρον
 πεπτωκότων, ὡς φήθησάν τινες (ἄπαγε), ἀλλὰ ὡς Ἀντιόχου
 15 τοῦ Ἐπιφανοῦς (περὶ γὰρ αὐτοῦ ἦν τῷ ἀγγέλῳ ὁ λόγος) ὑπὸ
 τῶν Μακκαβαίων λαμπρῶς ἠττηθέντος καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρ-
 χῆς ἐκπεπτωκότος. Οὐ γὰρ εἶπεν, Οἱ ἀστέρες ἔπεσαν, ἀλλ' ἐκεῖ-
 νος ὑπὸ τῶν ἀστέρων λαμπρῶς ἀγωνισαμένων πέπτωκε, τουτέ-
 στιν ἠττήθη. Ἐὶ δέ τις τὸ «ἔπεσεν», «ἐπάταξεν» ἐκλάβοι (καὶ οὐ-
 20 τω γὰρ πολλάκις λέγεται), ὡς τὸ «ἔπαισεν» ἀντὶ τοῦ «ἐπάταξε»
 «καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰᾶσαντο», τῆς δευτέρας συλλαβῆς διὰ δι-
 φθόγγου γραφομένης, δύναται λέγειν, ὅτι ἐπάταξε τοὺς ἑπτὰ
 ἀδελφοὺς καὶ τὴν μητέρα, Ἐλεάζαρὸν τε τὸν ἱερέα, λαμπρὰν
 καὶ ἀστράπτουσαν πολιτείαν ἐπιδειξαμένους, καὶ καθάπερ
 25 ἀστέρας ἐν γῆ φανέντας. Μακκαβαῖος γὰρ ἐρμηνεύεται, οἶονεὶ
 παρὰ Πέρσαις, «κοίρανος», τουτέστι «δεσπότης». Ἐν τοῖς και-
 ροῖς τοιγαροῦν ἐκείνοις, ἐν οἷς ἢ κατὰ τῶν εὐδοκμωτάτων ἐκεί-
 νων ἀνδρῶν ἐτολμήθη τῷ Ἀντιόχῳ τραγωδία, οἱ Μακκαβαῖοι
 συστάντες ἐξήλασαν ἐκεῖνον τῆς χώρας Διὸ καὶ τοῖς βασα-
 30 νισθεῖσι τοῦνομα ἐξεκίνησε. Μακκαβαῖοι γὰρ ἐκλήθησαν καὶ οἱ

2. Δαν. 8, 10.

3. Φιλπ. 2, 10.

αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος λόγος φωνάζει· «Αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι ἐναντίον μας, εἶναι μαζί μας».

4.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

«Καὶ ἔπεσε στὴ γῆ ἀπὸ τὰ ἄστρα
καὶ ἀπὸ τῆ δύναμή του»².

Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶναι πολὺ ἀφοσιωμένοι στὴν ἀνάγνωσι, τοὺς ξέφυγε ἀπὸ τὸν νοῦ αὐτὸ, δὲν θὰ μπορούσα νὰ σὲ κατηγορήσω ὅτι δὲν διαβάσεις, ἀλλὰ μὲ συντομία θὰ σοῦ ἔλεγα τὰ ἑξῆς Ὁπως ὁ Ἄποστολος ἄστρα ὀνομάζει αὐτοὺς ποὺ μὲ τὸν ἄριστο τρόπο ζωῆς τοὺς φωτίζουν ἐκείνους ποὺ τοὺς βλέπουν, γράφοντας, «Μεταξὺ τῶν ὀποίων λάμπετε σὰν ἄστρα στὸν κόσμος»³, ἔτσι καὶ ὁ Δανιήλ ἄστρα ὀνομάζει αὐτοὺς ποὺ λάμπουν μὲ τὴν εὐσέβειά τους καὶ εἶναι ἄριστοι στὴ συμπεριφορὰ τους. Γιατὶ λέγει· «Καὶ ἔπεσε στὴ γῆ ἀπὸ τὰ ἄστρα καὶ ἀπὸ τῆ δύναμή του»⁴. Ὁχι βέβαια ὅτι ἔπεσαν τὰ ἄστρα, ὅπως νόμισαν κάποιοι, (μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη), ἀλλὰ ὁ Ἄντιοχος ὁ Ἐπιφανῆς (γιατὶ γι' αὐτὸν γινόταν λόγος ἀπὸ τὸν ἄγγελο), ὅταν νικήθηκε ἀπὸ τοὺς Μακκαβαίους ἐντυπωσιακὰ καὶ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς Ἰουδαίας. Γιατὶ δὲν εἶπε, Ἐπεσαν τὰ ἄστρα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔπεσε ἀπὸ τὰ ἄστρα ποὺ ἀγωνίσθηκαν γενναῖα, δηλαδὴ νικήθηκε. Ἐὰν ὅμως κάποιος τὸ «ἔπεσε» τὸ ἐκλάβει ὡς «ἐπάταξε» (γιατὶ καὶ αὐτὸ λέγεται πολλὰς φορές), ὅπως τὸ «ἔπαισεν», ἀντὶ τοῦ «ἐπάταξε», «καὶ τὰ χέρια του τὸν θεράπευσαν», γραφόμενη ἢ δεύτερη συλλαβὴ μὲ δίφθογγο, μπορεῖ νὰ σημαίνει, ὅτι σκότωσε τοὺς ἑπτὰ ἀδελφούς καὶ τὴ μητέρα τους, καθὼς καὶ τὸν ἱερέα Ἐλεάζαρο, οἱ ὅποιοι ἔδειξαν φωτεινὴ καὶ ἀστραφτερὴ συμπεριφορὰ καὶ ἐμφανίσθηκαν στὴ γῆ σὰν ἀστέρια. Γιατὶ Μακκαβαῖος μεταφράζεται ἀπὸ τοὺς Πέρσες «κοίρανος», δηλαδὴ «δεσπότης». Σ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς δηλαδὴ, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀποτολήθηκε ἐναντίον ἐκείνων τῶν φημισμένων ἀνδρῶν ἢ τραγωδία τοῦ Ἄντιόχου, οἱ Μακκαβαῖοι ἀφοῦ ξεσηκώθηκαν ἐνωμένοι ἔδιωξαν ἐκεῖνον ἀπὸ τὴ χώρα τους. Γι' αὐτὸ καὶ προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βασανίσθηκαν. Γιατὶ Μακκαβαῖοι ὀνομάσθηκαν ἐκεῖνοι ποὺ κατὰ τοὺς Μακκαβαϊκοὺς

4. Δαν. 8, 10.

ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς χρόνοις τὰ ἀνήκεστα ὑπομεμενηκότες
καὶ μὴ ἐξομοσάμενοι τοὺς πατέρας νόμους

Ε'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς

5 Ἐκκλησίας, ὅτι «Πύλαι ἄδου ...».

Οὐχ ὡς μηδενὸς πολεμήσοντος καὶ σβέσαι ἐπιχειρήσοντος,
ἀλλ' ὡς ἀντιστησομένων μὲν πολλῶν, ἡττηθησομένων δὲ κατὰ
κράτος, εἴρηται. «Καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»,
τῆς Ἐκκλησίας δὲ δηλονότι. Οὕτω γοῦν καὶ γέγονεν. Ἐπολεμή-
10 θη μὲν γάρ, οὐχ ἡττήθη δέ, ἀλλ' αὐτῶν τῶν σβέσαι ἐπιχειρησάν-
των λαμπρότερα ἀπεφάνθη. Τί τοίνυν θαυμάζεις, εἰ καὶ οἱ ἅγιοι
ἐνταῦθα πολεμοῦνται; Ἐκ γὰρ τῶν πολέμων λαμπρότερα φαίνε-
ται τὰ τρόπαια καὶ σεμνότερα τὰ σκύλα.

Ζ'.- ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

15 Περὶ τῆς ἰσχύος τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων καὶ ἐπαγγελιῶν.

Ὅταν ὁ Θεὸς διαλέγηται ἢ ἐπαγγέληται, καὶ λογισμοὶ καὶ
συλλογισμοὶ καὶ πιθανότητες ῥημάτων ἐκποδῶν οὐχέσθωσαν.
Ταῦτα γὰρ πάντα οὐδὲν παραβαλλόμενα τῷ τοῦ λέγοντος ἀξιώ-
ματι.

20 Ζ'.- ΑΝΤΙΟΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ μνησικακίας, καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι οὐ τοὺς οἰκείους στεφά-
νους ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν πλέκεσθαι βούλονται συμφορῶν,
ἀλλὰ τῶν καθ' ἑαυτοὺς πολλάκις ἀμελοῦντες, τὰ τῶν
πλησίον ἐπανορθοῦνται.

25 Γενναίας μὲν οὐκ ἔστιν ἔργον ψυχῆς τὸ μνησικακεῖν, ἀλλὰ
ταλαιπώρου καὶ φαύλης Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντες περὶ τῶν αὐτῶν
πραγμάτων τὴν αὐτὴν φέρουσι ψῆφον, ἀλλ' οἱ μὲν τῷ ταχέως
θεραπευθῆναι τὸν παροινηθέντα τοῦ συνειδέναι, οἱ δὲ τοῦ μὴ
συνειδέναι τοῖς εἰρημένοις τεκμήριον ποιοῦνται, χρὴ τὸν ἔμ-
30 φρονα τοῖς σοφωτέροις μᾶλλον ἀκολουθεῖν καὶ τὴν ἐκείνων
ψῆφον βεβαίαν ἡγεῖσθαι. Ἔστι δὲ αὕτη, τὸ ταχίστην δέχεσθαι

χρόνους υπέφεραν ἀφόρητα δεινά, καὶ δὲν ἀρνήθηκαν τοὺς πατρι-
κούς τους νόμους.

5.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ.

Σ' αὐτό πού εἶπε ὁ Σωτήρας γιὰ τὴν Ἐκκλησία,
ὅτι· «Πύλαι τοῦ ἄδη ...»⁵.

Ἦ Οχι ἐπειδὴ κανένας δὲν θὰ τὴν πολεμήσει καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρήσει
νὰ τὴ σθήσει, ἀλλ' ἐπειδὴ θὰ ἐξεγερθοῦν βέβαια ἐναντίον της πολλοί,
ἀλλὰ θὰ νικηθοῦν κατὰ κράτος, γι' αὐτὸ λέχθηκε, «Ἀκόμα καὶ οἱ
πύλες τοῦ ἄδη δὲν θὰ τὴν κυριεύσουν»⁶, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία. Ἔτσι
φυσικά καὶ ἔγινε. Γιατὶ πολεμήθηκε βέβαια, ὅμως δὲν νικήθηκε, ἀλλ'
ἀντίθετα, ἀποδείχθηκε πιὸ λαμπρὴ ἀπὸ ἐκείνους πού ἐπιχείρησαν νὰ
τὴ σθήσουν. Γιατὶ λοιπὸν ἀπορεῖς, πού καὶ οἱ ἅγιοι πολεμοῦνται ἐδῶ;
Γιατὶ ἀπὸ τοὺς πολέμους ἀποδεικνύονται τὰ τρόπαια λαμπρότερα,
καὶ τὰ λάφυρα πιὸ σεβαστά.

6.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΗΡΩΝΑ

Γιὰ τὴν ἰσχὺ τῶν λόγων καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἦ Όταν μιλάει ἢ ὑπόσχεται ὁ Θεός, καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ καὶ οἱ συλ-
λογισμοὶ καὶ ἡ πειστικότητα τῶν λόγων νὰ ἐξαφανίζονται. Γιατὶ ὅλα
αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα συγκρινόμενα μὲ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ πού μιλάει.

7.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΟΧΟ

Γιὰ τὴ μνησικακία, καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν θέλουν νὰ πλέκουν
τὰ στεφάνια τους ἀπὸ τὶς συμφορὲς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πα-
ραμελώνοντας πολλές φορές τὰ δικά τους, διορθώσουν
ὅσα ἀφοροῦν τοὺς ἄλλους.

Ἦ Ἡ μνησικακία δὲν εἶναι ἔργο γενναίας ψυχῆς, ἀλλὰ ταλαίπωρης
καὶ διεστραμμένης. Ἦ Ὅμως ἐπειδὴ γιὰ τὰ ἴδια πράγματα δὲν ἔχουν
ὄλοι τὴν ἴδια γνώμη, ἀλλ' ἄλλοι ἀπόδειξη τῆς θεραπείας αὐτοῦ πού
ἀσχημόνησε θεωροῦν τὸ νὰ συναισθανθεῖ αὐτὰ πού ἔχουν εἰπωθεῖ,
καὶ ἄλλοι χωρὶς νὰ τὰ συναισθανθεῖ, πρέπει ὁ συνετὸς ν' ἀκολουθεῖ
τοὺς σοφοὺς μᾶλλον, καὶ νὰ θεωρεῖ ἔγκυρη τὴ γνώμη ἐκείνων. Καὶ

5. Ματθ. 16, 18.

6. Ὅπ. π.

τὴν ἰατρείαν. Τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. Ἐπειδὴ δὲ γέγραφας, Τί οὖν εἰ μὴ λαμβάνει κόρον ὁ ὑβριστής, ἀλλ' ἐπιτρίβεται τῇ τοῦ παροινηθέντος φιλοσοφία; φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν ἄπιστον τοῦτό ἐστιν. Πλὴν τὸν τοιοῦτον
 5 ὡς θηρίον ἀτίθασον φευκτέον. Τὸ γὰρ γραφέν παρὰ σοῦ ὡς λεχθέν παρὰ τινος, ὅτι Καὶ συντυγχάνω καὶ φιλοσοφῶ· μεῖζον γάρ μοι τὸν ἔπαινον παρασκευάζει, μεγάλου μὲν ἐστι (χρὴ τᾶληθῆ λέγειν) ἀνδρός, εἴ γε τοῖς ἔργοις φιλοσοφοίῃ, οὐ μὴν τὴν τῶν ἀγίων ἀνδρῶν ὑπερβεθηκότος ἀρετήν. Οἱ γὰρ ἅγιοι παρ'
 10 ἡμῖν οὐ τοὺς οἰκείους στεφάνους ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων πλέκεσθαι βούλονται συμφορῶν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἑαυτοὺς πολλάκις ἀμελοῦσιν, ἵνα τὰ τῶν πλησίον ἐπανορθώσωνται. Οὐ γὰρ ἵνα ἑαυτοῖς μεῖζον κατασκευάσῃ τὸ κλέος, ἄλλους εἰς κρημνὸν τρέπουσιν, ἀλλ' εἰ μὲν ὠφελεῖν δυνηθεῖεν, συμβουλεύουσιν, εἰ δέ
 15 μὴ, ἀποφεύγουσιν, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι εἰς μεῖζον ὀλισθήσοιεν βάραθρον. Οὐ γὰρ φιλοτιμούμενοι, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων φροντίζοντες δρῶσιν ἢ δρῶσιν.

Η.— ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς παραμυθίας ἐκ τῆς τῶν συμφορῶν ἀφηγήσεως.

20 Ἐπειδὴ φέρει τινὰ παραμυθίαν τῷ ὑπὸ λύπης δεβαπτισμένῳ τῶν λυπηρῶν ἢ ἀφήγησις, καὶ μάλισθ' ὅταν πρὸς γνησίους γίνεται (ἢ γὰρ σιωπῆ αὐξητική τῆς συμφορᾶς πολλοὶ γοῦν καρτερήσαντες καὶ σιγῇ ταῦτα παραδεδωκότες, εἰς χαλεπὰ περιέπεσον πάθη), χρὴ τοὺς βουλομένους τὰς ἑαυτῶν διηγείσθαι
 25 συμφορὰς, ἡμέρως προσίεσθαι, καὶ μετὰ τὸ κουφισθῆναι διὰ τῶν λόγων τὸ πάθος, τότε τὴν ἐνδεχομένην ἐπιφέρειν θεραπείαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἐπιστομίσωμεν, καὶ ἀσυμπαθῶν κτησόμεθα δόξαν, καὶ τὸ βοήθημα ἀσθενὲς ἀποφανοῦμεν, τῆς ἀκμῆς αὐτὸ παρωθουμένης. Εἰ δὲ μετὰ τὸ κουφισθῆναι τὸν πό-
 30 νον ἐπιθεῖημεν τὸ φάρμακον, δύο κερδανοῦμεν, καὶ τὸ συμπαθεῖς εἶναι, καὶ τὸ μὴ διαμαρτεῖν τῆς θεραπείας.

αὐτὴ εἶναι, τὸ νὰ δέχεται ἀμέσως τὴ θεραπεία. Γιατὶ ἔτσι ἡ ψεύτικη ντροπὴ δὲν πηγαίνει πρὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἀκοή. Ἐπειδὴ ὅμως ἔγραψες, Τί λοιπὸν ἐάν ὁ ὑβριστὴς δὲν ἱκανοποιεῖται, ἀλλὰ ἐπιμένει νὰ καταγίνεται μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς αὐτοῦ ποῦ ἀσχημόνησε; θὰ ἔλεγα, ὅτι αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ ἀπίστευτο, ὥσπὸσο πρέπει αὐτὸν νὰ τὸν ἀποφεύγει κανεὶς σὰν θηρίο ἀτίθασο. Γιατὶ αὐτὸ ποῦ ἔγραψες ὅτι εἰπώθηκε ἀπὸ κάποιον, “Καὶ συναντιέμαι καὶ συνομιλῶ, ἐπειδὴ μοῦ κάνει μεγαλύτερο τὸν ἔπαινο”, εἶναι βέβαια λόγια μεγάλου ἀνδρὸς (γιατὶ πρέπει νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια), ἐάν βέβαια διδάσκει μὲ τὰ ἔργα του, ἀλλὰ δὲν ἔχει ξεπεράσει τὴν ἀρετὴ τῶν ἀγίων ἀνδρῶν. Γιατὶ οἱ ἅγιοι σὲ μᾶς δὲν θέλουν νὰ πλέκονται τὰ στεφάνια τοὺς ἀπὸ τὶς συμφορὲς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ παραμελοῦν πολλές φορὲς τὰ δικά τους, γιὰ νὰ διορθώσουν τοὺς πλησίον τους. Δὲν σπρώχνουν δηλαδὴ ἄλλους στὸ γκρεμό, γιὰ νὰ προσδώσουν στὸν ἑαυτὸ τους μεγαλύτερη δόξα, ἀλλὰ, ἐάν μποροῦν νὰ τοὺς ὠφελήσουν, τοὺς συμβουλεύουν, ἐάν ὅμως ὄχι, τοὺς ἀποφεύγουν, γιὰ νὰ μὴ γλιστρήσουν ἐκεῖνοι σὲ μεγαλύτερο βάραθρο. Γιατὶ αὐτὰ ποῦ κάνουν δὲν τὰ κάνουν ἐπιζητώντας τιμές, ἀλλὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

8.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Γιὰ τὴν παρηγοριὰ ἀπὸ τὴ διήγησι τῶν συμφορῶν.

Ἐπειδὴ ἡ διήγησι τῶν λυπηρῶν γεγονότων φέρνει κάποια παρηγοριὰ σ' αὐτὸν ποῦ εἶναι θυθισμένος στὴ λύπη, καὶ μάλιστα ὅταν γίνεται σὲ πραγματικοὺς φίλους (γιατὶ ἡ σιωπὴ συντελεῖ στὴν αὐξηση τῆς συμφορᾶς πολλοὶ ποῦ ἔδειξαν ὑπομονὴ καὶ παρέδωσαν αὐτὰ στὴ σιωπῇ, ἔπασαν σὲ φοβερὰ πάθη), πρέπει αὐτοὺς ποῦ θέλουν νὰ διηγηθοῦν τὶς συμφορὲς τους, νὰ τοὺς δεχόμεστε ἤρεμα, καὶ ἀφοῦ ἀνακουφιστεῖ τὸ πάθος μὲ τὴ διήγησι, τότε νὰ προσφέρουμε τὴν ἐνδεχόμενη θεραπεία. Γιατὶ, ἐάν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοὺς ἀποστομώσουμε, καὶ τὴ φήμη ἀσυμπαθῶν θὰ ἀποκτήσουμε, καὶ θὰ κάνουμε τὴ βοήθειά μας ἀσθενῆ, ἐπειδὴ τὴν ἀπωθεῖ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς λύπης. Ἐάν ὅμως ἐπιθέσουμε τὸ φάρμακο μετὰ τὴν ἀνακούφιση τοῦ πόνου, θὰ κερδίσουμε δύο πράγματα: καὶ τὸ νὰ γίνουμε συμπαθεῖς, καὶ τὸ νὰ μὴ κάνουμε λάθος στὴ θεραπεία.

Θ'.- ΛΥΣΟΝΙΩ, ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ

Περὶ τῶν κριτῶν.

Χρῆ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτὰς ὀξύτατους εἶναι περὶ τὸ νοεῖν, ἵνα, καὶ τὴν τῶν λεγόντων δεινότητα καὶ τὴν τῶν λεγομένων πιθανότητα παρέντες, εἰς αὐτὸ τὸ θάθος τῶν νοημάτων χωρηῆσαι δυνηθεῖεν, καὶ κεῖθεν θηρεύσαντες, ἀνιμήσασθαι τὴν ἀλήθειαν.

Γ'.- ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Τί σημαίνει τὸν λόγιον τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἱερέως.

10 Τὸ λόγιον, ὃ ἐλλογιμώτατε, οὐ τὸ αὐτὸ μηνύει, ἀλλ' ὅταν ἡ μὲν πρώτη ὀξύνηται συλλαβή, χρησὸν δηλοῖ, ὅταν δ' ἡ δευτέρα, τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιερέως ἐπιτεθῆναι θεσπισθέν, οἶον λόγου ἱερόν, ἢ οἶκον ἢ τέμενος. Ἐπειδὴ δὲ φῆς, Καὶ τίνος ἔνεκεν τῷ στήθει τοῦ ἀρχιερέως ἐπετίθετο; φημί, ὅτι πρῶτον μὲν
15 ἐχρῆν τῷ θυμικῷ καὶ ἐπιθυμητικῷ τὸν λογισμὸν, ὥσπερ ἠνίχον, ἐποχεῖσθαι, ἔπειτα, ὅτι τῷ ἱερωμένῳ χρῆ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σαφήνειαν ἐγκαλλώπισμα εἶναι. Τῷ γὰρ «λογίῳ» ἐπέκειτο «ἡ δήλωσις» καὶ «ἡ ἀλήθεια», ἡ μὲν τὴν σαφήνειαν, ἡ δὲ τὰληθές ἐμφαίνουσα. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως βούλει νοῆσαι, ἐπειδὴ τῷ μὲν
20 ἐνδιαθέτω λόγῳ πρέπει ἡ ἀλήθεια, τῷ δὲ προφορικῷ ἡ σαφήνεια. Τάχα δὲ ἐπειδὴ καὶ ἐκλαμψίς τις ἐγίνετο, ὡς φασιν, ἐν τοῖς λίθοις ἐκείνοις, ὅτε εἰς τὰ ἄδυστα ἐστέλλετο ἱερουργήσων, καὶ ἐδήλου ἀληθῶς τὰ ἐσόμενα, τούτοις κέκληνται τοῖς ὀνόμασι.

ΙΑ'.- ΘΕΟΚΤΙΣΤΩ

25 Εἰς τό, «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ».

Βασάνισον ἀκριδῶς, ὃ βέλτιστε, καὶ εὐρήσεις αὐτὸν δικαισοῦνης γέμοντα. Οὐ γὰρ εἶπεν, Ἀπλῶς καὶ ἐκ παρόδου ἰδὼν τινος καὶ ἐπιθυμήσας, ὡς μοιχὸς τιμωρηθήσεται (ἢ γὰρ ἂν καὶ
30 ἀνήνυτον ἦν τὸ πρᾶγμα καὶ ἄλογος ἢ ἀπειλή), ἀλλ' «Ὁ βλέπων

7. Πρὸβλ. Ἐξ. 28, 15-30, ὅπου γίνεται λεπτομερῆς περιγραφή τοῦ λογίου.

9.– ΣΤΟΝ ΛΥΣΟΝΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟ

Γιὰ τοὺς κριτές.

Πρέπει αὐτοὶ ποὺ δικάζουν ὑποθέσεις νὰ ἔχουν ὀξύτατη ἀντίληψη, ὥστε, παρακάμπτοντας καὶ τὴ δεινότητα τῶν ὁμηγητῶν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων τους, νὰ μπορέσουν νὰ διεισδύσουν στὸ βάθος τῶν νοημάτων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ θηρεύσουν τὴν ἀλήθεια, νὰ τὴν ἀνασύρουν στὸ φῶς.

10.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ

Τί συμβολίζει τὸ λόγιον ποὺ κρέμεται στὸ στήθος τοῦ ἱερέα.

Τὸ λόγιο, ἔλλογιμώτατε, δὲν ἔχει μία σημασία, ἀλλ' ὅταν τονίζεται ἢ πρώτη συλλαβή, δηλώνει χρησμό, ἐνῶ ὅταν τονίζεται ἢ δεύτερη, δηλώνει αὐτὸ ποὺ θεσπίσθηκε νὰ φέρεται στὸ στήθος τοῦ ἀρχιερέα, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἱερὸ τοῦ λόγου, ἢ σπίτι, ἢ ναός. Ἐπειδὴ ὁμως ρωτᾶς, Καὶ γιὰ ποιὸν λόγο κρεμόταν στὸ στήθος τοῦ ἀρχιερέα; λέγω, ὅτι πρῶτον ἔπρεπε ὁ λογισμὸς νὰ φέρεται στὸ θυμικὸ καὶ ἐπιθυμητικὸ τῆς ψυχῆς κατὰ κάποιον τρόπον σὰν ἠνίοχος. Ἐπειτα, γιὰ νὰ ὑπενθυμίζει, ὅτι στὸν ἱερωμένο στολίδι του εἶναι ἢ ἀλήθεια καὶ ἢ σαφήνεια. Γιατὶ στὸ λόγιο ὑπῆρχαν γραμμένες οἱ λέξεις, «δήλωση» καὶ «ἀλήθεια», ἀπὸ τίς ὁποῖες, ἢ πρώτη δήλωνε τὴ σαφήνεια, καὶ ἢ δεύτερη τὴν ἀλήθεια. Ἐὰν πάλι θέλεις νὰ τίς ἐννοήσεις καὶ ἀλλιῶς, ἐπειδὴ στὸν ἐνδιάθετο (ἐνδόμυχο) λόγο ταιριάζει ἢ ἀλήθεια, ἐνῶ στὸν προφορικὸ ἢ σαφήνεια. Ἴσως ὁμως, ἐπειδὴ ἐκδηλωνόταν κάποια λάμψη, ὅπως λένε, στὰ πετράδια ἐκεῖνα, ὅταν ἐτοιμαζόταν στὰ ἄδυτα γιὰ νὰ ἱερουργήσει, ποὺ δήλωνε πραγματικὰ αὐτὰ ποὺ θὰ γινόταν, γι' αὐτὸ ὀνομαζόταν μὲ αὐτὰ τὰ δύο ὀνόματα⁷.

11.– ΣΤΟΝ ΘΕΟΚΤΙΣΤΟ

Στὴ ρήση· «Αὐτὸς ποὺ βλέπει γυναῖκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ»⁸.

Ἐρεῦνησε προσεκτικὰ, φίλε μου, καὶ θὰ τὸν βρεῖς γεμᾶτον δικαιοσύνη. Γιατὶ δὲν εἶπε, Αὐτὸς ποὺ εἶδε γυναῖκα καὶ ἐπιθύμησε περνώντας ἀπλῶς ἀπὸ κάποια πάροδο, θὰ τιμωρηθεῖ ὡς μοιχὸς (γιατὶ αὐτὸ καὶ ἀκατόρθωτο θὰ ἦταν, καὶ ἢ ἀπειλή παράλογη), ἀλλὰ εἶπε· «Αὐτὸς

8. Ματθ. 5, 28.

γυναιῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι», τουτέστιν, ὁ ἐκ προενθυμήσεως
 τὸ πάθος ἐπισπώμενος, ὁ τοῦτ' ἔργον τιθέμενος, ὁ συνεχῶς
 ἐφεδρεύων καὶ τῇ συνεχεῖ καὶ ἀκαταπαύστῳ θεᾷ θεραπεύων
 τὸ πάθος, «Ἦδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Τὸ γὰρ
 5 «ἤδη» τοῖς μὴ βραχύτατον ἔχουσι τὸν νοῦν, ἐμφαίνει περὶ τῶν
 ἀδυνάτοις ἐπιχειρούντων εἰρηῆσθαι. Τί γὰρ εἰ καὶ ὕπανδρος
 εἶη ἐκείνη καὶ σώφρων καὶ ὑπὸ πολλῶν φυλάττοιο; Πῶς τῷ
 ἐρῶντι εὐχείρωτος εἶη; Οὐκοῦν εἰκότως εἴρηται «Ἦδη ἐμοί-
 χεύσεν», ὁ τῆς πράξεως οὐκ ἀποσχόμενος ἄν, εἴ γε οἷα τε ἦν, εἴ
 10 μὴ πᾶσα ἢ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῷ ἔρωτι ἦν παραχωρήσασα, οὐκ
 ἂν καὶ τῷ σώμα ἐπέισθη συνεχῶς φοιτᾶν καὶ ἀκράτοις ὀφθαλ-
 μοῖς ἐστιᾶν τὸ πάθος, ὅπου γε πολλοὶ καὶ ἐρῶντες, ἐρυθριῶσιν
 εἰς ἐκείνας βλέπειν. Εἰ δὲ δόξης ἔρωσ ὀφθαλμοὺς χαλινοῖ καὶ
 ἔρωτος κρατεῖ σωματικοῦ, πολλῶ μᾶλλον ὁ θεῖος φόβος τοῦτο
 15 ποιήσει.

Εἰ δὲ φαίη τις, Τί οὖν εἰ δυνατῆς οὔσης τῆς πράξεως ἀπό-
 σχοιο; φαίην, ὅτι Μέγα μὲν ὄντως καὶ θεῖον καὶ παρθενίας
 ὄντως ἀπόδειξις, καὶ ὁ τοιοῦτος, εἰ καὶ εἶδε καὶ ἐτρώθη ἐκ πα-
 ρόδου, οὐκ ἂν συνεχῶς σπουδάσοι θεάσασθαι, ἀλλὰ καὶ πόρρω
 20 ἑαυτὸν ἀποικίσει, ἵνα μὴ ἢ συνεχῆς θεᾷ ὕλην τῷ πυρὶ παρά-
 σχοι. Εἰ δὲ σπουδάξοι θεασᾶσθαι, ἐλέγχει ἑαυτὸν δι' ὧν θεᾶται
 τὸ πάθος. Εἰ δὲ καὶ θεώμενος διηνεκῶς λέγει μηδὲν πάσχειν
 δεινόν, ἐλεγχθήσεται παρὰ τοῦ παντὸς ἐπαίνου κρείττονος
 Ἰώβ, λέγοντος «Διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ οὐ
 25 μὴ συνήσω ἐπὶ παρθένον». Εἰ δὲ μικρὸν ἑαυτῷ πρὸς ἄμιλλαν
 ἠγεῖται τὸν τοῦ διαδόλου συγκόψαντα τὴν ἰσχύν, μάλιστα μὲν
 καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπιστηθῆναι ἂν εἶη δίκαιος, λέγων, ὁρᾶν μὲν
 συνεχῶς, μὴ πάσχειν δέ. Εἰ δὲ καὶ δοίημεν αὐτὸν ἀληθεύειν,
 ἐλέγχεται τὸν θεῖον παρερμηνεύων χρησμόν. Οὐ γὰρ εἶπεν,
 30 Ὅρα μὲν, μὴ ἐπιθύμει δέ ἢ, ἐπιθύμει μὲν, καρτέρει δέ. Εἰ δὲ καὶ

πού βλέπει μιὰ γυναίκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ», δηλαδή αὐτὸς πού ἀπὸ προηγούμενη ἀνάμνηση προκαλεῖ τὸ πάθος, αὐτὸς πού τὸ θέτει σὲ ἐφαρμογή, αὐτὸς πού συνεχῶς καιροφυλακτεῖ, καὶ μὲ τὴ συνεχῆ καὶ ἀκατάπαυστη θεὰ καλλιεργεῖ τὸ πάθος, «ἔχει ἤδη διαπράξει μοιχεία μέσα στὴν καρδιά του»⁹. Γιατὶ τὸ «ἤδη», γι' αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν ἔστω καὶ ἐλάχιστο μυαλό, δείχνει ὅτι εἰπώθηκε γι' αὐτοὺς πού ἐπιχειροῦν πράγματα ἀδύνατα. Τί δηλαδή θὰ μπορούσε νὰ γίνει, ἐὰν ἡ γυναίκα ἐκείνη ἦταν παντρεμένη καὶ ἐγκρατής, καὶ φυλαγόταν ἀπὸ πολλούς; Πῶς θὰ γινόταν ὑποχέιρα σ' αὐτὸν πού τὴν ἐρωτεύθηκε; Ἐπομένως δικαιολογημένα εἰπώθηκε, «ὅτι ἔχει διαπράξει μοιχεία», αὐτὸς πού δὲν θὰ ἀπεῖχε ἀπὸ τὴν πράξη, ἐὰν βέβαια ἦταν δυνατὴ, ἐὰν ὅλη ἡ δύναμη τῆς ψυχῆς του δὲν εἶχε ὑποχωρήσει στὸν ἔρωτα, οὔτε καὶ τὸ σῶμα θὰ ἐπείθετο νὰ πηγαίνει συνεχῶς ἐκεῖ καὶ νὰ ἀπολαμβάνει μὲ ἀσυγκράτητα μάτια τὸ πάθος, ὅταν πολλοὶ καὶ ἐρωτευμένοι ἀκόμα κοκκινίζουν ὅταν τὶς βλέπουν. Ἐὰν ὁ ἔρωτας τῆς δόξας χαλιναγωγεῖ τὰ μάτια καὶ συγκρατεῖ τὸν σωματικὸ ἔρωτα, αὐτὸ θὰ τὸ κάνει πολὺ περισσότερο ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ὅμως κάποιος πεῖ, Τί λοιπόν, ἐάν, ἐνῶ εἶναι δυνατὴ ἡ πράξη, τὴν ἀποφύγει; θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ὅτι Πραγματικά αὐτὸ εἶναι μεγάλο καὶ θεῖο πρᾶγμα, καὶ ἀπόδειξη πραγματικῆ τῆς παρθενίας, καὶ αὐτὸς, καὶ ἂν ἀκόμα εἶδε καὶ πληγώθηκε μὲ τὸ πέρασμα, δὲν θὰ ἐπιδιώξει νὰ τὴ βλέπει συνεχῶς, ἀλλὰ καὶ θὰ μετακομίσει μακριά, ὥστε ἡ συνεχῆς θεὰ νὰ μὴ ρίξει ξύλα στὴ φωτιά. Ἐὰν ὅμως ἐπιδιώκει νὰ τὴν δεῖ, τὸ πάθος ἐλέγχει τὸν ἑαυτό του μὲ αὐτὰ πού βλέπει. Ἐὰν πάλι, καὶ βλέποντάς τὴν συνεχῶς, λέγει ὅτι δὲν παθαίνει τίποτε τὸ κακό, θὰ κατηγορηθεῖ ἀπὸ τὸν ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἔπαινο Ἰώβ, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἐκανα συμφωνία μὲ τὰ μάτια μου, καὶ δὲν θὰ κοιτάξω σὲ παρθένο»¹⁰. Ἐὰν ὅμως θεωρεῖ τὸν ἑαυτό μου μικρὸν νὰ ἀνταγωνιστεῖ αὐτὸν πού κατέστρεψε τὴ δύναμη τοῦ διαβόλου, μάλιστα καὶ μόνο γι' αὐτὸ δὲν θὰ γίνει πιστευτός, λέγοντας, ὅτι βλέπει βέβαια συνεχῶς, ἀλλὰ δὲν ὑποφέρει. Ἐὰν πάλι δεχθοῦμε ὅτι λέγει τὴν ἀλήθεια, ἐλέγχεται ὅτι παρερμηνεύει τὴ θεία ἐντολή. Γιατὶ δὲν εἶπε, Κοίταζε βέβαια, ἀλλὰ μὴ ἐπιθυμεῖς, ἢ, Νὰ ἐπιθυμεῖς βέβαια, ἀλλὰ νὰ δείχνεις ὑπομονή.

10. Ἰώβ 31, 1.

οὕτως ἀναισχυντοίη, ἐρυθριαῖσαι ὀφείλει τὸν εἰρηκότα· «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Ὁ γὰρ ταῦτα τὰ πάσης φιλοσοφίας κρείττονα ῥήματα φράσας, ὁ τῶν χαρισμάτων πλοῦτον, ὥσπερ ἐν ὀστρακίνῳ θησαυρῷ παραφέρων, ἐναγώνιος 5 ἦν πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον ἀφορῶν, καὶ ἔλεγεν· «Υπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι». Εἰ τοίνυν ὁ τηλικούτος ἀνὴρ τὴν τῆς σαρκὸς ἀνεσεύραξε λύτταν, σπουδαζέτω ἕκαστος διὰ τοῦ μὴ ὄραν τὴν ἀσφάλειαν ἐαυτῷ πορίζεσθαι, μήποτε, πλησιάζουσα ἡ ὕλη 10 τῷ πυρὶ, ἀνάψει τὴν φλόγα.

ΙΒ΄.— Τῶ ΑΥΤῶ

Εἰς τὸ αὐτό.

Λίαν ἄγαμαι τὴν σὴν ἀπλότητα, ἐκθειάσασαν μὲν τὴν ἐρημνεϊάν τοῦ εὐαγγελικοῦ χρησιμοῦ, ἀντεπιστείλασαν δέ. Τί οὖν 15 πρὸς τὴν θεαθειῖσαν, εἰ ὁ θεασάμενος ἐτρώθη; Ἐχρῆν γὰρ ἐννοῆσαι, ὅτι ἡ μὲν σωφρόνως καὶ κοσμίως βαδίζουσα καὶ μὴ θηρῶσα τοὺς ἐντυγχάνοντας, οὐδέν, ἡ δὲ θρुπτομένη καὶ τὰ δίκτυα τῆς ἡδονῆς ἀναπετάσασα καὶ τὸ δηλητήριον κεράσασα, καὶ μάλιστα. Ταῦτα δὲ φημι, ἐπειδὴ ἐνόμισας τοῖς ἄρρεσι μό- 20 νοις τοῦτον εἰρηῆσθαι τὸν χρησμόν, ἀγνοῶν ὅτι καὶ γυναιξὶν ἐρρήθη. Κοινοὶ γὰρ ἑκατέρῳ γένει οἱ νόμοι, πλὴν ἐκείνων μόνων τῶν ἰδικῶς ἐκάστῳ τεθεσπισμένων. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἐρῶσιν, οὐ πρὸς αὐτὰς ὁ χρησμός, ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐταὶ τούτῳ ἀλίσκονται τῷ πάθει, καὶ πρὸς αὐτὰς βλέπει. Ὡς γὰρ τό, «Μακάριος 25 ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἄσεβῶν», καί, «Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον», καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐ περὶ ἀνδρῶν μόνον εἴρηται, ἀλλὰ καὶ περὶ γυναικῶν, διὰ τοῦ ἡγεμονικωτέρου ζώου, καὶ τῷ ἀρχομένῳ εἰρημένον. Οὕτω καὶ τὸ μὴ ἐπι-

11. Γαλ. 2, 20.

12. Β΄ Κορ. 4, 7.

13. Α΄ Κορ. 9, 27.

Ἐὰν καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν φθάνει νὰ γίνεται ἀδιάντροπος, πρέπει νὰ κοκκινίζει ἀκούοντας ἐκεῖνον ποὺ εἶπε· «Δὲν ζῶ πιά ἐγώ, ἀλλὰ μέσα μου ζεῖ ὁ Χριστός»¹¹. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ εἶπε αὐτὰ τὰ ἀνώτερα ἀπὸ κάθε φιλοσοφία λόγια, αὐτὸς ποὺ ἔφερε τὸν πλοῦτο τῶν χαρισμάτων σὰν μέσα σὲ πῆλινο σκεῦος¹², ἦταν γεμᾶτος ἀγωνία ἀποβλέποντας πρὸς τὸν πόλεμο αὐτόν, καὶ ἔλεγε· «Σκληραγωγῶ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ μεταχειρίζομαι σὰν δοῦλο, ἀπὸ φόβο μήπως, ἐνῶ κήρυξα σὲ ἄλλους, ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀποδειχθεῖ ὅτι ἀπέτυχα»¹³. Ἐὰν λοιπὸν ὁ τόσο μεγάλος ἄνδρας συγκρατοῦσε τὴ λύσσα τῆς σάρκα, ἃς προσπαθήσει ὁ καθένας νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀσφάλεια στὸν ἑαυτό του μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγει νὰ βλέπει, ἀπὸ φόβο μήπως, πλησιάζοντας τὰ ξύλα στὴ φωτιά, ἀνάψουν τὴ φλόγα.

12.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Θαυμάζω πολὺ τὴν ἀπλότητά σου, ἡ ὁποία ἐξεθείασε βέβαια τὴν ἐρμηνεῖα τῆς εὐαγγελικῆς ἐντολῆς, μού ἔγραψε ὅμως πάλι λέγοντας· Τί φταίει λοιπὸν αὐτὴ ποὺ θεάθηκε, ἐὰν πληγώθηκε αὐτὸς ποὺ τὴν εἶδε; Γιατὶ ἔπρεπε νὰ κατανοήσεις, ὅτι ἐκείνη ποὺ βαδίζει φρόνιμα καὶ κόσμια καὶ δὲν ἐπιδιώκει νὰ προσελκύσει αὐτοὺς ποὺ συναντᾶ, δὲν φταίει καθόλου, ἐκείνη ὅμως ποὺ προκαλεῖ καὶ ἀπλώνει τὰ δίχτυα τῆς ἡδονῆς καὶ προσφέρει τὸ δηλητήριο, φταίει, καὶ πολὺ μάλιστα. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ νόμισες, ὅτι μόνο γιὰ τοὺς ἄνδρες ἔχει λεχθεῖ ἡ ἐντολή, ἀγνοώντας ὅτι εἰπώθηκε καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες. Γιατὶ οἱ νόμοι εἶναι κοινοὶ καὶ γιὰ τὰ δύο φύλα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους μόνο ποὺ ἔχουν θεσπισθεῖ χωριστὰ γιὰ κάθε φύλο. Ἐὰν βέβαια δὲν κυριευθοῦν ἀπὸ ἔρωτα, δὲν τὶς ἀφορᾶ ἡ ἐντολή, ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτὲς ὑποκύπτουν σ' αὐτὸ τὸ πάθος, ἡ ἐντολή ἀπευθύνεται καὶ σ' αὐτές. Ὅπως δηλαδὴ τό, «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνδρας ποὺ δὲν πῆγε σὲ συνέδριο ἀσεβῶν»¹⁴, καὶ, «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνδρας ποὺ φοβᾶται τὸν Κύριο»¹⁵, καὶ ἄλλα τέτοια, δὲν εἰπώθηκαν μόνο γιὰ τοὺς ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες, ἀναφερόμενα καὶ στὸ ἀρχόμενο φύλο μέσω τοῦ ἐπικρατέστερου, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μὴ κυριεύονται ἀπὸ ἐπιθυμία μὲ τὴ συνεχῆ θέα

14. Ψαλμ. 1, 1.

15. Ψαλμ. 111, 1.

θυμῆν διὰ τῆς συνεχοῦς θεᾶς ἑκατέρω τῷ γένει νενομοθέτηται. Οὐ γὰρ ὅπερ ἐπιχειροῦσί τινες κατασκευάζειν εἰς τό, «Θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις», πειρώμενοι δεικνύναι τοῖς ἀνδρείοις καὶ γενναίοις ἀνάπαυλαν εἶναι τὸν θάνατον, οὐ τοῖς ἄλλοις τοῖς
 5 λεγομένοις ἀνθρώποις, τοῦτο κἀνταῦθα νομιστέον. Μάλιστα μὲν γὰρ κἀκεῖνό μοι ἕωλον φαίνεται. Εἰ γὰρ ὄντως ἀνάπαυσις ἐστὶ τοῖς ἀνδρείοις καὶ γενναίοις ὁ θάνατος, τέλος μὲν ὢν τῶν ἄθλων, ἀρχὴ δὲ τῶν ἐπάθλων. Διὸ καὶ περὶ γυναικὸς ἀνδρείας εἴρηται· «Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει;». Καὶ ἵνα μὴ τις ἐπὶ τοῦ
 10 ἀδυνάτου τοῦτ' εἰρησθαι νομίσειεν, ἐρρήθη ἑτέρωσε· «Γυνὴ ἀνδρεία, στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς». Τό τε τοῦ ἀνδρός ὄνομα τὸ ἀνδρεῖον πολλάκις μηνύει, ἀλλ' οὐ γὰρ οὐ περὶ γενναίων ἦν τῷ ἀοιδίμῳ Ἰωβ ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ παντός ἀπλῶς ἀνθρώπου, συμφοραῖς ἀφύκτοις περιπαρέντος.

15 Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, ἐκ τῆς συμφράσεως ῥαδίως γνοίη. Περιέχει γάρ· «Ἴνα τί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναϊς ψυχαῖς, οἱ ἡμείρονται τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνουσι, περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, εἴαν κατισχύσωσι. Θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις. Συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ». Ὄταν, φησί,
 20 πάντοθεν οἱ πειρασμοὶ οὐρανομήκεις ὥσι καὶ ἀφύλακτοι, ὡς ἀλλαχοῦ ἔφη· «Ὁχύρωμα δὲ αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ὑψώσε», τότε ὁ θάνατος ἀσπαστός καὶ εὐκταῖός ἐστιν. Εἰ δὲ διὰ τὸ εἰρησθαι ἀνδρὶ, μὴ καταδέξοιντο ταύτην τὴν ἐρμηνείαν, δυνατὸν μὲν αὐτοὺς ἐλέγξει, ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ ἄρρενος τὸ τοῦ «ἀνδρός» εἴρηται
 25 ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικός. Ἀνδροφόνος γὰρ λέγεται οὐ μόνον ὁ ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὁ γυναῖκα ἀποκτείνας. Ἀνδριάς δ' οὐ μόνον ὁ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς γυναικός. Πλήν, ταῦτα παρεῖς, ὡς οὐ λίαν δραστήρια, ἀπὸ τῶν θείων αὐτοὺς συλλογίσασθαι πειράσομαι λογίων. Τί τοίνυν φαῖεν, εἴαν ἀκούσωσιν,

15α. Ἰωβ 3, 23

17. Παροιμ. 12, 4.

16 Παροιμ. 31, 10.

18. Ἰωβ 3, 20-23.

νομοθετήθηκε και για τὰ δύο φύλα. Γιατί δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε καὶ ἐδῶ αὐτὸ πού ἐπιχειροῦν μερικοὶ νὰ ἐφαρμόσουν στὴ ρήση, «Ὁ θάνατος εἶναι γιὰ τὸν ἄνδρα ἀνάπαυση»^{15α}, προσπαθώντας νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυση μόνο γιὰ τοὺς ἀνδρεῖους καὶ τοὺς γενναίους, καὶ ὄχι καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους πού ὀνομάζονται ἄνθρωποι. Ἰδιαίτερα μάλιστα καὶ ἐκεῖνο μοῦ φαίνεται ἄστοχο. Γιατί, ἂν πραγματικὰ εἶναι ἀνάπαυση ὁ θάνατος γιὰ τοὺς ἀνδρεῖους καὶ τοὺς γενναίους, ὄντας τέλος τῶν ἀγώνων, καὶ ἀρχὴ τῶν ἐπάθλων, γι' αὐτὸ καὶ εἰπώθηκε καὶ γιὰ τὴν ἀνδρεία γυναίκα: «Γυναίκα ἀνδρεία ποιὸς θὰ βρεῖ;»¹⁶. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ὅτι αὐτὸ λέχθηκε ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας της, λέχθηκε σὲ ἄλλο σημεῖο: «Ἡ ἀνδρεία γυναίκα εἶναι στεφάνι γιὰ τὸν ἄνδρα της»¹⁷. Πολλές φορές τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρα φανερώνει τὸ ἀνδρεῖο, ἀλλ' ὅμως ἐδῶ στὸν ἀείμνηστο Ἰωβ ὁ λόγος δὲν ἦταν γιὰ τοὺς γενναίους, ἀλλὰ γιὰ κάθε ἄνθρωπο γενικά, ὁ ὁποῖος βασανίζεται ἀπὸ ἀναπόφευκτες συμφορές.

Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν τὸ πιστεύει, μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει εὐκολὰ ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, πού λένε τὰ ἐξῆς: «Γιατί λοιπὸν δίνεται φῶς σὲ ἐκείνους πού πρόκειται νὰ ζήσουν μὲ πικρία, καὶ ζωὴ στίς ψυχές πού πρόκειται νὰ ζήσουν μὲ πόνους, οἱ ὁποῖοι ποθοῦν διακαῶς τὸν θάνατο, καὶ δὲν τὸν βρίσκουν, καὶ σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ, ὅταν τὸν βρίσκουν; Γιατί ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυση γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς τερματίζει τὶς θλίψεις του»¹⁸. Ὅταν, λέγει, ἀπὸ παντοῦ οἱ πειρασμοὶ ὑψώνονται μέχρι τὸν οὐρανὸ καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ αὐτούς, ὅπως εἶπε καὶ ἄλλοῦ, «ὑψωσε ὄχυρό ἐπάνω μου»^{18α}, τότε ὁ θάνατος εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ ἐπιθυμητός. Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ εἰπώθηκε «στὸν ἄνδρα», δὲν δέχονται τὴν ἐρμηνεῖα αὐτὴ, εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἐλέγξουμε, λέγοντάς τους, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρα δὲν εἰπώθηκε μόνο γιὰ τὸ ἀρσενικὸ φύλο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν γυναίκα. Γιατί ἀνδροφόνος λέγεται ὄχι μόνο ἐκεῖνος πού σκότωσε ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ γυναίκα. Καὶ ἀνδριάς λέγεται ὄχι μόνο τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀνδρα, ἀλλὰ καὶ τῆς γυναίκας. Ὡστόσο, ἀφήνοντάς τα αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι καὶ τόσο πολὺ ὀδυνηρά, θὰ προσπαθήσω νὰ τοὺς κάνω νὰ συλλογισθοῦν μὲ τὰ θεῖα λόγια. Τί λοιπὸν θὰ μπορούσαν νὰ

18α. Ἰωβ 19, 6.

«Ἄνῆρ παράνομος πορεύσεται ὁδοὺς οὐκ ἀγαθάς»; Τί δὲ ὅταν λέγηται, «Ἄνῆρ ἄφρων οὐ γνώσεται»; Τί δ' ὅταν, «Ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ»; Εἰ γὰρ ἐκεῖ ὁ ἀνῆρ οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν ἀνδρεῖον καὶ γενναῖον μηνύει, πῶς ἐνταῦθα ὁ παράνομος
5 καὶ ἄφρων καὶ μωρὸς ἀνῆρ εἴρηται;

Ἄλλὰ τούτων ἀφέμενος, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἤξω. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ αἱ νομικαὶ ἐντολαὶ καὶ οἱ εὐαγγελικοὶ χρησμοί, αἱ μὲν τὰ ἁμαρτήματα ἀπαγορεύουσαι, οἱ δὲ τοὺς μακαρισμοὺς ὑπογράφοντες, καὶ ἀνδράσιν εἴρηνται καὶ γυναίξι, φυλαττέσθωσαν
10 καὶ αὐταὶ καὶ χαλινούτωσαν τοὺς ὀφθαλμούς, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀκολάστου θεάς, τὰς τῶν μοιχαλίδων τιμωρίας ὑπόσχοιεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς συνουσίας ἴση εἶναι δοθείη (οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρός, οἱ δὲ τὴν τῆς γυναικὸς τυραννικωτέραν εἶναί φασιν), ἀλλ' οὖν γε ὁ μὲν σπεῖρει, ἡ δὲ σπεῖρεται. Ὁ μὲν γεννᾷ, ἡ
15 δὲ τίπτει. Ὁ μὲν γεωργοῦ χώραν ἐπέχει, ἡ δὲ γῆς. Ἐν αὐτοῖς δὴ οὖν τούτοις, ἐν οἷς μήθ' ὁ ἀνῆρ δύναται ποιεῖν τὰ τῆς γυναικὸς, μήθ' ἡ γυνὴ τὰ τοῦ ἀνδρός, ἰδικοὶ ἐτέθησαν νόμοι, οἱ δ' ἄλλοι πάντες κοινοὶ πᾶσιν εἰσι καὶ ἀδιαίρετοι. Ὡσπερ γὰρ νενομοθέτηται, «Οὐ μοιχεύσεις», καὶ οὐ μόνον ὁ ἀνῆρ, εἰ ἀλοίη, ἐπὶ
20 τούτῳ δίκας δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνή, οὕτω δὴ κἀνταῦθα, μάλιστα ἐπειδὴ εἴρηται, «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἧδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ», δηλὸν ἐστὶν ἅπασιν, ὅτι πᾶσα ἡ βλέπουσα ἄνδρα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἧδη ἐμοιχεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῆς.

25

ΙΓ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Διὰ τί, τινὰ μὲν τοῦ νόμου κοινῇ καὶ ἀνδράσι καὶ
γυναίξι νενομοθέτηται, τινὰ δὲ καὶ ἰδίως.

Ἀναγινώσκειν τὰς Γραφὰς ὀφείλεις καὶ μὴ περὶ πάντων ἐρωτᾶν. Εἰ γὰρ ἀνεγίνωσκες, ἐγίνωσκες ἄν, ὅτι τῷ μὲν ἀνδρὶ
30 περὶ σπερματικῆς ἐκκρίσεώς τινα εἰδικῶς νενομοθέτηται, τῇ δὲ

19. Παροιμ. 16, 29.

20. Ψαλμ. 91, 7.

ποῦν, ἀκούοντας τό, «Ὁ παράνομος ἄνδρας βαδίζει σέ δρόμους πού δέν εἶναι καλοί»¹⁹, καί τί ὅταν λέγεται, «Ἄνδρας ἀνόητος δέν θά τὰ γνωρίσει»²⁰; Τί ἐπίσης ὅταν λέγει, «Θά γίνει ὅμοιος μέ ἄνδρα ἀνόητον»²¹; Ἐάν λοιπόν ὁ ἄνδρας δέν σημαίνει τόν ἄνθρωπο, ἀλλά τόν ἀνδρεῖο καί γενναῖο, τότε γιατί ἐδῶ ὀνομάζεται ἄνδρας ὁ παράνομος καί ἀνόητος καί μωρός;

Ἄλλ' ἀφήνοντας αὐτούς, θά ἔρθω στό θέμα μας. Ἐπειδὴ λοιπόν καί οἱ ἐντολές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καί οἱ διδασκαλίες τοῦ Εὐαγγελίου, ἀπό τίς ὁποῖες οἱ πρῶτες ἀπαγορεύουν τίς ἁμαρτίες, καί οἱ ἄλλες βεβαιώνουν τοὺς μακαρισμούς, καί ἔχουν εἰπωθεῖ γιά ἄνδρες καί γυναῖκες, νά προφυλάσσονται καί αὐτές καί νά βάζουν χαλινάρι στά μάτια τους, ὥστε μέ τὴν ἀκόλαστη θεά νά μὴ ὑποστοῦν τίς τιμωρίες τῶν μοιχαλίδων. Γιατί, ἂν καί ἡ ἐπιθυμία τῆς συνουσίας θά ἐκληφθεῖ ὡς ἴση (γιατί ἄλλοι λένε ὅτι πιὸ τυραννικὴ εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἄνδρα, καί ἄλλοι τῆς γυναίκας), ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ὁ ἄνδρας σπέρνει, καί ἡ γυναῖκα σπέρνεται· ὁ ἕνας γεννᾷ, καί ἡ ἄλλη τίκει· ὁ ἕνας ὑπέχει θέση γεωργοῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη γῆς. Σ' αὐτὰ ἀκριβῶς λοιπόν, στά ὁποῖα οὔτε ὁ ἄνδρας μπορεῖ νά κάνει τὰ τῆς γυναίκας, οὔτε ἡ γυναῖκα αὐτὰ πού κάνει ὁ ἄνδρας, ἔχουν θεσπιστεῖ ἰδιαίτεροι νόμοι, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι γιά ὅλους κοινοὶ καί ἀδιαίρετοι. Γιατί, ὅπως ἔχει νομοθετηθεῖ, «Νά μὴ μοιχεύσεις», καί δέν τιμωρεῖται μόνο ὁ ἄνδρας, ἐὰν συλληφθεῖ γι' αὐτό, ἀλλὰ καί ἡ γυναῖκα, ἔτσι λοιπόν καί ἐδῶ, μάλιστα ἐπειδὴ εἰπώθηκε, «Καθένας πού βλέπει γυναῖκα καί τὴν ἐπιθυμεῖ, ἤδη ἔχει διαπράξει μοιχεῖα μέσα στὴν καρδιά του», εἶναι φανερό σέ ὅλους, ὅτι καί κάθε μιά γυναῖκα πού βλέπει ἄνδρα καί τὸν ἐπιθυμεῖ, ἔχει ἤδη μοιχευθεῖ ἀπὸ αὐτὸν μέσα στὴν καρδιά της.

13.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιατί μερικὲς διατάξεις τοῦ νόμου εἶναι κοινὲς καί γιά τοὺς ἄνδρες καί γιά τίς γυναῖκες, ἐνῶ μερικὲς εἶναι ἰδιαίτερες.

Πρέπει νά διαβάξεις τίς Γραφές, καί νά μὴ ρωτᾷς γιά ὅλα. Γιατί, ἂν τίς διάβαζες, θά ἤξερες, ὅτι γιά τὸν ἄνδρα ἔχουν νομοθετηθεῖ μερικὰ πράγματα ἰδιαίτερα γιά τὴ σπερματικὴ ἔκκριση, καί γιά τὴ

21. Ματθ. 7, 26.

γυναικὶ περὶ καταμηνίων. Καὶ τῷ μὲν περὶ τοῦ μὴ τοὺς τῆς
 φύσεως ἀνατρέπειν θεσμοὺς καὶ ἄρρεσιν ἐπιμαίνεσθαι καὶ
 ἄκαρπα λυττᾶν, τῇ δὲ περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐλεγμοῦ, εἰ ὑποπτευ-
 θεῖη μεμοιχεύσθαι. Καὶ τὸν μὲν ὄνειρώξαντα, τὴν δὲ καθαιρο-
 5 μένην καὶ τεκοῦσαν, ἀκάθαρτον εἶναί φησι καὶ ἔξω τῶν ἱερῶν
 περιβόλων ἴστησιν, ἕως ἂν καθαρθῶσι. Καὶ ἄλλα τινὰ ἰδικῶς
 νενομοθέτηται, ἃ οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰπεῖν, δυ-
 ναμένου σου ἐκ τοῦ ῥηθησομένου γνῶναι, ὅτι ἐν ἐκείνοις μό-
 νοις, ἐν οἷς μήτε γυναικὶ οἷόν τε ποιεῖν τὰνδρός, μήτε ἀνδρὶ τὰ
 10 γυναικός, ἰδιάζοντες ἐτέθησαν νόμοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες κοινοὶ
 εἰσιν ἑκατέρω γένει, οἷον τό, «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου
 ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Τὸ
 «Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρή-
 σεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, οὐκ ἐπιορκήσεις, οὐκ
 15 ἐπιθυμήσεις ὅσα τῶν πλησίον σου ἐστί», καὶ ὅσα τούτοις συγ-
 γενῆ. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς εὐαγγελικοὺς ἔλθῃς χρησμούς, πάλιν τὸ
 ἴσον εὐρήσεις «Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἱ πρα-
 εῖς, οἱ ἐλεήμονες, οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
 οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, οἱ εἰρηνοποιοί», καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ τὸ
 20 περὶ ἀγαμίας δὲ καὶ ἀγνείας εἰρημένον, ἑκατέρω γένει εἴρηται,
 καὶ ἀρρενικῶ χαρακτῆρι ἐξενήνεκται, διὰ τὸ πρόεπν τῇ χρη-
 σμωδία καὶ τὸ ἡγεμονικώτερον εἶναι τὸ ζῶον. Ὁ δυνάμενος
 γὰρ χωρεῖν, χωρεῖτω. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν, τὸ πολλὰς καὶ κεχω-
 ρηκέναι καὶ κατωρθωκέναι.

25

ΙΔ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων.

Διὰ τοῦτο ὁ νόμος καὶ τὰς φυσικὰς καὶ ἀβουλήτους ἐκκρί-
 σεις καθαρσίων ἠξίωσεν, ἵνα τὰς ἐκουσίους καὶ παρὰ φύσιν ἐκ
 πολλοῦ τοῦ περιόντος φύγωμεν. Ὁ γὰρ τοῖς τὰ δοκοῦντα μὲν,
 30 οὐκ ὄντα δὲ ἀμαρτήματα ὑπομένουσιν ἀποκλείσας τὴν εἰς τὸ

22. Δευτ. 6, 4. Ματθ. 22, 37-39.

23. Ἐξ. 20, 12-17.

γυναίκα για τὰ ἔμμηνα. Καὶ γιὰ τὸν ἕνα βέβαια γιὰ νὰ μὴ ἀνατρέπει τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ ἐρωτεύεται μὲ μανία ἀρσενικούς καὶ νὰ κυριεύεται ἀπὸ ἀνώφελη λύσσα, ἐνῶ γιὰ τὴ γυναίκα, γιὰ τὸ νερὸ τοῦ ἐλέγχου, ὅταν γίνει ὑποπτη μοιχείας. Καὶ ὁ ἄνδρας λοιπὸν ποὺ ὑπέστη ἀκούσια ἐκσπερμάτωση στὸν ὕπνο του, καὶ ἡ γυναίκα ὅταν καθαρίζεται καὶ γεννᾷ, λέγει ὅτι εἶναι ἀκάθαρτοι, καὶ τοὺς ἀφήνει ἔξω ἀπὸ τὶς ἱερὲς αὐλὲς μέχρι νὰ καθαρισθοῦν. Καὶ μερικὰ ἄλλα ἰδιαιτέρως ἔχουν νομοθετηθεῖ, τὰ ὅποια τώρα δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ σοῦ πῶ, ἐπειδὴ μπορεῖς ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ νὰ μάθεις, ὅτι μόνο γιὰ ἐκεῖνα, στὰ ὅποια οὔτε ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ κάνει αὐτὰ ποὺ κάνει ὁ ἄνδρας, οὔτε ὁ ἄνδρας αὐτὰ ποὺ κάνει ἡ γυναίκα, θεσπίσθηκαν ἰδιαιτέροι νόμοι. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι κοινοὶ καὶ στὰ δύο φύλα, ὅπως τὸ «Νὰ ἀγαπᾷς τὸν Κύριο καὶ Θεό σου μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά, καὶ τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτὸ σου»²², τὸ, «Νὰ μὴ φονεύσεις, νὰ μὴ μοιχεύσεις, νὰ μὴ κλέψεις, νὰ μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα σου, νὰ μὴ ἐπιθυμήσεις αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν στὸν πλησίον σου»²³, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι συναφῆ μὲ αὐτά. Ἐὰν ὅμως ἔρθεις καὶ σὲς ἐντολὲς τοῦ Εὐαγγελίου, θὰ βρεῖς πάλι τὰ ἴδια: «Μακάριοι οἱ ταπεινόφρονες, μακάριοι οἱ πρᾶοι, οἱ ἐλεήμονες, ἐκεῖνοι ποὺ πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴ δικαιοσύνη, ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν καθαρὴ καρδιά, οἱ εἰρηνοποιοί»²⁴, καὶ ὅλα τὰ παρόμοια. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὴν ἀγαμία καὶ τὴν ἀγνότητα, εἰπώθη καὶ γιὰ τὰ δύο φύλα, ἔστω καὶ ἂν διατυπώθηκε σὲ ἀρσενικὸ χαρακτηρισμὸν, ἐπειδὴ ταιριάζει στὴ νομοθεσία καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀρσενικὸ εἶναι ἀρχηγικώτερο. Ὅποιος λοιπὸν μπορεῖ νὰ τὰ δεχθεῖ αὐτά, ἄς τὰ δεχθεῖ^{24α}. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι πολλὲς ἐντολὲς καὶ ἔγιναν ἀποδεκτὲς, καὶ ἐφαρμόσθηκαν.

14.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὰ ἐκούσια καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματα.

Γι' αὐτὸ ὁ νόμος ἀκόμα καὶ οἱ φυσικὲς καὶ ἀθέλητες ἐκσπερματώσεις ἀπαίτησε νὰ καθαρίζονται, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε μὲ κάθε τρόπο καὶ τὶς ἐκούσιες καὶ τὶς παρὰ φύσιν. Γιατί, αὐτὸς ποὺ ἀπέκλεισε τὴν εἴσοδό τους στὸ ἱερὸ σ' αὐτοὺς ποὺ ὑφίστανται αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται

24. Ματθ. 5, 3-10.

24α. Ματθ. 19, 12.

ἱερὸν εἴσοδον, ἕως ἂν καθαρθεῖεν, τοῖς ἔκοντι ἁμαρτάνουσι, μείζονα μὲν κατασκευάζει τὸν φόβον, χαλεπωτέραν δ' ἀπειλεῖ τὴν τιμωρίαν. Εἰ γὰρ τὸ ἀκούσιον οὐχ ἀπλῶς συνεγνώσθη, τὸ ἔκούσιον δηλονότι ἀσύγγνωστον εἶη, εἰ μὴ μετανοία εἰλικρινεῖ θεραπείαν πευθείη.

ΙΕ'.- ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΧΩ

Ὅτι, ὅσῳ τις ταῖς τιμαῖς προέχει, τοσοῦτῳ δεινότερον καὶ τὸ ἁμάρτημα.

Τὸ μὲν πταίειν ἐν τοῖς ὑπηκόοις τελοῦντα, δεινόν, τὸ δὲ τὸν ἱερωμένον, δεινότερον, τὸ δὲ τὸν τὴν ἀρχιερωσύνην κεκληρωμένον δεινότατον. Ὅσῳ γὰρ ταῖς τιμαῖς προὔχουσι, τοσοῦτῳ καὶ τὸ ἁμάρτημα. Εἰ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶη, ἀργαλεώτερον γίνεται, οὐ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δράσαντος μετρούμενον. Καὶ τί τῷ ὑπηκόῳ παραβάλλω τὸν ὑφηγητήν, ὅποτε ὄλου τοῦ λαοῦ ἀντίρροπον ἔφη εἶναι τὸ τοῦ ἀρχιερέως πταῖσμα ὁ νομοθέτης, καὶ τοσαύτην αὐτὸν ἐθέσπισεν προσενεγκεῖν θυσίαν, ὅσῃν ἂν ὁ λαὸς ἅπας, εἰ πλημμελήσειε, προσενεγκεῖν προστέτακται; Εἰ δὲ μὴ ἴσον ἦν μῆδ' ἀντίρροπον τὸ τραῦμα, οὐκ ἂν ἀντίπαλον ὤρισε τὴν θεραπείαν.

20

ΙΣ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι, τὰ ὑπὸ τῆς θείας φύσεως ἐπιζητούμενα, ταῦτα ἢ ἀρετὴ μάλιστα πάντων προσαγαγεῖν δύναται.

Νόμος οὗτος καὶ θεσμὸς περὶ τῆς θείας φύσεως νενίκηκε, πρὸς μὲν τὴν ἀξίαν αὐτῇ τὰς τιμὰς παρὰ τοῦ γεννητοῦ γένους μὴ νέμεσθαι (οὐδὲ γὰρ οἷόν τε), τῇ δὲ τῶν συντελούντων δυνάμει τὴν εὐσέβειαν μετρεῖσθαι. Μηδεὶς τοιγαροῦν τῶν πενία παλαιόντων ἀλυέτω, ἀλλὰ μᾶλλον εὐφραινέσθω. Ὁ γὰρ μόνον ἢ θεία φύσις ἐπιζητεῖ, τοῦτό ἐστιν ἀρετὴ μάλιστα πάντων προσαγαγεῖν δυνήσεται.

βέβαια, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἁμαρτήματα, μέχρι νὰ καθαρθοῦν, κάνει μεγαλύτερο τὸν φόβο σ' ἐκείνους πού με τὴ θέλησή τους ἁμαρτάνουν καὶ τοὺς ἀπειλεῖ με φοβερώτερη τιμωρία. Γιατί, ἂν τὸ ἀθέλητο δὲν συγχωρήθηκε ἔτσι ἀπλᾶ, εἶναι φανερό ὅτι τὸ ἐκούσιο θὰ εἶναι ἀσυγχώρητο, ἂν δὲν θεραπευθεῖ με εἰλικρινῆ μετάνοια.

15.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΕΛΙΣΣΑΙΟ

“Οτι, ὅσο περισσότερο ὑπερέχει κανεὶς ὡς πρὸς τὶς τιμές, τόσο φοβερώτερο εἶναι καὶ τὸ ἁμάρτημά του.

Τὸ νὰ ὑποπέσει βέβαια κάποιος πιστὸς σὲ παράπτωμα εἶναι φοβερό, τὸ νὰ συμβεῖ ὅμως αὐτὸ σὲ ἱερωμένο εἶναι φοβερώτερο, καὶ τὸ νὰ τὸ διαπράξει αὐτὸς αὐτὸς πού τοῦ ἔχει κληρωθεῖ ἢ ἀρχιερωσύνη, εἶναι φοβερώτατο. Γιατί ὅσο πιὸ πολὺ ὑπερέχουν σὲ τιμές, τόσο πιὸ μεγάλο εἶναι καὶ τὸ ἁμάρτημα. “Αν καὶ εἶναι δηλαδή τὸ ἴδιο, γίνεται ὅμως πιὸ ἐνοχλητικό, ὑπολογιζόμενο ὄχι ἀπὸ τὴ φύση του, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα ἐκείνου πού τὸ ἔκανε. Καὶ γιατί συγκρίνω τὸν δάσκαλο με τὸν ἀκροατή, τὴ στιγμή πού ὁ νομοθέτης εἶπε, ὅτι τὸ πταῖσμα τοῦ ἀρχιερέα εἶναι ἰσοδύναμο με τὰ πταίσματα ὅλου τοῦ λαοῦ, καὶ ὅρισε, ἂν αὐτὸς πέσει σὲ παράπτωμα, νὰ προσφέρει θυσία, ὅσην θὰ πρόσφερε ὅλος ὁ λαός²⁴⁶;” Αν δὲν ἦταν ἴσο οὔτε ἰσοδύναμο τὸ ἁμάρτημα, δὲν θὰ ὅριζε ἰσάξια καὶ τὴ θεραπεία.

16.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι, αὐτὰ πού ζητεῖ ἡ θεία φύση, αὐτὰ ἡ ἀρετὴ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μπορεῖ νὰ τὰ προσφέρει.

Ὁ νόμος αὐτὸς καὶ θεσμὸς γιὰ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ ὅρισε, ὥστε ἀπὸ τὸ γένος πού δημιουργήθηκε νὰ μὴ τῆς ἀπονέμονται οἱ ἀνάλογες πρὸς τὴν ἀξία τῆς τιμῆς (οὔτε ἄλλωστε ἦταν αὐτὸ δυνατόν), ἀλλὰ νὰ μετριέται ἡ εὐσέβεια ἀνάλογα με τὴν δύναμη αὐτῶν πού συντελοῦν σ' αὐτήν. Ἐπομένως κανένας ἀπὸ ἐκείνους πού παλεύουν με τὴν φτώχεια νὰ μὴ στενοχωριέται, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ χαίρεται. Γιατί αὐτὸ πού μόνο ζητᾶ ἡ θεία φύση, αὐτὸ μόνο ἡ ἀρετὴ μπορεῖ περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα νὰ τοῦ τὸ προσφέρει.

246. Λευίτ. 4, 3.

ΙΖ'.— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ χρηματισμοῦ, καὶ ὅτι οὐ πάντες τοῖς πάθεσι
ἐγκαλινδοῦνται.

Τὸ μὲν τοῖς γηίνοις πράγμασιν ἐγκαλινδούμενον χρηματί-
5 ζεσθαι Εὐσέβιον, τὸν τῆς ἀκτημοσύνης ὑψηγητὴν καὶ τῶν οὐ-
ρανίων δογμάτων ἐξηγητὴν, δεινόν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ, οὐκ
οἶδ' ὅπως, τὸ δὲ νῦν μηνυθὲν παρὰ σοῦ, παρὰ δὲ πολλῶν ἀξιο-
πίστων ἀνδρῶν μαρτυρούμενον, ἄπιστον δ' ἴσως τοῖς μεθ' ἡμᾶς
ὀφθησόμενον, ὑπερβολὴν οὐκ ἔχει. Τίς γὰρ ἐθελήσει ῥαδίως
10 πιστεῦσαι, ὅτι τοὺς μὲν ἀκτημοσύνην ἀσκοῦντας καὶ τῇ ἄλλῃ
φιλοσοφίᾳ διαλάμποντας, ἅτε λυσιτελεῖν αὐτῶ πρὸς χρηματι-
σμὸν μὴ δυναμένους, ἀχρήστους ὑπολαμβάνων, ἀτιμάζει, καὶ
ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῖ, τοὺς δὲ πλουσίους, διὰ τὸ δρέπεσθαι
αὐτῶν τὸν πλοῦτον, εἰς ἱερωσύνην προφέρει, κἂν ἀπάσης
15 κακίας εἶεν ἀνάπλεοι, οὐ τῇ ἀρετῇ, τῷ δὲ πλούτῳ χρεωστεῖσθαι
τὴν ἱερουργίαν οἰόμενος; Ἐχρῆν μὲν οὖν, ὡς ἔφησ, τοὺς τούτοις
μὴ ἀλόντας τοῖς πάθεσι, τὴν δέουσαν θεραπείαν ἐπινοῆσαι,
ἐπειδὴ δ' ὀλίγοι ὄντες κομιδῇ τῷ πλήθει καλύπτονται, καὶ τὴν
τῶν πολλῶν ἀπέχθειαν δεδιότες, δακρύουσι μὲν, γενναῖον δ'
20 οὐδέν, οὐδὲ νεανικὸν ἐπιδείκνυνται, διὰ τοῦτο τὰ αὐτὰ ἐκείνοις
νοσεῖν ὑποπτέονται. Μὴ γὰρ δὴ πάντας, ὧ μισοπονηρίας τέμε-
νος, ἡγοῦ τοιούτους εἶναι, ἀλλ' εἶναί τινας τοὺς τὸν ἀποστο-
λικὸν σῶζοντας χαρακτῆρα, ὧν εἷς καὶ αὐτὸς τυγχάνεις, δι' οὗς
οὐδέπω ἢ κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἐξενήνεκται ψῆφος.

25

ΙΗ'.— ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ὁ θειότατος τοῦ Πατρὸς, ὧ σοφώτατε, ὅρος τε καὶ λόγος
(ἄνευ γὰρ προομιῶν ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν χωρήσω· ὠδίνω γὰρ τὸ
νενοημένον εἰπεῖν), εἰ μεταγενέστερος, ὡς φασιν, οὐκ αἰδιος, εἰ
30 δ' αἰδιος, ὡς φάμεν, οὐ μεταγενέστερος. Οὐδέν γὰρ οὕτως ἴδιον

17.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὸν χρηματισμό, καὶ ὅτι δὲν παραδίνονται ὅλοι
στὰ πάθη.

Τὸ ὅτι βέβαια ὁ Εὐσέβιος, ὁ δάσκαλος τῆς ἀκτημοσύνης καὶ δεινὸς ἐρμηνευτὴς τῶν οὐράνιων δογμάτων, ἀσχολούμενος μὲ τὰ γήϊνα πράγματα, χρηματίζεται, καὶ ἐνῶ εἶναι φοβερό, δὲν θεωρεῖ ὅτι εἶναι φοβερό, δὲν τὸ γνωρίζω, αὐτὸ ὅμως ποὺ τώρα καταγγέλλεται ἀπὸ σένα, καὶ βεβαιώνεται ἀπὸ πολλοὺς ἀξιόπιστους ἄνδρες, θὰ φανεῖ ἴσως ἀπίστευτο σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι μαζί μας, δὲν εἶναι ὑπερβολικὸ. Γιατὶ ποιὸς θὰ θελήσει νὰ πιστέψει εὐκόλα, ὅτι αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀκτημοσύνη καὶ διαπρέπουν στὸν ἄλλο τρόπο ἐγκράτειας, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ τοῦ φανοῦν χρήσιμοι γιὰ χρηματισμό, θεωρώντας τοὺς ἄχρηστους, τοὺς ἀτιμάζει, καὶ δὲν τοὺς κρίνει ἀξιους τῆς ἱερωσύνης, ἐνῶ τοὺς πλουσίους, ἐπειδὴ ἀπολαμβάνει τὸν πλοῦτο τοὺς, τοὺς παρακινεῖ νὰ ἱερωθοῦν, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ κακία, πιστεύοντας ὅτι ἡ ἱερουργία δὲν πρέπει νὰ ἀνατίθεται στὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ στὸν πλοῦτο; Ἐπρεπε λοιπόν, ὅπως εἶπες, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη, νὰ ἐπινοήσουν τὴ θεραπεία ποὺ πρέπει, ἐπειδὴ ὅμως, ὄντας πολὺ λίγοι, καλύπτονται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, καὶ φοβούμενοι τὴν ἀποστροφή τῶν πολλῶν, δακρῦζουν βέβαια, ἀλλὰ δὲν δείχνουν τίποτε τὸ γενναῖο καὶ μεγαλόψυχο, γι' αὐτὸ γίνονται ὑποπτοι. ὅτι καὶ αὐτοὶ πάσχουν τὴν ἴδια ἀρρώστια μὲ ἐκείνους. Ὅμως, νὰ ἐ τοῦ μίσους καὶ τῆς κακίας, νὰ μὴ νομίζεις ὅτι εἶναι τέτοιοι ὅλοι, ἀλλ' ὑπάρχουν μερικοὶ οἱ ὁποῖοι διατηροῦν τὸν χαρακτήρα τῶν ἀποστόλων, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶσαι καὶ σύ, γιὰ τοὺς ὁποῖους δὲν ἔχει οὐδέποτε διατυπωθεῖ ἡ γνώμη ποὺ διατυπώνεται ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἁμαρτάνουν.

18.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟ

Γιὰ τὴν αἰδιότητα τῆς ἁγίας Τριάδας.

Ὁ θεϊκώτατος, σοφώτατε, ὄρος καὶ Λόγος τοῦ Πατέρα (γιατὶ θὰ προχωρήσω στὴν ἐρμηνεία χωρὶς προοίμιο, ἐπειδὴ ἀγωνιῶ νὰ πῶ αὐτὸ ποὺ σκέφτομαι), ἐὰν εἶναι μεταγενέστερος, ὅπως λένε, δὲν εἶναι αἰώνιος, ἐὰν πάλι εἶναι αἰώνιος, ὅπως λέμε ἐμεῖς, δὲν εἶναι μεταγενέ-

καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς θείας φύσεως, ὡς τὸ αἰδῖον. Τὸ μὲν οὖν ἀπαύγασμα τὸ συναἰδῖον ἐμφαίνει, ὃ δὲ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τὸ ἐνυπόστατον, ὃ δὲ Λόγος τὸ ἀπαθές τε καὶ ἀσώματον, ὃ δὲ Υἱὸς τὴν ιδιότητα καὶ τὴν ὁμοουσιότητα. Ἐξ ἐκάστου 5 γὰρ τὸ χρήσιμον ἐραυίζόμενοι, τὸ λοιπὸν χαίρειν ἐῶμεν, ὅσον τῇ θείᾳ οὐ πρόπει φύσει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γεννητῶν, τὸ «πρὸ» καὶ «μετὰ» χώραν ἔχεται, ἐπὶ δὲ τῆς σεπτῆς καὶ βασιλικωτάτης Τριάδος τὸ «πρῶτον» καὶ τὸ «δεύτερον» οὐκ ἔχει χώραν. Καὶ ἀριθμοῦ γὰρ καὶ χρόνων τὸ Θεῖον ἀνώτερον.

10 **ΙΘ'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**
Περὶ τῶν τοῦ Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου μαρτυριῶν.

Εἰ μὴδὲν πλέον τοῦ γράμματος νομίζει τὸν νομοθέτην εἰρηκέναι ὁ πρὸς σέ, ὡς ἔφησ, διενεχθεὶς Ἰουδαῖος, εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι Ἐλέγχουσιν ὑμῶν τὴν ἀπαιδευσίαν οἱ δύο ἄνδρες, οἱ μετὰ 15 τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν συγγραφεῖς παρ' ὑμῖν γεγονότες, Φίλων ὁ θεωρητικώτατος, καὶ Ἰώσηπος ὁ ἱστορικώτατος. Ὁ μὲν πᾶσαν σχεδὸν τὴν Παλαιὰν εἰς ἀλληγορίαν τρέπων, ὃ δὲ διαρρήδην γράφων, τὰ μὲν αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου δεξιῶς, τὰ δὲ ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος. Ὅσα δὲ ἐξ εὐθείας 20 λέγεσθαι συνέφερε, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος. Εἰ μὲν γὰρ προενέγκοιμεν προφητικὰς ῥήσεις τοῦτο ἐγγνωμένας παρερμηνεῦσαι καὶ παραποιῆσαι οὐκ ὀκνήσουσιν, εἰ δ' ἀποστολικὰς ἀποφάσεις τε καὶ ἀποδείξεις καὶ ἐρμηνείας παραγράψασθαι 25 τολμήσουσι δυσσεβῶς, τὰς δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς δοξάντων σοφῶν μαρτυρίας παραγράψασθαι οὐκ ἂν εἶεν δίκαιοι.

Κ'.- ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ
Περὶ τῆς ἱερωσύνης.

Τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡ ἱερωσύνη ὥσπερ μέση καθέστηκεν, ἵνα τὴν μὲν θεραπείῃ, τῇ δὲ μεταβολὴν ἐργά-

στερος. Γιατί τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἰδιαίτερο καὶ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς θείας φύσεως, ὅσο ἡ αἰωνιότητα. Ἡ ἀκτινοβολία λοιπὸν φανερώνει τὸ συναῖδιο, ὁ χαρακτήρας τῆς ὑπόστασης τῆ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ²⁵, ὁ Λόγος τὴν ἀπάθεια καὶ τὸ ἀσώματο, καὶ ὁ Υἱὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ ὁμοούσιο. Δανειζόμενοι λοιπὸν ἀπὸ τὸ καθένα αὐτὸ πού εἶναι χρήσιμο, τὸ ὑπόλοιπο, πού δὲν ταιριάζει στὴ θεία φύσει, τὸ ἀφήνουμε. Σ' αὐτὰ λοιπὸν πού εἶναι γεννητὰ τὸ «πρὶν» καὶ τὸ «μετὰ» νὰ ἔχει θέση, στὴν ἅγια ὁμως καὶ βασιλικώτατη Τριάδα τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο δὲν ἔχει θέση. Γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἀνώτερος καὶ ἀπὸ τοὺς ἀριθμούς καὶ ἀπὸ τοὺς χρόνους.

19.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὶς μαρτυρίες τοῦ Φίλωνα καὶ Ἰωσήπου.

Ἐὰν ὁ Ἰουδαῖος πού εἶχε διένεξη μαζί σου, ὅπως εἶπες, εἶπε ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν εἶπε τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα, πές του, ὅτι κατηγοροῦν τὴν ἀγραμματοσύνη σας οἱ δύο ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν συγγραφεῖς δικοί σας μετὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ· ὁ θεωρητικώτατος Φίλων, καὶ ὁ ἱστορικώτατος Ἰώσηπος. Ὁ ἓνας ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὴν μετέτρεψε σὲ ἀλληγορία, ἐνῶ ὁ ἄλλος, γράφοντας μὲ σαφήνεια, ἄλλα τοῦ νομοθέτη τὰ ὑπαινίσσεται μὲ ἐπιδεξιότητα, ἄλλα πάλι τὰ ἐρμηνεύει ἀλληγορικὰ μὲ σοβαρότητα. Ὅσα ὁμως συμφωνοῦσε ὅτι λέγονται ἀπ' εὐθείας, αὐτὰ τὸ παρουσιάζει ρητὰ. Ἐὰν λοιπὸν παρουσιάζαμε προφητικὰς ρήσεις πού τὸ ἐπιβεβαιώνουν αὐτό, δὲν θὰ διστάσουν νὰ τὶς παρερμηνεύσουν καὶ νὰ τὶς παραποιήσουν. Ἐὰν πάλι παρουσιάσουμε ἀποστολικὰς ἀποφάσεις καὶ ἀποδείξεις καὶ ἐρμηνεῖς, μὲ ἀσέβεια θὰ τολμήσουν νὰ τὶς διαγράψουν. Τὶς μαρτυρίες ὁμως ἐκείνων, πού θεωροῦνται ἀπὸ αὐτοὺς σοφοί, δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ τὶς διαγράψουν.

20.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν ἱερωσύνη.

Ἡ ἱερωσύνη εἶναι κάτι σὰν ἐνδιάμεσο ἀνάμεσα στὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση, μὲ σκοπὸ τὴν μία νὰ τὴν λατρεύει, καὶ τὴν ἄλλη μὲ

25. Ἐβρ. 1, 3.

ζηται κρείττονα. Εἴ τις τοιγαροῦν ταύτης μείζον φρονεῖ, οὐδέ φρόνησιν ἔχειν μοι δοκεῖ.

ΚΑ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ ἀρετῆς.

5 Οἱ ἅγιοι, ὧ σοφώτατε, τὰς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς τῶν κινδύνων ὑπερβολὰς ἐφόδιον μείζονος εὐδοκίμησεως ἔχουσιν.

ΚΒ'.- ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῆς θείας τε συμμαχίας καὶ ῥοπῆς.

Ὡσπερ, ἵνα καὶ ἐναργεῖ παραδείγματι χρήσωμαι, Ἱερουσα-
10 λήμ, ὅτε μὲν τῇ θεῖα συμμαχία ὤπλιστο, ὀρθὴ ἐστῶσα, ἀπονητὶ
καὶ ἀναιμακτὶ τὰ τρόπαια ἴστη, ὅτε δὲ ταύτης, διὰ τὸ ἐπιλυ-
τῆσαι κατ' αὐτῆς, ἐστέρητο, πῦρ πολέμιον αὐτὴν ῥαδίως ἔκλι-
νεν, οὕτω καὶ ψυχὴ, ὅταν μὲν τῇ ἄνωθεν ῥοπῇ δι' εὐστάθειαν
τρόπων περιφράττηται, ῥαδίως τοὺς πολεμίους καταγωνιεῖται,
15 ὅταν δ' ἀμάρτη, ἐνταῦθα μὲν τῷ πυρὶ τῶν παθῶν ἀλώσεται,
ἐκεῖσε δὲ τῷ τῆς κρίσεως τιμωρηθήσεται.

ΚΓ'.- ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ

Ὅτι ἀμετακίνητον τὸ τῆς πίστεως φρόνημα.

Εἰ Ξέρξης, ὧ σοφιστά, (ἀπὸ γὰρ τῶν σῶν σοι διαλέξομαι),
20 τὸν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸ τῶν Ἀθηναίων φρόνημα οὐκ
ἠδυνήθη ζεῦξαι τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ, ἀλλὰ πάντα μὲν ἐκίνει,
καὶ τὸν ταγέντα τοῖς στοιχείοις ἐκαινοτόμει θεσμόν, ἐκείνους
μὲν τῶν δεδογμένων οὐ μετακίνει, σὺ ἀπὸ συμβουλῆς ψιλῆς
ἐνόμισας ἡμῶν μετακινεῖν τὸ φρόνημα καὶ εἰς θωπείαν τρέπειν;
25 καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον; Πέπανσο τοίνυν τοιαῦτά τινα ἡμῖν πα-
ραινῶν, εἰ δὲ μή, τοῦ χοροῦ τῶν φίλων σε ἀποκρινοῦμεν.

ΚΔ'.- ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Περὶ τοῦ τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτος

30 Ὁ δεινὸς καὶ πάντολμος τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτος, κόρον

τὴν μεταβολὴν νὰ τὴν κάνει καλύτερη. Ἐὰν κάποιος λοιπὸν πιστεύει κάτι ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὴν, μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ἔχει οὔτε φρόνηση.

21.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετή.

Οἱ ἅγιοι, σοφώτατε, τὶς ὑπερβολὲς τῶν κινδύνων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, τὶς θεωροῦν μέσον ἐπιτυχίας.

22.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὴ θεία συμμαχία καὶ βοήθεια.

Ὅπως, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦμαι φανερὸ παράδειγμα, ἡ Ἰερουσαλήμ, ὅταν ἦταν ὀπλισμένη μὲ τὴ συμμαχία τοῦ Θεοῦ, μένοντας ἀκλόνητη, ἔστηνε τὰ τρόπαιά της χωρὶς κόπους καὶ αἱματοχυσίες, ὅταν ὅμως, ἕξαιτίας τῆς λύσσας τῆς πρὸς αὐτὴν, ἔχανε τὴ θεία συμμαχία, εὐκόλα ἢ ἐχθρική φωτιὰ τὴν ὀδηγοῦσε στὴν ὑποταγή, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν εἶναι περιφραγμένη μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, λόγω τῆς σταθερότητας τῆς διαγωγῆς της, εὐκόλα νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, ὅταν ὅμως ἁμαρτήσῃ, ἐδῶ βέβαια θὰ καταστραφεῖ μὲ τὴ φωτιὰ τῶν παθῶν, ἐνῶ ἐκεῖ θὰ τιμωρηθεῖ μὲ τὴ φωτιὰ τῆς κρίσεως.

23.- ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ ΑΣΚΛΗΠΙΟ

Ὅτι εἶναι ἀμετακίνητο τὸ φρόνημα τῆς πίστεως.

Ἐὰν ὁ Ξέρξης, σοφιστὴ μου (γιατὶ θὰ σοῦ μιλήσω μὲ τὰ δικά σου), ἐνῶ ὑπέταξε τὸν Ἑλλήσποντο, δὲν μπόρεσε νὰ ὑποτάξῃ τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων μὲ τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας, καὶ ἐνῶ μεταχειρίζονταν τὰ πάντα καὶ μετέβαλλε τὸν νόμο πού εἶχε ταχθεῖ στὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἐκείνους ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς μετακινήσῃ ἀπὸ ἐκεῖνα πού πίστευαν, ἐσὺ νόμισες ὅτι μὲ μιὰ ἀπλὴ συμβουλή θὰ μεταβάλλῃς τὸ φρόνημά μας καὶ θὰ τὸ μετατρέψῃς σὲ κολακεία; καὶ πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι παράλογο; Πᾶψε λοιπὸν νὰ μᾶς συμβουλευεῖς κάτι τέτοια, γιατί ἀλλιῶς θὰ σὲ ἀπορροίψω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν φίλων.

24.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Γιὰ τὸν ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας.

Ὁ φοβερὸς καὶ ἀδιάντροπος ἔρωτας τῆς φιλοχρηματίας, μὴ γνω-

οὐκ εἰδώς, ἐπὶ τὸ ἔσχατον τῶν κακῶν τὴν ἀλοῦσαν ψυχὴν ἐλαύνει. Οὐκοῦν μάλιστ' ἐν προοιμίῳ αὐτὸν ἀπελάσωμεν. Κρατήσας γάρ, ἀχειρώτος ἔσται.

ΚΕ.— ΣΥΡΙΩΝΙ

5 Ὅτι χρὴ πάντα πρὸς οἰκοδόμην τῆς Ἐκκλησίας γίνεσθαι.

Ὁ γενναῖος Παῦλος, ὁ ἄριστος στρατηγός, ὁ τοῦ βασιλέως τὴν χειροτονίαν μὴ ἀτιμάσας, ὁ τὰ καθ' ἑαυτὸν παριδών, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων ἐπανορθώσῃται, ἅτε μηδὲν πλέον ὁρῶν τοῦ τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντος, ἐπεβόα χρῆναι πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γίνεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲ τὸ φαινόμενον ἡμῖν συμφέρον πρὸς δόξαν γὰρ ἑαυτῶν ὁρῶμεν, τοῦ τῆς Ἐκκλησίας προτιμῶμεν, καίτοι τὸ τῆς Ἐκκλησίας κλέος πάντως καὶ εἰς ἡμᾶς ἀνατρέχει, ἢ δὲ ἡμῶν δόξα οὐ πάντως εἰς τὸ κοινὸν διαβαίνει. Εἰ γάρ, ἵν' ἑαυτοὺς δόξωμεν συνιστᾶν, τῆς τῶν πέλας
15 ὀλιγωροίημεν οἰκοδομῆς, πῶς οὐ μείζων ἔσται τοῦ κέρδους ἢ ζημίας;

ΚΣ.— ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἥτοι εἴμαρμένην,
ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

20 Οὐκ ἔστι, ὧ βέλτιστε, δεινὸν τὸ δεινὰ πράξαντας, δεινὰ καὶ παθεῖν, τὸ δὲ μηδὲν δεινὸν πράξαντας, δεινὰ παθεῖν, πάντῃ δεινότατον. Πῶς οὖν τοῖς ἐγκαλοῦσι περὶ τούτου ἀπολογησαίμεθα; Οἶμαι οὐδαμῶς ἄλλως, ἢ περὶ μὲν τῶν πρώτων λέγοντες, ὅτι δικαίως, περὶ δὲ τῶν δευτέρων, ὅτι δοκίμως. Ἡ γὰρ δίκη τοὺς
25 μὲν ἠμύνατο, τοῖς δὲ στεφάνων ὑπόθεσιν προϋξένησεν. Οἱ γὰρ γένεσιν ὀριζόμενοι, περὶ ἀμφοτέρων ἀπορήσουσι ἀποκρίνασθαι. Οὐ γὰρ δίκαιον, οὔτε τὸν ἀναγκασθέντα δρᾶσαί τινα, οὔτε τὸν μηδὲν δρᾶσαντα δεινόν, δεινὰ παθεῖν. Οἱ δὲ Πρόνοιαν

ρίζοντας χορτασμό, ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν ποὺ κυριεύει ἀπὸ αὐτὴν στὸ ἔσχατο σημεῖο τῶν κακῶν. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸν διώξουμε ὅπως δὴποτε ἀπὸ τὴν ἀρχή, γιατί ἂν γίνει κυρίαρχός μας, θὰ γίνει ἀνίκητος.

25.- ΣΤΟΝ ΣΥΡΙΩΝΑ

“Ὅτι πρέπει ὅλα νὰ γίνονται πρὸς οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ γενναῖος Παῦλος, ὁ ἄριστος στρατηγός, αὐτὸς ποὺ δὲν ἀτίμασε τὴ χειροτονία τοῦ βασιλέως, αὐτὸς ποὺ παρέβλεψε τὰ δικά του, γιὰ νὰ διορθώσει τὰ τῶν ἄλλων, ἀφοῦ δὲν ἀπέβλεπε σὲ τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, διακήρυττε ὅτι ὅλα πρέπει νὰ γίνονται γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμεῖς ὅμως βλέπουμε αὐτὸ ποὺ φαίνεται σὲ μᾶς συμφέρον, γιατί ἀποβλέπουμε στὴ δόξα τοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ τὸ προτιμᾶμε ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, ἂν καὶ βέβαια ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας ἀντανακλᾷ ὅπως δὴποτε καὶ σὲ μᾶς, ἐνῶ ἡ δική μας δόξα δὲν μεταβαίνει ὅπως δὴποτε στὸ κοινό. Γιατὶ ἂν, γιὰ νὰ φανοῦμε ὅτι φροντίζουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀδιαφορήσουμε γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῶν πλησίον μας, πῶς ἡ ζημιὰ δὲν θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ κέρδος

26.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΣΙΟ

Ἐναντίον ἐκείνων ποὺ λένε ὅτι ὑπάρχει γένεση,
δηλαδή μοῖρα, ἥτοι ἡ λεγόμενη τύχη.

Δὲν εἶναι, φίλε μου, φοβερό, ὅταν κάνουμε πράγματα φοβερά, νὰ πάθουμε καὶ φοβερά, τὸ νὰ ὑποστοῦμε ὅμως πράγματα φοβερά, χωρὶς νὰ ἔχουμε κάνει κάτι φοβερό, εἶναι στὸ ἔπακρο φοβερῶτατο. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀπολογηθοῦμε γι' αὐτὸ σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς κατηγοροῦν; Νομίζω μὲ κανένα ἄλλον τρόπο, παρὰ λέγοντας, γιὰ τὴν πρώτη περίπτωση, ὅτι ὑποφέρουμε δίκαια, ἐνῶ γιὰ τὴ δεύτερη περίπτωση, ὅτι γίνεται πρὸς δοκιμασία μας. Γιατὶ ἡ δικαιοσύνη τοὺς πρώτους τοὺς τιμώρησε δίκαια, ἐνῶ στοὺς δεύτερους ἔδωσε εὐκαιρία νὰ στεφάνωθοῦν. Ἀντίθετα ἐκεῖνοι ποὺ ἀποδέχονται τὴν τύχη, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἀπαντήσουν καὶ γιὰ τὰ δύο αὐτά. Γιατὶ δὲν εἶναι δίκαιο, οὔτε αὐτὸς ποὺ ἀναγκάσθηκε νὰ κάνει κάτι, οὔτε ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔκανε κανένα φοβερό, νὰ ὑποστοῦν δεινὰ. Ἐμεῖς ὅμως ποὺ ὑποστηρίζουμε

εἶναι διαβεβαιούμενοι, καὶ εὐστομοῦμεν, καὶ εὐσεβοῦμεν, καὶ αἰτίας εὐλόγους λέγομεν.

ΚΖ'.— ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

5 Τὰ μὲν τὸν ἐνικὸν ὑπερβαίνοντα ἀριθμὸν ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ τῆς τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶς ἐστὶ παραστατικά, τὰ δ' ἐνικῶς ἐξηγηγεμένα, τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ εἴρηται, ἵνα Σαβέλλιος καὶ Ἰουδαῖοι ἐπιστομισθῶσι, τὰ δ' ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος καὶ Ἕλληνες στηλιτευθῶσιν. Οἱ γὰρ πλατύνοντες
10 μὲν τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸν τῶν ιδιοτήτων ἀριθμὸν, συστέλλοντες δὲ εἰς μίαν οὐσίαν, ὀρθότατα δογματίζουσι καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων χρησμῶν ἔπονται διδασκαλίαις, μὴτ' εἰς πολυθεῖαν διὰ τῆς φύσεως διαφορὰν ἐκπίπτοντες, μὴτ' εἰς Ἰουδαιισμόν διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς προσώπου σύστασιν ὀλισθαίνοντες.

15

ΚΗ'.— ΑΦΘΟΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι ἀπὸ τῶν ὁμολογουμένων τὰ ἀμφίβολα χρῆ κρίνεσθαι.

Ἐκ τῶν ὁμολογουμένων τὰ ἀμφίβολα χρῆ κρίνεσθαι, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀμφιβόλων τὰ ὁμολογούμενα. Οἷόν τι λέγω· ὀπηνίκα
20 ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίου τὸ ὄναρ τῆς εἰκόνος ἀπέπτη καὶ ἐξήτει μαθεῖν οὐ μόνον τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δειχθέντος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν, καὶ πάντες ἠπόρησαν, τότε ὁ Δανιὴλ οὐ πρῶτον τὰ ζητούμενα ἔφη, πρὶν περὶ τῶν δήλων ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν. Τὰ γὰρ κατὰ διάνοιαν αὐτῷ βουλευθέντα ὑφηγησάμενος,
25 ἀξιόπιστον ἑαυτὸν καὶ ἀνύποπτον περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων καθίστη. Ἡ γὰρ περὶ τῶν ὁμολογουμένων διδασκαλία, τὴν τοῦ πλάττεσθαι τὰ λεγόμενα κατηγορίαν ἀνήρει.

ὅτι ὑπάρχει Πρόνοια, καὶ σωστὰ μιλάμε, καὶ εἴμαστε εὐσεβεῖς, καὶ προβάλλουμε εὐλογες αἰτίες.

27.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟ

Γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα.

Αὐτὰ ποῦ στὴν ἁγία Γραφή ξεπερνοῦν τὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ εἶναι ἀποδεικτικὰ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποστάσεων, ἐνῶ ἐκεῖνα ποῦ ἐκφέρονται σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, εἶναι ἀποδεικτικὰ τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Γιατὶ τὰ πρῶτα εἰπώθηκαν γιὰ νὰ ἀποστομωθοῦν ὁ Σαβέλλιος καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ τὰ ἄλλα γιὰ νὰ στηλιτευθοῦν ὁ Ἄρειος, ὁ Εὐνόμιος καὶ οἱ Εἰδωλολάτρεις. Γιατὶ οἱ πρῶτοι, ἐπεκτείνοντας στὴν ἁγία Τριάδα τὸν ἀριθμὸ τῶν ἰδιοτήτων, καὶ συστέλλοντάς τὴν σὲ μία οὐσία, διδάσκουν πάρα πολὺ σωστὰ, καὶ ἀκολουθοῦν τὶς διδασκαλίαι τῶν οὐράνιων ἐντολῶν, χωρὶς νὰ πέφτουν οὔτε σὲ πολυθεῖα ἐξ αἰτίας τῆς διαφορᾶς τῆς φύσεως, οὔτε νὰ ὀλισθαίνουν σὲ Ἰουδαϊσμό, μὲ τὴ σύνθεσὴ τῆς σὲ ἓνα πρόσωπο.

28.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΦΘΟΝΙΟ

“Ὅτι πρέπει τὰ ἀμφιβαλλόμενα νὰ κρίνονται ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶναι ὁμολογούμενα.

Αὐτὰ ποῦ εἶναι ἀμφίβολα πρέπει νὰ κρίνονται ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶναι ὁμολογούμενα, καὶ ὄχι τὰ ὁμολογούμενα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶναι ἀμφίβολα. Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς μὲ αὐτό· “Ὅταν χάθηκε ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ Βαβυλώνιου τὸ ὄραμα τῆς εἰκόνας, καὶ ζητοῦσε νὰ μάθει, ὄχι μόνο τὴν ἐξήγηση τῆς εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ὄραμα, καὶ ὅλοι βρέθηκαν σὲ ἀδυναμία, τότε ὁ Δαυὶδ δὲν εἶπε πρῶτα αὐτὰ ποῦ ζητοῦσε, πρὶν νὰ ἐξηγήσει αὐτὰ ποῦ ἦταν φανερά. Γιατὶ, ἀφοῦ διηγήθηκε ὅλα ὅσα σκέφθηκε στὸ μυαλό του, κατέστησε τὸν ἑαυτό του ἀξιόπιστον καὶ πάνω ἀπὸ κάθε ὑποψία γι’ αὐτὰ ποῦ ἀμφισβητοῦνταν²⁶. Γιατὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν ποῦ εἶναι ὁμολογούμενα, καταργοῦσε τὴν κατηγορία ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγονταν ἦταν πλαστά.

26. Δαν. 2, 29 ἔ.

ΚΘ'.- ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

᾽Οτι δεῖγμα σαφές τῶν ἐκάστου τρόπων, ἢ τῶν
συνόντων ἐστὶ πολιτεία

Εἰ δεῖγμα σαφές τῶν ἐκάστου τρόπων ἢ τῶν συνόντων ἐστὶ
5 πολιτεία, μὴ θαύμαζε εἰ Εὐσέβιος τοὺς περὶ Μαρτινιανὸν καὶ
Ζώσιμον καὶ Μάρωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοτρόπους αὐτοῖς
διὰ τιμῆς ἔχει. Ὡσπερ γὰρ εἰ ἀρετῆς ἦν ἐραστής, οὐκ ἂν τῶν
φιλαρέτων ἐτέρους προετίμησεν, οὕτως ἐπειδὴ σύντροφον καὶ
φίλην τὴν κακίαν ἔχει, τοῖς ὁμοτρόποις χρῆται.

10 Λ'.- ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

᾽Οτι αἰοίδιμος καὶ ἀναρρήσεως ἄξιος, ὁ τῶν ἄκρων
εἰς ἀρετὴν περιγενόμενος.

᾽Ο μὴ διὰ τὴν τῶν ἀντιπάλων ἀσθένειαν περιγινόμενος,
ἀλλὰ διὰ τὸ μέγεθος τῆς οἰκείας ῥώμης τῶν ἰσχυρῶν κρατῶν,
15 αἰοίδιμός ἐστι καὶ ἀναρρήσεως ἄξιος. Μὴ τοίνυν ἐναβρύνου, εἰ
καὶ ἐνὸς καὶ δευτέρου κεκράτηκας. Εἰ γὰρ τῶν ἄκρων εἰς ἀρε-
τὴν περιγέναιο, ὄντως τροπαιοῦχος ἀνακηρυχθήσῃ.

ΛΑ'.- ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Πῶς εἴρηται τό, «Πρωτότοκος πάσης φύσεως».

20 Τὰ κατημαξεύμενα παρεῖς, σαφῶς εἴπομι τὸ νενοσημένον, εἰ
καὶ δόξαιμί τισι καινοτέραν ἐρμηνείας ἀνατέμνειν ὁδόν. ᾽Ο
πρωτότοκος, εἰ μὲν ἢ δευτέρα ὀξύνουτο συλλαβή, τὸν τεχθέντα
πρῶτον, εἰ δ' ἢ παρεσχάτη, τὸν πρῶτως τεκόντα μηνύει. Καὶ
τοῦτ' ἀκριβῶς ἴστε μάλιστα ὑμεῖς οἱ ὁμηρίζοντες. Πρωτοτόκος
25 γὰρ ἢ πρῶτως τεκοῦσα ἐκείνω εἴρηται. Εἰκὸς οὖν, μᾶλλον δ'
ἀναγκαῖον ἐννοεῖν, ὅτι κἀνταῦθα τοιαύτη τινὶ ἐννοία ὁ θεσπέ-
σιος ἐχρήσατο Παῦλος, οὐ πρῶτον τῆς κτίσεως αὐτὸν ἐκτίσθαι

29.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

“Οτι σαφής ἀπόδειξη τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ καθενὸς εἶναι ὁ τρόπος ζωῆς ἐκείνων πού τὸν συναναστρέφονται.

Ἐὰν σαφής ἀπόδειξη τῶν τρόπων τοῦ καθενὸς εἶναι ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν πού εἶναι μαζί του, μὴν ἀπορεῖς πού ὁ Εὐσέβιος ἔχει περὶ πολλοῦ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μαρτινιανοῦ, τοῦ Ζωσίμου, τοῦ Μάρωνα καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων μὲ αὐτοὺς στοὺς τρόπους. Γιατί, ὅπως, ἐὰν ἦταν ἐραστής τῆς ἀρετῆς, δὲν θὰ προτιμοῦσε ἄλλους ἀπὸ ἐκείνους πού εἶναι φίλοι τῆς ἀρετῆς, ἔτσι, ἐπειδὴ σύντροφο καὶ φίλη ἔχει τὴν κακία, χρησιμοποιοεῖ αὐτοὺς πού ἔχουν ἴδιους τρόπους συμπεριφορᾶς.

30.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

“Οτι εἶναι αἰείμνηστος καὶ ἄξιος ἀνακηρύξεως αὐτὸς πού φθάνει στὴν κορυφή τῆς ἀρετῆς.

Αὐτὸς πού νικᾷ ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἐξουσιάζει τοὺς ἰσχυροὺς ἐξαιτίας τῆς δικῆς του δύναμης, εἶναι αἰείμνηστος καὶ ἄξιος ἀνακήρυξης. Μὴ καμαρώνεις λοιπὸν ἐπειδὴ νίκησες ἓναν καὶ δύο. Γιατί ὅταν φτάσεις στὰ ἄκρα τῆς ἀρετῆς, τότε θὰ ἀνακηρυχθεῖς πραγματικὰ τροπαιοῦχος.

31.- ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Μὲ ποιᾶ ἔννοια λέχθηκε τό, «Πρωτότοκος ὅλης τῆς φύσεως»²⁷.

Ἀφήνοντας τὰ καθιερωμένα, θὰ πῶ καθαρὰ αὐτὸ πού ἔχω σκεφθεῖ, ἂν καὶ σὲ μερικοὺς θὰ φανῶ ὅτι χαράσω καινούργιο δρόμο ἐρμηνείας. Ὁ πρωτότοκος, ἐὰν βέβαια τονισθεῖ ἡ δεύτερη συλλαβή, σημαίνει ἐκεῖνον πού γεννήθηκε πρῶτος, ἐὰν ὅμως τονισθεῖ ἡ προτελευταία συλλαβή, σημαίνει αὐτὸν πού γέννησε γιὰ πρώτη φορά. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζετε πολὺ καλὰ μάλιστα σεῖς οἱ μιμητὲς τοῦ Ὅμηρου. Γιατὶ πρωτότοκος χαρακτηρίσθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον αὐτὴ πού γέννησε πρώτη φορά. Εἶναι λοιπὸν σωστὸ, ἢ μᾶλλον ἀναγκαῖο, νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι καὶ ἐδῶ μὲ κάποια τέτοια σημασία τὸ χρησιμοποίησε ὁ θεόπνευστος Παῦλος, χωρὶς νὰ δογματίζει ὅτι κτίσθηκε πρῶτος τῆς κτίσεως,

27. Κολ. 1, 15.

δογματίζων, ἄπαγε, ὅς γε ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τῆς πατρικῆς αὐτὸν καλεῖ, ἀλλὰ πρῶτον τετοκένοι, τουτέστι, πεποιηκέναι τὴν κτίσιν, ἢ ἡ, τῆς τρίτης συλλαβῆς ὀξυνομένης, πρωτογόνος, οὐ πρωτογενῆς πρωτοκτίστης, οὐ πρωτόκτιστος. Εἰ δ' ὁ τόκος ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς κτίσεως παρελήφθη, θαυμαζέτω μηδεὶς, ἐπεὶ καὶ ἐτέρωσε εἴρηται· «Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλειπες», καὶ «Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα», καὶ «Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες». Ἐπειδὴ γὰρ καὶ γεννήσας ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ἐγέννησε, καὶ 10 κτίζων ἀπαθῶς καὶ θεοπρεπῶς καὶ ἀμογητὶ δημιουργεῖ, τούτοις τοῖς ὀνόμασι κέχρηται ἡ Γραφή, οὐχ ἵνα τὴν γέννησιν κτίσιν, καὶ τὴν κτίσιν γέννησιν ὑπολάβωμεν, ὡς κακουργοῦντες οἱ αἱρετικοὶ κατασκευάζειν δοκοῦσιν, ἀλλ' ἵνα τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν ἀπάθειαν τοῦ Θεοῦ παραστήσῃ. Εἰ δέ τις, προλήψει μόνη 15 δουλεύων καὶ μὴ τάληθές σκοπῶν, ἀντεῖποι, οὐτ' ἐγὼ τὴν ψῆφον ἐμαντῶ θήσομαι, οὐτ' ἐκεῖνος ἐαυτῶ ἂν εἶη δίκαιος.

Οὐκοῦν ἐπιτρέψωμεν τὸ πρᾶγμα ἀδεκάστοις κριταῖς, καὶ ἔστωσαν κριταὶ οἱ ἀκροαταί. Εἰ μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔχει δεῖξαι, δεῖξάτω, εἰ δὲ ἐμὲ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπόδειξιν, αὐτὸν τὸν τοῦτ' εἰρηκότα 20 παρακομίσω μάρτυρα. Μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν, «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως», ἐπήγαγεν· «Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς». Εἰ μὲν οὖν εἶπε, Μετ' αὐτὸν ἐκτίσθη, ψηφίσασθε τῷ κατηγορῶ, εἰ δ' «Ἐν αὐτῷ» (ἐν γὰρ τῷ κτίσῃ ἐστὶν ἡ πάντων δημιουργία καὶ διαμονή), ὅπερ καὶ σαφηνίζων ἀλλαχόσε ἔφη· «Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν», ἀναντίρρητος, ὡς οἶμαι, ἡμῶν ἡ νίκη. Εἰ δὲ καὶ τὰ ἐξῆς φράσαιμι, ἐπιφανέστερόν ἐστι τὸ τρόπαιον. Φησὶ γάρ· «Καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων». Οὐκ εἶπεν, Αὐτὸς γέγονε πρὸ πάντων, ἀλλ', «Ἔστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέ- 30 στηκεν». Οὐκ εἶπε, Μετ' αὐτοῦ, οὐδέ, Μετ' αὐτὸν ἐκτίσθη· διὰ τί δὲ παραγράφονται τοὺς λέγοντας, μονογενῆς μὲν κατὰ τὴν θεό-

28. Δευτ. 31, 18.

29. Ἦσ. 1. 2.

30. Ψαλμ. 81, 6.

μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, αὐτὸς ποὺ τὸν ὀνομάζει ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ χαρακτηριστὴ τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ ὅτι πρῶτος γέννησε, δηλαδή δημιούργησε τὴν κτίση, ὥστε νὰ εἶναι, τονιζόμενης τῆς τρίτης συλλαβῆς, πρωτογόνος, ὄχι πρωτογενῆς, πρωτοκτίστης, ὄχι πρωτόκτιστος. Ἐὰν ὁμως ἡ γέννηση ἐδῶ χρησιμοποιήθηκε ἀντὶ τῆς κτίσεως, ἃς μὴ ἀπορεῖ κανεὶς, γιατί καὶ ἄλλοῦ ἔχει λεχθεῖ: «Ἐγκατέλειψες τὸν Θεὸ ποὺ σὲ γέννησε»²⁸, καί, «Γέννησα υἱοὺς καὶ τοὺς ἀνύψωσα»²⁹, καί, «Ἐγὼ εἶπα· Εἴσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»³⁰. Ἐπειδὴ ὁμως, ἂν καὶ ἐγέννησε ὁ Θεός, γέννησε χωρὶς νὰ πάθει, καὶ κτίζοντας δημιουργεῖ χωρὶς νὰ πάθει καὶ ὅπως ταιριάζει στὸν Θεὸ καὶ χωρὶς νὰ κοπιᾷσει, ἡ ἁγία Γραφή χρησιμοποιεῖ αὐτὰ τὰ ὀνόματα, ὄχι γιὰ νὰ ἐκλάβουμε τὴ γέννηση κτίση, καὶ τὴν κτίση γέννηση, ὅπως φαίνονται νὰ κάνουν οἱ αἰρετικοὶ διάσκοντας μὲ πανουργία, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραστήσει τὴν εὐκολία καὶ τὴν ἀπάθεια τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὁμως κάποιος, ὑπηρετώντας μόνο κάποια πρόληψη, καὶ μὴ ἀποβλέποντας στὴν ἀλήθεια, διαφωνήσῃ, οὔτε ἐγὼ θὰ δεχθῶ τὴν γνώμη του, οὔτε ἐκεῖνος θὰ εἶναι ἱκανοποιημένος μὲ τὸν ἑαυτό του.

Ἄς ἀναθέσουμε λοιπὸν τὸ ζήτημα σὲ ἀδέκαστους κριτές, καὶ ἃς γίνουν οἱ ἀκροατὲς κριτές. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ παρουσιάσει κάτι, ἃς τὸ παρουσιάσει, ἐὰν ὁμως ζητήσῃ ἀπὸ μένα τὴν ἀπόδειξη, θὰ παρουσιάσω μάρτυρα αὐτὸν τὸν ἴδιο ποὺ τὰ εἶπε. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως», πρόσθεσε· «Καθόσον ἀπὸ αὐτὸν κτίσθησαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια»³¹. Ἐὰν λοιπὸν εἶπε, Κτίσθησαν μετὰ ἀπὸ αὐτόν, δῶστε τὴν ψῆφο σας στὸν κατήγορο, ἐφόσον ὁμως εἶπε, «Ἀπὸ αὐτόν» (γιατί μέσα στὸν κτίστη ὑπάρχει ἡ δημιουργία καὶ διαμονὴ ὄλων), τὸ ὁποῖο καὶ διευκρινίζοντάς το ἄλλοῦ εἶπε· «Γιατί μέσα σ' αὐτόν ζοῦμε καὶ κινούμεστε καὶ ὑπάρχουμε»³², ἡ νίκη μας, ὅπως νομίζω, εἶναι ἀναντίρρητη. Ἐὰν ὁμως πῶ καὶ τὰ παρακάτω, τὸ τρόπαιό μας θὰ γίνῃ πιὸ φανερό. Γιατί λέγει· «Καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα»³³. Δὲν εἶπε, Αὐτὸς ἐγίνε πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ, «ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ὅλα ἦρθαν στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ αὐτόν»³³. Δὲν εἶπε, Κτίσθησαν μαζὶ μὲ αὐτόν, οὔτε, Μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Καὶ γιατί διαγράφουν αὐτοὺς ποὺ λένε, μονογενῆς βέβαια ὡς πρὸς τὴ

31. Κολ. 1, 16.

32. Πράξ. 17, 28.

33. Κολ. 1, 17.

τητα, πρωτότοκος δὲ τῆς νέας κτίσεως κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα; Εἰ γὰρ μήτε οὕτω νοηθείη, μήτε μὴν “πρωτοκτίστης” κληθείη, τὸ «πρωτότοκον», εἰ μὲν τῷ μονογενεῖ συναφθείη, δύναται τὴν εὐγένειαν ἐμφῆναι· δύναται γὰρ εἶναί τις καὶ πρωτότοκος καὶ
 5 μονογενῆς υἱός. Εἰ δὲ τοῖς κτίσμασιν, οὐκ ἔχει χώραν. Ἡ γὰρ μονόκτιστος ἢ πρωτογενῆς (θάτερον γὰρ θατέρου ἀναιρετικόν ἐστι). Τί δ’ ἄρα ἐκώλυε σαφῶς αὐτὸν εἰπεῖν, Πρωτόκτιστος πάσης κτίσεως; Πῶς δέ, εἰ πρωτόκτιστος νοεῖται, μονογενῆς ἐστι; Τὸ μὲν γὰρ μόνον ἄλλο οὐ προσίεται, τὸ δὲ πρῶτον τὸ
 10 μόνον παραγράφεται. Τί δὲ διαφέρει τῶν κτισμάτων κατ’ αὐτὸ τοῦτο, εἴ γε καὶ αὐτὸς ἐκτίσθη; Πῶς δὲ οὐκ ἐρυθριῶσι κτίσμασι προσκυνοῦντες καὶ ταῖς ἑαυτῶν μαχόμενοι ψήφοις; Ἀπαγορεύοντες καὶ τὸ τῇ κτίσει προσκυνεῖν, ὡς ἑλληνικόν, αὐτοὶ τοῦτο δρῶντες ἑαυτοὺς λανθάνουσι.

15 Χρὴ δὲ καὶ τοῦτ’ εἰδέναί, ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ὀνόματα πάντως καὶ τὰ αὐτὰ μηνύει πράγματα, οὐθ’ ἢ ὁμωνυμία συνωνυμίαν ἐκ παντός τρόπου ἐμφαίνει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ κυρίως λέγεται ἢ γέννησις, ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων καταχρηστικῶς. Ἐπ’ ἐκείνου τῆς ἀληθείας ἔνεκεν καὶ τῆς ὁμοουσιότητος, ἐπὶ δὲ τούτων
 20 τιμῆς ἔνεκεν καὶ υἰοθεσίας. Βουληθεῖς γὰρ ἀπεκύησεν ἡμᾶς Λόγῳ ἀληθείας. Μὴ τοίνυν ἢ ὁμωνυμία τὴν ὁμοτιμίαν ἐνταῦθα τικτέτω, μηδὲ τὰ καταχρηστικῶς εἰρημένα κυρίως λελέχθαι νομιζέσθω. Ἐπεὶ καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τ’ ἄλλα πάντα τὰ τῇ θεῖα μὴ πρόποντα φύσει, καταχρηστικῶς λελεγμένα,
 25 οὐκ ἂν τις εὐφρονῶν κυρίως πεφροᾶσθαι φαίη. Δῆλον γὰρ ἐστίν, ὅτι ἐκάστῳ χωρίῳ καὶ ἐκάστη λέξει ἢ πρόπουσα καὶ ἀρμόζουσα ἐρμηνεία προσαγομένη τὴν ἀλήθειαν ὠδίνει.

ΛΒ'.— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

“Οτι ἢ μὲν θεία δύναμις αἰεὶ ἢ αὐτὴ ἐστι,
 30 τὰ δ’ ἀνθρώπινα οὐδὲν βέβαιον ἔχουσιν.

Λίαν ἐκπλήττομαι, πῶς, μάλα ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, τὴν μὲν θεῖαν δύναμιν ἄμαχον οὔσαν καὶ αἰεὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως

θεότητα, και πρωτότοκος τῆς νέας κτίσεως ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα; Γιατί, ἂν οὔτε ἔτσι νοηθεῖ, οὔτε καὶ «πρωτοκτίστης» ὀνομασθεῖ, τὸ «πρωτότοκος», ἂν συνδυαστεῖ μὲ τὸν μονογενῆ, μπορεῖ νὰ φανερώσει τὴν εὐγένεια, γιατί μπορεῖ κάποιος νὰ εἶναι καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενὴς υἱός. Ἐνῶ ἂν συνδεθεῖ μὲ τὰ κτίσματα, δὲν ἔχει θέση. Γιατί ἢ μονόκτιστος εἶναι ἢ πρωτογενής. Γιατί τὸ ἓνα ἀναιρεῖ τὸ ἄλλο. Τί ἐπομένως τὸν ἐμπόδιζε νὰ πεῖ καθαρά, Πρωτόκτιστος ὅλης τῆς κτίσεως; Καὶ πῶς, ἂν νοεῖται πρωτόκτιστος, εἶναι μονογενής; Γιατί αὐτὸ πού εἶναι μόνο, δὲν ἐπιδέχεται ἄλλο, ἐνῶ τὸ πρῶτο, ἀποκλείει τὸ μόνο. Κατὰ τί λοιπὸν διαφέρει ἀπὸ τὰ κτίσματα, ὡς πρὸς αὐτό, ἂν καὶ αὐτὸς κτίσθηκε; Καὶ πῶς δὲν κοκκινίζουν, προσκυνώντας κτίσμα καὶ πολεμώντας τὶς δικές τους ἀποφάσεις, Ἀπαγορεύοντας καὶ τὴν προσκύνηση τῆς κτίσης, ὡς εἰδωλολατρική, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουν οἱ ἴδιοι.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε καὶ αὐτό· ὅτι τὰ ἴδια ὀνόματα δὲν σημαίνουν ὅπωςδήποτε τὰ ἴδια πράγματα, οὔτε ἡ ὁμωνυμία σὲ κάθε περίπτωση φανερώνει συνωνυμία. Γιατί ἡ γέννηση κυρίως ἀναφέρεται στὸν Υἱό, ἐνῶ γιὰ τὰ κτίσματα χρησιμοποιεῖται καταχρηστικά. Σ' ἐκεῖνον βέβαια ἔξαιτίας τῆς πραγματικότητας καὶ τῆς ὁμοουσιότητας, ἐνῶ στὰ κτίσματα τιμῆς ἔνεκεν καὶ ἔξαιτίας τῆς υἱοθεσίας. Γιατί θέλοντας μᾶς γέννησε ἐμᾶς μὲ τὸν Λόγο τῆς ἀλήθειας. Ἄς μὴ γεννᾷ λοιπὸν ἐδῶ ἡ ὁμωνυμία τὴν ἰσοτιμία, οὔτε αὐτὰ πού λέγονται καταχρηστικά, νὰ νομίζουμε ὅτι λέγονται κυριολεκτικά. Γιατί καὶ τὸν θυμὸ καὶ τὴν ὀργή, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού δὲν ταιριάζουν στὴ θεία φύση, ἔχοντας λεχθεῖ καταχρηστικά, δὲν θὰ μπορούσε κανένας λογικὸς νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι εἰπώθηκαν κυριολεκτικά. Γιατί εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅταν σὲ κάθε χωρίο καὶ κάθε λέξη δίνεται ἡ πρέπουσα ἐρμηνεία, γεννᾷ τὴν ἀλήθεια.

32.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

Ἔστι ἡ θεία δύναμη εἶναι πάντοτε ἴδια,
ἐνῶ τὰ ἀνθρώπινα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ σταθερό.

Ἐκπλήσσομαι πολὺ, πῶς, ἐνῶ γνωρίζεις μὲ μεγάλη ἀκριβεία, ὅτι ἡ θεία δύναμη εἶναι ἀκαταμάχητη, καὶ πάντοτε εἶναι ἴδια καὶ μὲ τὸν

ἔχουσαν, τῶν δ' ἀνθρωπίνων βέβαιον οὐδὲν οὐδ' ἀσφαλές, ἀλλὰ καὶ ἄγαν δυνατὸν εἶναι δοκοίη, ἀμφίβολόν ἐστιν (ὁμολογουμένην γὰρ κέκτηται τὴν εἰς τὸ ἄνταντίον μεταβολήν, ὅταν μὴ τὴν ἄνωθεν ἔχη ῥοπήν, καὶ πτώσιν ἐξαισίσιον ὠδίει), οὐ μετρεῖς αὐ-
5 τοῦ τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὑπερφυῶς ἐξογκούμενος, τὴν ἔναντίαν προκαλῆ μεταβολήν.

ΛΓ'— ΠΑΥΛΩ

Τί σημαίνει τὸ ἐπὶ μέτρον μολύβδου τὸν προφήτην
Ζαχαρίαν καθιεμένην ἰδεῖν τὴν ἁμαρτίαν.

10 Ἐπειδὴ ἔφη, Δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ μέτρον μολύβδου καθεδου-
μένην τὴν ἁμαρτίαν ἑώρακεν ὁ Ζαχαρίας; φημί, ὅτι ὁ μὲν μόλυ-
βδος δηλοῖ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας (οὐδὲν γὰρ ἐπαχθέστερον
οὐδὲ φορτικώτερον τῆς ἁμαρτίας, τῆς εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἄδου
κατακοντιζούσης τοὺς ἄλόντας), τὸ δὲ μέτρον τὸ τέλος μηνύει
15 τῆς περὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας μακροθυμίας καὶ τῆς τιμωρίας τὴν
ἀρχήν. Οὐ γὰρ ἀμέτρως, οὐδ' αἰεὶ ἁμαρτάνειν συγχωρηθή-
σονται, ἀλλ' ὅσον οὐδέπω πικροτάτας εἰσπραχθήσονται δίκας.

ΛΔ'— ΕΥΤΟΝΙΩ

Εἰς τό, «Προσέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμ-
20 προσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ
δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Δεινὸν ὄντα καὶ δραστήριον τὸν τῆς φιλοτιμίας ἔρωτα καὶ
δεινῶς κρατοῦντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὁ σωτήριος Λόγος
25 σοφῶς τε καὶ ἐπιστημόνως καταστέλλων καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον
μετοχετεύων, φησί· «Προσέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν, μὴ
ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ
δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς». Ἐπειδὴ γὰρ ἦδει, ἅτε ποιητῆς ὢν καὶ δημιουργός,
30 καλῶς ἐξ ἀρχῆς ἐμπεφυτεύμενα τοῖς ἀνθρώποις τὰ τῆς φιλοτι-
μίας σπέρματα, οὐχ ἀπλῶς οὐδ' εἰκῆ, ἀλλ' ἵνα, διάπυροι τῆς

ἴδιο τρόπο, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα τίποτε δὲν εἶναι σταθερό, οὔτε ἀσφαλές, ἀλλὰ κι' ἂν ἀκόμα φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ δυνατόν, εἶναι ἀμφίβολο (γιατὶ ἔχει ὁμολογημένη τὴ μεταβολή του στὸ ἀντίθετο, ὅταν δὲν ἔχει τὴν οὐράνια βοήθεια, καὶ προξενεῖ ὀλέθρια πτώση), δὲν δείχνεις μετριοφροσύνη, ἀλλὰ φουσκώνοντας ἀπὸ ἔπαρση ὑπερφυσικά, προκαλεῖς τὴν ἀντίθετη μεταβολή.

33.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Τί σημαίνει τὸ ὄραμα τοῦ Ζαχαρία, κατὰ τὸ ὁποῖο εἶδε τὴν ἁμαρτία νὰ κάθεται μέσα σὲ δοχεῖο μολύβδινο³⁴.

Ἐπειδὴ ρώτησες, Γιὰ ποιὸν λόγο ὁ Ζαχαρίας εἶδε τὴν ἁμαρτία νὰ κάθεται μέσα σὲ δοχεῖο μολύβδινο, σοῦ ἀπαντῶ, ὅτι ὁ μολύβδος σημαίνει τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας (γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι βαρύτερο καὶ φορτικώτερο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἢ ὁποῖα ὅσους αἰχμαλωτίζει τοὺς καταβυθίζει στὸν πυθμένα τοῦ ἄδη), ἐνῶ τὸ δοχεῖο σημαίνει τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ γι' αὐτοὺς πὺν ἡμάρτησαν, καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς τιμωρίας. Γιατὶ δὲν θὰ τοὺς ἐπιτραπεῖ νὰ ἁμαρτάνουν ἀπεριόριστα οὔτε καὶ πάντοτε, ἀλλὰ τόσο, ὥστε νὰ μὴ ὑποστοῦν πολὺ βαρεῖς τιμωρίες.

34.– ΣΤΟΝ ΕΥΤΟΝΙΟ

Στὴ ρήση· «Προσέχετε νὰ μὴ κάνετε τὴν ἐλεημοσύνη σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ σᾶς δοῦν, γιατί ἀλλιῶς δὲν θὰ ἔχετε ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα σας, πὺν βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς»³⁵.

Ἐπειδὴ ὁ ἔρωτας τῆς φιλοδοξίας εἶναι φοβερός καὶ δραστήριος, καὶ ἐξουσιάζει φοβερὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος, περιορίζοντάς τον ὁ σωτήριος Λόγος μὲ σοφία καὶ ἐπιστημοσύνη καὶ μεταβάλλοντάς τον πρὸς τὸ καλύτερο, λέγει· «Προσέχετε νὰ μὴ κάνετε τὴν ἐλεημοσύνη σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ σᾶς δοῦν, γιατί ἀλλιῶς δὲν θὰ ἔχετε ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα σας, πὺν βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς»³⁵. Ἐπειδὴ δηλαδή, ὄντας ποιητῆς καὶ δημιουργός, γνώριζε ὅτι τὰ φυτεμένα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στοὺς ἀνθρώπους σπέρματα τῆς φιλοδοξίας, ὄχι ἔτσι ἀπλᾶ καὶ στὴν τύχη, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ, ὄντας θερμοὶ ἔρα-

τιμῆς τυγχάνοντες ἐρασταί, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδοῖεν, κάλλιστον
 κεκτημένοι φυλακτήριον πρὸς τὸ μὴ δουλεύειν τοῖς ἀνελεύθε-
 ροῖς πάθει τὸν τῆς δόξης πόθον, μετοχετεύσαντας δὲ πρὸς
 τοῦναντίον τὸ ἔμφυτον δῶρον καὶ πρὸς τὴν γῆϊνὴν τιμὴν τρα-
 5 πέντας, λήθη τῆς οὐρανίου, πάλιν, ὥσπερ ἄριστος γεωργὸς
 ἐπιμελόμενος τῆς ψυχῆς, τὰς μὲν πρὸς τὸ χεῖρον βλάστας ἐκκό-
 πτει, καὶ τῶν κακίστων πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δοξομανίαν δει-
 νῶς ὑλομανοῦσαν ἐπέχει τὴν φορὰν. Ὅσον δὲ αὐτῆς ἡμερόν
 τε καὶ γόνιμον πρὸς τὴν τῶν ὑπερκοσμίων τιμῶν καρποφο-
 10 ρίαν, οὐ μόνον ὑπολείπεται, ἀλλὰ καὶ ζωοπυρεῖ καὶ γονιμώτε-
 ρον κατασκευάζει, τὴν μὲν ἐπίδειξιν, ἣν οἱ τῆς ἀνθρωπίνης ὀ-
 ρεγόμενοι δόξης ποιοῦνται, αὐτόπρεμνον ἀνασπάσας, τὴν δὲ
 πρὸς Θεὸν μόνον ὁρῶσαν εἰκότως κατὰ κράτος φιλοτιμεῖσθαι
 ἐπιτρέψας.

15

ΛΕ'.- ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς τῶν Χαιρήμονός τε καὶ Ζωσίμου
 καὶ Μάρωνος μεταγνώσεως.

Ἡ μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῆς σῆς μεγαλονοίας ἐφροντίσαμεν,
 ὅπως τό γε ἡμέτερον μέρος Χαιρήμων τε καὶ Ζώσιμος καὶ Μά-
 20 ρων μεταγνοῖεν, καί, ἀμείνονα γνώμην ἀναλαβόντες, ἀπαλλα-
 γεῖεν τῆς αἰσχύνης. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἔοικεν, εἰς ἀνανταγώνιστον
 ἐκπεπτωκότες κακίαν, οὐδέπω ἀνενεγκεῖν ἠβουλήθησαν, διὸ
 καὶ παρὰ τινων μὲν, ὡς ταύτῃ ἀνανήψαντες, καταθρηνοῦνται,
 παρὰ τινων δὲ ἀπηγορεύθησαν, ὡς εἰς ἀναλγησίαν ἐξοκείλαν-
 25 τες, ἀλλ' οὖν γε πάλιν οὐδὲν ἐλλείψει τῶν εἰς ἡμᾶς ἠκόντων,
 τάχα πως κἄν ὀψέ ποτε γνωσιμαχήσαντες, σπείσονται πρὸς τὴν
 ἀρετὴν, ἣν ἀκηρύκτως πολεμεῖν οὐκ αἰσχύνονται. Τοῦτο μὲν
 ἔργον, τὰ δ' ἄλλὰ νομίζοντες εἶναι πάρεργα.

30

ΛΣ'.- ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ,

ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

Εἰ κρίσιν μὴ προσδοκῶντες δρᾶτε ἂν δρᾶτε, ἀλλὰ τοῦτ' εἰδέ-

στὲς τῆς τιμῆς, νὰ ἐπιδίδονται πρὸς τὸ καλύτερο, ἔχοντας κάλλιστο προφυλακτικὸ μέσο, γιὰ νὰ μὴ γίνονται δοῦλοι στὰ ἀνελεύθερα πάθη, τὸν πόθο τῆς δόξας, ἐπειδὴ ὅμως μετὰβαλαν τὸ ἔμφυτο δῶρο πρὸς τὸ ἀντίθετο καὶ στράφηκαν πρὸς τὴ γήϊνη δόξα, ξεχνώντας τὴν οὐράνια, πάλι σὰν ἄριστος γεωργός, φροντίζοντας τὴν ψυχὴ, κόβει τὰ βλαστάρια πρὸς τὸ χειρότερο, καὶ συγκρατεῖ τὴ λυσσώδη ροπὴ τῶν ὑπερβολικὰ κακῶν πρὸς τὴν ἀνθρώπινη δοξομανία. Ὅ,τι ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ἡμερο καὶ γόνιμο γιὰ τὴν καρποφορία τῶν ὑπερκόσμιων τιμῶν, ὄχι μόνον δὲν τὸ ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμψυχώνει καὶ τὸ κάνει πιὸ γόνιμο, ἀνακόπτοντας σύρριζα τὴν ἐπίδειξη πού ἐπιδιώκουν αὐτοὶ πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἀνθρώπινη δόξα, καὶ ἐπιτρέποντάς τους νὰ ἐπιζητοῦν μόνον τὴ δόξα πού ἀποβλέπει πρὸς τὸν Θεό.

35.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τὴ μεταμέλεια τοῦ Χαιρήμονα, τοῦ Ζωσίμου
καὶ τοῦ Μάρωνα.

Ἡ περισσότερο, ἢ ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τὴ δικὴ σου μεγαλοφροσύνη, φροντίσαμε, ὥστε, ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικό μας μερίδιο, καὶ ὁ Χαιρήμων καὶ ὁ Ζώσιμος καὶ ὁ Μάρωνας νὰ μετανοήσουν, καὶ ἀφοῦ ἐκδηλώσουν καλύτερη γνώμη, νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ντροπὴ. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως φαίνεται, ἔχουν περιπέσει σὲ ἀκαταγώνιστη κακία καὶ δὲν θέλησαν ποτὲ νὰ συνέλθουν, γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ μερικοὺς βέβαια, πού συνήλθαν καὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ αὐτὴν, θρηνοῦνται, ἀπὸ ἄλλους πάλι ἀποκλείσθηκαν, ἐπειδὴ παρασύρθηκαν σὲ ὀλέθριο πάθος. Ἀλλ' ὅμως πάλι δὲν θὰ παραλείψουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς, μήπως, ἔστω καὶ ἀργά, ἀναγνωρίζοντας τὴν πλάνη τους, συμμαχήσουν μὲ τὴν ἀρετὴ, μὲ τὴν ὁποία δὲν ντρέπονται νὰ ἔχουν ἀκήρυκτο πόλεμο. Αὐτὸ εἶναι τὸ καθήκον μας, ἐνῶ τὰ ἄλλα εἶναι, νομίζουμε, πάρεργα.

36.- ΣΤΟΝ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ, ΤΟΝ ΖΩΣΙΜΟ, ΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

Ἐὰν κάνετε αὐτὰ πού κάνετε, ἐπειδὴ δὲν περιμένετε κρίση, ὅμως

ναι ὀφείλετε, ὅτι ἡ μὲν κακία καὶ χωρὶς ἐτέρας κολάσεως κόλα-
 σίς ἐστίν, ἡ δ' ἀρετὴ καὶ δίχα στεφάνων στέφανος. Μάλιστα
 μὲν γὰρ κὰν τῶν κἀνταῦθα κολασθέντων ὁ περὶ τῆς μελλούσης
 κρίσεως λόγος ἀξιόπιστός ἐστὶ καὶ ἀληθῆς καὶ παρὰ πάντων
 5 ὁμολογούμενος. Εἰ δὲ εἰς τοσαύτην ὑμᾶς ἡ κακία φρενοβλά-
 βειαν ἐξεβάκχευσεν, ὡς τοῦτον ἐκ τῆς ὑμετέρας γνώμης ἀνε-
 λεῖν, ἀλλ' οὖν γε, ἵνα παρῶ τὸ πολλοὺς κἀνταῦθα δεδωκέναι
 δίκην, μὴ μικρὰν εἶναι νομίσητε κόλασιν τὸ ἐνταῦθα παρὰ
 πάντων κωμωδεῖσθαι καὶ μισεῖσθαι, μηδὲ μικρὸν στέφανον τὸ
 10 εὐσχημόνως καὶ σεμνῶς καὶ μετ' ἐγκωμίων τὸν ἐνταῦθα δια-
 νῦσαι βίον.

ΛΖ'.- ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ

Περὶ κρίσεως.

Ἀτοπώτατον εἶναί μοι φαίνεται, τὸ ἐκείνων μὲν ἐν οἷς διη-
 15 νέχθησαν οἱ τ' ἔξωθεν σοφοὶ καὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαί, πολὺν ποι-
 εῖσθαι λόγον, ἐν οἷς δὲ συνήχθησαν ὀλίγον. Ὁ μὲν γὰρ τῆς κρί-
 σεως λόγος καὶ εὐλόγος ὢν καὶ δίκαιος καὶ λογικοῖς πρέπων,
 καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρ' ἐκείνων ὁμολογούμενος, ὀλίγους δὴ
 τινὰς ἐπισπᾶται εἰς τὸ τὰ δέοντα πράττειν. Οἱ γὰρ πολλοὶ (καὶ
 20 μὴ τις θυμοῦ τὸ λεγόμενον εἶναι νομιζέτω), ὡς μήτε κρίσεως
 οὔσης μήτε προνοίας ἐφεστῶσης καὶ καθορώσης τὰ δρῶμενα,
 καθάπερ ἐν ἀσελήνω νυκτὶ δρῶσιν ἃ δρῶσιν, ὁ δ' ἀμφισθητή-
 σμος, καίτοι ἀπίθανος ὢν, τοὺς πολλοὺς χειροῦται. Πολιτείας
 μὲν γὰρ ἀκριβοῦς ὀλιγωροῦσι, τὴν δὲ γλῶτταν ὑπὲρ τὸ δέον
 25 θήγουσι, καὶ σωφροσύνης μὲν αὐτοῖς λόγος οὐδεὶς, περὶ ὕλης
 δὲ ἀγεννήτου καὶ ἄλλων τινῶν φλυαροῦσιν, ἃ μὴτε γινωσκόμε-
 να μέγα τι εἰς σωτηρίαν συντελεῖ, μὴτ' ἀγνωσόμενα καταβλά-
 πτει τοὺς μὴ πεπαιδευμένους. Μανθανέτωσαν οὖν πρῶτον τὸν
 παρὰ τε ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁμολογούμενον τῆς κρίσεως λόγον
 30 ἀνακινεῖν καὶ βίου ὀρθοῦ ἔχεσθαι· ἀτοπώτατον γὰρ τὸ μὲν ἐν
 οἷς συνέδησαν σιωπᾶν, τὰ δ' ἐν οἷς διενέχθησαν ἄνω καὶ κάτω
 θρουλλεῖν.

πρέπει νὰ γνωρίζετε τοῦτο· ὅτι ἡ κακία, καὶ χωρὶς ἄλλη τιμωρία, εἶναι τιμωρία, ἐνῶ ἡ ἀρετή, καὶ χωρὶς στεφάνια, εἶναι στεφάνι. Καὶ βέβαια ὁ λόγος γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀληθινὸς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τιμωρήθηκαν ἐδῶ, καὶ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους. Ἐὰν ὅμως ἡ κακία σᾶς ὀδήγησε σὲ τόσο μεγάλη βακχικὴ φρενοβλάβεια, ὥστε νὰ ἀφανίσει αὐτὸν ἀπὸ τὴ δική σας γνώμη, ἀλλ' ὅμως, γιὰ νὰ παραλείψω τὸ ὅτι πολλοὶ καὶ ἐδῶ τιμωρήθηκαν, νὰ μὴ νομίσετε ὅτι εἶναι μικρὴ τιμωρία τὸ νὰ διακωμωδεῖστε ἐδῶ καὶ νὰ μισεῖσθε ἀπὸ ὅλους, οὔτε ὅτι εἶναι μικρὴ δόξα τὸ νὰ διανύσετε τὴν ἐδῶ ζωὴ μὲ εὐπρέπεια καὶ σεμνότητα καὶ ἐγκώμια.

37.- ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ ΑΡΠΟΚΡΑ

Γιὰ τὴν κρίση.

Νομίζω πὼς εἶναι παράλογο, τὸ ὅτι, γιὰ ἐκεῖνα σὰ ὅποια διαφώνησαν καὶ οἱ μὴ χριστιανοὶ σοφοὶ καὶ οἱ ἅγιες Γραφές, γίνεται πολὺς λόγος, ἐνῶ γι' αὐτὰ ποὺ συμφώνησαν, λίγος. Γιατὶ ὁ λόγος τῆς κρίσεως, ποὺ εἶναι καὶ εὐλογος καὶ δίκαιος, καὶ ταιριάζει στοὺς λογικοὺς, καὶ ὁμολογεῖται καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ ἐκείνους, μόνο λίγους ἐλκύει σὲ νὰ κάνουν αὐτὰ ποὺ πρέπει. Καθόσον οἱ περισσότεροι (καὶ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι αὐτὸ τὸ λέγω ἀπὸ θυμὸ), σὰν νὰ μὴ ὑπάρχει οὔτε κρίση, οὔτε πρόνοια, ἢ ὅποια εἶναι παροῦσα καὶ ἐπιβλέπει αὐτὰ ποὺ γίνονται, κάνουν αὐτὰ ποὺ κάνουν σὰν νὰ τὰ κάνουν σὲ νύχτα χωρὶς φεγγάρι, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀμφισβητήσιμος, ἂν καὶ δὲν πείθει, αἰχμαλωτίζει τοὺς πολλοὺς. Γιατὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴ σωστὴ συμπεριφορά τους, ἐνθαρρύνουν τὴν γλώσσα περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, καὶ γιὰ τὴ σωφροσύνη βέβαια σ' αὐτοὺς δὲν γίνεται καθόλου λόγος, ὅμως φλυαροῦν γιὰ ἀγέννητη ὕλη καὶ μερικὰ ἄλλα, τὰ ὅποια, οὔτε ὅταν γίνονται γνωστά, συντελοῦν τόσο πολὺ στὴ σωτηρία, οὔτε ὅταν ἀγνοοῦνται βλάπτουν αὐτοὺς ποὺ δὲν τὰ ἔμαθαν. Ἄς μάθουν λοιπὸν πρῶτα νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν λόγο τῆς κρίσεως, ποὺ ὁμολογεῖται καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ αὐτούς, καὶ νὰ φροντίζουν γιὰ τὴ σωστὴ ζωὴ. Γιατὶ εἶναι τελείως παράλογο, ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ σιωποῦν γι' αὐτὰ ποὺ συνέδησαν, ἐνῶ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια διαφώνησαν νὰ τὰ διαδίδουν παντοῦ καὶ μὲ κάθε τρόπο.

ΛΗ'.- ΣΕΡΗΝΩ

Περὶ τὸ τοὺς πάσχοντας πέλας ἐλεεῖν.

Ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ ἀνηκέστοις κακοῖς κληῖρον οὐκ ἔχει ὁ οἶκος. Πάντες γὰρ τὰ οἰκεῖα στένοντες πάθη, σχολὴν οὐκ ἄ-
5 γουσι τοὺς πέλας ἐλεεῖν.

ΛΘ'.- ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι οὐ χρὴ τινα τῷ βίῳ μὲν ἠττάσθαι, περὶ δὲ
δογμάτων ἀμιλλάσθαι.

Τὸν ἐναγῆ, οὗ φημι περὶ δογμάτων, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἄλλου
10 τινός, χρῆναι ἀνοίγειν στόμα, ἕως ἂν δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας
καθαρθεῖη. Εἰ γὰρ τῷ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός, «Ἴνα τί σὺ
διηγῆ τὰ δικαιώματά μου;», πολλῷ μᾶλλον τὸν οὕτω διακεείμε-
νον καὶ τὰ δόγματα ἐρευνᾶν τολμῶντα ἐπεστόμισε. Τοσοῦτον
γὰρ τὰ δόγματα τῶν δικαιωμάτων ἐστὶ ἀνώτερα, ὅσον οὐρανός
15 γῆς καὶ ψυχὴ σώματος. Πέπανσο τοίνυν τῷ βίῳ μὲν ἠττώμενος,
περὶ δὲ δογμάτων ἀμιλλώμενος, ἵνα μὴ καὶ τῷ δόγματι ἦτταν
προξενήσης. Εἰώθασι γὰρ πολλοὶ ἀπὸ τῆς τῶν λεγόντων δόξης
τοῖς λεγομένοις ψηφίζεσθαι.

Μ'.- ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

20 Συμβουλευτικὴ πρὸς ὀρθὸν τρόπον ζωῆς.

Ὁ μὲν ἀδελφός, ὃ θανμάσιε, ὁ σὸς διὰ τρόπων θαυμάζεται,
σὺ δὲ διὰ λόγον· ἐκεῖνος δι' ὀρθότητα, σὺ δὲ διὰ δεινότητα
γλώττης· ἐκεῖνος διὰ μετριότητα ἤθους, σὺ δὲ διὰ φράσεως ὄγ-
κον· ἐκεῖνος ὡς καρπῷ βρύων, σὺ δ' ὡς φύλλοις κομῶν. Εἰ τοί-
25 νυν τοῦτ' οὕτως ἔχει, ζηλοῦ τὸν σαντοῦ ἀδελφόν, ἵνα κατ' ἄμφω
εὐδόκιμος εἴης. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἐκεῖνος τῶν σῶν, ὅσον σὺ τῶν
ἐκείνου χηρῆεις πλεονεκτημάτων.

38.– ΣΤΟΝ ΣΕΡΗΝΟ

Γιὰ τὴ συμπάθεια πρὸς τοὺς πάσχοντες συνανθρώπους μας.

Στὰ κοινὰ καὶ ἀθεράπευτα κακὰ δὲν ἔχει θέση ἡ συμπάθεια. Γιατὶ ὅλοι, θρηνώντας τὰ δικά τους πάθη, δὲν ἔχουν χρόνο νὰ δείξουν τὴ συμπάθειά τους πρὸς τὸν πλησίον τους.

39.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ

“Ὅτι δὲν πρέπει αὐτὸς ποὺ ἠττάται στὸν ἀγώνα τῆς ζωῆς, νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως.

Ὁ βδελυρός, ὄχι μόνο, λέγω, δὲν πρέπει νὰ ἀνοίγει τὸ στόμα του γιὰ τὰ δόγματα, ἀλλὰ οὔτε γιὰ κάποιο ἄλλο θέμα, μέχρι ποὺ νὰ καθαριστεῖ μὲ εἰλικρινῆ μετάνοια. Γιατί, ἐὰν στὸν ἁμαρτωλὸ ὁ Θεὸς εἶπε, «Γιατὶ σὺ διδάσκεις τὶς ἐντολές μου;»³⁶, πολὺ περισσότερο ἀπαγόρευσε σ' ἐκεῖνον ποὺ βρίσκεται σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση καὶ τολμᾷ νὰ διδάσκει τὰ δόγματα. Γιατὶ τὰ δόγματα τῶν ἐντολῶν εἶναι τόσο ἀνώτερα, ὅσο ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Παῦσε λοιπὸν ἀπὸ τὴ μὰ νὰ ἠττάσαι στὴ ζωὴ σου, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἀγωνίζεσαι γιὰ τὰ δόγματα, γιὰ νὰ μὴ ὑποστεῖς ἧττα καὶ στὸ δόγμα. Γιατὶ συνηθίζουν πολλοί, ἀπὸ τὴ γνώμη ποὺ ἔχουν γι' αὐτοὺς ποὺ μιλοῦν, νὰ κρίνουν καὶ αὐτὰ ποὺ λέγονται ἀπὸ αὐτούς.

40.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Συμβουλευτικὴ γιὰ ὀρθὸ τρόπο ζωῆς.

Ὁ ἀδελφός σου, θαυμάσει, θαυμάζεται γιὰ τὴ συμπεριφορὰ του, ἐνῶ ἐσὺ γιὰ τὸν λόγο. Ἐκεῖνος γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς σκέψης του, ἐνῶ ἐσὺ γιὰ τὴ δεινότητα τῆς γλώσσας. Ἐκεῖνος γιὰ τὸ γεμᾶτο ἀπὸ μετριοφροσύνη ἦθος του, ἐνῶ σὺ γιὰ τὴ βαρύτητα τῆς ἔκφρασης. Ἐκεῖνος φέρεται νὰ εἶναι γεμᾶτος καρπός, ἐνῶ σὺ σὰν νὰ εἶσαι γεμᾶτος ἀπὸ φύλλα. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ ἔτσι εἶναι, μιμήσου τὸν ἀδελφό σου, γιὰ νὰ διακριθεῖς καὶ στὰ δύο. Γιατὶ δὲν ἔχει ἐκεῖνος τόσο μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ τὰ δικά σου πλεονεκτήματα, ὅσο βέβαια ἐσὺ ἀπὸ τὰ δικά του.

36. Ψαλμ. 49, 16.

ΜΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

“Οτι χρη̄ κιρνᾶν τινα τῇ εὐφυΐᾳ τὴν εὐμένειαν, καὶ τῇ τῶν λόγων δεινότητι τὴν τῶν τρόπων ἡμερότητα.

Θαυμάζοντές σέ τινες διὰ ὀξύτητα νοῦ καὶ γλώττης δεινό-
5 τητα, γράφονται ὡς δύσεριν καὶ δυσπρόσιτον καὶ δύσκολον.
Δέον γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις συγκατιέναι, οὐδὲ τοῖς κρείττοσι
παραχωρεῖς. Οὐκοῦν, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μὴ καθύβριζε τὴν
ἀρίστην παιδευσιν τῇ τῆς γνώμης σκαιοτήτι, ἀλλὰ κίρνα τῇ εὐ-
φυΐᾳ τὴν εὐμένειαν, καὶ τῇ τῶν λόγων δεινότητι τὴν τῶν τρό-
10 πων ἡμερότητα, ἵνα ἐκατέρωθεν ἀοίδιμος γένοιο.

ΜΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τὸ ποῖον δεῖ εἶναι τὸν σοφὸν τῷ λόγῳ.

Σοφὸν τῷ λόγῳ ἔγωγε ὀρισαίμην, τὸν σαφῶς παραστῆσαι
δυνάμενον τὸ νοηθέν, οὐ τὸν ὑπερσόφοις καὶ ὑψηλαῖς λέξεσι
15 καὶ τὰ σαφῆ ἐπισκιάζοντα. Ὁ μὲν γὰρ τὸ λεληθὸς εἰς φῶς ἄγει,
ὁ δὲ καὶ τὸ πᾶσι δῆλον ἐν σκότῳ κατακρύπτει. Διὸ ἐκεῖνος μὲν,
ἅτε τῆς τῶν ἀκροατῶν ὠφελείας ἐφιέμενος, πολυύμνητος, οὗτος
δέ, ἅτε τῆς ἰδίας δόξης ὀρεγόμενος, ἀγέραστος.

ΜΓ'— ΠΑΥΛΩ

20

Περὶ φθόνου.

Θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ οἱ φθόνῳ πυρσευόμενοι, οὐδὲ ταῖς
εὐεργεσίαις γίνονται βελτίους. Πρὸς γὰρ τὰς χάριτας μᾶλλον
παροξύνονται, ἐπειδήπερ συνίσασιν ἑαυτοὺς δεηθέντας χρη-
στότητος.

25

ΜΔ'— ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ μακροθυμίας καὶ συγγνώμης πρὸς τοὺς ἀγνώμονας.

Ἐπειδὴ τῶν ἀποδείξεων τῶν ἀφανῶν πραγμάτων ἀρχαί

41.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι πρέπει νὰ ἀναμειγνύει κανεὶς στὴν εὐφυΐα τὴν εὐσέβεια, καὶ στὴ δεινότητα τῶν λόγων τὴν ἤπια συμπεριφορὰ.

Κάποιοι ποὺ σὲ θαυμάζουν γιὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ σου καὶ τὴν εὐφράδειά σου, σὲ κατηγοροῦν ὡς φιλόνεικον καὶ δυσκολοπλησίατον καὶ δύσκολον. Γιατὶ πρέπει στοὺς κατώτερους νὰ δείχνεις συγκατάβαση, χωρὶς νὰ ἐνδίδεις στοὺς ἀνώτερους. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ ἔτσι εἶναι, μὴν ἀτιμάζεις τὴν ἀριστη παιδεία σου μὲ τὴν τραχύτητα τοῦ τρόπου σου, ἀλλὰ νὰ ἀναμειγνύεις στὴν εὐφυΐα τὴν εὐσέβεια, καὶ στὴ δεινότητα τῶν λόγων σου τὴν ἤπια συμπεριφορὰ, γιὰ νὰ εἶσαι καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ὑπέροχος.

42.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸ ποιὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ σοφὸς στὸ λόγο.

Σοφὸ στὸν λόγο ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ θεωροῦσα ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσιάσει μὲ σαφήνεια αὐτὸ ποὺ ἔχει στὴ σκέψη του, καὶ ὄχι αὐτὸν ποὺ καὶ τὰ σαφῆ τὰ συσκοτίζει μὲ πάνσοφες καὶ ψηλὰς λέξεις. Γιατὶ ὁ πρῶτος τὸ κρυφὸ τὸ φέρνει στὸ φῶς, ἐνῶ ὁ ἄλλος καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι σὲ ὅλους φανερό, τὸ κρύβει στὸ σκοτάδι. Γι’ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος βέβαια, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ τὴν ὠφέλεια τῶν ἀκροατῶν του, εἶναι ὀνομαστός, ἐνῶ αὐτός, ἐπειδὴ ἀποβλέπει στὴ δική του δόξα, μένει χωρὶς βραβεῖο.

43.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὸν φθόνο.

Δὲν εἶναι καθόλου παράξενο ἂν, αὐτοὶ ποὺ ὑποδαυλίζονται ἀπὸ τὸν φθόνο, οὔτε μὲ τὶς εὐεργεσίαις βελτιώνονται. Γιατὶ μὲ τὶς εὐεργεσίαις ἐξοργίζονται περισσότερο, ἐπειδὴ συνειδητοποιοῦν, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ καλωσύνη.

44.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΕΡΑΠΙΩΝΑ

Γιὰ τὴ μακροθυμία καὶ τὴ συγγνώμη πρὸς τοὺς ἀγνώμονες.

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχεὲς τῶν ἀποδείξεων τῶν ἀφανῶν πραγμάτων εἶναι

διτταί τυγχάνουσιν (ἢ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως ἢ ἐκ νοήσεως ἐναρ-
 γουῦς πᾶσα ἀπόδειξις καὶ πίστις ἄρχεται), καὶ ἀναγκαῖόν
 ἐστίν, ἢ θατέρω τούτων ἢ ἀμφοτέροις κεχρηῆσθαι πρὸς τὸ κομί-
 σαι σου τὸν θυμόν, ἐκ μέσης καρδίας, ὡς γέγραφας, ζέοντα,
 5 οὐσῶν δὲ τῶν διὰ τοῦ λόγου κρίσεων οὐχ ἅπασιν ὁμοίως εὐ-
 πετῶν οὐδὲ ῥαδίῶν, ἐπειδὴ καὶ συνετὸν εἶναι χρῆ τὸν θηροῦσαί
 τι τῶν ἀδῆλων βουλόμενον, καὶ γεγυμναῖσθαι κατὰ τὴν πρώτην
 ἡλικίαν ἐν τοῖς ἀκονῶσι τὸν λογισμὸν παιδεύμασιν, ἄμεινον
 ἀπὸ τῆς πείρας καὶ τῶν συμβεβηκότων εἰς τὸν Δεσπότην Χρι-
 10 στὸν ἄρξασθαι. Τούτοις γὰρ καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ λίαν συνετοὶ
 παρακολουθῆσαι δύνανται.

Τί τοίνυν ἀγανακτεῖς, ὅτι Εὐσέβιος, ὁ δοκῶν ἐπίσκοπος, ὡς
 γέγραφας, μεθύει κατὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν παροι-
 νίαν οὐ μόνον κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατὰ σοῦ, τοῦ πολλάκις ἀν-
 15 τὸν εὐεργετήσαντος, προφέρει; Ἀλλὰ μακροθύμει, ὦ φιλότης.
 Ἄφεις γὰρ ἀπὸ λογισμῶν καὶ συλλογισμῶν τοῦτ' ἀποδείξαι,
 ἀπὸ τῶν δεσποτικῶν παθῶν τὴν ἀπόδειξιν ποιησαίμην. Μάλι-
 στα μὲν γὰρ καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀλιτηρίων Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν
 γεγόμενα ἀφόρητα ἦν καὶ πάσης συγγνώμης μείζονα. Πλὴν
 20 δεδόςθω φορητὰ εἶναι. Τί ἂν φαίης καὶ περὶ τοῦ ἀλάστορος
 Ἰούδα, τοῦ εἰς τὸν θεῖον ἐκεῖνον καταριθμηθέντος χορὸν καὶ εἰς
 τὸν περὶ τὸν βασιλέα σύλλογον, καὶ κατὰ δαιμόνων καὶ νοσημά-
 των καὶ θανάτου ἐξουσίαν εἰληφότος, καὶ λαμπροῦ οὕτω καὶ
 περιφανοῦς ἐξ ἀδόξου καὶ ἀφανοῦς γεγενημένου; Οὐχὶ προῦ-
 25 δωκε τὸν τοσοῦτων αὐτῷ αἴτιον γεγενημένον ἀγαθῶν; Τὸ γὰρ
 ἀτίθασον ἐκεῖνο θηρίον (οὕτω γὰρ καλεῖν θέμις τοὺς μηδὲ εὐερ-
 γεσίαις ἀμείνους γινομένους) τῆς τοῦ Σωτῆρος ὑπερεμπλησθὲν
 ἀνεξικακίας, κατ' αὐτοῦ τὸν κόρον ἤνεγκε. Ταύταις τοιγαροῦν
 ταῖς ἐπῳδαῖς προαῦνειν πειρῶ καὶ τιθασεύειν τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς
 30 εἴκει γὰρ τοῖς ταῦτα κατεπάδουσιν.

ΜΕ'.— ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Περὶ ἀπλότητος.

Κανόνα σε φιλίας εὐθύτατον λέγων τίς, οὐκ ἂν διαμάρτοι

δύο ειδῶν (γιατὶ καθε ἀπόδειξη καὶ πίστη ἀρχίζει ἢ ἀπὸ τὴν ἄμεση ἀντίληψη, ἢ ἀπὸ τὴ σαφῆ κατανόηση), καὶ σὲ μένα εἶναι ἀναγκαῖο, ἢ τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, ἢ καὶ τὰ δύο νὰ χρησιμοποιοῦμαι, γιὰ νὰ σοῦ καταπραῦνω τὸν θυμὸν ποὺ καίει μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά σου, ὅπως μοῦ ἔγραψες. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κρίσεις ποὺ γίνονται μὲ τὸν λόγο, δὲν εἶναι σὲ ὅλους ἐξίσου εὐκόλες, οὔτε καὶ κατάλληλες, καὶ ἔπειδὴ αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ συλλάβει κάτι ἀπὸ τὰ ἀφανῆ, πρέπει καὶ συνετὸς νὰ εἶναι, καὶ θὰ γυμναστῆ κατὰ τὴν πρώτη ἡλικία στὰ γράμματα ποὺ ἀκονίζουν τὸν λογισμό, εἶναι προτιμώτερο νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν πείρα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνέδησαν στὸν Δεσπότη Χριστό. Γιατὶ αὐτὰ μποροῦν καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ πολὺ συνετοὶ νὰ τὰ παρακολουθήσουν.

Γιατὶ λοιπὸν ἀγανακτεῖς, ἔπειδὴ ὁ Εὐσέβιος, ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος, ὅπως μοῦ ἔχεις γράψει, καταφέρεται ἐναντίον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκτοξεύει τὴ μεθυσμένη συμπεριφορὰ του, ὅχι μόνο ἐναντίον ὄλων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον σου, ὁ ὁποῖος τὸν εὐεργέτησες πολλές φορές; Ἀποφεύγοντας λοιπὸν νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτὸ μὲ λογισμοὺς καὶ συλλογισμοὺς, θὰ παρουσιάσω τὴν ἀπόδειξη ἀπὸ τὰ δεσποτικὰ πάθη. Γιατὶ ὅπωςδήποτε αὐτὰ ποὺ ἔγιναν σ' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀλιτήριους Ἰουδαίους ἦταν ἀνυπόφορα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε συγγνώμη, ἀλλὰ ἂς δεχθοῦμε ὅτι ἦταν ὑποφερτά. Τί θὰ ἔλεγες καὶ γιὰ τὸν ἄθλιο Ἰούδα, ὁ ὁποῖος εἶχε συμπεριληφθεῖ σ' ἐκεῖνον τὸν θεϊκὸ ὄμιλο καὶ στὴν γύρω ἀπὸ τὸν βασιλιὰ ομάδα, καὶ εἶχε δεχθεῖ τὴν ἐξουσία ἐναντίον τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοῦ θανάτου, καὶ ἀπὸ ἄδοξος καὶ ἀφανῆς ἔγινε ἐνδοξος; Δὲν πρόδωσε ἐκεῖνον ποὺ ἔγινε αἷτιος τόσο μεγάλων ἀγαθῶν σ' αὐτόν; Γιατὶ ἐκεῖνο τὸ ἀτίθασο θηρίο (γιατὶ ἔτσι εἶναι σωστὸ νὰ ὀνομάζονται αὐτοὶ ποὺ οὔτε μὲ τίς εὐεργεσίες γίνονται καλύτεροι), ἀφοῦ γέμισε μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀνεξικακία τοῦ Σωτήρα, ἔστρεψε ἐναντίον του τὸ κορεσμό του. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν τὰ μελωδήματα προσπάθησε νὰ τιθασεύσει τὴ φωτιὰ τῆς ὀργῆς, γιατί ὑποχωρεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ χρησιμοποιοῦν τέτοια μελωδήματα.

45.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΩΡΙΩΝΑ

Γιὰ τὴν ἀπλότητα.

Ὀνομάζοντάς σε κάποιος εὐθύτατο κανόνα τῆς φιλίας, δὲν θὰ

τῆς ἀληθείας. Ἀπλοῦς γὰρ εἶ τὴν γλῶτταν, ἀπλούστερος δὲ τὴν γνώμην, ἀπλούστατος δὲ τὸν δῖον.

ΜΣ'.- ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἑτέρους νοσήματα
5 ἀκούσια νοσοῦντας, ἔξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβόλων
προσέταξεν.

Τὴν ἀκρασίαν τῶν γονέων κολάζων ὁ νομοθέτης, ὧ σοφώ-
τατε (πολλοὶ γὰρ οὐκέτι καθαιρομέναις ταῖς γυναιξὶν ὀμι-
λοῦσιν, ἡδονῆς μόνῃς, ἀλλ' οὐ παιδοποιίας ἔνεκεν νομίζοντες
10 πεπλάσθαι τὴν γυναιῖκα), (τῶν) ἱερῶν περιβόλων ἀπειρῶξε τοὺς
ἐκ συνοουσιῶν οὐ καθαρῶν τικτομένους, ἵν', εἰ μὴ ἐκόντες, ἄκον-
τες γοῦν σωφρονεῖεν καὶ σεμνῶς θιοῦν ἑαυτοὺς ἀναγκάσειαν,
ὡς τῆς τιμωρίας εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθησομένους θαδιουμένης.
Τί γὰρ ἂν γένοιτο τοῖς τοκεῦσιν ἀλγεινότερον τοῦ τοὺς παῖδας,
15 οὓς εὐχονται εὐδοκιμωτέρους καὶ λαμπροτέρους ἑαυτῶν ἰδεῖν,
θεάσασθαι μῆτε κοινῶν μῆτε ἱερῶν συνόδων μετέχοντας;
Ταύτην μὲν οὖν ἀναγκαίαν αὐτοῖς καὶ παρὰ πόδας ἐπῆγαγε
τὴν δίκην, ἵνα φόβῳ τῆς τιμωρίας τὴν ἀκολασίαν κολάζωσι. Τὰ
γὰρ ἐξ ἀκαθάρτου αἵματος πλαττόμενα σώματα, ταῖς τοιαύταις
20 νόσοις εὐάλωτα. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλην κἀνταῦθα δεδώκασι
δίκην, οἱ μὲν σαφῶς, οἱ δὲ λεληθότως, κἀκεῖ δὲ πάντως δώσου-
σιν. Οὐ γὰρ ἂν, τοὺς ἐξ αὐτῶν φύντας ἀτιμάσας διὰ τὴν τῶν
γονέων ἀκρασίαν, αὐτοὺς τοὺς πλημμελήσαντας ἀτιμωρήτους
ἀφήσει.

25

ΜΖ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τοῦ φεύγειν τὴν μετὰ τῶν ἀσχημονούντων
διατριβήν.

Εἰ ἀνάγκη τοῖς συνοῦσιν Εὐσεδίῳ, δυοῖν θάτερον συμ-
πεσεῖν, ἢ μεμισῆσθαι, ἢ μετέχειν τῆς ἀκρασίας, ἐπειδὴ τοὺς μὲν
30 σώφρονας ἀπελαύνει, τοὺς δ' εἰδότας ἀσχημονεῖν ἀγαπᾷ,

πέσει ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ εἶσαι ἀπλὸς στὴ γλώσσα, ἀπλούστερος στὴ κρίση, καὶ τελείως ἀπλὸς στὴ ζωὴ.

46.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιατὶ ὁ νόμος τοῦς λεπρούς, ἢ ἄλλους ποὺ ἔπασχαν ἀπὸ ἀκούσια νοσήματα, διέταξε νὰ μένουν ἔξω ἀπὸ τὶς ἱερὲς αὐλές.

Ὁ νομοθέτης, σοφώτατε, τιμωρώντας τὴν ἀκρασία τῶν γονέων (ἐπειδὴ πολλοὶ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς γυναῖκες τοὺς πρὶν αὐτὲς καθαρισθοῦν, γιατί πιστεύουν πὺς ἡ γυναῖκα ἔχει πλαστεῖ μόνο γιὰ τὴν ἡδονὴ καὶ ὄχι γιὰ τὴν τεκνογονία), ἀπαγορεύει τὴν εἴσοδο στὶς ἱερὲς αὐλές σ' ἐκείνους ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ συνουσίες ὄχι καθαρές, ὥστε, ἂν ὄχι μὲ τὴ θέλησή τους, νὰ σωφρονισθοῦν ἔστω χωρὶς τὴ θέλησή τους, καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσει νὰ ζοῦν σεμνά, ἐπειδὴ ἡ τιμωρία θὰ μεταφερθεῖ σ' ἐκείνους ποὺ θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ αὐτούς. Τί δηλαδὴ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ὀδυνηρὸ στοὺς γονεῖς, ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπουν τὰ παιδιὰ τους, ποὺ εὔχονται νὰ τὰ δοῦν πιὸ προκομμένα καὶ ἔνδοξα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους, νὰ μὴ μετέχουν οὔτε στὶς ἱερὲς συνελεύσεις; Αὐτὴν λοιπὸν τὴν τιμωρία τὴν ἐπέβαλε κατ' ἀνάγκη σ' αὐτούς ἀμέσως, ὥστε μὲ τὸν φόβο τῆς τιμωρίας νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἀκολασία. Γιατὶ τὰ σώματα ποὺ πλάθονται ἀπὸ ἀκάθαρο αἷμα, εἶναι εὐαίσθητα σ' αὐτὲς τὶς ἀρρώστιες. Πολλοὶ ὅμως στὸ θέμα αὐτὸ ἔχουν ὑποστρεῖ καὶ ἄλλη τιμωρία, ἄλλοι βέβαια καθαρὰ, καὶ ἄλλοτε σιωπηρά, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ θὰ τιμωρηθοῦν ὀπωσδήποτε. Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν, ἀφοῦ τιμώρησε ἐκείνους ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτούς, ἕξαιτίας τῆς ἀκρατείας τῶν γονέων τους, νὰ ἀφήσει ἀτιμώρητους αὐτούς ποὺ παρανόμησαν.

47.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγει κανεὶς τὴ συναναστροφὴ ἐκείνων ποὺ ἀσχημονοῦν.

Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Εὐσεβίου νὰ προτιμήσουν ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ νὰ μισηθοῦν ἢ νὰ συμμετέχουν στὴν ἀκρασία του, ἀφοῦ ὅσους ζοῦν μὲ σωφροσύνη τοὺς διώχνει, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ ξέρουν ν'

παραινέσαιμί σοι φεύγειν τήν τῶν αὐτῶν διατριβήν, μὴ λοιμικοῦ νοσήματος παραπολαύσης.

ΜΗ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ ταπεινότητος καὶ ὑπεροψίας.

5 Οὐκ ἀποδέχομαι, ὧ μετριοφροσύνης αὐτόξεστον ἄγαλμα, τὸν ἐν μὲν τῷ ἰδιωτεύειν ταπεινὸν ἄγαν φαινόμενον, ἐν δὲ τῷ ἄρχειν μείζονα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φανταζόμενον (ἀγεννοῦς γὰρ καὶ ἀνάδρου καὶ ἰδιωτικῆς τῷ ὄντι τοῦθ' ἠγοῦμαι ψυχῆς εἶναι τεκμήριον), ἀλλ' ἰδιώτης μὲν ὢν, ὑψηλὸς τυγχάνοι,
10 ἄρχων δ' ἀποφανθείς, ἐπεικῆς καὶ μέτριος, καὶ τὰ ἐφεδρεύοντα ἑκατέρω πράγματι νοσήματα διαφύγοι, οὗ μὲν τὴν ταπεινότητα, οὗ δὲ τὴν ὑπεροψίαν.

ΜΘ'.- ΠΑΛΛΑΔΙΩ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας

15 καὶ ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς.

Ὄταν τῆς κακίας ἀπόσχοιο, τότε καὶ περὶ ἀρετῆς σκοπεῖν ἂν εἴης δίκαιος. Ἐὰν γὰρ ἐκείνην ἀποτρίψαιο, τότε καὶ περὶ τοῦ τίνα τρόπον ἀρετῆς ἀντιλάβοιο ἐξέσται σκοπεῖν. Πρὶν δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κρηπίδα ὀρθῶς ὑποθέσθαι, περιττὸν
20 ἠγοῦμαι περὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς κορωνίδος διεξελθεῖν.

Ν'.- ΘΕΟΔΩΡΩ ΑΥΓΟΥΣΤΑΛΙΩ

Περὶ ὑπεροψίας.

Εἰ καὶ βασιλεύς τις εἴη καὶ περιορρόοντα ἔχοι τὸν πλοῦτον καὶ εὐφροσύνης ἔμπλεως ἦ, ἄμαχόν τε κεκτημένος τὴν δύναμιν,
25 παρὰ πάντων ἐπαινοῖτο καὶ μακαρίζοιτο, ἅτε πᾶσι τοῖς δοκούσιν ἀγαθοῖς κομῶν, τὸ πρὸ βραχέος καὶ μετὰ τὸ βραχὺ ἐννοῆσαι ἂν εἴη δίκαιος, καὶ μὴ πρὸς ὕβριν ἐπαίρεσθαι. Εἰ δ' οὐ δυνατόν ταῦτα πάντα συνελθεῖν (οὐ γὰρ τῷ πλούτῳ πάντως καὶ εὐφροσύνη πρόσεσι, πολέμων ἔσθ' ὅτε λυμαινομένων τῇ ἀνέ-
30 σει, οὐδ' εἰ θυμηδία καὶ πλοῦτος συνδράμοιεν, ἀσφάλεια προσέ-

ἀσχημονοῦν τοὺς ἀγαπᾶ, θὰ σὲ συμβούλευα ν' ἀποφύγεις τὴ συνανα-
στροφή μ' αὐτούς, μήπως κολλήσεις καμμιά λοιμώδη ἀρρώστια.

48.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ταπεινότητα καὶ τὴν ὑπεροψία.

Δὲν δέχομαι, αὐτολαξευμένο ἄγαλμα τῆς μετριοφροσύνης, ἐκεῖνος ποὺ ζεῖ ὡς ἰδιώτης νὰ φαίνεται πολὺ ταπεινός, ἐνῶ ὅταν ἀσκεῖ ἐξουσία νὰ παριστάνει ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση (γιατὶ αὐτὸ νομίζω πὼς εἶναι ἀπόδειξη ἀτολμῆς καὶ ἄξεστης πραγμα-
τικά ψυχῆς), ἀλλ' ἀντίθετα, ζώντας ὡς ἰδιώτης νὰ εἶναι μεγαλόφρο-
νων, ἐνῶ ὅταν καταστρεῖ ἄρχοντας, νὰ εἶναι πρᾶος καὶ μετριοπαθής,
καὶ νὰ ἀποφεύγει τὶς ἀσθένειες ποὺ ἐνεδρεύουν στὴν κάθε περίπτω-
ση, τὴν ταπεινότητα τοῦ ἑνός, καὶ τὴν ὑπεροψία τοῦ ἄλλου.

49.– ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς κακίας
καὶ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς.

“Ὅταν ἀποκοπεῖς ἀπὸ τὴν κακία, τότε μπορεῖς νὰ ἀποβλέπεις καὶ
στὴν ἀρετή. Γιατί, ἐὰν ἐξαλείψεις ἐκείνην, τότε θὰ σοῦ δοθεῖ ἡ δυνα-
τότητα νὰ ἐξετάσεις μὲ ποιὸν τρόπο θὰ ἀποκτήσεις τὴν ἀρετή. Πρὶν
ὅμως βάλεις τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ θεμέλιο σωστά, νομίζω πὼς εἶναι περιττὸ
νὰ ξεκινᾶς γιὰ τὸ τέρμα καὶ τὴν κορυφή.

50.– ΣΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΑΛΙΟ³⁷ ΘΕΟΔΩΡΟ

Γιὰ τὴν ὑπεροψία.

“Ὅταν κάποιος εἶναι βασιλιάς καὶ ἔχει ἀφθονο πλοῦτο, εἶναι
γεμᾶτος εὐφροσύνη καὶ ἔχει ἀκαταμάχητη δύναμη, καὶ ἐπαινεῖται
ἀπὸ ὅλους καὶ μακαρίζεται, ἐπειδὴ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ὅλα ὅσα θεω-
ροῦνται ἀγαθὰ, πρέπει νὰ σκέφτεται τὸ πρὶν ἀπὸ λίγο, καὶ τὸ μετὰ
ἀπὸ λίγο, καὶ νὰ μὴ φουσκώνει ἀπὸ ἀλαζονεία. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι
δυνατὸν ὅλα αὐτὰ νὰ συνυπάρξουν (γιατὶ μὲ τὸν πλοῦτο δὲν συνυ-
πάρχει ὅπωςδήποτε καὶ ἡ εὐφροσύνη, ἐπειδὴ κάποτε πόλεμοι κατα-
στρέφουν τὴν ἀνεση, οὔτε ὅταν συντρέξουν ἡ χαρὰ καὶ ὁ πλοῦτος, θὰ

37. Ἐνας ἀπὸ τοὺς εἰκοσιπέντε ἱερεῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου.

σται, τῶν ἐν τέλει τινὸς τυραννίδα μελετῶντος. Ὡς τὰ πολλὰ γὰρ ἢ ἔνδοθεν φύονται ἐπιβουλαί, ἢ ἔξωθεν ἀναρριπίζονται πόλεμοι), δι' ἣν αἰτίαν ἀφ' ἑνὸς τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἰς ὑπεροψίαν χωροῦμεν καὶ κατὰ πάντων φρονοῦμεν;

5 **ΝΑ'.— ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**
Εἰς τό· «Πῶς ἄσομεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίας;».

Τό, «Πῶς ἄσομεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίας;», διττὴν μοι δοκεῖ ἔχειν τὴν ἐρμηνείαν. Μάλιστα μὲν ἐπειδὴ μὴ 10 ἔξῃν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ μῆτε Πάσχα ποιεῖν, μῆτε τὰς ἄλλας ἐορτάς, διὸ καὶ ἐνεκαλοῦντό τινες, ὡς ἀναγνόντες ἔξω νόμου. Ἐπειτα, ἐπειδὴ καὶ ἔσβεστο αὐτῶν ἡ παρρησία ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἔφασκον· Πῶς δυνάμεθα τὰ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐρήμου καὶ τῆς Παλαιστίνης γεγενημένα θαυμάσια, τά τε κατ' 15 Αἰθιοπῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἀσσυρίου, ὅτε καὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἄνευ πολέμου καὶ μάχης ἀνηρέθησαν, διηγῆσασθαι, ἀπιστούμενοι δι' ὧν νῦν ἀλόντες ἐν αἰχμαλωσίᾳ διατρίβομεν; Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πράγματα ἀφήρητο τῶν λόγων τὴν παρρησίαν (ὠνειδίζοντο γὰρ ὡς μάτην αὐχοῦντες τὰς εὐεργεσίας), ἔρ- 20 γοις δ' ἐλεγχόμενοι, μονονουχὶ ἔλεγον, ὅπερ καὶ οἱ παῖδες οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοιξαι στόμα». Τουτέστιν, Οὐ δύναμεθα παρρησιᾶσασθαι ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις σεμνολογήμασιν, αἰσχύνῃ καὶ ὄνειδος ἐγενήθη τοῖς δούλοις σου. Ἡ γὰρ συμφορὰ ἔσβεσε τὴν παρρησίαν. Διὸ καὶ ὠνειδιζόμενοι, ἄφωνοι 25 διαμένομεν. Οὐ γὰρ πιστευθησόμεθα ἄδοντες μὲν τὰ τρόπαια, τεταπεινωμένοι δὲ καὶ δουλεύοντες

ΝΒ'.— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ
Περὶ μετριοφροσύνης.

Μή, ἐπειδὴ κατὰ ῥοῦν σοι φέρεται τὰ πράγματα, εἰς ὑπερη-

ὑπάρχει ἀσφάλεια, ἀφοῦ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες σχεδιάζει τυραννικὴ ἐξουσία, καθόσον τὶς περισσότερες φορές ἢ ἀπὸ μέσα φυτρώνουν σκευωρίες, ἢ ἀπ' ἔξω ἀνάδουν οἱ φλόγες τοῦ πολέμου), γιὰ ποιὸν λόγο λοιπόν, ἀπὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀγαθὰ, γινόμαστε ὑπερόπτες καὶ σκεπτόμαστε ἐναντίον ὄλων;

51.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΑΥΛΟ

Στὴ ρήση· «Πῶς νὰ ψάλουμε τὴν ὠδὴ τοῦ Κυρίου σὲ ξένη χώρα;»³⁸.

Τὸ, «Πῶς νὰ ψάλουμε τὴν ὠδὴ τοῦ Κυρίου σὲ ξένη χώρα;», νομίζω ὅτι ἔχει διπλὴ ἐρμηνεία. Κυρίως βέβαια ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρεπτόταν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ οὔτε τὸ Πάσχα νὰ γιορτάζουν, οὔτε ἄλλες γιορτές, γι' αὐτὸ καὶ κατηγοροῦνταν μερικοί, ὅτι εἶχαν ἀναγνώσει τὸν νόμο ἔξω ἀπὸ αὐτήν. Ἐπειτα ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε σθήσει καὶ ἡ παρρησία τους λόγω τῆς αἰχμαλωσίας τους, ἔλεγαν· Πῶς μπορούμε αὐτὰ τὰ θαύματα πού εἶχαν γίνει στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν ἔρημο καὶ στὴν Παλαιστίνη, καὶ ἐναντίον τῶν Αἰθιοπῶν καὶ τοῦ Ἀσσυρίου, ὅταν σκοτώθηκαν ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες χωρὶς πόλεμο καὶ μάχη, νὰ τὰ διηγηθοῦμε, μὴ γενόμενοι πιστευτοὶ ἕξαιτίας αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα τώρα ἡττημένοι ζοῦμε σὲ αἰχμαλωσία; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ πραγματικότητα τοὺς εἶχε ἀφαιρέσει τὴν ἐλεύθερη ἔκφραση (γιατὶ χλευάζονταν ὅτι ἄδικα καυχῶνταν γιὰ τὶς εὐεργεσίες), ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα τους ἐλέγχονταν ὅτι ἄδικα καυχῶνταν, ἔλεγαν κατὰ κάποιον τρόπο ἐκεῖνο πού ἔλεγαν καὶ οἱ τρεῖς παῖδες στὴν κάμινο· «Δὲν μπορούμε νὰ ἀνοιξοῦμε τὸ στόμα». Δηλαδή, Δὲν μπορούμε νὰ μιλάμε ἐλεύθερα γιὰ τὰ ἀρχαῖα σεβάσματα. Αἰσχύνη καὶ ντροπὴ κυρίεψε τοὺς δούλους σου, ἐπειδὴ ἡ συμφορὰ ἔσθησε τὴν ἐλεύθερη ἔκφραση. Γι' αὐτὸ καὶ χλευαζόμενοι, μένουμε ἄφωνοι. Γιατὶ δὲν θὰ γίνουμε πιστευτοί, ψάλλοντας ἀπὸ τὴ μὴ τὰ τρόπαιά μας, καὶ ὄντας ἀπὸ τὴν ἄλλη ταπεινωμένοι καὶ σκλαβωμένοι.

52.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ.

Γιὰ τὴ μετριοφροσύνη.

Ἐπειδὴ τὰ πράγματα σοῦ πηγαίνουν καλά, νὰ μὴ κυριευθεῖς ἀπὸ

φανίαν χωρήσης, ὡς οὐδὲν πεισόμενος δεινόν, ἀλλ' ἐννοῶν ὅτι φιλεῖ εἰς τὸναντίον τὰ πράγματα μεταχωρεῖν, μέτριον ἔχε τὸ φρόνημα, καὶ μὴ ἔξω τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ὄρων χώρει. Δίκη γὰρ ἐφορᾷ τὰ δρώμενα, ἧτις τοὺς κρείττονας κολάσεως ἔσεσθαι ἠγγησαμένους, δι' ὧν ἐνόμισαν διαφεύγειν, διὰ τούτων εἰς τιμωρίαν ὑπηγάγετο.

ΝΓ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Πρὸς Ἐφεσίους· Τί ἐστι τὸ εἰρημένον, «Τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας».

10 Πολλὴ τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν νόμον ἢ ὑπεροχὴ. Ὁ μὲν γὰρ νόμος εἰς τοὺς ὁμοφύλους μόνους συγκλείει τὴν φιλανθρωπίαν, τὸ δ' Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς ἄλλοφύλους ἐπεκτείνει. Καὶ ὁ μὲν τοὺς φίλους ἀγαπᾷν παρακελεύεται, τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾷν προτρέπει. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὡς παιδίους νο-
15 μοθετεῖ, τοῦτο δὲ ὡς φιλοσόφοις δόγματα ὑπερφυῆ ὑποτίθεται. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἠθέλησας μαθεῖν· «Τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας». Κατήργησεν, οὐκ ἀνατρέψας, ἀλλὰ τῇ μείζονι φιλοσοφίᾳ ἐμπεριειληφώς. Τῷ γὰρ μὴ ἰδεῖν ἀκολάστως καὶ τὸ μὴ μοιχεύειν μάλιστα ἐμπεριέχεται, καὶ τῷ μὴ ὀργι-
20 σθῆναι καὶ τὸ μὴ φονεύειν ἐμπεριλαμβάνεται.

ΝΔ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ μετανοίας, κἂν εἰς γῆρας βαθύ.

Εἰ δὲ εἰς γῆρας βαθύ ἐληλακώς, παλινωδίαν ἄδεις, πότε μετανοήσεις; Αἰδέσθητι κἂν τοῦνομα τοῦ γήρωσ, ὅπερ εἴρηται, 25 παρὰ τὸ γῆσ ἐρᾷν. Ὡς τοίνυν τοῦ σώματος μὲν εἰς γῆν λοιπὸν ἀναλυθησομένου, τῆσ δὲ ψυχῆσ ἐν τῇ ἀναστάσει μετὰ αὐτοῦ πικροτάτας ὑποστησομένησ τιμωρίας (διψᾷ γὰρ ἡ δίκη τὰσ κατὰ τῶν καταφρονησάντων αὐτῆσ κολάσεις), γνωσιμάχησον. Εἰ γὰρ καὶ καιρὸν οὐκ ἔχεισ αὐτάρκη τὰ τσαῦτα θεραπεῦσαι

ἀλαζονεία, ὅτι δὲν θὰ πάθεις κανένα κακό, ἀλλὰ σκεπτόμενος ὅτι συνήθως τὰ πράγματα ἀλλάζουν στὸ ἀντίθετο, νὰ ἔχεις μετριοφροσύνη, καὶ νὰ μὴ προχωρεῖς ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ὅρια. Γιατὶ δικαιοσύνη ἐποπτεύει αὐτὰ πού γίνονται, ἢ ὁποῖα, ἐκείνους πού νόμισαν ὅτι θὰ βρεθοῦν ἐκτὸς τιμωρίας, θὰ τοὺς ἐπιφέρει τὴν τιμωρία μὲ αὐτὰ πού νόμισαν ὅτι θὰ τὴ διαφύγουν.

53.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Πρὸς Ἐφεσίους· Τί σημαίνει αὐτὸ πού λέγεται· «Καταργώ-
ντας τὸν νόμο τῶν ἐντολῶν πού συνίστατο σὲ διαταγές»³⁹.

Εἶναι μεγάλη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν νόμο. Γιατὶ ὁ νόμος περιορίζει τὴ φιλανθρωπία μόνο στοὺς ὁμοφύλους, ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο τὴν ἐπεκτείνει καὶ στοὺς ἄλλοφύλους. Καὶ ὁ νόμος βέβαια διατάσσει νὰ ἀγαποῦν τοὺς φίλους, ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο προτρέπει νὰ ἀγαπᾶμε καὶ τοὺς ἐχθρούς. Γιατὶ ἐκεῖνος νομοθετεῖ σὰν σὲ παιδιὰ, ἐνῶ αὐτὸ ὑποδεικνύει ὑπερφυσικὴ διδασκαλία σὰν σὲ φιλοσόφους. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού θέλησες νὰ μάθεις· «Καταργώντας τὸν νόμο τῶν ἐντολῶν πού συνίστατο σὲ διαταγές». Τὸν κατάργησε, χωρὶς νὰ τὸν ἀνατρέψει, ἀλλὰ περιλαμβάνοντάς τον μέσα στὴ μεγαλύτερη φιλοσοφία. Γιατὶ στὴν ἐντολὴ νὰ μὴ βλέπουν ἀκόλαστα, συμπεριλαμβάνεται ὅπωςδήποτε καὶ τὸ νὰ μὴ μοιχεύουν, καὶ στὴν ἐντολὴ νὰ μὴ ὀργίζονται, περιέχεται καὶ τὸ νὰ μὴ φονεύουν.

54.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴ μετάνοια, ἔστω καὶ σὲ βαθειὰ γηρατειά.

Ἐάν, χωρὶς νὰ ἔχεις φτάσει σὲ βαθειὰ γηρατειά, ἀναιρεῖς ὅσα εἶχες πεῖ προηγουμένως, τότε θὰ μετανοήσεις, Σεβάσου τουλάχιστον τὸ ὄνομα τῶν γερατειῶν, τὸ ὁποῖο, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, τοὺς ἔχει δοθεῖ ἐπειδὴ λαχταροῦν τὴ γῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ σῶμα βέβαια θὰ διαλυθεῖ στὴ γῆ, ἐνῶ ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν ἀνάστασι μαζὶ μὲ αὐτὸ θὰ ὑποστεῖ φοβερώτατες τιμωρίες (γιατὶ ἡ δικαιοσύνη διψᾷ τὶς τιμωρίες ἐναντίον ἐκείνων πού τὴν περιφρόνησαν), γι' αὐτὸ δεῖξε ματάνοια. Γιατί, ἂν καὶ δὲν ἔχεις ἀρκετὸν καιρὸ νὰ θεραπεύσεις τὰ τόσο πολλὰ τραύματά

39. Ἐφ. 2, 15.

τραύματα, ἀλλ' οὖν γε οὐ μικράν σοι τοῦτο πρόξενήσει ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις παραμυθίαν.

ΝΕ'.— ΠΑΥΛΩ

Περὶ μεταγνώσεως.

5 Οἶμαι μὲν σε μὴ ἠπατηῆσθαι, ἀλλ' οἴκοθεν σοφίσασθαι τὴν ἀλήθειαν βεβουλήσθαι. Εἰ δ' ὄντως ἀπατηθεὶς διήμαρτες τῆς ἀληθείας, μαθὼν παλινοδίαν ᾄσον. Ὁ γὰρ ἀδελφὸς ὁ σός, αἰτίαν εὐλογον εἰπών, ἀλλ' οὐ πρόφασιν σκηψάμενος, ἐγνωσιμάχησε.

10 ΝΖ'.— ΤΟΙΣ ΤΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΠΑΙΣΙΝ.

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν ἀντεκδικήσεως.

Εἰ καὶ ὤρμησεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ διάδικος, ὡς αἰρήσων ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ παραστησόμενος, ἀλοῦς δέ, τῆς μὲν νίκης διήμαρτεν, ἰκέτου δέ σχῆμα ἀνείληφεν. Ἀλλ' ὑμεῖς αἰδέσθητε τὸν
15 ἐπὶ τῶν ἰκετῶν νόμον, ἵνα καὶ βεβαιότερα ὑμῖν ἡ νίκη, καὶ τὸ κλέος ἀοίδιμον γένηται.

ΝΖ'.— ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ μέτρου εἰς τὸν λόγον.

Συντομία ἀληθῆς μετὰ σαφηνείας, οὐχ ἡ τῶν ἀποδείξεων
20 παράλειψις, ἀλλ' ἡ τῶν μηδὲν τῷ προκειμένῳ συμβαλλομένων παραίτησις ὥσπερ γὰρ τὰ ἔξωθεν ὑποθέσεως παρέλκον τιθέναι, οὕτως ἀναγκαῖον μηδὲ τῶν πρὸς σύστασιν παραλιμπάνειν. Μὴ τοίνυν μηδ' αὐτός, εἰ ἀγωνιστικὸς καὶ ἀποδεικτικὸς ἐμπέσοι λόγος, αἰτιῶ τὸ μῆκος, ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι σαφηνίσαι
25 ἄλλως οὐχ οἷόν τε ἦν τὸ ζητούμενον, εἰ μὴ πολλῇ περιδρομῇ ἐχρήσατο. Εἰ μὲν γὰρ ἀποφήνασθαι προκέοιτο, σύντομος ἔστω ὁ λόγος, εἰ δὲ ἀποδείξαι, ἀνάγκη καὶ εἰς μῆκος μὲν ἐκταθῆναι, πᾶσαν δὲ περιττότητα καὶ ταυτολογίαν διαφυγεῖν.

σου, ἀλλ' ὅμως αὐτὸ δὲν θὰ σοῦ προξενήσει μικρὴ παρηγοριὰ μέσα σ' ἐκεῖνα τὰ δεινὰ.

55.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὴ μετάνοια.

Νομίζω βέβαια ὅτι σὺ δὲν ἐξαπατήθηκες, ἀλλὰ ἀπὸ μόνος σου θέλησες νὰ γνωρίσεις μὲ πανουργία τὴν ἀλήθεια. Ἐὰν ὅμως πραγματικά ἐπειδὴ ἐξαπατήθηκες παραστράτησες ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, μαθαίνοντάς το ὁμολόγησε τὴν πλάνη. Γιατὶ ὁ ἀδελφός σου, ἀφοῦ πρόβαλε μιὰ εὐλογη αἰτία, χωρὶς νὰ προδῶλει καμμιά πρόφαση, μετανόησε.

56.- ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ ἀντεκδίκησης.

Ἄν καὶ ἐπιτέθηκε ἐναντίον σας ὁ διάδικος, γιὰ νὰ σᾶς συλλάβει ξαφνικά καὶ νὰ σᾶς ἀναγκάσει σὲ συμβιβασμό, ὅταν ὅμως συνελήφθη, ἐπειδὴ βέβαια ἔχασε τὴ νίκη, πῆρε θέση ἰκέτη. Σεῖς ὅμως σεβασθεῖτε τὸν νόμο γιὰ τοὺς ἰκέτες, ὥστε καὶ ἡ νίκη σας νὰ εἶναι πρὸ ἀσφαλῆς, καὶ ἡ δόξα σας νὰ γίνεαι αἰώνια.

57.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὸ μέτρο στὸ λόγῳ.

Πραγματικὴ συντομία μὲ σαφήνεια δὲν εἶναι ἡ παράλειψη τῶν ἀποδείξεων, ἀλλὰ ἡ ἀπόρριψη ἐκείνων πού δὲν συμβάλλουν καθόλου στὸ ὑπὸ συζήτησιν ζήτημα. Γιατὶ, ὅπως αὐτὸ πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τὸ θεωροῦμε πλεονάζον, ἔτσι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μὴ παραλείψουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού συντελοῦν στὴ σύνθεσιν αὐτῆς. Οὔτε σὺ λοιπόν, ὅταν συμβεῖ νὰ γίνεταί λόγος ἀγωνιστικὸς καὶ ἀποδεικτικὸς, νὰ κατηγορεῖς τὸ μῆκος, ἀλλὰ νὰ προσέχεις ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποσαφηνίσεις μὲ ἄλλον τρόπο αὐτὸ πού συζητεῖται, παρὰ μόνο ἂν γίνεαι μεγάλη περιστροφή γύρω ἀπὸ αὐτό. Ἐὰν λοιπόν πρόκειται νὰ ἐκφράσεις τὴ γνώμη σου, ὁ λόγος νὰ εἶναι σύντομος, ἐὰν ὅμως πρέπει καὶ νὰ τὴν ἀποδείξεις, εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ ἐπεκταθεῖς σὲ μῆκος, ἀποφεύγοντας ὅμως κάθε τι τὸ περιττὸ καὶ τὴν ταυτολογία.

ΝΗ.- ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Πρὸς Ἑβραίους, Ἑρμηνεία εἰς τό, «Ὁς ὢν ἀπαύγασμα
τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ».

Εἰ μὲν τοῖς ἀνθρωπίνους πάθεσιν, ὅπερ οὐδ' εἶπεῖν θέμις,
5 κατὰ πάντα ἔψοιτο ὁ τὴν θείαν γέννησιν ὑπογράφων, ἀκοῦσαι
ἂν εἶη δίκαιος, ὅτι, εἴ σοι πάθος πλάττεται περὶ τὸν τόκον, κα-
μοὶ περὶ τὴν κτίσιν. Οὐ γὰρ τὸ κτιζόμενον, εἰ τῇ τῶν ἀνθρώπων
ἀκολουθήσασθαι ἀσθενείᾳ, ἀπαθῶς οἶδα κτιζόμενον. Εἰ δὲ θεο-
πρεπέστερον τὰ μὲν πρόποντα καταδέξοιτο, τὰ δὲ ἀπηχῆ πα-
10 ριππεύσειεν, ἐννοῆσαι ὀφείλει, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ θνητὸς ἐμπαθῶς
γεννᾷ, ὁ ἀθάνατος ἀπαθῶς ὥσπερ οὖν καὶ ὁ κτίζων μετὰ πό-
νου, ὁ δὲ ἀμογητὶ κτίζει. Ταῦτα γὰρ ἐννοήσας καὶ ὁ θεσπέσιος
Παῦλος καὶ ὡσπερ ἔνθους γενόμενος, πάντα τὰ γήινα παρα-
δείγματα ὑπερνηξάμενος, «ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρα-
15 κτῆρα τῆς ὑποστάσεως» τῆς πατρικῆς τὸν Υἱὸν εἶναι ὠρίσατο.
Διὰ μὲν τοῦ πρώτου τὸ συναῖδιον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου παρα-
δείγματος τὸ ἐνυπόστατον μηνύων.

ΝΘ.- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πρὸς φίλους
20 καὶ εὐεργέτας ἐπιβουλῆς.

Ποίοις ὀφθαλμοῖς εἰς τοὺς φίλους ἔτι τοὺς σαυτοῦ, εἴ γ'
ἔχεις φίλους, βλέψεις, ἀνθρώπων εὐεργέτη καὶ φίλῳ ἐπιβουλεύ-
σας; Ὁ μὲν γὰρ ἀδεέστερον, ὡς ἐπυθόμην, συνῆν, ἀναμφισβή-
τητον ἐνέχυρον οἰόμενος ἔχειν τοῦ μηδὲν ἂν ἐξ ἐπιβουλῆς
25 παθεῖν, τὸ τῆς εὐνοίας καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας μέγεθος, σὺ δὲ
καὶ αὐτοὺς τοὺς θῆρας τῇ ἀγριότητι καὶ τῇ ὀμότητι νενίκηκας
(εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς οἱ καὶ εὐεργέταις χάριν ἴσασι), καὶ ἐνα-
βρῦνη τῷ κακῷ. Πότε οὖν στήσῃ λοιπὸν καταποντίζων τὴν
σαυτοῦ ψυχὴν, τοῦ φέρεσθαι κάτω διηνεκῶς ἀνάγκην αὐτῇ
30 ἐπιτιθείς;

58.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Πρὸς Ἑβραίους. Ἑρμηνεία στό «Ὁ ὁποῖος, ὄντας ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ»⁴⁰.

Ἐὰν βέβαια ἀκολουθοῦσε σὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πάθη, θὰ ἔπρεπε, αὐτὸς πού κατηγορεῖ τὴ θεία γέννηση, πράγμα πού δὲν εἶναι σωστὸ οὔτε νὰ τὸ πεῖ κανεὶς, νὰ ἀκούσει, ὅτι, ἐὰν σὲ σένα προκαλεῖται κάποιο πάθος σχετικὰ μὲ τὸν τοκετό, προκαλεῖται καὶ σὲ μένα γιὰ τὴν κτίση. Γιατὶ δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἀκολουθήσω τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ὅτι αὐτὸ πού κίττειται, κίττειται χωρὶς πάθος. Ἐὰν ὅμως ἀποδεχόταν μὲ τρόπο θεοπρεπῆ τὰ πρέποντα, καὶ αὐτὰ πού τοῦ εἶναι ἀπαίριαστα τὰ περνοῦσε καλπάζοντας, πρέπει νὰ καταλάβει αὐτός, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ θνητὸς γεννᾷ μὲ πάθος, ὁ ἀθάνατος γεννᾷ χωρὶς πάθος. Ὅπως βέβαια καὶ ὁ θνητὸς πού κίττει κίττει μὲ κόπο, ἐνῶ ὁ ἀθάνατος χωρὶς κόπο. Αὐτὰ λοιπὸν ἐννοώντας καὶ ὁ θεόπνευστος Παῦλος, καὶ σὰν νὰ γέμισε κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ θεία ἔμπνευση, πλέοντας πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ γήινα παραδείγματα, ὅρισε ὅτι ὁ Υἱὸς «εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα», δηλώνοντας μὲ τὸ πρῶτο ὅτι εἶναι αἰώνιος μαζί μ' ἐκεῖνον, καὶ μὲ τὸ δεύτερο παραδειγμα, ὅτι ἔχει πραγματικὴ ὑπόσταση.

59.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς σκευωρίας
πρὸς τοὺς φίλους καὶ τοὺς εὐεργέτες.

Μὲ ποιά μάτια θὰ κοιτάξεις ἀκόμα στοὺς φίλους σου, ἐὰν φυσικὰ ἔχεις φίλους, τὴ στιγμή πού σκέφθηκες νὰ κάνεις κακὸ σὲ ἀνθρώπο εὐεργέτη καὶ φίλο; Γιατὶ ἐκεῖνος βέβαια, ὅπως ρώτησα καὶ πληροφορήθηκα, σὲ συναναστρεφόταν ἄφοβα, νομίζοντας ὅτι ἔχει ἀναμφισβήτητη ἐγγύηση, ὅτι δὲν θὰ πάθει τίποτε μὲ σκευωρία, τὴ μεγάλη εὐνοια καὶ εὐεργεσία, σὺ ὅμως ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία τὰ ξεπέρασες σὲ ἀγριότητα καὶ ὠμότητα (γιατὶ ὑπάρχουν ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἐκεῖνα πού αἰσθάνονται εὐγνωμοσύνη γιὰ τοὺς εὐεργέτες τους) καὶ καμαρώνεις γιὰ τὸ κακό. Πότε λοιπὸν θὰ σταματήσεις νὰ καταποντίζεις τὴν ψυχὴ σου, προσθέτοντάς της τὴν ἀνάγκη νὰ ὀδηγεῖται διαρκῶς πρὸς τὰ κάτω;

Ε΄.- ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

“Οτι οὐ χρὴ τὴν τῶν πραγμάτων εὐκαιρίαν
προδίδειν.

‘Ο τὴν εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδιδούς, τῆς τῶν
5 καλῶν ἐκπεσεῖται θήρας. Τίς γὰρ γεωργὸν ἀποδέξειτο, παρὸν
ἀροῦν καὶ σπείρειν, ἵν’ εὐσταχυ ἔχη τὸν λήμιον, ἀργοῦντα καὶ
θυραυλοῦντα; Τίς δ’ ἀμπελουργόν, ἐξὸν θεραπεύειν τὴν ἀμπε-
λον, ἵν’ εὐστάφυλον αὐτὴν ἔχοι καὶ τὴν ληνὸν μεθύουσαν, τοῖς
ἐτέρων ἐφεδρεύοντα πόνοις; Τίς δὲ πλωτῆρα δέον εἰκαίρως
10 πλεῖν, ἵνα τὴν ἐμπορίαν αὐξήσῃ, ἐν λιμέσι μένοντα καὶ ἐν καπη-
λείοις καλινδούμενον; Οὐδεὶς δήπου. Εἰ τοίνυν ταῦθ’ οὕτως
ἔχει, τίς ἀποδέξειτο Χριστιανὸν ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων τοὺς
στεφάνους ἐπιζητοῦντα; Τὰ μὲν γὰρ τῆδε ἀγώνων ἐστὶ καὶ στε-
φάνων ὑπόθεσις, τὰ δὲ ἐκεῖ γερῶν καὶ τιμῶν. Μὴ τοίνυν τὴν
15 εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδῶμεν, ἵνα μὴ ἐκεῖ ἀνόνητα με-
ταμεληθῶμεν.

ΕΑ΄.- ΜΑΡΩΝΙ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ,
ΖΩΣΙΜΩ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας,
20 καὶ ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς.

Πολλοὶ τῶν παρ’ Ἑλλήσι, δόξης μόνης ἀντιποιησαμένων,
μηδὲν ἴσως προσδοκήσαντες μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν,
μᾶλλον δὲ καταγνόντες τῆς κακίας καὶ τὸ μηδὲν εἶναι νομίσαν-
τες τὰ βιωτικὰ πράγματα, ἀρετὴν ἀσκήσαντες, αἰοίδιμοι γεγό-
25 νασι καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων περιφέρονται στόμασιν. Ὑμεῖς δὲ δι’
ἣν αἰτίαν οὔτε δόξης ἕνεκεν οὔτε κρίσεως οὔτε ὑπολήψεως,
οὔτε ἀμοιβῆς οὔτ’ ἄλλου οὐδενὸς τῶν τοὺς σφόδρα ἀναλγήτως
διακειμένους εἰς τὸ ποιῆσαί τι χρηστὸν ἐκβιαζομένων, προτρέ-
πεσθε ἀποστῆναι τῆς κακίας λίαν τεθαύμακα.

60.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Οτι δὲν πρέπει νὰ προδίδει κανεὶς τὴν εὐκαιρία τῶν πραγμάτων.

Αὐτὸς ποὺ προδίδει τὴν εὐκαιρία τῶν πραγμάτων, θὰ λοξοδρομήσει ἀπὸ τὸ κυνήγι τῶν καλῶν. Γιατὶ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ δεχθεῖ γεωργὸ, ὃ ὁποῖος ἀντὶ νὰ ὀργώνει καὶ νὰ σπέρνει, γιὰ νὰ ἔχει πλούσιο σὲ στάχνα θερισμό, μένει ἀργὸς καὶ περνάει τὶς ὥρες τοῦ σπύτι; Καὶ ποιὸς θὰ δεχόταν ἀμπελουργὸν ἐκεῖνον, ποὺ, ἐνῶ πρέπει νὰ καλλιεργεῖ τὸ ἀμπέλι γιὰ νὰ δώσει καλὰ σταφύλια καὶ τὸ πατητήρι γεμᾶτο κρασί, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς κόπους τῶν ἄλλων; Ποιὸς ἐπίσης θὰ ἔπαιρνε ναύτη, ὃ ὁποῖος, ἐνῶ πρέπει νὰ πλέει στὸν κατάλληλο καιρὸ, γιὰ νὰ αὐξήσει τὰ ἐμπορεύματα, μένει στὸ λιμάνι καὶ περνάει τὸν καιρὸ τοῦ σπύ κατηλειά; Ὅπωςδήποτε κανένας. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, ποιὸς θὰ δεχόταν Χριστιανὸ, ὃ ὁποῖος στὸν καιρὸ τῶν ἀγώνων ἐπιζητᾷ τὰ στεφάνια; Γιατὶ τὰ ἐδῶ εἶναι ὑπόθεση ἀγώνων καὶ στεφάνων, ἐνῶ τὰ ἐκεῖ εἶναι ὑπόθεση βραβείων καὶ τιμῶν.” Ἄς μὴ προδώσουμε λοιπὸν τὴν εὐκαιρία τῶν περιστάσεων, γιὰ νὰ μὴ μετανοιώσουμε ἐκεῖ ἀνώφελα.

61.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΩΝΑ, ΠΑΛΛΑΔΙΟ, ΕΥΣΤΑΘΙΟ
ΚΑΙ ΖΩΣΙΜΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς κακίας
καὶ ἀσκησι τῆς ἀρετῆς.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἀνταλλάσσοντας μόνο τὴ δόξα, ἴσως ἐπειδὴ δὲν περίμεναν τίποτε μετὰ τὴν ἀναχώρησή τους ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ, ἢ μᾶλλον κατηγορώντας τὴν κακία, καὶ πιστεύοντας ὅτι τὰ βιωτικὰ πράγματα δὲν εἶναι τίποτε, ἀσκώντας τὴν ἀρετὴ, ἔγιναν ἀείμνηστοι καὶ βρίσκονται στὰ στόματα ὄλων. Σεῖς ὅμως ἀπορῶ πάρα πολὺ γιὰ ποιὸν λόγο, οὔτε ἕξαιτίας τῆς δόξας, οὔτε ἕξαιτίας τῆς μέλλουσας κρίσης, οὔτε ἕξαιτίας τῆς καλῆς φήμης, οὔτε ἕξαιτίας τῆς ἀμοιβῆς, οὔτε ἕξαιτίας κάποιου ἄλλου, ποὺ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν ἐντελῶς ἀνάληγτα ἕξαναγκάζονται νὰ κάνουν κάτι καλὸ, δέχεσθε τὴν προτροπὴ νὰ ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ τὴν κακία.

ΕΒ'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Προτρεπτική πρὸς ἐπαναγωγὴν εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ἄδω τὴν καλουμένην παλινοδία. Ἡμαρτον γὰρ σκοποῦ,
 ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, γνώμης, μὴ εὐρών σε τοιοῦτον,
 5 οἶον νομίζων, ἐγκωμιάζειν ἐπεχείρουν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐμόν,
 ἀλλὰ τῆς σῆς μεταβολῆς, τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω νευσάσης, ἐστὶν ἔγ-
 κλημα. Ἐγὼ μὲν γάρ, ἐπειδήπερ καὶ πιστεύω τοῖς ἐγκωμιάζου-
 σι, καὶ τοὺς ἐπαινουμένους συγκροτῶ (ἔχω γὰρ τινα ῥοπήν
 πρὸς τὸ καλόν), πεπίστευκα τοῖς σὲ ἐπαινέσασι (βούλομαι γὰρ
 10 πάντας εὐδοκίμους εἶναι), αὐτὸς δὲ μεταβληθεὶς, σαυτόν, οὐκ
 ἐμέ, ἤλεγξας Ἄλλ', εἰ μὲν ἀπεγίνωσκον, οὐκ ἂν ταῦτ' ἔγραφον,
 ἐπειδὴ δὲ ἀρίστην μεταβολὴν προσδοκῶ, καὶ γράφω καὶ προ-
 τρέπω, ὥστε εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν σαυτὸν ἐπαναγαγεῖν.

ΕΓ'.- ΘΕΟΠΟΜΠΩ

15

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Οὐδὲν οὕτω τῆς θείας φύσεως ἴδιον, ὡς τὸ αἰδῖον. Ὁ τοίνυν
 μεταγενέστερον τὸν Υἱὸν λέγων τοῦ Πατρὸς, ἐξ οὗ ἀνάρχως
 ἐξέλαμψεν, οὗτος αὐτὸ τὸ χαρακτηρίζον τὴν ἀκήρατον οὐσίαν,
 τό γε αὐτοῦ μέρος, ἀναιρεῖ. Καὶ ἀριθμοῦ γὰρ καὶ χρόνου ἐστὶν
 20 ἀνώτερα, καὶ τοῦ πρὸ καὶ μετὰ οὐκ ἀνέχεται, οὐδὲ τὸ πρῶτον
 καὶ δεύτερον προσίεται. Ἀπρόσιτος γὰρ ἐστὶν, ὥσπερ τοῖς ἄλ-
 λοις ἅπασι, καὶ τούτοις τοῖς ὀνόμασι, δι' ὧν τὰ κτίσματα χαρα-
 κτηρίζεται.

ΕΔ'.- ΠΑΥΛΩ

25

Περὶ ἀνεξικακίας.

Ἐπυθόμην ὡς σὺ μὲν σοφῶς ποιῶν, ἐκὼν δέδωκας τοῦ
 λαθεῖν ἐξουσίαν, ὁ δὲ βέλτιστος Χαιρήμων, ὑπὸ Ἀμμωνίου
 καθαιρεθεὶς, παρὰ δὲ Εὐσεβίου οὐκ οἶδ' ὅπως χειροτονηθεὶς,
 δόξας μὴ πεφωρᾶσθαι οὐκ ἠρυσθρίασεν, ἀλλὰ καὶ φλυαρίαις

62.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ
Προτρεπτική πρὸς ἐπιστροφή στήν ἀρετή.

Ψάλλω τὴν καλούμενη παλινωδία. Γιατὶ ἔκανα λάθος στὸ σκοπό μου, ἢ, γιὰ νὰ πῶ αὐτὸ πού εἶναι πιὸ ἀληθινό, στήν γνώμη μου, ἐπειδὴ, μὴ βρίσκοντάς σε τέτοιον πού νόμιζα, ἐπιχειροῦσα νὰ σὲ ἐγκωμιάσω. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι δικό μου ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς δικῆς σου μεταβολῆς, ἢ ὁποῖα ἔκλινε πρὸς τὰ χειρότερα. Γιατὶ ἐγὼ βέβαια, ἐπειδὴ καὶ πιστεύω σ' αὐτούς πού σὲ ἐγκωμιάζουν, καὶ ἐπιδοκιμάζω αὐτούς πού σὲ ἐπαινοῦν (γιατὶ ἔχω κάποια κλίση πρὸς τὸ καλὸ), πίστεψα σ' αὐτούς πού σὲ ἐπαίνεσαν (γιατὶ θέλω ὅλοι νὰ εἶναι ἄξιοι), σὺ ὅμως μὲ τὸ νὰ μεταβληθεῖς, δὲν κατηγορήσες ἐμένα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτό σου. Ὅμως, ἐὰν ἀπογοητευόμουν, δὲν θὰ τὰ ἔγραφα αὐτά, ἐπειδὴ ὅμως περιμένω μὲ ἀνυπομονησία τὴν ἄριστη μεταβολή σου, καὶ σοῦ γράφω καὶ σὲ προτρέπω, ὥστε νὰ ἐπαναφέρεις τὸν ἑαυτό σου στήν παλιὰ ἀρετή.

63.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΠΟΜΠΟ.

Γιὰ τοὺς Ἀρειανούς καὶ τοὺς Εὐνομιανούς.

Τίποτε δὲν εἶναι τόσο πολὺ ξεχωριστὸ γνῶρισμα τῆς θείας φύσεως, ὅσο ἡ αἰωνιότητα. Αὐτὸς λοιπὸν πού λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι μεταγενέστερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαμψε χωρὶς ἀρχή, αὐτὸς καταργεῖ, ὅσο βέβαια ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, αὐτὸ πού χαρακτηρίζει τὴν αἰώνια ἀμόλυντη οὐσία. Γιατὶ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ἀριθμὸ καὶ ἀπὸ χρόνο, καὶ δὲν ἀνέχεται τὸ πρὶν καὶ τὸ μετὰ, οὔτε δέχεται πρῶτο καὶ δεύτερο, γιατὶ εἶναι ἀπλησίαστη, ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ σ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται τὰ κτίσματα.

64.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὴν ἀνεξικακία.

Ρώτησα καὶ ἔμαθα, ὅτι σὺ βέβαια, ἐνεργώντας μὲ σοφία, μὲ τὴ θέλησή σου ἀπέφυγες τὴν ἐξουσία, ὃ φίλτατος ὅμως Χαιρήμων, πού καθαιρέθηκε βέβαια ἀπὸ τὸν Ἀμμώνιο, καὶ δὲν ξέρω πῶς χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο, νομίζοντας ὅτι δὲν θὰ γίνεῖ ἀντιληπτός, δὲν κοκκίνισε ἀπὸ ντροπή, ἀλλὰ καὶ μὲ φλυαρίες ἀντάμειψε τὴ δική σου

τὴν σὴν ἠμείψατο φιλοσοφίαν. Μὴ τοίνυν δυσχεράνης, εἰ ἄνθρωπος μὴτ' ἀρετῆς φροντίζων, μήτε φόβον θεῖον ἐν στέρνοις ἔχων, κατὰ τῆς σῆς ἐπεικειάς ὥπλισε τὴν γλῶτταν, ἀλλὰ προσδόκα καὶ ὑπὲρ τούτου στέφανον.

5

ΞΕ'.— ΝΕΙΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ ἀληθείας.

Ἡ ἀλήθεια πάσας τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας κοσμεῖ. Εἰ δ' αὐτὴ ἀπειρή, οὐδεμίαν ἔχουσι κοσμιότητος ὥραν. Φιλοσοφία μὲν γὰρ ἢ παρ' Ἑλλησι, τὴν ἀλήθειαν ἐπαγγελομένη ζητεῖν, 10 ταύτης ἐκπέπτωκε, ῥητορικὴ δὲ δεινότητος καὶ ἀδρότητος μόνον φροντίζει, γραμματικὴ δὲ τὴν τῶν λόγων ἐμπειρίαν διδάσκειν αὐχεῖ. Εἰ μὲν οὖν αὐταὶ τῇ ἀληθείᾳ καλλωπίζονται, ποθεῖναι ὀφείλουσιν εἶναι τοῖς ἐχέφροσιν, εἰ δὲ κατ' αὐτῆς ὀπλίζονται, ἀτιμάζεσθαι εἰσι δίκαιαι.

15

ΞΖ'.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Πῶς νοητέον, «Εἰ ὀφθαλμός σου ἢ χεὶρ σου σκανδαλίζει σε».

Οὐκ ἔστιν ἄλογος ὁ εὐαγγελικὸς χρησμός, ἀλλὰ νοῦ καὶ λογισμοῦ μεστός. Μεγάλου γὰρ καὶ δοκοῦντος καὶ ὄντος τοῦ 20 κρατεῖν ἐπιθυμίας, μεῖζόν ἐστι τὸ προνοεῖν ὅπως μὴ τις ἀλοίη τῇ νόσῳ. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ ἀνασκευάζων ὁ Χριστός, ἔφη· «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»· οὐ τὸν ἐκ παρόδου καὶ ἐξαίφνης ἐωρακότα καὶ τρωθέντα καὶ ἐξελκύσαντα τὸ βέλος καὶ τὸ τραῦμα θεραπεύσαντα, μοιχὸν ἀποφαίνων. Οὐ γὰρ εἶπεν, «Ὁ θεασάμενος», ἀλλ' «Ὁ θεώμενος», ὁ ἐκ προενθυμήσεως τὸ πάθος ἐπισπασάμενος καὶ παρ' ἑαυτῷ τρέφων καὶ συνεχῶς φοιτῶν πρὸς τὴν 25 θεαθεῖσαν καὶ περιεργαζόμενος κάλλος ἀλλότριον, καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς θέας τρόπον τινὰ τῆς ἡδονῆς ἀπολαύων. Σὺ μὲν οὖν, 30 ἀσφαλῶς τὰ κατὰ σαντοῦ οἰκονομῶν, εἰκότως φρίττεις τὸν χρη-

φιλοσοφική διάθεση. Μή στενοχωρεῖσαι λοιπόν, ἂν ἄνθρωπος, πού οὔτε τὴν ἀρετὴ λογαριάζει, οὔτε φόβο Θεοῦ ἔχει στὰ στήθη του, ὅπλισε τὴ γλῶσσα του ἐναντίον τῆς δικῆς σου καλωσύνης, ἀλλὰ νὰ περιμένεις καὶ γι' αὐτὸ στεφάνι.

65.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΝΕΙΛΟ

Γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Ἡ ἀλήθεια στολίζει ὅλες τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες. Ἄν ὅμως αὐτὴ ἀναχωρήσει, δὲν ἔχουν καμμιά ὁμορφιά εὐπρέπειας. Γιατὶ ἡ φιλοσοφία, πού ὑποσχόταν στοὺς Ἕλληνας ὅτι ἀναζητᾶ τὴν ἀλήθεια, ἐξέπεσε ἀπὸ αὐτὴν, ἡ ρητορική φροντίζει μόνο γιὰ τὴν εὐγλωττία καὶ τὴ λεπτότητα τῶν τρόπων, ἐνῶ ἡ γραμματικὴ καυχιέται ὅτι διδάσκει τὴν μέσω τῆς πείρας γνώση τῶν λόγων. Ἐὰν λοιπόν αὐτὲς στολίζονται μὲ τὴν ἀλήθεια, πρέπει νὰ ποθοῦνται ἀπὸ τοὺς μυαλωμένους, ἐὰν ὅμως ὀπλίζονται ἐναντίον αὐτῆς, πρέπει νὰ περιφρονοῦνται.

66.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πῶς πρέπει νὰ ἐννοεῖται τό· «Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς ἦ τὸ χέρι σου σὲ σκανδαλίζει»⁴¹.

Ὁ εὐαγγελικὸς λόγος δὲν εἶναι παράλογος, ἀλλὰ γεμᾶτος ἀπὸ ὑψηλὰ λογικὰ νοήματα. Θεωρεῖται καὶ εἶναι πραγματικὰ πολὺ μεγάλο τὸ νὰ συγκρατεῖ κανεὶς τὴν ἐπιθυμία, εἶναι μεγαλύτερο ὅμως τὸ νὰ προνοεῖ κανεὶς νὰ μὴ κυριευθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Αὐτὸ λοιπόν ρυθμίζοντας ὁ Χριστὸς, εἶπε· «Καθένας πού βλέπει γυναῖκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ, ἤδη ἔχει διαπράξει μοιχεία μὲ αὐτὴν μέσα στὴν καρδιά του»⁴², χωρὶς νὰ ὀνομάζει μοιχὸν αὐτὸν πού περνοῦσε καὶ ξαφνικὰ εἶδε καὶ πληγώθηκε, καὶ θγάζοντας τὸ βέλος, θεράπευσε τὸ πάθος. Γιατὶ δὲν εἶπε, «Αὐτὸς πού εἶδε», ἀλλὰ «αὐτὸς πού βλέπει», αὐτὸς πού ἀπὸ προηγούμενη ἀνάμνηση προσεῖλκυσε τὸ πάθος, καὶ τὸ τρέφει μέσα του, καὶ πηγαίνει συχνὰ σ' αὐτὴν πού εἶδε, καὶ περιεργάζεται ξένη ὁμορφιά, καὶ μὲ τὴ συνεχῆ θέα ἀπολαμβάνει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἡδονή. Ἐσὺ βέβαια, ρυθμίζοντας τὰ δικά σου ὅπως πρέπει, εὐλογα τρέμεις τὴν ἐντολή, καὶ παρακαλεῖς νὰ σοῦ ἐρμηνευθεῖ, καὶ

42. Ματθ. 5, 28.

σμόν καὶ ἐρμηνευθῆναί σοι παρακαλεῖς, καὶ ἀπιστεῖς τοῖς εἰς
 τοσοῦτον ἤκουσιν ἀναισθησίας, ὡς λέγειν, ὅτι οὐδὲν βλάπτει ἡ
 θεὰ τὸν ὄρωντα. Ἐγὼ δὲ σὲ μὲν ἀποδέχομαι φροντίζοντα τῆς
 οἰκείας σωτηρίας, περὶ δὲ ἐκείνων φημί, ὅτι κρείττων ἀσφά-
 5 λεια φιλοτιμίας ἐπισφαλοῦς, καὶ τὸ τοὺς θεῖους χρησμούς τῶν
 οἰκείων λογισμῶν προτιμοτέρους ἄγειν, καὶ εὐαγές καὶ δικαιο-
 τατον. Εἰ δέ τις οὐ πείθεται, ἀκουέτω κἂν τοῦ Παροιμιαστοῦ
 πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ χρησιμοῦ εἰρηκότος, «Μὴ ἐπιστήσης τὸ
 σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ ἐγχνονίσῃς ἐν τῷ
 10 τόπῳ», καὶ τοῦ παναρέτου συγγραφέως ποτὲ μὲν λέγοντος,
 «Ἐν κάλλει μὲν γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν», ποτὲ δέ, «Μὴ
 καταμάνθανε κάλλος ἀλλότριον». Οὐκ εἶπε, Μὴ ἴδῃς (συμβαί-
 νει γὰρ ἀπὸ ταῦτομάτου γίνεσθαι τοῦτο), ἀλλὰ «Μὴ καταμάν-
 θανε», τὴν ἐκ μελέτης κατανόησιν, τὴν περιέργον ὄψιν, τὴν μετ'
 15 ἐπιθυμίας θεωρίαν ἀναιρῶν. «Φιλία», γὰρ φησιν, «ἐκ τούτου
 ὡς πῦρ ἀνακαίεται», τοῦτ' ἔστιν, ἔρως αἰσχρὸς ἐκ τούτου τίκτε-
 ται.

Καὶ τοῖς ἔξωθεν δὲ ἀνθρώποις, μὴ πάνυ ταύτης τῆς ἀκρι-
 βείας πεφροντικοσί, τοῦτο εἰκὸς καὶ ἀληθὲς ἔδοξεν εἶναι. Καὶ
 20 Σωκράτης δὲ (λέξω γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων), ἐπειδὴ πρὸς σωφρο-
 σύνην ἀλείφει, ἰδὼν τινα φιλήσαντα νέον εὐμορφον, «Οὗτος»,
 ἔφη, «ῥαδίως ἂν καὶ εἰς μαχαίρας κυδιστήσειεν, καὶ εἰς πῦρ
 ἀλοίη, ὃ τοσαύτην δηλονότι τολμήσας ἐν ἑαυτῷ ἀνάψαι διὰ τοῦ
 φιλήματος τὴν πυράν». Διογένης δ' ἰδὼν μειράκιον ἀσελγέστε-
 25 ρον ἢ κατ' ἄνδρα κεκοσμημένον, ἔφη· «Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας,
 ἀτυχεῖς, εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς». Θηρῶσι γὰρ διὰ τοῦ
 καλλωπισμοῦ οἱ μὲν ἄνδρες τὰς γυναῖκας, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ
 ἀνδρόγυνοι, τοὺς ἄνδρας. Ἀγησίλαος δὲ παῖδα εὐμορφον, οὗ
 ἦρα, βουλόμενον αὐτὸν φιλῆσαι, διεκώλυεν. Ἀλέξανδρος δὲ
 30 οὐδὲ ἰδεῖν τὴν Δαρείου ὑπέμεινεν, αἰσχρὸν νομίσας, τοὺς ἄν-
 δρας ἐλόντα, γυναικὶ ἠττηθῆναι.

43. Παροιμ. 9, 18.

44. Σοφ. Σειράχ. 9, 8.

δὲν πιστεύεις σ' αὐτοὺς ποὺ φτάνουν σὲ τέτοιο σημεῖο ἀναισθησίας, ὥστε νὰ λένε, ὅτι ἡ θεὰ δὲν βλάπτει ἐκεῖνον ποὺ βλέπει. Ἐγὼ ὅμως ἐσένα βέβαια σὲ παραδέχομαι ποὺ φροντίζεις τὴ σωτηρία σου, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους λέγω, ὅτι εἶναι προτιμότερη ἢ ἀσφάλεια, ἀπὸ τὴν ἀβέβαιη φιλοτιμία, καὶ τὸ νὰ θεωροῦν τὶς θεῖες ἐντολὲς προτιμότερες ἀπὸ τοὺς δικoὺς τους λογισμούς, καὶ λαμπρὸ εἶναι, καὶ ἀπόλυτα δίκαιο. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν πιστεύει, ἅς ἀκούσει τουλάχιστο τὸν συγγραφέα τῶν Παροιμιῶν, ὁ ὁποῖος, πρὶν ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ ἐντολή, ἔχει πει· «Νὰ μὴ προσηλώσεις τὸ μάτι σου σ' αὐτήν, ἀλλὰ φύγε μακριά, καὶ μὴ μείνεις γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα στὸν τόπο ἐκεῖνον»⁴³, καθὼς καὶ τὸν πανάρετο συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἄλλωτε λέγει, «Ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῆς γυναίκας πολλοὶ παρασύρθηκαν»⁴⁴, καὶ ἄλλοτε πάλι· «Νὰ μὴ προσέχεις τὴν ξένη ὁμορφιά»⁴⁵. Δὲν εἶπε, Νὰ μὴ δεῖς (γιατὶ συμβαίνει αὐτὸ νὰ γίνεται αὐτόματα), ἀλλὰ, «Νὰ μὴ παρατηρεῖς προσεκτικὰ», ἀπαγορεύοντας τὴν μελετημένη παρατήρηση, τὴν περιέργη ματιά, τὴ θεὰ μὲ ἐπιθυμία. Γιατὶ λέγει, «Ἡ φίλια ἀπὸ αὐτὸ ἀνάβει σὰν φωτιά»⁴⁶, δηλαδή ἀπὸ αὐτὸ γεννιέται ἔρωτας αἰσχροῦ.

Ἄλλὰ καὶ στοὺς μὴ Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐνδιαφέρθηκαν πολὺ γι' αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια, αὐτὸ θεωρήθηκε ὅτι εἶναι καὶ εὐλογο καὶ ἀληθινὸ, ἀλλὰ καὶ ὁ Σωκράτης, γιατί θὰ πῶ καὶ τὰ δικά τους, ἐπειδὴ τοὺς ἀσκεῖ πρὸς τὴ σωφροσύνη, ὅταν εἶδε κάποιον ποὺ φίλησε ὁμορφον νέο, εἶπε· «Αὐτὸς εὐκόλα καὶ πάνω σὲ μαχαίρια θὰ μποροῦσε νὰ κάνει τοῦμπες, καὶ σὲ φωτιά νὰ πέσει, αὐτὸς δηλαδή ποὺ τὸλμησε νὰ ἀνάψει μέσα του τὴ φωτιά μὲ τὸ φίλημα». Καὶ ὁ Διογένης, ὅταν εἶδε ἀνήλικον νέο νὰ εἶναι στολισμένος μὲ περισσότερη ἀσέλγεια ἀπὸ ὅ,τι ταίριαζε σὲ ἄνδρα, εἶπε· «Ἐὰν βέβαια ἀποβλέπεις σὲ ἄνδρες, ἀτυχεῖς, ἂν πάλι σὲ γυναῖκες, τὶς ἀδικεῖς». Γιατὶ μὲ τὸν καλλωπισμὸ τους δαλεάζουν οἱ ἄνδρες τὶς γυναῖκες, ἐνῶ οἱ γυναῖκες καὶ οἱ θηλυπρεπεῖς τοὺς ἄνδρες. Καὶ ὁ Ἀγησίλαος, ἓνας ὁμορφος νέος, μὲ τὸν ὁποῖο ἦταν ἐρωτευμένος, θέλοντας νὰ τὸν φιλήσει, τὸν ἐμπόδιζε. Ὁ Ἀλέξανδρος πάλι δὲν ἀνεχόταν οὔτε νὰ δεῖ τὴ γυναῖκα τοῦ Δαρείου, γιατί πίστευε ὅτι εἶναι αἰσχροῦ, αὐτὸς ποὺ νίκησε τοὺς ἄνδρες, νὰ νικηθεῖ ἀπὸ γυναῖκα.

45. Σοφ. Σειράχ 9, 8.

46. Ὅπ. π.

Εἰ δὲ μὴ μόνον ἑλληνικοῖς, ἀλλὰ καὶ βαρβαρικοῖς χρη̄ παραδείγμασι χρη̄σασθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι παραιτήσομαι. Κύρρος γοῦν, ὁ Περσῶν βασιλεύς, οὐδὲ ἰδεῖν τὴν Πανθέαν, ἀφορισθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἀμήχανόν τι κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην, 5 ἐτόλμησεν, ἀλλὰ τῷ ὄρῳντι συνεχῶς καὶ μηδὲν λέγοντι πάσχειν δεινόν, παρήνει μὴ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ὄρῳν. “Τὸ μὲν γὰρ πῦρ», φησί, “τοὺς ἐγγύς ὄντας κατακαίει, τὸ δὲ κάλλος καὶ τοὺς πόρρω ἐστώτας”. Καὶ οὐκ ἐψεύσατο. Ἐάλω γὰρ ἐκεῖνος, ὁ κρείττων εἶναι, φήσας, τῆς ἠδονῆς. Καὶ ἐπειδὴ πείθειν οὐκ ἠδύνατο 10 (σώφρων γὰρ ἦν ἐκείνη), βίαν αὐτῇ ἐπάξειν ἠπέιλησεν, ἕως ἐκείνη τῷ Κύρῳ ἐμήνυσεν. Ὅστις συγγνούς, ὅτι ἀμάχῳ θηρίῳ συγκαθειρογμένος ἔπαθεν ὅπερ ἔπαθεν, ἐδήλωσε τῷ μηδὲν ἐκ τῆς θεᾶς βλάπτεσθαι ἀλαξονευομένῳ. “Εἰ μὲν πείθεις τὴν γυναῖκα, καὶ δὴ· εἰ δὲ διάξῃ, οὐ συγχωρῶ”.

15 Εἰ τοίνυν καὶ ὁ εὐαγγελικὸς χρη̄σμός καὶ ὁ τῶν Παρομιῶν συγγραφεύς, ὁ τὴν Σοφίαν συντάξας καὶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Περσικὰ παραδείγματα εἰς τοῦτο συμβαίνουσι, φυλακτέον παντὶ σθένει καὶ χαλινωτέον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐφεκτέον τῆς περιέργου καὶ ἀκολάστου θεᾶς, ὡς τῶν καιρίων καθαπτομένης. 20 Μεγίστη γὰρ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ψυχὴν εἰσρεῖ κακία. Τὰ γὰρ καιρία αὐτῆς προκατασχοῦσα καὶ τὸν λογισμὸν ἐξελάσασα, ὅλην αὐτὴν τοῦ πάθους εἶναι ποιεῖ.

ΕΖ.— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Προτροπὴ πρὸς μετάνοιαν.

25 Πυθόμενος ὅτι δέον σε προσδραμεῖν τῇ μετανοίᾳ, δέον αἰτῆσαι συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πλημμελημένοις, ἐπαγωνίζῃ τοῖς προτέροις, ἐπαποδύῃ τοῖς μιάσμασιν, αἰεὶ τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις ἀποκρύψαι φιλοτιμούμενος. Εἶτα δακρῦσας ἔφην πρὸς ἑμαντόν· ὦ Ἰσίδωρε, τί μάτην κάμνεις, κατὰ πετρῶν σπεύρων; 30 Τί ὠφελῆσαι σπεύδεις, τὸν ὠφεληθῆναι μὴ βουλόμενον; Τί

Ἐάν μάλιστα πρέπει νὰ μὴ χρησιμοποιήσω μόνο ἑλληνικὰ παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ βαρβαρικά, οὔτε αὐτὸ θὰ παραλείψω νὰ τὸ κάνω. Ὁ Κύρος λοιπόν, ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν, δὲν τόλμησε οὔτε νὰ δεῖ τὴν Πανθέα, ἣ ὁποία εἶχε ξεχωριστεῖ γι' αὐτόν, καὶ εἶχε ὁμολογουμένως ἀκαταμάχητη ὁμορφιά. Ἀλλὰ καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἔβλεπε συνεχῶς καὶ ἔλεγε ὅτι δὲν ὑποφέρει κάτι φοβερὸ, συμβούλευε νὰ μὴ βλέπει συνεχῶς σ' αὐτήν. Γιατὶ λέγει: “Ἡ φωτιὰ καίει αὐτοὺς ποὺ εἶναι κοντά, ἐνῶ ἡ ὁμορφιά καὶ ἐκείνους ποὺ στέκονται μακριά”. Καὶ δὲν διαψεύσθηκε. Γιατὶ αἰχμαλωτίσθηκε ἐκεῖνος ποὺ ἔλεγε ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ἡδονή. Καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν πείσει (γιατὶ ἐκείνη ἦταν λογική), τὴν ἀπειλήσε ὅτι θὰ τὴν διάσει, μέχρι ποὺ ἐκείνη τὸ φανέρωσε στὸν Κύρο. Ἐκεῖνος ἀναγνωρίζοντας ὅτι, ἐπειδὴ ἦταν φυλακισμένος μὲ ἀκαταμάχητο θηρίο, ἔπαθε αὐτὸ ποὺ ἔπαθε, δήλωσε σὲ ἐκεῖνον ποὺ ὑπερηφανευόταν ὅτι δὲν βλέπεται καθόλου ἀπὸ τὴ θεά: “Ἐὰν βέβαια πείθεις τὴ γυναῖκα, καὶ βέβαια συμφωνῶ, ἂν ὅμως τὴν πιέζεις, δὲν σὲ συγχωρῶ”.

Ἐφόσον λοιπόν καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ἐντολή, καὶ ὁ συγγραφέας τῶν Παροιμιῶν, ποὺ συνέταξε τὴ Σοφία Σειράχ, καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ Περσικὰ παραδείγματα συμβαδίζουν μ' αὐτὸ, πρέπει νὰ φυλάγεσαι μὲ κάθε δύναμη, καὶ νὰ χαλιναγωγεῖς τὰ μάτια, καὶ νὰ συγκρατεῖς τὴν περιέργη καὶ ἀκόλαστη θεά, γιατί προσβάλλει τὰ πιὸ εὐαίσθητα σημεῖα τοῦ σώματος. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν εἰσρέει πολὺ μεγάλη κακία στὴν ψυχὴ, καὶ ἀφοῦ κυριέψει πρῶτα τὰ εὐαίσθητα σημεῖα τῆς καὶ διώξει τὸν λογισμό, τὴν κάνει νὰ εἶναι παραδομένη ὀλόκληρη στὸ πάθος.

67.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτικὴ γιὰ μετάνοια.

Μαθαίνοντας ὅτι, ἐνῶ πρέπει νὰ προστρέξεις στὴ μετάνοια, ἐνῶ πρέπει νὰ ζητήσεις συγχώρεση γιὰ τὰ παραπτώματα ποὺ ἔκανες, σὺ ἀντίθετα ἀνταγωνίζεσαι τὰ προηγούμενα, ἐπιδίδεσαι στὰ μιάσματα, ἐπιδιώκοντας μὲ φιλοδοξία νὰ ἐπισκιάσεις τὰ προηγούμενα μὲ τὰ δεύτερα, ἀφοῦ δάκρυσαι, εἶπα στὸν ἑαυτό μου Ἰσίδωρε, γιατί κοιτιάζεις ἄδικα, σπέρνοντας σὲ πετρῶδες ἔδαφος. Γιατὶ ἐπιδιώκεις νὰ ὤφε-

πονεῖς καὶ ἀγρυπνεῖς τοῦ, δι' ὃν ἡ ἀγρυπνία γίνεται, τῷ μὴ ποιεῖν τὰ γραφόμενα, ματαίαν αὐτὴν ἀποφαίνοντος; Παῦσαι ματαιοπονῶν, καὶ Αἰθίοπα σμήχων, καὶ εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἐψῶν. Ὡς δὲ κόρον ἔλαβον ἐμαντὸν αἰτιώμενος, χρη-
 5 στή πάλιν ἐλπίς ἔφυ, ἥ τις καὶ ἄκοντα ἐξεδιάσατο καὶ ταῦτα πάλιν χαράξει τὰ γράμματα. Αὐτὸς τοιγαροῦν σκοπήσας οἱ τῶν κακῶν ἐχώρησας, εἰς μετάνοιαν παλινδρομηῆσαι προθυμήθητι.

ΞΗ'.— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

10

Περὶ ὑψηλοφροσύνης.

Λίαν θαυμάζω, πῶς οἱ μὴ ἐπισφίγγοντες τὸ χαῦνον καὶ τὸ ἐπὶ προεδρίας ἠξιῶσθαι παρὰ τοὺς πολλοὺς οἴημα, μεῖζον τοῦ δικαίου φρονοῦσι. Καὶ οὐδ' αὐτὸ λοιπὸν παραχωρῆσαι ἀξιούσι, τῷ ἠττηθῆναι τῷ δικαίῳ ὕβριν ἠγούμενοι.

15

ΞΘ'.— ΝΕΙΛΩ

Περὶ ταπεινοφροσύνης καὶ ἀλαζονείας.

Ἐπεὶ μέγα τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ ὕψος καὶ τῆς ἀλαζονείας τὸ πτώμα, συμβουλεύω σοι ἐκεῖνο μὲν ἀσπάσασθαι, τούτῳ δὲ μὴ περιπεσεῖν.

20

Ο'.— ΩΦΕΛΕΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΚΩ

Περὶ τῶν παρανομιῶν τοῦ Ζωσίμου.

Οὐκ ἠιόνες μόναι, ὡς Ὀμηρος μὲν ἔφη, σὺ δὲ γέγραφας, βοῶσιν ἐρευγομένης ἀλὸς ἄχνην, ἀλλὰ γῆ τε καὶ θάλαττα τὰς παρὰ Ζωσίμου καινουργηθείσας παρανομίας ἐκτραγωδεῖ.
 25 Τοσοῦτον γάρ, ὡς φασιν, εἰς ἀναληθείαν ἤρθη, ὡς μὲν τοὺς θεῖους χρησμούς ἀγρυπτικὰς λογοποιίας νομίζειν, τοὺς δὲ τῶν δεόντων παραινέτας ληρεῖν ὑπολαμβάνειν, καὶ κατὰ πάσης ὁμοῦ ἡλικίας τε καὶ ἀξίας ἐπικωμᾶζειν. Τίς οὖν οὐ δακρύσει; Τίς οὐ καταθρηνήσει, οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν τούτῳ τὴν εὐαγῆ

λήσεις αὐτὸν ποὺ δὲν θέλει νὰ ὠφελῆθῃ; Γιατί κοπιάζεις καὶ ἀγρυπνεῖς, ἀφοῦ ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ ἀγρυπνία τὴν κάμνει ἀνώφελη, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐφαρμόζει αὐτὰ ποὺ γράφονται; Πάψε νὰ ματαιοπονεῖς καὶ νὰ σαπουνίζεις Αἰθίοπα καὶ νὰ λαναρίζεις φωτιὰ καὶ νὰ ψήνεις πέτρα. Καὶ ἀφοῦ χόρτασα νὰ κατηγορῶ τὸν ἑαυτὸ μου, φύτρωσε πάλι ἀγαθὴ ἐλπίδα, ἡ ὁποία καὶ χωρὶς νὰ θέλω μὲ ἀνάγκασε νὰ χαράξω καὶ πάλι αὐτὰ τὰ γράματα. Σὺ λοιπὸν ἀφοῦ ἐξετάσεις σὲ ποιὸ σημεῖο τῶν κακῶν ἔφτασες, δειῖξε προθυμία νὰ ξαναγυρίσεις στὴ μετάνοια.

68.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Γιὰ τὴν ὑψηλοφροσύνη.

Ἀπορῶ πολὺ, πῶς, αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι προσδεμένοι μὲ τὴ χαινότητα καὶ τὴν ἀλαζονεία γιὰ τὸ ὅτι τιμήθηκαν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς στὸ ἀξίωμα τῆς προεδρίας, ἔχουν φρόνημα ἀνώτερο ἀπὸ τὸ δίκαιο, καὶ δὲν δέχονται οὔτε αὐτὴ τὴν παραχώρηση νὰ κάνουν, νὰ θεωροῦν προσβολὴ τὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὸ δίκαιο.

69.- ΣΤΟΝ ΝΕΙΛΟ

Γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν ἀλαζονεία.

Ἐπειδὴ τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης εἶναι μεγάλο καθὼς καὶ ἡ πτώση τῆς ἀλαζονείας, σὲ συμβουλεύω, ἐκεῖνο βέβαια νὰ τὸ ἀσπασθεῖς, σ' αὐτὸ ὁμῶς νὰ μὴ πέσεις.

70.- ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὶς παρανομίες τοῦ Ζωσίμου.

Ὅχι μόνο οἱ ἀκτές, ὅπως εἶπε ὁ Ὅμηρος, καὶ ἔγραψες καὶ σύ, βογγοῦν βγάζοντας ἀπὸ τὸ στόμα τοὺς τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα διεκτραγωδοῦν τὶς καινούργιες παρανομίες τοῦ Ζωσίμου. Γιατὶ σὲ τόσο μεγάλο, ὅπως λένε, ὕψος ἀναγλησίας ἔφτασε, ὥστε τὶς θεϊκὰς ἐντολὰς νὰ τὶς θεωρεῖ ἀγυρτικὰ λογοπαίγνια, καὶ αὐτοὺς ποὺ συμβουλεύουν αὐτὰ ποὺ πρέπει, νὰ τοὺς θεωρεῖ ὅτι λένε ἀνοησίες, καὶ νὰ διακωμωδεῖ μὲ εὐθυμία κάθε ἡλικία καὶ ἀξίωμα. Ποιὸς λοιπὸν δὲν θὰ δακρῦσει, ποιὸς δὲν θὰ θρηνήσει, ὄχι μόνο

ἱερωσύνην ἐμπιστεῦσαι τολμήσαντα; Δεινὸν μὲν γὰρ τὸ καὶ ἐν τοῖς ἀγελαίοις καὶ ἀφανέσι τελοῦντά τινα τοσούτοις καταμολυνθῆναι κακοῖς, τὸ δὲ καὶ εἰς ἱερωσύνην εἰσβιασάμενον, πάντη δεινότατον. Ἴσμεν οὖν ταῦτα, καὶ συνεχῶς ἀκούοντες ὀλοφυρόμεθα, καὶ παραινούντες οὐκ ἐπανασάμεθα, ἀλλ' οὐδὲ πανσόμεθα ἕως ἂν ἐμπνέωμεν. Μὴ γὰρ δὴ ὡς ἀνηκόους διδάσκειν πειρῶ τὰ μήτε λήθη μήτε σιγῇ παραδοθῆναι δυνάμενα. Τινὲς μὲν γὰρ ὡς ἡμιθνήτα τυγχάνοντα, ἀνακαλοῦνται, τινὲς δ' ὡς νεκρὸν καταθρηνοῦσιν. Ἄλλ' οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε οὗτοι ἀνύουσιν, ἀλλὰ γέλωτα παρ' αὐτῶ ὀφλισκάνουσιν.

ΟΑ'.— ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ, ΔΙΑΚΟΝῶ ΙΑΤΡῶ

Περὶ μετανοίας.

Ὅτι μὲν φιλόανθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, μάλ' ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι δὲ καὶ ἀπαιτεῖ δίκας σφοδροτάτας τοὺς τῆς φιλανθρωπίας καταφρονήσαντας, καὶ αἱ ἱεραὶ χρησιμωδοῦσι Γραφαί, καὶ τὰ πρᾶγματα μαρτυρεῖ. Τίς γὰρ τὸν κατακλυσμὸν ἐπήγαγε; Τίς τὴν Σοδομιτῶν μετὰ τῶν οἰκητόρων ἐνέπρησε γῆν; Τίς τὴν Ἱερουσαλήμ μετῆλθε; Τίς τοὺς Ἰουδαίους ἠχμαλώτευσεν καὶ πανταχοῦ γῆς ὡς δραπέτας καὶ μαστιγίας περιήγαγε; Μὴ τοίνυν τῇ φιλανθρωπία μόνῃ θαρροῦντες ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐννοοῦντες, γνωσιμαχῶμεν. Ἡ γὰρ τῆς προαιρέσεως μετάνοια εὐλογον παρασκευάζει τῷ κριτῇ τῆς φιλανθρωπίας τὴν ὁδόν.

ΟΒ'.— ΗΡΑΚΛΕΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ

Περὶ ἀρχόντων.

25

Οἱ ἐκόντων ἄρχοντες, οὗτοί μοι δοκοῦσιν ὄντως ἄρχειν, καὶ μάλιστα ὅταν περίοπτοι ὦσι δι' ἀρετὴν οἱ ἀρχόμενοι, δι' οὓς καὶ

αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον ποῦ τόλμησε νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ τὴ λαμπρὴ ἱερωσύνη; Γιατὶ βέβαια εἶναι μεγάλο κακὸ ἀκόμα καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς κοινούς καὶ ἀφανεῖς νὰ μολυνθοῦν μὲ τόσο μεγάλα κακά, τὸ νὰ μπεῖ ὅμως μὲ τὴ βία στὴν ἱερωσύνη, εἶναι στὸ ἔπακρο φοβερώτατο. Τὰ γνωρίζουμε λοιπὸν αὐτά, καὶ ἀκούοντάς τα συνεχῶς θρηνοῦμε, καὶ δὲν παύσαμε νὰ τὸν συμβουλεύουμε, ἀλλὰ οὔτε καὶ θὰ πάψουμε ὅσο ἀναπνέουμε. Μὴ προσπαθεῖς λοιπὸν νὰ διδάξεις σὰν σὲ ἀνθρώπους ποῦ δὲν τὰ ἀκούσανε, αὐτὰ ποῦ οὔτε νὰ λησμονηθοῦν, οὔτε νὰ σιωπηθοῦν μποροῦν. Μερκοὶ βέβαια προσπαθοῦν, σὰν μισοπεθαμένον, νὰ τὸν ἐπαναφέρουν στὴ ζωὴ, ἐνῶ ἄλλοι τὸν θρηνοῦν ὡς νεκρόν. Ὅμως οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε αὐτοὶ κατορθώνουν τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἀποκομίζουν γέλωτα ἀπὸ αὐτόν.

71.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΚΑΙ ΓΙΑΤΡΟ ΝΕΙΛΑΜΜΟΝΑ

Γιὰ τὴ μετάνοια.

“Ὅτι βέβαια ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος, τὸ γνωρίζω πολὺ καλά, καὶ ὅτι τιμωρεῖ αὐστηρότατα ἐκείνους ποῦ περιφρονοῦν τὴ φιλάνθρωπία, καὶ οἱ ἅγιες Γραφεὲς τὸ διακηρύττουν, καὶ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὸ βεβαιώνουν. Πράγματι, ποιὸς προκάλεσε τὸν κατακλυσμὸ⁴⁷; Ποιὸς ἔκαψε τὴ χώρα τῶν Σοδομιτῶν μαζί μὲ τοὺς κατοίκους της⁴⁸; Ποιὸς τιμώρησε τὴν Ἱερουσαλήμ; Ποιὸς αἰχμαλώτισε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς περιέφερε παντοῦ στὴ γῆ, σὰν δραπέτες καὶ ἄξιους μαστιγώσεως; Ἄς μὴ ἁμαρτάνουμε λοιπὸν, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη μόνον στὴ φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σκεπτόμενοι καὶ τὴ δικαιοσύνη του, ἃς καταφεύγομε στὴ μετάνοια, ὥστε καὶ ἐκεῖ νὰ φανεῖ σὲ μᾶς φιλόανθρωπος, γιατί ἡ προτίμηση τῆς μετάνοιας προετοιμάζει δικαιολογημένο στὸν κριτὴ τὸν δρόμο τῆς φιλάνθρωπίας.

72.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Γιὰ τοὺς ἄρχοντες.

Οἱ ἄρχοντες ἐκείνων ποῦ θέλουν νὰ τοὺς ἄρχουν, αὐτοί, νομίζω, ὅτι κυβερνοῦν πραγματικά, καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι περίοπτοι γιὰ τὴν ἀρετὴ τους οἱ ἀρχόμενοι, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὸ νὰ ἄρχουν εἶναι

48. Γεν. 19, 24-26.

τὸ ἄρχειν ἐστὶ περιμάχητον. Οἱ δ' ἀκόντων ἄρχειν νομίζοντες, οὕτοί μοι δοκοῦσι παραπλήσιοι εἶναι τῶν τιμωρίαν διδόντων μᾶλλον, ἢ ἀρχὴν διεπόντων.

ΟΓ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ

5 Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.

Κινδυνεύεις, ὃ τί σε καλέσας ἀξίως προσονομάσω, ἀγνοεῖν τὰ καὶ τοῖς ἄγαν παισὶ πρόδηλα. Μὴ γὰρ δὴ νόμιζε, ὅτι ἡ πίστις (εἴ γε πίστιν χρὴ καλεῖν τὴν ὑπὸ τῶν ἔργων τῶν σῶν ἐλεγχομένην) σῶσαί σε δυνήσεται. Ἡ γὰρ πίστις, ἡ ἐξ ἀρχῆς δικαιοῦσα, 10 σα, πράξεις ἀρμοδίας ἐαυτῇ ἀπαιτεῖ, ὧν ἄνευ σωθῆναι οὐχ οἶόν τε. Τὸν γὰρ κατὰ χάριν προσληφθέντα, δίκαιον καὶ οἰκείους ἐναβρύνεσθαι πλεονεκτήμασιν, εἴ γε μὴ μέλλοι καὶ ἀχαριστίας ἀλώσεσθαι.

ΟΔ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

15 Περὶ ἀρχῆς, καὶ ὅτι ὁ τῆς ἀρχῆς ὄρος ἅπαντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηκόων πραγματεύεται.

Ὁ τῆς ἀρχῆς ὄρος, ὃ ἀρχικῆς ἐπιστήμης ἀκριβέστατον βασανιστήριον, ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηκόων ἅπαντα πραγματευόμενος. Ὁ γὰρ τὴν τῆς ἀρχῆς εὐκοσμίαν 20 εἰς τυραννίδα καὶ ἀκοσμίαν μετασχηματίσας, καὶ τοὺς μὲν πόνοὺς τοῖς ἀρχομένοις προξενῶν, τὰς δ' ἡδονὰς ἐαυτῷ θηρώμενος, οὗτος οὐ τὸν τῆς ἀρχῆς ὄρον, ἀλλὰ τὸν τῆς τυραννίδος διὰ τῶν πραγμάτων ὑπογράφει.

ΟΕ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Εἰς τό, «Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ».

Ἐκείνους, ὃ θαυμάσιε, ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὀρίζειται ἱερέας, τοὺς μὴ θύμασι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ γυμνῇ πληροῦντας τῇ φύσει καὶ μόνους καθαρῶς ἐκ τῶν σωμάτων οἴκοθεν σπένδον- 30 τας. Θῦμα γὰρ κάλλιστον, τὸ τὴν γνώμην ἔχειν εὐαγῆ καὶ τὴν

περιζήτητο. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού νομίζουν ὅτι κυβερνοῦν ἀνθρώπους πού δέν τούς θέλουν, αὐτοὶ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ὅμοιοι μέ αὐτούς πού τιμωροῦν μᾶλλον, παρά κυβερνοῦν.

73.- ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

“Ὅτι ἡ πίστη, χωρίς τὰ ἔργα, δέν σώζει τόν ἀνθρώπο.

Κινδυνεύεις (πῶς ἀλήθεια νά σέ προσφωνήσω, γιά νά σέ ὀνομάσω ὅπως σοῦ ἀξιζει), νά ἀγνοεῖς, αὐτὰ πού εἶναι ὀλοφάνερα ἀκόμα καί στὰ μικρά παιδιά. Νά μὴ νομίζεις λοιπόν, ὅτι ἡ πίστη (ἐάν βέβαια πρέπει νά ὀνομάσω πίστη αὐτήν πού κατηγορεῖται ἀπό τὰ ἴδια τὰ ἔργα σου) θά μπορέσει νά σέ σώσει. Γιατί ἡ πίστη, πού ἀπό τήν ἀρχή σέ δικαίωσε, ἀπαιτεῖ πράξεις κατάλληλες πρὸς αὐτήν, χωρίς τίς ὁποῖες δέν εἶναι δυνατὸν νά σωθεῖς. Γιατί αὐτὸς πού ἔγινε ἀποδεκτὸς κατὰ χάρη, εἶναι σωστὸ νά διακρίνεται καί γιά τίς ἀρετές του, γιά νά μὴ κυριευθεῖ σὸ μέλλον καί ἀπό τήν ἀχαριστία.

74.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιά τήν ἐξουσία, καί ὅτι ὁ κανόνας τῆς ἐξουσίας εἶναι, ὅλα νά γίνονται πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηκόων.

Ὁ ὅρος τῆς ἐξουσίας, ἀκριδέστατο ἐξεταστήριο τῆς ἐξουσιαστικῆς ἐπιστήμης, εἶναι ἐκεῖνος, πού κάνει τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηκόων του. Γιατί αὐτὸς πού τήν εὐκοσμία τῆς ἐξουσίας τήν μετατρέπει σέ τυραννία καί ἀκαταστασία, καί τούς κόπους τοὺς φορτώνει στοὺς πιστοὺς, ἐνῶ τίς ἀπολαύσεις τίς κρατᾶ γιά τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς δέν τηρεῖ τὸν ὅρο τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τῆς τυραννίας.

75.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὴ ρήση· «Προσφέρατε τὰ σώματά σας θυσία ζωντανή καὶ εὐάρεστη στὸν Θεό»⁴⁹.

Ὁ θεόπνευστος Παῦλος, θαυμάσιε, ἀναγνωρίζει ἱερεῖς ἐκείνους πού δέν ἐκδηλώνουν τήν εὐσέβειά τους μέ προσφερόμενα σφάγια, ἀλλὰ προσφέρουν μέ ἀπλή τὴ φύση καί μόνοι τους αὐτοπροαίρετα θυσία καθαρὴ τὰ σώματά τους. Γιατί ἄριστη προσφορὰ εἶναι τὸ νά

49. Ρωμ. 12, 1.

σάρκα ἄγνην. Διὸ καὶ τοῦτ' ἔφη, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας· «Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν». Οὐ γὰρ τοῖς ἱερεῦσι μόνον γράφων, ὡς ἠγγῆ, ἐπέστειλε ταῦτα, ἀλλὰ ὀλοκλήρῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ.

5 Ἐκαστον γὰρ ἑαυτοῦ ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἱερέα εἶναι προσέταξεν. Εἰ δὲ τοὺς ὑπηκόους ἡ ἀγνεῖα ἱερέας χειροτονεῖ, ἡ λαγνεῖα δηλονότι τοὺς ἱερέας ἀποχειροτονεῖ. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ θεσμοὶ διαγορεύουσι, γίνεται δὲ τοῦτο οὐ πάννυ, δι' ἧς αἰτίας οὐκ ἐμὸν λέγειν. Οἱ δὲ τὴν θεῖαν ἱερωσύνην ἐστεμμένοι καὶ τῆς προε-

10 δρίας ἀξίως τετυχηκότες, εἰ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀγνεῖαν φυλάξοιεν, ὄντως ἱερῶν εἰσιν ἱερώτεροι. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἱεραῖσθαι οὐκ ἔξῃν, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις, ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ Πάσχα πάντες τρόπον τινὰ ἱερωσύνην ἐτιμῶντο (ἕκαστος γὰρ τὸ πρόβατον ἔθνευ), οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς

15 Καινῆς καὶ ἀδιαδόχου, ἔχουσι μὲν κατ' ἐξαίρεσιν τὴν ἱερουργίαν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, οἷς ἔξεστι ταύτην προσενεγκεῖν, ἕκαστος δὲ οἰκείου σώματος ἱερεὺς κεχειροτόνηται, οὐχ ἵνα ἀχειροτόνητος ἐπιτηδοίῃ τῇ τῶν ὑπηκόων ἀρχῇ, ἀλλ' ἵνα, τῆς κακίας ἄρξας, τὸ σῶμα τέμενος ἡ ἱερὸν τῆς ἀγνεῖας κατασκευ-

20 ἀση.

ΟΣ.— ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ

Τίνος χάριν διβλίον ἀποστασίον δίδοσθαι ταῖς μι
 σουμέναις γυναιξὶ παρὰ τῶν ἀνδρῶν ὁ νομοθέτης
 ἐπέτρεψεν.

25 Ἐοικας τοῦ νομοθέτου Μωσέως μήτε τὴν σοφίαν, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, κεχωρηκέναι, μήτε τὴν διάνοιαν τεθηρευκέναι, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτοῦ ἀπολεῖφθαι τῆς μεγαλονοίας, ὅσον καὶ τῆς πολιτείας. Οὐ γὰρ, ὡς δέον, τὰς μὴ εἰς τὸν τῶν γάμων θεσμὸν παρανομοῦσας ἐκβάλλειν, ἀλλὰ μείζον καὶ ἀργαλεώτερον

30 βουλόμενος ἀναστεῖλαι κακόν, τὸ ἔλαττον οὐκ ἐθέσπισεν, ἀλλ'

ἔχουμε τὴ διάθεση καθαρὴ καὶ τὴ σάρκα ἀγνή. Γι' αὐτὸ καὶ εἶπε αὐτὸ πού θέλησες νὰ μάθεις· «Νὰ προσφέρετε τὰ σώματά σας θυσία ζωντανή, εὐάρεστη στὸν Θεό, τὴ λογικὴ λατρεία σας»⁵⁰. Γιατὶ δὲν τὰ ἔστειλε αὐτὰ γράφοντάς τα μόνο στοὺς ἱερεῖς, ὅπως νομίζεις, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ διέταξε τὸν καθένα, ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος, νὰ εἶναι ἱερέας τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐφόσον ὅμως ἡ ἀγνότητα χειροτονεῖ τοὺς ὑπηκόους ἱερεῖς, εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ἀσυγκράτητη σαρκολατρεία καθαιρεῖ τοὺς ἱερεῖς. Καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ ὑπαγορεύουν οἱ θεσμοί, ὅμως δὲν γίνεται πολὺ συχνά, ἀλλὰ γιὰ ποιὸν λόγον συμβαίνει αὐτό, δὲν εἶναι δικό μου ἔργο νὰ τὸ πῶ. Αὐτοὶ πού εἶναι στεφανωμένοι μὲ τὴ θεία ἱερωσύνη καὶ ἀπέκτησαν μὲ τὴν ἀξία τους τὴν πρωτοκαθεδρία, ἐὰν φυλάξουν καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ σώματός τους, εἶναι πραγματικὰ ἱερότεροι ἀπὸ τοὺς ἱερούς. Ὅπως δηλαδὴ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ ἱερατεύουν ἄλλοι, παρὰ μόνο οἱ ἱερεῖς, ἐνῶ τὸν καιρὸ τοῦ Πάσχα, ὅλοι κατὰ κάποιον τρόπο τιμῶνταν μὲ τὴν ἱερωσύνη (γιατὶ ὁ καθένας θυσίαζε τὸ ἀρνί), ἔτσι καὶ στὴν Καινὴ πού δὲν ὑπόκειται σὲ διαδοχὴ, τὴν τέλεση τῆς ἀναίμακτης θυσίας τὴν ἔχουν κατ' ἐξαίρεση αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἐπιτρέπεται νὰ τὴν προσφέρουν, ὁ καθένας ὅμως ἔχει χειροτονηθεῖ ἱερέας τοῦ δικοῦ του σώματος, ὄχι γιὰ νὰ εἰσπηδᾷ ἀχειροτόνητος στὴν ἐξουσία τῶν πιστῶν, ἀλλὰ, ἔχοντας γίνει κύριος τῆς κακίας, νὰ κάνει τὸ σῶμα του ναὸ ἡ ἱερὸ τῆς ἀγνότητος.

76.- ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Γιὰ ποιὸν λόγον ἐπέτρεψε ὁ νομοθέτης νὰ δίνεται ἐγγραφο διαζύγιο στὶς γυναῖκες πού μισοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τους»⁵¹.

Μοιάζεις οὔτε στὴ σοφία τοῦ νομοθέτη Μωυσῆ, πού ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεό, νὰ ἔχεις ἐμβαθύνει, οὔτε τὴ σκέψη του νὰ ἔχεις συλλάβει, ἀλλὰ ἔχεις μείνει τόσο πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς σκέψης, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς του. Γιατὶ δὲν διώχνει, ὅπως ἔπρεπε, τίς γυναῖκες πού δὲν παρανομοῦν στὸν θεσμὸ τοῦ γάμου, ἀλλὰ θέλοντας νὰ ἐμποδίσει περισσότερο καὶ νὰ κάνει πιὸ δύσκολη τὴ διάπραξη τοῦ κακοῦ,

51. Ματθ. 19, 7.

ἐπέτρεψεν, οὐ μόνον κρείττονα κρίνας τῆς λαθραίου παρ' αὐ-
 τῶν ἂν τολμηθείσης μοιχείας (οὐ γὰρ ἂν ὤκησαν ταῖς ἄλλων
 χρῆσθαι γυναιξί) τὸν φανερόν γάμον, ἀλλὰ καὶ ἄμεινον ἠγησά-
 μενος ἐκβληθῆναι αὐτάς ἔξω, ἢ σφαγῆναι ἔνδον. Διέστησε γὰρ
 5 τοὺς συνεῖναι μὴ δυναμένους. Οἱ γὰρ προφητικῶν αἱμάτων
 γευσάμενοι, οὐκ ἂν γυναικῶν μισουμένων ἐφείσαντο. Οὐδ' οἱ
 αὐτὸν τὸν νομοθέτην ἀνελεῖν πολλάκις φανερῶς ἐπιχειρήσαν-
 τες, τοῦ ἢ φανερῶς ἢ δόλοισι ἀνελεῖν, ἢ μοιχείας γράψασθαι
 ἐκείνας ἀπέσχοντο. Τὸ οὖν μείζον κακὸν προαναπέλλων, τὸ
 10 ἔλατον συνεχώρησε μᾶλλον, ἢ διηγόρευσε.

Ὅτι δὲ οὐχ ἀπλῶς καταστοχάζομαι τῆς τοῦ πανσόφου ἐκεί-
 νου διανοίας, μάλιστα μὲν δῆλον καὶ ἐκ τοῦ τοὺς προφήτας ὡς
 αἱμάτων διψῶντας, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους γάμους διορύττοντας,
 αὐτοὺς διαρρήδην αἰτιασθαι, οὐχ ἥμισυ δὲ ἐκ τοῦ λεχθησομέ-
 15 νου. Ὁ γὰρ Χριστὸς δεῦρ' ἐπιφοιτήσας, ταύτης αὐτῷ προσενε-
 χθείσης τῆς πεύσεως, οὐ μόνον οὐκ ἐμέμψατο τὸν Μωσέα, ἀλλὰ
 καὶ ὑπεραπελογῆσατο, τὸ ἔγκλημα εἰς ἐκείνους τρέψας, δι' οὓς
 ἠναγκάσθη κάκεινος τὸ πρέπον τῇ φύσει παριδεῖν καὶ συγ-
 χωρῆσαι ἀπολύσαι τὴν σύνευνον. Ἔφη γάρ· «Μωσῆς πρὸς τὴν
 20 σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύειν τὰς γυναῖκας
 ὑμῶν», τοῦτ' ἔστι, διὰ τὸ ἀπαθὲς ὑμῶν καὶ ἀνάγωγον. «Ἐξ ἀρ-
 χῆς δέ», φησὶν, «οὐκ ἐγένετο οὕτως». Εἰς τὸν τῶν γάμων μὲν θε-
 σμὸν παρανομούσας, καὶ αὐτὸς ἐκβάλλειν ἐκέλευσε. Τούτου δὲ
 μὴ συμβαίνοντος, πάντα τὰ ἄλλα ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν
 25 φέρειν προσέταξε, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι ἀπεφήνατο. Οὐχ
 ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ. Εἰς ἕκαστον μὲν γὰρ τῶν νόμῳ γάμου συνιόν-
 των τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα οὐ βλέπει, ἢ δὲ μοιχεία εἰς τὰς τοῦ
 γάμου συνθήκας ὄρα, καὶ τὴν τῶν παιδῶν καθυβρίζει εὐγένει-
 αν, καὶ τὰς συγγενείας διασπᾷ, καὶ πάντα τὸν βίον ἀνατρέπει
 30 τὸν ἀνθρώπινον.

δὲν νομοθέτησε τὸ μικρότερο, ἀλλὰ τὸ ἐπέτρεψε, ὄχι μόνο ἐπειδὴ ἔκρινε ἀνώτερο τὸν φανερό γάμο ἀπὸ τὴ λαθραία μοιχεία, πού θὰ μπορούσε νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἀπὸ αὐτοὺς (γιατὶ δὲν θὰ δίσταζαν νὰ χρησιμοποιήσουν μεταξύ τους τὶς γυναῖκες τους), ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ θεώρησε προτιμώτερο νὰ βγοῦν αὐτὲς ἔξω (νὰ διωχθοῦν), παρὰ νὰ σφαγοῦν μέσα. Χώρισε δηλαδή αὐτοὺς πού δὲν μπορούσαν νὰ συμβιώσουν. Γιατὶ αὐτοὶ πού ἔσφαξαν προφήτες, δὲν θὰ δίσταζαν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο στὶς γυναῖκες πού μισοῦσαν. Οὔτε, αὐτοὶ πού τὸν ἴδιο τὸν νομοθέτη ἐπιχείρησαν φανερὰ νὰ τὸν σκοτώσουν πολλές φορές, δὲν θὰ ἀπέφυγαν νὰ σκοτώσουν φανερὰ ἢ μὲ δόλους, ἢ νὰ κατηγορήσουν γιὰ μοιχεία ἐκεῖνες. Προλαβαίνοντας λοιπὸν ἐκ τῶν προτέρων τὸ μεγαλύτερο κακὸ, ἐπέτρεψε τὸ μικρότερο, ἀντὶ νὰ τὸ ἀπαγορεύσει.

“Ὅτι βέβαια δὲν εἶναι ἀπλῆ εἰκασία τὰ λεγόμενά μου γιὰ τὴ σκέψη ἐκείνου τοῦ πάνσοφου, γίνεται φανερὸ κυρίως καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτοὺς καὶ οἱ προφῆτες τοὺς κατηγοροῦσαν φανερὰ ὅτι διψοῦσαν γιὰ αἵματα, καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὑπονόμευαν τοὺς γάμους τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ὄχι λιγώτερο ἀπὸ αὐτὸ πού θὰ λεχθεῖ. Γιατὶ ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς ἐδῶ, ὅταν τοῦ ὑπεβλήθη ἡ ἴδια ἐρώτηση, ὄχι μόνο δὲν κατηγορήσε τὸν Μωυσῆ, ἀλλὰ καὶ ἔγινε συνήγορός του, στρέφοντας τὸ ἔγκλημα σ' ἐκείνους, ἕξαιτίας τῶν ὁποίων ἀναγκάσθηκε καὶ ἐκεῖνος νὰ παραβλέπει αὐτὸ πού ταίριαζε στὴ φύση, καὶ ἐπέτρεψε νὰ χωρίζουν τὴ γυναῖκα. Γιατὶ εἶπε· «Ὁ Μωυσῆς ἕξαιτίας τῆς σκληροκαρδίας σας ἐπέτρεψε νὰ χωρίζετε τὶς γυναῖκες σας»⁵², δηλαδή ἕξαιτίας τῆς ἀναισθησίας καὶ τῆς ἀγένειάς σας. «Ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχή», λέγει, δὲν γινόταν ἔτσι»⁵³. Σ' αὐτὲς πού παρανομοῦν στὸν θεσμὸ τῶν γάμων, διέταξε καὶ αὐτὸς νὰ τὶς διώχνουν. “Ὅταν ὅμως αὐτὸ δὲν συμβαίνει, ὅλα τὰ ἄλλα ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν διέταξε νὰ τὰ ὑπομένουν, ἢ μᾶλλον εἶπε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο. “Ὅχι ἔτσι ἀπλᾶ, οὔτε στὴν τύχη. Γιατὶ στὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς πού συζοῦν μὲ νόμιμο γάμο, δὲν βλέπει τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα, ἢ μοιχεία ὅμως ἀφορᾶ τοὺς ὅρους τοῦ γάμου, ἢ ὅποια καὶ τὴν καταγωγὴ τῶν παιδιῶν προσβάλλει, καὶ τὶς συγγένειες διασπᾶ, καὶ ἀνατρέπει ὅλη τὴν ἀνθρώπινη ζωή.

53. Ματθ. 19, 8.

ΟΖ'.— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῶν σωμάτων, πνευματικῶν ἔσομένων
ἐν τῇ ἀναστάσει.

Πνευματικὰ ἔσεσθαι τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει ἔφησεν ὁ
5 θεσπέσιος Παῦλος, διὰ δύο ταῦτα· Διὰ τε τὸ κοῦφα καὶ αἰθέρια
καὶ παντὸς κρείττονα πάθους καὶ βάρους μέλλειν ἔσεσθαι, καὶ
διὰ τὸ τῷ θείῳ Πνεύματι μόνῳ λοιπὸν εἶκειν. Νῦν μὲν γὰρ κἂν
παρῆ, τὸ κῦρος τῶν πραττομένων ἔχει ἢ ψυχῇ, τότε δὲ δοχεῖα
μᾶλλον ἔσται τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἡ
10 ψυχὴ πνευματικὴ ἔσται, ἅπαντα κατὰ τοὺς ἐκείνου νόμους δια-
πραττομένη. Εἰ δὲ περὶ τῶν σωμάτων τῶν ἁμαρτωλῶν ζητήσει
τις, φήσομεν, ὅτι ἢ κατὰ τὴν προτέραν ἐκδοχὴν κοῦφα ἔσται
καὶ αἰθέρια, ἢ ὅτι ὑπὸ πυρὸς βασανισθήσεται μὲν, οὐκ ἀναλω-
θήσεται δέ, ἢ ὅτι κἂν ἐθελήσωσιν ἁμαρτεῖν οὐ δυνήσονται.

15

ΟΗ'.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Τί ἐστι, «Βασιλεὺς ἤμην ἐν μονοζώνοις».

Ἐπειδὴ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰωδ μαθεῖν ἠθέ-
λησας, «Βασιλεὺς ἤμην ἐν μονοζώνοις», οἶμαι ὅτι, ἐπειδὴ οἱ
μονόζωνοι ἢ στρατιωτικὰ τάγματα μηνύουσιν ἢ βαρβαρικὰ
20 στίφη ἢ ληστρικὰ συγκροτήματα, τοιοῦτόν τι εἰρηκέναι· Ἡ ὡς
στρατιωτῶν νομίμως ἐπῆρχον, ἢ ὡς βαρβάρων ἀνδρείως ἐκρά-
τουν, ἢ ὡς λησταῖς φόβον ἐνεποίουν καὶ ἐκώλυνον τοῖς αὐτῶν
χρῆσθαι τρόποις. Εἰ δὲ μὴ ἐπέιθοντο, εἰς τὴν τῶν νόμων σαγή-
νην συνέκλειον.

25

ΟΘ'.— ΠΑΛΛΑΔΙΩ

Ὅτι χρὴ τῆς ἀληθείας μᾶλλον, ἢ τῆς δόξης ἐφίεσθαι.

Ἐπειδὴ οὐ τοῦ εἰδέναί χάριν, ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τοῦ εἰδέναί
ἀντιποιοῦμενος δόξης, ὡς πυνθάνομαι, δοκεῖς πονεῖν, βούλο-
μαί σε καὶ τοῦτο κατορθῶσαι, τὸ τῆς ἀληθείας μᾶλλον, ἢ τῆς

77.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὰ σώματα, τὰ ὅποια θὰ γίνουιν πνευματικὰ
κατὰ τὴν ἀνάσταση.

Τὰ σώματα θὰ εἶναι πνευματικὰ κατὰ τὴν ἀνάσταση, εἶπε ὁ θεό-
πνευστος Παῦλος, γιὰ δυὸ λόγους· ἐπειδὴ θὰ εἶναι ἔλαφρα καὶ αἰθέ-
ρια καὶ ἀνώτερα ἀπὸ κάθε πάθος καὶ βάρους, καὶ ἐπειδὴ θὰ πλη-
ροῦνται μόνο ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ τώρα, καὶ ὅταν εἶναι παρόν,
τὸ κῦρος αὐτῶν ποὺ γίνονται τὸ ἔχει ἢ ψυχὴ, τότε ὅμως θὰ εἶναι
δοχεῖα τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ
εἶναι πνευματικὴ, θὰ τὰ κάνει ὅλα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ἐκείνου.
Ἐὰν ὅμως ἐρωτήσῃ κάποιος νὰ μάθει γιὰ τὰ σώματα τῶν ἁμαρ-
τωλῶν, θὰ τοῦ ποῦμε ὅτι ἦ, σύμφωνα μὲ τὴν προηγούμενη ἐκδοχή, θὰ
εἶναι ἔλαφρα καὶ αἰθέρια, ἢ ὅτι θὰ βασανίζονται βέβαια ἀπὸ τὴ
φωτιά, ἀλλὰ δὲν θὰ καταστρέφονται, ἢ ὅτι, καὶ νὰ θέλουν νὰ ἁμαρτή-
σουν, δὲν θὰ μποροῦν.

78.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Τί σημαίνει· «Ἡμουν βασιλιάς μονοζώνων»⁵⁴.

Ἐπειδὴ θέλησες νὰ μάθεις, τί σημαίνει αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε ἀπὸ
τὸν ἀείμνηστο Ἰώβ, «Ἡμουν βασιλιάς περιστοιχισμένος ἀπὸ ἔλαφρα
ὄπλισμένους στρατιῶτες», νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ εἶπε, ἐπειδὴ οἱ μονόζω-
νοι ἦταν ἢ στρατιωτικὰ τάγματα, ἢ πυκνὸ βαρβαρικὸ πλῆθος, ἢ
ληστρικὲς ὀμάδες. Ἡ ἐπειδὴ φροροῦσαν νόμιμα στρατιῶτες, ἢ ἐπειδὴ
κυριαρχοῦσαν μὲ ἀνδρεία τῶν βαρβάρων, ἢ ἐπειδὴ προκαλοῦσαν
φόβο στοὺς ληστὲς καὶ τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ ἐφαρμόζουν τίς συνήθειες
τῆς ζωῆς τους, καὶ ἂν δὲν πειθαρχοῦσαν, τοὺς ἔκλειναν στὸ δίχτυ τῶν
νόμων.

79.– ΣΤΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ἵτι πρέπει νὰ ποθοῦμε τὴν ἀλήθεια μᾶλλον, παρὰ τὴ δόξα.

Ἐπειδὴ, ὅπως μαθαίνω, νομίζεις ὅτι κοπιᾶζεις, ὄχι γιὰ χάρη τῆς
μάθησης, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποκτήσεις ἀπὸ τὴ γνώση δόξα, θέλω νὰ τὸ
ἐπιτύχεις καὶ αὐτό, ἐπιθυμώντας τὴν ἀλήθεια μᾶλλον, παρὰ τὴ δόξα.

54. Ἰώβ 29, 25.

δόξης ἐφίεσθαι. Εἰ δὲ μεθύων νυνὶ τῷ τῆς φιλοδοξίας πάθει
 δυσχεραίνεις, εὖ οἶδ' ὅτι σωφρονήσας, χάριν εἶση.

Π.— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Συμβουλευτική πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τὰ κακά.

5 Φασί τινες, ὡς ἱππήλατον σαυτὸν πᾶσι τοῖς αἰσχροῖς καὶ
 ἀνελευθέροις πάθει καταστήσας, τοῖς χρηστοῖς καὶ ἐλευθερί-
 οῖς ἄδατον πάντῃ διατηρεῖς, οὐκ ἀπάτη καὶ παραλογισμοῖς,
 ἐκεῖνα μὲν ἀσμενίζων, ταυτ' ἀπωθούμενος, ἀλλὰ κρίσει καὶ βου-
 λήσει καὶ τῷ μηδὲν ὀρθὸν ἐθέλειν διαπράττεσθαι. Διὸ καὶ
 10 δύσκολος ἔσται σοὶ ἢ ἐπὶ τὰ καλὰ ὁρμή. Οὐ γὰρ ἂν εἶπομι ἐπά-
 νοδος οὐδεπώποτε γὰρ σε λέγουσιν ὀρθῶς οὔτε βεβουλευσθαι,
 οὔτε πεπραχέναι. Ἐννοήσας τοίνυν, ὡς εἰς βαθὺ λοιπὸν γῆρας
 ἐλαύνων, πρόδηλον ἔχεις τὸν θάνατον, κἂν ὀψὲ τοῦ καιροῦ, κό-
 ρον λαβὼν, τῶν κακῶν ἀπόστηθι.

15

ΠΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Προτρεπτική πρὸς ἀποφυγὴν τῶν παθῶν.

Οὐ θαυμάζω εἰ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἀπαίδευτος ὢν, κἂν
 τούτῳ τὴν ἀμαθίαν τὴν σαυτοῦ ἐπιδείξω, ἀλλὰ τότε ἂν ἐθαύμα-
 σα, εἰ, ἐν τοῖς ἄλλοις πταίων, ἐν τούτῳ διήμαρτες. Τὰ μὲν οὖν
 20 αἰσχροὰ πάθη οἶσθα ἀπὸ σαυτοῦ καὶ οὐδὲν δεῖ λόγων, ἐπειδὴ δὲ
 τὰ χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα ἀγνοεῖς, ταῦτα φράσω. Εἰσὶ δὲ
 ἔλεος, φιλανθρωπία, οἶκτος, εὐμένεια, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τούτων
 ἀδελφά. Εἰ δὲ σὲ ταράττει τὸ καὶ ταῦτα πάθη λέγεσθαι, καὶ
 ἐγγνητὰς καὶ μάρτυρας τούτου ἀξιοπίστους ἄνδρας παρέξο-
 25 μαι. Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι αὐτὸς οὐ παρακολουθήσεις τοῖς λεγομέ-
 νοις, ἅτε ἀπαιδευσίας τυγχάνων θρέμμα, ὅμως δ' οὖν αὐτὸς
 ἐρῶ. Δημοσθένης μὲν οὖν ὁ ῥήτωρ, τὸ τῆς Ἑλλάδος κεφάλαιον,
 περὶ τοῦ Φιλίππου λέγων, ὅτε παρεκαλεῖτο δοῦναι τοὺς Ὀλυν-
 θίους αἰχμαλώτους, ἔφη· «Ὡστε τὸν Φίλιππον παθεῖν τι καὶ
 30 δοῦναι τὴν χάριν». Ἰώσηπος δέ, ἀνὴρ ἐπὶ παιδεύσει καὶ εἰδήσει
 λόγων ἐπισημότατος, περὶ τῶν στασιαστῶν ἐν τῇ ἀλώσει τῆς

Ἐὰν ὁμως τώρα εἶσαι μεθυσμένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, γνωρίζω καλὰ ὅτι, ὅταν βάλεις μυαλό, θὰ ἐκφράσεις εὐχαριστία.

80.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Συμβουλευτική πρὸς ἀποχὴ ἀπὸ τὰ κακά.

Λένε μερικοί, ὅτι ἔχοντας κάνει τὸν ἑαυτὸ σου νὰ κινεῖται σὰν ἄλογο σὲ ὅλα τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀνελεύθερα πάθη, τὸν κρατᾷς τελείως ἀπλησίαστο στὰ χρηστὰ καὶ εὐγενικά, χωρὶς ἀπάτη καὶ παραλογισμούς, ἐκεῖνα βέβαια ἀπολαμβάνοντάς τα μὲ εὐχαρίστηση, ἐνῶ αὐτὰ ἀπωθώντας τα, ἀλλὰ μὲ κρίση καὶ θέληση καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ θέλεις νὰ κάνεις τίποτε τὸ σωστό. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ σοῦ εἶναι δύσκολη ἡ κίνηση πρὸς τὰ καλά. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσα νὰ πῶ ἢ ἐπάνοδος, ἀφοῦ λένε ὅτι ποτὲ οὔτε σκέφθηκες οὔτε ἐνέργησες σωστά. Σκεπτόμενος λοιπὸν ὅτι φτάνοντας πλέον σὲ βαθειὰ γηρατεία, θὰ ἔχεις ὀλοφάνερο θάνατο, ἔστω καὶ τὸν τελευταῖο καιρὸ, ἀφοῦ ἔχεις χορτάσει, ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὰ κακά.

81.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Προτρεπτική πρὸς ἀποφυγὴ τῶν παθῶν.

Δὲν ἀπορῶ ἐάν, ὄντας σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀπαιδευτος, ἔδειξες καὶ σ' αὐτὸ τὴν ἀμάθειά σου. Ἀλλὰ τότε θὰ ἀποροῦσα ἄν, ἐνῶ στὰ ἄλλα φταῖς, δὲν ἔκανες λάθος σ' αὐτά. Τὰ αἰσχρὰ πάθη λοιπὸν τὰ γνωρίζεις ἀπὸ μόνος σου καὶ δὲν χρειάζονται λόγια, ἐπειδὴ ὁμως τὰ καλὰ καὶ φιλόανθρωπα τὰ ἀγνοεῖς, γι' αὐτὰ θὰ σοῦ μιλήσω. Καὶ αὐτὰ εἶναι, ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ φιλανθρωπία, ὁ οἶκτος, ἡ ἀγαθὴ διάθεση, καὶ τὰ ἄλλα, πὸ εἶναι συγγενικά μὲ αὐτά. Ἐὰν ὁμως σὲ ταράζει τὸ ὅτι καὶ αὐτὰ λέγονται πάθη, θὰ σοῦ παρουσιάσω ἐγγυητὲς καὶ μάρτυρες ἄνδρες ἀξιόπιστους γι' αὐτό. Γνωρίζω βέβαια, ὅτι σὺ δὲν θὰ ἀκολουθήσεις αὐτὰ πὸ σοῦ λέγω, ἐπειδὴ εἶσαι πλάσμα τῆς ἀπαιδευσίας, ὁμως ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ πῶ. Ὁ Δημοσθένης λοιπὸν ὁ ρήτορας, ὁ κορυφαῖος τῆς Ἑλλάδας, μιλώντας γιὰ τὸν Φίλιππο, ὅταν τὸν παρακαλοῦσε νὰ δώσει τοὺς Ὀλυνθίους αἰχμαλώτους, εἶπε· «Ὡστε ὁ Φίλιππος νὰ πάθει κάτι, καὶ νὰ δώσει τὴ χάρη». Καὶ ὁ Ἰώσηπος, ἄνδρας γνωστότατος γιὰ τὴν παιδεία του καὶ τὴ γνώση τῶν λόγων,

Ἱερουσαλήμ ἀκμασάντων γράφων, ἔφη· «Ὅταν ἀτίθασος καὶ ἀμείλικτος φύσις ἄσκησιν τὴν εἰς τὸ ἀνήμερον προσλάβῃ, δι-
 χόθεν ἄδατος καὶ ἀπρόσιτος οἴκτω γίνεται, καὶ χρηστῶ πάθει
 καὶ φιλανθρώπῳ». Οὐδὲν δὲ οὕτω χρηστὸν πάθος ἀπολώλει,
 5 ὡς ἔλεος. Καὶ Φίλων δέ, ἄνθρωπος Πλάτωνος ἢ ὁμιλιτῆς ἢ
 ὑφηγητῆς τις εἶναι δόξας, διὰ τὸ τῆς φράσεως ὕψος (ἐρρέθη
 γὰρ περὶ αὐτῶν· «Ἡ Πλάτων ἐφιλώνισεν, ἢ Φίλων ἐπλατώ-
 νισεν»), ἐγκωμιάσας μὲν τὸν Μωσέα ὡς μισοπόνηρον, ἔφη·
 «Περιπαθήσας δὲ καὶ δικαίας ὀργῆς ἐμπλησθεῖς, διαβάλλει
 10 τινὰς Αἰγυπτίους, τοὺς ἐργοδιώκτας φημὶ τοῦ Φαραώ». Πά-
 σχει γὰρ τι ἢ ψυχὴ, καὶ ἢ εἰς ἔλεον ἢ εἰς εὐμένειαν ἢ εἰς χρη-
 στότητα ἢ εἰς μισοπονηρίαν νεύει· εἰ μὴ γὰρ ἐπικλασθεῖη τις,
 οὐκ ἂν τὸν ἰκέτην ἐλεήσειεν· εἰ μὴ ἐπικαμφθεῖη, οὐκ ἂν τὸν
 δεόμενον οἴκτειρήσειεν· εἰ μὴ πάθοι τι, οὐκ ἂν τὸν ἐχθρὸν
 15 εὐεργετήσειεν· εἰ μὴ νομίσει ἠδικῆσθαι τὴν δικαιοσύνην, οὐκ
 ἂν εἰς μισοπονηρίαν τραπεῖη. Τὴν δὲ τροπὴν ταύτην πάθος
 καλοῦσι. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χειρόν τρεπό-
 μενος πάσχει, οὕτω καὶ ὁ ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὸ ἄμεινον τρε-
 πόμενος πάσχει τι. Τροπῆς γὰρ ἐστὶ τὸ πάθος ὄνομα.

20 Τοιγαροῦν καὶ αὐτός, κἂν ὀψέ ποτε τῆς ἡλικίας τὰ αἰσχροῦ
 φεῦγε πάθη, ἵνα μὴ ποτε ἐπαινέσης τὴν παραινέσιν, ὅτε τῶν
 ἐπαίνων σοι ὄφελος οὐδέν.

ΠΒ'.— ΑΜΜΩΝΙ

Περὶ τῆς τοῦ Εὐσεβίου μανίας.

25 Ὅτι ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Τιμόθεος τοῦ ἀτιθάσου θηρίου
 ἐτιθάσευσεν τὰς ὀρμὰς καὶ τὸ ἀμείλικτον εἰς τὸ ἐμμελὲς μετε-
 ρύθμιζεν, ἢ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίαν ἐπικωμάσασα τῷ ἀλιτη-
 ρίῳ Εὐσεβίῳ μανία σαφῶς ἔδειξεν.

γράφοντας για τους στασιαστές, πού διακρίθηκαν στην ἄλωση τῆς Ἱερουσαλήμ, εἶπε: “Ὅταν ἡ ἀτίθαση καὶ ἄσπλαγχνη φύση ἀσκηθεῖ στήν ἀγριότητα, καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς γίνεται ἀδιάβατη καὶ ἀπλησίαστη στὸν οἶκτο καὶ στὸ καλὸ καὶ φιλόανθρωπο πάθος (ἦθος)”. Καὶ δὲν ἔχει χάσει κανένα καλὸ πάθος τόσο πολὺ, ὅσο τὴν ἐλεημοσύνη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλων, ὁ ὁποῖος θεωρήθηκε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἢ ὁμιλητῆς ἢ εἰσηγητῆς τοῦ Πλάτωνα, λόγῳ τοῦ ὕψους τῆς διδασκαλίας του (γιατὶ εἰπώθηκε γι’ αὐτούς “Ἡ ὁ Πλάτων μιμεῖται τὸν Φίλωνα, ἢ ὁ Φίλων τὸν Πλάτωνα”), ἐγκωμιάζοντας τὸν Μωυσῆ ὡς ἄνθρωπο πού μισοῦσε τὴν κακία, εἶπε: “Κυριευμένος ἀπὸ σφοδρὴ ἐπιθυμία καὶ γεμᾶτος δικαιολογημένη ὀργή, κατηγορεῖ κάποιους Αἰγυπτίους, ἐννοῶ τοὺς ἐπιστάτες τοῦ Φαραώ”. Γιατὶ ἡ ψυχὴ πάσχει κάτι καὶ κλίνει ἢ στήν ἐλεημοσύνη, ἢ στήν ἀγαθὴ διάθεση, ἢ στήν ἀγαθότητα, ἢ στὸ μῖσος πρὸς τὴν κακία. Γιατὶ, ἐὰν κάποιος δὲν μαλακώσει ψυχικά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλεήσει αὐτὸν πού παρακαλεῖ. Ἐὰν δὲν συγκινηθεῖ, δὲν θὰ λυπηθεῖ αὐτὸν πού ἔχει ἀνάγκη. Ἐὰν δὲν πάθει κάτι, δὲν θὰ εὐεργετήσῃ τὸν ἐχθρό. Ἐὰν δὲν πιστέψῃ, ὅτι ἀδικεῖται ἢ δικαιოსύνῃ, δὲν θὰ στραφεῖ στὸ μῖσος πρὸς τὴν κακία. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν μεταβολὴ τὴν ὀνομάζουσαν πάθος. Γιατὶ, ὅπως αὐτὸς πού πέφτει ἀπὸ τὸ καλύτερο στὸ χειρότερο πάσχει, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού ἀπὸ τὰ χειρότερα μεταβάλλεται στὸ καλύτερο, πάσχει κάτι. Γιατὶ τὸ πάθος εἶναι λέξι πού δείχνει μεταβολή.

Καὶ σὺ λοιπὸν, ἔστω καὶ στὸ τελευταῖο στάδιο τῆς ἡλικίας σου, ἀπόφευγε τὰ αἰσχροῦ πάθη, ὥστε νὰ μὴ φτάσεις κάποτε νὰ ἐπαινέσεις τὴ συμβουλή, ὅταν πιά οἱ ἔπαινοι δὲν θὰ σοῦ προσφέρουν καμμιά ὠφέλεια.

82.– ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΑ

Γιὰ τὴ μανία τοῦ Εὐσεβίου.

“Ὅτι ὁ ἀξιωμακάριστος Τιμόθεος ἐδάμαζε τὶς ὀρμὲς τοῦ ἀτίθασου θηρίου, καὶ μετέβαλλε τὴν ἀσπλαγχνία πρὸς τὸ καλύτερο, τὸ ἔδειξε καθαρὰ, μετὰ τὸν θάνατο ἐκείνου, ἢ μανία τοῦ πανούργου Εὐσεβίου πού τὸν ἔχει κυριεύσει μὲ τόση σφοδρότητα καὶ προξενεῖ παντοῦ τόσο θόρυβο.

ΠΓ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

“Οτι οὐ χρὴ ἀλλοιοῦσθαι τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς,
κἂν ἐν συμφοραῖς τυγχάνῃ.

Εἰ τὸ κάλλος τοῦ σώματος οὐδ' ὑπὸ τῶν ἐκπλήξεων ἀλ-
5 λιοῦται, σώζει δ' αὐτὸ κἂν ἐν δακρύοις ἦ, πολλῶ μᾶλλον ἢ τῆς
ψυχῆς ὥρα ὑπὸ τῶν ἐμπιπτόντων πειρασμῶν ἀλλοιωθῆναι οὐκ
ὀφείλει, κἂν ἐν συμφοραῖς τυγχάνῃ.

ΠΔ'— ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Διὰ τί προσέταξεν ὁ νόμος λινὸν καὶ ἔριον καὶ πορ-
10 φύραν μὴ συννυφαίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ καὶ
λέπραν ἱματίων καὶ λίθων πολυπραγμονεῖ.

Ἐπειδὴ γέγραφας, τί βουλόμενος ὁ Μωσῆς ἐνομοθέτησεν
λινὸν μὲν καὶ ἔριον μὴ συννυφαίνεσθαι, ἐν δὲ τοῖς λινοῖς ἱματί-
οις πορφύραν μὴ συννυφαίνειν, λέπραν τε ἱματίων καὶ λίθων
15 πολυπραγμονεῖν, εἶχον μὲν καὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν μηνῦσαι
(ἔχουσι γὰρ ἀρίστας ἀλληγορίας ὠφελῆσαι δυναμένας τοὺς μὴ
ἀγύμναστον ἔχοντας πρὸς θεωρίαν τὸν νοῦν), ἀλλ' ἐπειδὴ οἶδα
πολλοὺς μὲν νομίζοντας τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας ἀμαθία τοὺς
ἀγῶνας ἐκλύειν, σὲ δὲ τοῖς πράγμασι καὶ μόνη τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν
20 Γραφῶν χαίροντα, εὐθεῖαν τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι, κύκλων
ἀπηλλαγμένην. Οἶμαι τοίνυν ὅτι, εἰς φιλοσοφίαν τοὺς ὑπηκό-
ους ἐνάγων καὶ τῆς χρείας μόνης γενέσθαι βουλόμενος, πᾶσαν
βλακειάν ἐξωστράκισε, διὰ μὲν τοῦ μὴ συννυφαίνειν λινὸν καὶ
ἔριον, τὴν ποικιλίαν ἐξορίζων, διὰ δὲ τοῦ πορφύραν μὴ συν-
25 φαίνειν τοῖς λινοῖς ἱματίοις, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν καλλωπι-
σμόν, διὰ δὲ τοῦ λέπραν ἱματίων καὶ λίθων περιεργάζεσθαι, τὸ
πλέον τῆς χρείας κτήσασθαι καὶ ἀποθέσθαι ἀπαγορεύων. Τοῖς
γὰρ χρονίοις ἱματίοις καὶ οἰκίαις τοῦτο συμβαίνειν εἶωθε. Τῆς
χρείας γὰρ ἔσο, φησί, μηδὲν περιττόν, μήτε κτώμενος μήτε

83.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Οτι δέν πρέπει νά μεταβάλλεται τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς,
κι’ ὅταν ἀκόμα βρῖσκεται σέ συμφορές.

Ἐάν ἡ ὁμορφιά τοῦ σώματος δέν ἀλλοιώνεται οὔτε ἀπὸ τὶς ἐκπλήξεις, καὶ τὴν διατηρεῖ ἀκόμα καὶ ὅταν εἶναι δακρυσιμένο, πολὺ περισσότερο ἢ ὠραιότητα τῆς ψυχῆς δέν πρέπει νά ἀλλοιωθεῖ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ συμβαίνουν, κι’ ἂν ἀκόμα βρῖσκεται σέ συμφορές.

84.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟΝ

Γιατί ὁ νόμος διέταξε νά μὴ ὑφαίνονται μαζὶ τὸ λινάρι, τὸ μαλλὶ καὶ ἡ πορφύρα⁵⁵, ἐνῶ στὸ Λευϊτικὸ κάνει λόγο καὶ γιὰ λέπρα ἐνδυμάτων καὶ γιὰ πολύτιμους λίθους⁵⁶.

Ἐπειδὴ ἔγραψες, ρωτώντας γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Μωυσῆς νομοθέτησε τὸ λινάρι καὶ τὸ μαλλὶ νά μὴ ὑφαίνονται μαζὶ, καὶ στὰ λινὰ ἐνδύματα νά μὴ ὑφαίνουν μαζὶ καὶ πορφύρα, ἀσχολεῖται ὅμως μὲ τὴ λέπρα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν πολύτιμων λίθων, θὰ μπορούσα βέβαια καὶ τὶς βαθύτερες ἐρμηνεῖς αὐτῶν νά σοῦ φανερώσω (γιατὶ ἔχουν ἄριστες ἀλληγορίες, ποὺ μποροῦν νά ὠφελήσουν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὸν νοῦ τους γυμνασμένον νά ἐρευνᾶ προσεκτικά), ἀλλ’ ἐπειδὴ γνωρίζω πολλοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι αὐτοὶ ποὺ τὰ λένα αὐτὰ ἀπὸ ἀμάθεια θὰ παραλύσουν τοὺς ἀγῶνες, ἐνῶ ἐσὺ νοιώθεις εὐχαρίστηση μὲ τὰ πράγματα, καὶ μόνο μὲ τὴν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν, θὰ δώσω εὐθεῖα ἀπάντηση, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ περιστροφές. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἀσκώντας τοὺς πιστοὺς στὴν ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς μὲ φιλοσοφικότητα καὶ θέλοντας νά ἀσχολοῦνται μόνο μὲ τὰ ἀναγκαῖα, ἀπομάκρυνε καθε ἀνόητη πράξη. Ἔτσι μὲ τὸ νά μὴ ὑφαίνονται μαζὶ λινάρι καὶ μαλλὶ ἀπομάκρυνε τὴν ποικιλία, μὲ τὸ νά μὴ συνυφαίνουν πορφύρα στὰ λινὰ ἐνδύματα ἀπομάκρυνε τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν καλλωπισμό, καὶ μὲ τὸ νά ἀσχολοῦνται μὲ τὴ λέπρα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν λίθων, ἀπαγόρευσε τὴν ἀπόκτηση περισσοτέρων ἀπὸ αὐτὰ ποὺ χρειάζονται καὶ τὴν ἀποθήκευσή τους. Γιατὶ αὐτὸ συνήθως γίνεται μὲ τὰ ἐνδύματα ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ μακρὸν καὶ τὰ σπίτια. Νά περιορίζεσαι μόνο στὰ

56. Λευϊτ. 14, 40 ἔ.

ἀποτιθέμενος, ἀλλὰ μηδὲ καλλωπιζόμενος, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν φροντίδα καὶ τὴν σπουδὴν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν μετάστησον.

Εἰ δὲ βουληθείης καὶ παρὰ τῶν ἔξωθεν ὠφεληθῆναι· φασὶ 5 γὰρ τὰς τῶν καρπῶν ἀπορρεούσας ἡμέρους συκᾶς, διὰ τῶν ὀλύνθων τῶν ἀγρίων συσφίγγεσθαι. Φαίην, ὅτι καὶ Ἴσοκράτης, ὅτε Δημονίκῳ τοὺς παραινετικούς ἔπεμπε λόγους, παρήνει· «Ἔσο περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής. Φιλικάλου μὲν γὰρ τὸ μεγαλοπρεπές, καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περι- 10 εργον». Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι, δι' ὧν Διογένης εἶπε σαφῶς δείκνυται. Θεασάμενος γὰρ τινα μειρακίσκον ἀσελγέστερον ἢ κατ' ἄνδρα κεκοσμημένον, ἔφη αὐτῷ· «Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς, εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς». Εἰ τοίνυν ἔξωθεν τοῦ πρόποντος ἐπεμελήθησαν, πῶς οὐκ ἔμελλεν ὁ ἱερός ἐκεῖνος καὶ 15 θεοφίλης ἀνὴρ, εἰς φιλοσοφίαν ἐνάγων, πᾶσαν μὲν ποικιλίαν καὶ βλακειάν καὶ καλλωπισμὸν ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐξορίζειν, κοσμιότητα δὲ καὶ σεμνότητα νομοθετεῖν, δι' ὧν ὁ ἄριστος κατορθοῦται δίος;

ΠΕ'.— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ

20 Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τὰ πάθη.

Ἄπληστον εἶναί σε φασὶ τινες, σιτοκάπηλον καὶ ἀνάληπτον, καὶ τηροῦντα τοὺς καιρούς, καὶ καταπραγματευόμενον τὰς ἐνδείας καὶ τὰς συμφορὰς γεωργοῦντα. Ἄλλ' ἴσθι ὡς ἐκεῖνοις μὲν σαυτοῦ σπλάγχνα, σαυτῷ δὲ τὰ θεῖα ἀποκλείεις Ἐννοῶν 25 τοίνυν, ὡς οὐ τοσοῦτον ἄλλοι σου χρήξουσιν, ὡς σὺ τοῦ Θεοῦ, τὸ συγγενές αἰδέσθητι.

ΠΣ'.— ΖΩΣΙΜῶ ΒΙΒΛΙΟΦΟΡῶ

Συμβουλευτικὴ.

Τὸν στιχισμὸν τῶν βιβλίων, ὧν γέγραφέ σοι, τῷ φίλῳ δήλου

ἀναγκαῖα, λέγει, καὶ νὰ μὴ ἀποκτᾶς τίποτε τὸ περιττό, οὔτε νὰ ἀποθηκεύεις, οὔτε καὶ νὰ καλλωπίζεσαι, ἀλλὰ κάθε φροντίδα καὶ ἐνδιαφέρον νὰ τὰ μεταθέσεις στὴ ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς.

Ἐὰν ὅμως θέλεις, μπορεῖς νὰ ὠφεληθεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ χριστιανούς, οἱ ὅποιοι λένε· σὺς ἡμέρες συκιᾶς πού ρίχνουν τοὺς καρπούς τους, νὰ χρησιμοποιοῦτε γιὰ τὴ σύσφιγξή τους τὰ ἄγρια σῦκα. Θὰ ἔλεγα, ὅτι καὶ ὁ Ἰσοκράτης, ὅταν ἔστειλε στὸν Δημόνικο τοὺς συμβουλευτικούς του λόγους, τὸν συμβούλευε· “Νὰ εἶσαι στὸ ντύσιμό σου καλαίσθητος, ἀλλὰ νὰ μὴ καλλωπίζεσαι ὑπερβολικά. Γιατὶ γνώρισμα τοῦ φιλόκαλου εἶναι ἡ μεγαλοπρέπεια, ἐνῶ ἐκείνου πού καλλωπίζεται ἡ ἀνώφελη φροντίδα”. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, ἀποδεικνύεται μὲ αὐτὰ πού εἶπε ὁ Διογένης μὲ σαφήνεια. Βλέποντας δηλαδὴ κάποιον ἀνήλικο νέον, νὰ εἶναι στολισμένος μὲ τρόπο αἰσχρό, καὶ ὄχι κόσμιο γιὰ ἄνδρα, τοῦ εἶπε· “Ἐὰν βέβαια ἀποβλέπεις σὲ ἄνδρες, εἶσαι ἄτυχος, ἐὰν πάλι σὲ γυναῖκες, τὶς ἀδικεῖς”. Ἐφόσον λοιπὸν οἱ μὴ χριστιανοὶ φρόντισαν γι' αὐτὸ πού πρέπει, γιατί δὲν ἔπρεπε ἐκεῖνος ὁ ἱερός καὶ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ ἄνδρας, ἀσκώντας τους στὴ φιλοσοφημένη ζωὴ, νὰ ἀπαγορεύσει κάθε στολισμὸ καὶ ἀνόητη πράξη καὶ καλλωπισμὸ τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ νομοθετήσῃ τὴν κοσμιότητα καὶ σεμνότητα, μὲ τὶς ὁποῖες κατορθώνεται ἡ ἀριστη ζωὴ;

85.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴ ἀπὸ τὰ πάθη.

Λένε μερικοὶ, ὅτι εἶσαι ἀχόρταγος καὶ ἀνάληγτος ἐκμεταλλευτὴς σιτηρῶν, ὅτι παρακολουθεῖς τὶς εὐκαιρίες, ἐκμεταλλεύεσαι τὶς ἐλλείψεις καὶ καλλιεργεῖς τὶς συμφορές. Νὰ ξέρεις ὅμως, ὅτι ἀπὸ ἐκείνους βέβαια ἀποκλείεις τὴ δική σου εὐσπλαγχνία, ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου ὅμως τὴ θεϊκὴ. Σκεπτόμενος λοιπὸν, ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν ἔχουν τόσο τὴ δική σου ἀνάγκη, ὅσο ἐσὺ ἔχεις τὴν ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, δεῖξε συμπόνια πρὸς τοὺς συγγενεῖς σου.

86.- ΣΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Συμβουλευτικὴ.

Γνωστοποίησε μὲ λεπτομέρεια τοὺς στίχους τῶν βιβλίων πού σοῦ

μετ' ἀκριβείας, ἵνα μὴ ἔρψασα λήθῃ, σοὶ μὲν ζημίαν, αὐτῷ δὲ ψῆφον ἀγνωμοσύνης ἐπαγάγη.

ΠΖ.— ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ φιλίας καὶ ἀγάπης.

5 Τὸ τῆς φιλίας προοίμιον καὶ ὁ τῆς ἀγάπης σπινθήρ καὶ τὸ
 τρωσαν ἀμφοτέρους, ἐμέ τε καὶ τὸν ἄριστον Εὐτόνιον, εἰς τὸν
 πρὸς ἀλλήλους πόθον τὸ μισοπόνηρόν ἐστιν ἦθος. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδον αὐτὸν οὐ μόνον ὑπὲρ ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν φιλαρέ-
 των ἠδέως κινδυνεύοντα, ἀπὸ τούτου καὶ τὴν λοιπὴν φιλοσο-
 10 φίαν τάνδρὸς ἰχνηλατήσας, ἐτρώθην πρὸς φιλίαν. Ἐπειδὴ δὲ
 καὶ σοφιστομανοῦντές τινες τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας λυμήνα-
 σθαι ἐμηχανῶντο, ἐνταῦθα φραξάμενοι τοῖς ἐκείνων ὄπλοις καὶ
 τοῖς συλλογισμοῖς πατάσσοντες, οὐ πρότερον ἀνήκαμεν, ἢ τελέ-
 ως τρέψασθαι καὶ τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι. Οὗτος
 15 δεύτερος ἡμῖν τῆς ἀγάπης οὐκ ἔτι σπινθήρ, ἀλλ' ἤδη πυρσὸς
 περιφανῶς ἐξῆφθη καὶ παρέμεινε. Τοιοῦτος γὰρ τοῦ θείου ἔρω-
 τος ὁ νόμος. Ὁ μὲν γὰρ σωματικός, ἅτε χαμαίζηλος ὢν (ἐπειδὴ
 ἀπὸ ῥευστῶν συνίσταται σωμάτων), ῥεύσει, καὶ δίκην ἀνθῶν
 μαραίνεται. Οὔτε γὰρ πῦρ μένει τῆς ὕλης τῆς τὴν ὑπόθεσιν τῆ
 20 φλογὶ δεδοκνίας ἀναλωθείσης, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ συναπέρχεται,
 οὔτε πόθος ἴσταται μαραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος. Ὁ δὲ
 κατὰ Θεὸν καὶ σῶφρων, ἐπειδὴ πράγματος ἐστῶτός ἐστι, διὰ
 τοῦτο καὶ μόνιμος, καὶ ὅσα τὸ κάλλος αὐτῷ τῆς ἀρετῆς φαντά-
 ζεται, τοσοῦτῳ ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις συνδεῖ τοὺς τῶν αὐτῶν
 25 ἐραστάς.

ΠΗ.— ΤΩ ΑΥΤΩ

Προτρεπτικὴ πρὸς τὸ ἀσφαλῶς μεταχειρίζεσθαι
 τοὺς οἴακας καὶ ἐξ οὐρίας πλέειν.

Εἰ καὶ εἰσὶ τινες, ὡς ἔφης, τῶν τὴν προστασίαν τῶν λαῶν
 30 ἀναδησαμένων, ἀπὸ μὲν τῆς τῶν πενήτων σκήψεως ἀρχόμενοι,
 εἰς δὲ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν τελευτῶντες, ἀλλὰ γε αὐτὸς μὴ

ἔγραψα στὸν φίλο, γιὰ νὰ μὴ ὑπεισέλθει ἢ λήθῃ, καὶ προκαλέσει σὲ σένα βέβαια ζημιά, σὲ ἐκείνον ὅμως κατηγορία ἀγνωμοσύνης.

87.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὴ φιλία καὶ τὴν ἀγάπη.

Ἡ ἀρχὴ τῆς φιλίας καὶ ἡ σπίθα τῆς ἀγάπης, καὶ αὐτὸ πού μᾶς πλήγωσε καὶ τοὺς δύο, ἐμένα καὶ τὸν ἄριστο Εὐτόνιο, στὸν πόθο μας μεταξὺ μας, εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας πού μισεῖ τὸ κακό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν εἶδα νὰ διακινδυνεύει μὲ εὐχαρίστηση, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ γιὰ αὐτοὺς πού εἶναι φίλοι τῆς ἀρετῆς, ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ ἀναζήτησα τὰ ἴχνη καὶ τῆς ἄλλης φιλοσοφικῆς διάθεσης τοῦ ἀνδρα, πληγώθηκα ἀπὸ τὴ φιλία του. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ μανιακοὶ σοφιστὲς σχεδίαζαν νὰ ἀτιμάσουν τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀφοῦ τοὺς φράξαμε ἐδῶ μὲ τὰ δικά τους ὄπλα καὶ τοὺς πατάξαμε μὲ τοὺς συλλογισμούς, δὲν σταματήσαμε μέχρι πού τοὺς μεταβάλαμε ὀριστικὰ καὶ ἐπιτύχαμε καθαρὰ τὴν ὑπεροχὴ. Αὐτὸς δεῦτερος στὴ μεταξὺ μας ἀγάπη, δὲν εἶναι πιά σπινθήρας, ἀλλὰ ἤδη φούντωσε σὲ ὀλοφύτεινο δαυλὸ καὶ παρέμεινε ἔτσι. Καθόσον τέτοιος εἶναι ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἔρωτα. Γιατὶ ὁ σωματικός, ἐπειδὴ εἶναι χαμερπῆς (ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ ρευστὰ σώματα), ρεῖ σὰν τὸ νερὸ καὶ μαραίνεται σὰν τὰ ἄνθη. Οὔτε βέβαια καὶ ἡ φωτιὰ μένει, ὅταν ἐξαντληθεῖ ἢ ὕλη πού ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ στὴ φλόγα, ἀλλὰ μαζὶ μ' αὐτὴν φεύγει καὶ ἐκείνη, οὔτε ὁ πόθος παραμένει, ὅταν μαρανθεῖ ἢ καύσιμη ὕλη. Ἀντίθετα ὁ κατὰ Θεὸν ἔρωτας, ὁ γεμᾶτος ἀπὸ σωφροσύνη, ἐπειδὴ ἀναφέρεται σὲ πρᾶγμα σταθερὸ, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ μόνιμος, καὶ ὅσο ἢ ὁμορφιά τῆς ἀρετῆς γίνεται φανερὴ, τόσο περισσότερο συνδέει μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μεταξὺ τοὺς ἐκείνους πού εἶναι ἐραστὲς τῶν ἰδίων πραγμάτων.

88.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς χρησιμοποίησιν μὲ ἀσφάλεια τοῦ πηδαλίου τῆς ζωῆς καὶ εὐνοϊκὴ πλεύσις.

Ἄν καί, ὅπως εἶπες, ὑπάρχουν κάποιοι πού ἔχουν ἀναλάβει τὴν προστασία τῶν λαῶν, ἀρχίζοντας βέβαια ἀπὸ τὴν πρόφασιν τῶν φτωχῶν, ἀλλὰ τελειώνοντας στὸν δικὸν τους χρηματισμό., σὺ ὅμως μὴ

τοῖς ναυαγοῦσι πρόσεχε, ἀλλὰ τοῖς τοὺς οἶακας ἀσφαλῶς μεταχειρίζουσι καὶ ἐξ οὐρίας πλέουσι.

ΠΘ'.— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Τὰς ἑβδομάδας τοῦ Δανιήλ πῶς ἐρμηνεύει.

5 Ἐπειδὴ, φιλόπρονος ὢν καὶ φιλομαθής, ἠθέλησας μαθεῖν πῶς ἐξεπληρώθησαν αἱ παρὰ τῷ Δανιήλ ἀναγεγραμμέναι ἐξήκοντα καὶ ἑννέα ἑβδομάδες τῶν ἐτῶν, αἱ ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἱερουσαλήμ ἀριθμούμεναι καὶ εἰς τὴν ἄλωσιν αὐτῆς τελευτῶσαι, ἴσθι, ὅτι οὐκ ἐπὶ Κύρου ὠκοδομήθη, ἀλλὰ τῷ κ' ἔτει
10 τῆς βασιλείας τοῦ Μακρόχειρος. Τότε γάρ, ὡς Ἐσδρας διηγεῖται, Νεεμίας ἐλθὼν, τὴν πόλιν ἔκτισε. Πῶς οὖν, ἔφη, ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετημήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν; Ὅτι ἐν μὲν τῇ ξθ', τοῦτ' ἔστι, τῷ τρίτῳ καὶ ὀγδοηκοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτει, ἀρχὴν ἔσχε ὁ πόλεμος, τῇ
15 δ' ἐξῆς ἑβδομάδι τῶν ἐτῶν ἐτελεύτησε, συντελετησάντων καὶ τῶν ἰουδαϊκῶν πραγμάτων. Εἰ δὲ λέγεις, Πῶς; ἰστέον, ὅτι, μετὰ τὸ κ' ἔτος τοῦ Μακρόχειρος ἕως τελευτήσῃ ἡ Περσικὴ βασιλεία, ἔτη διεγένοντο ἑκατὸν δέκα τρία, μεθ' ἣν ἡ Μακεδονικὴ διήρκεσεν ἕως ἐτῶν διακοσίων ἑνενηκοντα τεσσάρων, εἴτα ἡ
20 Ῥωμαϊκὴ, Αὐγούστου μὲν βασιλεύοντος ἔτη τεσσαράκοντα τρία, Τιβερίου δὲ εἴκοσι δύο, Γαΐου τέσσαρα, Κλαυδίου ἑπτὰ. Τῷ γὰρ ὀγδῶ αὐτοῦ ἔτει ἤρξατο Ἰουδαίοις ἡ τῶν πραγμάτων κίνησις, ἀφ' ἧς ὁ πρὸς Ῥωμαίους ἐξήφθη πόλεμος, ὁ τὴν ἄλωσιν ἀποτεκάν. Ἐπὶ γὰρ Νέρωνος, τοῦ διαδεξαμένου Κλαύδιον,
25 λαμπρῶς καὶ κατὰ κράτος πολεμηθέντες ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ, τὸ τηνικάδε Νέρωνι στρατηγοῦντος, ὕστερον δὲ βασιλεύσαντος, ἐάλωσαν.

Ψ.— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς.

30 Μανθάνω ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς δοκοῦσιν ἐπονειδίστοις λίαν ἄχθη, ἐπὶ δὲ τοῖς ὄντως οὖσιν οὐ μόνον οὐ καταδύη, ἀλλὰ καὶ

προσέχεις αὐτοὺς πού ναυαγοῦν, ἀλλ' αὐτοὺς πού χρησιμοποιοῦν μὲ ἀσφάλεια τὰ πηδάλια καὶ πλέουν μὲ εὐνοϊκὸ ἄνεμο.

89.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Πῶς ἐρμηνεύονται οἱ «ἐβδομάδες» τοῦ Δανιήλ.

Ἐπειδὴ, ὄντας φιλόπονος καὶ φιλομαθής, θέλησες νὰ μάθεις πῶς συμπληρώθηκαν οἱ ἑξηνταεννιά ἐβδομάδες πού εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν Δανιήλ, καὶ οἱ ὁποῖες ἀρχίζουν νὰ μετριοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ τελειώνουν μὲ τὴν ἄλωσίν της, γνῶριζε ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ ἀνοικοδομήθηκε ὄχι κατὰ τὴ διάρκειά τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰκοστὸ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μακρόχειρα. Γιατὶ τότε, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἔσδρας, ἦρθε καὶ τὴν ἔκτισε ὁ Νεεμίας. Πῶς λοιπόν, εἶπες, συντμήθηκαν ἐβδομήντα ἐβδομάδες στὸν λαό σου καὶ στὴν ἅγια πόλη; Γιατὶ ὁ πόλεμος ἄρχισε στὶς ἑξηνταεννιά, δηλαδή τὸ ἔτος τετρακόσια ὀγδόντα τρία, καὶ στὰ ἐπόμενα ἑπτὰ χρόνια τελείωσε, καὶ μαζί του τελείωσαν καὶ τὰ ἰουδαϊκὰ πράγματα. Ἐὰν ὁμως ἐρωτᾷς Πῶς; Πρέπει νὰ ξέρεις ὅτι μετὰ τὸ εἰκοστὸ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μακρόχειρα, μέχρι νὰ τελειώσει ἡ Περσικὴ βασιλεία, πέρασαν ἑκατὸν δέκα τρία χρόνια. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἀκολούθησε ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία πού διήρκησε περίπου διακόσια ἑνενήντα τέσσερα χρόνια. Ἐπειτα ἡ Ρωμαϊκὴ, κατὰ τὴν ὁποία βασίλευε ὁ Αὐγουστος σαράντα τρία χρόνια, μετὰ ὁ Τιβέριος εἴκοσι δύο χρόνια, στὴ συνέχεια ὁ Γάιος τέσσερα χρόνια, καὶ ὁ Κλαύδιος ἑπτὰ χρόνια. Καὶ τὸν ὀγδοο χρόνο τοῦ Γαίου ἀρχισε ἡ κινητοποίησι τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρχισε ὁ πόλεμος αὐτῶν μὲ τοὺς Ρωμαίους, πού ἔφερε τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Γιατὶ ἐπὶ τὴ βασιλείας του Νέρωνα, ὁ ὁποῖος διαδέχθηκε τὸν Κλαύδιο, ἀφοῦ πολεμήθηκαν ἔνδοξα καὶ νικήθηκαν κατὰ κράτος ἀπὸ τὸν Βεσπασιανὸ (στρατηγὸς τότε ἦταν ὁ Νέρωνας, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἔγινε βασιλιάς), κυριεύθηκαν.

90.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς.

Μαθαίνω πῶς γι' αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀτιμωτικὰ στενοχωρεῖσαι πολὺ, γιὰ ἐκεῖνα ὁμως πού πραγματικὰ εἶναι ἀτιμωτικά, ὄχι μόνο δὲν

ἐναβρόνῃ. Τὸ μὲν ἐκ δούλου σε γεγενῆσθαι τοῦ πατρός, ὅπερ
 οὐκ ἔστι προαιρέσεως ὄνειδος, οὐδ' ἐν λόγῳ τίθεσθαι, ἀλλὰ το-
 σοῦτον καταγινώσκειν τῶν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν παρακαλούντων,
 ὅσον ἔδει τῶν ἐπὶ τὴν ῥαθυμίαν ἀγόντων καταψηφίζεσθαι. Καὶ
 5 εἰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους ἐτέλεις, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτω κα-
 ταφρονῆσαι ἐχρῆν, ἀλλὰ συμβουλαῖς καὶ παραινέσεσιν ἀνιμή-
 σασθαί σε ἐκ τοῦ θυθοῦ τῆς κακίας, καὶ θέμις ἦν καὶ προπωδέ-
 στατον. Πλὴν ἀλλ' οὐ τοσαύτη ζημία τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ αἰσχύ-
 νῃ ἔμελλεν ἔσεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς ἱερέας δοκεῖς τελεῖν
 10 (τὸ δ' ὅπως παρήμι, οὐ γὰρ πληξαί σε, ἀλλ' ἰάσασθαι προή-
 ρημαι), οὐδὲ τοὺς ἐθέλοντας ἡσυχάζειν καὶ ἡρεμεῖν συγχω-
 ρεῖς. Πολλοὶ γὰρ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιφύον-
 ται ὄνειδίζοντες, καὶ τὸν σὸν βίον προφέροντες, καὶ διὰ τού-
 του τῷ δόγματι λυμαίνεσθαι νομίζοντες. Εἰ τοίνυν τὴν κρίσιν
 15 οὐ δέδοικας, κἂν τῆς παρούσης ἀντιποιήσαι δόξης, εἰ βασιλεί-
 ας οὐκ ἐράῳ, κἂν ὑπολήψεως χρηστῆς ἐράσθητι, εἰ στεφάνων
 οὐκ ἐπιθυμεῖς, κἂν ὄνειδων ἀπαλλάγηθι, εἰ ἀναρρήσεως οὐ
 φροντίζεις, κἂν μὴ τοῦ κωμωδεῖσθαι ἀντιποιήθητι, εἰ τὴν ἀκοί-
 μητον δίκην οὐ φρίττεις, κἂν τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους φο-
 20 βήθητι, μήποτε καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ ληφθεῖς, τὴν ἐσχάτην ὑπο-
 μείνης τιμωρίαν.

ΣΑ΄.- ΘΕΟΦΙΛῶ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῶ

Ἐγκωμιαστική.

Τιμόθεος, ὁ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων κατάρρυτον λῆξιν,
 25 βασιλείαν οὐρανῶν προσαγορευομένην, νυνὶ νεμόμενος, το-
 σαύτην ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τοῖς ὄρωσιν ἐδημιούργει ὠφέλειαν, ὡς
 καὶ ἀπὸ μνήμης μόνον σωφρονίζει τοὺς μνημονεύσαντας.
 Ἦρκει γάρ, καὶ μόνον ἐλθὼν εἰς ἔννοιαν, αἰδῶ συνεισπέμψαι
 καὶ τῶν ἀτόπων παθῶν ἀχράντους τοὺς μνησθέντας ἐργάζε-
 30 σθαι.

κρύβεσαι ἀπὸ ντροπῆς, ἀλλὰ καὶ καμαρώνεις. Τὸ ὅτι βέβαια γεννήθη-
 κες ἀπὸ δοῦλο πατέρα, πρᾶγμα πού δὲν ἀποτελεῖ μομφή τῆς προαίρε-
 σης, οὔτε κὰν τὸ ἀναφέρεις, ἀλλὰ τόσο πολὺ καταδικάζεις αὐτοὺς πού
 προτρέπουν στὴν ἀρετή, ὅσο ἔπρεπε νὰ καταδικάζεις αὐτοὺς πού
 ὀδηγοῦν στὴ ραθυμία. Καὶ ἂν βέβαια ἀνήκες στοὺς ὑποτελεῖς, δὲν θὰ
 ἔπρεπε ὀπωσδήποτε οὔτε καὶ ἔτσι νὰ περιφρονεῖσαι, ἀλλὰ ἔπρεπε μὲ
 συμβουλές καὶ παραινέσεις νὰ ἀνασυρθεῖς ἀπὸ τὸν βυθὸ τῆς κακίας,
 πρᾶγμα πού καὶ σωστὸ θὰ ἦταν καὶ τὸ πλέον πρέπον. Πλὴν ὅμως δὲν
 θὰ γινόταν καὶ τόσο μεγάλη ζημιὰ καὶ ντροπὴ στὴν Ἐκκλησία.
 Ἐπειδὴ ὅμως νομίζεις ὅτι συγκαταλέγεσαι μεταξὺ τῶν ἱερέων (ἀντι-
 παρέροχομαι βέβαια τὸ μὲ ποιὸν τρόπο, γιατί δὲν θέλω νὰ σὲ πληγώσω,
 ἀλλὰ πρόθεσή μου εἶναι νὰ σὲ θεραπεύσω), δὲν ἀφήνεις καὶ ἐκείνους
 πού θέλουν νὰ ἡρεμήσουν καὶ νὰ ἡσυχάσουν. Γιατὶ πολλοὶ Ἕλληνες
 καὶ Ἰουδαῖοι ἐμφανίζονται νὰ χλευάζουν τὴν Ἐκκλησία, καί, προ-
 βάλλοντας τὴ δική σου ζωὴ, νομίζουν ὅτι βλάπτει τὴ διδασκαλία της.
 Ἐὰν λοιπὸν δὲν φοβᾶσαι τὴν κρίση, ἀντάλλαξέ την ἔστω καὶ μὲ τὴν
 τωρινὴ δόξα. Ἐὰν δὲν ἀγαπᾶς τὴ βασιλεία, ἀγάπησε τοῦλάχιστον τὴν
 καλὴ ἐκτίμηση. Ἐὰν δὲν ἐπιθυμεῖς τὰ στεφάνια, ἀπαλλάξου τοῦλάχι-
 στον ἀπὸ τὶς ντροπές. Ἐὰν δὲν φροντίζεις γιὰ τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα,
 φρόντισε τοῦλάχιστον νὰ μὴ διακωμωδεῖσαι. Ἐὰν δὲν τρέμεις τὴν
 αἰώνια καταδίκη, φοθήσου τοῦλάχιστον τοὺς ἀνθρώπινους νόμους,
 μὴ τυχὸν συλληφθεῖς καμμιὰ φορὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ, καὶ ὑποστεῖς τὴν
 ἔσχατη τιμωρία.

91.- ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΦΙΛΟ

Ἐγκωμιαστική.

Ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος αὐτὴ τὴ στιγμή ἀπολαμβάνει τὴν κατάμε-
 στη ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ κατάληξη, πού ὀνομάζεται βασιλεία τῶν οὐ-
 ρανῶν, τόσο μεγάλη ὠφέλεια προκαλοῦσε μὲ τὴν ἀρετὴ του σὲ ἐκεί-
 νους πού τὸν ἔβλεπαν, ὥστε καὶ μόνο μὲ τὴν ἀνάμνησή του νὰ συνεντί-
 ζει ἐκείνους πού τὸν θυμοῦνταν. Γιατὶ ἦταν ἀρκετὸ καὶ μόνο νὰ ἔρθει
 στὴ σκέψη τους, γιὰ νὰ τοὺς προκαλέσει ντροπὴ, καὶ νὰ καταστήσει
 καθαρὸς ἀπὸ τὰ παράλογα πάθη ἐκείνους πού τὸν ἔφερναν στὴ
 μνήμη τους.

4B'.— ΩΦΕΛΕΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Περὶ ὁμωνύμων καὶ συνωνύμων.

Παρὰ μὲν ὑμῖν τοῖς γραμματικοῖς τὸ ὁμώνυμον ταυτόν ἐστι τῷ συνωνύμῳ, παρὰ δὲ τοῖς φιλοσόφοις οὐχί, ἀλλ' ὁμώνυμα
 5 λέγεται, ὧν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος, συνώνυμα δὲ ὅσα καὶ πράγματι καὶ τρόπῳ καὶ ὀνόματι συντρέχει. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ἄμοιρος ὧν τῶν τοιούτων μαθημάτων καὶ ἀγύμναστον ἔχων τὸν νοῦν, ἠξίωσας ἐπὶ γραφικῶν ῥήσεων τὰς ἐννοίας ταύτας μεταρρυθμισθῆναι, ὡς ἂν
 10 οἷός τε ᾧ πειράσομαι λαμπράν σοι ἀνοῖξαι τῶν νοημάτων τὴν θύραν. Ἡ ἔρευνα ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς λέγεται καὶ ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ μὲν Θεοῦ τὸ ἀκριδὲς τῆς γνώσεως μηνύει, ἐπὶ δ' ἀνθρώπων τὸ μετὰ πόνου καὶ βασάνου εὕρισκεσθαι τὸ ζητούμενον. Ἐνθα τοίνυν τοῦνομα τοῦτο κεῖται καὶ ἐπὶ
 15 Θεοῦ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁμωνυμεῖ, οὐ συνωνυμεῖ, οἷον τό, «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς», τῷ περὶ τοῦ Θεοῦ εἰρημένῳ· «Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος», ὁμωνυμεῖ μὲν, οὐ συνωνυμεῖ δέ. Τὸ δέ, «Ὁ ἐρευνῶν τὰς καρδίας», τῷ, «Τὸ δὲ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ», συν-
 20 ωνυμεῖ, τῷ καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀκριβεστάτην γνῶσιν δηλοῦσθαι. Οἶμαι μὲν οὖν σεσαφηνίσθαι τὸ νόημα.

Εἰ δὲ καὶ ἐπ' ἄλλου ὀνόματος τοῦτο γυμνασθῆναι βούλει, καὶ τοῦτο ποιήσω. Τὸ «ἀγαθόν» λέγεται μὲν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἐπ'
 25 ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁμωνυμίαν ἐμφαίνει. Τὸ γὰρ «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος», τῷ, «Ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσραήλ», ὁμωνυμεῖ, τὸ δέ, «Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ», τῷ, «Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ», συνωνυμεῖ. Οὐ γὰρ ὀνόματός ἐστιν ἐνταῦθα κοινωνία, ἀλλὰ καὶ πράγματος. Καὶ ὁ «θυμὸς» δ' ἐπὶ
 30 Θεοῦ λεγόμενος καὶ ἐφ' ἡμῶν, οὐ συνωνυμεῖ, ἀλλ' ὁμωνυμεῖ. Ἐπὶ μὲν γὰρ Θεοῦ μηνύει τὴν ἀπαθῶς ἐπιπεμπομένην τοῖς ἁμαρτάνουσι τιμωρίαν, ἐπὶ δὲ ἡμῶν τὴν ἐμπαθῆ κίνησιν καὶ

92.- ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΩΦΕΛΙΟ

Γιὰ τὰ ὁμώνυμα καὶ τὰ συνώνυμα.

Γιὰ σᾶς βέβαια τοὺς γραμματικούς τὸ ὁμώνυμο εἶναι ἴδιο μὲ τὸ συνώνυμο, γιὰ τοὺς φιλοσόφους ὅμως δὲν εἶναι, ἀλλὰ ὁμώνυμα λέγονται ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν μόνο τὸ ὄνομα ἴδιο, ἐνῶ ἡ ἀντιστοιχία τοῦ ὀνόματος ὡς πρὸς τὴν οὐσία εἶναι ἄλλη, ἐνῶ συνώνυμα εἶναι αὐτὰ ποὺ συνυπάρχουν καὶ στὸ ἀντικείμενο καὶ στὴ συμπεριφορὰ καὶ στὸ ὄνομα. Ἐπειδὴ ὅμως, ὄντας ἄμοιρος τέτοιων γνώσεων καὶ ἔχοντας ἀγύμναστο τὸ νοῦ σου, ζήτησες νὰ μεταφέρω τὶς ἔννοιες αὐτὲς σ' αὐτὰ ποὺ λένε οἱ γραφές, ὅσο μπορέσω θὰ προσπαθῆσω νὰ σοῦ ἀνοιξω διάπλατα τὴν πόρτα τῶν ἐνοιῶν. Ἡ ἔρευνα στὶς ἅγιες Γραφές λέγεται καὶ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ σχετικὰ μὲ τὸν Θεὸ δηλώνει τὴν ἀκριβῆ γνώση, ἐνῶ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ὅτι αὐτὸ ποὺ ζητοῦμε βρίσκεται μὲ κόπο καὶ δοκιμασία. "Οπου λοιπὸν τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀποδίδεται καὶ στὸν Θεὸ καὶ στὸν ἄνθρωπο, δηλώνει ὁμωνυμία, ὄχι συνωνυμία. "Ὅπως γιὰ παράδειγμα τό, «Νὰ ἐρευνᾶτε τὶς Γραφές»^{56Α}, μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὸν Θεὸ, «Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐρευνᾶ τὶς καρδιές, γνωρίζει ποῖο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος», εἶναι βέβαια ὁμώνυμο, ἀλλὰ ὄχι καὶ συνώνυμο. Ἐνῶ τό, «Αὐτὸς ποὺ ἐρευνᾶ τὶς καρδιές»⁵⁷, μὲ τό, «Τὸ Πνεῦμα ὅμως τὰ ἐρευνᾶ ὅλα, ἀκόμα καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ»⁵⁸, εἶναι συνώνυμο, ἐπειδὴ δηλώνουν ὅτι ἡ ἀκριβέστατη γνώση ἀνήκει στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα. Νομίζω λοιπὸν πὼς ἔχει ἀποσαφηνισθεῖ τὸ νόημα τους.

Ἐὰν ὅμως θέλεις νὰ ἀποδειχθεῖ αὐτὸ καὶ μὲ ἄλλο ὄνομα, θὰ τὸ κάνω καὶ αὐτό. Τὸ «ἀγαθὸ» λέγεται καὶ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ φανερῶνει ὁμωνυμία. Τό, «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος», δηλαδή μὲ τό, «Πόσο ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς γιὰ τὸν Ἰσραήλ»⁵⁹, εἶναι ὁμώνυμο, ἐνῶ τό, «Πόσο ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς γιὰ τὸν Ἰσραήλ»⁵⁹, μὲ τό, «Τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἀγαθὸ θὰ μὲ ὁδηγήσει στὴν εὐθεῖα ὁδὸ»⁶⁰, εἶναι συνώνυμο. Γιατὶ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει σχέση μόνο ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ πραγματικῆ. Ἀλλὰ καὶ ὁ «θυμὸς», ὅταν λέγεται γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ μᾶς, δὲν εἶναι συνώνυμος, ἀλλὰ ὁμώνυμος. Γιατί, λεγόμενος γιὰ τὸν Θεὸ δηλώνει τὴν τιμωρία ποὺ στέλνεται χωρὶς πάθος σ' αὐτοὺς

59. Ψαλμ. 72, 1.

60. Ψαλμ. 142, 10.

τὴν τῶν λογισμῶν ταραχήν. Καὶ τό, «Πρόσθεσ ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν», ὁμωνυμεῖ. Ὁ γὰρ λέγει, τοῦτ' ἐστίν· Ἐπίθεσ τιμωρίαν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. Καὶ τό, «Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός», ὁμωνυμεῖ. Ὁ γὰρ λέγει, 5 τοιοῦτόν ἐστιν· Εἴ τις μολύνει τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τιμωρηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.

ζΓ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι τὸ ἀγαθὸν κατὰ φύσιν μὲν τῷ Θεῷ ἐστίν, ἡμῖν δὲ κατ' ἄσκησιν καὶ προκοπήν.

10 Τὸ ἀγαθὸν μὲν Θεὸν ἔχει κατὰ φύσιν οὐκ ἀβούλητον, ἀλλὰ προαιρετικὴν, οὐδὲ διαίαν, ἀλλ' ἐκούσιον, ἡμεῖς δὲ κατὰ ἄσκησιν καὶ προκοπήν ἀναλαμβάνομεν. Οὐκ ἀναφαίρετον ἔχοντες τοῦτο, ὥσπερ ἡ θεία φύσις, ἀλλὰ μεταπίπτον, εἰ δραστῶν ἔρως ἀχορεύτως χορεύσειεν.

15

ζΔ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον, «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός».

Εἶπε τῷ πρὸς σὲ διενεχθέντι Ἰουδαίῳ, καὶ μηδὲν μὲν γενναῖον, μηδὲ νεανικὸν φράσαντι, ἀγυρικὰς δὲ λογοποιίας 20 ἐμέσαντι καὶ φήσαντι περὶ τοῦ παιδός Ναυῆ εἰρηῆσθαι τό· «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ Θεός ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ», ὅτι, Κατὰ πολλὰ πλημμελεῖς, καὶ νοῶν οὐχ ὑγιῶς, καὶ φεύγων τὸ μαθεῖν, καὶ κρύπτων τὰ μείζονα ἢ κατὰ Μωσέα. Εἴρηται γάρ· «Αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα ἂν ἐντείληται. Ἔσται 25 δὲ ψυχὴ, ἣτις, ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἀπὸ τοῦ λαοῦ αὐτῆς». Πρῶτον μὲν γὰρ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκείνου ταῦθ' ὁ Μωσῆς ἐνθους γενόμενος ἐθέσπισε. Δεύτερον, ὅτι, εἰ μὲν ὁ τοῦ Ναυῆ παῖς ὑπερέβη τὸν Μωσέα, πιθανὸν μὲν ἦν τὸ λεγόμενον, οὐκ ἀληθὲς δέ, εἰ δὲ πολλῶ αὐτοῦ

61. Ψαλμ. 68, 28.

63. Δευτ. 18, 15.

62. Α' Κορ. 3, 17.

64. Δευτ. 18, 18.

πὸν ἁμαρτάνουν, ἐνῶ σ' ἐμᾶς τὴν ἐμπαθῆ κίνηση καὶ τὴν ταραχὴ τῶν λογισμῶν. Καὶ τὸ, «Πρόσθεσε παρανομία στὴν παρανομία τους»⁶¹, εἶναι ὁμώνυμο. Γιατὶ αὐτὸ πὸν λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Πρόσθεσε τιμωρία πάνω στὴν ἁμαρτία τους. Καὶ τὸ, «Ἐὰν κάποιος καταστρέφει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν καταστρέψει ὁ Θεός»⁶², εἶναι ὁμώνυμο. Γιατὶ αὐτὸ πὸν λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐὰν κάποιος μολύνει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τιμωρηθεῖ ἀπὸ αὐτόν.

93.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι τὸ ἀγαθὸ ὑπάρχει κατὰ φύση στὸν Θεό,
ἐνῶ σὲ μᾶς μετὰ ἀπὸ ἄσκηση καὶ προκοπή.

Τὴν ἀγαθότητα ὁ Θεὸς τὴν ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του, ὄχι χωρὶς νὰ τὴ θέλει, ἀλλὰ προαιρετική, οὔτε μὲ τὴ βία, ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή του, ἐνῶ ἐμεῖς τὴν ἀποκτοῦμε μὲ ἄσκηση καὶ συνεχῆ προκοπή. Καὶ αὐτὴν δὲν τὴν ἔχουμε ἀναφαίρετη, ὅπως ἡ θεία φύση, ἀλλὰ μεταβαλλόμενη, ἐὰν ὁ ἔρωτας τῆς ὀκνηρίας συμβεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ μέσα μας μὲ ἰδιαίτερα σκιρτήματα.

94.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὴ ρήση· «Θὰ ἀναδείξει σὲ σᾶς προφήτη
ὁ Κύριος καὶ Θεός»⁶³.

Πὲς στὸν Ἰουδαῖο πού φιλονείκησε μαζί σου, χωρὶς βέβαια νὰ πεῖ κάτι τὸ σημαντικό, οὔτε δυναμικό, ἀλλὰ ξέρασε γεμάτες ψευδολογα λογοποιίες, καὶ εἶπε ὅτι γιὰ τὸ υἱὸ τοῦ Ναυῆ εἰπώθηκε τὸ· «Θὰ ἀναδείξει προφήτη ὁ Θεὸς ἀπὸ σᾶς, ὅμοιον μὲ ἐμένα»⁶⁴. Κάνεις μεγάλο σφάλμα, καὶ δὲν τὰ ἐννοεῖς σωστά, καὶ συνάμα ἀποφεύγεις νὰ μάθεις, καὶ κρύβεις τὰ μεγαλύτερα, καὶ τὰ λεγόμενά σου δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν Μωυσῆ. Γιατὶ ἔχει λεχθεῖ· «Νὰ τὸν ἀκούσετε σὲ ὅλα ὅσα θὰ σᾶς διατάξει. Καὶ ὁ ἄνθρωπος πὸν δὲν θὰ ἀκούσει τὸν προφήτη ἐκεῖνον, θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἀπὸ τὸν λαὸ του»⁶⁵. Πρῶτον λοιπόν, ὅτι αὐτὸ τὸ ἐθέσπισε ὁ Μωυσῆς μετὰ τὴ χειροτονία του ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν Θεό. Δεύτερον, ἐὰν ὁ υἱὸς τοῦ Ναυῆ ξεπέρασε τὸν Μωυσῆ, αὐτὸ πὸν λέγεται θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πιθανό, ἀλλ' ὄχι ἀληθινό. Ἐφόσον ὁμως

65. Δευτ. 18, 19.

καταδεέστερος ἦν, ἀδρανῆς αὐτῆ ἢ ἔννοια φαίνεται. Τρίτον, ὅτι οὐδὲ προσέθηκέ τι τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐκείνου ἐπολιτεύετο θεσμοῖς. Τέταρτον, ἐχοῖν, εἴ γε περὶ αὐτοῦ ἦν ὁ λόγος, εἰπεῖν οὐκ «ἀναστήσει», ἀλλ' «ἀνέστησε». Πέμπτον, ὅτι ἔδει φραῖσαι 5
 “Ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἣτις, ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου τούτου”. Τῷ δ' εἰπεῖν, «ἐκείνου», τοῦτον παρεγράψατο. Ἑκτον, πῶς πρὸς τὸν Ἰωάννην, μετὰ πολλὰς γενεὰς τεχθέντα, ἀπέστειλαν, πευσόμενοι, εἰ αὐτὸς εἶη ὁ προφήτης, κἀκεῖνος ἔφη, «Οὐκ εἰμι»; Προφήτης μὲν γὰρ ἦν, ὁ προφήτης δὲ οὐκ ἦν. Ἑβδομον, 10
 πῶς, τοῦ Σωτῆρος δεῦρο φοιτήσαντος, οἱ τὰ θαύματα θεώμενοι ἔλεγον, «Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης»; Συνοράτω οὖν πόσα αὐτῷ ἐναντιοῦνται, καὶ τὸν ἀληθῆ προγνώστην τε καὶ βασιλέα προσκυνεῖτω.

4Ε'.— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

15 Εἰς τό, «Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν».

Ἐπειδὴ ὁ σοφώτατος καὶ ὀξύτατος τὸ πολυθρόλητον πρόβλημα ἐρμηνευθῆναί σοι συντόμως, καὶ μὴ διὰ κύκλων τινῶν, παρεκάλεσας, θάτερον δὲ θατέρῳ ἀντίκειται. Τὸ μὲν γὰρ σαφὲς πολλῶν δεῖται λόγων, τὸ δὲ σύντομον ὀλίγων, ὡς ἂν οἶός τε ᾧ, 20
 συγκεράσας τὴν σαφήνειαν τῆ συντομῆς, ἐπιστέλλω. Κρεῖττον μὲν ποιοῦσιν τῷ κρεῖττονι μέρει τοῦ ἀνθρώπου τὸ κρεῖττον παρὰβάλλοντες. Εἰ δ' ἀσαφὲς εἶναι δοκεῖ τὸ εἰρημένον, σαφέστερον εἰρήσεται. Ἄμεινον μὲν ποιοῦσι οἱ τῷ βελτίονι μέρει τᾶνθρώπου, τοῦτ' ἔστι τῆ λογικῆ ψυχῆ, τὸ θεῖον ἐξεικονίζοντες. Οἱ 25
 γὰρ ἀνθρωπόμορφον αὐτὸ ἡγούμενοι, πάμπαν ἠλίθιοι, ἐπειδὴ τοῖς συγκαταβατικῶς εἰρημένοις περιπλέκονται, καὶ οὐδὲν θειότερον ἐννοεῖν ἀνέχονται. Πῶς γὰρ εἴρηται, «Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με», καί, «Ἐπτὰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν», τοῦ ἀνθρώπου μήτε πτέρυγας, μήθ' ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχοντος; Πῶς δ' ὁ Παῦλος ἀπεφήνατο, μηδ' ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον ὅμοιον; Πῶς δ' ὁ

66. Ἰω. 1, 21.

68. Γεν. 1, 26.

67. Μάρκ. 11, 32.

69. Ψαλμ. 16, 8.

ἦταν πολὺ κατώτερος ἀπὸ αὐτόν, ἢ σκέψη αὐτὴ φαίνεται πολὺ ἀπίθανη. Τρίτον, ὅτι δὲν πρόσθεσε τίποτε στὸν νόμο, ἀλλὰ φερόταν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ἐκείνου. Τέταρτον, ἔπρεπε, ἂν βέβαια ὁ λόγος γινόταν γι' αὐτόν, νὰ μὴ πεῖ, «θὰ ἀναδείξει, ἀλλὰ “ἀνέδειξε”». Πέμπτον, ὅτι ἔπρεπε νὰ πεῖ, “Κάθε ἄνθρωπος ποὺ δὲν θὰ ἀκούσει τὸν προφήτη αὐτόν”, ἐνῶ λέγοντας «ἐκεῖνον», αὐτόν τὸν διέγραψε. Ἐκτον, γιατί στὸν Ἰωάννη, ποὺ γεννήθηκε μετὰ ἀπὸ πολλές γεννεές, ἔστειλαν γιὰ νὰ ρωτήσουν, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ προφήτης, καὶ ἐκεῖνος εἶπε, «Δὲν εἶμαι»⁶⁶; Γιατὶ προφήτης βέβαια ἦταν, ἀλλὰ δὲν ἦταν ὁ προφήτης. Ἑβδομον, γιατί ὅταν ἦρθε ὁ Σωτῆρας ἐδῶ, ἐκεῖνοι ποὺ ἔβλεπαν τὰ θαύματα ἔλεγαν, «Αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ ὁ προφήτης»⁶⁷; Ἄς ἐξετάσει λοιπὸν καλὰ πόσα εἶναι ἀντίθετα μὲ αὐτόν, καὶ ἂς προσκυνήσει τὸν ἀληθινὸ προφήτη καὶ βασιλιά.

95.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ.

Στό· «Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωση»⁶⁸.

Ἐπειδὴ, σὺ ὁ σοφώτατος καὶ λαμπρότατος, μὲ παρακάλεσες νὰ σοῦ ἐρμηνεύσω τὸ πολυθρύλητο πρόβλημα μὲ συντομία καὶ σαφήνεια, καὶ χωρὶς περιστροφές, τὸ ἓνα ἀντίκειται στὸ ἄλλο. Γιατὶ τὸ σαφές χρειάζεται πολλὰ λόγια, ἐνῶ τὸ σύντομο λίγα. Ὅσο λοιπὸν μοῦ εἶναι δυνατὸ, συνδυάζοντας τὴ σαφήνεια μὲ τὴν συντομία, σοῦ ἀπαντῶ. Πάρα πολὺ καλὰ κάνουν, παραβάλλοντας τὸ ἀνώτερο πρὸς τὸ ἀνώτερο μέρος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε νομίζεις ὅτι εἶναι ἀσαφές, θὰ εἰπωθεῖ μὲ περισσότερὴ σαφήνεια. Ἐνεργοῦν κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο αὐτοὶ ποὺ παριστάνουν τὸν Θεὸ μὲ τὸ ἀνώτερο μέρος τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή μὲ τὴ λογικὴ ψυχὴ. Γιατὶ, αὐτοὶ ποὺ τὸν θεωροῦν μὲ ἀνθρώπινη μορφή, εἶναι τελείως ἡλίθιοι, ἐπειδὴ τὸν περιπλέκουν μὲ αὐτὰ ποὺ λέγονται μὲ συγκατάβαση, καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ σκεφτοῦν τίποτε τὸ πιὸ θεϊκό. Πῶς δηλαδή ἔχει λεχθεῖ, «Θὰ μὲ σκεπάσεις μὲ τὰ φτερά σου»⁶⁹, καί, «Ἐπτὰ μάτια τοῦ Κυρίου ἐπιβλέπουν σ' ὀλόκληρη τὴ γῆ»⁷⁰, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος οὔτε φτερά, οὔτε ἑπτὰ μάτια ἔχει; Καὶ πῶς ὁ Παῦλος δήλωσε, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ τὰ ἐπινοήματα τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ⁷¹; Πῶς ἐπίσης

70. Ζαχ. 4, 10.

71. Πράξ. 17, 29.

Ἡσαΐας εἶπεν, «Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδου καὶ ὡς σίελος ελογίσθησαν, ὁ δὲ Λίβανος οὐχ ἰκανὸς εἰς καῦσιν, καὶ πάντα τὰ τετράποδα οὐχ ἰκανὰ εἰς ὀλοκάρπωσιν, τίνι ὁμοιώσετε Κύριον;». Πῶς δὲ Μωσῆς, οὗ τὴν λέξιν κακούργως πειρῶνται ἐρμηνεύειν, ἔφησε, «Καὶ φυλάξεσθε σφόδρα ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἴδετε πᾶν ὁμοίωμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἧ ἐλάλησε πρὸς ὑμᾶς»;

Πλὴν οὐδ' ἐκεῖνοι τὸ ἀκριβές, ὡς γε ἠγοῦμαι, δογματίζουσιν. Ἀρχῆς γὰρ καὶ βασιλείας ἐστὶν εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ οὐσίας, εἰ δ' εὖ πράξει, καὶ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἀθάνατον ὀριζόμεθα εἶναι τὴν νοερὰν ψυχὴν, ἀλλ' οὐ τῆς θειοτάτης ἐκείνης καὶ ἀνάρχου φύσεως ὁμοούσιον, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχουσαν, ὅσον εἰκὸς κτίσμα τοῦ Κτίσαντος. Εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ κατ' εἰκόνα, δηλονότι καὶ ἡ τῆς γυναικός. Τί οὖν δήποτε εἶπεν ὁ Παῦλος, «Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων, ἡ δὲ γυνὴ δόξα ἀνδρός ἐστι»; Τῆς γὰρ ψυχῆς τῆς γυναικός, ἀθανάτου καὶ ἀφθάρτου οὔσης, ὥσπερ καὶ τῆς τοῦ ἀνδρός, τί δήποτε μετὰ διορισμοῦ τινος τοῦτ' ἔφρασεν ὁ Παῦλος; Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα ἀνθυπενέγκοιεν, ἀνθοπλίζοντος τὸν Μωσέα τῷ Παύλῳ, τό, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», μάλιστα μὲν δυνατὸν εἰπεῖν, ὅτι ἐνικόν ἐστι τὸ εἰρημένον, καὶ οὐ περὶ ἀμφοτέρων εἴρηται, πλὴν οὐ λέξομεν. Εἰ δὲ τὸ ἐξῆς προαγάγοιεν τό, «καὶ ἀρχέτωσαν», πρὸς ἡμῶν ἔσται τὸ εἰρημένον. Δείκνυται γὰρ λαμπρῶς τὸ «κατ' εἰκόνα», ἐν τῷ ἀρχικῷ χαρακτηριζόμενον. Εἰ δ' εἴποιεν, Πῶς οὖν ὁ Παῦλος, τὸν μὲν εἰκόνα θείαν, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρός ἀπεφήνατο; φήσομεν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὁμότιμος ἦν ἡ γυνὴ καὶ τῆς αὐτῆς ἡξιοῦτο ἀρχῆς, ἐπειδὴ δ' ἔπταισεν, ἡλαττώθη καὶ ἡκρωτηριάσθη αὐτῆς ἡ ἀρχὴ καὶ ὑπὸ τὸν ἄνδρα γενήται. Οὐκ ἦνεγκας, φησί, τὴν ἰσοτιμίαν, δέχου τὴν ἐλάττω-

ὁ Ἡσαΐας εἶπε, «Ἐὰν ὅλα τὰ ἔθνη θεωρήθηκαν σὰν σταγόνα ἀπὸ κάδο, καὶ σὰν σάλιο, καὶ ὁ Λίβανος δὲν φτάνει γιὰ κάψιμο, καὶ ὅλα τὰ τετράποδα δὲν ἀρκοῦν γιὰ θυσία, μὲ τί θὰ ἔξομοιώσετε τὸν Κύριο;»⁷². Πῶς πάλι ὁ Μωυσῆς, τοῦ ὁποῖου τὴν λέξη προσπαθοῦν νὰ ἐρμηνεύσουν μὲ τρόπο κακοῦργο, εἶπε, «Καὶ νὰ φυλάξετε πάρα πολὺ καλὰ τὶς ψυχές σας, γιατί δὲν εἶδατε κανένα ὁμοίωμα κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη πὺ μίλησε σὲ σᾶς»;

Ὡστόσο οὔτε καὶ ἐκεῖνοι, ὅπως νομίζω, διδάσκουν τὴν ἀκρίβεια. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα ἐξουσίας καὶ βασιλείας, καὶ ὄχι οὐσίας, καὶ ἐὰν ὁ τρόπος ζωῆς του εἶναι καλός, εἶναι καὶ εἰκόνα ἀρετῆς. Γιατὶ, ὂν καὶ χαρακτηρίζουμε τὴ νοερὴ ψυχὴ ἀθάνατη, ὅμως δὲν εἶναι ὁμοούσια μὲ ἐκείνη τὴν θεϊκώτατη καὶ χωρὶς ἀρχὴ φύση, ἀλλὰ ἀπέχει τόσο πολὺ ἀπὸ ἐκείνην, ὅσο εἶναι φυσικὸ νὰ ἀπέχει τὸ κτίσμα ἀπὸ τὸν Κτίστη. Γιατὶ, ὂν ἡ ψυχὴ εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ, εἶναι φανερὸ πῶς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς γυναίκας εἶναι κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Τότε λοιπὸν γιατί ὁ Παῦλος εἶπε, «Ὁ ἄνδρας δὲν πρέπει νὰ καλύπτει τὸ κεφάλι του, ἐπειδὴ εἶναι εἰκόνα τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ γυναίκα εἶναι δόξα τοῦ ἄνδρα»⁷³; Ἀφοῦ δηλαδὴ ἡ ψυχὴ τῆς γυναίκας εἶναι ἀθάνατη καὶ ἀφθαρτη, ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἄνδρα, γιατί τέλος πάντων τὸ εἶπε αὐτὸ ὁ Παῦλος μὲ κάποια διάκριση; Ἐὰν ὅμως σ' αὐτὰ ἀντιπροβάλλουμε, ὀπλίζοντας τὸν Μωυσῆ ἑναντίον τοῦ Παύλου, τό, «Ἄς κάνουμε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα καὶ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ γίνεῖ ὁμοίός μας»⁷⁴, εἶναι δυνατόν βέβαια νὰ ποῦμε, ὅτι αὐτὸ πὺ εἰπώθηκε εἶναι σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, καὶ δὲν εἰπώθηκε καὶ γιὰ τοὺς δύο, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ τὸ ποῦμε. Ἐὰν ὅμως προσθέσουμε καὶ τὸ λεγόμενον στὴ συνέχεια, «νὰ ἐξουσιάζουν», εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸ πὺ εἰπώθηκε. Γιατὶ φαίνεται καθαρὰ, ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα» ἀναφέρεται στὸ πρῶτο δημιουργημα. Ἐὰν ὅμως ποῦν, Πῶς λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸν ἕνα τὸν χαρακτηρίζει εἰκόνα θεία, ἐνῶ τὴ γυναίκα εἰκόνα τοῦ ἄνδρα; θὰ ποῦμε, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ γυναίκα ἦταν ἰσότιμη καὶ εἶχε τὴν ἴδια ἐξουσία, ἐπειδὴ ὅμως ἔφταιξε, ἐλαττώθηκε καὶ ἀκρωτηριάσθηκε ἡ ἐξουσία της, καὶ ὑποτάχθηκε στὸν ἄνδρα. Δὲν ἀνέχθηκες, λέγει, τὴν

73. Α' Κορ. 11, 7.

74. Γεν. 1, 26.

σιν. «Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἢ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει».

Ὡστε ἡ μὲν κοσμοποιία τὴν πρὸ τῆς ἁμαρτίας τῆς γυναικὸς δηλοῖ ἀρχήν, τὸ δ' ἀποστολικὸν λόγιον τὴν μετὰ τὸ πταῖσμα ὑποταγήν. Ὅτι δὲ τῷ κεχειροτινηθῆσθαι πάντων τῶν ἐπιγείων ἀρχοντα τὸν ἄνθρωπον τὸ «κατ' εἰκόνα» σώζεται, ἄκουσον τοῦ Μελωδοῦ τὰς θείας δέλτους καὶ τὰς βασιλικὰς συλλαβὰς ἐρμηνεύοντος καὶ φράζοντος «Δόξη καὶ τιμῇ ἐσταφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου».

Ὡσπερ γὰρ τὸ Θεῖον πάντων, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεύει. Ἐχει μὲν οὖν τὸ ἀρχικὸν σῶζον τὴν βασιλικὴν εἰκόνα. Τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», εἰ μὴ δοκοίη τισὶν ἐκ παραλλήλου λέγεσθαι, ὡς τό, «Ἐὰν δὲ ἐκοιμήθην καὶ ὤπνωσα», καὶ τό, «Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα», οὕτως ἐρμηνευτέον, ὅτι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐνεχείρησεν ὁ Θεός, ἵν' ἐπιδείξηται τὴν ἀρετὴν καὶ σῶσιν τὴν ὁμοιότητα. Ἐδέξω, φησί, τὴν τιμὴν, δεῖξον τὴν ἀρετὴν, ἵνα τὸ μὲν τῇ δημιουργίᾳ, τὸ δὲ τῇ προαιρέσει τοῦ δημιουργηθέντος ἀνακέηται. Καὶ τάχα τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὲν εἰρησθαι, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», ὕστερον δέ, «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν», οὐ προστεθέντος τό, «καθ' ὁμοίωσιν», ἢ ὡς τὸ αὐτὸ ἐμφαινούσης τῆς λέξεως, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἀναρτηθείσης τῆς ἀρετῆς, ἵν' ἢ τοιοῦτον τὸ εἰρημένον. «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν», ἵν' ἐκ προαιρέσεως γένηται τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Διὸ πρὸ μὲν τῆς δημιουργίας ἀμφοτέρω εἶπε, μετὰ δὲ τὴν δημιουργίαν θάτερον. Ὁ μονογενὴς γοῦν Θεὸς ἐπιδημήσας φησί: «Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς», ὡς τῆς μὲν δημιουργίας τὸ «κατ' εἰκόνα» σωζούσης, τῆς δὲ προαιρέσεως τὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

75. Γεν. 3, 16.

77. Ψαλμ. 3, 6.

76. Ψαλμ. 8, 6-7.

78. Ψαλμ. 40, 2.

ἰσοτιμία, δέξου τὴν ἐλάττωση. «Θὰ ἐξαρτᾶσαι ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι κύριός σου»⁷⁵.

Ὡστε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἀναφέρεται στὴν πρὶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς γυναίκας ἀρχή, ἐνῶ ὁ ἀποστολικὸς λόγος στὴν μετὰ τὴν ἁμαρτία ὑποταγή τῆς γυναίκας. Ὅτι ὅμως μὲ τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀρχηγοῦ ὅλων τῶν ἐπιγείων διασώζεται τὸ «κατ' εἰκόνα», ἄκουσε τὸν Ψαλμωδὸ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει τὰ θεῖα βιβλία καὶ τὶς βασιλικὲς ἐντολὲς καὶ λέγει· «Τὸν στεφάνωσες μὲ δόξα καὶ τιμὴ, καὶ τὸν ἔκανες βασιλιὰ ὅλων τῶν δημιουργημάτων ποὺ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου»⁷⁶. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεὸς εἶναι βασιλιάς ὅλων, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι βασιλιάς ὅλων τῶν ἐπιγείων. Ἐχει λοιπὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸ ὁποῖο διασώζει τὴν βασιλικὴ εἰκόνα. Τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ νομίζουν ὅτι δὲν λέγεται παρόλ- ληλα, ὅπως τό, «Ἐὰν κοιμήθηκα καὶ ἔπεσα σὲ ὕπνο βαθύ»⁷⁷, καὶ τό, «Εἶναι μακάριος αὐτὸς ποὺ κατανοεῖ τὴ θέση τοῦ φτωχοῦ καὶ ἐκείνου ποὺ τὰ στερεῖται ὅλα»⁷⁸, πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται ὡς ἑξῆς· ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε τὴν ἐξουσία, γιὰ νὰ ἐπιδείξει τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ διασώσει τὴν ὁμοιότητα πρὸς αὐτόν. Δέχθηκες, λέγει, τὴν τιμὴ, δεῖξε καὶ τὴν ἀρετὴ, ὥστε τὸ πρῶτο νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴ δημιουργία, ἐνῶ τὸ δεύ- τερο ἀπὸ τὴν προαίρεση αὐτοῦ ποὺ δημιουργήθηκε. Καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἰπώθηκε στὴν ἀρχή, «Ἄς δημιουργήσουμε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα, καὶ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ γίνεῖ ὁμοίός μας»⁷⁹, καὶ ὕστερα, «Καὶ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική του εἰκόνα», χωρὶς νὰ προστεθεῖ καὶ τό· «καθ' ὁμοίωσιν», ἢ ἐπειδὴ ἡ λέξι σήμαινε τὸ ἴδιο μὲ τὴν προηγούμε- νη, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτήθηκε ἡ ἀρετὴ, ὥστε αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε νὰ σημαίνει· «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα», ὥστε μὲ τὴν προαίρεσή του νὰ γίνεῖ ὁμοίος μὲ μᾶς. Γι' αὐτὸ τὰ εἶπε βέβαια καὶ τὰ δύο πρὶν ἀπὸ τὴ δημι- ουργία, ἀλλὰ τὸ ἓνα ἀναφερόταν στὰ μετὰ τὴ δημιουργία. Ὁ μονο- γενεὴς λοιπὸν Θεὸς ὅταν ἦρθε, εἶπε· «Γίνεσθε ὁμοιοὶ μὲ τὸν οὐράνιο Πατέρα μου»⁸⁰, ἐπειδὴ ἡ δημιουργία διασώζει τὸ «κατ' εἰκόνα», ἐνῶ ἡ προαίρεση τὸ «καθ' ὁμοίωση».

79. Γεν. 1, 26.

80. Ματθ. 5, 48.

Εἰ δὲ φαῖεν, Πῶς οὖν, εἴ γε τὴν ἀρχὴν πάντων τὴν ἐπὶ γῆς
 εἴληφεν ὁ ἄνθρωπος, τὰ θηρία δέδοικε; παρείς ἐκείνην τὴν
 ἀπολογίαν, εἴτε ἀληθῆς εἴη, εἴτε μὴ, ἦν τινες ἔφασαν, ὅτι ἐν ταῖς
 θείαις δέλτοις ἡ ἀρχὴ τῶν θηρίων οὐκ ἐνέκειτο, ἀλλ' ὕστερον
 5 παρά τινων προσετέθη, ἐξ εὐθείας τὴν ἀπολογίαν ποιήσομαι.
 Ὅτι ἐξ ἀρχῆς μὲν αὐτῷ, ὅτε ἔλαμπεν ἡ εἰκῶν, πάντα ὑπέκειτο
 (διὸ καὶ ὀνόματα αὐτοῖς ἐπέθηκεν), ἐπειδὴ παρήκουσεν, ἡκρω-
 τηριάσθη αὐτοῦ εἰκότως ἡ ἀρχή, καὶ πάσης μὲν οὐκ ἐξεβλήθη
 (ἵνα μὴ ἔωλος ἡ χάρις εὐρεθῆ), ἡκρωτηριάσθη δέ. Οὐ γὰρ
 10 δίκαιον ἦν τὸν ἠττηθέντα, καὶ στεφανωθῆναι, ἀλλὰ φόβῳ τῶν
 θηρίων σωφρονηθῆναι. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, ὅτε ὁ Νῶε
 τὴν εἰκόνα ταύτην ἀνεκάθηρε, τῷ δικαιοσύνην ἀσμενίσαι, ἦλθε
 πρὸς αὐτὸν πάντα τὰ θηρία, τὴν ἀρχαίαν δουλείαν ὁμολογοῦν-
 τα, καὶ μονονουχὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἁμαρτόντα, καὶ μέρος τῆς ἀρχῆς
 15 ἀπολέσαντα, καταμεμφόμενα. Καὶ τὸν Δανιὴλ δὲ οἱ λέοντες
 ἠδέσθησαν, καὶ τὸ πῦρ τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς, καὶ ἡ ἔχτις τὸν
 Παῦλον οὐδὲν ἔβλαψε. Δι' ὧν οὖν ἀνενεώσαντο τὴν προγο-
 νικὴν ἀρχήν, δῆλός ἐστι κἀκεῖνος εἴληφώς μὲν ὀλόκληρον, ἐκ
 μέρους δ' ἀπολέσας. Καὶ ταῦτ' παρ' ἡμῶν. Εἰ δέ τις ἔχοι βέλτιον
 20 λέγειν, καὶ λεγέτω καὶ ἀκουέσθω.

45.- ΠΑΥΛΩ

Περὶ τῶν τεχνῶν, καὶ δὴ τῆς τῶν λόγων τέχνης.

Πᾶσαι μὲν αἱ τέχναι ταῖς ἐν μελέταις συγκροτοῦνται καὶ
 μείζους γίνονται, ταῖς δ' ἀργίαις ἀπόλλυνται, μάλιστα δὲ ἡ τῶν
 25 λόγων δύναμις. Θεραπευομένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδευομένη, μεγί-
 στη γίνεται, ἀμελουμένη δὲ ῥαδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίπταται.
 Ὅτου δὲ χάριν ταῦτα λέγω, ἴσως οὐκ ἀγνοεῖς, ὁ τὴν θεῖαν
 σοφίαν καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν δίκαιος ὢν ταῖς προσθή-
 καις αὐξεν καὶ μείζους καθιστᾷ.

81. Γεν. 7, 8.

82. Βῆλ καὶ Δράκων 31 ἐ.

Ἐάν ὅμως ποῦν· Πῶς λοιπόν, ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε τὴν ἐξουσία ὄλων τῶν ἐπιγείων, φοβᾶται τὰ θηρία; Παραβλέποντας τὴ δικαιολογία, εἴτε εἶναι ἀληθινὴ εἴτε ὄχι, πού εἶπαν μερικοί, ὅτι στίς ἅγιες Γραφές δὲν ἀναφερόταν ἡ ἐξουσία τῶν θηρίων, ἀλλὰ προστέθηκε ὕστερα ἀπὸ κάποιους, θὰ προσθέσω ἀμέσως τὴν ἀπάντησι. “Ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅταν σ’ αὐτὸν ἔλαμπε ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὅλα ὑποτάσσονταν (γι’ αὐτὸ καὶ ἔδωσε σ’ αὐτὰ τὰ ὀνόματα), ὅταν ὅμως ἔκανε τὴν παρακοή, δικαιλογημένα ἀκρωτηριάσθηκε ἡ ἐξουσία του, καὶ βέβαια δὲν ἐξέπεσε ἀπὸ ὅλη τὴν ἐξουσία (γιὰ νὰ μὴ ματαιωθεῖ ἡ χάρις), ἀλλ’ ὅμως ἀκρωτηριάσθηκε. Γιατὶ δὲν ἦταν σωστὸ αὐτὸς πού νικῆθηκε καὶ νὰ στεφανωθεῖ, ἀλλὰ μὲ τὸν φόβο τῶν θηρίων νὰ σωφρονισθεῖ. “Ὅτι βέβαια αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, φάνηκε ἀπὸ τότε πού ὁ Νῶε ξανακαθάρισε τὴν εἰκόνα αὐτὴν μὲ τὸ ὅτι ἐξευμένισε τὴ δικαιοσύνη, καὶ πῆγαν κοντά του ὅλα τὰ θηρία⁸¹, ὁμολογώντας τὴν ἀρχαία ὑποταγή, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κατηγορώντας ἐκεῖνον πού ἀπὸ τὴν ἀρχή ἀμάρτησε καὶ ἔχασε ἓνα μέρος τῆς ἐξουσίας. Ἀλλὰ καὶ τὸν Δανιὴλ τὸν σεβάσθηκαν τὰ λιοντάρια⁸², καὶ ἡ φωτιὰ τοὺς τρεῖς παῖδες⁸³, καὶ ἡ ὄχι δὲν ἔβλαψε τὸν Παῦλο⁸⁴. Μὲ αὐτὰ λοιπόν μὲ τὰ ὁποῖα ἀνανέωσαν τὴν προγονικὴ ἐξουσία, εἶναι φανερό, ὅτι καὶ ἐκεῖνος πού τὴν ἔλαβε ὀλόκληρη, κατὰ ἓνα μέρος τὴν ἔχασε. Καὶ αὐτὰ βέβαια ἀπὸ μᾶς. Ἐάν ὅμως κάποιος ἔχει νὰ πεῖ κάτι καλύτερο, καὶ ὡς τὸ πεῖ, καὶ θὰ ἀκουσθεῖ.

96.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τίς τέχνες, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν τέχνη τῶν λόγων.

“Ὅλες βέβαια οἱ τέχνες καλλιεργοῦνται μὲ τίς μελέτες καὶ γίνονται καλύτερες, ἐνῶ μὲ τίς ἀργίες χάνονται, ἰδιαιτέρα μάλιστα ἡ δύναμη τοῦ λόγου. Γιατὶ ὅταν καλλιεργεῖται καὶ ποτίζεται γίνεται πάρα πολὺ μεγάλη, ἐνῶ ὅταν παραμελεῖται εὐκόλα ἀπομακρύνεται καὶ χάνεται. Γιὰ ποιὸ λόγο τὰ λέγω τώρα αὐτά, ἴσως δὲν τὸ ἄγνοεῖς, σὺ ὁ ὁποῖος τὴ θεία σοφία καὶ τὴν ἀσκησι τῆς ἀρετῆς πρέπει μὲ προσθήκης νὰ τίς αὐξήσεις καὶ νὰ τίς κάνεις μεγαλύτερες.

83. Δαν. 3, 21 ἔ.

84. Πράξ. 28, 3 ἔ.

4Z.- ΖΩΣΙΜΩ

Προτρεπτική πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς

Πρεσβύτερον ὄντα σε διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ καλούμενον διὰ τὴν χειροτονίαν, φασὶ νεωτερίζειν τοῖς τρόποις, καὶ πάντα
 5 ἀκμάζοντα ἀποκρύπτειν, πράττοντα, λόγῳ μὲν αἰδοῦμαι λέγειν, αὐτὸς δ' οὐκ οἶδ' ὅπως πράττειν οὐκ ἐρυθριᾶς. Εἰ τοίνυν ἀληθεύουσιν, ἀρίστην κἂν ἐπὶ γήρωσ δεῖξον μεταβολήν, ἵνα κακεῖνοι, πανσάμενοι τῶν κωμωδιῶν, παλινωδίαν ἄσσειεν.

4H.- ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ

10

Ἐπαινετική.

Ἦσθην ὑπερφυῶς πυθόμενος τὴν σὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπήν, καὶ τοὺς φίλους συνησθῆναι παρεσκεύασα, τὴν εὐκτατοτάτην αὐτοῖς καὶ ἐρασμιωτάτην εὐαγγελισάμενος ἀκοήν. Εἰ τοίνυν θούλει ἡμᾶς μὲν ἐπὶ πλεῖον πανηγυρίζειν (ἡῆδιον γὰρ τὰς
 15 σὰς ἐορτάζομεν εὐδοκμηήσεις), σαυτῷ δὲ κλέος οὐρανόμηκες κατασκευάσαι, μὴ παύσοιο ταῦτα θηρώμενος, ἃ καὶ παρὰ Θεῷ εὐδόκιμον, καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἀοίδιμόν σε παρασκευάσει.

4Θ.- ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ ἐσφαλμένης κρίσεως.

20 Οἱ τῷ κανόνι τοὺς μὴ κανόνας προσάγοντες, καὶ διὰ τοῦτο τὸν καὶ τοὺς ἄλλους κανονίσαι δίκαιον ὄντα δοκιμάζοντες, οὐ μοι δοκοῦσι τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων ἔχειν ὀρθήν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκακώθησαν τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς δι' ἐκουσίας νόσου, σφάλονται λοιπὸν καὶ περὶ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων. Τὸ
 25 γοῦν δικαίῳ καὶ ἀνδρείῳ καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι φοβερῷ, τυφὸν καὶ ὀφρῦν ἐπιφημίζουσι, διὰ τούτου πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς τὸν εἰς αὐτὴν δρόμον ἐγκόψαι μηχανώμενοι. Τῇ γὰρ σύνεγγυς κακία τὴν ἀρετὴν ὀνομάζειν τολμῶσιν. Οὐκοῦν μεμφέσθωσαν οἱ τοιοῦτοι καὶ τῷ λέοντι, ὅτι βλοσυρὸν καὶ βασιλι-

97.- ΣΤΟΝ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτική πρὸς ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς.

Ἐάν καὶ εἶσαι πρεσβύτερος λόγῳ ἡλικίας, καὶ ὀνομάζεσαι λόγῳ τῆς χειροτονίας, λένε ὅτι ἀκολουθεῖς νέους τρόπους ζωῆς, καὶ ὅτι, ἐνῶ κάνεις ὅλα τὰ νεωτεριστικά, τὰ ἀποκρύβεις, καὶ ἐνῶ ἐγὼ μὲ λόγια ντρέπομαι νὰ τὰ πῶ, σύ, δὲν ξέρω πῶς, ἐνῶ τὰ κάνεις, δὲν κοκκινίζεις. Ἐάν λοιπὸν ἀληθεύουν, ἔστω καὶ στὰ γερατεία σου δείξε μεταμέλεια, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι, ἀφοῦ παύσουν τὶς διακωμωδήσεις, νὰ γιορτάσουν τὴν ἐπιστροφή σου.

98.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

Ἐπαινετική.

Χάρηκα ὑπερβολικὰ μαθαίνοντας τὴν πρόοδό σου πρὸς τὸ καλύτερο, πὺ ἐκανα καὶ τοὺς φίλους νὰ χαροῦν μαζί σου, κάνοντάς τους γνωστὴ τὴν εὐχάριστη ἀγγελία πὺ εὔχονταν καὶ ἐπιθυμοῦσαν πολὺ. Ἐάν λοιπὸν θέλεις νὰ πανηγυρίζουμε περισσότερο (γιατὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση γιορτάζουμε τὶς προόδους σου), ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτό σου νὰ ἐτοιμάσεις δόξα οὐράνια, νὰ μὴ πάψεις νὰ ἐπιδιώκεις αὐτά, πὺ καὶ στὸν Θεὸ θὰ σὲ κάνουν ἀποδεκτό, καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀείμνηστον.

99.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν ἐσφαλμένη κρίση.

Αὐτοὶ πὺ στὸν κανόνα προσθέτουν καὶ αὐτοὺς πὺ δὲν εἶναι κανόνες, καὶ γι' αὐτὸ προσπαθοῦν νὰ κάνουν καὶ τοὺς ἄλλους κανονικούς, δὲν μοῦ φαίνονται ὅτι ἔχουν ὀρθὴ κρίση γιὰ τὰ πράγματα. Γιατὶ, ἐπειδὴ ἔχουν πάθη βλάβη στὸ λογιστικὸ τῆς ψυχῆς, λόγῳ ἐκούσιας νόσου, κάνουν λάθος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων. Ἐτσι λοιπὸν στὸν δίκαιο καὶ ἀνδρεῖο, πὺ εἶναι φοβερός σ' ἐκείνους πὺ ἁμαρτάνουν, αὐτοὶ ἀποδίδουν ἀλαζονεία καὶ ὑπεροψία, ἐπιδιώκοντας μὲ αὐτὸ νὰ κόψουν σ' ὅλους τοὺς ἐραστὲς τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμο πρὸς αὐτήν. Τολμοῦν δηλαδὴ νὰ λένε, ὅτι ἡ ἀρετὴ βρίσκεται κοντὰ στὴν κακία. Λοιπὸν ἄς κατηγορήσουν αὐτοὶ καὶ τὸ λιοντάρι, ἐπειδὴ βλέπει κατὰ τρόπο βλοσυρὸ καὶ βασιλικό, καὶ ὄχι σὰν πίθηκος,

κόν, καὶ οὐ πιθήκειον, βλέπει, καὶ τοὺς μίμους τῶν γελοίων ἀποδεχέσθωσαν, ὅτι γέλωτα κινουῖσιν ἄτοπον.

Ρ'— ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

5 Ὅτι οὐ τοῖς ἀδικουμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπικρέματα ὁ κίνδυνος.

Οὐ τοῖς ἀδικουμένοις, ὧ βέλτιστε, ἀλλὰ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπικρέματα ὁ κίνδυνος ἅπας, οὗς καὶ ἀγωνιᾶν καὶ τρέμειν δίκαιον. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐ τὸ ἀδικεῖσθαι κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀδικεῖν καὶ τὸ μὴ εἰδέναι φέρειν ἀδικούμενον.

10

ΡΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν.

Εἴρηται καλῶς τινι τῶν ἔξωθεν οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν. Εἰ τοίνυν κακεῖνω
15 τοῦτο εὖ καὶ καλῶς ἔδοξεν, ἐπὶ πενία μὴ αἰσχυνώμεθα, ἀλλὰ μὴδ' ὄνειδος ταύτην ἠγώμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τὴν κακίαν μετενέγκωμεν τοῦτον τὸν φόβον.

ΡΒ'— ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ τῶν ἐγκωμίων τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τύχης.

20 Ἐπειδὴ πολλοὺς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐγκωμιάζων, καὶ τύχης μέμνησαι, ἠδέως ἂν σου πυθοίμην, πῶς οἶόν τε ἀμφοτέρω συνελθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος πρὸς τὴν προαίρεσιν βλέπει, ἡ δὲ τύχη ἐγκωμιάζεσθαι τὸν ἀγαθὸν οὐκ ἐπιτρέπει, μακαρίζεσθαι δὲ οὐ κωλύει. Πάμπολυ γὰρ καὶ καθ' ὑμᾶς τοὺς τὰ Ἐλ-
25 λήνων πρεσβεύοντας μακαρισμὸς ἐπαίνου διενηνόχει. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ τῆς τύχης, ὁ δὲ ἐκ τῆς προαιρέσεως τίττεται. Γράψον τοιγαροῦν μοι, ὧ σοφέ, πῶς τῷ ἐπαινουμένῳ ὁ τῆς τύχης ἀρμόττει λόγος, ἢ πῶς τῷ ὑπὸ τῆς τύχης τοιούτῳ, ὧς φατε, γενομένῳ ἐγκώμιον πρέπει. Θάτερον γὰρ θατέρῳ μάχεται. Εἰ
30 μὲν γὰρ ἄκων τοιοῦτός ἐστι, μὴ ἐπαινείσθω, εἰ δ' ἐκῶν, ἡ τύχη

καὶ ἅς κάνουν ἀποδεκτοὺς αὐτοὺς ποὺ μιμοῦνται τοὺς γελοίους, ἐπειδὴ προκαλοῦν ἀηδιαστικὸ γέλιο.

100.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΩΝΑ

“Οτι ὁ κίνδυνος ἀπειλεῖ ὄχι αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦν.

“Ο κίνδυνος, φίλε μου, δὲν ἀπειλεῖ αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦν, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ἔχουν καὶ ἀγωνία καὶ νὰ τρέμουν. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, κακὸ δὲν εἶναι τὸ νὰ ἀδικεῖται κάποιος, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀδικεῖ, καὶ νὰ μὴ γνωρίζει νὰ τὸ ὑποφέρει ἀδικούμενος.

101.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι δὲν εἶναι ἀξιόμειπη ἡ φτώχεια, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ὑποφέρει κανεὶς μὲ εὐγένεια τὴ φτώχεια.

Ἔχει εἰπωθεῖ ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς μὴ χριστιανούς, ὅτι ἡ φτώχεια δὲν εἶναι ντροπὴ, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ὑπομένουμε τὴ φτώχεια μὲ εὐγένεια. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σ' ἐκεῖνον αὐτὸ φάνηκε ὅτι εἶναι καλὸ, νὰ μὴ ντρεπόμαστε γιὰ τὴ φτώχεια μας, οὔτε καὶ νὰ τὴν θεωροῦμε προσβολή, ἀλλὰ τὸν φόβο αὐτὸν νὰ τὸν μεταφέρουμε γιὰ τὴν κακία.

102.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Γιὰ τὰ ἐγκώμια τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν τύχη.

Ἐπειδὴ, ἐγκωμιάζοντας πολλοὺς καλοὺς ἀνδρες, ἀναφέρεις καὶ τὴν τύχη, εὐχαρίστως θὰ σὲ ρωτοῦσα γιὰ νὰ μάθω, πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὰ τὰ δύο νὰ συνυπάρχουν. Γιατὶ ὁ ἔπαινος ἀποβλέπει στὴν προαίρεση, ἐνῶ ἡ τύχη δὲν ἐπιτρέπει ὁ ἀγαθὸς νὰ ἐγκωμιάζεται, ἀλλὰ δὲν ἐμποδίζει νὰ μακαρίζεται. Γιατὶ, καὶ σύμφωνα μὲ σᾶς, ποὺ ἀποδέχεσθε τὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁ μακαρισμὸς διαφέρει πάρα πολὺ ἀπὸ τὸν ἔπαινο. Γιατὶ ὁ ἕνας γεννιέται ἀπὸ τὴν τύχη, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν προαίρεση. Πές μου λοιπὸν, σοφέ, πῶς ταιριάζει σ' αὐτὸν ποὺ ἐπαινεῖται, ὁ λόγος τῆς τύχης, ἢ πῶς σ' αὐτὸν, ποὺ, ὅπως λέτε, ἔγινε αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴν τύχη, ταιριάζει ἐγκώμιο. Γιατὶ τὸ ἕνα μάχεται τὸ ἄλλο. Ἄν δηλαδὴ χωρὶς νὰ τὸ θέλει εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι, νὰ μὴν ἐπαι-

χώραν μὴ ἐχέτω. Εἰ τρόπαιον ἔστησε καὶ ἀνακηρυττέσθω, εἰ δὲ ἢ τύχη τοῦτο κατώρθωσε, μὴ ἀπολανέτω ἐπαίνων. Εἰ ἠγωνίσαστο, στεφανούσθω, εἰ δὲ οὐκ ἠγωνίσαστο, μὴ ἐπαινεῖσθω.

5 ΡΓ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς τῶν Ζωσίμου τε καὶ Χαιρήμονος καὶ Μάρωνος
ὑδρεώς τε καὶ ἀσελγείας.

Εἰ μὲν, ὡς δία ἀνείρξων τὴν ὑδριν καὶ τὴν ἀσέλγειαν Ζωσίμου τε καὶ Χαιρήμονος καὶ Μάρωνος, ὑπαντιάσαι αὐτοῖς
10 προήρησαι, πολλῆς σοι δεῖ καὶ τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας, εἰ δ' ὡς αὐτοβοεὶ περιεσόμενος, σαντὸν ἀπατῶν λανθάνεις. Τοσαύτην γὰρ ἑαυτοῖς εἰσφέρουσι συμμαχίαν, ὅταν ἀγαθὸν τινα ἄνδρα δέῃ ἀμύνασθαι, ὅσῃν κινουῖσι πρὸς ἑαυτοὺς ἄμιλλαν, ὅταν περὶ τῆς τῶν κακῶν πλεονεξίας ἀμφισθητῶσιν.
15 Ἐν γὰρ τοῖς κοινοῖς συμβαίνοντες, ἐν τοῖς ἰδίοις διαφέρονται, καὶ ἀπρόσομαχον ἐπιδεικνύμενοι ῥώμην ἐν τῷ τὴν ἀρετὴν, τόγε ἦκον εἰς αὐτούς, σβέσαι, ἐν τῇ περὶ τῶν πρωτείων ἀμίλλῃ ἄσπονδον πρὸς ἑαυτοὺς ἐγείρουσι πόλεμον.

ΡΔ'— ΑΝΤΙΟΧΩ

20 Ὅτι αἰσχρὸν τὸ νικᾶν ἐν οἷς χρῆ ἠττᾶσθαι, καὶ αἰσχρότερον τὸ ἠττᾶσθαι ἐν οἷς χρῆ νικᾶν.

Ὡσπερ ἐν οἷς χρῆ ἠττᾶσθαι, τὸ νικᾶν αἰσχρὸν, οὕτως ἐν οἷς χρῆ νικᾶν, τὸ ἠττᾶσθαι αἰσχρότερον. Οὐ γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ νίκη καλόν, ἀλλ' ἢ μὲν τὴν ὑπόθεσιν ἔχουσα καλὴν καὶ γενναίαν,
25 ἀρίστη, ἢ δὲ καὶ αἰσχρὰν καὶ φαύλην, κακίστη. Οἷον (ἴν' ἀπὸ τῶν παρ' Ἑλλησιν ἀδομένων τὴν ἀπόδειξιν ποιήσωμαι) ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους πόλεμος καὶ νόμιμος εἶναι δοκεῖ καὶ ἀναγκαῖος, ὁ δὲ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ παράνομος καὶ οὐδ' ἐγκωμίων ἀπολαύει ὁ τρεψάμενος. Τοσοῦτῳ γὰρ πλεόν τῶν
30 ἄλλων αἰσχύνεται, ὅσῳπερ ἂν πλεόν τι τῶν ἄλλων ἐργάσηται.

νεῖται, ἐὰν ὅμως ἔγινε μὲ τὴ θέλησή του, ἢ τύχη δὲν πρέπει νὰ ἔχει θέση. Ἐὰν ἔστησε τρόπαιο, νὰ ἀνακηρύσσεται, ἐὰν ὅμως ἢ τύχη τὸ ἔκανε αὐτό, νὰ μὴ ἐπαινεῖται. Ἐὰν ἀγωνίσθηκε, νὰ στεφαινώνεται, ἐὰν ὅμως δὲν ἀγωνίσθηκε, νὰ μὴ ἐπαινεῖται.

103.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴν ὕβρη καὶ τὴν ἀσέλγεια τοῦ Χαιρήμονα,
τοῦ Ζωσίμου καὶ τοῦ Μάρωνα.

Ἐὰν βέβαια ἀποφάσισης νὰ συναντήσεις τὸν Ζώσιμο καὶ τὸν Χαιρήμονα καὶ τὸν Μάρωνα μὲ σκοπὸ νὰ ἐμποδίσεις μὲ τὴ βία τὴν ἀκολασία καὶ ἀσέλγεια, χρειάζεσαι καὶ πολλὴ προετοιμασία, καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἂν ὅμως τὸ κάνεις γιὰ νὰ τοὺς σώσεις ἀπὸ αὐτὰ τὰ κακὰ μέσα σὲ μιὰ στιγμή, ἀπατᾶς τὸν ἑαυτό σου χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνεις. Γιατὶ τόσο πολὺ συμμαχοῦν μεταξύ τους, ὅταν χρειάζεται νὰ ἀντιμετωπίσουν κάποιον ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅση ἄμιλλα δείχνουν μεταξύ τους ὅταν ἔχουν ἀμφιβολία γιὰ τὴν πλεονεξία τῶν κακῶν. Γιατὶ, ἐνῶ στὰ κοινὰ συμβαδίζουν, στὰ ἰδιαίτερα διαφωνοῦν, καὶ δείχνοντας ἀκαταμάχητη δύναμη, προκειμένου νὰ σθήσουν τὴν ἀρετὴ, ὅσο βέβαια ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς, στὴν ἄμιλλά τους γιὰ τὰ πρωτεῖα κάνουν ἀμείλικτο πόλεμο μεταξύ τους.

104.– ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ

“Ὅτι εἶναι αἰσχρὸ τὸ νὰ νικᾷ κανεὶς σὲ ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ νικεῖται, καὶ αἰσχρότερο τὸ νὰ νικεῖται σὲ ὅσα πρέπει νὰ νικᾷ.

“Ὅπως σ’ ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ νικηθοῦμε, τὸ νὰ νικήσουμε εἶναι αἰσχρὸ, ἔτσι καὶ σ’ ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ νικᾷμε, τὸ νὰ ἡττηθοῦμε εἶναι πιὸ αἰσχρὸ. Γιατὶ δὲν εἶναι σὲ ὅλα καλὸ ἢ νίκη, ἀλλὰ ἐκείνη βέβαια πού ἀφορᾷ ὑπόθεση καλὴ καὶ γενναία εἶναι ἄριστη, ἐνῶ ἐκείνη πού ἀφορᾷ ὑπόθεση αἰσχροὴ καὶ ἀσήμαντη εἶναι κάκιση. Γιὰ παράδειγμα (γιὰ νὰ παρουσιάσω τὴν ἀπόδειξη ἀπὸ αὐτὰ πού λέγονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες), ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς ἀλλόφυλους, καὶ νόμιμος φαίνεται καὶ ἀναγκαῖος, ἐνῶ πρὸς τοὺς ὁμόφυλους καὶ παράνομος εἶναι καὶ δὲν ἐγκωμιάζεται αὐτὸς πού νίκησε. Γιατὶ τόσο περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ντρέπεται, ὅσο κάτι περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους κάνει. Γιατὶ

Ἐμφυλίου γὰρ πολέμου ἀργαλεώτερον οὐδέν. Εἰ τοίνυν ἔνθα σώματος ὁ θάνατος τοσαύτη ἐστὶν ἡ διαφορά, καίτοι μιᾶς οὕσης τῆς φύσεως, οἱ τοῖς μὲν δαίμοσιν ὑποκατακλινόμενοι, κατὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν ὀπλιζόμενοι ἀνεκτὰ ποιεῖν δόξαιεν; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Καίτοι ἐνταῦθα οὐ σώματος θάνατος παρακολουθεῖ (ἦττον γὰρ ἦν κακόν), ἀλλὰ ψυχῆς ὄλεθρος οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν παραπέμπων τοὺς σκανδαλισθέντας, ἀλλὰ θανάτου παντὸς παρασκευάζων χαλεπώτερον βιώσαι θίον, καὶ τὰ τῆς συγγενείας δὲ δικαιώματα καὶ μείζονα καὶ θειότερα. Διὸ καὶ οὐρανῷ πρόπευσαν πολιτείαν πολιτεύεσθαι προστετάγμεθα. Εἰ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς στρατευομένων τάναντία πράττοντες ἀλώμεν, τῶν ὑπὲρ μὲν τῶν πατρίδων ἀναλαμβάνοντων τὰ ὄπλα, κατὰ δὲ τῶν βαρβάρων χωρούντων, ποία ἡμῖν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς, ἢ τίς πεισθῆναι σωθήσεσθαι τοὺς πράττοντας ἐκεῖνα τὰ εἰς τὴν ἀπώλειαν σαφῶς παραπέμποντα;

ΡΕ'— ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ

Περὶ ἀχαριστίας.

Μανθάνω ὡς, ἐλέου τυχόν, τὴν σαυτοῦ γνώμην ἄσπονδον ἤλεγξας, οὐχ ὅτι πέπονθας εὖ μετριάζων, ἀλλὰ τὸν εὖ πεπονηκότα μισῶν, ὅτι δεδύνηται δρᾶσαι. Εἰ τοίνυν ταῦτα ἀληθῆ τυγχάνει, πᾶσι προκηρύττεις, ὅτι ἐλέου τυγχάνεις ἀνάξιος. Εἰ γὰρ οὐκ εἰς εὐχαριστίαν τρέπεις, ἀλλ' εἰς μνησικακίαν τὴν εὐεργεσίαν, τίς ἀνέξεται εὖ ποιῆσαι τὸν καὶ τὴν τῶν θηρίων ἀγριότητα νικῶντα; Ἔστι γὰρ ἐν ἐκείνοις, ἃ καὶ εὐεργεσίας καὶ αἰσθε-
25 ται καὶ μέμνηται καὶ ἀμείβεσθαι, ὡς ἐνδέχεται, σπουδάξει.

ΡΣ'— ΙΣΙΔΩΡῶ ΔΙΑΚΟΝῶ

Ἵτι τοῖς παλαιοῖς, Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς, οὐ διὰ γραμμάτων ὁ Θεὸς διελέγετο, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ.

Ἀκούσας μὲν ἴσως ἀπιστήσεις, νοήσας δέ, εὖ οἶδ' ὅτι οὐ

τίποτε δὲν ὑπάρχει πιὸ φοβερὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖ ὅπου πρόκειται γιὰ θάνατο σώματος εἶναι τόσο μεγάλη ἢ διαφορά, μολονότι ἡ φύση εἶναι μία, αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ τῆ μιᾶ ὑποκλίνονται στοὺς δαίμονες, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὀπλίζονται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι κάνουν πράγματα ἀνεκτά; Ἐγὼ πάντως δὲν νομίζω. Ἄν καὶ ἐδῶ δὲν ἀκολουθεῖ θάνατος σώματος (γιατὶ θὰ ἦταν μικρότερο κακό), ἀλλὰ καταστροφή ψυχῆς, ποὺ δὲν στέλνει αὐτοὺς ποὺ σκανδαλίστηκαν στὴν ἀνυπαρξία, τοὺς κάνει νὰ ζήσουν ζωὴ φοβερώτερη ἀπὸ κάθε θάνατο, καὶ τοὺς στερεῖ τὰ δικαιώματα τῆς συγγένειας, ποὺ καὶ μεγαλύτερα εἶναι καὶ θεϊκώτερα. Γι' αὐτὸ ἔχουμε διαταχθεῖ νὰ ἔχουμε συμπεριφορὰ τέτοια ποὺ πρέπει στοὺς οὐρανούς. Γιατί, ἂν συλληφθοῦμε νὰ κάνουμε τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ στρατεύονται πάνω στὴ γῆ, ποὺ παίρνουν τὰ ὅπλα γιὰ τὴν πατρίδα, καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν βαρβάρων, ποιά ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ὑπάρχει σὲ μᾶς, ἢ ποιὸς θὰ πεισθεῖ, ὅτι θὰ σωθοῦν αὐτοὶ ποὺ κάνουν ἐκεῖνα ποὺ στέλνουν φανερὰ στὴν ἀπώλεια;

105.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὴν ἀχαριστία.

Μαθαίνω πῶς, ἐνῶ ἔτυχες εὐσπλαχνίας, ἀπέδειξες ἀδιάλλακτη τὴ διάθεσή σου, ὅχι ὅτι εὐεργετήθηκες ἐπειδὴ ἔδειξες μετριοφροσύνη, ἀλλ' ἐπειδὴ μισεῖς αὐτὸν ποὺ σὲ εὐεργέτησε, γιὰ τὸ ὅτι μπόρεσε νὰ τὸ κάνει. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἀληθινά, διακηρύττεις σὲ ὅλους, ὅτι εἶσαι ἀνάξιος εὐσπλαχνίας. Γιατί, ἐὰν δὲν μετατρέπεις τὴν εὐεργεσία σὲ εὐχαριστία, ἀλλὰ σὲ μνησικακία, ποιὸς θὰ ἀνεχθεῖ νὰ εὐεργετήσῃ αὐτὸν ποὺ ξεπερνᾷ καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν θηρίων; Γιατὶ ὑπάρχουν ἀνάμεσα σ' αὐτά, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καὶ αἰσθάνονται τὴν εὐεργεσία, καὶ τὴν θυμοῦνται, καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀνταμείψουν ὅσο εἶναι δυνατόν.

106.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Ἔστι μὲ τοὺς παλαιούς, τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ Θεὸς δὲν διαλεγόταν μὲ γράμματα, ἀλλ' ὁ ἴδιος.

Ἀκούοντας ἴσως βέβαια νὰ μὴ πιστέψεις, ὅταν ὁμως σκεφθεῖς

μόνον θαυμάσεις, ἀλλὰ καὶ κροτήσεις. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς
 μὲν ἄπιστον ὀφθησόμενον, μετὰ δὲ ταῦτα, οὐ μόνον θαυμαστόν,
 ἀλλὰ καὶ κρότου ἄξιον φανησόμενον; Εἶπομι συντόμως ἐν
 βραχέσι συλλαβαῖς, μέγιστα πελαγῶν νοήματα ἐνσημηνάμενος.
 5 Τοῖς παλαιοῖς ὁ Θεὸς οὐ διὰ γραμμάτων διελέγετο, ἀλλὰ δι'
 ἑαυτοῦ καθαρὰν εὐρίσκων αὐτῶν τὴν γνώμην καὶ τῆς ἄνευ
 μεσίτου διδασκαλίας ἄξιαν. Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν γραμμάτων
 ἄνευ διελέγετο καὶ τῷ Νῶε καὶ τῷ Ἀβραάμ καὶ τοῖς εὐδοκίμοις
 ἀπόγονοις ἐκείνου, ὧν εἷς ἦν καὶ κορυφαιότατος ὁ πᾶσαν τοῦ
 10 διαβόλου τὴν δύναμιν συγκόψας καὶ τὰ βέλη αὐτοῦ ἀναλώσας
 καὶ τὴν φαρέτραν κενώσας, ὁ ἀοίδιμος, φημί, Ἰῶβ ὅτε δὲ εἰς
 αὐτὸν τῆς κακίας τὸν πυθμένα κατηνέχθη ὁ δεῖλαιος τῶν Ἰου-
 δαίων δῆμος, τότε λοιπὸν τὰ γράμματα ἀναγκαῖα εἶναι ἐνομί-
 σθη καὶ ἡ διὰ τούτων ὑπόμνησις. Εἰ δὲ νομίζεις ἐν τῇ Παλαιᾷ
 15 τοῦτο μόνον γεγενῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῆς Καινῆς μὴ κεκυρῶσθαι,
 φήσομαι, ὅτι μάλιστα πάντων τοῦτο καὶ ἐν αὐτῇ δείκνυται.
 Οὐδὲ γὰρ τοῖς θεσπεσίοις ἀποστόλοις γραπτὸν τι δέδοται, ἀλλ'
 ἀντὶ γραμμάτων ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπηγγέλθη χάρις.
 «Ἐκεῖνος γὰρ ὑμᾶς», φησὶν, «ἀναμνήσει πάντα».
 20 Εἰ δὲ νομίζεις τοὺς ἐγγράφους τῶν ἀγράφων νόμων κυριω-
 τέρους εἶναι, ἄκουσον τί φησὶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς· «Διαθήσομαι
 αὐτοῖς διαθήκην καινὴν, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ διάνοιαν
 αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς». «Καὶ ἔσον-
 ται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ». Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος, Μωσέως μεί-
 25 ζονα ἐμπεπιστεύθαι δισχυριζόμενος, ἔλεγεν εἰληφέναι νόμον,
 οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίνοις ἐγγεγραμμένον, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας
 σαρκίνοις ἐντυπωθέντα, οὗ ὁ καταφρονῶν οὐ καταλεύσεται
 κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ πικροτάτη παραδίδοται κολά-
 σει. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ χρόνου διππεύοντος καὶ καθάπερ ἵππου
 30 ὀξύτατου θέοντος, οἱ μὲν δογμάτων ἕνεκεν ἐξώκειλαν, οἱ δὲ
 βίου, ἀναγκαίως πάλιν ἐδέησεν τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων διορ-
 θώσεως Παραβεβασμένων γὰρ τῶν ἀγράφων, ἐπὶ τὰ ἐγγραφα

85. Γεν. 7, 1 ἔ.

87. Ἰωβ 40, 1 ἔ.

86. Γεν. 12, 1 ἔ.

88. Ἰω. 14, 26.

γνωρίζω καλά, ὅτι ὄχι μόνο θὰ θαυμάσεις, ἀλλὰ καὶ θὰ τὸ ἐπικροτή-
σεις. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ πού ἀρχικὰ βέβαια θὰ φανεῖ ἀπίστευτο, καὶ
μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὄχι μόνο θὰ φανεῖ ἀξιοθαύμαστο, ἀλλὰ καὶ ἄξιο χει-
ροκροτημάτων; Θὰ τὸ πῶ σύντομα μὲ λίγες λέξεις, φανερώνοντας
νοήματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πελάγη. Στους παλιούς ὁ Θεὸς δὲν
μιλοῦσε μὲ γράμματα, ἀλλὰ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος, ὅταν εὗρισκε τὴ διάθε-
σή τους καθαρή καὶ ἄξια νὰ δεχθεῖ διδασκαλία χωρὶς μεσίτη. Καὶ
αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ αὐτὰ πού ἔλεγε προφορικὰ καὶ στὸν Νῶε⁸⁵,
καὶ στὸν Ἀβραάμ⁸⁶, καὶ στοὺς διακεκριμένους ἀπογόνους του, ἕνας
ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ πιὸ κορυφαῖος, αὐτὸς πού κατέκοψε ὅλη
τὴ δύναμη τοῦ διαδόλου, καὶ κατέστρεψε τὰ βέλη του, καὶ ἄδειασε τὴ
φαρέτρα του, ἐννοῶ ὁ ἀειμνηστος Ἰώβ⁸⁷. Ὅταν ὅμως τὸ ἄθλιο πλῆθος
τῶν Ἰουδαίων κατέβηκε στὸν πυθμένα τῆς κακίας, τότε λοιπὸν θεω-
ρήθηκε ὅτι ἦταν ἀπαραίτητα καὶ τὰ γράμματα καὶ ἡ ὑπενθύμιση
μέσω αὐτῶν. Ἄν ὅμως νομίζεις, ὅτι μόνο στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἔγινε
αὐτό, καὶ στὴν Καινὴ δὲν ἐπικυρώθηκε, θὰ μποροῦσα νὰ σοῦ πῶ, ὅτι
αὐτὸ φαίνεται περισσότερο σ' αὐτήν. Γιατὶ οὔτε στοὺς θεόπνευστους
ἀποστόλους δόθηκε κατὶ γραπτὸ, ἀλλὰ ἀντὶ γραμμάτων δόθηκε ἡ
ὑπόσχεση τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ λέγει: «Ἐκεῖνος θὰ
σᾶς τὰ ὑπενθυμίσει ὅλα»⁸⁸.

Ἐὰν ὅμως νομίζεις ὅτι οἱ γραπτοὶ νόμοι εἶναι πιὸ ἔγκυροι ἀπὸ
τοὺς ἄγραφους, ἄκουσε τί λέγει ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς: «Θὰ τοὺς δώσω
καινούργια διαθήκη, δίνοντας τοὺς νόμους μου στὴ διάνοιά τους, καὶ
θὰ τοὺς ἀναγράψω στὶς καρδιές τους»⁸⁹. – «Καὶ θὰ γίνουν ὅλοι διδαγ-
μένοι ἀπὸ τὸν Θεό»⁹⁰. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ἰσχυριζόμενος ὅτι τοῦ
ἐμπιστεύθηκε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι στὸν Μωυσῆ, ἔλεγε ὅτι ἔλαβε τὸν
νόμο, ὄχι γραμμένο σὲ λίθινες πλάκες, ἀλλὰ τυπωμένον στὶς σάρκινες
πλάκες τῆς καρδιάς⁹¹, τὸν ὁποῖο, αὐτὸς πού τὸν περιφρονεῖ, δὲν θὰ
λιθοβοληθεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν παλιὸ νόμο, ἀλλὰ θὰ παραδοθεῖ σὲ
πολὺ ὀδυνηρὴ κόλαση. Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς ὁ χρόνος περνᾷ σὰν
ἔφιππος καὶ τρέχει σὰν ταχύτατο ἄλογο, ἄλλοι λοξοδρομήσαν ἐξαι-
τίας δογματικῶν διδασκαλιῶν, καὶ ἄλλοι ἐξαιτίας τῆς ζωῆς τους,
ἔγινε ἀπαραίτητη ἡ διόρθωσή τους μὲ γράμματα. Γιατί, ἐφόσον πα-

89. Ἱερ. 32, 39-40.

90. Ἱερ. 54, 13.

91. Β' Κορ. 3, 3.

εἰκότως ὤρμησεν ὁ παντί τρῶπῳ τὸ ὑπήκοον εἰς ἀρετὴν ἐνα-
 γαγεῖν βουλόμενος Ἐννοεῖν τοίνυν χρὴ ἡμᾶς, ἡλίκη ἐστὶ κατη-
 γορία, τὸ τοὺς οὕτω ὀφείλοντας ζῆν εἰλικρινῶς, ὡς μηδὲ γραμ-
 μάτων δεῖσθαι, ἀλλ' ἀντὶ βιβλίων παρέχειν τὰς ψυχὰς τῷ θεῷ
 5 Πνεύματι, ἐπειδὴ τὴν τιμὴν ἀπωλέσαμεν ταύτην καὶ κατέστη-
 μεν εἰς τὴν τῶν γραμμάτων χρεῖαν, μηδὲ τῷ δευτέρῳ βοηθήματι
 χρῆσθαι πάλιν εἰς δέον. Εἰ γὰρ ἔγκλημα τὸ γραμμάτων δεῖσθαι,
 καὶ μὴ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπισπᾶσθαι διὰ καθαροῦ βίου
 διδασκαλίαν, σκοπῆσαι ἂν εἶημεν δίκαιοι, ἡλίκον ἐστὶν κακόν,
 10 τὸ μηδὲ μετὰ τσοαύτην καὶ τηλικαύτην βοήθειαν («Νόμον»,
 γὰρ φησιν, «εἰς βοήθειαν ἔδωκεν») ἐθέλειν κερδαίνειν, ἀλλ' εἰ-
 κῆ καὶ μάτην κείμενα τὰ γράμματα περιορᾶν, καὶ μείζονα προ-
 καλεῖσθαι τὴν κόλασιν.

PZ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

15 *Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπόρου, καὶ πῶς ὁ λόγος
 σπεύρεται.*

Ἐπειδὴ γέγραφας, Πῶς τὸν λόγον σπεύρεσθαι, κατ' ἀρχὰς
 φάμενος, εἶπεν, «Οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς», ὁ
 πονηρὸς ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον, ἔφησε καὶ ἐν τῇ τῶν ζιζανίων
 20 παραβολῇ τὸ καλὸν σπέρμα εἶναι τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείας,
 φημί, ὅτι μάλιστα μὲν ἐκάστην παραβολὴν πρὸς τὸ προκείμενον
 ἀνασωγραφετέον, καὶ οὐ πάντως πάντα κατὰ πάντα ληπτέον.
 Πλήν, ἵνα μὴ δόξω τισὶ σκήψεις ἐπινοεῖν, τὸ ἀπορροητότερον
 φράσω, φήσας ὅτι καὶ ὁ λόγος σπέρμα, καὶ ὁ τὸν λόγον δεξάμε-
 25 νος διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν συγκράτησίν τε καὶ οἶον ἀναστοιχείω-
 σιν. Διὰ τούτου γὰρ μορφοῦται μὲν ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς
 κατὰ Χριστὸν μορφούμεθα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ σπέρμα κατα-
 βάλλεται, ἵνα ἐξομοιώσῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἑαυτό.

PH'— ΤΩ ΑΥΤΩ

30 *Διὰ τί τοὺς ἀκουσίως φονεύσαντας τοῖς Λευῖταις
 προσκατώκισεν ὁ νόμος.*

Ἐπειδὴ ἔφησ, μήτε παρ' ἄλλου μεμαθηκέναι, μήτ' αὐτὸς

92. Ἦσ. 8, 20. Γαλ. 3, 24.

93. Ματθ. 13, 3 ἔ.

94. Ἀριθμ. 25, 3 ἔ.

ραδιάζονταν οἱ ἄγραφοι νόμοι, στράφηκε δικαιολογημένα στοὺς γραπτούς, αὐτὸς ποὺ μὲ κάθε τρόπο ἤθελε νὰ ἐπαναφέρει στὴν ἀρετὴ τοὺς ὑπάκουους. Πρέπει λοιπὸν νὰ κατανοήσουμε πόσο μεγάλη εἶναι ἡ κατηγορία, ἀφοῦ αὐτοὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ ζοῦν τόσο εἰλικρινά, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν ἀνάγκη γραφῶν, ἀλλὰ ἀντὶ βιβλίων νὰ παραχωροῦν τὶς ψυχές τους στὸ θεῖο Πνεῦμα, ἐπειδὴ χάσαμε αὐτὴ τὴν τιμὴ καὶ φτάσαμε στὴν ἀνάγκη τῶν γραπτῶν, νὰ μὴ χρησιμοποιοῦμε οὔτε καὶ τὸ δεύτερο αὐτὸ βοήθημα ὅσο πρέπει. Γιατί, ἐὰν εἶναι ἀμάρτημα τὸ νὰ χρειάζομαστε γραπτὰ, καὶ νὰ μὴ προσελκύουμε τὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ καθαρὸ βίο, εἶναι σωστὸ νὰ ἐξετάσουμε πόσο μεγάλο κακὸ εἶναι, τὸ νὰ μὴ θέλουμε νὰ κερδήσουμε οὔτε μετὰ ἀπὸ τόσο μεγάλη βοήθεια (γιατὶ λέγει, «ἔδωσε νόμο πρὸς βοήθειά μας»)⁹², ἀλλὰ νὰ περιφρονοῦμε τὰ γραπτὰ σὰν εἶναι ἄσκοπα καὶ ἀνώφελα, καὶ νὰ γινόμαστε αἴτιοι μεγαλύτερης κόλασης.

107.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴν παραβολὴ τοῦ σπόρου⁹³, καὶ πῶς σπείρεται ὁ λόγος.

Ἐπειδὴ ἔγραψες, Πῶς, ἐνῶ ἀρχικὰ εἶπε σπείρεται ὁ λόγος, εἶπε πάλι: «Αὐτὸς εἶναι ὁ σπόρος ποὺ σπάρθηκε κοντὰ στὸν δρόμο», ὅπου ὁ πονηρὸς ἀρπάζει αὐτὸ ποὺ εἶναι σπαρμένο, ἐνῶ καὶ στὴν παραβολὴ τῶν ζιζανίων εἶπε, ὅτι ὁ καλὸς σπόρος εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, σοῦ λέγω, ὅτι κάθε παραβολὴ πρέπει νὰ ἀναπαριστᾷ κυρίως τὸ συγκεκριμένο θέμα συζητήσεως, καὶ νὰ μὴ λαμβάνονται ὑπωσδήποτε ὅλα γιὰ ὅλα. Ὅμως, γιὰ νὰ μὴ δώσω τὴν ἐντύπωση, ὅτι ἐπινοῶ προφάσεις, θὰ πῶ τὸ πιὸ μυστικὸ, λέγοντας ὅτι καὶ ὁ λόγος εἶναι σπόρος, καὶ αὐτὸς ποὺ δέχθηκε τὸν λόγο, τὸν συγκρατεῖ μέσα του καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ἀναπλάθει. Γιατὶ μὲ αὐτὸν μορφώνεται μέσα μας ὁ Χριστός, καὶ ἐμεῖς διαπλασσόμαστε σύμφωνα μὲ τὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ σπέρνεται ὁ σπόρος, γιὰ νὰ κάνει τὸν ἄνθρωπο ὅμοιον μὲ αὐτόν.

108.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιατὶ ἐκείνους ποὺ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν φόνευσαν τοὺς Λευῖτες, ὁ νόμος τοὺς μετέφερε νὰ κατοικήσουν σὲ ἄλλον τόπο⁹⁴.

Ἐπειδὴ εἶπες, πῶς οὔτε ἀπὸ ἄλλον ἔμαθες, οὔτε ὁ ἴδιος μπόρεσες

εὐρεῖν δεδυνῆσθαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοὺς ἀνιέρους τοῖς ἱερωμέ-
 νοις προσκατώκισεν ὁ νομοθέτης, τοὺς ἀκούσιον δὴ φόνον
 δράσαντας τοῖς Λευῖταις, φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν ἵνα τῇ συνου-
 σία ὠφελῶνται καὶ τὸ δοκοῦν ἄγος ἀποτριβῶνται. Ἔπειτα δέ,
 5 ὅτι οἱ μὲν κατὰ συγγενικῶν αἱμάτων ὤπλισαν τὰς δεξιὰς (ἠνίκα
 τὸ θεῖον σέβας τῷ μόσχῳ ἐπεφήμισαν), οἴονει τοῦ Θεοῦ παροι-
 νηθέντος γεγονότες ἐκδικηταὶ (διὸ καὶ ἱερωσύνης ἔτυχον), οἱ
 δὲ τρόπον τινὰ ὑπηρεταὶ τῆς δίκης γεγόνασι, τοὺς πάντως δοῦ-
 ναι δίκας δικαίους ὄντας, εἰ καὶ ἄκοντες ἀπεκτονότες. Καὶ
 10 τοῦτ' ἐγγυᾶται αὐτὸς ὁ νομοθέτης, εἰπὼν «Ὁ δὲ οὐχ ἑκών, ἀλλ'
 ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ». Εἰ τοίνυν ὁ
 Θεὸς παρέδωκε, δίκας δοῦναι οὐκ ἂν εἴη δίκαιος ὁ ἀκουσίως
 φονεύσας, τῆς δίκης ὑπηρετῆς ὀφθείς. Εἰ γὰρ καὶ τὴν χεῖρα
 δοκεῖ ἔχειν μιαν, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἔχει καθαρὰν. Τίνος οὖν
 15 ἔνεκα, φησί, φυγὴν αὐτοῦ κατεψηφίσατο; Οὐ διὰ τὸ γεγενημέ-
 νον (ἢ γὰρ ἂν ἔξω τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας πάντῃ αὐτὸν ἀφώρι-
 σεν), ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀναιρεθέντος ἀκρι-
 τως ἀναιρεθῆναι, νικῶντος τοῦ θυμοῦ τὸν λογισμὸν καὶ τῆς
 ὀργῆς τὸ ἀκριβὲς παραγραφομένης. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως αὐτὸν εἰς
 20 τέλος ἀφήκεν. Ὅρον γὰρ αὐτῷ τῆς φυγῆς ὀρίζει, τὸν τοῦ ἀρχιε-
 ρέως βίον, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, κάθοδον αὐτῷ χαρί-
 ζεται καὶ ἀποδίδωσιν αὐτὸν τῇ πατρίδι.

ΡΘ'.- ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Διὰ τί τῷ ἀκουσίως φονεύσαντι, ὄρος φυγῆς
 ἢ τοῦ ἀρχιερέως ὑπάρχει ζωή.

Διὰ τοῦτ', οἶμαι, τοῦ ἀρχιερέως τὸν βίον ὄρον τῆς φυγῆς
 τοῦ ἀκουσίως φονεύσαντος ἐθέσπισεν εἶναι, μηνύων ἐναργεῖ
 τεκμηρίῳ, ὅτι, εἰ ἀκούσιος τοῦ ἀρχιερέως θάνατος τοὺς ἀκου-
 σίως φονεύσαντας τῇ πατρίδι ἀποδίδωσι καὶ κάθοδον αὐτοῖς
 30 χαρίζεται, τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ὁ ἐκούσιος θάνατος, ὁ ὑπὸ
 τῆς ἀναστάσεως σβεσθείς, καὶ τὰ ἀκούσια πλημμελήματα

νά βρεῖς τὴν αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία ὁ νομοθέτης μετέφερε ἄλλοῦ τοὺς βέβηλους ἱερωμένους, οἱ ὅποιοι σκότωσαν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν τοὺς Λευῖτες, θὰ ἔλεγα, ὅτι κυρίως γιὰ νὰ ὠφελοῦνται μὲ τὴν συγκατοίκηση καὶ νὰ καθαρίζουν αὐτὸ πού νομιζόταν μίαισμα. Ἔπειτα, ἐπειδὴ οἱ ἕξ αἵματος συγγενεῖς ὅπλισαν τὰ χέρια τους (ὅταν ἀπέδωσαν τὸν σεβασμὸ πού ἀνήκει στὸν Θεὸ στὸ μοσχάρι), γενόμενοι ἐκδικητές, σὰν ὁ Θεὸς νὰ εἶχε μεθύσει (γι' αὐτὸ καὶ ἔλαβαν τὴν ἱερωσύνη), καὶ αὐτοὶ πού κατὰ κάποιον τρόπο εἶχαν γίνει ὑπηρέτες τῆς δίκης, ἂν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν σκότωσαν ἐκείνους πού ὁπωσδήποτε ἦταν ἔνοχοι τιμωρίας. Καὶ αὐτὸ τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ νομοθέτης λέγοντας· «Αὐτὸς ὅμως ὄχι μὲ τὴ θέλησή του, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν παρέδωσε στὰ χέρια του»⁹⁵. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸν παρέδωσε, δὲν ἔπρεπε νὰ τιμωρηθεῖ αὐτὸς πού σκότωσε χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἐπειδὴ ἔγινε ὑπηρέτης τῆς δικαιοσύνης. Γιατί, ἂν καὶ τὸ χέρι του φαίνεται ὅτι εἶναι μαρὸ, ὅμως ἡ συνείδησή του εἶναι καθαρὴ. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἀποδοκίμασε τὴ φυγὴ του; Ὁχι γι' αὐτὸ πού εἶχε γίνει (γιατιὶ ἄλλιῶς θὰ τὸν ἐξόριζε τελείως ἔξω ἀπὸ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας), ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ σκοτωθεῖ, χωρὶς νὰ δικασθεῖ, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου, ἐπειδὴ ὁ θυμὸς νικᾷ τὴ λογικὴ καὶ ἡ ὀργὴ παραγνωρίζει τὴν ἀκρίβεια. Οὔτε ὅμως τὸν ἄφησε μέχρι τὸ τέλος ἔτσι· γιατί ὄρισε γι' αὐτὸν διάρκειά τῆς φυγᾶδευσῆς του τὴ ζωὴ τοῦ ἀρχιερέα, καὶ μετὰ τὸν θάνατο ἐκείνου ἐπέτρεψε τὴν ἐπιστροφὴ του καὶ τὸν ἀπέδωσε στὴν πατρίδα του.

109.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιατί, γιὰ ἐκεῖνον πού σκότωσε παρὰ τὴ θέλησή του, ὀρίζεται χρονικὴ διάρκειά τῆς ἐξορίας του ἢ ζωὴ τοῦ ἀρχιερέα.

Νομίζω ὅτι τὴ ζωὴ τοῦ ἀρχιερέα τὴ θέσπισε ὡς ὄριο τῆς ἐξορίας ἐκείνου πού σκότωσε παρὰ τὴ θέλησή του, δηλώνοντας μὲ φανερὴ ἀπόδειξη, ὅτι, ἐὰν ὁ ἀθέλητος θάνατος τοῦ ἀρχιερέα ἀποδίδει, ἐκείνους πού ἄθελά τους σκότωσαν, στὴν πατρίδα τους, καὶ τοὺς χαρίζει τὴν ἐπιστροφὴ τους, ὁ θεληματικὸς θάνατος τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως, ὁ ὅποιος σβήσθηκε μὲ τὴν ἀνάστασι, καὶ τὰ ἀθέλητα ἁμαρτήματα θὰ

95. Ἐξ. 21, 13.

ἀφανιεῖ, καὶ ἀποδώσει πάντας τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ. «Ἡ γὰρ ἄνω Ἱερουσαλήμ», φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν».

ΡΙ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5 Τί ἐστὶ τό, «Ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ»,
καὶ τί, «Σάββατα Σαββάτων».

Τὸ ἐν «Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ» εἰρημένον ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ἐρμηνευθῆναί σοι ὡς ἀσαφές παρακαλέσας, ἄκουε· «Δευτερόπρωτον» εἴρηται, ἐπειδὴ δεύτερον μὲν ἦν τοῦ Πάσχα, 10 πρῶτον δὲ τῶν Ἀζύμων. Ἐσπέρας γὰρ θύοντες τὸ Πάσχα, τῇ ἑξῆς τὴν τῶν Ἀζύμων ἐπανηγύριζον ἑορτήν, ἣν καὶ δευτερόπρωτον ἐκάλουν, διὰ τό, ὡς ἔφην, δευτέραν μὲν εἶναι τοῦ Πάσχα, πρώτην δὲ τῶν Ἀζύμων. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, δῆλον ἐκ τοῦ τοὺς ἀποστόλους ἐγκεκληῆσθαι ὡς τίλλοντας τοὺς στά- 15 χυας καὶ ἐσθίοντας. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ καιρῷ μόνῳ καρηθαρῶσιν οἱ ἀστάχυες, καὶ κέκλινται ὑπὸ τοῦ καρποῦ καὶ τῆς πρὸς ἀμητὸν ὥρας, οἴονεὶ τὴν δρεπάνην ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦντες. Τῇ τρίτῃ γοῦν ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων καὶ τὸ δρεᾶγμα προσεφέρετο. Οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ ἀπὸ τοῦ γεγενημένου δῆλόν ἐστι 20 τὸ ζητούμενον. Εἰ δὲ Σαββάτῳ εἴρηται, μὴ θαυμάσης. Σάββατον γὰρ πᾶσαν ἑορτήν καλοῦσι, καὶ διὰ τοῦτ' εἴρηται, «Σάββατα Σαββάτων». Ἐπειδὴ ἔσθ' ὅτε ἡ ἡ ἀρχὴ τῆς πανηγύρεως, ἡ τὸ τέλος συνέπιπτε τῷ τῆς ἑβδομάδος Σαββάτῳ, οἷον, εἰπεῖν, καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις γίνεται. Ὡσπερ γὰρ ὅταν τὰ Θεοφάνια, ἡ ἡ 25 τοῦ Σωτῆρος κατὰ σάρκα γέννησις ἐν Κυριακῇ ἀπαντήσσει ποιεῖ διπλὴν τὴν πανήγυριν, οἴονεὶ ἑορτήν ἐν ἑορτῇ, οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς, εἰ καὶ ἡ πανήγυρις τῷ Σαββάτῳ συνέπιπτε, Σάββατα Σαββάτων ἐκαλεῖτο.

ΡΙΑ'— ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

30 Περὶ χρηματισμοῦ τῶν τὴν φροντίδα τῶν πενήτων ἐχόντων.

Πολλοὶ τὴν τῶν πενήτων φροντίδα προστησάμενοι, εἰς τὸν

ἐξαφανίσει, καὶ θὰ ἀποδώσει ὅλους ὅσους πιστεύουν σ' αὐτὸν στὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. «Γιατὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ», λέγει ὁ θεόπνευστος Παῦλος, «εἶναι ἐλεύθερη, καὶ εἶναι μητέρα ὅλων μας»⁹⁶.

110.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Τί σημαίνει τό, «Στὸ δεύτερο Σάββατο μετὰ τὸ πρῶτο»⁹⁷,
καὶ τί, «Σάββατα Σαββάτων».

Ἐπειδὴ μὲ παρακάλεσες νὰ σοῦ ἐξηγήσω αὐτὸ ποὺ λέγεται στὰ Εὐαγγέλια, «Κατὰ τὸ δεύτερο Σάββατο μετὰ τὸ πρῶτο», ποὺ εἶναι ἀσαφές, ἄκου· «Δευτερόπρωτο» λέγεται, ἐπειδὴ ἦταν δεύτερο βέβαια τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ πρῶτο τῶν Ἀζύμων. Γιατί, θυσιάζοντας τὸ βράδυ τὸ Πάσχα, πανηγύριζαν τὴ γιορτὴ τῶν Ἀζύμων τῆς ἐπόμενης ἡμέρας, τὴν ὁποία καὶ ὀνόμαζαν δευτερόπρωτη, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα, ἦταν δεύτερη βέβαια τοῦ Πάσχα, πρώτη ὁμως τῶν Ἀζύμων. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ ἀπόστολοι κατηγοροῦνται ὅτι ἔκοβαν τὰ στάχυα καὶ τὰ ἔτρωγαν. Γιατὶ μόνο ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὰ στάχυα εἶναι βαρεῖα καὶ γέρνουν ἀπὸ τὸν καρπὸ, καὶ ἔξαιτίας τῆς ὥρας τοὺς πρὸς θερισμὸ εἶναι σὰν νὰ φωνάζουν τὰ δρεπάνια ἐπάνω τους. Κατὰ τὴν τρίτη λοιπὸν ἡμέρα τῶν Ἀζύμων προσφερόταν καὶ τὸ χερόβολο. Ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός γίνεται φανερὸ τὸ ζητούμενο. Ἄν ὁμως λέγεται Σάββατο, μὴν ἀπορεῖς, γιατί κάθε γιορτὴ τὴν ὀνόμαζαν Σάββατο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὀνομαζόταν Σάββατα Σαββάτων, ἐπειδὴ κάποτε ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς πανήγυρης, ἢ τὸ τέλος συνέπιπτε μὲ τὸ Σάββατο τῆς ἐβδομάδας, πρᾶγμα ποὺ πολλές φορὲς συμβαίνει καὶ σὲ μᾶς. Γιατί, ὅπως ὅταν τὰ Θεοφάνια, ἢ ἡ κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Σωτήρα, συμπίπτει μὲ Κυριακὴ, κάνει διπλῆ τὴν πανήγυρη, κατὰ κάποιον τρόπο ἑορτὴ μέσα σὲ ἑορτὴ, ἔτσι καὶ σ' αὐτούς, ὅταν ἡ πανήγυρη συνέπιπτε μὲ τὸ Σάββατο, ὀνομαζόταν Σάββατα Σαββάτων.

111.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΣΙΟ

Γιὰ τὸν χρηματισμὸ ἐκείνων ποὺ φροντίζουν τοὺς φτωχοὺς.

Πολλοὶ ποὺ πρωτοστάτησαν στὴ φροντίδα τῶν φτωχῶν, καταλή-

96. Γαλ. 4, 26.

97. Λουκᾶ 6, 1.

ἴδιον χρηματισμὸν τελευτῶσιν, οὓς οὐ κρῆ ζηλοῦν, ἀλλ' ἢ δι-
ορθοῦν, ἢ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὡς λυμεῶνας φεύγειν. Ἐπι-
τρίβουσι γὰρ τὴν ἐκείνων πενίαν, ἣν θεραπεύειν ἐχρῆν.

PIB'— ΑΛΥΠΙΩ

5

Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Τὰ μὲν ἐνικῶς εἰρημένα ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς τῆς θείας
φύσεώς ἐστι χαρακτηριστικὰ (ὁμοούσιος γὰρ ἐστὶν ἡ ἁγία καὶ
βασιλικωτάτη Τριάς), τὰ δ' ὑπὲρ τὸν ἐνικὸν ἐξηγηνευμένα ἀρι-
θμὸν, τῆς τῶν ὑποστάσεων ἐστὶ διαφορᾶς. Πλατύνεται γὰρ ἡ
10 θεότης εἰς τρεῖς ιδιότητες, καὶ συστέλλεται πάλιν εἰς μίαν οὐ-
σίαν, ἵνα μήτε ἡ πολυθεΐα χώραν ἔχη ἐκ τῆς τῶν φύσεων
διαφορᾶς, μήθ' ἡ ἰουδαϊκὴ ὑπόνοια ἐκ τοῦ ἐνὸς προσώπου. Ἡ
μὲν γὰρ ταυτότης τῆς φύσεως ὑποστάσει διαιρεῖται, ἡ δὲ τῶν
ὑποστάσεων ιδιότης εἰς μίαν οὐσίαν συνάπτεται. Καὶ ἵνα μή,
15 πάντ' εἰς μέσον φέροντες, μηκύνωμεν τὴν ἐπιστολήν, ἐν ἣ δεύ-
τερον μεταχειρισάμενοι, καὶ τοῖς λοιποῖς ὁδὸν ἐρμηνείας ἀνατέ-
μωμεν. Φησὶν ὁ Θεός· «Ἐγὼ πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα· ἔμ-
προσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται». Τί
οὖν ἂν φαῖεν οἱ ἑτερόδοξοι; Τίς ἄρ' ἐστὶν ὁ τοῦτο φράσας; ὁ
20 Πατὴρ ἢ ὁ Υἱός; Εἰ μὲν οὖν ὁ Πατὴρ, πῶς φησι μὴ εἶναι μετ'
αὐτόν; Καθ' ὑμᾶς γὰρ, μετ' αὐτόν ἐστὶν ὁ Υἱός. Εἰ δὲ ὁ Υἱός
ἐστὶν ὁ εἰπών, πῶς φησιν «Ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος
θεός»; Οὐ γὰρ δὴ τολμήσετε θατέρου τὴν ὑπόστασιν ἀνελεῖν.
Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ δεύτερον ἐδογματίσατε, τὸ δὲ μὴ εἶναι
25 θάτερον, οὐδ' ἐννοῆσαι, ὡς οἶμαι, ἀνάσχοισθε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ
εἰς τὴν ὁμοούσιον Τριάδα καὶ τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκλαμβά-
νοντες εὐσεβοῦμεν, ὑμεῖς δὲ οἱ διαιροῦντες πῶς ἐρμηνεύσετε τὸ
εἰρημένον; Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων εἰρήσθω.

Ἦξωμεν καὶ εἰς τὰ τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα. «Ποι-
30 ἦσωμεν», φησὶν, «ἄνθρωπον. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρω-

γουν στὸν δικό τους χρηματισμό. Αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ τοὺς μιμούμαστε, ἀλλὰ ἢ νὰ τοὺς διορθώσουμε, ἢ μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς ἀποφεύγουμε ὡς ἐκμεταλλευτῆς. Γιατὶ χειροτερεύουν τὴ φτώχεια ἐκείνων, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ τὴν ὑπηρετοῦν.

112.– ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

Γιὰ τὴν ἅγια Τριάδα.

Αὐτὰ ποὺ στὴν ἅγια Γραφή λέγονται σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ (γιατὶ ἡ ἅγια καὶ βασιλικώτατη Τριάδα εἶναι ὁμοούσια), ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ ἐκφέρονται σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ, ἀναφέρονται στὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων. Γιατὶ ἡ θεότητα διευρύνεται σὲ τρεῖς ιδιότητες, καὶ περιορίζεται πάλι σὲ μιὰ οὐσία, ὥστε οὔτε ἡ πολυθεΐα νὰ ἔχει θέση σ' αὐτὴν ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων, οὔτε ἡ ἰουδαϊκὴ ὑπόνοια ἀπὸ τὸ ἓνα πρόσωπο. Γιατὶ ἡ ταυτότητα τῆς φύσεως διαιρεῖται σὲ ὑποστάσεις, ἐνῶ ἡ ιδιότητα τῶν ὑποστάσεων, ἐνώνεται σὲ μιὰ οὐσία. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μηκύνουμε τὴν ἐπιστολὴ φέροντάς τα ὅλα στὴ μέση, χρησιμοποιώντας ἓνα ἢ δύο, θὰ ἀνοίξουμε δρόμο ἐρμηνείας καὶ στὰ ἄλλα. Λέγει ὁ Θεός· «Ἐγὼ εἶμαι πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτά. Πρὶν ἀπὸ μένα δὲν ὑπῆρχε ἄλλος θεός, καὶ μετὰ ἀπὸ μένα δὲν θὰ ὑπάρχει ἄλλος»⁹⁸. Τί θὰ μπορούσαν λοιπὸν νὰ ποῦν οἱ ἑτερόδοξοι; Ποιὸς ἄραγε εἶναι αὐτὸς ποὺ τὰ εἶπε αὐτά; Ὁ Πατέρας, ἢ ὁ Υἱός; Ἐὰν τὰ εἶπε ὁ Πατέρας, πῶς λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ αὐτόν, γιατί σύμφωνα μὲ σᾶς, μετὰ ἀπὸ αὐτόν εἶναι ὁ Υἱός. Ἐὰν πάλι εἶναι ὁ Υἱός ποὺ τὸ εἶπε, πῶς λέγει, «Πρὶν ἀπὸ μένα δὲν ὑπῆρξε ἄλλος Θεός»; Φυσικὰ δὲν θὰ τολμήσετε νὰ καταργήσετε τὴν ὑπόσταση τοῦ ἑνός. Γιατὶ πρῶτον βέβαια καὶ δεύτερον διδάξατε, τὸ ὅτι ὅμως δὲν ὑπάρχει ἄλλος οὔτε νὰ τὸ σκεφθεῖτε, ὅπως νομίζω, θὰ ἀνεχόσασταν. Ἐμεῖς βέβαια, δεχόμενοι στὴν ὁμοούσια Τριάδα καὶ αὐτὸ καὶ τὰ σχετικὰ, εἶμαστε εὐσεβεῖς, ἐνῶ ἐσεῖς ποὺ τὰ διαιρεῖτε, πῶς θὰ ἐρμηνεύσετε αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ; Τόσα λοιπὸν ἄς εἰπωθοῦν γι' αὐτά.

Ἄς ἔρθουμε ὅμως καὶ σ' αὐτὰ ποὺ ξεπερνοῦν τὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ. «Ἄς κάνουμε», λέγει, «ἄνθρωπον. Καὶ ἔκανε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο.

98. Ἦσ. 45, 6.

πον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». – «Καὶ ἔβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου πῦρ καὶ θεῖον», καὶ «Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι». Τί οὖν ἂν φαῖεν ἐνταῦθα Ἰουδαῖοι; Ἡμῖν μὲν γὰρ οὐκ ἐναντιοῦται οὐδέν, τοῖς τρεῖς ὑποστάσεις μίαν οὐσίαν ὀριζομένους, αὐτῶν δὲ παντελῶς ἀποκλείει τὰ στόματα. Δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὡς ἀναμφισβήτητός ἐστιν ὁ τῆς Ἐκκλησίας στέφανος.

ΡΙΓ'– ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ περιφρονήσεως σωτηρίας τε καὶ ὑπολήψεως.

Εἰ κινδυνεύεις, ὡς φασί τινες, ἐκ τοῦ καὶ σωτηρίας καὶ ὑπολήψεως κομιδῇ καταπεφρονηκέναι, στόμα μὲν ἀγάλινον καὶ ἀκρατές καὶ ἀπύλωτον ἔχειν, φέρεσθαι δὲ καθ' ὧν οὐ θέμις, ἴσως καὶ ἡμεῖς ματαιοπονοῦμεν παραινοῦντες ἀμειλίκῳ θηρίῳ.

ΡΙΔ'– ΛΑΜΠΕΤΙΩ

Ἐπαινετική.

15 Μακάριος εἶ καὶ θαυμαστός τοῦτο ὢν ὅπερ καλῆ. Δυνάμενος γὰρ πράττειν ἅ θούλοιο, ἅ ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς καὶ τοῖς θείοις θεσμοῖς ἀρέσκει, μόνα πράττων διατελεῖς.

ΡΙΕ'– ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ

Διὰ τί τοὺς ἄλλους ἀδελφούς παρῆς ὁ Ἰωσήφ,

20 τὸν Σιμεῶνα μόνον διεκέλευε δεθῆναι.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν, τοὺς ἄλλους ἀδελφούς παρῆς ὁ Ἰωσήφ, τὸν Σιμεῶνα μόνον ἐκέλευσε δεθῆναι, ὄμηρον τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπανόδου γενησόμενον, φημί, Ἐπειδὴ τῶν τὴν τραγωδίαν ἐκείνην κατ' αὐτοῦ δραματουρησάντων κορυφαϊότατος ἦν. Εἰ γὰρ ἐφράξατο μετὰ τοῦ πρεσβυτάτου, τοῦ γνώμην ἀρίστην εἰσηγησαμένου, ἴσως ἂν καὶ τὴν ἐπιβουλήν ἀνέτρεψεν. Ἐκείνου μὲν γὰρ νεώτερος ἦν, δεύτερος ὢν καθ' ἡλικίαν, τῶν δ' ἄλλων πρεσβύτερος. Καὶ εἰκὸς ἦν καὶ τοὺς

99. Γεν. 1, 26.

100. Γεν. 19, 24.

Τὸν ἔκανε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ»⁹⁹. – «Καὶ ἔβρεξε ὁ Κύριος φωτιὰ καὶ θειάφι ἀπὸ τὸν Κύριο»¹⁰⁰. Καὶ «Ὁ Κύριος καὶ Θεός σου, εἶναι ἓνας Κύριος»¹⁰¹. Τί θὰ μπορούσαν λοιπὸν νὰ ποῦν ἐδῶ οἱ Ἰουδαῖοι. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀντίθετο μὲ μᾶς, οἱ ὁποῖοι ὀρίζουμε τρεῖς ὑποστάσεις καὶ μία οὐσία, ἐνῶ τὰ στόματα αὐτῶν τὰ κλείνει τελείως. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ἀπὸ αὐτά, ὅτι τὸ στεφάνι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀναμφισβήτητο.

113.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν περιφρόνηση τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ὑπολήψεως.

Ἐὰν κινδυνεύεις, ὅπως λένε μερικοί, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχεις περιφρονήσει πολὺ καὶ τὴ σωτηρία καὶ τὴν ὑπόληψη, νὰ ἔχεις στόμα ἀχαλίνωτο, ἀσυγκράτητο καὶ ἀπύλωτο, καὶ νὰ καταφέρῃς ἐναντίον ἐκείνων πού δὲν πρέπει, ἴσως καὶ ἐμεῖς ματαιοπονοῦμε προτρέποντας θηρίο ἀδυσώπητο.

114.– ΣΤΟΝ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Ἐπαινετική.

Εἶσαι εὐτυχῆς καὶ ἀξιοθαύμαστος ὄντας αὐτὸ πού ὀνομάζῃσαι. Γιατί, ἐνῶ μπορεῖς νὰ κάνεις αὐτὰ πού θέλεις, ζεῖς κάνοντας μόνο αὐτὰ πού ἀρέσουν στίς ἅγιες Γραφές καὶ στοὺς θείους νόμους.

115.– ΣΤΟΝ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Γιατί, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους ἀδελφούς του ὁ Ἰωσήφ, διέταξε νὰ φυλακισθεῖ μόνον ὁ Συμεών¹⁰².

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες ρωτώντας, γιὰ ποιά αἰτία ὁ Ἰωσήφ, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, διέταξε νὰ φυλακισθεῖ μόνον ὁ Συμεών, γιὰ νὰ γίνῃ ὁμηρος τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀδελφῶν του, σοῦ λέγω· Ἐπειδὴ ἦταν ὁ ἐπικεφαλῆς ἐκείνων πού πραγματοποίησαν ἐναντίον του ἐκείνη τὴν τραγωδία. Γιατί, ἂν ἐμπόδιζε τὰ ἀδέλφια μαζί μὲ τὸν μεγαλύτερο, ὁ ὁποῖος εἰσηγήθηκε μιὰ ἄριστη γνώμη, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ἀνατρέψει καὶ τὴν ἐναντίον του σκευωρία. Γιατί ἦταν νεώτερος ἀπὸ ἐκείνον, ὄντας δεύτερος στὴν ἡλικία, καὶ μεγαλύτερος ἀπὸ

101. Δευτ. 6, 4.

102. Γεν. 42, 25 ἔ.

ἄλλους ἢ φοβηθέντας ἢ δυσωπηθέντας τὴν τῶν πρεσβυτάτων
 γνώμην σβέσαι τὴν ἐπιβουλήν, καὶ μάλιστα καὶ τοῦ τετάρτου
 ἀγανακτοῦντος ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγμα-
 τος ἔχοντος πολλὴν τὴν ῥοπήν πρὸς τὸ μὴπραχθῆναι. Ἐπεὶ
 5 τοῖνυν οὐδὲ ῥῆξαι φωνὴν ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἐτόλμησεν, ἐκέ-
 λευσεν αὐτὸν δεθῆναι, ὡς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὀμηρεύσοντα,
 οὐ τιμωρούμενος αὐτὸν τοσοῦτον (μετ' οὐ πολὺ γὰρ εὐηργέ-
 τησεν), ὅσον παιδεύων μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν. Εἰς γὰρ
 ἀγῶνα αὐτὸν τοιοῦτον καταστήσας καὶ εἰς ἔννοιαν ἀγαγὼν
 10 τῶν οὐ δεόντως πεπραγμένων, ὕστερον ἀκέραιον τῷ πατρὶ πέ-
 πομφε.

ΡΙΣ'— ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ἵτι ἄξιοι ἐπαιίνων οἱ τὰς φιλίας ἀσπαζόμενοι ὑπὲρ τῆς
 εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ ταῦτα πάντα κατα-
 15 βλάπτοντας αἰσχροὺς νομίζουσιν καὶ φεύγουσιν.

Οὐ χρὴ, ὡς πρὸς μὲν τὰς ἐνδόξους πράξεις ἀχρηστότατε,
 πρὸς δὲ τὰς αἰσχίστας πρακτικώτατε, καλοὺς ἅπαντας ἠγεῖσθαι
 τοὺς ὑπὲρ τῶν τυχόντων κινδύνους, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς
 εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν δι' ἀρετὴν τὰς φιλίας ἀσπα-
 20 σαμένων ἐπαιίνων ἀξίους, τοὺς δὲ ταῦτά τε πάντα καταβλάπτον-
 τας καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατωρθωμένας καταρροπαί-
 νοντας, αἰσχροὺς νομίζουσιν καὶ προτροπάδην φεύγουσιν, ὡς ἀδο-
 ξίας αἰτίους. Οὐ γὰρ τοὺς κινδύνους τοσοῦτον, ὅσον τὰς αἰτίας
 ἐξετάξουσιν εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι, οὐ τὰ φύντα, ἀλλὰ τὰ σπέρμα-
 25 τα, οὐ τοὺς κλάδους, ἀλλὰ τὰς ῥίζας τῶν πραγμάτων. Πολλοὶ
 γοῦν λησταὶ καὶ ἀνδροφόνοι ὑπὲρ τῶν ὁμοτρόπων ἀγωνιζόμε-
 νοι τεθνήκασι, καὶ οὐκ ἄν τις τούτους ἐπαινέσειεν· ὑπὲρ γὰρ
 τῆς κακίας ἠγωνίσαντο. Πολλοὶ ὑπὲρ πατρίδος καὶ γονέων καὶ
 παιδῶν ἐπέδωκαν ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἄν τις αὐτοὺς μέμψοιτο,
 30 ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσειεν· ὑπὲρ γὰρ τῶν τῆς φύσεως δικαίων ἐτε-
 λεύτησαν. Διὸ ἐκείνους μὲν κακίζουσι, τούτους δὲ ἀναρρήσεων
 καὶ στηλῶν ἀξιοῦσι.

τούς ἄλλους. Καὶ ἦταν φυσικὸ καὶ οἱ ἄλλοι, ἢ ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ σεβασμὸ τῆς γνώμης τῶν μεγαλυτέρων, νὰ ἀκυρώσουν τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ τέταρτος ἀγανακτοῦσε γι' αὐτὰ πού γίνονταν καὶ ἔκλινε πολὺ στὸ νὰ μὴ πραγματοποιηθεῖ αὐτὴ ἡ πράξις. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τόλμησε οὔτε φωνὴ νὰ θγάλει γιὰ τὸν δίκαιο, διέταξε αὐτὸς νὰ δεθεῖ, γιὰ νὰ γίνῃ ὁμηρος γιὰ τοὺς ἀδελφούς του, χωρὶς νὰ τιμωρηθεῖ τόσο πολὺ (ἀφοῦ μετὰ ἀπὸ λίγο τὸν εὐεργέτησε), ὅσο γιὰ νὰ τὸν διδάξῃ νὰ μὴ κάνει τὰ ἴδια ποτέ. Γιατί, ἀφοῦ τὸν ἔφερε σὲ τέτοια ἀγωνία καὶ τὸν ὀδήγησε στὴ σκέψιν ἐκείνων πού δὲν ἔπρεπε νὰ κάνει, ὕστερα τὸν ἔστειλε σῶον στὸν πατέρα του.

116.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΩΝΑ

“Οτι εἶναι ἀξιέπαινοι ὅσοι ἀσπάζονται τὶς φιλίες ἕξαιτίας τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ ἐκείνους πού τὰ βλάπτουν ὅλα αὐτὰ νὰ τοὺς θεωροῦμε αἰσχροὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγουμε.

Δὲν πρέπει, σὺ ὁ ἀχρηστότατος γιὰ τὶς ἐνδοξες πράξεις καὶ ἱκανώτατος γιὰ αἰσχροτάτες, νὰ θεωρεῖς καλοὺς ὅλους τοὺς κινδύνους γιὰ τὰ τυχαῖα πράγματα, ἀλλὰ αὐτοὺς πού γίνονται γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀρετὴ, καὶ ἐκείνους πού ἕξαιτίας τῆς ἀρετῆς παραδέχονται τὶς φιλίες, νὰ τοὺς θεωρεῖς ἄξιους ἐπαινῶν, ἐνῶ ἐκείνους πού καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ βλάπτουν, καὶ τὶς πράξεις πού προηγουμένως εἶχαν κατορθωθεῖ τὶς καταρροπαίνουν, νὰ τοὺς θεωρεῖς αἰσχροὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγεις βάζοντάς το στὰ πόδια, ἐπειδὴ εἶναι αἵτιοι τῆς κακῆς φήμης. Γιατί οἱ ἄνθρωποι δὲν συνηθίζουν νὰ ἐξετάζουν τόσο πολὺ τοὺς κινδύνους, ὅσο τὶς αἰτίες, ὄχι τὰ φυτὰ, ἀλλὰ τοὺς σπόρους, ὄχι τὰ κλαδιὰ, ἀλλὰ τὶς ρίζες τῶν πραγμάτων. Πολλοὶ λοιπὸν ληστὲς καὶ δολοφόνοι πέθαναν ἀγωνιζόμενοι γιὰ τοὺς ὁμοίους τους, καὶ κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἐπαινέσει αὐτούς, γιὰτὶ ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν κακία. Πολλοὶ ἐπίσης θυσίασαν τοὺς ἑαυτοὺς τους γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ τους, καὶ δὲν θὰ μπορούσε αὐτούς νὰ τοὺς κατηγορήσει κανεὶς, ἀλλὰ καὶ θὰ τοὺς ἐπαινέσει, γιὰτὶ πέθαναν γιὰ τὰ δίκαια τῆς φύσεως. Γι' αὐτὸ ἐκείνους βέβαια τοὺς κακίζουν, ἐνῶ αὐτοὺς τοὺς τιμοῦν μὲ ἀνακηρύξεις καὶ ἀναμνηστικὰς στήλες.

ΡΙΖ'— ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ

Εἰς τό, «Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες...».

Μεγάλη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ ὀμότης. Ὁ γὰρ ἀναβολὴν αἰτησάμενος καὶ ἄφεσιν κομισάμενος, 5 οὗτος ἀναβολὴν αἰτηθεὶς, οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς δεσμοτήριον καθεῖρξε τὸν σύνδουλον, καὶ ταῦτα μηδὲ τοσαῦτα χρεωστοῦντα, ὅσα αὐτὸς ἐχρεώστησεν. Ὁ μὲν γὰρ μύρια τάλαντα εἶχεν, ὁ δὲ πεντήκοντα δηνάρια. Εἰκότως τοιγαροῦν τῇ θείᾳ χρηστότητι τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγαθότητα παραβάλλων ὁ εὐ- 10 ἀγγελικὸς χρησμός, πονηρίαν αὐτὴν ἐκάλεσε, λέγων· «Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν», οὐ πάσης τῆς φύσεως πονηρίαν καταγινώσκων (ἅπαγε γέγραπται γάρ· «Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς», καί, «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκφέρει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ τὰ ἀγα- 15 θά»), ἀλλὰ πρὸς τὴν θείαν ἀγαθότητα τὴν ἀνθρωπίνην παραβάλλων, πονηρίαν αὐτὴν ἐκάλεσε, πῶς γὰρ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν», φησί, «δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν;».

ΡΙΗ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τοῦ λόγου, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας.

20 Θεῖον μὲν τι χρῆμα ὁ λόγος, θειότερον δὲ ἡ ἀρετὴ, θειότατον δὲ ἡ εὐσέβεια. Ὁ μὲν οὖν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ πίστει κεκοσμημένος, ἀνυπέροβλος καὶ ἀοίδιμος καὶ τῆς ἀκροτάτης μακαριότητος ἄξιος, ὁ δὲ καθ' ὀπότερον τούτων λειπόμενος, τοσοῦτον ἐλαττοῦται, ὅσον ἡ ἀναλογία τοῦ ἐλλειφθέντος ἀπαιτεῖ

25

ΡΙΘ'— ΠΑΥΛΩ

Εἰς τό, «Πάντες ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται ἦσαν καὶ λησταί».

Τό, «Πάντες, ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται ἦσαν καὶ λησταί», οὐ περὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ νόμου εἴρηται, ὡς οἱ

103. Ματθ. 7, 11.

105. Ματθ. 7, 11.

104. Ματθ. 18, 23-30.

106. Ψαλμ. 124, 4.

117.- ΣΤΟΝ ΙΣΧΥΡΙΩΝΑ

Στή ρήση· «Ἐὰν σεῖς πού εἴσαστε κακοὶ ...»¹⁰³.

Εἶναι μεγάλη ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὠμότητα τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ αὐτὸς πού ζήτησε ἀναβολὴ καὶ ἔλαβε καὶ ἐξόφληση, ὁ ἴδιος, ὅταν τοῦ ζητήθηκε ἀναβολή, ὄχι μόνο δὲν ἔδωσε, ἀλλὰ καὶ ἔκλεισε στὴ φυλακὴ τὸν σύνδουλό του, καὶ αὐτό, ἐνῶ δὲν τοῦ χρεωστοῦσε τόσα, ὅσα χρεωστοῦσε ἐκεῖνος. Γιατὶ ὁ πρῶτος χρεωστοῦσε δέκα χιλιάδες τάλαντα, ἐνῶ ὁ ἄλλος πενήντα δηνάρια¹⁰⁴. Δικαιολογημένα λοιπὸν ὁ εὐαγγελικὸς λόγος, παραβάλλοντάς μὲ τὴ χρηστότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγαθότητα τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὀνόμασε πονηρία, λέγοντάς· «Ἐὰν λοιπὸν σεῖς πού εἶστε κακοί, ξέρετε νὰ δίνετε ὠφέλιμα πράγματα στὰ παιδιὰ σας»¹⁰⁵, χωρὶς νὰ κατηγορεῖ γιὰ πονηρία ὅλη τὴ φύση (μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, γιατί ἔχει γραφεῖ· «Εὐεργέτησε, Κύριε, τοὺς ἀγαθοὺς»¹⁰⁶, καί, «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος βγάζει ἀπὸ τὸ θησαυροφυλάκιό του τὰ ἀγαθὰ»¹⁰⁷), ἀλλὰ παραβάλλοντας πρὸς τὴ θεία ἀγαθότητα τὴν ἀνθρώπινη, τὴν ὀνόμασε πονηρία· γιατί λέγει· «Πόσο μᾶλλον ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ δώσει ἀγαθὰ σ' ἐκείνους πού τὸν παρακαλοῦν;»¹⁰⁸.

118.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὸν λόγο, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐσέβεια.

Ὁ λόγος βέβαια εἶναι ἓνα θεῖο πρᾶγμα, θεϊκώτερο ὅμως εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ θεϊκώτατο ἡ εὐσέβεια. Αὐτὸς λοιπὸν πού εἶναι στολισμένος καὶ μὲ λόγο καὶ μὲ ἔργο καὶ μὲ πίστη, εἶναι ἀνυπέρβλητος καὶ ἀείμνηστος καὶ ἄξιος τῆς στὸ ἔπακρον μακαριότητος, ἐνῶ ἐκεῖνος πού στερεῖται ὅποιοδήποτε ἀπὸ αὐτά, εἶναι τόσο κατώτερος, ὅσο ἀπαιτεῖ ἡ ἀναλογία αὐτοῦ πού τοῦ λείπει.

119.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Στή ρήση· «Ὅλοι ὅσοι ἦρθαν πρὶν ἀπὸ μένα, ἦταν κλέφτες καὶ ληστές»¹⁰⁹.

Τό, «Ὅλοι ὅσοι ἦρθαν πρὶν ἀπὸ μένα ἦταν κλέφτες καὶ ληστές», δὲν εἰπώθηκε γιὰ τοὺς προφήτες καὶ τὸν νόμο, ὅπως θέλουν αὐτοὶ

107. Ματθ. 12, 35.

108. Ματθ. 7, 11.

109. Ἰω. 10, 8.

τὴν Παλαιὰν ἀθετοῦντες βούλονται (δι' αὐτῆς γὰρ καὶ εἰς τὴν
πίστιν ἐχειραγωγήθημεν οἱ πιστεύσαντες, ἀκούσαντες τοῦ
Χριστοῦ τὰς Γραφὰς ἄνω καὶ κάτω προτεινομένου ὡς μαρτυ-
ρούσας περὶ αὐτοῦ), ἀλλὰ περὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, περὶ ὧν
5 αὐτὸς ἔφη· «Οὐκ ἀπέστειλλον αὐτούς, καὶ αὐτοὶ ἔτρεχον». Οὐ
γὰρ εἶπε, Πάντες ὅσοι ἀπεστάλησαν, ἀλλ', «ὅσοι ἦλθον». Οἱ μὲν
γὰρ προφήται ἀπεστάλησαν (Μωσῆς μὲν γὰρ ἤκουσε, «Δεῦρο,
ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον», Ἡσαΐας δὲ ἤκουε τοῦ Θεοῦ λέγον-
τος, «Τίνα ἀποστείλω καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦ-
10 τον;», καὶ ἔλεγεν, «Ἴδου ἐγώ, ἀπόστειλόν με»), οἱ δὲ ψευδο-
προφήται καὶ οἱ εἰς ἄρχοντας καὶ προστάτας ἀναδραμόντες
(οἷοι ἦσαν καὶ οἱ περὶ Θευδᾶν καὶ Ἰούδαν τὸν Γαλιλαῖον καὶ
τὸν Αἰγύπτιον τὸν τῶν Σικαριῶν προστάτην, οὐκ ἀποστελλό-
15 δαι τυγχάνοντες, οἴκοθεν ἠὺτομόλησαν. Ὅτι δὲ περὶ αὐτῶν
τούτων ἐρρέθη, τὸ ἐπόμενον δηλοῖ· «Ὁ κλέπτῃς», γὰρ φησιν,
«οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα θύσῃ καὶ κλέψῃ καὶ ἀπολέσῃ». Πάντες
γὰρ, ὅσοι αὐτοῖς ἐπείσθησαν, κατεσφάγησαν καὶ ἀπώλοντο,
20 εἰς τὸ παντελὲς ἀποσβεσθέντες.

ΡΚ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τοῦ ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν.

Τὸ μὲν ποιεῖν καὶ διδάσκειν ἀνυπέροβλητον τυγχάνει, τὸ δὲ
ποιεῖν μὲν, μὴ διδάσκειν δέ, ἔλαττόν ἐστι. Χωλεύει γὰρ καθ' ἓν
25 μέρος. Διὸ καὶ λογικός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος. Εἰ γὰρ τὸ ποιῆσαι
διδάξαι ἦν, οὐκ ἂν ἐρρέθη, «Ὁς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος
μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Τί γὰρ το-
σοῦτον ἰσχύει βίος ἄριστος, ὅταν περὶ δογμάτων ἀγῶν προκεί-
ται καὶ ὁ τοῖς νόθοις συνηγορῶν, πολὺς κατὰ τῶν ὀρθῶν δο-
30 γμάτων φέρηται; Τὸ δὲ μὴ ποιεῖν μὲν, διδάσκειν δέ, εἰ καὶ φύλ-

110. Ἱερ. 23, 21.

111. Ἐξ. 3, 10.

πού δὲν δέχονται τὴν Παλαιὰ Διαθήκη (γιατὶ μὲ αὐτὴν χειραγωγηθήκαμε στὴν πίστη ὅσοι πιστέψαμε, ἀκούοντας τὸν Χριστὸ νὰ παρουσιάξει τὶς Γραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ὅτι μαρτυροῦν γι' αὐτόν), ἀλλὰ γιὰ τοὺς ψευτοπροφήτες, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος εἶπε· «Δὲν τοὺς ἔστειλα, καὶ αὐτοὶ ἔτρεχαν»¹⁰. Δὲν εἶπε δηλαδὴ, ὅλοι ὅσοι στάλθηκαν, ἀλλ' «ὅσοι ἤρθαν». Οἱ προφῆτες δηλαδὴ στάλθηκαν (γιατὶ ὁ Μωϋσῆς ἀκουσε· «Ἔλα νὰ σὲ στείλω στὴν Αἴγυπτο»¹¹). Καὶ ὁ Ἡσαΐας ἀκουσε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ λέγει· «Ποιὸν νὰ στείλω, καὶ ποιὸς θὰ πάει στὸν λαὸ αὐτόν;»¹, καὶ ἀπάντησε· «Νά, θὰ πάω ἐγώ· στείλε με»), ἐνῶ οἱ ψευδοπροφῆτες, οἱ ὁποῖοι ἔτρεξαν καὶ σὲ ἄρχοντες καὶ σὲ προστάτες (τέτοιοι ἦταν οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Θεοῦδᾶ καὶ τὸν Ἰούδα τὸν Γαλιλαῖο, καὶ τὸν Αἰγύπτιο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀρχηγὸς τῶν Σικαρίων^{1α}), οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποστέλλονταν, ἀλλὰ, ὄντας ἐπιδειξίεις καὶ αὐτοχειροτόνητοι, πού ἐπιδίωκαν μὲ κάθε τρόπο νὰ καταλάβουν ἀξιώματα, πηγαιναν μόνονι τους. Ὅτι βέβαια γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς εἰπώθηκε, τὸ φανερῶνει τὸ ἐπόμενο χωρίο· γιατί λέγει· «Ὁ κλέφτης δὲν ἔρχεται γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ νὰ σφάξει, νὰ κλέψει καὶ νὰ καταστρέψει»². Πράγματι ὅλοι ὅσοι πίστεψαν σ' αὐτοὺς σφάχθηκαν καὶ χάθηκαν, ἐπειδὴ ἐπιχείρησαν νὰ παραχαράξουν τὴν ἀλήθεια, καὶ ἐξαφανίσθηκαν μὴ γιὰ πάντα πρὸ γρήγορα καὶ ἀπὸ τὸν λόγο.

120.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ.

Γιὰ τὴν ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῶν λόγων καὶ τὴ διδασκαλία.

Τὸ νὰ κάνεις βέβαια καὶ νὰ διδάσκεις εἶναι ἀνυπέρβλητο, ἐνῶ τὸ νὰ κάνεις, ἀλλὰ νὰ μὴ διδάσκεις, εἶναι κατώτερο, γιατί χωλαίνει κατὰ ἓνα μέρος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς. Γιατί, ἂν ἡ πράξη ἦταν διδασκαλία, δὲν θὰ λεγόταν· «Ὅποιος ὁμως ἐφαρμόσει καὶ διδάξει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ μέγας στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»³. Τί δηλαδὴ τὸ τόσο μεγάλο κατορθώνει ὁ ἄριστος βίος, ὅταν γίνεται ἀγώνας γιὰ τὴ διδασκαλία, καὶ αὐτὸς πού ὑπερασπίζεται τὰ νόθα, καταφέρεται μὲ τόση σφοδρότητα ἐναντίον τῶν ὀρθῶν δογμάτων; Ἐνῶ τὸ νὰ μὴ κάνει βέβαια αὐτὰ πού λέγει, ἀλλὰ νὰ διδάσκει, ἂν καὶ φαίνεται

1. Ἡσ. 6, 8.
2. Ἰω. 10, 10.

1α. Μία ἀπὸ τὶς πρὸ ριζοσπαστικὲς τάξεις τῶν Ζηλωτῶν.
3. Ματθ. 5, 19.

λα δοκεῖ ἔχειν, καρποῦ ἐστέρηται, καὶ γέλωτος καὶ κωμωδίας
καὶ κατακρίσεως οὐκ ἄμοιρεῖ

PKA'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τοῦ παρρησιάζεσθαι καὶ μῆ.

5 Ὡσπερ ὁξὺ μὲν ἢ βαρὺ κομιδῇ φθέγγασθαι ῥάδιον, τοῦ δὲ
μέσου τυχεῖν μουσικῆς ἐστὶν ἕξεως, οὕτω καὶ περὶ τὸ παρρησιάζε-
σθαι καὶ μῆ λογιστέον. Οἱ μὲν γὰρ οὐ τοῦ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ
τοῦ ὑβρίσαι γίνονται μόνον, οἱ δὲ τοῦ κολακεύειν καὶ τὰ μῆ
προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν, οἱ δὲ μέτρῳ ἀρίστῳ χρώμενοι, οὔτε
10 ὑβρίζουσιν οὔτε θωπεύουσιν, ἀλλὰ κεράσαντες τῇ παρρησίᾳ
τὴν αἰδῶ καὶ τῇ ἐπιτιμῆσει τὴν προσήνειαν, οὕτως ἐπὶ τὸ ἰα-
τρεύειν τοὺς ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντας ἔρχονται. Οὐκοῦν καὶ αὐτός,
ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ χρησάμενος, ἦκε ἐπὶ τὴν θεραπείαν Ἡσαΐου,
τοῦ ἐκ τῆς ἄγαν ἀλαζονείας, καὶ τὸ ἄνθρωπον ἑαυτὸν νομίζειν
15 ἀπολωλεκός.

PKB'— ΠΑΥΛΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Ὅτι οὐδεὶς ἀρπάζει αὐτὰ
ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ».

Ἐπειδὴ γέγραφας, Εἰ γέγραπται, «Οὐδεὶς ἀρπάζει αὐτὰ ἐκ
20 τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου», πῶς πολλοὶ ἀπόλλυνται; φημί, ὅτι
ἀρπάσαι μὲν οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς ἀμάχου καὶ ἀήττητου δε-
ξιᾶς τοὺς διὰ πίστεως ὀρθῆς καὶ πολιτείας ἀρίστης ἑαυτοὺς
οἰκείους αὐτῆς εἶναι παρασκευάσαντας, ἀπατῆσαι δὲ δυνήσε-
ται. Τοῦτ' ἐστὶ, βία μὲν καὶ τυραννίδι ἀποσπάσαι οὐδεὶς δυνή-
25 σεται, παραλογισμοῖς δὲ καὶ ἀπάταις ἀποπλανῆσαι δυνήσεται.
Ἄλλ' οὐ παρὰ τὴν ἀήττητον δεξιὰν γίνεται τοῦτο, ἀλλὰ παρὰ
τὴν τῶν αὐτεξουσιῶν ἀνθρώπων ῥαθυμίαν. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς τοῦ
φυλάττοντος ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν φυλαττομένων εὐχερεί-
ας ἢ ἀπώλεια συμβαίνει.

πὼς ἔχει φύλλα, δὲν ἔχει καρπὸ, καὶ εἶναι ἄξιος γιὰ γέλια καὶ διακωμώδηση καὶ κατὰκριση.

121.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴν παρηρησία στὸ λόγο ἢ μὴ.

“Ὅπως τὸ νὰ ποῦμε κάτι πολὺ μεγάλο ἢ βαρὺ εἶναι εὐκόλο, ἐνῶ τὸ νὰ ἐπιτύχουμε τὸ μέσον εἶναι γνῶρισμα ἁρμονικῆς συνήθειας, ἔτσι πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ γιὰ τὸ ἂν πρέπει νὰ μιλάμε μὲ παρηρησία ἢ ὄχι. Γιατὶ ἄλλοι μιλοῦν ὄχι βέβαια γιὰ νὰ ὠφελήσουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ χλευάσουν μόνο, ἄλλοι πάλι γιὰ νὰ κολακέψουν καὶ νὰ πλέξουν ἐγκώμια γιὰ ἀνύπαρκτα προσόντα, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐφαρμόζουν ἄριστο μέτρο, οὔτε βρίζουν, οὔτε χαϊδεύουν, ἀλλὰ συνδυάζοντας μὲ τὴν παρηρησία τὴ ντροπὴ καὶ μὲ τὴν ἐπίπληξη τὴν πραότητα, ἐπιδιώκουν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ θεραπεύσουν αὐτοὺς ποὺ ἀγνοοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους. Λοιπὸν καὶ σύ, χρησιμοποιοῦντας αὐτὴ τὴν θεραπευτικὴ μέθοδο, φρόντισε γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ μεγάλη ἀλαζονεία του ἔχει χάσει καὶ τὸ νὰ θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος.

122.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀρπάξει αὐτὰ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Πατέρα μου»⁴.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, Ἐφόσον ἔχει γραφεῖ ὅτι, «Κανεὶς δὲν ἀρπάξει αὐτὰ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Πατέρα μου», τότε γιατί πολλοὶ χάνονται; σοῦ ἀπαντῶ, ὅτι κανένας βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ἀρπάξει ἀπὸ τὴν ἀκαταμάχητη καὶ ἀνίκητη δεξιὰ αὐτοὺς ποὺ μὲ τὴν ὀρθὴ πίστη τους καὶ τὸν ἄριστο τρόπο τῆς ζωῆς τους ἔχουν κάνει τοὺς ἑαυτοὺς τους φίλους μὲ αὐτήν, θὰ μπορέσει ὅμως νὰ τοὺς ἐξαπατήσει. Δηλαδή μὲ τὴ βία καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ δὲν θὰ μπορέσει κανένας νὰ τοὺς ἀποστάσει, θὰ μπορέσει ὅμως νὰ τοὺς παραπλανήσει μὲ παραλογισμοὺς καὶ ἀπάτες. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνεται ἀπὸ τὴν ἀκατανίκητη δύναμή του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ ραθυμία τῶν αὐτεξούσιων ἀνθρώπων. Ἡ ἀπώλεια δηλαδή γίνεται ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ φύλακα, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς ἐπιτόλαιας συμπεριφορᾶς αὐτῶν ποὺ φυλάσσονται.

4. Ἰω. 10, 29.

ΡΚΓ'— ΠΕΤΡΩ

“Οτι ἀμείνων τοῦ αἰσχροῦς μὲν βεβιωκότος, λέγειν δὲ εἰς
 ὑπερβολὴν δυνατοῦ, ὃ λέγειν μὲν οὐκ εὐφυῆς, τὰ δὲ
 κατὰ τὸν βίον λαμπρὸς καὶ πρὸς δικαιοσύνην
 5 καὶ ἐγκράτειαν διαφέρων.

Ἀμείνων τοῦ αἰσχροῦς μὲν βεβιωκότος, λέγειν δὲ εἰς ὑπερ-
 βολὴν δυνατοῦ, ὃ λέγειν μὲν οὐκ εὐφυῆς, τὰ δὲ κατὰ τὸν βίον
 λαμπρὸς καὶ πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν διαφέρων. Εἰ
 δέ τις καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διαλάμπει, οὗτος ἀπαράβλητος τυγ-
 10 χάνει, διὰ πραγμάτων κρίσιν εἶναι ὁμολογῶν, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ
 πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκλελυῖσθαι τῶν ἐντολῶν τὰ πάντως ἐκ-
 θεσόμενα ὑπερβολικῶς εἰρηῆσθαι νομίζοντας, παραγραφόμε-
 νος

ΡΚΔ'— ΠΑΥΛΩ

15 “Οτι χρῆ μὴθ' ὑπονοεῖσθαι ποιεῖν, ἃ ποιεῖν αἰσχρόν,
 μήτε τοῖς διαπραττομένοις αὐτὰ ἐπιτηδεῖοις
 χρῆσθαι.

Εἰ μήτε τοῖς αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι, μήτε τοῖς χρωμένοις
 αὐτοῖς χρῶο, λαμπράν σοι παρὰ πάντων εὐφημίαν θήσει. Τὸ
 20 μὲν γὰρ χρῆσθαι αὐτοῖς ἀνελεύθερον, τὸ δὲ μὴ χρῆσθαι μὲν
 αὐτοῖς, τοῖς δὲ χρωμένοις χρῆσθαι τὴν δόξαν λυμαίνεται.
 Χρῆ γὰρ μὴθ' ὑπονοεῖσθαι ποιεῖν, ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, μήτε
 τοῖς διαπραττομένοις αὐτὰ ἐπιτηδεῖοις χρῆσθαι. Δεῖ γὰρ φο-
 βεῖσθαι τὰς κακηγορίας, κἂν μὴ ἀληθεῖς ᾧσιν, ἐπειδὴ πολλοί,
 25 τὴν ἀκρίδειαν ἀγνοοῦντες, πρὸς τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι, καὶ
 τοιοῦτον ἕκαστον εἶναι κρίνουσιν, οἷους ἂν τοὺς συνόντας
 θεάσωνται, οὐκ ἀπὸ τῶν πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
 τῶν συνδιατριβόντων φέροντες τὴν ψῆφον. Εἰ γὰρ ἀρετὴν,
 φασίν, ἀσκεῖς, τί σοι βούλεται ἢ μετὰ τῶν κακίστων συνου-
 30 σία;

123.– Στὸν Πέτρο

“Ὅτι εἶναι προτιμότερος, ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ κάνει αἰσχροὴ ζωὴ καὶ εἶναι πολὺ δυνατὸς στὸ λόγο, ἐκεῖνος ποῦ δὲν εἶναι εὐφυῆς στὸ λόγο, ἀλλ’ εἶναι λαμπρὸς στὴ ζωὴ του καὶ διακρίνεται γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐγκράτειά του.

Ἐπὶ αὐτὸν ποῦ ἔχει κάνει αἰσχροὴ ζωὴ καὶ εἶναι πολὺ δυνατὸς στὸ νὰ ὁμιλεῖ, εἶναι προτιμότερος ἐκεῖνος ποῦ δὲν εἶναι ἐπιτήδειος βέβαια στὸ νὰ ὁμιλεῖ, ἀλλὰ εἶναι λαμπρὸς στὴ ζωὴ του, καὶ διακρίνεται γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐγκράτειά του. Ἐὰν ὅμως κάποιος διαπρέπει καὶ στὸν λόγο καὶ στὴ ζωὴ του, αὐτὸς εἶναι ἀνυπερβλήτος, ὁμολογώντας ἔμπρακτα ὅτι ὑπάρχει κρίση, καὶ κατηγορώντας αὐτοὺς ποῦ νομίζουν ὅτι ἔχουν παραλύσει ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὑπερβολικὰ αὐτὰ ποῦ ὅπως οἴδηποτε θὰ συμβοῦν.

124.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι πρέπει οὔτε νὰ σκέπτεται κανεὶς νὰ κάνει αὐτὰ ποῦ εἶναι αἰσχρὰ νὰ τὰ κάνει, οὔτε νὰ σχετίζεται μὲ ἐκείνους ποῦ εἶναι ἐπιτήδειοι στὸ νὰ τὰ κάνουν αὐτὰ.

Ἐὰν οὔτε μὲ τὰ αἰσχρὰ ἐπαγγέλματα ἀσχολεῖσαι, οὔτε συναναστρέφουσαι αὐτοὺς ποῦ τὰ ἀσκοῦν, θὰ ἔχῃς λαμπρὴ φήμη ἀπὸ ὅλους. Γιατί, τὸ νὰ ἀσκεῖς αὐτὰ εἶναι κακό, ἐνῶ τὸ νὰ μὴ τὰ ἀσκεῖς βέβαια αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ συνδέουσαι μὲ αὐτοὺς ποῦ τὰ ἀσκοῦν, καταστρέφει τὴ φήμη γιὰ σένα. Πρέπει δηλαδή οὔτε νὰ σκέπτεσαι νὰ κάνεις αὐτὰ ποῦ εἶναι αἰσχρὰ νὰ τὰ κάνει κανεὶς, οὔτε νὰ σχετίζουσαι μὲ αὐτοὺς ποῦ εἶναι ἐπιτήδειοι στὸ νὰ τὰ κάνουν αὐτὰ. Γιατί πρέπει νὰ φοβόμαστε τίς κατηγορίες, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ἀληθινές, ἐπειδὴ πολλοί, ἀγνοώντας τὴν ἀλήθεια, προσέχουν αὐτὸ ποῦ φαίνεται, καὶ τὸν καθένα τὸν θεωροῦν ἴδιον μὲ ἐκείνους ποῦ θὰ τὸν δοῦν νὰ συναναστρέφεται, βγάζουν τὸ συμπέρασμα ὅχι μόνο ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ περνοῦν τὸν καιρὸ τους μαζί τους. Γιατί λένε, ἐὰν ἀσκεῖς τὴν ἀρετὴ, τί σοῦ χρειάζεται ἡ συναναστροφή μὲ τοὺς πάρα πολὺ κακοὺς;

ΡΚΕ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Οἱ κάπηλοί σου τὸν οἶνον
σμίγουσιν ὕδατι».

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς θείας παρερμηνευόντων Γρα-
5 φάς, καὶ τὸ οἰκειὸν μᾶλλον βούλημα, ἢ τὸ ἐν αὐταῖς κείμενον
παριστᾶν πειρωμένων. Τὸ γὰρ ἄκρατον αὐτῶν καὶ εἰλικρινές
καὶ εὐφράναι ψυχὴν δυνάμενον βούλημα, τῷ φαύλῳ καὶ
ἐξιτήλῳ τῶν οἰκειῶν δογμάτων παρακιρνώντες ὕδατι, τὰ θεῖα
καπηλεύειν τολμῶσι. Καὶ τοῦτό ἐστι τό, «Οἱ κάπηλοί σου μί-
10 σγουσι τὸν οἶνον ὕδατι». Εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τισι περὶ τῶν καπη-
λευόντων τὸν ἐκ τοῦ προχείρου νοούμενον οἶνον λελέχθαι (ἄτο-
πον γὰρ κάκεινο), ἀλλὰ γε ἀληθείας δικαζούσης, μᾶλλον περὶ
τῶν καπηλευόντων τὰ θεῖα λόγια δοκεῖ μοι εἰρηῆσθαι. Οὐ γὰρ
ἐρρέθη, “Οἱ κάπηλοί σου μίσγουσιν ὕδωρ οἴνω”, ὅπερ ποιεῖν
15 εἰώθασιν οἱ καπηλεύοντες, ἀλλὰ «τὸν οἶνον ὕδατι». Τὰς γὰρ
ἀκραιφνεῖς καὶ εἰλικρινεῖς τῆς ἱεραῆς Γραφῆς ἐννοίας τοῖς ἐξιτή-
λοις ἑαυτῶν παρακιρνώντες δόγμασι, νοθεύουσι τὴν διδασκα-
λίαν.

ΡΚΣ'— ΑΜΜΩΝΙΩ

20 Εἰς τὸ εἰρημένον, «Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν δεξιὰν
σιαγόνα, πάρεχε αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην».

Ὁ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ τῶν ἐπιγείων βασιλεὺς ἦκεν οὐρα-
νόθεν οὐρανίου πολιτείας φέρων ἡμῖν σύμβολα, ἃ καὶ ἀγῶνα
προὔθηκεν ἐναντίον τῷ Ὀλυμπικῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁ τύπτων καὶ
25 περιγεγόμενος στεφανοῦται, ἐνταῦθα δὲ ὁ τυπτόμενος καὶ φέ-
ρων ἀναρρήσεως ἀξιοῦται. Ἐκεῖ ὁ ἀντιπλήττων, ἐνταῦθα δὲ ὁ
καὶ τὴν ἄλλην παρέχων σιαγόνα, ἐν τῷ τῶν ἀγγέλων θεάτρῳ
ἀνακηρύττεται. Οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀμύνασθαι, ἀλλὰ ἐν τῷ φιλοσο-
φεῖν ἡ νίκη κρίνεται. Καινὸς γὰρ οὗτος τῶν στεφάνων ὁ νόμος,
30 ἐπειδὴ καινὸς τῶν παλαισμάτων ὁ τρόπος.

125.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Οἱ κάπηλοί σου νοθεύουν τὸ κρασί μὲ τὸ νερό»⁵.

Πολλές φορές ἔμεινα κατάπληκτος μὲ ἐκείνους πού παρερμηνεύουν τίς ἅγιες Γραφές, καὶ προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὸ δικό τους μᾶλλον θέλημα, παρὰ ἐκεῖνο πού ὑπάρχει σ' αὐτές. Γιατί, ἀναμιγνύοντας τὸ ἀνόθευτο καὶ εἰλικρινές θέλημα τῶν Γραφῶν, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ εὐφράνει τὴν ψυχὴ, μὲ τὸ ἄχρηστο καὶ χαλασμένο νερὸ τῶν δικῶν τους δογμάτων, τολμοῦν νὰ νοθεύουν τὰ θεῖα διδάγματα. Καὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «Οἱ κάπηλοί σου νοθεύουν τὸ κρασί μὲ νερό». Γιατί, ἂν καὶ μερικοὶ νομίζουν ὅτι ἔχει εἰπωθεῖ γι' αὐτοὺς πού νοθεύουν τὸ συνηθισμένο κρασί (γιατὶ καὶ ἐκεῖνο εἶναι παράλογο), ἀλλὰ, ἐπειδὴ δικάζει ἢ ἀλήθεια, μοῦ φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἔχει εἰπωθεῖ γι' αὐτοὺς πού νοθεύουν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν λέχθηκε, “Οἱ κάπηλοί σου ἀναμιγνύουν νερὸ στὸ κρασί”, πρᾶγμα πού συνηθίζουν νὰ κάνουν οἱ κάπηλοι, ἀλλὰ «τὸ κρασί στὸ νερό». Γιατί, ἀναμιγνύοντας τίς καθαρὲς καὶ εἰλικρινεῖς ἔννοιες τῆς ἁγίας Γραφῆς μὲ τὰ δικά τους διεφθαρμένα δόγματα, νοθεύουν τὴ διδασκαλία.

126.– ΣΤΟΝ ΑΜΜΩΝΙΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Σ' αὐτὸν ποῦ σέ χτυπᾶ στὸ δεξιὸ σαγόνι, στρέψε του καὶ τὸ ἄλλο»⁶.

Ὁ βασιλιάς τῶν ὑπερκόσμιων καὶ ἐπίγειων ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, φέρνοντας σὲ μᾶς γνωρίσματα οὐράνιας συμπεριφορᾶς, τὰ ὁποῖα πρόβαλε ὡς ἀγωνίσματα ἐναντίον ἐκείνων τῶν Ὀλυμπιακῶν. Γιατὶ ἐκεῖ αὐτὸς πού χτυπᾶ καὶ νικᾶ στεφανώνεται, ἐνῶ ἐδῶ αὐτὸς πού δέχεται χτύπημα καὶ τὸ ἀνέχεται, ἀνακηρύσσεται νικητής. Ἐκεῖ αὐτὸς πού ἀνταποδίδει τὰ χτυπήματα, ἐνῶ ἐδῶ αὐτὸς πού προσφέρει καὶ τὸ ἄλλο σαγόνι του ἀνακηρύσσεται στὸ θέατρο τῶν ἀγγέλων. Γιατὶ ἡ νίκη δὲν κρίνεται ἀπὸ τὴν ἄμυνα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ πράγματος ἐκ μέρους τοῦ ἀγωνιστῆ. Ὁ νόμος δηλαδὴ αὐτὸς τῶν στεφάνων εἶναι νέος, ἐπειδὴ νέος εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῶν ἀγωνισμάτων.

6. Ματθ. 5, 39.

ΡΚΖ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

“Οτι πολλῶ κρείττων ἐστὶ βασιλείας ἢ ἱερωσύνη.

“Οτι μὲν βασιλείας ἢ ἱερωσύνη πολλῶ κρείττων ἐστὶ καὶ μείζους ἔχει πόνους (πόνῳ γὰρ λήγοντι, πόνος νέος ἀντανατέλ-
 5 λει) καὶ περὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων ὁ κίνδυνος (ἢ μὲν γὰρ τὰ θεῖα, ἢ δὲ τὰ θνητὰ ἐμπεπίστευται), οἶμαι μηδένα ἀγνοεῖν.
 “Οτι δὲ πολλοί, ἀπερισκέπτως παντός ἀνδρός τὸ ἄρχειν ἢ ψυχῶν ἢ σωμάτων νομίσαντες, ἔρριψαν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο, καὶ μυρίων κακῶν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὑπηκόους ἐμπλήσαντες,
 10 ὕστερον εἰς θάραθρον ἀπωλείας δυσκλεῶς κατήντησαν, οὐδὲ τοῦτ' οἶμαί τινα ἀγνοεῖν. Τούτων τοίνυν οὕτω τυγχανόντων, λίαν θαυμάζω, πῶς τινὲς μὲν μηδ' αὐτὸ τοῦτο τὰ καθ' ἑαυτοὺς εὖ διαθέμενοι, ἀλλὰ πολλῶν γέμοντες πραγμάτων καὶ μηδὲ ἐν τοῖς ὑπηκόοις τετάχθαι ὀφείλοντες (ὧν εἷς ἐστὶ καὶ Ζῶσιμος ὁ
 15 πρεσβύτερος, οὗ τῷ βίῳ, ὡς φῆς, σκανδαλιζόμενος γέγραφας), τῇ ἱερωσίῳ τῇ τοσοῦτον τῆς βασιλείας ὑψηλοτέρα ἐπιπηδῆσαι ἐτόλμησαν, καὶ χρήμασιν ὠνήσασθαι πράγμα, ὃ μηδὲ μετὰ πολλῶν χρημάτων καταδέξασθαι ἐχρῆν τοιοῦτους ὄντας ἄλλ' ἴσως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες καὶ μηδὲ τῷ καλῶς
 20 παρὰ τῶν ἔξωθεν εἰρημένῳ ἀκολουθήσαντες, τῷ «Γνώθι σαυτόν», ἀγνοοῦντες δὲ καὶ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀξίαν, ὅτι πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει, νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι ἀνεξέταστον, ἀλλ' οὐ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἐνεχείρισαν πράγματι ἀδάτῳ αὐτοῖς εἶναι ὀφείλοντι.

25

ΡΚΗ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας.

Εἰ καὶ μὴ ἀξίαν, ὧν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἔδρασαν, ἔδοσαν ἐνταῦθα δίκην Ἰουδαῖοι, ἔδοσαν γοῦν ὅμως. Ἄ γὰρ ὡς διαφευξόμενοι ἔδρασαν, φήσαντες, «Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτόν, ἐλεύ-
 30 σονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος», ταῦτ' ἐπειδὴ ἔπραξαν οὐ διέφυγον. Τῆς γὰρ πόλεως

127.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

“Οτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τῆ βασιλεία.

“Οτι βέβαια ἡ ἱερωσύνη εἶναι πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τῆ βασιλεία, καὶ ἔχει μεγαλύτερους κόπους (γιατὶ ὅταν ὁ ἓνας κόπος τελειώνει, ἐμφανίζεται νέος), καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι γιὰ τὰ πιὸ ἀναγκαῖα (γιατὶ ἡ ἱερωσύνη ἔχει τὴν εὐθύνη τῶν θεϊκῶν, ἐνῶ ἡ βασιλεία τῶν θνητῶν), νομίζω ὅτι κανένας δὲν τὸ ἀγνοεῖ. “Οτι ὅμως πολλοί, νομίζοντας ἀπερίσκεπτα ὅτι κάθε ἄνδρας μπορεῖ νὰ ἀναλάβει τὴν ἐξουσία ψυχῶν ἢ σωμάτων, ἐπιδόθησαν σ' αὐτὸ, καὶ ἄφοῦ γέμισαν μὲ μύρια κακὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς καὶ τοὺς ὑπηκόους τοὺς, ὕστερα κατάντησαν ἄδοξα στὸ βάραθρο τῆς ἀπώλειας, οὔτε αὐτὸ νομίζω πῶς τὸ ἀγνοεῖ κανεὶς. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, ἀπορῶ πολὺ πῶς μερικοί, χωρὶς νὰ γνωρίζουν οὔτε τὸν ἑαυτὸ τοὺς καλά, γεμάτοι μὲ πολλὰ ἐλαττώματα, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ συγκαταλέγονται οὔτε μεταξὺ τῶν ὑπηκόων (ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ πρεσβύτερος Ζώσιμος, ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ ὁποῖου, ὅπως λές, σκανδαλιζόμενος μου ἔγραψες), τὸλμησαν νὰ εἰσπηδήσουν στὴν πολὺ ὑψηλότερη ἀπὸ τῆ βασιλεία ἱερωσύνη, καὶ νὰ ἀγοράσουν μὲ χρήματα ἓνα τέτοιο ἀξίωμα, τὸ ὁποῖο οὔτε μὲ πολλὰ χρήματα ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν τέτοιοι ποὺ ἦταν. Ἄλλ' ἴσως ἀγνοώντας τὴν κατάστασή τους, καὶ χωρὶς νὰ ἀκολουθήσουν οὔτε αὐτὸ ποὺ καλῶς εἰπώθηκε ἀπὸ τοὺς μὴ χριστιανούς, τὸ «Γνώρισε τὸν ἑαυτὸ σου», καὶ ἀγνοώντας καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ὅτι δηλαδὴ ἔχει ἀνάλογα πρὸς τὸ ὕψος τῆς καὶ τὸν κίνδυνο, νομίζοντας ὅτι εἶναι ἐξουσία ἀνεξέλεγκτη, καὶ ὄχι λειτούργημα ὑπεύθυνο, ἀνέλαβαν ἀξίωμα ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι γι' αὐτοὺς ἀπλησίαστο.

128.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Γιὰ τὴν αἰχμαλωσία τῶν Ἰουδαίων.

“Αν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν τιμωρήθηκαν ὅσο τοὺς ἄξιζε, γιὰ ὅσα ἔκαναν στὸν Δεσπότη Χριστό, ὅπωςδὴποτε ὅμως τιμωρήθηκαν. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ ἔκαναν γιὰ νὰ διαφύγουν πράγματα ποὺ δὲν τὰ ἠθελαν, λέγοντας, «Ἐὰν τὸν ἀφήσουμε αὐτόν, θὰ ἔρθουν οἱ Ρωμαῖοι καὶ θὰ μᾶς πάρουν καὶ τὴν πόλη καὶ τὸ ἔθνος»⁷, ἐπειδὴ τὰ ἔκαναν, δὲν τὰ διέ-

7. Ἰω. 11, 48.

αὐτῶν ἀλούσης ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τοῦ ναοῦ καθαιρεθέντος, αὐτοὶ ὥσπερ μαστιγίαί τινές καὶ δραπέται, ἄτιμοί τε καὶ ἀλήται πανταχοῦ διεσπάρησαν. Δώσουσι δὲ κάκεισε τὴν ἀξίαν. Μὴ ἐπιγνόντες γὰρ τὴν φιλανθρωπίαν, εἴσονται τὴν ἐξουσίαν, ἧς
5 κἀνταῦθα πείραν βραχεῖαν εἰλήφασι.

ΡΚΘ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τό, «Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ...».

Τὴν ὑπὸ λύπης δεβαπτισμένην ψυχὴν οὐδὲν οὕτως εὐφρά-
ναι δύναται, ὡς ἡ θεία μνήμη. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἄρα ὅπερ ἠθέλη-
10 σας μαθεῖν, «Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου. Ἐμνή-
σθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην». Ὡσπερ γὰρ τὸ ἀκένωτον καὶ
δυσμεταχειρίστον ἰατροῖς τῆς αἰμορροούσης πάθος ἐν ἀκαριαία
ῥοπῇ ἀπηλάθη (ἡ μὲν γὰρ ἤψατο, ὁ δὲ ἠνέσχετο, τὸ δὲ ἐδραπέ-
τευσεν), οὕτω καὶ ἡ λύπη ἀνθρωπίνη παράκλησιν ἀπωθουμένη,
15 ἅτε πάση παραμυθία δυσμεταχειρίστος, ὑπὸ τῆς θείας μνήμης
μόνης ῥαδίως οἴχεται καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρεῖ.

ΡΛ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Εἰ «Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»
ὁ Κύριος ἐν τῷ Δαβὶδ λέγεται, πῶς λέγει πάλιν Ἡσαΐας,
20 «Εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν κάλλος οὐδὲ εἶδος»;

Οὐ τάναντία ἑαυτῇ, ὧ³ ἱερὰ κεφαλὴ, δογματίζει ἡ θεία
Γραφή περὶ τοῦ Σωτῆρος διδάσκουσα, ἀλλ' ἐκάστῳ πράγματι
τὸ οἰκεῖον καὶ πρέπον νέμει. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὴν θεότητα βλέ-
πει, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ δὲ πρὸς τὰ ἐκούσια πάθη.
25 Φῶς μὲν γὰρ αὐτόν ἀληθινὸν εἶπε, καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης,
χαρακτῆρά τε τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως. Τὸ μὲν διὰ τὸ φαι-
δρὸν τῆς οὐσίας, τὸ δὲ διὰ τὸ αἶδιον, μᾶλλον δὲ συναἶδιον, τὸ
δὲ διὰ τὸ ἐνυπόστατον καὶ διὰ τὸ γνησίους χαρακτῆρσιν ἐμπρέ-

8. Ψαλμ. 76, 3.

9. Ματθ. 9, 20.

φυγαν. Γιατί και ἡ πόλη τους κυριεύθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, καὶ ὁ ναὸς καταστράφηκε, καὶ οἱ ἴδιοι διασκορπίσθηκαν παντοῦ, σὰν κάποιοι ἔλεεινοὶ καὶ δραπέτες, καὶ ἄτιμοι καὶ ἀλήτες. Θὰ πληρώσουν ὅμως καὶ ἐκεῖ αὐτὸ πού τοὺς ἀξίζει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν κατανόησαν τὴν φιλανθρωπία, θὰ γνωρίσουν τὴν ἐξουσία, τῆς ὁποίας καὶ ἐδῶ ἔλαβαν μικρὴ γνώση.

129.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὴ ρήση· «Ἐρνήθηκε ἐπίμονα νὰ παρηγορηθεῖ»⁸.

Τὴν ψυχὴ πού εἶναι βουτηγμένη στὴ λύπη τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ, ὅσο ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ εἶναι προφανῶς ἐκεῖνο πού θέλησες νὰ μάθῃς· «Ἡ ψυχὴ σου ἠρνήθηκε ἐπίμονα νὰ παρηγορηθεῖ, θυμήθηκε τὸν Θεὸ καὶ δοκίμασε εὐφροσύνη»⁸. Γιατί, ὅπως τὸ ἀτελείωτο καὶ δυσκολομεταχείριστο ἀπὸ τοὺς γιατροὺς πάθος τῆς αἱμορροσύνης⁹ διώχθηκε μέσα σὲ μιὰ στιγμή (γιατὶ ἐκεῖνη ἔπιασε τὴν ἄκρη τοῦ ἐνδύματός του, ἐκεῖνος τὸ ἀνέχθηκε, καὶ τὸ πάθος δραπέτευσε), ἔτσι καὶ ἡ λύπη, ἐνῶ ἀρνεῖται τὴν ἀνθρώπινη παρηγοριά, ἐπειδὴ δύσκολα ἀντιμετωπίζεται μὲ ὁποιαδήποτε παρηγοριά, μόνο ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ φεύγει εὐκολα καὶ ἐξαφανίζεται.

130.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Ἐφόσον ὁ Κύριος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ «ῥαῖος ὡς πρὸς τὴν ὁμορφιά του περισσότερο ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»¹⁰, πῶς πάλι ὁ Ἡσαΐας λέγει, «Τὸν εἶδαμε αὐτὸν καὶ δὲν εἶχε οὔτε ὁμορφιά, οὔτε ἐξωτερικὴ ὄψη»¹¹;

Ἡ ἁγία Γραφή, ἱερὴ κεφαλὴ μου, μλώντας γιὰ τὸν Χριστὸ δὲν λέγει πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ στὸ κάθε πρῶγμα δίνει αὐτὸ πού τοῦ ἀνήκει καὶ τοῦ πρέπει. Γιατὶ ἄλλα ἀναφέρονται στὴ θεότητα, ἄλλα στὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἄλλα στὰ ἐκούσια πάθη. Τὸν ὀνόμασε δηλαδὴ φῶς ἀληθινό, καὶ ἀκτινοβολία τῆς δόξας, καὶ εἰκόνα τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, τὸ ἕνα ἕξαιτίας τῆς λαμπρότητας τῆς οὐσίας του, τὸ ἄλλο ἕξαιτίας τῆς αἰωνιότητος αὐτοῦ, ἢ καλύτερα τῆς συναιωνιότητος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἄλλο ἕξαιτίας τοῦ ἐνυπό-

10. Ψαλμ. 44, 3.

11. Ἡσ. 53, 3.

πειν. Ἴνα γὰρ μὴ τὸ ἀπαύγασμα ἀνυπόστατον νομισθῆ, ὁ χαρα-
 κτήρ τὴν ὑπόστασιν ἐγγυᾶται. Ὁραῖον δὲ παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν
 ἀνθρώπων καὶ ὠραῖον ἐν στολῇ διὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως
 ἔνθεον καὶ ἄπτειστον ἀρετὴν· οὐκ ἔχοντα εἶδος οὐδὲ κάλλος,
 5 δυοῖν ἔνεκεν· ἑνὸς μὲν, ἐπειδὴ, τὴν Δεσποτικὴν μορφήν κρύ-
 ψας, τὴν τοῦ δούλου ἐπεδείκνυτο, ἑτέρου δέ, διὰ τὸ ἐν τῷ πάθει,
 ὃ ἐκουσίως ὑπέστη, πᾶσαν παροιनीαν κεκινῆσθαι. Ἐκρέματο
 γὰρ ἐπὶ τοῦ ἰκρίου ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ καὶ ἐν μητροπόλει καὶ ἐν
 ἑορτῇ μεγίστῃ, καὶ ἐν ἧ οὐδένα εἰκὸς ἦν ἀπολειφθῆναι. Καὶ οἱ
 10 μὲν ἐκωμῶδουν, οἱ δὲ ἐχλεύαζον· οἱ μὲν ὠνειδίζον, οἱ δὲ ὄξος
 προσέφερον· οἱ μὲν ὕβριζον, οἱ δὲ λόγῃ τὴν πλευρὰν ἐνυττον.
 Καὶ περὶ μὲν τοὺς συσταυρωθέντας ληστὰς οὐδὲν τοιοῦτον
 ἔδρων, εἰς αὐτὸν δὲ παρώνουν, ἃ μὴδ' εἰς τοὺς ὑπευθύνους
 παροινεῖν θέμις.

15 **ΡΛΑ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**
 Πῶς νοητέον τὸ τῷ Ἐκκλησιαστικῷ γεγραμμένον,
 «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ».

Ὡσπερ τοῦ σωματικοῦ κάλλους ὄρος ἢ τῶν μερῶν συμμε-
 τρία, οὕτω καὶ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἔσχατος ὄρος ἢ τῶν ἀρε-
 20 τῶν συμμετρία. Εἰ γὰρ αἱ ἀκρότητες εἰς κακίαν ἐκπίπτουσιν, ὥς
 τινες τῶν σοφῶν ἀπεφήνατο (θέλων γὰρ εἶναι τις οἰκονομικὸς
 εἰς φειδωλίαν ἐκπίπτει, καὶ θέλων εἶναι μεγαλόψυχος εἰς ἀσω-
 τίαν), διὸ καὶ μεσότητος εἶναι τὰς ἀρετὰς ὠρίσαντο (ἀσεβείας
 γὰρ καὶ δυσσεβείας μέσον ἐστὶ ἢ εὐσέβεια), εἰκότως καὶ ὁ
 25 σοφὸς παρήνεσε· «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ». Εἰ δὲ καὶ τοῦτο
 παραινεῖ, μὴ ἐν τοῖς εἰς σὲ παρὰ τῶν πέλας πλημμελουμένοις
 πικρὸς γίνου καὶ ἀκριβοῦς δικαστής, ἀλλ' ὑπέρβαινε τὸ δίκαιον

στατου αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ διακρίνεται γιὰ τὰ γνήσια χαρακτηριστικά του. Γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ δηλαδὴ ἡ ἀκτινοβολία χωρὶς ὑπόσταση, ἡ σφραγίδα βεβαιώνει τὴν ὑπόσταση. Τὸν ὀνόμασε καὶ ὠραῖον περισσότερο ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὠραῖον ὡς πρὸς τὴν φορεσιά, ἐξαιτίας τῆς θεϊκῆς καὶ χωρὶς πταίσματα ἀρετῆς τῆς ἐνανθρώπησης. Τὸν παρουσιάζει νὰ μὴ ἔχει ἐξωτερικὴ ὄψη, οὔτε ὁμορφιά, γιὰ δυὸ λόγους· ὁ ἓνας, ἐπειδὴ ἔκρυψε τὴ δεσποτικὴ μορφή καὶ ἔδειχνε τὴ μορφή τοῦ δούλου, καὶ ὁ ἄλλος, ἐπειδὴ κατὰ τὸ πάθος, τὸ ὁποῖο ὑπέστη μὲ τὴ θέλησή του, κινήθηκε ἐναντίον του κάθε μορφή μανιακῆς συμπεριφορᾶς. Ἦταν δηλαδὴ κρεμασμένος πάνω στὸν σταυρὸ μεσημεριάτικα, καὶ αὐτὸ γινόταν στὴ μητρόπολη καὶ κατὰ τὴν πιὸ μεγάλη γιορτὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἦταν φυσικὸ νὰ μὴ λείπει κανένας. Καὶ ἄλλοι τὸν κοροΐδευαν, ἄλλοι τὸν περιγελοῦσαν, ἄλλοι πάλι τὸν κατηγοροῦσαν, ἄλλοι τοῦ πρόσφεραν ξύδι, ἄλλοι τὸν ἔβριζαν, καὶ ἄλλοι τοῦ τρυποῦσαν τὴν πλευρὰ μὲ λόγχη. Καὶ στοὺς ληστὲς βέβαια ποὺ εἶχαν σταυρωθεῖ μαζί του δὲν ἔκαναν τίποτε τέτοιο, ἐνῶ σ' αὐτὸν ἔκαναν αὐτὰ ποὺ οὔτε στοὺς μεθυσμένους ἐπιτρέπεται νὰ γίνονται.

131.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΙΕΤΙΟ

Πῶς πρέπει νὰ ἐννοεῖται αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο στὸν

Ἐκκλησιαστή· «Νὰ μὴ εἶσαι πολὺ δίκαιος»¹².

“Ὅπως κανόνας τῆς σωματικῆς ὁμορφιάς εἶναι ἡ συμμετρία τῶν μελῶν, ἔτσι καὶ τῆς ψυχικῆς ὁμορφιάς ἔσχατος κανόνας εἶναι ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν. Γιατί, ἐὰν οἱ ἀκρότητες καταλήγουν στὴν κακία, ὅπως εἶπαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς (πράγματι, θέλοντας κάποιος νὰ εἶναι οἰκονόμος, καταλήγει σὲ τσιγγουνιά, καὶ θέλοντας νὰ γίνει μεγαλόψυχος, ξεπέφτει σὲ ἀσωτία), γι' αὐτὸ καὶ ὄρισαν ὅτι οἱ ἀρετὲς εἶναι μεσότητες (γιατὶ τῆς ἀσέβειας καὶ τῆς δυσσέβειας μέση εἶναι ἡ εὐσέβεια), εὐλόγα λοιπὸν καὶ ὁ σοφὸς συμβούλεψε· «Νὰ μὴ εἶσαι πολὺ δίκαιος»¹³. Ἐφόσον καὶ αὐτὸ τὸ συμβουλεύει, νὰ μὴ γίνεσαι σκληρὸς καὶ αὐστηρὸς δικαστῆς γιὰ τὰ σφάλματα ποὺ κάνουν οἱ συνάνθρωποί σου σὲ σένα, ἀλλὰ νὰ ξεπερνᾶς τὸ δίκαιο μὲ τὴν ἀγαθό-

13. Ἐκκλ. 7, 17.

τῇ ἀγαθότητι, συγγνώμην νέμων τοῖς συγγνώμης μείζονα εἰς σέ
πταίουσι.

ΡΑΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἐπισκόπου Ἑρμογένους.

5 Ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα διάνοια τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐγκωμίων τοῦ
παναρίστου Ἑρμογένους τοῦ ἐπισκόπου οὐ δύναται δέξασθαι,
οὐδὲ τὴν τῶν κατορθωμάτων περιουσίαν ἢ γνώμην χωρεῖ, συγ-
γνώμην μοι νεῖμαι μὴ παραιτήση. Ἐγὼ γὰρ μηδὲ πρὸς μέρος
ἐπαρκέσαι ῥάδιον, πῶς πᾶσιν ἐπεξελεθεῖν δυνατόν;

10

ΡΑΓ'— ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅτι μήτε ἀρχὴν μήτε πλοῦτον μήτε
τι τοιοῦτον μακαριστὸν νομίζειν καὶ περιμάχητον,
ἀλλὰ τὸ τῶν παθῶν ἀπηλλάχθαι μόνον.

Χρῆ, ὦ φίλος, τὰ ὀνόματα ἀφέντας τῶν ἀγαθῶν, ἐπὶ τὰ
15 πράγματα βαδίζειν. Βασιλεία μὲν γὰρ καὶ πλοῦτος καὶ δόξα,
ὀνόματα μὲν παρὰ τοῖς ἔξωθεν, πράγματα δὲ παρὰ τοῖς
Χριστιανοῖς Ὡσπερ οὖν καὶ τᾶναντία, ἀδοξία καὶ θάνατος καὶ
πενία, ὀνόματα μὲν παρ' ἡμῖν, πράγματα δὲ παρ' ἐκείνοις Καὶ
εἰ βούλει, τὴν ἀρχὴν εἰς μέσον ἀγαγόντες, τὴν πᾶσι ποθεινὴν
20 καὶ περιμάχητον, ἀπὸ ταύτης καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐλέγξωμεν, καὶ
μὴ φράσαντες, ὅτι ὀλιγοχρόνιος, μηδ' ὅτι ταχέως σβέννυται
(πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχικῶν θρόνων εἰς τοὺς τάφους
ἀπηνέχθησαν, καὶ ὁ θρηῖνος τὰς τῶν κηρύκων φωνὰς διεδέξα-
το), ἀλλὰ κἀκεῖνο παρέντες, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν προγονικῶν
25 ὑπαρχόντων ἐστερήθησαν, δημεύσει καθυποβληθέντες, ὅτε
ἀνθεῖ, τότε μάλιστα αὐτὴν δοκιμάσωμεν, μὴ περιέλωμεν τῆς
πόρνης τὰ ἐπιτρίμματα καὶ τὰς ὑπογραφάς, ἀλλὰ κεκαλλωπι-
σμένην αὐτὴν εἰς μέσον ἀγάγωμεν, ἵνα τότε αὐτῆς ἐλεγχθῆ τὸ
εἰδεχθές.

30 Οὐκοῦν προσάγωμεν τὸ σχῆμα, καὶ τοὺς ῥαβδούχους, καὶ
τοῦ κήρυκος τὴν φωνήν, καὶ τῶν δημίων τὴν ὑπακοήν, καὶ τὸ
ὑπὸ πάντων ἀποβλέπεσθαι, καὶ βασανίσωμεν, εἰ μὴ τὰ δοκοῦν-

τητα, δίνοντας συγγνώμη σ' αὐτούς πού τὰ πταίσματά τους πρός ἑσένα εἶναι ἀνώτερα συγγνώμης.

132.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Σχετική μὲ τὰ ἐγκώμια τοῦ ἐπισκόπου Ἑρμογένους.

Ἐπειδὴ ὁ δικός μου νοῦς δὲν μπορεῖ νὰ δεχθεῖ τὴν ὑπόθεση τῶν ἐγκωμίων τοῦ πανάριστου Ἐπισκόπου Ἑρμογένη, οὔτε ἡ σκέψη μου χωρεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν του, μὴ παραλείψεις νὰ μὲ συγχωρήσεις. Γιατὶ αὐτὸς πού δὲν μπορεῖ οὔτε ἓνα μέρος νὰ χωρέσει, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ χωρέσει ὅλα.

133.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴν ἐξουσία, καὶ ὅτι οὔτε ἡ ἐξουσία οὔτε ὁ πλοῦτος οὔτε κάτι παρόμοιο πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀξιομακάριστο καὶ περιζήτητο, ἀλλὰ ἡ ἀπαλλαγὴ μόνο ἀπὸ τὰ πάθη.

Πρέπει, φίλε μου, ἀφήνοντας τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν, νὰ ἔρθουμε στὰ πράγματα. Γιατὶ ἡ βασιλεία καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, γιὰ τοὺς μὴ χριστιανούς βέβαια εἶναι ὀνόματα, ἐνῶ γιὰ τοὺς Χριστιανούς πραγματικότητες. Ὅπως καὶ τὰ ἀντίθετα, ἡ ντροπὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ φτώχεια, γιὰ μᾶς εἶναι ὀνόματα, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους εἶναι πραγματικότητες. Καὶ ἂν θέλεις, φέρνοντας στὴ μέση τὴν ἐξουσία, ἡ ὁποία εἶναι σὲ ὅλους ἐπιθυμητὴ καὶ περιζήτητη, μὲ αὐτὴν ἄς ἐλέγξουμε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ ἄς μὴ ποῦμε, ὅτι διαρκεῖ λίγο χρονικὸ διάστημα, οὔτε ὅτι γρήγορα σβήνει (γιατὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς θρόνους τῆς ἐξουσίας μεταφέρθηκαν στοὺς τάφους, καὶ ὁ θρῆνος διαδέχθηκε τὶς φωνὲς τῶν κηρύκων), ἀλλὰ παρατρέχοντας καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅτι πολλοὶ ἔχασαν καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν προγόνων τους, ἐπειδὴ ὑποβλήθηκαν σὲ δήμευση, ὅταν βρίσκεται στὸ ἄνθος τῆς, τότε κυρίως νὰ τὴν ἐξετάσουμε, χωρὶς νὰ ἀφαιρέσουμε τὰ ἐρεθιστικὰ ἀρώματα καὶ τὰ βαψίματα τῆς πόρνης, ἀλλὰ νὰ τὴν φέρουμε μπροστὰ μας καλλωπισμένη, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ τότε ἡ ἀποκρουστικὴ τῆς ὄψη.

Ἄς φέρουμε λοιπὸν μπροστὰ μας τὴ μορφὴ τῆς, καὶ τοὺς ραβδούχους, καὶ τὴ φωνὴ τοῦ κήρυκα, καὶ τῶν δημίων τὴν πειθαρχία, καὶ τὸ ὅτι θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους, καὶ ἄς ἐξετάσουμε μὲ προσοχή

τα λαμπρὰ ταῦτα καὶ ποθεινά, οὐ μόνον περιττά, οὐδ' ὑπόληψις ἀνόνητος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆ. Τί γὰρ ἀπὸ τούτων ἐκεῖνος ἀμείνων γίνεται, ἢ τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴν; Τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. Ἐὰρ οὖν ὑψηλότερος ἢ ὑγιεινότερος ἢ ταχύτερος ἢ τὰς αἰσθήσεις τρανοτέρας κερτήσεται; Ἄλλ' οὐκ ἄν τις φαίη. Ἰωμεν τοίνυν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν. Ἐὰρ οὖν σωφρονέστερος ἢ ἐπεικέστερος ἢ συνετώτερος ἀπὸ ταύτης γενήσεται τῆς φαντασίας; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ καὶ τούναντίον ἅπαν. Οὐ γὰρ ὅπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς συμβαίνειν εἶωθεν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐδὲν εἰς τὴν οἰκείαν προσεῖληφεν ἀρετὴν, αὕτη δὲ καὶ κακίαν προσεῖληφεν. Καὶ γὰρ ἄνοιαν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἀπόνοιαν καὶ θυμὸν καὶ μυρία ἐξ αὐτῆς προστρέβεται πλημμελήματα. Εἰ δὲ χαίρει καὶ μέγα φρονεῖ καὶ φυσᾶται καὶ κατὰ πάντων ἐπαίρεται, οὗτος μάλιστα τῆς κακίας ὁ κολοφών, ὅτι οὔτε ἀλγεῖ οὔτε αἰσθάνεται, ἀλλὰ καὶ χαίρει τῶν νοσημάτων ἀὔξομένων αὐτῷ. Οὐδὲ γὰρ πάντῃ τὸ χαίρειν καλόν. Ἐπεὶ καὶ ὁ ληστής χαίρει μετὰ τὴν κλοπὴν, καὶ ὁ ἄρπαξ μετὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ὁ μοιχὸς μετὰ τὸ διορύξει τὸν τοῦ πέλας γάμον, καὶ ὁ ἀνδροφόνος μετὰ τὴν σφαγὴν. Μὴ τοίνυν τοῦτο λεγέτω, ὅτι χαίρει, ἀλλ' εἰ ἐπὶ χρησίμῳ δεικνύτω, καὶ συγχαρήσομαι.

Ἐπεὶ τοίνυν μόνος ἐστὶν ἐλευθεριώτατος καὶ ἀρχικώτατος (καὶ αὐτῶν γὰρ τῶν βασιλέων βασιλικώτερος) ὁ τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος, ἀσπασώμεθα τὴν ἀρετὴν, καὶ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης δουλείας ἀπαλλάξωμεν ἑαυτούς, μήτε ἀρχὴν μήτε πλοῦτον μήτε τι τοιοῦτον μακαριστὸν νομίζοντες καὶ περιμάχητον, ἀλλὰ τὸ τῶν παθῶν ἀπηλλάχθαι μόνον.

ΡΛΔ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας.

Ἡ πέπανσο τρυφῶν ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν συμφορῶν, κεκοιμημένον διεγείρων καὶ παρακαλῶν τὸ ἀκόλαστον, ἢ, ταῦτα δρῶν, τῷ σεπτῷ θυσιαστηρίῳ μὴ πρόσιθι. Πολλοὺς γὰρ σκανδαλίζων

μήπως αὐτὰ ποὺ φαίνονται λαμπερὰ καὶ ἐπιθυμητὰ, δὲν εἶναι μόνο περιττὰ, οὔτε ἐκτίμηση ἀνώφελη, ἀλλὰ καὶ βλαβερὰ. Ὡς πρὸς τί δηλαδή ἀπὸ αὐτὰ ἐκεῖνος γίνεται καλύτερος στὸ σῶμα ἢ στὴν ψυχὴ; Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Γίνεται ἄραγε ψηλότερος ἢ πιὸ ὑγιὴς ἢ γρηγορώτερος ἢ ἀποκτᾶ δραστικότερες αἰσθήσεις; Ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ἔλεγε κανεὶς αὐτό. " Ἄς πᾶμε λοιπὸν καὶ στὴν ψυχὴ του. Μήπως λοιπὸν γίνεται ἀπὸ αὐτὴ τὴ φαντασία πιὸ σῶφρων ἢ πιὸ προᾶος ἢ πιὸ συνετός; " Ὁχι βέβαια, ἀλλὰ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ γίνεται στὸ σῶμα, δὲν γίνεται συνήθως καὶ στὴν ψυχὴ. Ἐκεῖνο δηλαδή δὲν ἔλαβε τίποτε γιὰ τὴ δική του ἀρετὴ, ἐνῶ αὐτὴ ἀπέκτησε καὶ κακία. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἐξουσία προσάπτονται σ' αὐτὴν καὶ μωρία καὶ κενοδοξία καὶ ἀπελπισία καὶ θυμὸς καὶ ἄπειρα ἄλλα ἁμαρτήματα. " Ἄν μάλιστα χαίρεται καὶ ἀλαζονεύεται καὶ φουσκώνει ἀπὸ ἔπαρση καὶ ὑπερηφανεύεται ἐναντίον ὄλων, αὐτὸ προπάντων εἶναι τὸ ἀποκορυφωμὰ τῆς κακίας, γιατί οὔτε πονεῖ οὔτε αἰσθάνεται, ἀλλὰ καὶ χαίρεται ἐνῶ αὐξάνονται οἱ ἀρρώστιες του. Καθόσον οὔτε ἡ χαρὰ εἶναι πάντοτε καλὴ, ἀφοῦ καὶ ὁ ληστής χαίρεται μετὰ τὴν κλοπὴ, καὶ ὁ ἄρπαγας μετὰ τὴν πλεονεξία του, καὶ ὁ μοιχὸς μετὰ τὴν ὑπονόμευση τοῦ γάμου τοῦ πλησίον του, καὶ ὁ δολοφόνος μετὰ τὴ σφαγὴ. " Ἄς μὴ λέγει λοιπὸν αὐτό, ὅτι χαίρεται, ἀλλὰ ἅς δείξει ὅτι ἡ χαρὰ γίνεται γιὰ κάτι χρήσιμο, καὶ θὰ χαρῶ κι' ἐγὼ μαζί του.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μόνος ποὺ εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἐξουσιαστικώτερος (καὶ βέβαια βασιλικώτερος καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς βασιλεῖς) εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὰ πάθη, ἅς ἐπιζητοῦμε πρόθυμα τὴν ἀρετὴ, καὶ ἅς ἀπαλλάξουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ αὐτὴν τὴν κακὴ δουλεία, μὴ θεωρώντας οὔτε τὴν ἐξουσία, οὔτε τὸν πλοῦτο, οὔτε κάτι τέτοιο ἀξιομακάριστο καὶ ἀξιοζήλευτο, ἀλλὰ μόνο τὸ νὰ ἀπαλλαγθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη.

134.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς κακίας.

" Ἡ πᾶψε νὰ χαίρεσαι μὲ τίς ξένες συμφορές, διεγείροντας αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀποκοιμισμένο καὶ προτρέποντας αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀκόλαστο, ἢ, κάνοντάς τα αὐτὰ, μὴ πλησιάζεις στὸ ἅγιο θυσιαστήριο. Γιατὶ πολ-

ἀπελαύνεις τοῦ προσιέναι, μὴ ὑπομένοντας ἰδεῖν τοσαύτην κη-
λίδα τῷ ἀμιάντῳ θυσιαστηρίῳ παρεφεδρεύουσαν.

ΡΛΕ'— ΠΑΥΛΩ

Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἥτοι εἴμαρμένην,
5 ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Εἰ πάντα, ὡς φῆς, ὧ σοφέ, καθ' εἴμαρμένην γίνεται τε καὶ
λέγεται, εἴπε πῶς νῦν δι' ἡμῶν ἐαυτὴν ἀνατρέπει. Εἰ γὰρ αὕτη
πάντα ποιεῖ, αὕτη ἂν εἴη νῦν δι' ἡμῶν κηρύττουσα μὴ εἶναι
γένεσιν. Πῶς οὖν αὕτη, ἣν φατε εἶναι, φάσκουσα μὴ εἶναι, οὐ
10 πιστεύεται παρ' ὑμῶν;

ΡΛΣ'— ΩΡΙΩΝΙ

Περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν ῥήσεων.

Μὴ ἀπλῶς προφέρων τινὰς ῥήσεις τῶν ἱερῶν χρησμῶν διὰ
στόματος σπάραττε (ἀπαιδευσίας γὰρ ὀφλήσεις καὶ ἀνοίας
15 γέλωτα· διὸ καὶ τινες φεύγουσι, λαθὴν φιλομαχοῦντι ἀνθρώπων
δοῦναι δεδιότες), ἀλλὰ, τὰς ὑποθέσεις ἀκριδῶς ζητήσας, ἕξεις
τὰς λύσεις. Τυφλώττουσι γὰρ αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν ὑποθέσεων χη-
ρεύουσαι.

ΡΛΖ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

20 Περὶ κολακείας.

Ἐγὼ τοῦ φόβου τὴν κολακείαν δυνατωτέραν καὶ ἀργαλεω-
τέραν εἶναι φημί. Ὅσα γὰρ μὴ δύναται ἀνάγκη, δύναται θερα-
πεία. Καὶ τοὺς μὴ χειρωθέντας ὑπὸ φόβου, κολακεία πολλάκις
κατεδουλώσατο. Χρὴ οὖν καὶ πρὸς φόβον καὶ πρὸς θωπείαν
25 μὲν ἀνδρίζεσθαι (ἐκότερον δὲ ἀνελεύθερον τὸ πάθος), τὴν δ'
ἀλήθειαν μόνην τιμᾶν.

ΡΛΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι χρὴ τὸν εὐδόκιμον, καὶ φιλόθεον εἶναι
καὶ φιλάνθρωπον.

30 Χρὴ τὸν εὐδόκιμον, καὶ φιλόθεον εἶναι καὶ φιλάνθρωπον,

λους σκανδαλίζοντάς τους τούς αποτρέπεις νά προσέρχονται, ἐπειδὴ δὲν ἀνέχονται νά βλέπουν τόση βρωμιὰ νά εἶναι ἐγκατεστημένη στό ἀμόλυντο θυσιαστήριο.

135.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Ἐναντίον αὐτῶν πού λένε, ὅτι ὑπάρχει γένεση,
δηλαδή μοῖρα, ἤτοι ἡ λεγόμενη τύχη.

Ἐάν ὅλα, ὅπως λές, σοφέ, λέγονται καὶ γίνονται σύμφωνα μὲ τὴ μοῖρα, πές μου πῶς τώρα μὲ μᾶς ἀνειρεῖ τὸν ἑαυτό της. Γιατί, ἂν αὐτὴ τὰ κάνει ὅλα, θὰ εἶναι ἡ ἴδια πού τώρα μὲ μᾶς κηρύττει ὅτι δὲν ὑπάρχει γένεση. Πῶς λοιπὸν αὐτὴ, πού λέτε ὅτι ὑπάρχει, ὅταν λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει, δὲν πιστεύεται ἀπὸ σᾶς;

136.– ΣΤΟΝ ΩΡΙΩΝΑ

Γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν ἱερῶν ρήσεων.

Μὴ κατασπαράσσεις τὶς ἅγιες Γραφές προφέροντας ἀπλῶς μὲ τὸ στόμα σου μερικὰ λόγια αὐτῶν (γιατὶ θὰ προκαλέσεις γέλια ἀγραμματοσύνης καὶ μωρίας· γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ φεύγουν, ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως δώσουν ἀφορμὴ σὲ ἄνθρωπο πού ἀγαπᾷ τὶς φιλονεικίες), ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐρευνήσεις μὲ ἀκρίβεια τὶς ἀπορίες, θὰ βρεῖς τὶς λύσεις. Γιατὶ οἱ ἐρμηνεῖς τῶν ἀποριῶν εἶναι τυφλὲς χωρὶς ἔρευνα.

137.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Γιὰ τὴν κολακεία.

Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ κολακεία εἶναι πιὸ δυνατὴ καὶ πιὸ ἀνυπόφορη ἀπὸ τὸν φόβο. Γιατί, ὅσα δὲν μπορεῖ νά τὰ κάνει ἡ ἀνάγκη, τὰ κάνει ἡ θεραπεία. Καὶ αὐτοὺς πού δὲν νικήθηκαν ἀπὸ τὸ φόβο, τοὺς ὑποδούλωσε πολλὲς φορὲς ἡ κολακεία. Πρέπει λοιπὸν καὶ στὸν φόβο καὶ στὴν κολακεία νά φερόμαστε σὰν ἄνδρες (γιατὶ καθένα ἀπὸ τὰ πάθη εἶναι δουλικό), καὶ νά τιμᾶμε μόνο τὴν ἀλήθεια.

138.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅτι πρέπει, αὐτὸς πού εὐδοκίμεῖ στὴ ζωὴ, νά εἶναι
καὶ φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος.

Αὐτὸς πού εὐδοκίμεῖ στὴ ζωὴ πρέπει νά εἶναι καὶ φιλόθεος καὶ

ἵνα μήτε διὰ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς καὶ τῷ ἀνακειῖσθαι τῷ Θεῷ τῶν ἀνθρώπων καταφρονοίη, μήτε διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θείου ἀμελοίη. Ἡ γὰρ ἀγάπη ἢ πρὸς τὸ Θεῖον, εἰ καὶ μείζων ἐστὶ πολλῶ, τῇ πρὸς ἀνθρώπους συμπλεκομένη, λαμπροτέρα
5 γίνεται

ΡΛΘ'— ΝΕΙΛΩ

Περὶ τῆς σοφίας Δανιήλ καὶ τῶν τριῶν παίδων.

Οὐ τὴν παρὰ Χαλδαίοις περίεργον παιδευσιν ἔμαθον οἱ παῖδες οἱ τρεῖς καὶ ὁ Δανιήλ, μὴ τοῦτο νομίσης. Οἱ γὰρ τοσαύ-
10 τὴν τῆς εἰς τὸ Θεῖον εὐσεβείας τὴν ἐμμέλειαν ποιησάμενοι, ὡς μηδὲ βρωμάτων βασιλικῶν μεταλαβεῖν, πότε ἂν ἠνέσχοντο, εἰ καὶ μυρίοι ἠπειλήθησαν θάνατοι, εἰς ἀνελεύθερον παιδευσιν ἐκκυλισθῆναι; Ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάρτυς ἀξιόχρεως ἡ Γραφή, λέγουσα· «Δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς σύνεσιν καὶ φρόνησιν ἐν
15 πάσῃ γραμματικῇ καὶ σοφίᾳ», τοῦτ' ἔστι πάσης προσδοκίας ὀξύτερον καὶ ἐλπίδος ὠκύτερον ἐδέχοντο τὴν ἐν γράμμασι παιδευσιν. Γραμματικὴν γὰρ λέγει, τὴν ἐν γράμμασι σοφίαν. Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, δῆλον μὲν ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ μὴ προσκεκνηκέναι τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ τὸν μὲν τοὺς
20 λέοντας αἰδεσθῆναι, τοὺς δὲ τὸ πῦρ. Εἰ δὲ φαῖεν, Ἐκ παιδεύσεως περσικῆς, ἀποκρινάσθωσαν, Πῶς οὖν τῶν ἐν τοῖς μεγίστοις αὐτῶν ὄντων ἀξιώμασι καὶ πάσῃ τῇ κατ' αὐτοὺς σοφίᾳ πεπαιδευμένων, τοὺς μὲν οἱ λέοντες, πρὶν τοῦ ἐδάφους ἄψασθαι, κατειργάσαντο, τοὺς δὲ τὸ πῦρ;

25

ΡΜ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι οὐ χρὴ καταφρονεῖν τῶν εὐτελεῖ σχήματι
προσιόντων.

Μὴ καταφρόνει τῶν εὐτελεῖ σχήματι προσιόντων σοι, ἀλλὰ θαύμαζε τὴν ὑπομονὴν καὶ οἴκτειρον τὴν μεταβολήν, λογιζόμενος, ὡς πολλοί, βασιλικοῦ γένους τυγχάνοντες, τὴν τῶν θη-
30 τευόντων ἔλαχον τάξιν. Εἰ δὲ καὶ ἀφανεῖς εἶεν ἐξ ἀφανῶν, μηδ'

φιλόανθρωπος, ὥστε, οὔτε λόγῳ τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς ἀναπαύσεώς του κοντὰ στὸν Θεό, νὰ περιφρονεῖ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε λόγῳ τῶν ἀνθρώπων νὰ παραμελεῖ τὸν Θεό. Γιατὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἂν καὶ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη, συνδυασμένη μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γίνεται λαμπρότερη.

139.– ΣΤΟΝ ΝΕΙΛΟ

Γιὰ τὴ σοφία τοῦ Δανιήλ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν.

Νὰ μὴ νομίσεις, ὅτι οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ ἔμαθαν τὴν ἀλλόκοτη ἐκπαίδευση τῶν Χαλδαίων. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἔδειξαν τόσο μεγάλη ἀφοσίωση στὸν σεβασμὸ τοῦ Θεοῦ, ὥστε οὔτε τὰ βασιλικά φαγητὰ νὰ τρῶνε, πῶς θὰ δέχονταν, ἔστω καὶ ἂν τοὺς ἀπειλοῦσαν μύριοι θάνατοι, νὰ κυλισθοῦν σὲ δουλικὴ παιδείση; "Οτι βέβαια αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, ἀξιόπιστος μάρτυρας εἶναι ἡ ἀγία Γραφή, ἡ ὁποία λέγει: «Τοὺς ἔδωσε ὁ Θεὸς σύνεση καὶ φρονημάδα στὰ γράμματα καὶ στὴ σοφία»¹⁴, δηλαδή δέχονταν περισσότερο ἀπὸ κάθε προσδοκία καὶ ἐλπίδα καὶ ταχύτερα τὴν πρόοδο στὰ γράμματα. Γιατὶ γραμματικὴ ἐννοεῖ τὴ σοφία ποὺ προσφέρουν τὰ γράμματα. "Οτι πάλι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, εἶναι φανερὸ βέβαια ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν προσκύνησαν τὸ ἄγαλμα τοῦ βασιλιᾶ, ἀλλὰ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι τὸν Δανιήλ τὸν σεβάσθησαν τὰ λιοντάρια, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδες ἡ φωτιά. Ἐὰν ὅμως ποῦν, ὅτι αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ τὴν περσικὴ ἐκπαίδευση, ἃς μᾶς ἀπαντήσουν. Πῶς λοιπὸν ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν στὰ ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ ἦταν ἐκπαιδευμένοι σὲ ὅλη τὴ δική τους σοφία, ἄλλους τοὺς ἔφαγαν τὰ λιοντάρια πρὶν ν' ἀγγίξουν τὸ ἔδαφος, καὶ ἄλλους ἡ φωτιά;

140.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ.

"Οτι δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς πλησιάζουν μὲ εὐτελεῖ ἐμφάνιση.

Νὰ μὴ περιφρονεῖς ἐκείνους ποὺ μὲ εὐτελεῖ ἐμφάνιση ἔρχονται σὲ σένα, ἀλλὰ νὰ θαυμάζεις τὴν ὑπομονή τους, καὶ νὰ δείχνεις εὐσπλαγχνία γιὰ τὴ μεταβολή τους, σκεπτόμενος, ὅτι πολλοί, ἐνῶ εἶναι βασιλικῆς καταγωγῆς ἐξέπεσαν στὴν τάξη τῶν μισθωτῶν. Ἀλλὰ καὶ

14. Δαν. 1, 17.

οὕτως ἀποστρέφου, ἀλλ' ὄρεγε, ἐν οἷς ἂν δύναιο, χεῖρα, λογιζόμενος, ὅτι καὶ ἡ δοκουῖσα δυσγένεια ἀκούσιός ἐστι καὶ οὐ μεμπτή· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν τρόπων ἐστὶν ἡ μιαιρά. Εἰ δὲ καὶ δύστροποι εἶεν, τροφῆς ἀναγκαίας ἀπολαυέτωσαν, καὶ διὰ τὸ 5 ἀνθρώπινον καὶ διὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα, τὸ μὴ μόνον παρακελευόμενον, παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι, ἀλλὰ καὶ τὸ διδόμενον οἰκειούμενον.

ΡΜΑ'— ΑΕΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ

Κατὰ Σαβελλιανῶν.

10 **Θειότατος καὶ ἄρρητος τοῦ Πατρὸς Υἱός, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος, εἰκότως Λόγος προσαγορεύεται, οὐχ ὅτι Λόγος μόνον ἐστὶ καὶ τοῦ Πατρὸς ἐρμηνεύτης, ὡς τινες οἴονται, ἀλλ' ὅτι καὶ θᾶπτον ἢ λόγος δημιουργεῖ, καὶ ἀπαθῶς ἐτέχθη. Λόγος δ' ὢν, ἐνυπόστατός ἐστι καὶ οἰκείαν ιδιότητα ἔχει.**
15 **Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἀνυπόστατος, αὐτὸς ὁ Λόγος λόγους ἔχειν φράζει, λέγων· «Ὁ ἀκούων τοὺς λόγους καὶ ποιῶν αὐτούς». Εἰ οὖν ὁ Λόγος λόγους ἔχει, οὐκ ἔστιν ἀνυπόστατος, ἀλλ' ἐνυπόστατος ὢν διὰ τὸ ἀπαθῶς προεληλυθέναι, Λόγος προσαγορεύεται.**

20 **ΡΜΒ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Εἰς τό, «Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν», καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἐναντίον τῷ, «Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν», καὶ τὰ ἐξῆς.

Δόξης ἀγαθῆς πανταχοῦ ρεπούσης καὶ γῆν καὶ θάλατταν 25 περιουσιούσης, οὐδέν, ὧ θαυμάσιε, ἄμεινον, οὐδ' ἂν τοὺς Κροίσου τις θησαυροὺς αὐτῇ παραβάλλοι. Διὸ ὁ μὲν Παροιμισιαστὴς ἔφη, «Ὄνομα καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν, ὑπὲρ ἀργύριον καὶ χρυσίον χάρις ἀγαθὴ», ὁ δὲ Χριστὸς παρεκελεύετο· «Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων». Οὐχ ἵνα πρὸς φιλοτι-

15. Ματθ. 7, 24.

16. Ματθ. 5, 16.

ἀσήμαντοι ἂν εἶναι καὶ ἀπὸ ἀσήμαντους γονεῖς, οὔτε τότε νὰ τοὺς ἀποστρέψαι, ἀλλὰ νὰ ἀπλώνεις τὸ χέρι σου σὲ ὅποιους μπορεῖς, σκεπτόμενος ὅτι καὶ ἡ θεωρούμενη ταπεινὴ καταγωγὴ εἶναι ἀθέλητη καὶ ὄχι ἄξια περιφρόνησης· γιατί βδελυρὴ εἶναι ἐκείνη πού προέρχεται ἀπὸ τὸν ταπεινὸ τρόπο ζωῆς. Ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι δύστροποι, πρέπει νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν ἀναγκαῖα τροφή, καὶ γιὰ λόγους ἀνθρωπιστικούς, ἀλλὰ καὶ λόγω τῆς θείας ἐντολῆς, ἡ ὁποία ὄχι μόνο διατάζει νὰ δίνουμε στὸν καθένα πού ζητᾶ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πού δίνεται νὰ γίνεται μὲ ἐγκαρδιότητα.

141.– ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΑΕΤΙΟ

Ἐναντίον τῶν Σαβελλιανῶν.

Ἐπισημαίνεται ὁ θεϊκώτατος καὶ ἀπερίγραπτος Υἱὸς τοῦ Πατέρα, πού προσκυνεῖται ἀπὸ μᾶς, δικαιολογημένα ὀνομάζεται Λόγος. Ὁχι ὅτι εἶναι μόνο Λόγος καὶ ἐρμηνευτὴς τοῦ Πατέρα, ὅπως νομίζουν μερικοί, ἀλλὰ ὅτι καὶ δημιουργεῖ πρὸ γρήγορα ἀπὸ ὅτι ὁ λόγος, καὶ γεννήθηκε ἀπαθῶς. Ὄντας λοιπὸν Λόγος, ἔχει ὑπαρξὴ καὶ δική του ιδιότητα. Ὅτι βέβαια δὲν εἶναι χωρὶς ὑπόσταση, ὁ ἴδιος ὁ Λόγος λέγει ὅτι ἔχει λόγους, λέγοντας: «Αὐτὸς πού ἀκούει τοὺς λόγους μου αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐφαρμόζει»¹⁵. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Λόγος ἔχει λόγους, δὲν εἶναι χωρὶς ὑπόσταση, ἀλλὰ, ὄντας ἐνυπόστατος, ἐπειδὴ προῆλθε ἀπαθῶς, ὀνομάζεται Λόγος.

142.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Στὸ χωρίο· «Ἄς λάμψει τὸ φῶς σας»¹⁶, καὶ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ· «Νὰ προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνη σας»¹⁷, καὶ τὰ στή συνέχεια.

Δὲν ὑπάρχει, θαυμάσιε, καλύτερο ἀπὸ τὴν καλὴ ὑπόληψη, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ παντοῦ, καὶ περιέρχεται τὴν ξηρὰ καὶ τὴ θάλασσα, οὔτε ἂν αὐτὴν τὴν συγκρίνει κανεὶς μὲ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου. Γι' αὐτὸ ὁ Παροιμιστὴς εἶπε, «Τὸ καλὸ ὄνομα εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ πολὺν πλοῦτο, ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι, χάρη ἀγαθῆ»¹⁸, καὶ ὁ Χριστὸς παράγγειλε· «Νὰ λάμψει τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς

17. Ματθ. 6, 2.

18. Παροιμ. 22, 1.

μίαν ζῶμεν (ἄπαγε! ταύτην γὰρ πανταχοῦ ἐκριζοῖ, κελεύων
 μήτε τὴν εὐχὴν, μήτε τὴν ἐλεημοσύνην δημοσιεύειν, ἀλλὰ καὶ
 θατέραν χεῖρα λανθάνειν τὸ γενησόμενον), ἵνα δὲ μηδενὶ παρέ-
 5 χωμεν δικαίαν σκανδάλου λαβὴν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀκόντων ἡμῶν
 τὸ τῶν πράξεων φῶς περιαστράψει τοὺς θεωμένους, καὶ εἰς τὴν
 θείαν δοξολογίαν τρέψει. Ὅτι γὰρ τοῦτο μηνύει, οὐκ ἐρρήθη,
 Ὅπως ἂν ὑμεῖς δοξασθῆτε, ἀλλ' «Ἴνα ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ
 ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

ΡΜΓ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

10 Ὅτι χρὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι πᾶν ὃ τέλος ἔχει,
 κἂν δοκῆ λαμπρὸν εἶναι καὶ ἐπέραστον.

Εἰ κάλλος θεάσιοιο σωματικόν, ἐννόει, ὅτι τὸ ἄνθος τοῦτο τὸ
 λαμπρὸν αὖριον κόνις γίνεται, καὶ τὸ σήμερον πῦρ, τῇ ἐξῆς εἰς
 τέφραν ἀποθήσεται. Πᾶν γὰρ ὃ τέλος ἔχει, καὶ τοῦτο τάχιστον,
 15 κἂν δοκῆ λαμπρὸν εἶναι καὶ ἐπέραστον, εὐκαταφρόνητον εἶναι
 ὀφείλει, μάλισθ' ὅταν καὶ κόλασιν τίκται.

ΡΜΔ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

Οὐκ ἔστι μικρὸν τὸ μικρὸν εἶναι δοκοῦν, τὸ μὴ προστιθέναι
 20 ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ μέγιστον. Ὅδος γὰρ ἔστιν ἐπὶ
 τὴν ἀρίστην φέρουσα μεταβολὴν. Εἰ γὰρ τὸ ρεῦμα τῆς κακίας,
 τὸ ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν τρέχον, ἠρεμήσειεν, ἀρχὴν λήψεται ἢ ἐπὶ
 τὴν ἀρετὴν κίνησις. Ὡσπερ γὰρ ἢ ἐν τοῖς σταδίοις στάσις καὶ
 ἐπηρέμησις τὴν ἐναντίον τίκτει κίνησιν (εἰ γὰρ μὴ σταίη, οὐκ
 25 ἂν εἰς τὸναντίον χωρήσειεν), οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς κακίας, εἰ μὴ
 παύσοιτο, οὐκ ἂν τῇ ἀρετῇ χώραν δοίη.

ΡΜΕ'— ΠΕΤΡΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ

Περὶ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς φιλότητος.

Ἰσότης, φιλότης, ᾧ βέλτιστε. Τὸ γὰρ ἄνισον τὴν φιλίαν

ἀνθρώπους»¹⁹. "Οχι νὰ ζοῦμε γιὰ ἐπίδειξη (μακριὰ κάτι τέτοιο! γιὰτὶ αὐτὴν παντοῦ τὴν ξερορίζωνει, προστάζοντας οὔτε τὴν προσευχή, οὔτε τὴν ἐλεημοσύνη νὰ τὴν κάνουμε δημοσίως, ἀλλὰ καὶ τὸ κάθε χέρι νὰ μὴ γνωρίζει αὐτὸ ποὺ κάνει τὸ ἄλλο), γιὰ νὰ μὴ δίνουμε σὲ κανένα δίκαιη ἀφορμὴ σκανδάλου. Γιατὶ ἔτσι, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, τὸ φῶς τῶν πράξεών μας θὰ ἀστράψει αὐτοὺς ποὺ μᾶς βλέπουν καὶ θὰ τοὺς ὠθήσει στὴ δοξολογία τοῦ Θεοῦ. "Οτι βέβαια αὐτὸ δηλώνει, δὲν λέχθηκε, "Γιὰ νὰ δοξασθεῖτε ἑσεῖς», ἀλλὰ «Γιὰ νὰ δοῦν τὰ καλὰ σας ἔργα, καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας ποὺ εἶναι στοὺς οὐρανοὺς»²⁰.

143.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

"Οτι πρέπει νὰ περιφρονεῖται κάθετι ποὺ ἔχει τέλος, καὶ ἂν ἀκόμα θεωρεῖται ὅτι εἶναι λαμπρὸ καὶ ποθητό.

"Οταν δεῖς σωματικὴ ὁμορφιά, νὰ σκέφτεσαι, ὅτι αὐτὸ τὸ λαμπρὸ ἄνθος αὔριο θὰ γίνει σκόνη, καὶ αὐτὸ ποὺ σήμερα εἶναι φωτιά, τὴν ἐπόμενη μέρα θὰ γίνει στάχτη. Γιατὶ κάθετι ποὺ ἔχει τέλος, καὶ αὐτὸ πολὺ γρήγορο, ἀκόμα καὶ ἂν φαίνεται ὅτι εἶναι λαμπρὸ καὶ ἀξιαγάπητο, πρέπει νὰ εἶναι εὐκαταφρόνητο, ἰδιαιτέρα ὅταν προκαλεῖ καὶ κόλαση.

144.- ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Γιὰ τὴν κακία καὶ τὴν ἀρετή.

Δὲν εἶναι μικρὸ αὐτὸ ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι μικρό, δηλαδή τὸ νὰ μὴ προσθέτουμε ἁμαρτία πάνω στὴν ἁμαρτία, ἀλλ' εἶναι καὶ πολὺ μεγάλο. Καθὼσον εἶναι δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἄριστη μεταβολή. Γιατὶ, ἂν ἡρεμήσει τὸ ρεῦμα τῆς κακίας ποὺ τρέχει πρὸς τὴν καταστροφή, θὰ ἀρχίσει ἡ κίνηση πρὸς τὴν ἀρετή. "Οπως δηλαδή ἡ στάση καὶ ἡ ἡρέμηση στὰ στάδια, γεννᾷ τὴν ἀντίθετη κίνηση (γιατὶ, ἂν δὲν σταθεῖ, δὲν θὰ μπορέσει νὰ προχωρήσει στὸ ἀντίθετο), ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τῆς κακίας, ἂν δὲν σταματήσῃ, δὲν θὰ μπορέσει νὰ παραχωρήσῃ θέσῃ στὴν ἀρετή.

145.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴν ἰσότητα καὶ τὴ φιλότητα (φιλία).

"Ἡ ἰσότητα εἶναι φιλία, φίλε μου. Γιατὶ ἡ ἀνισότητα βιάπτει ἀπὸ

βλάπτειν πέφυκε. Μὴ τοίνυν καὶ αὐτὸς φίλῳ χροῶ τ' ἀνδρὶ καὶ κόλακι. Οὐ γὰρ ἀνέξεται ὁ ἐπὶ ἴσοις καὶ δικαίοις τὴν φιλίαν πηξάμενος.

PMΣ'— ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

5

Ἐπαινετική.

Πολλὰ ἔχων τοῦ ἀοιδίμου Τιμοθέου φράσαι, ἔν, εἰς ὃ πάντα τείνει, λέξω· ὅτι τῆς ἀρετῆς γνήσιος ὢν ἐραστής, αἰεὶ πρὸς τὸ ὑπάρχον αὐτῷ κλέος ἀντηγωνίζετο, τὴν ἐπὶ τοῖς προτέροις ἔκπληξιν τοῖς δευτέροις ἔργοις ἀφανίζων.

10

PMΖ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν».

Τῆς κατασχούσης τὸ ἀνθρώπινον γένος προλήψεως τὴν τυραννίδα διακόπτων ὁ Σωτὴρ καὶ ἀπὸ τῶν χαμαιζήλων πραγμάτων εἰς τὴν ὑπερκόσμιον αὐτὸ λῆξιν ἀνάγειν σπουδάζων, 15 ἐδόξα· «Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν». Τῇ γὰρ φωνῇ τὴν οἰκείαν κεράσας δύναιμι, τῶν θελόντων ἀναπτῆναι εἰς οὐρανὸν ἀνέρωσε τὰς δυνάμεις, ὥστε, πολλὰ χαίρειν τῇ προλήψει φράσαντας, τῆς ἄνω πορείας ἔχεσθαι.

PMΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

20 Ὅτι ἀνδρείος καὶ τυραννοκτόνος ἐστὶν ὁ τὴν τῶν παθῶν τυραννίδα τυραννικῶς διαζόμενος.

Ὁ τὴν τοῖς πολλοῖς ἀβίαστον εἶναι δοκοῦσαν τῶν παθῶν τυραννίδα τυραννικῶς διαζόμενος, καὶ ὡς ἀνδρείος ἄδεσθαι ὀφείλει, καὶ ὡς τυραννοκτόνος

25

PMΘ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἀιδιότης οἶον ἀειζωότης ἐστί· διὸ καὶ ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀνάρχου φύσεως, τῆς αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης λαμβάνεσθαι εἴωθε. Τὸ μὲν γὰρ ἀθάνατον καὶ ἐπὶ τοῦ γενομέ-

τῆ φύση τῆς τῆ φιλία. Καὶ σὺ λοιπὸν μὴ κάνεις φίλο ἄνδρα κόλακα. Γιατὶ δὲν θὰ τὴν ἀνεχθεῖ αὐτὸς ποὺ ἔπηξε τὴ φιλία πάνω σὲ ἴσους καὶ δίκαιους.

146.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Ἐπαινετική.

Ἔχοντας πολλὰ νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὸν ἀείμνηστο Τιμόθεο, θὰ σοῦ πῶ μόνο ἓνα, στὸ ὁποῖο τείνουν ὅλα. Ὅτι, ὄντας γνήσιος ἔραστής τῆς ἀρετῆς, πάντοτε ἀνταγωνιζόταν τὴ δόξα ποὺ ὑπῆρχε σ' αὐτόν, ἀφανίζοντας τὴν ἐκπληξη γιὰ τὰ προηγούμενα ἔργα του μὲ τὰ ἐπόμενα.

147.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Στὴ ρήση· «Σηκωθεῖτε, ἅς φύγουμε ἀπὸ ἐδῶ»²¹.

Ὁ Σωτῆρας ἀνακόπτοντας τὴν τυραννία τῆς πρόληψης ποὺ εἶχε κυριέψει τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἐπιδιώκοντας νὰ τὸ ἀνεβάσει ἀπὸ τὰ χαμηλὰ πράγματα στὴν ὑπερκόσμια κατάληξη, φώναζε· «Σηκωθεῖτε, ἅς φύγουμε ἀπὸ ἐδῶ»^{21α}. Γιατὶ, ἀναμιγνύοντας στὴ φωνὴ καὶ τὴ δύναμή του, ἐνίσχυσε τὶς δυνάμεις αὐτῶν ποὺ ἤθελαν νὰ πετάξουν στὸν οὐρανό, ὥστε, ἀποχαιρετώντας μὰ γιὰ πάντα τὶς προκαταλήψεις, νὰ προσηλώνονται στὴν οὐράνια πορεία.

148.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅτι εἶναι ἀνδρεῖος καὶ τυραννοκτόνος αὐτὸς ποὺ ἀντιμετωπίζει μὲ βία τὴν τυραννική ἐξουσία τῶν παθῶν.

Αὐτὸς ποὺ διαῖξει μὲ τυραννικὸ τρόπο τὴν τυραννική ἐξουσία τῶν παθῶν, ποὺ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεωρεῖται ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ διαστεῖ, πρέπει νὰ ἐγκωμιάζεται καὶ ὡς ἀνδρεῖος, καὶ ὡς τυραννοκτόνος.

149.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα.

Ἡ αἰωνιότητα εἶναι ἓνα εἶδος ἀθανασίας, γι' αὐτὸ συνηθίζεται νὰ χρησιμοποιεῖται μόνο γιὰ τὴν χωρὶς ἀρχὴ φύση, ἢ ὁποῖα εἶναι πάντοτε ἴδια. Ἡ ἀθανασία βέβαια μπορεῖ ν' ἀποδοθεῖ καὶ σὲ κάτι ποὺ ἔγινε

21. Ματθ. 26, 46.

21α. Ὅπ. π.

νου μὲν, μὴ ἀποθνήσκοντος δέ, οἷον ἐπὶ ἀγγελου καὶ ψυχῆς, κατηγορεῖσθαι δύναται, καὶ τὸ ἄφθαρτον ἐπὶ τῶν πεπονημένων μὲν, κρείττωνων δὲ φθορᾶς γεγενημένων. Τὸ δ' αἰδίου κυρίως τῆς θείας οὐσίας ἰδιόν ἐστι. Διὸ καὶ τῆς προσκνητῆς καὶ βασι-
 5 λικωτάτης Τριάδος μόνον λαμβάνεσθαι πέφυκε, τῆς τοῦ «πρὸ» καὶ «μετὰ» μὴ ἀνεχομένης, μηδὲ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον καταδεχομένης. Ἄριθμοῦ γὰρ τὸ Θεῖον ἀνώτερον, καὶ χρόνων κρείττον, καὶ πάσης ἐπινοίας ὑψηλότερον. Εἰ γὰρ καὶ ταῖς ἰδιότησι διαιρεῖται, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ καὶ τῇ οὐσίᾳ συνάπτεται.
 10 Διαιρεῖται μὲν, ἵνα Ἰουδαῖοι καὶ Σαβέλλιος ἐλεγχθῶσι, συνάπτεται δέ, ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος καταισχνθῶσι. Πλατυνό-
 μενον γὰρ εἰς ὑποστάσεις, συνάπτεται κατὰ τὴν οὐσίαν, ἧ καὶ ἡ ἀξία πάντως ἔπεται.

ΡΝ' - ΑΛΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

15 Προτρεπτικῆ, ὅπως μὴ καθυβρίσῃ τὸ τῆς ἱερωσύνης γέρας αὐτῷ πιστευθέν.

Ἐπειδὴ πάντες, οἷς ἀρετῆς καὶ πολὺς καὶ ὀλίγος λόγος, ἐκ
 θείου νεύματος τὸ γέρας τῆς ἱερωσύνης δεδόσθαι σοι πιστεύου-
 σι, δίκαιος ἂν εἴης πάντα ποιεῖν, ὅπως μὴ τὴν θεῖαν χειροτο-
 20 νίαν τοῖς μετὰ ταῦτα πραττομένοις καθυβρίσῃς. Εἰ γὰρ τὴν
 σενατοῦ ψυχὴν θεσμῶ ἱερωσύνης διακοσμήσειας, καὶ τὸν μὲν
 λογισμὸν τὸν ὀρθὸν ἀποδείξειας αὐτοκράτορα, τὸν θυμὸν δὲ
 αὐτῷ δορυφόρον παραδώσειας, καὶ νομοθετήσειας αὐτῷ μηδὲν
 πράττειν ὧν ὁ βασιλεὺς οὐ βούλεται, καὶ πᾶν ὅσον ἡδοναῖς τε
 25 καὶ λύπαις εἰς κακίαν ἔκδοτον ἐξορίσειας τῆς σαυτοῦ γνώμης,
 τμήσειας τὴν ἄνωθεν ψῆφον.

ΡΝΑ' - ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τῶν τῆς ἐλευθερίου καὶ ἀνελευθέρου
 ψυχῆς χαρακτήρων.

30 Ἐλευθερίου ψυχῆς χαρακτηῆρες τὸ ἄδολον, τὸ ἡμερον, τὸ
 φιλάνθρωπον, τὸ ἀνδρεῖον, τὸ δίκαιον, τὸ σῶφρον, τὸ συγκατα-
 βατικόν, τὸ ἡπιον, τὸ μεταδοτικόν, τὸ μὴ χάριτι, ἀλλὰ κρίσει

μέν, ἀλλὰ δὲν πεθαίνει, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ ἄγγελος καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ ἡ ἀφθαρσία ν' ἀποδοθεῖ σ' αὐτὰ πού δημιουργήθηκαν βέβαια, ἀλλὰ ἔγιναν ἀνώτερα ἀπὸ τὴ φθορά, τὸ αἶδιο (αἰώνιο) ὅμως εἶναι κυρίως ιδιότητα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ φύση χρησιμοποιεῖται μόνο γιὰ τὴν προσκυνητὴ καὶ βασιλικώτατη Τριάδα, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδέχεται τὸ πρὶν καὶ τὸ μετὰ, οὔτε δέχεται τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ, ὑπεράνω τοῦ χρόνου, καὶ ψηλότερο ἀπὸ κάθε σκέψη. Γιατί, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὶς ιδιότητες διαιρεῖται, ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἀξία καὶ τὴν οὐσία ἐνώνεται. Διαιρεῖται, γιὰ νὰ κατηγορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ὁ Σαβέλλιος, καὶ ἐνώνεται, γιὰ νὰ κατατροπιαστοῦν ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Εὐνόμιος. Γιατί, ἐνῶ διευρύνεται σὲ ὑποστάσεις, ἐνώνεται ὡς πρὸς τὴν οὐσία, στὴν ὁποία ὁπωσδήποτε ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἀξία.

150.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΛΦΙΟ

Προτρεπτικὴ, ὥστε νὰ μὴ ἀτιμάσει τὸ δῶρο τῆς ἱερωσύνης πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ ὅλοι ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους γίνεται πολὺς ἢ λίγος λόγος γιὰ τὴν ἀρετὴ, πιστεύουν ὅτι τὸ βραβεῖο τῆς ἱερωσύνης δόθηκε μὲ θεϊκὴ ἐπίνευση, θὰ ἔπρεπε ὅλα νὰ τὰ κάνεις, ὥστε νὰ μὴν ἀτιμάσεις τὴ θεία χειροτονία μὲ τὰ ὅσα κάνεις μετὰ ἀπὸ αὐτὴν. Γιατί, ἂν διακοσμήσεις τὴν ψυχὴ σου μὲ τὸν θεσμὸ τῆς ἱερωσύνης καὶ καταστήσεις τὸν ὀρθὸ λογισμὸ ἐξουσιαστὴ καὶ τοῦ παραδώσεις τὸν θυμὸ ὡς δορυφόρο του, καὶ νομοθετήσεις γι' αὐτὸν νὰ μὴ κάνει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν θέλει ὁ βασιλιάς, καὶ ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὴ σκέψη σου κάθετι πού ἔχει παραδοθεῖ μὲ τὶς ἡδονὲς καὶ τὶς λύπες στὴν κακία, θὰ τιμήσεις τὴν οὐράνια ἐκλογὴ σου.

151.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐλεύθερης καὶ τῆς ὑποδουλωμένης στὰ πάθη ψυχῆς.

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐλεύθερης ψυχῆς εἶναι ἡ ἀγνόητα, ἡ προαότητα, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀνδρεία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ σωφροσύνη, ἡ μακροθυμία, ἡ ἠπιότητα, ἡ μεταδοτικότητα, τὸ νὰ μὴ χαρίζεται, ἀλλὰ

κρατεῖν καὶ ψηφίζεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τούτων ἀδελφά. Ἀνελευθέρου δέ, τὸ τοῖς ἐναντίοις πάθει κεχειρωῶσθαι καὶ πᾶσαν ἀγαθὴν ἔννοιαν ἐξ αὐτῆς ἐξωστρακίσθαι.

PNB'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5 Τῶν Ἀριθμῶν. Διὰ τί, Ἀαρὼν καὶ Μαριάς κατηγορησάντων Μωσέως, ἡ Μαρία μόνη ἐπετιμήθη.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν, Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ κατηγορησάντων Μωσέα, ἡ Μαρία μόνη ἐπετιμήθη, λέπρας αὐτῆς τῷ προσώπῳ, ἔνθα ἡ γλῶσσα λοχᾶ, ἐπανθησάσης, γράφω
 10 μὲν καὶ ὁ ἦκουσα παρὰ τινος σοφοῦ, ὑποτάξω δὲ καὶ τὸ ἐμαυτῷ νενοημένον, ἵν' αὐτὸς δοκιμάσειας τὸ ἀληθέστερον. Ἐφη μὲν οὖν ἐκεῖνος ὅτι, ἐπειδὴ ἀρχὴ ἱερωσύνης ἦν, οὐκ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ὑβρίσαι τὸ προοίμιον, ἵνα μὴ καὶ τὸ τέλος γένηται ἐπονείδιτον. Ἐγὼ δὲ οὐτ' ἀνατρέπειν τοῦτο, οὐτ' ἐγκρίνειν ἔχω. Οὐκ
 15 ἀνατρέπω μὲν, ἐπειδὴ οὐδὲν οὔτε τὴν ἀρετὴν οὔτε τὴν εὐσέβειαν παραβλάπτει. Οὐκ ἐγκρίνω δέ, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ Ἀαρὼν ἱερωσύνη ἦν θειότερα καὶ ἀναίμακτος ἢ τοῦ Μελχισεδέκ, καὶ ὅτι οὐ κατὰ ἀδέκαστον κριτὴν, διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ πταίσαντος, τὸ δίκαιον παριδεῖν. Ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον φημί, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Γρα
 20 φὴ ἐν τῇ κατηγορίᾳ τὴν Μαριάμ προέταξε τάνδρὸς καὶ ἀρχιερέως, οἶμαι, τὸ σπέρμα αὐτὴν δεδωκέναι, κακεῖνον ἐπακολουθηκέναι. Ὁ δὲ τὸ σπέρμα παρασχῶν, τῶν φύντων δηλονότι αἷτιος. Διὸ καὶ πάντων σχεδὸν μοσχοποιησάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ, τινὲς μὲν ἔδοσαν δίκην, οἱ κατάρξαντες ἴσως τοῦ πταίσματος,
 25 τινὲς δὲ συνεγνώσθησαν, οἱ κατὰ παραλογισμόν καὶ ἀπάτην ἀκολουθήσαντες ἐκείνοις. Οὐ γὰρ τὸ γεγενημένον τοσοῦτον, ὅσον ἡ γνώμη, μεθ' ἧς γένηται, βασανίζεται. Χωρεῖ γὰρ ὁ κριτῆς καὶ μέχρις ἐννοιῶν. Οἶμαι οὖν ὅτι τὸ προτετάχθαι μὲν τὴν Μαρίαν, ὑποτετάχθαι δὲ τὸν ἀρχιερέα, ἐν τοῖς ἄλλοις προτα
 30 γέντος μὲν τάνδρὸς, ὑποτεταγμένης δὲ τῆς γυναικός, οὐ κατὰ

νά κυβερνᾷ καὶ νά ἀποφασίζει μὲ δικαιοσύνη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού εἶναι ἀδέλφια μὲ αὐτὰ. Ἀντίθετα τῆς μὴ ἐλεύθερης ψυχῆς χαρακτηριστικά εἶναι ἡ αἰχμαλωσία στὰ ἀντίθετα πάθη καὶ ὁ ἐξωστρακισμὸς κάθε ἀγαθῆς σκέψης ἀπὸ αὐτήν.

152.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Ἀπὸ τοὺς Ἀριθμούς· Γιατί, ἐνῶ ὁ Ἀαρὼν καὶ ἡ Μαρία κατηγόρησαν τὸν Μωυσῆ, μόνο ἡ Μαρία τιμωρήθηκε²².

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, γιὰ ποιὸν λόγο, ἐνῶ ὁ Ἀαρὼν καὶ ἡ Μαρία κατηγόρησαν τὸν Μωυσῆ, τιμωρήθηκε μόνο ἡ Μαρία, μὲ τὴν ἐμφάνιση λέπρας στὸ πρόσωπό της, ὅπου ἔχει τὴν ἕδρα τῆς ἡ γλῶσσα, σοῦ γράφω αὐτὸ πὺν ἄκουσα ἀπὸ κάποιον σοφό, θὰ προσθέσω ὅμως καὶ αὐτὸ πὺν ἔχω σκεφθεῖ ἐγώ, ὥστε ἐσὺ νὰ κρίνεις ποιὸ εἶναι τὸ πιὸ ἀληθινό. Εἶπε λοιπὸν ἐκεῖνος, ὅτι, Ἐπειδὴ ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς ἱερωσύνης, δὲν θέλησε ὁ Θεὸς νὰ ἀτιμάσει τὴν ἀρχή, γιὰ νὰ μὴ γίνεῖ καὶ τὸ τέλος ἄξιο περιφρόνησης. Ἐγὼ βέβαια οὔτε νὰ τὸ ἀπορρίψω αὐτό, οὔτε νὰ τὸ ἐγκρίνω μπορῶ. Καὶ δὲν τὸ ἀπορρίπτω, γιὰτὶ δὲν βλάπτει σὲ τίποτε, οὔτε τὴν ἀρετὴ, οὔτε τὴν εὐσέβεια. Ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἐγκρίνω, ἐπειδὴ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν ὑπῆρχε ἱερωσύνη πιὸ θεϊκὴ καὶ ἀναίμακτη, ἡ ἱερωσύνη τοῦ Μελχισεδέκ, καὶ ἐπειδὴ, λόγω τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ πὺν ἔφταιξε, δὲν μπορῶ, σὰν ἀδέκαστος κριτῆς, νὰ παραβλέψω τὸ δίκαιο. Ἀλλὰ λέγω ἐκεῖνο μᾶλλον, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀγία Γραφὴ στὴν κατηγορία τῆς προέταξε, ἀντὶ τοῦ ἀνδρα καὶ ἀρχιερέα Ἀαρὼν, τὴν Μαρία, νομίζω ὅτι αὐτὴ ἔδωσε τὸ σπέρμα καὶ ἀκολούθησε ἐκεῖνος. Καὶ αὐτὸς πὺν ἔδωσε τὸ σπέρμα, εἶναι φανερὸ πὺν εἶναι αἴτιος ἐκείνων πὺν φύτρωσαν. Γι' αὐτό, καὶ ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν κατασκεύασαν τὸ μοσχάρι στὴν ἔρημο, μερικοὶ βέβαια τιμωρήθηκαν, ἴσως ἐκεῖνοι πὺν ἄρχισαν τὸ φταίξιμο, καὶ μερικοὶ συγχωρήθηκαν, ἐπειδὴ ἀπὸ παραλογισμὸ καὶ ἀπάτη ἀκολούθησαν ἐκείνους. Γιατὶ δὲν τιμωρεῖται τόσο πολὺ αὐτὸ πὺν ἔχει γίνεῖ, ὅσο ἡ πρόθεση μὲ τὴν ὁποία γίνεται. Καθόσον ὁ κριτῆς προχωρεῖ καὶ μέχρι τίς σκέψεις. Νομίζω λοιπὸν, τὸ ὅτι προτάχθηκε ἡ Μαρία, καὶ ὑποτάχθηκε ὁ ἀρχιερέας, ἐνῶ στὰ ἄλλα προτάχθηκε ὁ ἀνδρας καὶ ὑποτάχθηκε ἡ γυναίκα, δὲν ἔγινε κατὰ

22. Ἀριθμ. 12, 10 ἔ.

παράυξησιν γέγονεν, ἀλλὰ κατ' αἰτιολογίαν. Λάλον γάρ, ὡς τὰ πολλά, τὸ γυναικεῖον γένος καὶ περιέργον, διὸ καὶ δίκας ἀπητήθη. Ἐπεὶ οὐκ ἄν, ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι προτάξας τὸν Ἀαρών, ἐνταῦθα αὐτὸν ὑπέταξεν, εἰ μὴ αἰτιολογήσαι ἠθέλησεν.

5

ΡΝΓ'— ΑΛΦΙΩ

Περὶ τῆς τῶν Ζωσίμου, Παλλάδιου
καὶ Μάρωνος κακίας.

Εἰ καί, ὡς γέγραφας, Ζώσιμος τοῦ ληστρικοῦ στίφους ἐστὶ κορυφαῖος καὶ τῶν δημοδόρων ἕξαρχος καὶ τῶν ῥαθύμως διούντων
10 τῶν συνήγορος καὶ τῶν ὀρθῶς πολιτευομένων κατήγορος, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ αὐτὸν μόνον αἰτιῶμαι, ἀλλὰ καὶ Παλλάδιον καὶ Μάρωνα, τοὺς, ὡς φασί, συνασπίζοντας αὐτῷ καὶ τὴν σφῶν δύναμιν κατὰ τῆς τῶν ἐπιεικῶν πραότητος ὀπλίζοντας. Ἐκεῖνοι γάρ
15 εἰσιν οἱ τούτου ῥωννύντες τὴν κακίαν καὶ σβεσθῆναι μὴ συχωροῦντες, ἀλλὰ τὴν ἐπάρατον ταύτην ἀντίδοσιν παρέχοντές τε καὶ λαμβάνοντες. Τῷ γὰρ συγκροτεῖν τοὺς φαύλους, συγκροτεῖσθαι νομίζουσι, καὶ τῷ ἐκπεπολεμῶσθαι τοῖς φιλαρέτοις, περιέσεσθαι προσδοκῶσιν. Ἄλλ' οὐκ οἶσει ταῦτα ὁ Θεὸς ὁ μισοπόνηρος καὶ φιλάγαθος.

20

ΡΝΔ'— ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ

Κατὰ λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἥτοι εἴμαρμένην,
ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Εὖ γε πεποίηκας, καίτοι τῶν τῆς ἀρρωστίας λειψάνων ἔτι ἡμᾶς κατασφενδονόντων, τὴν λύραν ἀραχνιῶσαν μεταχειρίσασθαι ἀναγκάσας καὶ μέλος ᾄσαι, εἰ καὶ μὴ γεγωνὸς καὶ ἐξάκουστον,
25 ἀλλ' ἀμυδρὸν καὶ ἡσύχιον. Οὐκοῦν ἀκόνα σαυτοῦ τὰς ἀκοὰς καὶ θῆγε τὸν νοῦν πρὸς εὐαισθησίαν. Ἡρέμα γὰρ ᾄδοντος, οὐ ῥάδιον ἀκοῦσαι. Πόθεν οὖν ἄρα, πόθεν ἄρξομαι τοῦ μέλους; Ἐντεῦθεν ὄθεν καὶ χρῆ. Φημί τοίνυν, ὅτι ἀνθρώπων
30 ἐστίν, ὡς οἶμαι, μηδὲν καλὸν μήτε νυνὶ πραττόντων μήτε μετὰ ταῦτα προσδοκόντων, ἢ περὶ τῆς εἴμαρμένης ψῆφος. Καὶ ἵνα

παραύξηση, ἀλλὰ πρὸς δικαιολογία. Γιατὶ τὸ γυναικεῖο φύλο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι φλύαρο καὶ περιεργο. Γι' αὐτὸ καὶ τιμωρήθηκε. Γιατί, ἐνῶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα προέταξε τὸν Ἄραων, δὲν θὰ ὑπέτασσε ἐδῶ αὐτόν, ἐὰν δὲν ἤθελε νὰ τὸν δικαιολογήσει.

153.– ΣΤΟΝ ΑΛΦΙΟ

Γιὰ τὴν κακία τοῦ Ζωσίμου, τοῦ Παλλάδιου
καὶ τοῦ Μάρωνα.

Ἄν καί, ὅπως μοῦ ἔγραψες, ὁ Ζώσιμος εἶναι καὶ ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ ληστρικοῦ πλήθους, καὶ ἀρχηγὸς αὐτῶν ποὺ κατασπαταλοῦν αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν στὸ δημόσιο, καὶ συνήγορος αὐτῶν ποὺ ζοῦν ράθυμα, καὶ κατήγορος αὐτῶν ποὺ συμπεριφέρονται σωστά, ἐγὼ ὅμως δὲν κατηγορῶ μόνο αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Παλλάδιο καὶ τὸν Μάρωνα, οἱ ὅποιοι, ὅπως λένε, τὸν ὑπερασπίζονται, καὶ τῆ δύναμή τους τὴν ὀπλίζουν ἐναντίον τῆς πραότητος τῶν ἐπεικῶν. Γιατὶ ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ ἐνισχύουν τὴν κακία αὐτοῦ, καὶ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ σῆσται, ἀλλὰ δίνουν καὶ παίρνουν αὐτὴν τὴν καταραμένη συναλλαγή. Γιατί, μὲ τὸ νὰ ἐπιδοκιμάζουν τοὺς διεφθαρμένους, νομίζουν ὅτι ἐπιδοκιμάζονται, καὶ μὲ τὸ νὰ πολεμοῦν τοὺς φίλους τῆς ἀρετῆς, περιμένουν νὰ ἐπικρατήσουν. Ἄλλ' ὅμως ὁ Θεὸς ποὺ μισεῖ τὸ κακὸ καὶ ἀγαπᾷ τὸ καλὸ δὲν θὰ τὰ ἐπιτρέψει αὐτά.

154.– ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ ΑΡΠΟΚΡΑ.

Ἐνατίον ἐκείνων ποὺ λένε, ὅτι ὑπάρχει γέννηση,
δηλαδὴ μοῖρα, ἥτοι ἡ λεγόμενη τύχη.

Ἐκανες καλὰ πού, ἂν καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀρρώστιας, ποὺ ἀκόμα μὲ χτυποῦν μὲ τὴν σφενδόνα, μὲ ἀνάγκασες νὰ χρησιμοποιήσω τὴν ἀραχνιασμένη λύρα καὶ νὰ ψάλω ἓνα μέλος, ἂν καὶ δὲν εἶναι περιβόητο καὶ ξεκάθαρα ἀκουστό, ἀλλὰ ἄτονο καὶ ἤσυχο. Ἀκόνισε λοιπὸν τὰ αὐτιά σου καὶ ἐνθάρρυνε τὸν νοῦ σου νὰ δείξει εὐαισθησία. Γιατί, ἐπειδὴ ψάλλω μὲ ἡρεμία, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ μὲ ἀκούσεις. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἄραγε, ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσω τὸ μέλος; Ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ ὅπου καὶ πρέπει. Λέγω λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐπινόηση τῆς μοίρας, ὅπως νομίζω, εἶναι τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι οὔτε τώρα κάνουν κανένα καλὸ, οὔτε

μὴ ἀπόφασις εἶναι δόξη τὸ εἰρημένον, δι' ἀποδείξεων ἐναργῶν
 καὶ ἀναγκαστικῶν καὶ ἀδιάστων ὁ λόγος βαδιζέτω, βασανίζων
 τὰ πράγματα καὶ τ' ἀληθὲς εἰς τοῦμφανὲς ἄγων. Θεὰ γὰρ πό-
 σοις ἀντίκεινται, καὶ ὅσα καλὰ ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἐξοστρακίσει
 5 φίλονεικοῦσι προαιρέσεως, καὶ φρίξον τὴν ἐμβροτησίαν. Θεὸν
 ἢ μὴ εἶναι ὀρίζονται, ἢ εἶναι μὲν, μὴ πεποικηκέναι δὲ τὸν κό-
 σμον ἢ πεποικηκέναι μὲν, μὴ προνοεῖν δέ· ἢ προνοεῖν μὲν, τρέπε-
 σθαι δὲ τοῖς κακίαν ἀσπαζομένοις· ἢ μὴ τρέπεσθαι μὲν, παρακε-
 χωρηκέναι δ' ἄλλοις τὸ κράτος· ἢ μὴ παρακεχωρηκέναι μὲν,
 10 ἄκοντα δ' ἀφηρηθῆσθαι· ἢ μὴ ἀφηρηθῆσθαι μὲν, μὴ βούλεσθαι δὲ
 ἐπεξιέναι· ἢ βούλεσθαι μὲν, μὴ δύνασθαι δέ· ἢ δύνασθαι μὲν,
 ῥαστώνην δὲ προτετιμηκέναι· ἢ ῥαστώνην μὲν μὴ προτετιμηκέ-
 ναι, νικᾶσθαι δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως· ἢ μὴ νικᾶσθαι
 μὲν, ἄπρακτον δὲ καὶ ἀνενέργητον ἐθέλειν εἶναι· καὶ ἄλλα πολ-
 15 λά, ἵνα μὴ, τὸ καθὲν λέγοντες, εἰς μῆκος ἐκτείνωμεν τὸ λογίδιον,
 ὧν ἕκαστον καὶ ἀλογίας καὶ ἀσεβείας πνεῖ τῆς ἐσχάτης. Καὶ διὰ
 τούτων μὲν τὴν γλῶτταν ὀπλίζουσι κατὰ τῆς θείας προνοίας καὶ
 εἰς οὐρανὸν τὰ θέλη πέμπουσι, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς
 ἐξορίζουσι καλὰ, φιλοσοφίαν, ἰατρικὴν, πάσας τε τὰς ἐπιστή-
 20 μας καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας, τῆς ἀρετῆς τὰ γέρα, τῆς
 κακίας τὰπίχειρα. Εἰ γὰρ γένεσις κρατεῖ, ἢ ὑπὸ τῶν οὐ δεόντως
 προσκυνουμένων παρ' αὐτῶν θεῶν (τὰ γὰρ ἄστρα οὐκ οἶδ'
 ὅπως θεοὺς ἠγοῦνται) ἀδίκως κατασκευαζομένη, οὔτε φιλοσο-
 φητέον, οὔτε νομοθετητέον, οὔτε δικαστέον, οὔτε ἰατρευτέον,
 25 οὔτε ἐπιστήμην ἢ τέχνην μετελευστέον, οὔτε μελετητέον, οὔτε
 ἀρετῆς ἀνθεκτέον, οὔτε κακίας ἀφεκτέον.

Ταῦτ' οὖν πάντα, ὦ μακάριε, ὁ θρυλούμενος τῆς τύχης λό-
 γος ἀνατρέψει, καὶ πάντα ἐκ θάθρων ἀνασπάσει τὰ καλὰ, καὶ
 τίς ἀνέξεται τῶν νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιρούντων; Τίς δὲ
 30 τούτων ἀπάντων ἑαυτὸν ὑπεξαγαγών, ἐπιτρέψει τὰ καθ' ἑαν-
 τὸν τῇ λεγομένη τύχῃ, ἧς τὴν μοχθηρίαν δηλῶσαι ἐθελήσαντες,

στη συνέχεια περιμένουν νὰ κάνουν. Καὶ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ αὐτὸ πού εἶπα ὅτι εἶναι γνώμη δική μου, ἄς προχωρήσει ὁ λόγος μὲ ἀποδείξεις ὀλοκάθαραι καὶ ἀναγκαστικὲς καὶ ἀβίαστες, ἐρευνώντας τὰ πράγματα καὶ φέροντας στὸ φῶς αὐτὸ πού εἶναι ἀληθινὸ. Πρόσεχε λοιπὸν σὲ πόσα ἀντιτίθενται, καὶ πόσα καλὰ ἀγωνίζονται νὰ ἀποβάλουν ἀπὸ τὴ δική τους θέληση, καὶ φρίξε γιὰ τὴ μωρία τους. Ὅριζον ἢ ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός, ἢ ὑπάρχει βέβαια, ἀλλὰ δὲν ἔχει κάνει τὸν κόσμον ἢ τὸν ἔκανε βέβαια, ἀλλὰ δὲν φροντίζει γι' αὐτόν ἢ τὸν φροντίζει βέβαια, ἀλλὰ εὐχαριστεῖται μὲ αὐτούς πού ἀσπάζονται τὴν κακία· ἢ δὲν εὐχαριστεῖται βέβαια, ἀλλὰ παραχώρησε σὲ ἄλλους τὴ δύναμη· ἢ δὲν τὴν παραχώρησε βέβαια, ἀλλὰ τοῦ ἀφαιρέθηκε χωρὶς τὴ θέλησή του· ἢ δὲν τοῦ ἀφαιρέθηκε βέβαια, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ κινηθεῖ ἐναντίον τους· ἢ θέλει βέβαια, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ· ἢ μπορεῖ βέβαια, ἀλλὰ ἔχει προτιμήσει τὴ ραθυμία· ἢ δὲν προτίμησε τὴ ραθυμία, ἀλλὰ νικιέται στὴν κίνηση τῶν ἄστρον· ἢ δὲν νικιέται βέβαια, ἀλλὰ θέλει νὰ μένει ἀπρακτος καὶ χωρὶς ἐνέργεια. Καὶ ἄλλα πολλά, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα καὶ ἐπεκτείνω τὸν σύντομο λόγο μὲ αὐτὰ πού τὸ καθένα ἀποπνέει τὴ χειρότερη καὶ ἀλογία καὶ ἀσέβεια. Καὶ μὲ αὐτὰ βέβαια ἀκονίζουν τὴ γλώσσα τους ἐναντίον τῆς θείας πρόνοιας, καὶ στέλνουν τὰ βέλη τους στὸν οὐρανὸ, μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια ὅμως ἀπομακρύνουν καὶ αὐτὰ πού πάνω στὴ γῆ εἶναι καλὰ, τὴ φιλοσοφία, τὴν ἰατρική, καὶ ὅλες τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὶς τέχνες καὶ τὶς μελέτες, τὰ βραβεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν τιμωρία τῆς κακίας. Γιατί, ἐὰν ἐξουσιάζει ἡ γένεση, πού δημιουργεῖται ἄδικα ἀπὸ τοὺς θεοὺς πού προσκυνοῦνται ἀπὸ αὐτούς ὄχι ὅπως πρέπει (γιατὶ δὲν ξέρω πῶς θεωροῦν τὰ ἄστρα θεοὺς), δὲν πρέπει οὔτε νὰ φιλοσοφοῦμε, οὔτε νὰ νομοθετοῦμε, οὔτε νὰ δικάζουμε, οὔτε νὰ θεραπεύουμε, οὔτε νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὴν ἐπιστήμη ἢ τὴν τέχνη, οὔτε νὰ μελετοῦμε, οὔτε τὴν ἀρετὴ νὰ ἐπιδιώκουμε, οὔτε τὴν κακία νὰ τὴν ἀποφεύγουμε.

Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν, μακάριε, ὁ λόγος τῆς τύχης πού διαδίδεται παντοῦ θὰ τὰ ἀναντρέψει, καὶ θὰ ξεριζώσῃ ὅλα τὰ καλὰ ἀπὸ τὰ βάθρα τους, καὶ ποιὸς θὰ τὰ ἀνεχθεῖ ἀπὸ αὐτούς πού δὲν στεροῦνται νοῦ καὶ φρόνηση; Καὶ ποιὸς ἀπομακρύνοντας τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ ὅλα, θὰ ἀναθέσει τὰ προβλήματα του στὴ λεγόμενη τύχη, τῆς ὁποίας τὴν

οὐ γράφοντές τε καὶ πλάττοντες, οὐ μόνον εἶδει γυναικὸς ἠροκέ-
 σθησαν (καίτοι καὶ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀλογιστίας καὶ ἀνοίας τεκ-
 μήριον), ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδοσαν ἐν χεροῖν ἔχειν αὐτήν, καὶ
 τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν θάσιν σφαιρικὴν, ἐστέρησαν δὲ καὶ τοῖν
 5 ὀφθαλμοῖν, διὰ τούτων ἀπάντων ἐνδεικνύμενοι τὸ ἀνόητον καὶ
 ἔμπληκτον καὶ τυφλὸν καὶ ἄστατον αὐτῆς; Τίς οὖν, τῆς κατὰ
 πάντα κυβερνώσης δεξιᾶς καταφρονήσας, ἐμπιστεύσει ἑαυτὸν
 τυφλῇ καὶ ἀστάτῳ καὶ μοχθηρᾷ φαντασίᾳ; Ἐπειδὴ δὲ λέγουσι,
 Πῶς οὖν τινες παραλόγως πλουτοῦσιν; εἰπάτωσαν καί, Πῶς τι-
 10 νες καὶ κατὰ λόγον; Εἰ δὲ φαῖεν, Πῶς τινες ἀδίκως κολάζονται;
 φρασάτωσαν, Πῶς τινες καὶ δικαίως; Ἡ γὰρ ἡ ἀδικία ἐν πᾶσι
 κρατεῖται, καὶ πιστευέσθω ὁ ἄλογος αὐτῶν λόγος, ἢ τὰ κατὰ λό-
 γον γινόμενα, καὶ ὑπὲρ τῶν παραλόγως γινομένων ἀπολογεί-
 σθω. Ἄμεινον γὰρ καὶ πολλῷ πρεπωδέστερον καὶ δικαιοτέρον
 15 εἰπεῖν, ὅτι οἱ κάκιστοι, εἰ καὶ τὰ ἐνταῦθα διέφυγον, ἐκεῖ πάντως
 δώσουσι δίκην, ἢ τὸ φραῖσαι, ὅτι οἱ φιλάρετοι ἠδικήθησαν ἐν-
 ταῦθα κολασθέντες, καὶ οὐδεμία ἔσται μετὰ ταῦτα ἐπεξέλευσις
 Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ ἀληθές ἐστι καὶ εὐλογον, καὶ πάσας τὰς
 ψυχὰς εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν διεγείρει, τοῦτο δὲ καὶ ἄλογον
 20 καὶ ἀσεβές καὶ πάντα τὸν ὀρθὸν ἀνατρέπει βίον.

Οἱ μὲν οὖν ταῦτα λέγοντες μήτε ἐναρμόνιον μήτε μουσικὴν
 καλείτωσαν τὴν τῶν ἄστρον κίνησιν, ἄμουσον, ὡς φασι, καὶ
 ἀνάρμοστον καὶ ἀνώμαλον βίον (καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἀτόπων
 κατασκευάζουσιν), καὶ μήτε γεωργεῖτωσαν, μήτε δικαστηρίοις
 25 προσίτωσαν βοήθειαν αἰτοῦντες, μήτε ἰατρικῆς ἀπολαύετωσαν,
 μήτε φιλοσοφίαν ἐπαινείτωσαν, μήτε κακίαν ψεγέτωσαν, μήτε
 μελέτη βελτιούσθωσαν, μήτ' ἄλλη ἀρετῇ κοσμεῖν ἑαυτοὺς φιλο-
 νεικεῖτωσαν, ἀλλ' ἐμπιστευέτωσαν ἑαυτοὺς τῇ θρουλουμένῃ παρ'
 αὐτῶν τύχῃ, ἵνα διὰ τῶν πραγμάτων γνοῖεν αὐτῆς τὴν ἀσθένει-
 30 αν, ὅτι οὐ μόνον πλοῦτον οὐκ ὀρέξει, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀλάστορας
 καὶ τῆς κοινῆς φύσεως ἐχθροὺς ἐξοστρακισθῆναι παρὰ πάντων
 παρασκευάζει. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ποιοῦντες (αἰσχύνονται γὰρ

κακία θέλοντας νὰ τὴν φανερώσουν, αὐτοὶ ποὺ ζωγραφίζουν καὶ πλάθουν, δὲν ἀρκέστηκαν μόνο στὴ μορφή τῆς γυναίκας (ἂν καὶ μόνο αὐτὴ ἦταν ἀρκετὴ ἀπόδειξη τῆς ἀπερισκεψίας καὶ μωρίας τους), ἀλλ' ἔδωσαν νὰ κρατᾶ αὐτὴ καὶ πηδάλιο στὰ χέρια της, καὶ στὰ πόδια της τοποθέτησαν βάση σφαιρική, τῆς ἔβγαλαν μάλιστα καὶ τὰ μάτια, δείχνοντας μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ἀνοησία, τὴν ἠλιθιότητα, τὴν τύφλωσι καὶ τὴν ἀσπάθειά της. Ποιὸς λοιπὸν, περιφρονώντας τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ κυβεῖν τὰ πάντα, θὰ ἐμπιστευθεῖ τὸν ἑαυτό του στὴν τυφλὴ καὶ ἄστατη καὶ μοχθηρὴ φαντασία; Ἐπειδὴ ὅμως λένε, Πῶς ὅμως μερικοὶ πλουτίζουν παράλογα; ἃς μᾶς ποῦν καί· Πῶς μερικοὶ πλουτίζουν λογικά; Καὶ ἔαν ποῦν, Πῶς μερικοὶ τιμωροῦνται ἀδίκαια; ἃς μᾶς ποῦν· Πῶς μερικοὶ τιμωροῦνται καὶ δίκαια; Γιατί, ἢ ἢ ἀδικία ἃς ἐπικρατεῖ σὲ ὅλα, καὶ ἃς πιστεύεται ὁ παράλογος λόγος τους, ἢ, αὐτὰ ποὺ γίνονται λογικά, ἃς ἀπολογοῦνται καὶ γι' αὐτὰ ποὺ γίνονται παράλογα. Γιατί εἶναι προτιμώτερο καὶ πολὺ πῶς ταιριαστὸ καὶ δικαιότερο νὰ ποῦμε, ὅτι οἱ πολὺ κακοί, ἂν καὶ ἐδῶ διέφυγαν, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε θὰ τιμωρηθοῦν, παρὰ νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἐνάρετοι ἐδῶ ἀδικήθηκαν ἔχοντας τιμωρηθεῖ, καὶ καμμιά ἀκριβῆς καὶ δίκαια ἐξέτασι τῶνπραχθέντων δὲν θὰ γίνῃ στὴ συνέχεια. Γιατί ἐκεῖνο καὶ ἀληθινὸ εἶναι καὶ δικαιολογημένο, καὶ παρακινεῖ ὅλες τὶς ψυχὰς στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν εὐσέβεια, ἐνῶ αὐτὸ καὶ παράλογο εἶναι καὶ ἀσεβὲς καὶ ἀνατρέπει ὁλόκληρο τὸν σωστὸ βίον.

Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ τὰ λένε αὐτά, ἃς μὴ ὀνομάζουν τὴν κίνησι τῶν ἄστρον οὔτε ἀρμονική, οὔτε μουσική, ἀφου, ὅπως λένε, κάνει τὴ ζωὴ παράφωνα καὶ ἀνάρμοστη καὶ ἀνώμαλη (καὶ τί ἄλλο ἀπὸ τὰ ἄτοπα δὲν κάνει), καὶ οὔτε νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ, οὔτε στὰ δικαστήρια νὰ πηγαίνουν ζητώντας βοήθεια, οὔτε νὰ δέχονται ἰατρικὴ βοήθεια, οὔτε νὰ ἐπαινοῦν τὴν φιλοσοφία, οὔτε νὰ κατηγοροῦν τὴν κακία, οὔτε μὲ τὴ μελέτη νὰ βελτιώνονται, οὔτε νὰ ἐπιδιώκουν νὰ βελτιώσουν τὸν ἑαυτό τους μὲ ἄλλη ἀρετὴ, ἀλλὰ ἃς ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτό τους στὴ θρυλούμενη ἀπὸ αὐτοὺς τύχη, γιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τὰ πράγματα τὴν ἀδυναμία της, ὅτι δηλαδὴ ὄχι μόνο πλοῦτο δὲν θὰ τοὺς δώσει, ἀλλὰ καὶ σὰν μασμένους καὶ ἐχθροὺς τῆς κοινῆς φύσεως τοὺς κάνει νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ὅλους. Καὶ ἂν, κάνοντας ὅλα αὐτὰ (γιατί

τοῖς πρόδηλον ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν ἀντιστρατεῦσαι τὴν γλῶτταν), ἐν ταῖς ἀποτυχίαις τῶν πραγμάτων δυσχαιρένουσι, μανθανέτωσαν, ὅτι πολλάκις πρὸς κακοῦ γέγονε τὸ ἐν πολλοῖς ἐπιτυχεῖν. Πλοῦτος μὲν γὰρ πολλοὺς ἔβλαψε, καὶ ξίφος κατ' αὐτῶν
 5 ἀκονήσας, εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν μετεπήδησε χεῖρας, ἀρχὴ δὲ καὶ βασιλεία, ἣ πᾶσι περιμάχητος, οὐ μόνον τὸ εὖ ζῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν πολλάκις προσαφείλετο.

Μὴ τοίνυν τοῦτο μόνον σκοπεῖτωσαν, εἰ ἀποτυχία πρόσεστι τοῖς πράγμασι, ἀλλ' εἰ μὴ πολλάκις πενία πλούτου χρησιμωτέρα
 10 τοῖς ἔχουσι γέγονε, τῆς Προνοίας καταβοάτωσαν, μηδὲ ἑαυτοῖς παρεχέτωσαν τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τοῖς σοφοῖς τοῖς παρ' αὐτοῖς ἀδομένοις. Δι' ἣν γὰρ αἰτίαν, Σωκράτης μὲν κωνεῖω κατακριθείς, οὐκ ἐνόμισεν ἀδικεῖσθαι, Πλάτων δὲ ἀπεμποληθείς οὐχ ἠγεῖτο ἐκπεπτωκέναι τῆς ἐλευθερίας, Διογένης δὲ ἐν
 15 ῥακίοις ζῶν, τοῦ Περσῶν βασιλέως ἠγεῖτο ἑαυτὸν πλουσιώτερον, Ἀντισθένης δὲ ῥυπῶν καὶ αὐχμῶν ἔχαιρε καὶ κατὰ τῶν τρουφόντων ὠπλιζε τὴν γλῶτταν, Φωκίων δὲ ἀπαγόμενος μετὰ φίλων τινῶν, καὶ τινος ἐξ αὐτῶν δακρύσαντος καὶ ὀλοφυρμῶν τὴν ὁδὸν ἐμπλήσαντος, ἔλεγεν, Οὐκ ἀγαπᾶς μετὰ Φωκίωνος
 20 ἀποθανούμενος; Εἰ τοίνυν τοὺς σοφοὺς οὔτε θάνατος οὔτε δουλεία οὔτε πενία ἐθορύβησεν, ἀλλὰ καὶ ἐνεκαλλωπίζοντο τούτοις (ἦδεσαν γὰρ στάδιον μὲν εἶναι τὸν τῆδε βίον, τὸν δὲ μέλλοντα τῶν ἐπάθλων τίκτοντα τὸ γέρας), δι' ἣν αἰτίαν οὔτοι, τρουφῆ καὶ πλούτῳ καὶ ἀρχῇ τὴν μακαριότητα ὀριζόμενοι, ἀπὸ τῶν τᾶ-
 25 ναντία ὑπομενόντων ὀπλίζουσι κατὰ τῆς Προνοίας τὴν γλῶτταν, τῆς τὸ συμφέρον ἐπισταμένης καὶ ἐκάστῳ ἢ συγχωρούσης ἢ ἀπονεμούσης, ἵνα καὶ ὁ πλούσιος δοκίμια τῆς οἰκείας προαιρέσεως δοίῃ, καὶ ὁ πένης, ὥσπερ ἐν πυρὶ χρυσός, τῇ πενίᾳ βασανιζόμενος στεφθεῖ; Εἰ δὲ λέγοιεν, Ἐχρῆν καὶ διὰ πλούτου
 30 καὶ διὰ πενίας πάντα δοκιμασθῆναι, φήσομεν, ὅτι μάλιστα μὲν

ντρέπονται νὰ ἐπιστρατεύσουν τὴ γλῶσσα τοὺς ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν ὀλοφάνερη τὴν ὠφέλεια), δυσανασχετοῦν μὲ τὶς ἀποτυχίες τῶν πραγμάτων, ἅς μάθουν, ὅτι πολλοὶ πολλὰς φορές τὸ ὅτι πέτυχαν σὲ πολλὰ τοὺς βγήκε σὲ κακό. Γιατὶ ὁ πλοῦτος πολλοὺς ἔβλαψε, καὶ ἀφοῦ ἀκόνισε ξίφος ἐναντίον τοὺς, μεταπήδησε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ἐπίσης ἡ ἐξουσία καὶ ἡ βασιλεία, πού εἶναι περιζήτητη ἀπὸ ὅλους, δὲν τοὺς ἀφαίρεσε μόνο τὴν καλοπέραση, ἀλλὰ πολλὰς φορές ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ.

Ἄς μὴ προσέχουν μόνο αὐτό, ἐὰν δηλαδὴ ὑπάρχει ἀποτυχία στὰ πράγματα, ἀλλὰ, ἐὰν ἡ φτώχεια δὲν ἔγινε πολλὰς φορές χρησιμώτερη σ' αὐτοὺς πού ἔχουν, ἅς βάζουν τὶς φωνὲς στὴν Πρόνοια, οὔτε νὰ δίνουν στὸν ἑαυτὸ τοὺς τὴν ἐξουσία τῆς κρίσεως, ἀλλὰ στοὺς σοφοὺς πού ὑμνοῦνται ἀπὸ αὐτοῦς. Γιὰ ποιὸν λόγο δηλαδὴ ὁ Σωκράτης, πού καταδικάσθηκε σὲ θάνατο μὲ κώνειο, δὲν θεώρησε ὅτι ἀδικήθηκε, καὶ ὁ Πλάτωνας, πού πουλήθηκε, δὲν θεωροῦσε ὅτι ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἐλευθερία, καὶ ὁ Διογένης, πού ζοῦσε μὲ ρῶκη, θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του πλουσιώτερο ἀπὸ τὸν βασιλιὰ τῶν Περσῶν, καὶ ὁ Ἀντισθένης, πού ἦταν βρώμκος καὶ ρυπαρός, αἰσθανόταν χαρὰ καὶ ἀκόνιζε τὴ γλῶσσα του ἐναντίον αὐτῶν πού κάνουν ζωὴ ἄσπυτη, καὶ ὁ Φωκίων, πού ὀδηγοῦνταν μαζὶ μὲ μερικὸς φίλους γιὰ ἐκτέλεση, ὅταν κάποιος ἀπὸ ἐκείνους δάκρυσε καὶ γέμισε τὸν δρόμο μὲ θρήνους, τοῦ εἶπε· Δὲν χαίρεσαι πού θὰ πεθάνεις μαζὶ μὲ τὸν Φωκίωνα; Ἐφόσον λοιπὸν τοὺς σοφοὺς οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ δουλεία, οὔτε ἡ φτώχεια τοὺς ἔκανε νὰ νοιώσουν ταραχὴ, ἀλλὰ καὶ καυχόνταν γι' αὐτὰ (γιατὶ γνῶριζαν ὅτι αὐτὴ ἐδῶ ἡ ζωὴ εἶναι στάδιο, πού πρόκειται νὰ τοὺς χαρίσει τὸ βραβεῖο τῶν ἄθλων τῆς), γιὰ ποιὸ λόγο αὐτοὶ, προσδιορίζοντας τὴν μακαριότητα στὴν ἀπόλαυση, τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἐξουσία, ἀπὸ ἐκείνους πού ὑπομένουν τὰ ἀντίθετα ἀκονίζουν τὴ γλῶσσα τοὺς ἐναντίον τῆς Πρόνοιας, ἡ ὁποία γνωρίζει καλὰ τὸ συμφέρον, καὶ στὸν καθένα ἢ τὸ ἐπιτρέπει ἢ τὸ ἀπονέμει, ὥστε καὶ ὁ πλούσιος νὰ δώσει δείγματα τῆς προαίρεσής του, καὶ ὁ φτωχός, ὅπως τὸ χρυσάφι στὴ φωτιά, δοκιμαζόμενος μὲ τὴ φτώχεια νὰ στεφανωθεῖ; Ἐὰν ὅμως λένε· Ἐπρεπε καὶ μὲ τὸν πλοῦτο καὶ μὲ τὴ φτώχεια νὰ δοκιμαστοῦν ὅλοι, θὰ ἀπαντήσουμε, ὅτι πραγματικὰ πολλοὶ δικιμάστηκαν καὶ μὲ τὸν τρόπο

πολλοὶ καὶ οὕτως ἐδοκιμάσθησαν, καὶ ἐν μὲν πλούτῳ ὑπερήφανοι, ἐν δὲ πενίᾳ ἄνθρωποι ὤφθησαν. Εἰ δὲ μὴ πάντες, μάλιστα μὲν διὰ τούτων καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀπολογήσασθαι οἷόν τε. Πλὴν οὐδὲν τοιοῦτον φήσομαι, ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον εἶπομι, ὅτι
5 οὐδὲν παραβλάπτονται οἱ τῆδε βασανιζόμενοι φιλάρετοι, ἐκεῖσε τῶν στεφάνων αὐτοῖς ἀποκειμένων, ἀλλὰ μᾶλλον τότε ἐλαττοῦται αὐτῶν ὁ στέφανος, ὅτε ἐνταῦθα ἀμοιβῆς τινος καὶ εὐημερίας τύχοιεν.

Μὴ τοίνυν πάντα ἐνταῦθα ζητεῖωσαν, ἀλλ' ἐννοεῖτωσαν,
10 ὅτι κρίσις ἀδέκαστος ἔσται, ἣν καὶ λογογράφοι καὶ ποιηταὶ καὶ ῥήτορες καὶ συγγραφεῖς ἀνυμνοῦσιν. Εἰ γὰρ τῆς ἀκριθείας οὐκ ἐφίκοντο, ἀλλά γε ὅτι πάντως ἔσται ἐδογματίσαν.

ΡΝΕ'— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ

ᾠ Οτι ἡ τρυφή εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν κατάγει.

15 Μὴ δίδασκε τρυφᾶν τὸν μετρία τροφῆ χρῆσθαι πεπαιδευμένον, ἵνα μὴ λάγνον καὶ ἀκόλαστον, ἀντὶ σώφρονος, δημιουργήσας, εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν καταγάγοις, ἔνθα διατρίβωνσαν τὸν ἴσως λανθάνεις

ΡΝΣ'— ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

20 ᾠ Οτι οὐκ ἔχει πρόγνωσιν ὁ διάβολος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων στοχάζεσθαι τὰ καθέκαστον.

Οὐ τὰ κατὰ διάνοιαν οἶδεν, ᾧ πραότατε, ὁ διάβολος (τῆς γὰρ θείας μόνης ἔστι τοῦτο ἐξαιρετον δυνάμεως, τῆς καὶ πλασάσης κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν), ἀλλ' ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος κινήματων τὰ τῆς ψυχῆς θηρεῦει βουλεύματα. Οἷον, εἶδέ
25 τινὰ περιέργως ὁρῶντα καὶ ἐστιῶντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῖς ἀλλοτρίοις κάλλεσι; Λαβῶν ἐκείνου τὴν ὁρμὴν, εὐθύς εἰς μοιχείαν ἢ εἰς πορνείαν τοῦτον ἐρεθίζει. Εἶδεν ὀργίλον καὶ θυμῶδη; Εὐθύς τὸ ξίφος ἀκονᾶ καὶ εἰς φόνον παρορμᾶ. Εἶδεν αἰσχροκερδῆ; Εἰς ληστείας προτρέπει καὶ ἀδικίας. Εἶδε γαστροῦς ἥττονα; Εὐθύς καὶ μετὰ γαστέρα αὐτῷ πάθη ὑπογράφει καὶ ὕλας παρέχει, πρὸς τὸ εἰς ἔργον χωρῆσαι τὸν οἰκειὸν σκοπόν.

αὐτόν, καὶ ἀποδείχθηκαν στὸν πλοῦτο ὑπερήφανοι, στὴ φτώχεια ὅμως ἄνθρωποι. Καὶ ἂν ὄχι ὅλοι, ὅπωςδήποτε ὅμως θὰ ἦταν δυνατὸν μὲ αὐτοὺς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους νὰ ἀπολογηθῶ. Πλὴν ὅμως δὲν θὰ πῶ τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ ἐκεῖνο μᾶλλον θὰ πῶ, ὅτι δὲν βλάπτονται καθόλου οἱ φίλοι τῆς ἀρετῆς ποὺ βασανίζονται σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἀφοῦ ἐκεῖ τοὺς περιμένουν στεφάνια, ἀλλὰ μᾶλλον τότε ἐλαττώνεται τὸ στεφάνι τους, ὅταν συμβεῖ νὰ ἐπιτύχουν ἐδῶ κάποια ἀμοιβὴ καὶ εὐημερία.

“ Ἄς μὴ τὰ ζητοῦν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἐδῶ, ἀλλὰ ἄς σκεφθοῦν, ὅτι θὰ γίνῃ δίκη ἀδέκαστη, τὴν ὁποία καὶ οἱ λογογράφοι καὶ οἱ ποιητὲς καὶ οἱ ρήτορες καὶ οἱ συγγραφεῖς τὴν ἐξυμνοῦν. ” Ἄν βέβαια δὲν ἔφτασαν στὴν ἀκριβῆ γνώση γι' αὐτήν, ὅμως δίδαξαν ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ γίνῃ.

155.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

“ Ὅτι ἡ τρυφὴ κατεβάζει στὸν πυθμένα τῶν κακῶν.

Νὰ μὴ διδάσκεις νὰ ζεῖ ἀκόλαστα αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀσκημένος νὰ χρησιμοποιεῖ μέτρια τροφή, γιὰ νὰ μὴ τὸν κάνεις, ἄντι γιὰ σώφρονα, φιλήδονο καὶ ἀκόλαστο, καὶ τὸν κατεβάσεις στὸν πυθμένα τῶν κακῶν, ὅπου ἴσως δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι ζεῖς ἐσύ.

156.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ.

“ Ὅτι ὁ διάβολος δὲν ἔχει πρόγνωση, ἀλλὰ ἀπὸ τίς κινήσεις ποὺ γίνονται μέσα μας εἰκάζει τίς λεπτομέρειες.

Ὁ διάβολος δὲν γνωρίζει αὐτὰ ποὺ ἔχουμε στὸ νοῦ μας, εὐγενέστατε, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἐξαίρετο προνόμιο μόνο τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία καὶ ἔπλασε κατὰ τρόπο ξεχωριστὸ τίς καρδιές μας, ἀλλὰ ἀπὸ τίς κινήσεις τοῦ σώματός μας ψαρεύει ὁ διάβολος τίς ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς. Γιὰ παράδειγμα: Εἶδε κάποιον νὰ βλέπει περίεργα καὶ νὰ ἐστιάζει τὰ μάτια του στὰ ξένα κάλλη; Παίρνοντας τὴν ὁρμὴ ἐκείνου, τὸν ἐρεθίζει ἀμέσως νὰ προχωρήσῃ σὲ μοιχεῖα ἢ πορνεία. Εἶδε κάποιον ὀργίλο καὶ εὐέξαπτον; Ἀμέσως ἀκονίζει τὸ ξίφος του καὶ τὸν παρακινεῖ σὲ φόνο. Εἶδε αἰσχροκερδῆ; Τὸν προτρέπει σὲ ληστεῖες καὶ ἀδικίες. Εἶδε κατώτερον τῆς κοιλιᾶς; Ἀμέσως τοῦ παρουσιάζει ὅλα τὰ πάθη τῆς κοιλιᾶς, καὶ τοῦ προσφέρει καὶ τὰ ὑλικά γιὰ τὸν σκοπὸ του. Γιατὶ ὅμως δὲν τοῦς ὠθεῖ ὅλους στὰ ἴδια

Διὰ τί γὰρ μὴ πάντα εἰς τὰ αὐτὰ πάθη ὠθεῖ; Ἐπειδὴ ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο μᾶλλον προήρηνται, καὶ τῷ μὲν τοῦτο, τῷ δὲ ἐκεῖνο ἀρέσκει. Ἀπὸ τῶν κινημάτων οὖν τοῦ σώματος, καὶ τὰ τῶν ψυχῶν σαθρὰ τεκμαίρεται, καὶ οὕτω πλέκει τοὺς δόλους.

5 **PNZ'— ΚΑΣΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ**
Περὶ μετανοίας.

Ἄμεινον μὲν ἔχειν τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἀκέραιον καὶ ἀπαθές, εἰ δὲ τοῦτο φυλαχθῆναι δύσκολον, κἂν ἐν μικροῖς τισι καὶ εὐιάτοις, καὶ μὴ ἐν καιροῖς δέχεσθαι τὴν βλάβην. Μὴ γὰρ δὴ,
10 ἐπειδὴ ἀκούεις μετάνοιαν δεδόσθαι, ἀδεῶς ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν χῶρει, ὡς πάντως ἰαθησόμενος, ἀλλ' ἴσθι, ὅτι πρῶτον μὲν πολλοὶ οὐδὲ μετανοίας ἔσχον καιρόν, ἐν αὐτοῖς τοῖς πλημμελήμασι δίκην ἀπαιτηθέντες, ἔπειτα δέ, ὅτι ἡ μετάνοια πολλῷ τῷ χρόνῳ θεραπεύειν εἴωθε τὰ πάθη. Καὶ γὰρ πόνων χρεία καὶ νηστείας
15 καὶ ἀγρυπνίας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ εὐχῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, ἵνα θεραπευθῇ τὰ προλαβόντα τραύματα. Τρίτον ἐννοεῖν χρή, ὅτι, κἂν θεραπευθῇ, ἡ οὐλή ἐλέγχει τὸ πάθος. Οὐ γὰρ ταυτὸν σῶμα ἀκέραιον καὶ τεθεραπευμένον, οὐδὲ ταυτὸν ἰμάτιον ἀρραγές καὶ διερρηγμένον, κἂν δοκῇ τέχνη τινὶ εἰς τὸ μὴ
20 ῥαδίως ἐλέγχεσθαι ἤχθαι. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταίῃ κάλλος, οὐχ ἀπλῶς, ὡς ἔφην, ἀποκαθίσταται, ἀλλὰ μετὰ μυρίων πόνων καὶ θρήνων καὶ τιμωριῶν, ὧν ἑαυτῇ ἐπιφέρει ἡ ἁμαρτήσασα ψυχή.

PNH'— ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.

Τὴν πίστιν, ὃ θαυμάσιε, τὰ ἔργα μᾶλλον, ἢ οἱ λόγοι κηρύττειν ὀφείλουσι. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, οἱ μὲν ἔξωθεν φασί, τὰ ἔργα δείξει τῶν λόγων σαφέστερον, ὁ δ' ἀπόστολος δραστηκώτερον «Θεὸν ὁμολογοῦσι εἰδέναί, τοῖς δ' ἔργοις ἀρνοῦν-

πάθη; Ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ ἓνας προτιμᾷ περισσότερο αὐτό, καὶ ὁ ἄλλος ἐκείνο, καὶ στὸν ἓνα ἀρέσει αὐτό, ἐνῶ στὸν ἄλλο ἐκείνο. Ἀπὸ τῆς κινήσεως λοιπὸν τοῦ σώματος, συμπεραίνει καὶ τὰ πάθη τῶν ψυχῶν, καὶ ἔτσι πλέκει τὶς ἀπάτες.

157.– ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ ΚΑΣΙΟ

Γιὰ τὴ μετάνοια.

Εἶναι προτιμότερο βέβαια νὰ ἔχουμε τὴν ὁμορφιὰ τῆς ψυχῆς ἀκέραια καὶ χωρὶς πάθη, ἐὰν ὅμως αὐτὸ εἶναι δύσκολο νὰ διατηρηθεῖ, τοῦλάχιστον τὴ βλάβη νὰ τὴν δεχόμεστε σὲ μερικὰ μικρὰ καὶ εὐκολοθεράπευτα. Μὴ δηλαδή, ἐπειδὴ ἀκοῦς ὅτι δόθηκε μετάνοια, προχωρεῖς ἀφοβα στὴν ἁμαρτία, ἀφοῦ ὅπωςδήποτε θὰ θεραπευθεῖς, ἀλλὰ γνώριζε, ὅτι πρῶτον, πολλοὶ δὲν εἶχαν κἄν εὐκαιρία γιὰ μετάνοια, ἐπειδὴ τιμωρήθηκαν κατὰ τὴ στιγμὴ ποὺ διέπραξαν τὰ ἁμαρτήματα τους, καὶ ἔπειτα ἡ μετάνοια συνηθίζει νὰ θεραπεύει τὰ πάθη ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνο. Γιατὶ καὶ κόποι χρειάζονται καὶ νηστεῖες καὶ ἀγρυπνίες καὶ ἐλεημοσύνη καὶ προσευχές, καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, γιὰ νὰ θεραπευθοῦν τὰ τραύματα ποὺ ἔγιναν. Τρίτον, πρέπει νὰ σκεπτόμαστε ὅτι, καὶ ὅταν θεραπευθοῦν, τὰ σημάδια φανερώνουν τὸ πάθος. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο σῶμα ἀκέραιο καὶ θεραπευμένο, οὔτε εἶναι τὸ ἴδιο ἔνδυμα ἄσχιστο καὶ σχισμένο, ἔστω καὶ ἂν μὲ κάποια τέχνη δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν φαίνεται εὐκόλα. Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἂν ἐπανέλθει στὴν ἀρχικὴ ὁμορφιὰ του, δὲν ἀποκαθίσταται, ὅπως εἶπα, εὐκόλα, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ μύριους κόπους καὶ θρήνους καὶ τιμωρίες, τὶς ὁποῖες ἐπιβάλλει ἡ ψυχὴ ποὺ ἁμάρτησε στὸν ἑαυτό της.

158.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα δὲν σώζει τὸν ἄνθρωπο.

Τὴν πίστιν, θαυμάσιε, πρέπει νὰ τὴν κηρύττουν τὰ ἔργα μᾶλλον, παρὰ τὰ λόγια. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, οἱ ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ λένε: “Τὰ ἔργα θὰ τὸ δείξουν πιὸ καθαρὰ ἀπὸ τὰ λόγια”, ἐνῶ ὁ Ἀπόστολος πιὸ δραστικᾶ: «Ὁμολογοῦν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τους τὸν ἀρνοῦνται»²³. Καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ

23. Τίτ. 1, 16.

ται». Θεῖος δὲ χρησμός βοᾷ· «Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με». Ἐκ γὰρ τῶν ἔργων, ἀλλ' οὐ τῶν λόγων τὰ λανθάνοντα ἐλέγχεσθαι ὀφείλει.

5

ΡΝΘ'— ΑΕΤΙΩ

«Καὶ ἔσθη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις».

Ἐπισημασθέντες οἱ Μαδιθηναῖοι ὑπαντιάζουσαι τοῖς Ἑβραίοις ὑπὸ
 10 θείας συμμαχίας στρατηγουμένοις διέγνωσαν, τότε δὴ ὑπὸ
 δεινοῦ ἀνδρὸς συμβουλευθέντες, ὅπλοις τε καὶ μηχανήμασιν,
 ἀλκῆ τε καὶ ῥώμῃ χαίρειν φράσαντες (ἐπυνθάνοντο γὰρ μὴδ' Ἰσραηλιτοῖς ταῦτα συντετελεμέναι), κόρας εὐμόρφους οὐχ ὀπλί-
 σαντες, ἀλλὰ καλλωπίσαντες, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὸν πόλεμον.
 Ἦδυσαν γὰρ ἄλλως τὴν ἄνωθεν ῥοπήν αὐτῶν οὐκ ἀποστησο-
 15 μένην, εἰ μὴ εἰς πορνείαν, εἴτ' ἐκεῖθεν εἰς εἰδωλολατρίαν ὀλι-
 σθήσοιεν. Πέφυκε γὰρ τὰ μέγιστα τῶν πλημμελημάτων ἐκ βρα-
 χυτέρων τίκτεσθαι. Αἱ δ' ἐξελθοῦσαι ἐπὶ τὴν μάχην, ἠκροβολί-
 ζοντο πρὸς αὐτούς, ξίφος μὲν μὴ ἐπαγόμεναι μήτε βέλος, τὴν
 δὲ μορφήν καὶ τὸν κόσμον ἀντιπαντός πολεμικοῦ μηχανήμα-
 20 τος προβαλλόμεναι, καὶ τοσοῦτον αὐτῶν περιῆσαν, ὥς, ῥίψαν-
 τας τὰ ὄπλα, παραχωρήσαι ἐκείναις τὸ τρίπαιον. Ὡς δὲ εἶδεν
 ὁ τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς μὴ μόνον τοὺς ἀγελαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 ἐν τέλει ῥιψάσπιδας γεγεννημένους καὶ εἰς πορνείαν ὀρμήσαν-
 τας, καὶ τὴν θείαν ῥοπήν διὰ τοῦτο ἀποπτῆναι μέλλουσαν, πε-
 25 ριπαθήσας καὶ δικαίας ὀργῆς ἐμπλησθεῖς, ξίφος μεταχειρι-
 σάμενος, ἓνα τῶν ἐν τέλει μετὰ τῆς πεπορνεύμενης γυναικὸς
 ἀνεῖλε, καὶ οὕτω ἔσθησεν οὐ μόνον τοῦ νοσήματος τὴν νομὴν
 ἐπὶ τὰ καίρια σπεύδουσαν, ἀλλὰ τὴν θείαν ὀργὴν τοὺς ἁμαρ-
 τήσαντας ἐπινεμομένην. Ἰερωσύνη γοῦν τετίμηται ὁ τὴν ἀκο-
 30 σμίαν ἐκτεμών, ὡς στρατηγικῆς εὐκοσμίαν πεῖραν δούς. Καὶ

24. Ἦσ. 29, 13. καὶ Ματθ. 15, 8-9.

25. Ἀριθμ. 25, 7 ἔ.

φωνάζει· «Ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ τιμᾶ μὲ τὰ χεῖλη του, ἐνῶ ἡ καρδιά του ἀπέχει πολὺ ἀπὸ μένα. Ἐδικα λοιπὸν μὲ σέβονται»²⁴. Γιατὶ ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ λόγια, πρέπει νὰ γίνονται φανερὰ αὐτὰ ποὺ εἶναι κρυφά.

159.– ΣΤΟΝ ΑΕΤΙΟ

«Σηκώθηκε τότε ὁ Φινεές, τὸν ἐξευμένισε καὶ σταμάτησε ἡ σφαγή»²⁵.

Ὅταν οἱ Μαδιανῖτες ἀντιλήφθηκαν ὅτι θὰ συναντήσουν τοὺς Ἑβραίους ποὺ ὀδηγοῦνταν ἐναντίον τους ἔχοντας σύμμαχό τους τὸν Θεό, τότε λοιπὸν, ἄφου συμβουλευθήκαν ἀπὸ ἀνθρωπο πονηρόν, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὰ ὄπλα καὶ τὰ μηχανήματα, καθὼς καὶ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ δύναμη (γιατὶ εἶχαν πληροφορηθεῖ, πὼς οὔτε στοὺς Αἴγυπτίους αὐτὰ ἔφεραν ἀποτέλεσμα), πῆραν ὁμορφα κορίτσια, τὰ ὁποῖα δὲν τὰ ὄπλισαν, ἀλλὰ τὰ καλλώπισαν, καὶ τὰ ἔστειλαν στὸν πόλεμο. Γιατὶ γνώριζαν ὅτι ἡ οὐράνια βοήθεια δὲν θὰ τοὺς ἐγκαταλείψει, ἀν δὲ παρασυρθοῦν στὴν πορνεία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν εἰδωλολατρία. Καθόσον τὰ πολὺ μεγάλα πταίσματα συνήθως γεννιοῦνται ἀπὸ μικρότερα. Βγαίνοντας λοιπὸν ἐκεῖνα γιὰ τὴ μάχη, ἄρχισαν τὶς ἀψιμαχίες μὲ αὐτούς, χωρὶς βέβαια νὰ φέρουν μαζί τους ξίφος, οὔτε βέλος, ἀλλὰ προβάλλοντας τὴν ὁμορφιά καὶ τὰ στολίδια τους, ἀντὶ γιὰ ὁποιοδήποτε πολεμικὸ μηχανήμα, καὶ τόσο πολὺ τοὺς σαγήνευσαν, ὥστε, ρίχνοντας τὰ ὄπλα, νὰ παραχωρήσουν σ' ἐκεῖνα τὴ νίκη. Ὅταν ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιερέα εἶδε ὄχι μόνο τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄρχοντες νὰ ἔχουν ρίξει τὶς ἀσπίδες καὶ νὰ ὁρμοῦν στὴν πορνεία, καὶ γι' αὐτὸ ἡ εὐνοία τοῦ Θεοῦ νὰ χάνεται, ταραγμένος καὶ γεμᾶτος δικαιολογημένη ὀργή, παίρνοντας τὸ ξίφος, ἔσφαξε ἓνα ἄρχοντα μαζί μὲ τὴν γυναῖκα ποὺ πορνευνόταν²⁶, καὶ ἔτσι σταμάτησε ὄχι μόνο τὴν ἐξάπλωση τῆς ἀρρώστιας, ποὺ γινόταν πληγὴ θανατηφόρα, ἀλλὰ καὶ τὴν θεία ὀργή, ἡ ὁποία κατέτρωγε ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ σταμάτησε τὴν ἀσχημοσύνη, τιμήθηκε μὲ τὴν ἱερωσύνη, ἐπειδὴ ἔδωσε μᾶθημα στρατηγικῆς σεμνότητος. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ζήτησες νὰ μάθεις· «Σηκώθηκε ὁ Φινεές καὶ ἐξευμένισε

26. Ἄριθμ. 25, 8.

τουτ' ἐστὶν ὁ ζητεῖς μαθεῖν· «Ἔσθη Φινεὲς καὶ ἐξιλίαστο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Ἐτίμησε γὰρ ἡ θεία φύσις τὸν πρὸ αὐτῆς δικαίως ἀγανακτῆσαντα καὶ δύο σφαγαῖς τὴν παρανομίαν στήσαντα.

5 ΡΕ'– ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ
Περὶ ὑπομονῆς διὰ τὴν Σάρραν.

Ὅτε ὁ θεοφιλῆς Ἀβραάμ διὰ μὲν χρησμόν ἀπὸ τῆς Περσίδος εἰς τὴν Παλαιστίνην, διὰ δὲ λιμὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦκε, θεασάμενοι οἱ ἐν τέλει τὴν σύνευνον αὐτοῦ κάλλει τε καὶ ἀρετῇ
10 γυναικείᾳ ἀστράπτουσαν, ὥς τι φέροντες τῷ βασιλεῖ κειμήλιον τιμαλφέστατον καταμηνύουσιν αὐτήν, καὶ ὃς ἀφαιρεῖται τὴν γυναιῖκα σωφροσύνη πλέον ἢ κάλλει λάμπουσαν. Ὡς δ' ἀνὴρ, θάνατον δεδιὼς ἀδελφὸς εἶναι αὐτῆς σκηψάμενος, προὔδωκε μὲν τὴν γυναιῖκα, τῆς δὲ θείας μακροθυμίας οὐ κατεβόησε, τότε
15 δὴ, τότε ἡ θεία ἐπικουρία, τὰ οἰκεῖα ὄπλα κινήσασα, τῷ θεοφιλεῖ τὴν σύνευνον ἀνέπαφον καὶ ἀκέραιον ἀποδέδωκε. Νύκτωρ γὰρ ἐκεῖνον πικροτάταις βασάνοις μαστίξασα καὶ τὰς ἡδονὰς τοῖς πόνοις δαμάσασα, μᾶλλον δὲ φρούδας οἴχεσθαι παρασκευάσασα, οὕτω τῷ δικαίῳ τὸν στέφανον ἤνεγκε. Τοι-
20 γαρ οὖν καὶ ἡμεῖς, εἰ πειρασμοῖς περιπέσοιμεν, μὴ τῆς θείας μακροθυμίας καταδοῶμεν, ἀλλ' ἀντεχώμεθα μᾶλλον αὐτῆς, τῆς καὶ πόρους ἐν ἀπόροις καὶ μηχανὰς ἐν ἀμηχάνοις εὕρισκούς της.

25 ΡΞΑ'– ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ
Εἰς τό, «Ἀστράγαλος χειρός...».

Ἐπειδὴ, Τί ἐστίν, ἔφησ, τὸ «Ἀστράγαλος χειρός», ἄκουε. Ἐπειδὴ ὁ θάρβαρος, μεθύων τῇ τυραννίδι καὶ ὠφρουμένος τῇ ἀλαζονείᾳ καὶ τῷ οἴνῳ καρηθαρῶν, τὰ ἱερὰ σκεύη οὐ μόνον ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶ ταῖς τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ θεραπευού-

τὸν Θεό, καὶ σταμάτησε ἡ σφαγή, καὶ ἡ πράξις τοῦ αὐτῆ ὑπολογίσθηκε γιὰ τὴ δικαίωσίν του». Τίμησε δηλαδὴ ἡ θεία φύσις αὐτὸν ποὺ μπροστὰ σ' αὐτὴν δίκαια ἀγανάκτησε, καὶ μὲ δύο σφαγὲς σταμάτησε τὴν παρανομία.

160.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΟ

Γιὰ τὴν ὑπομονὴ τῆς Σάρρα²⁷.

“Ὅταν ὁ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ Ἀβραάμ ἐξαιτίας τῆς ἐντολῆς τοῦ πῆγε ἀπὸ τὴν Περσία στὴν Παλαιστίνη, καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη, ἐξαιτίας μεγάλης πείνας, πῆγε στὴν Αἴγυπτο, βλέποντας οἱ ἄρχοντες τὴ γυναίκα τοῦ νὰ ἀστράφτει ἀπὸ ὁμορφιὰ καὶ γυναικεία ἀρετῆ, φέροντάς τὴν σὰν κάποιο πολυτιμώτατο κειμήλιο, τὴν ἀνέφεραν στὸν βασιλιά, καὶ αὐτὸς πῆρε τὴ γυναίκα, ποὺ ἔλαμπε περισσότερο μὲ τὴ σωφροσύνη της, παρὰ μὲ τὴν ὁμορφιὰ της. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἄνδρας της, φοβούμενος μήπως τὸν θανατώσει, προφασίσθηκε ὅτι εἶναι ἀδελφός της, πρόδωσε βέβαια τὴ γυναίκα τοῦ, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔβαλε μὲ τὴν θεία μακροθυμία, τότε λοιπὸν, τότε ἡ θεία βοήθεια, βάζοντας σὲ κίνηση τὰ δικά της ὄπλα, ἔδωσε πίσω στὸν θεοφιλῆ Ἀβραάμ τὴ γυναίκα τοῦ ἀνέπαφη καὶ ἀγνή. Κατὰ τὴ διάρκεια δηλαδὴ τῆς νύχτας, προκαλώντας σ' ἐκεῖνον πολὺ μεγάλα βασανιστήρια καὶ συγκρατώντας μὲ τοὺς πόνους τὶς ἡδονές του, ἢ καλύτερα κάνοντας αὐτὲς νὰ φύγουν ἀνεκπλήρωτες, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔφερε στὸν δίκαιο τὸ στεφάνι. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐμεῖς, ἐὰν πέσουμε σὲ πειρασμούς, νὰ μὴ τὰ βάζουμε μὲ τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ προσκολλώμαστε σ' αὐτήν, ἢ ὅποια βρῖσκει καὶ διέξοδο σ' αὐτὰ ποὺ δὲν ἔχουν, ἀλλὰ καὶ εὐφυῆ τεχνάσματα στὶς δύσκολες καταστάσεις.

161.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Στὴ ρήση· «Δάκτυλο τοῦ χεριοῦ»²⁸.

Ἐπειδὴ ρώτησες, Τί σημαίνει ὁ λόγος, «δάκτυλο τοῦ χεριοῦ», ἄκουσε· Ὅταν ὁ βάρβαρος, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία, καὶ ἔχοντας τὰ φρύδια σηκωμένα ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία, καὶ τὸ κεφάλι βαρὺ ἀπὸ τὸ κρασί, πρόσταξε νὰ φέρουν τὰ ἱερὰ σκεύη, γιὰ νὰ τὰ

28. Δαν. 5, 5.

σαις προὔθηκεν εἰς χρῆσιν, ὥφθη τὸ μετὰ τὸν πῆχυν μέρος τῆς χειρός, τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν ὑπογράφον. Ὡσπερ γὰρ οἱ ζωγράφοι (ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείνων τόλμης τὴν ἀπόδειξιν ποιήσωμαι), σώματα ποιοῦντες τὰ ἀσώματα, χεῖρα γράφειν ἐπι-
 5 χειροῦσι μόνην στέφουσιν τῶν τῆς γῆς βασιλευόντων τὰς κορυφάς, ἵνα δείξωσιν οὐρανόθεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν δεδόσθαι, οὕτω καὶ σὺν καταβατικῶς ὥφθη, ἵνα δειχθῆ, ὅτι ὁ τῶν ἀπάντων βασιλεὺς τὴν κατὰ τοῦ τυροῦ ἐκφέρει ψῆφον καὶ τὴν ἀπόφασιν ὑπογράφει.

10

ΡΕΒ'— ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ἀποκρύψεως τῶν κατορθωμάτων τῆς εὐσεβείας

Κανὼν ἐστὶ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, τὸ κρύπτειν μὲν τὰ κατορθώματα, διὰ τὸ τοῦ τέλους ἄδηλον καὶ διὰ τὸ ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούουσιν, ἐναγώνιον δ' εἶναι, διὰ τε τὸ τῆς φύσεως ἐπι-
 15 ρεπὲς πρὸς ἁμαρτίαν καὶ τῶν ἀκουόντων τὴν περὶ τὰ κακὰ ἐτοιμοτέραν πίστιν τε καὶ συγκατάθεσιν. Ὀλίγοι γὰρ τοῖς καλοῖς, πολλοὶ δὲ τοῖς κακοῖς πιστεύουσιν, οὐ μόνον ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς καὶ τὴν περὶ τῶν ἄλλων φέροντες ψῆφον, ἀλλὰ καὶ τὰς σφῶν ἁμαρτίας διὰ τῆς τῶν ἄλλων κατηγορίας περιστέλλειν
 20 οἰόμενοι.

ΡΕΓ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τοῦ διττοῦ τρόπου τῆς εὐσεβείας.

Εὐσεβείας, ὧ ἔλλογμώτατε, διττὸς ὁ τρόπος. Ὁ μὲν ἀγιώτατος καὶ θειότατος ἐν ψυχῇ. Ἱερεῖον γὰρ τοῦτο κάλλιστον καὶ
 25 Θεῷ προσφιλέστατον, τὸ τὴν γνώμην ἔχειν εὐαγῆ καὶ τὴν θείαν παρουσίαν φαντάζεσθαι ἰδρυμένην τε καὶ θεδαίαν ἔχειν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς τεμένεσιν. Ὁ δὲ δεύτερος ἐν τῇ ἀγνεῖα τοῦ σώματος. Ὁ γὰρ τούτων τῶν δύο τρόπων χηρευόντων, οὐδὲ εἰ τὰ γῆς τε καὶ θαλάττης τιμαλφέστατα προσάγοι κειμήλια, οὔτε εἰ πάντα τὰ

χρησιμοποιοῦν ὄχι μόνο οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ οἱ γυναῖκες πού ἱκανοποιοῦσαν τὶς ἡδονές του, ἐμφανίστηκε τὸ μετὰ τὸν πῆχυ μέρος τοῦ χεριοῦ, γράφοντας τὴν ἐναντίον αὐτοῦ ἀπόφαση. “Ὅπως δηλαδή οἱ ζωγράφοι (γιὰ νὰ παρουσιάσω τὴν ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν τόλμη ἐκείνων), δίνοντας σῶμα στὰ ἀσώματα, ἐπιχειροῦν νὰ ζωγραφίσουν μόνο ἓνα χέρι, τὸ ὁποῖο στεφανώνει τὰ κεφάλια αὐτῶν πού βασιλεύουν στὴ γῆ, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ ἐξουσία τοὺς δόθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἔτσι καὶ ἐκεῖ, ἐμφανίστηκε κατὰ συγκατάβαση, γιὰ νὰ δειχθεῖ, ὅτι ὁ βασιλιάς τῶν πάντων ἐκδηλώνει τὴν ἀπόφασή του ἐναντίον τοῦ τυράννου καὶ τὴν ὑπογράφει.

162.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Γιὰ τὴν ἀπόκρυψη τῶν κατορθωμάτων τῆς εὐσέβειας.

Εἶναι κανόνας τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὸ νὰ κρύβουμε βέβαια τὰ κατορθώματα, ἐπειδὴ τὸ τέλος εἶναι ἄγνωστο, καὶ ἐπειδὴ ἐνοχλεῖ αὐτοὺς πού τὰ ἀκοῦνε, νὰ εἴμαστε ὁμοῦ γεμᾶτοι ἀγωνία, καὶ ἐπειδὴ ἡ φύση μας εἶναι ἐπιρροετῆς πρὸς τὴν ἁμαρτία, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ πού ἀκοῦνε ἔχουν πιὸ ἔτοιμη τὴν πίστη καὶ συγκατάθεσή τους στὰ κακά. Γιατὶ λίγοι πιστεύουν στὰ καλὰ καὶ πολλοὶ στὰ κακά, ὄχι μόνο ἐπειδὴ ἐκφράζουν τὴ γνώμη τους ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι μὲ τὴν κατηγορία τῶν ἄλλων, περιορίζουν καὶ τὶς δικές τους ἁμαρτίες.

163.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸν διπλὸ τρόπο τῆς εὐσέβειας.

‘Ὁ τρόπος τῆς εὐσέβειας, λογιώτατε, εἶναι διπλός. ‘Ὁ ἓνας, ὁ ἀγιώτατος καὶ θεϊκώτατος βρίσκεται μέσα στὴν ψυχὴ. Γιατὶ θυσία κάλλιστη καὶ προσφιλέστατη στὸν Θεὸ εἶναι αὕτη, τὸ νὰ ἔχουμε τὸν νοῦ καθαρὸ, καὶ νὰ αἰσθανόμαστε τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ἐγκατεστημένη καὶ σταθερὴ μέσα στὸν ναὸ τῆς ψυχῆς μας. ‘Ὁ δεύτερος τρόπος βρίσκεται στὴν ἀγνόητα τοῦ σώματος. Γιατὶ αὐτὸς πού δὲν ἔχει αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, οὔτε ἂν προσφέρει τὰ πιὸ πολύτιμα κειμήλια τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσα, οὔτε ἂν προσφέρει ὅλα τὰ ζῶα πού

ιερουργεῖσθαι πρώην νενομοθετημένα ζῶα καταβάλλοι, χαριεῖται Θεῶ.

ΡΕΔ'— ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ τοῦ ἐμφύτου καὶ ἀγράφου περὶ φιλανθρωπίας νόμου.

5 Θεσμός μὲν ἐστὶν ἄνωθεν καλῶς κεκυρώμενος, καὶ νόμος ἀγραφος πρὸς φιλανθρωπίαν βλέπων, τοὺς κρατοῦντας τοῖς ὀπλοῖς τῶν ἰκετευόντων ἠττάσθαι, καὶ τοὺς πολέμῳ νικῶντας παραχωρεῖν τῷ οἴκτῳ. Σὺ δ', ὡς φασιν, οὔτε τοὺς ἐμφύτους θεσμούς, οὔτε τοὺς ἀγράφους νόμους αἰδεσθεῖς, τοὺς περὶ τῶν
10 οἴκετῶν τὴν συνηγορίαν ἀναδεξαμένους ἠτίμασας. Ἴσθι τοίνυν, ὅτι εἰκός σε εἰς τοῦτο περιστῆναι τὸ σχῆμα, ὃ ἄλλους θεασάμενος ἔχοντας, οὐκ ἔπαθές τι ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἀμείλικτος ὀφθείς, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν καὶ τὸν ἔλεον ὑβρίσας

ΡΕΕ'— ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ

15 Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· «Κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσηται ὑμῖν ...».

Ὁ διάπυρος τοῦ λόγου ἐραστής, Παῦλος, φημί, ὁ ἀπόστολος, οὐ μόνον καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων φέρει τὴν ψῆφον εἰ τολμήσειαν καινοτομίαν τινὰ τῷ κηρύγματι ἐπι-
20 νοῆσαι, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀγγέλων, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀγγέλων, ἀλλὰ τῶν ἐξ οὐρανοῦ. Οὐκ ἐκείνους, ὡς ἐνόμισας, ὑβρίσαι προσηρημένος, τοὺς μήτε τετολμηκότας πώποτε, μήτε τολμῶντας, μήτε τολμήσοντας τοῦτο δράσαι, ἀλλὰ τοῖς ἀλιτηρίοις δαίμοσιν ἀποκλείων τὴν ὁδὸν τῆς ἀξιοπιστίας, μήποτε, πρόφασιν λαβόν-
25 τες ὡς ἄγγελοι, ἀνατρέψωσι τὸ κήρυγμα. Τί γάρ φησι; «Κἂν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Οὕτω γοῦν καὶ οἱ ἄγγελοι ἔχαιρον τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ κήρυγματος, ὅτι καὶ ὁ ἀποσταλεῖς πρὸς Κορνήλιον ἐμήνυσε τὸν διδάσκαλον, οὐχ ἑαυτῷ τὸ πρᾶ-
30 γμα ἐπέτρεψεν.

παλαιά νομοθετήθηκε νὰ προσφέρονται γιὰ θυσία, θὰ κάνει καὶ εὐχάριστο στὸν Θεό.

164.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Γιὰ τὸν ἔμφυτο καὶ ἄγραφο νόμο τῆς φιλανθρωπίας.

Ἐπάρχει θεσμὸς ποὺ εἶναι καλῶς ἐπικυρωμένος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ νόμος ἄγραφος, ποὺ ἀποβλέπει στὴ φιλανθρωπία, αὐτοὶ ποὺ ὑπερισχύουν μὲ τὰ ὄπλα, νὰ νικῶνται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἱκετεύουν, καὶ αὐτοὶ ποὺ νικοῦν στοὺς πολέμους, νὰ ὑποχωροῦν στὴν εὐσπλαγχνία. Ἐσὺ ὅμως, ὅπως λένε, χωρὶς νὰ σεβασθεῖς οὔτε τοὺς ἔμφυτους θεσμούς, οὔτε τοὺς ἄγραφους νόμους, περιφρόνησες αὐτοὺς ποὺ ἀνέλαβαν τὴν ὑπεράσπιση τῶν δούλων. Γνώριζε λοιπὸν, ὅτι ἔχοντας καταλάβει αὐτὴ τὴ θέση, ποὺ εἶδες νὰ κατέχουν ἄλλοι, δὲν ἔννοιωσες κατὰ τὸ ἀνθρώπινο, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἐμφανίζεσαι ἀμείλικτος, περιφρόνησες καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὴν εὐσπλαγχνία.

165.– ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΥΛΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Ἀπόστολος: «Ἀκόμα καὶ ἂν ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σᾶς κηρύξει εὐαγγέλιο ...»²⁹.

Ὁ δλόθερμος ἔραστής τοῦ λόγου, ἐννοῶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, δὲν ἐκφέρει τὴν ἀπόφασή του ἐναντίον μόνον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἀποστόλων, ἂν τολμήσουν νὰ ἐπινοήσουν κάποια καινοτομία στὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἀγγέλων, καὶ ὄχι ἀπλῶς τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ αὐτῶν ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Καὶ δὲν ἔχει τὴν πρόθεση νὰ προσβάλλει, ὅπως νόμισες, ἐκείνους ποὺ οὔτε τόλμησαν ποτέ, οὔτε τολμοῦν, οὔτε θὰ τολμήσουν νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ ποτέ, ἀλλὰ ἀποκλείοντας στοὺς ἀλιτήριους δαίμονες τὸν δρόμο τῆς ἀξιοπιστίας, μήπως, ἐμφανιζόμενοι ὡς ἄγγελοι, ἀνατρέψουν τὸ κήρυγμα. Γιατὶ τί λέγει; «Ἀκόμα καὶ ἂν ἐμεῖς, ἢ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, σᾶς κηρύξει διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ σᾶς κηρύξαμε ἐμεῖς, νὰ εἶναι ἀνάθεμα»^{29α}. Ἔτσι λοιπὸν καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρονταν μὲ τὴν ἀσφάλεια τοῦ κηρύγματος, γιατί καὶ ἐκεῖνος ποὺ στάλθηκε στὸν Κορνήλιο, κηρύξε τὸν δάσκαλο, καὶ δὲν ἐμπιστεύθηκε τὸ πρῶγμα στὸν ἑαυτό του.

29α. Γαλ. 1, 8.

ΡΕΣ΄.- ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ».

Ἦξειν, ὧ βέλτιστε, ὁ Χριστὸς ἐν τῇ πατρῷα δόξῃ ἐπηγγεί-
 5 λατο, τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράττων στόματα καὶ τὴν λύτταν
 αὐτῶν σθεννύς. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἐν δόξῃ τοιαύτῃ, οἷα καὶ ὁ
 Πατὴρ (ἵνα μὴ πάλιν παραλλαγὴν τινὰ τις ὑποπτεύσῃ), ἀλλὰ τὸ
 ἀπηκριβωμένον περιστάς, ἐν αὐτῇ φησιν ἐκείνη ἦξειν, ὡς ἀναγ-
 καίως μίαν εἶναι αὐτὴν νομίζεσθαι καὶ τὴν αὐτήν. Ἔων δὲ μία
 10 δόξα, πολλῶ μᾶλλον καὶ ἢ οὐσία. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, βασανιζέτω
 τὸ λεχθησόμενον. Εἰ γὰρ ἔνθα οὐκ οὐσία μία, διαφορὰ δόξης
 εὐρίσκεται (ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ
 ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ),
 πῶς ἂν ὧν ἢ δόξα μία, διενεχθεῖεν ἐν τῇ οὐσίᾳ;

15

ΡΕΖ΄.- ΜΑΡΩΝΙ

Περὶ φιλοχρηματίας.

Ἐκαστον μὲν σχεδὸν τῶν ἄλλων παθῶν καὶ ἀκμὴν ἔχει καὶ
 παρακμὴν οἶδε καὶ κόρον ἐπίσταται καὶ εἰς τελευτὴν ἐπείγεται,
 ὁ δὲ δεινὸς τῆς φιλοχρηματίας ἔρως μὴτ' ἔμφυτος ὧν, ἀλλ' ἔξω-
 20 θέν ποθεν ἐπικωμάσας, παρακμὴν οὐκ οἶδε, κόρον ὑβρίζει,
 εὐφροσύνην οὐκ ἐπίσταται, τελευτῆς οὐκ ἀνέχεται, ἀεὶ δ' ἀκμά-
 ζων, μᾶλλον δὲ τὴν ἀκμὴν ἐπιτείνων, νεανικώτερος ἑαυτοῦ καὶ
 τυραννικώτερος εἶναι διάζεται. Οὐ γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα πάθη τὴν
 ἄμιλλαν ποιεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτόν, καὶ ἑαυτὸν
 25 νικῆσαι φίλονεικῶν. Θᾶπτον γὰρ ἂν τις τὰ ἀνέφικτα καταλήψε-
 ται, ἢ ἐκεῖνος κόρον λήψεται. Τὴν γὰρ προσθήκην μείωσιν, οὐκ
 οἶδ' ὅπως, καὶ ἐλάττωσιν εἶναι ἠγούμενος, πλεόν ἀνακαίει τὸ
 πῦρ, ὅπερ τῆς σῆς τινές φασι γεγεύσθαι ψυχῆς. Σδέσον τοίνυν

166.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρθει μέσα στὴ δόξα τοῦ Πατέρα του»³⁰.

Ὁ Χριστός, φίλε μου, ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἔρθει μέσα στὴν πατρικὴ δόξα, φράζοντας τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν, καὶ σβήνοντας τὴ γλώσσα τους. Γιατὶ δὲν εἶπε, Μὲ τέτοια δόξα, ἴδια μ' αὐτὴν πού ἔχει ὁ Πατέρας (γιὰ νὰ μὴ ὑποψιαστεῖ πάλι κανεὶς κάποια παραλλαγή), ἀλλὰ παρουσιάζοντας αὐτὸ πού θὰ γίνει ἀκριβῶς, λέγει ὅτι θὰ ἔρθει μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν πατρικὴ δόξα, ὥστε ἀναγκαστικὰ νὰ πιστεύεται ὅτι εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ αὐτῶν πού ἡ δόξα εἶναι μία, πολὺ περισσότερο μία εἶναι καὶ ἡ οὐσία. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν πιστεύει, ὡς ἔξετάσει αὐτὸ πού θὰ εἰπωθεῖ. Γιατί, ἐὰν ὅπου δὲν ὑπάρχει μία οὐσία, ὑπάρχει διαφορὰ δόξας (γιατὶ ἄλλη εἶναι ἡ δόξα (λαμπρότητα) τοῦ ἡλίου, καὶ ἄλλη τῆς σελήνης, καὶ ἄλλη τῶν ἀστεριῶν. Γιατὶ τὸ ἓνα ἀστὲρι διαφέρει ἀπὸ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴ λαμπρότητα), πῶς αὐτοὶ τῶν ὁποίων ἡ δόξα εἶναι μία, θὰ μπορούσαν νὰ διαφέρουν στὴν οὐσία;

167.- ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὴ φιλοχρηματία.

Καθένα σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη καὶ ἀκμὴ ἔχει, καὶ παρακμὴ γνωρίζει, καὶ κορεσμὸ νοιώθει, καὶ βαδίζει στὸν θάνατο, ὁ φοβερός ὅμως ἔρωτας τῆς φιλοχρηματίας, πού δὲν εἶναι οὔτε ἔμφυτος, ἀλλ' ἔρχεται κατὰ κάποιο τρόπο τρέχοντας ἀπὸ ἔξω, παρακμὴ δὲν γνωρίζει, τὸν κορεσμὸ τὸν ταπεινώνει, εὐφροσύνη δὲν γνωρίζει, θάνατο δὲν ἀνέχεται, ἀλλ' ἀκμάζοντας διαρκῶς, ἢ μᾶλλον αὐξάνοντας τὴν ἀκμὴ, βιάζεται νὰ γίνεῖ πιὸ νέος καὶ πιὸ τυραννικὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ ἡ ἄμμιλλά του δὲν γίνεται μόνο πρὸς τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἀγωνίζεται νὰ νικήσῃ καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Πιὸ γρήγορα δηλαδὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ φτάσῃ ἐκεῖνα πού εἶναι ἀπλησίαστα, παρὰ ἐκεῖνος νὰ νοιώσῃ κορεσμὸ. Γιατὶ θεωρώντας, δὲν ξέρω πῶς, τὴν προσθήκη μείωση καὶ ἐλάττωση, ἀνάβει περισσότερο τὴ φωτιά, τὴν ὁποία ἔχει δοκιμάσει, ὅπως λένε μερικοί, καὶ ἡ δική σου

30. Ματθ. 16, 27.

ἢ τάχος τοῦτο. Εἰ δὲ μή, κἀνταῦθα ἀδίωτον διώσεις βίον, κἀ-
κεῖσε πικρὰς ὑφέξεις εὐθύνας.

ΡΕΗ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ τοῦ πρέποντος.

5 Ὅ τὸ πρέπον, ὦ σοφώτατε, μὴ προδιδούς, οὐδεπώποτε ὑπὸ
τῆς θείας συμμαχίας προδοθήσεται.

ΡΕΘ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ἀρετῆς.

Εἰ καὶ πατρίδος τις εἶη βασιλικωτάτης καὶ γένους τοῦ περι-
10 φανεστάτου καὶ πλούτῳ παντοίῳ κομῶη, εὐγλωττίας τ' εἰς
ἄκρον ἀφίκοιτο, καὶ πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ στόματος φέροι,
ῥώμη τε καὶ κάλλει, δόξη τε καὶ ἀρχῇ ἐναβρύνοιτο, βασιλείας τε
αὐτῆς ἀξιωθείη, καὶ τὸν στέφανον καὶ τὴν ἀλουργίδα περικέη-
ται, ἀρετὴν δὲ μὴ ἔχοι, τοῦτον ἔγωγε ἐν τοῖς ἀνδραπωδεστάτοις
15 κατατάξαιμι. Εἰ δὲ τις δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη, ἀνδρεία τε
καὶ φρονήσῃ σοφὸς εἶη, τοῦτον ἐν τοῖς βασιλικωτάτοις κατα-
ριθμήσαιμι. Εἰ δὲ τοῦ πάνθ' ὁμοῦ ἐκεῖνα ἔχοντος ἀμείνων ὁ
φιλάρετος, τοῦ μὴ πάντ' ἔχοντος ὁμοῦ (οὐδὲ γὰρ πάνθ' οἶόν τε
συνελθεῖν), πολλῶ μακαριστότερος ἔσται καὶ εὐκλεέστερος, τῷ
20 ἐκεῖνα μὲν θᾶπτον ἀποσθέννυσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν ἀθάνατον
εἶναι.

ΡΟ'— ΠΕΤΡΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον «Τίς ἐστὶν ὁ πιστὸς δούλος
καὶ φρόνιμος;».

25 Ὅτι μὲν, ὁ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδιδούς τῆς
τῶν καλῶν διαμάρτοι θήρας, δῆλον, ὅτι δὲ καὶ πάντα καλὰ ἐν
τῷ καιρῷ αὐτῶν, ὁ Ἐκκλησιαστής ἐδίδαξεν. Εἰ τοίνυν τοῦθ'
οὕτως ἔχει, τί ξενίζη, εἰ ὁ Σωτὴρ ἔφη περὶ τοῦ φρονίμου καὶ
πιστοῦ οἰκονόμου, ὅτι δώσει τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; Τὸ γὰρ

ψυχή. Σβήσε την λοιπόν ὅσο γίνεται γρηγορώτερα. Γιατί ἄλλιῶς, καὶ ἐδῶ θὰ περάσεις βίο ἀβίωτο, καὶ ἐκεῖ θὰ ὑποστεῖς ὀδυνηρὲς τιμωρίες.

168.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὸ πρέπον.

Αὐτὸς ποὺ δὲν προδίνει ἐκεῖνο ποὺ πρέπει, σοφώτατε, δὲν θὰ προδοθεῖ ποτὲ ἀπὸ τῆ συμμαχία τοῦ Θεοῦ.

169.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετή.

Ἄκόμα καὶ ὃν κάποιος κατὰγεται ἀπὸ βασιλικώτατη πατρίδα καὶ ἀπὸ γένος ἐνδοξώτατο, καὶ εἶναι καταπλημμυρισμένος ἀπὸ κάθε εἶδος πλούτου, καὶ ὃν ἔχει φτάσει στὴν κορυφὴ τῆς εὐγλωττίας, καὶ ἔχει στὸ στόμα του ὅλα τὰ τῶν ἀρχαίων, καὶ καμαρώνει γιὰ τὴ δύναμη καὶ τὴν ὁμορφιά του, γιὰ τὴ δόξα καὶ τὴν ἐξουσία του, καὶ ὃν ἀξιωθεῖ καὶ τὴν ἴδια τὴ βασιλεία καὶ φορεῖ τὸ στέμμα καὶ τὸ πορφυρὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀρετή, αὐτὸν ἐγὼ θὰ τὸν κατέτασσα στοὺς δουλοπρεπεῖς. Ἐνῶ ἐὰν κάποιος εἶναι σοφὸς ὡς πρὸς τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ σωφροσύνη, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνδρεία καὶ τὴ σύνεση, αὐτὸν θὰ τὸν κατέτασσα ἀνάμεσα στοὺς πιὸ βασιλικούς. Ἄν λοιπὸν ὁ φίλος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὰ ἔχει ὅλα μαζί, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὰ ἔχει ὅλα (ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρξουν ὅλα) θὰ εἶναι πολὺ πιὸ μακαριστὸς καὶ πιὸ ἐνδοξος, γιατί ἐκεῖνα πολὺ γρήγορα σβήνουν, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀθάνατη.

170.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ· «Ποιὸς εἶναι ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος δοῦλος;»³¹.

Ἄν βέβαια αὐτὸς ποὺ προδίνει τὴν εὐκαιρία τῶν πραγμάτων θὰ ἀποτύχει στὸ κινήγι τῶν καλῶν, εἶναι φανερό, ὅτι ὅμως καὶ ὅλα εἶναι καλὰ στὸν καιρὸ τους, τὸ δίδαξε ὁ Ἐκκλησιαστής³². Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, γιατί ἐκπλήσσεσαι, ποὺ ὁ Σωτῆρας εἶπε γιὰ τὸν φρόνιμο καὶ ἔμπιστο οἰκονόμο, ὅτι θὰ δώσει τὴν τροφή στὸν κατάλληλο καιρὸ;

32. Ἐκκλ. 3, 1. «τοῖς πᾶσι χρόνος καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι».

ἄκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν, καὶ ἡ εὐεργεσία καιροῦ ἀμοιρή-
 σασα, καὶ τὸ ὄνομα ἀπόλλυσιν. Οἶον, ὁ αὐτὸς ἄρτος πεινῶντι
 μὲν ἡδὺς καὶ ἐράσιμος, κορεσθέντι δὲ οὐ πάνυ. Καὶ τὸ αὐτὸ
 ποτήριον, διψῶντι μὲν προσηνέστατον, μεθύοντι δὲ ἀηδέστα-
 5 τον. Τίς οὖν ἡ αἰτία, ἡ τὰ αὐτὰ μὴ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν παρα-
 σκευάξουσα; Ἡ εὐκαιρία δηλονότι, ἡ καὶ τὸ διδόμενον μεῖζον
 καὶ ἐρασιμώτερον δημιουργοῦσα. Χρὴ οὖν μὴ μόνον διδόναι
 (μικρὸν γὰρ ἴσως τοῦτο), ἀλλὰ καὶ καιρίως. Τοῦτο γάρ, κἂν
 μικρὸν ἢ τὸ δοθέν, μεῖζον ποιήσῃ, κἂν μέγα, μέγιστον παρα-
 10 σκευάσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μελωδός, τὰς θείας εὐεργεσίας ἀνα-
 κηρύττων, καὶ τοῦτο προσέθηκε· «Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι,
 δοῦναι τὴν τροφήν αὐτοῖς εἰς εὐκαιρον». Οὐ γὰρ τρέφει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ εὐκαιρῶς. Τοῦτο γὰρ μάλιστα ἐστὶ τὸ πάντα τρέφον,
 τὸ καιρίως δίδοσθαι. Καὶ εἰ βούλει γε καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν τῶν
 15 ἀπὸ τῆς γῆς τικτομένων, τοῦτο γινόμενον ἰδεῖν. Θεά ὅτι οὐκ ἐν
 ἐνὶ καιρῷ σῖτος καὶ οἶνος καὶ ἔλαιον καὶ ἀκροδρύων γένη καὶ
 ἀνθῶν ποικιλία, ἀλλὰ προηγοῦνται μὲν οἱ λειμῶνες, ἔπεται δὲ
 τὰ λήϊα, διαδέχεται δὲ ἄμπελος, παραπέμπει δὲ ἐπὶ τὴν ἐλαίαν
 τὸν γηπόνον ὁ βότρυς, ὥσπερ χορείαν τινὰ ἀρίστην τῶν ὠρῶν
 20 χορευουσῶν, καὶ τῷ μῆκει τοῦ χρόνου τὸν γεωργὸν ἀναπαυ-
 ουσῶν. Εἰ γὰρ πάνθ' ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκείαν ἤρχετο ἀκμὴν, ἔστε-
 νοχωρήθη ἂν ἡ τοῦ γεωργοῦ τέχνη ὑπὸ τῆς τοῦ χρόνου βραχύ-
 τητος, καὶ πάντα ἂν ἀπολώλει καὶ διεφθάρη, οὐκ ἀρκοῦντος
 αὐτοῦ ὑφ' ἐν ἅπαντα συγκομίσει.

25

ΡΟΑ'— ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Περὶ προσευχῆς καὶ τῶν αἰτημάτων αὐτῆς.

Χρὴ μὲν καὶ ψάλλειν μετὰ συνέσεως καὶ εὐχεσθαι μετὰ
 νήψεως μὴ ἐκεῖνα δὲ αἰτεῖν ἃ ἡμῖν καλὰ δοκεῖ εἶναι, ἀλλ' ἅπερ
 ἂν αὐτὸς ὁ διδοὺς εἰδείη χρήσιμα εἶναι καὶ συμφέροντα.
 30 Πολλοὶ γὰρ πλούτου μὲν ἔνεκα βιωτὸν ἐσχήκασιν τὸν βίον, καὶ

Γιατί τὸ ἄκαιρο εἶναι παντοῦ λυπηρό, καὶ ἡ εὐεργεσία, ἂν δὲν γίνῃ στὸν κατάλληλο καιρό, χάνει καὶ τὸ ὄνομά της. Γιὰ παράδειγμα: Τὸ ἴδιο ψωμί σ' αὐτὸν ποὺ πεινάει εἶναι γλυκὸ καὶ ποθητό, ἐνῶ στὸν χορτασμένο ὄχι. Καὶ τὸ ἴδιο ποτήρι, σ' αὐτὸν ποὺ διψᾷ εἶναι εὐπρόσδεκτο, ἐνῶ σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι μεθυσμένος προκαλεῖ ἀηδία. Ποιὰ λοιπὸν ἡ αἰτία ποὺ κάνει τὰ ἴδια πράγματα νὰ μὴ ἀντιμετωπίζονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο; Ἡ εὐκαιρία φυσικά, ἡ ὁποία κάνει αὐτὸ ποὺ δίνεται μεγαλύτερο καὶ πιὸ ἐπιθυμητό. Πρέπει λοιπὸν ὄχι μόνο νὰ δίνουμε (γιατὶ αὐτὸ ἴσως εἶναι μικρό), ἀλλὰ νὰ τὸ δίνουμε στὴν ὥρα του. Γιατὶ αὐτό, ἔστω καὶ ἂν ἐκεῖνο ποὺ δόθηκε εἶναι μικρό, θὰ τὸ κάνει μεγαλύτερο. Καὶ ἂν εἶναι μεγάλο, θὰ τὸ κάνει μέγιστο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ψαλμωδός, διακηρύσσοντας τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, πρόσθεσε καὶ αὐτό: «Ὅλα ἀπὸ σένα περιμένουν νὰ τοὺς δώσεις τὴν τροφή τους στὴν κατάλληλη ὥρα»³³. Δηλαδή δὲν τὰ τρέφει μόνο, ἀλλὰ καὶ στὴν κατάλληλη ὥρα. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ ὅτι τρέφει τὰ πάντα, τὸ ὅτι δίνονται στὴν ὥρα τους. Καὶ ἂν θέλεις καὶ στοὺς καρπούς, ποὺ παράγονται ἀπὸ τὴ γῆ, θὰ δεῖς ὅτι συμβαίνει τὸ ἴδιο. Πρόσεχε, ὅτι δὲν δίνονται τὸν ἴδιο καιρὸ τὸ σιτάρι, τὸ κρασί καὶ οἱ καρποὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ οἱ ποικιλίες τῶν λουλουδιῶν, ἀλλὰ προηγοῦνται τὰ λιβάδια, ἀκολουθοῦν τὰ σιτηρά, τὰ διαδέχεται τὸ ἀμπέλι, καὶ τὸ τσαμπὶ παραπέμπει τὸν καλλιεργητὴ στὴν ἐλιά, σὰν νὰ στήνουν κάποιον ἄριστο χορὸ οἱ ἐποχές, καὶ ποὺ μὲ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου ἀναπαύουν τὸν γεωργό. Γιατί, ἂν ἔφταναν στὴν ὠρίμανσή τους ὅλα μαζί, θὰ δυσκολευόταν ἡ τέχνη τοῦ γεωργοῦ ἀπὸ τὴ στενότητα τοῦ χρόνου, καὶ θὰ τὰ ἔχανε ὅλα καὶ θὰ σάπιζαν, ἐπειδὴ δὲν θὰ τοῦ ἔφτανε ὁ χρόνος νὰ τὰ μαζέψει ὅλα μονομᾶς.

171.– ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΟ

Γιὰ τὴν προσευχὴ καὶ τὰ αἰτήματα αὐτῆς.

Πρέπει βέβαια καὶ νὰ ψάλλουμε μὲ σύνεση καὶ νὰ προσευχομαστε μὲ νηφαλιότητα, καὶ νὰ μὴ ζητοῦμε ἐκεῖνα ποὺ νομίζουμε ὅτι εἶναι καλὰ, ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος ποὺ μᾶς τὰ δίνει γνωρίζει ὅτι εἶναι χρήσιμα καὶ συμφέροντα. Γιατὶ πολλοί, ἐξαιτίας τοῦ πλούτου ἔκαναν

33. Ψαλμ. 103, 27.

τέλος ἐπιβουλευθέντες καὶ τῆς παρούσης καὶ τῆς μελλούσης
 ζωῆς ἐξέπεσον, ἀρχὴν δὲ μνηστευσάμενοι τὴν ὠδίνουσαν
 κλοπῶν (οὐ γὰρ ἂν φαίην κερδῶν) ἀφορμάς, καὶ ὧν εἶχον ἀπε-
 5 στερήθησαν. Εὐπρόσωπον δὲ γυναῖκα σπουδάσαντες ἀγάγε-
 σθαι, ὡς διὰ τοῦτ' εὐφρανθησόμενοι, διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ κιν-
 δύνοις καὶ πολέμοις περιέπεσον, ῥώμης δὲ καὶ εὐεξίας εἰς
 ἄκρον ἐλθεῖν σπουδάσαντες, μετὰ τοῦ θηριώδη βίον βιώσαι,
 καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀγνοῆσαι εὐγένειαν (τῷ ἐπισκοτῶσαι αὐτοῖς
 τὰς ἀρίστας ἐνεργείας), τέλος καὶ θηρῶν βρῶμα γεγόνασιν,
 10 ἀκλεῆς καὶ ἐπάρατον ὑπομείναντες πέρας. Πάντ' οὖν ταῦτα
 ἀφέντες, ἐκεῖνα αἰτῶμεν παρὰ Θεοῦ, ἅπερ ἂν αὐτὸς εἰδείῃ χρῆ-
 σιμα εἶναι.

ΡΟΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ πλούτου, πενίας, δόξης, ἀδοξίας, ἀρχῆς καὶ ῥώ-
 15 μης, καὶ ὅτι οὐ χρῆ ταῦτα αἰτιᾶσθαι, ὄργανα δυνά-
 μενα εἶναι ἀρετῆς τε καὶ κακίας, ἀλλὰ τὴν
 ἑαυτῶν προαίρεσιν.

Καλὸς ὁ πλοῦτος τῷ εὖ χρῆσθαι καὶ διοικεῖν δυναμένῳ.
 Καλὴ ἡ πενία τῷ γενναίως φέρειν ἐπισταμένῳ. Καλὴ καὶ ἡ
 20 δόξα τῷ εἰς προστασίαν τῶν καταπονουμένων αὐτῇ χρωμένῳ.
 Καλὴ καὶ ἡ ἀδοξία τῷ φιλοσοφεῖν ἡρημένῳ. Καλὴ καὶ ἡ
 ἀρχὴ τῷ κατὰ τὸ δίκαιον ἄρχοντι καὶ μηδὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς εἰς
 τὸ ὑποδεεστέρους ἀδικεῖν προσλαμβάνοντι. Καλὴ καὶ ἡ ῥώμη
 τῷ εἰς ἀντίληψιν τῶν ἀσθενεστέρων αὐτὴν δαπανῶντι. Μὴ τὰ
 25 πράγματα τοιγαροῦν αἰτιώμεθα, ὄργανα ἀρετῆς καὶ κακίας
 δυνάμενα εἶναι, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν, τὴν δι' ὑπερ-
 βάλλουσαν ῥαθυμίαν καὶ τῶν ὄπλων τὸ κάλλος ἐξυβρίζου-
 σαν.

τέτοια τὴ ζωὴ τους πού μπορεῖ κανεῖς νὰ τὴ ζήσει, σὸ τέλος ὅμως ἔπεσαν θύματα συκοφαντίας καὶ ἔχασαν καὶ τὴν παροῦσα καὶ τὴ μέλλουσα ζωὴ, καὶ ἐπειδὴ ἐρωτεύτηκαν τὴν ἐξουσία πού γεννᾶ ἀφορμὲς κλοπῶν (γιατὶ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ πῶ κερδῶν), στερήθηκαν καὶ ἐκεῖνα πού εἶχαν. Ὅταν πάλι πάσχισαν νὰ παντρευθοῦν γυναῖκα ὁμορφη, ὥστε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ εὐφρανθοῦν, ἐξαιτίας αὐτοῦ περιπλέχθηκαν καὶ σὲ κινδύνους καὶ σὲ πολέμους. Ἐπίσης, ὅταν προσπάθησαν νὰ φτάσουν σὸ ὑψηλότερο σημεῖο σωματικῆς δύναμης καὶ εὐεξίας, ἀφοῦ ἔζησαν ζωὴ θηρίων καὶ ἀγνόησαν τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς (μὲ τὸ νὰ ἐπισκοτίσουν τὶς ἄριστες ἐνέργειες), σὸ τέλος ἔγιναν καὶ τροφὴ τῶν θηρίων, καὶ εἶχαν ἀδοξο καὶ καταραμένο τέλος. Ἀφήνοντάς τα λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτὰ πού ἐκεῖνος γνωρίζει ὅτι εἶναι χρήσιμα.

172.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸν πλοῦτο, τὴ φτώχεια, τὴ δόξα, τὴν ἀδοξία, τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμη, καὶ ὅτι δὲν πρέπει αὐτὰ νὰ τὰ κατηγοροῦμε, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ γίνουν ὄργανα ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ τὴν προαίρεσή μας.

Ὁ πλοῦτος εἶναι καλὸς σ' αὐτὸν πού τὸν χρησιμοποιεῖ μὲ τρόπο καλὸν καὶ μπορεῖ νὰ τὸν διαχειρίζεται. Καλὴ εἶναι καὶ ἡ φτώχεια σ' ἐκεῖνον πού γνωρίζει νὰ τὴν ὑπομένει μὲ γενναιότητα. Καλὴ εἶναι καὶ ἡ δόξα, σ' ἐκεῖνον πού τὴ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ προστατεύει αὐτοὺς πού καταπονοῦνται. Καλὴ εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψη καλῆς φήμης, σ' ἐκεῖνον πού ἀποφάσισε νὰ ἀντιμετωπίζει μὲ φιλοσοφικὴ διάθεση τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Καλὴ εἶναι καὶ ἡ ἐξουσία στὸν ἄρχοντα πού εἶναι δίκαιος καὶ δὲν παίρνει τίποτε ἀπὸ τὴν ἐξουσία γιὰ νὰ ἀδικεῖ τοὺς κατώτερους. Καλὴ εἶναι καὶ ἡ σωματικὴ δύναμη σ' ἐκεῖνον πού τὴν χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴ βοήθεια τῶν περισσότερο ἀδυνάτων. Ἄς μὴ κατηγοροῦμε λοιπὸν τὰ πράγματα, πού μποροῦν νὰ γίνουν ὄργανα καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, ἀλλὰ τὴ δική μας διάθεση, ἡ ὁποία ἐξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς ραθυμίας ἐξευτελίζει καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν ὄπλων.

ΡΟΓ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τοῦ χρόνου, τοῦ ὡς σκιὰν παρερχομένου.

Τοῦ χρόνου τὸ μὲν ἀπέπτη, τὸ δὲ παρεῖναι δοκοῦν λανθά-
νει, τὸ δὲ μέλλον ἔτι προσδοκώμενον παρέρχεται. Καθάπερ
5 γὰρ ὕδατος σφοδρὰ ῥύμη τὴν ἀκριβῆ αἴσθησιν ἑαυτῆς οὐ
συγχωρεῖ διαγνωσθῆναι (προαιρεῖται γὰρ τῇ ὀξύτητι τὴν κα-
τανόησιν), οὕτω, τάχα δὲ πλέον, ἢ τοῦ χρόνου ὁρμὴ εἰς τέλος
ἐπειγομένη, ῥαδίως μὲν διεξέρχεται, τοῖς δ' ἀνθρώποις τρα-
νὸν οὐδὲν οὐδὲ πάγιον δεῖξασα, ὥσπερ ὀνείρων σκιάς κατα-
10 λυμπάνει.

ΡΟΔ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Περὶ εὐγνώμονος γνώμης καὶ ἐρρωμένης ψυχῆς.

Ἔχε, ὦ σοφέ, τὴν γνώμην εὐγνώμονα, καὶ τὴν ψυχὴν
ἐρρωμένην, καὶ πάντα τὰ συμπίπτοντα εἰς τὴν σὴν εὐδοκίμησιν
15 καὶ τὴν τῶν ἐχθρῶν αἰσχύνην περιτραπήσεται. Εἰ δ' ὀλιγορή-
σειας, διαφθερεῖς μὲν τὸ σαυτοῦ κλέος, πανήγυριν δὲ τοῖς ἐναν-
τίοις καὶ λύπην τοῖς ἐπιτηδείοις προξενήσεις.

ΡΟΕ'— ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Ἵτι χρηὸν τὸν κριτὴν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ ἀδέκαστον,
20 καὶ χρημάτων καὶ αἰδοῦς καὶ κολακείας καὶ φόβου
κρείττονα.

Τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν διὰ τὴν βραδυτῆτα νοῦ οὐκ ἐφι-
κνοῦνται τοῦ δικαίου, οἱ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν ἐφικνοῦνται, διὰ δὲ
φιλοχρηματίαν κατηλεύουσι, χρυσῶ προπίνοντες τὴν ψῆφον
25 καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν λήμματι παρασαλεύοντες. Εἰσὶ
δὲ οἱ καὶ αἰδοῖ καὶ κολακεία καὶ φόβῳ διαφθείροντες τοῦτον.
Χρηὸν τοιγαροῦν τὸν κριτὴν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ ἀδέκαστον,
καὶ χρημάτων καὶ αἰδοῦς καὶ κολακείας καὶ φόβου κρείττονα.
Εἰ γὰρ ὀποτέρῳ τῶν παθῶν τούτων χειρωθείη, τὸ πᾶν δια-
30 φθερεῖ. Εἰ τοίνυν τὸ μὲν εὐρεῖν τὸ δίκαιον ἔργον, τὸ μὴ δια-

173.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸν χρόνον, ποὺ φεύγει καὶ χάνεται σὰν σκιά.

Ἐκτὸν χρόνον ἓνα μέρος βέβαια πέρασε, ἐνῶ τὸ ἄλλο, ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι παρόν, μᾶς φεύγει ἀπαρατήρητο, καὶ τὸ μέλλον, ἐνῶ ἀκόμα τὸ περιμένουμε, περνᾷ. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἢ πολὺ γρήγορη ροὴ τοῦ νεροῦ δὲν ἐπιτρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἢ ἀκριβῆς αἴσθησίς της (γιατὶ μετακινεῖ τὴν κατανόησιν μὲ τὴν ταχύτητα), ἔτσι, ἴσως μάλιστα καὶ περισσότερο, ἢ ροὴ τοῦ χρόνου, ἐπειδὴ βιάζεται νὰ φτάσῃ στὸ τέλος, περνᾷ βέβαια εὐκόλα, καὶ χωρὶς νὰ δείξῃ τοὺς ἀνθρώπους τίποτε τὸ σπουδαῖο οὔτε τὸ σταθερὸ, ἀφήνει πίσω του κάτι σὰν σκιὰς ὀνείρων.

174.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴν εὐγνώμονα διάθεσιν καὶ τὴ δυνατὴ ψυχὴ.

Νὰ ἔχῃς, σοφέ, τὴ διάθεσιν εὐγνώμονα, καὶ τὴν ψυχὴν δυνατὴν, καὶ ὅλα ὅσα συμβαίνουν θὰ συμβάλουν εἰς τὴν δικὴν σου ἐπιτυχίαν καὶ τὸν καταντροπιασμὸν τῶν ἐχθρῶν. Ἐὰν ὅμως ὀλιγορήσεις, ἀπὸ τὴν μιὰ θὰ καταστρέψῃς τὴν δόξαν σου, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη θὰ προκαλέσῃς πανηγυρισμὸν τοὺς ἐχθροὺς σου, καὶ λύπην τοὺς φίλους σου.

175.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΔΩΡΟΘΕΟ

Ὅτι πρέπει ὁ κριτὴς καὶ συνετὸς νὰ εἶναι καὶ ἀδέκαστος, καθὼς ἐπίσης ἀνώτερος καὶ χρημάτων καὶ ντροπῆς, καὶ κολακείας καὶ φόβου.

Ἐκτὸν χρόνον ἄλλοι ἕξαιτίας τῆς βραδύτητος τοῦ νοῦ τοὺς δὲν πλησιάζουν τὸ δίκαιον, ἐνῶ ἄλλοι, ἀπὸ ταχύτητα ἀντίληψης, τὸ πλησιάζουν βέβαια, ἀλλ' ἕξαιτίας τῆς φιλοχρηματίας τοὺς τὸ ἐκμεταλλεύονται, δίνοντας τὴν ψῆφον τοὺς ἔναντι χρυσαφιοῦ, καὶ μὲ τὴν δωροδοκίαν παρασαλεύουν τὴν ζυγαρίαν τῆς δικαιοσύνης. Ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μὲ ντροπὴν καὶ κολακείαν καὶ φόβον τὸ διαφθείρουν. Πρέπει λοιπὸν ὁ κριτὴς καὶ συνετὸς νὰ εἶναι, καὶ ἀδέκαστος, καὶ ἀνώτερος χρημάτων καὶ ντροπῆς καὶ κολακείας καὶ φόβου. Γιατὶ, ἂν νικηθῇ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά, θὰ διαφθείρῃ τὰ πάντα. Ἐὰν λοιπὸν τὸ νὰ βρεῖ τὸ δίκαιον εἶναι δύσκολον, καὶ ὅταν τὸ

φθειραὶ εὐρόντα ἐργωδέστερον, οὐ χρὴ ἐπιρρίπτειν τινὰ ἑαυτὸν τῷ κρίνειν. Εἰ δὲ Ζώσιμος, ὡς γέγραφας, καὶ βραδὺς ὢν καὶ χρημάτων, εἰ καὶ τις ἕτερος ἐραστής, ἑαυτὸν ἐπιρρίπτει εἰς τὸ τοῖς ἀμφισβητοῦσιν δικάζειν (καίτοι ἐπὶ τῷ πεπρακέναι τὸ 5 δίκαιον φωραθεὶς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἀμφισβητουμένων καταγνωσθεὶς καὶ παρὰ πάντων πολλάκις καταβηθεὶς), μὴ θαυμάσης. Εἰ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν κεκρατηκῶς, τούτῳ ἦττητο, τάχα ἂν τις εἰκότως ἐθαύμασεν. Εἰ δέ, ὡς φῆς, πᾶσιν τοῖς αἰσχίστοις πάθεσι κατακράτος ἦττηθεὶς καὶ τούτῳ ἑάλω, οὐ χρὴ 10 θαυμάζειν.

ΡΟΣ' - ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν;».

Ἐκαστος μὲν τῶν ἀποστόλων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, μίαν ἀπο- 15 λαβὼν χώραν, ταύτην ἐρρύθμισεν, ὁ δὲ Παῦλος, ὥσπερ ὑπόπτερος γεωργός, πᾶσαν σχεδὸν ἐπέδραμε τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς αὐτὰς ἐφοίτησε τῆς γῆς τὰς ἐσχατίας, καὶ τοὺς ἀκηκοότας ῥυθμίζων, καὶ τοῖς ἀνηκόοις ἐνοσπεύρων τὸ θεῖον κήρυγμα. Διὸ ἐκεῖνοις μὲν καὶ γυναῖκες ἠκολούθουν, οὐ παιδοποιίας οὐδὲ 20 συμβιώσεως ἔνεκεν, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων χορηγοῦσαι καὶ τρέφουσαι τοὺς τῆς ἀκτημοσύνης κήρυκας. Τούτῳ δὲ ἀκολουθῆσαι οὐτ' ἐπετράπησαν οὔτε ἠδυνήθησαν, εἰς αὐτά, ὡς ἔφην, τρέχοντι τῆς γῆς τὰ πέρατα. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ τὸ γυναικεῖον ἀπελείφθη γένος, ὅποτε καὶ Βαρνάβας, ὁ τῆς ξυνωρίδος 25 κοινωνός, ὀκλάσας πρὸς τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον δρόμον τε καὶ πόνον, παρεχώρησε τῷ Παύλῳ τὰ πρωτεῖα; Ὅτε γοῦν αὐτῷ συνετέτακτο ταῦτ' ἔγραφεν ὁ Παῦλος, «Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Κηφᾶς; Ἡ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρ- 30 νάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν μὴ ἐργάζεσθαι;». Οὐχ ὅτι γυναιξί

βρεῖ εἶναι δυσκολώτερο νὰ μὴ τὸ διαφθείρει, δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ἀναλαμβάνει νὰ κρίνει. Ἐὰν ὅμως ὁ Ζώσιμος, ὅπως ἔχεις γράψει, ἐπειδὴ καὶ βραδύνους εἶναι, καὶ ἐραστής τῶν χρημάτων περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἀναλαμβάνει νὰ δικάζει αὐτοὺς πού ἔχουν ἀμφισβητήσεις (ἂν καὶ βέβαια ἔχει συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ πουλάει τὸ δίκαιο, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀμφισβητοῦντες κατηγορήθηκε, καὶ πολλές φορές ἀπὸ ὄλους ξεφωνήθηκε), νὰ μὴν ἀπορεῖς. Γιατί, ἂν εἶχε ἐξουσιάσει τὰ ἄλλα πάθη, καὶ εἶχε νικηθεῖ μόνο ἀπ' αὐτό, θὰ μποροῦσε ἴσως κάποιος δικαιολογημένα νὰ ἀπορήσει. Ἐφ' ὅσον ὅμως, ὅπως λές, ἔχει νικηθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσχροτάτα πάθη ἐξολοκλήρου, καὶ κυριεύθηκε καὶ ἀπὸ αὐτό, δὲν πρέπει νὰ ἀπορεῖς.

176.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Μήπως δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ φέρουμε μαζί μας γυναῖκα ἀδελφή;»³⁴.

Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, πού λέγει ὁ λόγος, ἀφοῦ πήρε μὰ χώρα, τὴν ὀργάνωσε, ὁ Παῦλος ὅμως σὰν φτερωτὸς γεωργὸς διέτρεξε σχεδὸν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, καὶ ἔφτασε στὰ πέρατα τῆς γῆς, ὀργανώνοντας ἐκείνους πού εἶχαν ἀκούσει τὸν θεῖο λόγο, καὶ σπέρνοντας τὸ θεῖο κήρυγμα σὲ ἐκείνους πού δὲν τὸ εἶχαν ἀκούσει. Γι' αὐτὸ ἐκείνους (τοὺς Ἀποστόλους) βέβαια τοὺς ἀκολουθοῦσαν καὶ γυναῖκες, ὄχι γιὰ τὴν ἀπόκτηση παιδιῶν, οὔτε γιὰ συμβίωση, ἀλλὰ γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους χρηγοῦσαν καὶ ἔτρεφαν τοὺς κήρυκες τῆς ἀκημοσύνης. Αὐτὸν ὅμως πού, ὅπως εἶπα, διέτρεχε ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, δὲν ἐπετράπη οὔτε μπόρεσαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Καὶ τί τὸ ἄξιον ἀπορίας, ἐὰν τὸ γυναικεῖο φύλο ἀπουσίασε, ἀφοῦ καὶ ὁ Βαρνάβας, ὁ σύντροφος τῆς δυάδας, ἐπειδὴ λύγισε σ' ἐκεῖνο τὸν ἀτελείωτο δρόμο καὶ κόπο, παραχώρησε στὸν Παῦλο τὰ πρωτεῖα; Ὅταν λοιπὸν ἦταν μαζί του, τότε ὁ Παῦλος ἔγραφε· «Μήπως δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ φέρουμε μαζί μας χριστιανὴ γυναῖκα, ὅπως κάνουν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ Πέτρος; Ἡ μήπως μόνο ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ μὴ ἐργαζόμαστε;»^{34α}. Ὅχι ὅτι συγκατοικοῦσαν μὲ γυναῖκες οἱ σύμ-

34α. Α' Κορ. 9, 5-6.

συνώκουν οί τῆς παρθενίας σύμβουλοι καὶ τῆς σωφροσύνης
 κήρυκες καὶ τῶν παρθένων ῥυθμίζοντες τοὺς χορούς. Τίς γὰρ
 ἂν αὐτῶν ἠνέσχετο περὶ παρθενίας συμβουλευόντων, εἴ γε
 αὐτοὶ ἠδοναῖς ἐγκαλινδούμενοι ἠλίσκοντο; Οὐ τοίνυν τοῦτό
 5 φησιν (ἧ γὰρ ἂν εἶπε γαμετὴν γυναῖκα, ὡς οἱ συμβολαιογρά-
 φοι ἐν τοῖς προικώοις γράφουσι, τρέφειν τε καὶ ἀμφιάζειν, ὡς
 προσήκει γυναικὶ γαμετῇ κατὰ δύναμιν, τὴν μὲν γυναῖκα τάτ-
 τοντες διὰ τὴν φύσιν, τὴν δὲ γαμετὴν διὰ τὴν συμβίωσιν), ἀλλ'
 ἐπειδὴ ἠκολούθουν αὐτοῖς, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς τρέ-
 10 φουσαι τοὺς τῆς ἀκτημοσύνης ὑψηγητάς, ἀδελφὴν μὲν εἶπεν,
 ἵνα τὴν ἀγνεῖαν ἐμφανίσῃ, γυναῖκα δέ, ἵνα τὴν φύσιν δηλώσῃ.
 Γυνὴ γὰρ καὶ ἡ παρθένος καλεῖται, κἂν ἀνέπαφος ἦ· γυνὴ διὰ
 τὸ εἶδος, κἂν ἀκέραιος ἦ· γυνὴ διὰ τὴν φύσιν, κἂν ἀρρενικῆς
 ὀμιλίας ἀμύητος τυγχάνῃ. Ὅτι δὲ τοῦτο οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τυγ-
 15 χάνει, περὶ τοῦ κατὰ σάρκα τετέχθαι τὸν Σωτῆρα ὑπὸ τῆς ἀγί-
 ας Παρθένου Μαρίας λέγων αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος, οὗ τὴν λέ-
 ξιν παρερμηνεύειν τινὲς κακούργως τολμῶσιν, ἔφη, «Γενό-
 μενον ἐκ γυναικός». Τί ποιεῖς, ὦ Παῦλε; Τὴν Παρθένον γυναῖ-
 κα καλεῖς; Ναί, φησί, γυναῖκα καλῶ διὰ τὴν φύσιν, παρθένον
 20 δὲ ἔχω τῇ γνώμῃ. Γυνὴ γὰρ ἡ παρθένος, κἂν ἀνέπαφος ἦ. Γυνὴ
 διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν πλάσιν, παρθένος διὰ τὸ ἀκέραιον καὶ τὸ
 καθαρὸν.

ΡΟΖ'— ΠΕΤΡῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Περὶ θεραπείας τῶν ἐκ τῆς ἁμαρτίας τραυμάτων.

25 Εἰ καὶ τὸ ἰατρεῖον, ὃ βέλτιστε, κοινὸν καὶ τὰ βοηθήματα
 πᾶσι πρόκειται, διὰ τοῦθ' ἡ θεραπεία οὐκ ἔστι κοινή, ἐπειδὴ
 παρὰ τὴν τῶν χρωμένων προαίρεσιν γίνεται. Ὁ μὲν γὰρ μετα-
 χειρισάμενος τὸ βοήθημα καὶ ἐπιθεὶς τῷ τραύματι, ἀπώνατο
 τῆς ἰατρείας, ὁ δ' ἀμελήσας, μεῖζον καὶ ἀσφαλεώτερον εἰργάσα-
 30 το τὸ νόσημα καὶ εἰς τὴν ἐλεεινοτάτην κατέστρεψε τελευτήν.
 Μὴ τοίνυν ἀλγῶμεν θεραπευόμενοι, ἀλλὰ φέρωμεν τὰς πικρὰς

βουλοι τῆς παρθενίας καὶ κήρυκες τῆς σωφροσύνης, πού ρύθμιζαν τοὺς ὀμίλους τῶν παρθένων. Γιατὶ ποιὸς θὰ τοὺς ἀνεχόταν ὅταν συμβούλευαν γιὰ τὴν παρθενία, ἔαν συλλαμβάνονταν οἱ ἴδιοι νὰ κυλιῶνται στὶς ἡδονές; Δὲν λέγει λοιπὸν αὐτὸ (γιατὶ θὰ ἔλεγε νόμιμη γυναίκα, ὅπως γράφουν οἱ συμβολαιογράφοι στὰ προικῶα συμβόλαια, νὰ τρέφουν καὶ νὰ ντύνουν ὅπως πρέπει σὲ παντρεμένη γυναίκα ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμή τους, χρησιμοποιώντας τὸν ὄρο γυναίκα λόγω τῆς φύσεώς της, καὶ τὸν ὄρο γαμετή, λόγω τῆς συμβίωσης), ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀκολουθοῦσαν τρέφοντας ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους τοὺς δασκάλους τῆς ἀκτημοσύνης, τὴν ὀνόμασε ἀδελφή, γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀγνότητα, καὶ γυναίκα, γιὰ νὰ δηλώσει τὴ φύση της. Γιατὶ γυναίκα ὀνομάζεται καὶ ἡ παρθένος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀνέπαφη. Γυναίκα ἔξαιτίας τοῦ εἶδους της, ἔστω καὶ ἂν εἶναι καθαρὴ. Γυναίκα λόγω τῆς φύσης της, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀμήτη στὴ συνουσία μὲ τὸ ἄνδρα. "Ὅτι αὐτὸ δὲν ἔγινε ἀπὸ σκοπιμότητα, μιλώντας ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος γιὰ τὴν κατὰ σὰρκα γέννηση τοῦ Σωτήρα ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο Μαρία, τοῦ ὁποίου τὴν λέξη τολμοῦν νὰ παρερμηνεύουν μὲ τρόπο κακοῦργον, εἶπε· «Ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα»³⁵. Τί κάνεις, Παῦλε; Ἀποκαλεῖς τὴν Παρθένο γυναίκα; Ναί, λέγει, τὴν ὀνομάζω γυναίκα ἔξαιτίας τῆς φύσεώς της, ἀλλὰ στὸν νοῦ μου τὴν ἔχω παρθένο. Γιατὶ ἡ παρθένος εἶναι γυναίκα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀνέπαφη. Γυναίκα λόγω τῆς μορφῆς καὶ τῆς πλάσης της, ἐνῶ Παρθένος λόγω τῆς ἀκεραιότητος καὶ καθαρότητάς της.

177.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴν θεραπεία τῶν τραυμάτων ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

"Ἄν καὶ τὸ ἰατρεῖο, φίλε μου, εἶναι κοινό, καὶ τὰ φάρμακα εἶναι στὴ διάθεση ὅλων, ὡστόσο ἡ θεραπεία δὲν εἶναι κοινή, ἐπειδὴ γίνεται χωρὶς τὴ συγκατάθεση αὐτῶν πού τὴ χρησιμοποιοῦν. Γιατὶ κάποιος πού χρησιμοποίησε τὸ φάρμακο καὶ τὸ ἔβαλε στὸ τραῦμα, ὠφελήθηκε ἀπὸ τὴν θεραπεία, ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἔδειξε ἀμέλεια, ἔκανε τὴν ἀρρώστια μεγαλύτερη καὶ πρὸ ἀφόρητη, καὶ κατέληξε στὸ πρὸ ἐλεεινὸ τέλος." Ἄς μὴ πονοῦμε λοιπὸν ὅταν θεραπευόμαστε, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρουμε τίς

35. Γαλ. 4, 4.

τῆς τοιαύτης ἰατρείας μεθόδους· ἥδιστον μὲν γὰρ ὕστερον ἀπο-
τίκτει τὸν καρπὸν. Ἀνάγκη γὰρ τὰ διὰ ῥαθυμίαν πταισθέντα
πόνους ἀφανίσει, καὶ τὰς ἥττας κινδύνους πολλοῖς ἀναμαχέσα-
σθαι.

5

ΡΟΗ'— ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Περὶ τῶν τοῦ Χαιρήμονος ἐγκλημάτων.

Ἐχρῆν μὲν τὴν σὴν ὀσιότητα, ὧ μισοπονηρίας ἱερὸν τέμε-
νος, σιωπῇ παραδοῦναι τὰ λήθης ἄξια καὶ βαθείας σιγῆς,
ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ κατ' ἀντίφρασιν Εὐσεβίου καλουμένου ἀσέ-
10 βειαν δεινῶς ἐξετραγώδησας, ὅτι δὴ Χαιρήμονα, τὸν παρὰ
τοῦ ἀοιδίμου Ἀμμωνίου, τοῦ ὄντως ἐπισκόπου, ἐπὶ τέτρασι
μεγίστοις ἐγκλήμασι καθαιρεθέντα, καὶ ὡς ἀναγνώστην ἐδέ-
ξατο καὶ διάκονον, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐχειροτόνησε, τὸν κατὰ
15 τὸν ἐξωθεν νόμον δοῦναι δίκην δίκαιον ὄντα, τοῦτον εἰς τὴν
τῶν ἱερῶν μυστηρίων ὑπηρεσίαν ἀδεῶς χωρῆσαι παρασκευά-
σας, διὰ τοῦτο οὐδὲ μέμψασθαι, καίτοι βουλόμενος, δίκαιον
ῥῆθην. Εἰ γὰρ καί, ὡς ἔφησ, ἕκαστον τῶν ἐγκλημάτων οὕτω
μέγιστον ἦν, ὡς μὴ μόνον καθαιρέσεως ἄξιον εἶναι τὸν δρά-
σαντα, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ ξίφους ὑπομεῖναι τιμωρίαν, ἀλλ' οὐν
20 γε ἄρρητον ὄν, ἄμεινον ἂν ἦν. Ῥηθῆναι γὰρ ὀφείλει ὅσα ἀξιά-
κουστα καὶ εἰς δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην τοὺς ἀκροωμέ-
νους ἀλείφει.

ΡΟΘ'— ΠΟΙΜΕΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῶν μέτρων

25

τῶν εἰς αὐτὴν ἀγόντων.

Εἰς τὴν τῆς ταπεινοφροσύνης κορυφὴν ἀναβησόμεθα (οὐ
γὰρ ἂν κατάβασιν, ἀλλ' ἀνάβασιν ταύτην ἔγωγε ὀρισαίμην), εἰ
τὸν ὀλέθριον τῆς ὑπερηφανίας ὄγκον καὶ τὴν εἰς ἄδου καταβι-
βάξουσιν τῆς ἀλαζονείας φλεγμονὴν σθέσομεν, καὶ διὰ πάν-
30 των ἀσκοῖμεν τὸ μέτριον, καὶ μηδὲν παρίδωμεν, ὡς οὐ παρὰ

ὀδυνηρές μεθόδους αὐτῆς τῆς θεραπείας, ἐπειδὴ στὸ τέλος ἀποφέρει γλυκύτατο καρπὸ. Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη τὰ σφάλματα ποὺ κάναμε ἐξαιτίας τῆς ραθυμίας μας, νὰ τὰ ἐξαλείψουμε μὲ κόπους, καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὶς ἥττες μὲ κινδύνους.

178.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΘΩΜΑ

Γιὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Χαιρήμονα.

Ἐπρεπε βέβαια ἡ ὁσιότητά σου, ἱερὲ ναὲ τοῦ μίσους τῆς κακίας, νὰ παραδώσει στὴ σιωπὴ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἄξια νὰ λησμονηθοῦν καὶ νὰ πέσουν σὲ βαθεῖα σιωπῇ, ἐπειδὴ ὅμως περιέγραψες μὲ τρόπο τραγικὸ τὴν ἀσέβεια αὐτοῦ ποὺ κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζεται Εὐσέβιος, ὅτι δηλαδὴ τὸν Χαιρήμονα, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ἀμμώνιο, τὸν πραγματικὸ ἐπίσκοπο, καθαιρέθηκε γιὰ τέσσερα πολὺ μεγάλα ἐγκλήματα, τὸν δέχθηκε ὡς ἀναγνώστη καί, δὲν ξέρω πῶς, τὸν χειροτόνησε διάκονο, καὶ αὐτὸν ποὺ σύμφωνα μὲ τοὺς μὴ χριστιανικοὺς νόμους ἔπρεπε νὰ καταδικασθεῖ, αὐτὸν τὸν προετοίμασε νὰ προχωρήσει χωρὶς φόβο στὴν ὑπηρεσία τῶν ἱερῶν μυστηρίων, γι' αὐτὸ καὶ δὲν θεώρησα σωστὸ νὰ τὸν κατηγορήσω, ἂν καὶ βέβαια ἤθελα. Γιατί, ἂν καί, ὅπως εἶπες, κάθε μὰ ἀπὸ τὶς κατηγορίες ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ὄχι μόνο ἄξιος καθαιρέσεως νὰ εἶναι ὁ δράστης, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποστειῖ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου μὲ ξίφος, ἀλλὰ βέβαια ἂν δὲν λεγόταν, θὰ ἦταν καλύτερα. Γιατὶ πρέπει νὰ λέγονται ὅσα εἶναι ἄξια νὰ ἀκουστοῦν, καὶ προγυμνάζουν γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ σωφροσύνη αὐτοὺς ποὺ τὰ ἀκοῦνε.

179.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΟΙΜΕΝΙΟ

Γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὰ μέτρα
ποὺ ὀδηγοῦν σ' αὐτήν.

Θὰ ἀνεβοῦμε στὴν κορυφὴ τῆς ταπεινοφροσύνης (γιατὶ ἐγὼ δὲν θὰ τὴν χαρακτηρίζω αὐτὴν κατάβαση, ἀλλὰ ἀνάβαση), ἐὰν τὸ καταστροφικὸ φούσκωμα ποὺ προξενεῖ ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ τὴ φλεγμονὴ τῆς ἀλαζονείας, ποὺ μᾶς κατεβάσει στὸν ἄδη, μπορούσαμε νὰ τὴν σθῆσουμε, καὶ σὲ ὅλα νὰ καλλιεργοῦμε τὸ μέτριο, καὶ δὲν παραβλέψουμε τίποτε, μὲ τὴ σκέψη ὅτι δὲν θὰ ὑποστοῦμε βλάβη ἀπὸ αὐτό.

τοῦτο βλαβησόμενοι. Τοῖς γὰρ πραττομένοις ἀκολοθεῖν εἴωθεν ἡ ψυχὴ καὶ πρὸς ἃ ἐπιτηδεύει τυποῦσθαί τε καὶ σχηματίζεσθαι πέφυκεν. Οὐκοῦν ἔστω ἡμῖν καὶ σχῆμα σεμνόν, καὶ βλέμμα ἡμερον, καὶ ὄφρὺς κατεσταλμένη, καὶ βιάδιμα μὴ σεσοθημέ-
5 νον, καὶ ἱμάτιον χρειώδες, καὶ καθέδρα ταπεινή, καὶ τροφὴ λιτή, καὶ στρωμνὴ μὴ τῆς χρείας κρείττων, καὶ ἔπιπλα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα, καὶ οἶκος πρέπων Χριστιανοῖς, καὶ μὴν καὶ λόγος καὶ φωνὴ καὶ ἡ πρὸς τοὺς πέλας ἔντευξις πρὸς με-
10 πάντων ἀσκοῦντες τὸ μέτριον, εἰς τὴν οὐράνιον κορυφὴν ἀνα-
βησόμεθα.

ΡΠ'— ΑΛΥΠΙΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον· «Τίς ἀναγγελεῖ (τῷ) Ἀβραάμ,
ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει;».

15 Ἐπειδὴ ἔφη, Δι' ἣν αἰτίαν ἡ Σάρρα, ὀψίγονος γεγεννημένη καὶ παρόντος τοῦ Ἀβραάμ τεκοῦσα, ἔφη, «Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ, ὅτι Σάρρα θηλάζει παιδίον;», ἔχρησεν γὰρ εἰπεῖν, “ὅτι τέτοκε”, φημί, ὅτι τὸ μὲν, «Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ», τοιοῦτόν ἐστιν Ὡς Ἀβραάμ, τίς ἀναγγελεῖ εἰς τὴν Περσίδα, ὅτι Σάρρα, ἡ
20 στεῖρα καὶ γραῦς, θηλάζει; Οὐ γὰρ κεῖται, Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ Ἀβραάμ. Εἰ δὲ θίαιόν τις ἠγεῖται, ἴσως ὁμωνύ-
μω τινὶ τοῦ Ἀβραάμ. Διὸ οὐδὲ τὸ ἄρθρον προσέθηκεν. Εἰ δὲ καὶ τότε ἀπὸν ἦν ὁ πατριάρχης, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον εἶπομι, ὅτι, εἰ περὶ αὐτοῦ νομίζουσί τινες εἰρηῆσθαι, καὶ
25 περὶ παρόντων λέγεται, ὡς καὶ τό, Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Κυρίῳ μου; Αὐτὸς Κύριος, αὐτὸς εἰσακούσει. Τὸ γὰρ φάναι, “Τίς ἐρμηνεύ-
σει τῷ τελείῳ τὴν τοῦ ἀτελοῦς γαλακτοτροφίαν;” πλεον τοῦ πιθανοῦ τὸ περίεργον ἔχει. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλως. Διὰ τοῦτο δ' οὐκ εἶπε, “τέτοκεν”, ἵνα μὴ ὑποβολιμαῖον εἶναι νομισθῆ,
30 ἀλλὰ, «θηλάζει». Αἱ γὰρ γάλακτος πηγαὶ τὸν τόκον ἐγγυῶνται

Γιατὶ αὐτὰ ποὺ κάνουμε ἀκολουθεῖ συνήθως καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ παίρνει τὴ μορφή καὶ νὰ σχηματίζεται σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ ἀσκεῖ. Λοιπὸν ἄς ἔχουμε καὶ ἐμφάνιση σεμνή, καὶ βλέμμα ἤμερο, καὶ φρύδια κατεδασμένα, καὶ βάδισμα ὄχι κουνιστό, καὶ ροῦχα ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα, καὶ κάθισμα ταπεινό, καὶ τροφή λιτή, καὶ στρώμα ὄχι καλύτερο ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται, καὶ ἐπιπλα φτηνῆς ποιότητος, καὶ σπίτι τέτοιο ποὺ ταιριάζει στοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια μας καὶ ἡ φωνὴ μας καὶ ἡ συνομιλία μὲ τοὺς πλησίον μας νὰ ἀποβλέπει στὴ μετριοφροσύνη μᾶλλον, παρὰ στὸν ἐρεθισμό. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀσκώντας μὲ ὅλα τὴν μετριοφροσύνη, θὰ ἀνεβοῦμε στὴν κορυφὴ τοῦ οὐρανοῦ.

180.- ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

Στὴ ρῆση· «Ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει (στὸν) Ἀβραάμ
ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει;»³⁶.

Ἐπειδὴ ρώτησες, Γιὰ ποιὸ λόγο ἡ Σάρρα, ποὺ ἀπέκτησε παιδιὰ στὰ γεράματα της, καὶ γέννησε ἐνῶ ἦταν παρὼν ὁ Ἀβραάμ, εἶπε, «Ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί;», γιατί ἔπρεπε νὰ πεῖ, “ὅτι γέννησε”, σοῦ ἀπαντῶ, ὅτι τὸ «ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὸν Ἀβραάμ», σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἀβραάμ, ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὴν Περσία, ὅτι ἡ Σάρρα, ἡ στεῖρα καὶ γριά, θηλάζει; Γιατὶ δὲν λέγει, Ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὸν Ἀβραάμ, ἀλλὰ Ἀβραάμ. Καὶ ἐὰν κάποιος τὸ θεωρεῖ βεβιασμένο, ἴσως ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον συνώνυμο τοῦ Ἀβραάμ, γι’ αὐτὸ οὔτε τὸ ἄρθρο πρόσθεσε. Ἄν ὅμως καὶ τότε ἦταν ὁ πατριάρχης ἀπὼν, δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ. Θὰ ἔλεγα ὅμως μᾶλλον ἐκεῖνο, ὅτι, ἂν μερικοὶ νομίζουν ὅτι γι’ αὐτόν εἰπώθηκε, αὐτὸ λέγεται καὶ γι’ αὐτούς ποὺ εἶναι παρόντες, ὅπως καὶ τό, Ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὸν Κύριό μου; Αὐτὸς εἶναι Κύριος, αὐτὸς θὰ ἀκούσει. Γιατὶ ἡ ἐρώτηση, Ποιὸς θὰ ἐξηγήσει στὸν τέλειο, τὴ διατροφή τοῦ ἀτελοῦς μὲ γάλα; περισσότερο ἀπὸ τὸ πιθανὸ περιέχει τὴν περιέργεια. Καὶ γιὰ αὐτὸ βέβαια ἀρκετά. Γι’ αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶπε, «ἔχει γεννήσει», γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι νόθο, ἀλλ’ εἶπε «ὅτι θηλάζει». Γιατὶ οἱ πηγὲς τοῦ γάλακτος βεβαιώνουν τὴ γέννηση. Καθόσον ἡ

36. Γεν. 21, 7.

Τοῦ γὰρ γνησίου τόκου ἢ τοῦ γάλακτος ἐπιρροή ἀπόδειξις ἐναργεστάτη.

ΡΠΑ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠ Οτι χρὴ φιλοσοφεῖν ἐπὶ τῷ ὑβρίζεσθαι.

5 Τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπὶ τῷ ὑβρίζεσθαι μὴ βουλομένους, δύο ταῦτα προτρέψαι ὀφείλει εἰς τὸ φιλοσοφεῖν. Τό τε μηδὲν οὔτω λυπεῖν τοὺς ὑβριστάς, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν, τό τε οὔτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δύνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦν-
10 του ἀπεφήνατο. Ἐρωτηθεὶς γάρ, Πῶς ἂν ἀμυναίμην τὸν ἐχθρόν; ἔφη· “Αὐτὸς καλὸς καὶ ἀγαθὸς γινόμενος”. Εἰ τοίνυν ὁ ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγὰς, δι' ἣν αἰτίαν μὴ ταῦτα τὰ ἀμυντήρια περὶ πολλοῦ ποιούμεθα; Εἰ δέ τις καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις
15 νέμοι καὶ εὐξοίτο αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλοι, ἀλλὰ καὶ συμπάσχοι τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, οὗτος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιστάμενος.

ΡΠΒ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

20 Πῶς ἡ θεία δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.

ᾠ Οπως ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ ἐτελειοῦτο, συντόμως φράσω. Ἐπειδὴ γὰρ μαστιζόμενοι οἱ ἀπόστολοι τῶν μαστιζόντων περιεγίνοντο, καὶ ἐλαυνόμενοι τῶν διωκόντων ἐκράτουν, καὶ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας ἐτρέποντο, διὰ τοῦτο τοῦτ' ἔφη.
25 Καινὸς γὰρ ἦν τῆς νίκης ὁ τρόπος, τὸ διὰ τῶν ἐναντίων κεκρατηκένοι, καὶ ἠττάσθαι μὲν μηδεπώποτε, ὡς δ' αὐτούς, ὄντας κυρίους τοῦ τέλους, οὕτως ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ὠρμηκένοι τού-

ἄφθονη ροή τοῦ γάλακτος ἀποτελεῖ ὀλοκάθαρα ἀπόδειξη τοῦ γνήσιου τοκετοῦ.

181.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ φιλοσοφεῖ κανεὶς ὅταν ἀτιμᾶζεται.

Ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν νὰ δείχνουν φιλοσοφικότητα ὅταν βρίζονται, δύο πράγματα πρέπει νὰ τοὺς προτρέψουν σὸ νὰ ἀντιμετωπίζουν τὸ πρᾶγμα μὲ φιλοσοφικότητα· καὶ τὸ γεγονός ὅτι τίποτε δὲν στενοχωρεῖ αὐτοὺς ποὺ τοὺς βρίζουν τόσο πολύ, ὅσο ἡ ἀνεξικακία αὐτῶν ποὺ βρίζονται, καὶ τὸ ὅτι αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ ἀμυνθοῦν μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἐπειδὴ ἀσκοῦν τὴν ἀρετή.” Ἄν ὅμως δὲν πιστεύεις σὲ μένα, ἄκουσε τί εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς παλιούς γιὰ τὸ θέμα αὐτό. “Ὅταν δηλαδὴ κάποιος τὸν ἐρώτησε, Πῶς θὰ μποροῦσα νὰ πολεμήσω τὸν ἐχθρό μου;” Ἀπάντησε· “Μὲ τὸ νὰ γίνεις ὁ ἴδιος καλὸς καὶ ἀγαθός”. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀνεξικακία, δίνει στοὺς ἐχθροὺς καίρια χτυπήματα, γιὰ ποιὸν λόγο δὲν θεωροῦμε σπουδαῖα αὐτὰ τὰ ἀμυντικὰ μέσα; Ἐὰν μάλιστα κάποιος συγχωρήσει ἐκείνους ποὺ ἀπὸ φθόνον βάλλουν ἐναντίον του, καὶ εὐχηθεῖ νὰ συνέλθουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν μανία, καὶ ὄχι μόνον νὰ μὴ θέλει νὰ τοὺς πολεμήσει, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπάσχει μαζί μὲ αὐτοὺς ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ τὴν κακία, αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει καλὰ νὰ φιλοσοφεῖ.

182.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Πῶς ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώνεται τέλεια ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀδυναμία»³⁷.

Θὰ σοῦ πῶ μὲ συντομία πῶς ἡ δύναμη ἐκδηλωνόταν ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχε ἀδυναμία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἀπόστολοι ὅταν μαστιγώνονταν νικοῦσαν ἐκείνους ποὺ τοὺς μαστίγωναν, καὶ ὅταν διώκονταν ὑπερίσχυαν ἐκείνων ποὺ τοὺς ἐδίωκαν, καὶ ὅταν πέθαιναν ἔκαναν τοὺς ζωντανούς νὰ ἀλλάξουν, γι’ αὐτὸ τὸ εἶπε αὐτό. Ἦταν δηλαδὴ καινούργιος ὁ τρόπος τῆς νίκης, τὸ νὰ νικοῦν μὲ τὰ ἀντίθετα μέσα, καὶ ποτὲ βέβαια νὰ μὴ ἡττῶνται, ἀλλὰ σὰν νὰ ἦταν κύριοι τοῦ ἀποτελέ-

37. Β΄ Κορ. 12, 9.

τους. Καὶ ἵνα τοῦτο μάθης σαφέστερον, θέα τοὺς ἀλιτηρίους Ἰουδαίους, ὥσπερ ἐν δικτύοις αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ διαποροῦντας καὶ φράζοντας· «Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;». Τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον καὶ πᾶσαν ἐκπλη-
 5 ξιν ὑπερβαῖνον, τοῦτο ἦν, ὅτι, ἔχοντες αὐτούς, καὶ δεσμοῦντες καὶ τύπτοντες, ἐν ἀμηχανία ἦσαν καὶ ἠττημένων ἀφίεσαν φωνάς, διὰ τούτων ἠττώμενοι, δι' ὧν ἐδόκουν κρατεῖν. Ἐπερ γὰρ εἰς ἀδοξίαν αὐτῶν ἐμηχανῶντο, ταῦτα ὑπὲρ τῆς εὐκλείας αὐτῶν ἐθεῶντο γινόμενα. Ὡντως οὖν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ
 10 ἀσθενείᾳ τῶν ἀποστόλων πλέον διέλαμπεν. Οὐ γὰρ πράγματα ὑπομένοντες καὶ ἀντιστρατευόμενοι, οὐδ' ὄπλα χαλκεύοντες καὶ στρατιώτας συλλέγοντες, ἀλλὰ τὴν γνώμην παρασκευάζοντες εἰς τὸ παθεῖν μόνον, οὕτω τὰ τρόπαια πανταχοῦ ἤγειρον.

ΡΠΓ'— ΠΑΥΛΩ

15 Ὅτι τοῦ ἀργεῖν καὶ ῥαθυμεῖν, ἄμεινον τὸ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἐτέρων πονηθέντα ἐπὶ στόματος φέρειν.

Ἐοικας, ὡς φασί τινες, ἀλλοτριῶσις ἐναγλαῖζεσθαι πόνοις, τοὺς ἐτέρων ἰδρωῶτας καρπούμενος. Πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰτιῶνται, ἐγὼ δὲ ἠρέμα ἀποδέχομαι· τοῦ γὰρ ἀργεῖν καὶ
 20 ῥαθυμεῖν καὶ φλυαρεῖν, πολλῶ ἄμεινον τὸ καὶ τὰ τῶν ἄλλων συγγράμματα ἐπὶ στόματος ἔχειν.

ΡΠΔ'— ΕΥΛΟΓΙΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Τίς ἐστὶν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;», καὶ ὅτι δραστηκώτερα τῶν ἀποφαντικῶν
 25 τὰ κατ' ἐρώτησιν προσαγόμενα.

Ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὸ ἀποφαίνεσθαι πολλάκις παρεῖς, κατ' ἐρώτησιν προάγει, τὴν ἀπόδειξιν ἡμερωτέραν καὶ δραστηκώτεραν ταύτῃ γίνεσθαι οἰόμενος. Ἐφασκε γὰρ τοῖς ἐν πειρα-

σματος, ἔτσι νὰ ὀρμοῦν στοὺς ἀγῶνες. Καὶ γιὰ νὰ τὸ μάθεις αὐτὸ πιὸ καθαρά, πρόσεξε τοὺς ἀλιτήριους Ἰουδαίους, πού τοὺς εἶχαν πιασμένους σάν σὲ δίχτυ, καὶ ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν· «Τί νὰ κάνουμε μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;»³⁸. Γιατὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο καὶ παράδοξο, πού ξεπερνοῦσε κάθε ἐκπληξη, ἦταν αὐτό· ὅτι δηλαδή, ἐνῶ τοὺς εἶχαν στὰ χέρια τους καὶ τοὺς εἶχαν φυλακισμένους καὶ τοὺς χτυποῦσαν, βρίσκονταν σὲ ἀμηχανία καὶ ἔδραζαν κραυγὲς ἠττημένων, δεχόμενοι τὴν ἦττα ἀπὸ ἐκεῖνα ἀκριβῶς, ἀπὸ τὰ ὅποια νόμιζαν ὅτι νικοῦν. Γιατὶ αὐτὰ πού μηχανεύονταν γιὰ νὰ τοὺς στερήσουν τὴ δόξα τους, αὐτὰ ἔβλεπαν νὰ γίνονται αἰτία γιὰ νὰ δοξασθοῦν. Πραγματικὰ λοιπὸν μὲ τὴν ἀδυναμία τῶν ἀποστόλων ἔλαμπε περισσότερο ἢ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν ἀντιστρατεύονταν ἀντιμετωπίζοντας δύσκολες καταστάσεις, οὔτε κατασκεύαζαν ὅπλα καὶ συγκέντρωναν στρατιῶτες, ἀλλὰ προετοιμάζοντας τὴ διάθεσή τους μόνο γιὰ νὰ κακοπαθήσουν, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θριάμβευαν παντοῦ.

183.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι ἀπὸ τὸ νὰ εἶμαστε ἀργοὶ καὶ ράθυμοι, εἶναι προτιμότερο νὰ φέρουμε στὸ στόμα μας τὰ ὅσα ἔγραψαν οἱ ἄλλοι.

Μοιάζεις, ὅπως λένε μερικοί, νὰ εὐχαριστιέσαι μὲ τοὺς κόπους τῶν ἄλλων, ἐκμεταλλευόμενος τὸν ἰδρώτα τῶν ἄλλων. Πλὴν ὅμως ἐκεῖνοι βέβαια τὸ κατηγοροῦν αὐτό, ἐνῶ ἐγὼ τὸ δέχομαι μὲ ἡρεμία· γιατί, ἀπὸ τὸ νὰ εἶμαι κανεὶς ἀργὸς καὶ ράθυμος καὶ φλύαρος, πολὺ καλύτερο εἶναι τὸ νὰ ἔχει στὸ στόμα μου ἔστω καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἄλλων.

184.– ΣΤΟΝ ΕΥΛΟΓΙΟ

Σ’ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Ποιὸς εἶναι ὁ υἱός, τὸν ὅποιο δὲν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του;»³⁹, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰ ἀποφαντικὰ πιὸ ἀποτελεσματικὰ εἶναι αὐτὰ πού παρουσιάζονται μὲ ἐρώτηση.

Ὁ θεόπνευστος Παῦλος, ἀφήνοντας πολλές φορές τὸ νὰ λέγει κάτι ὡς κανόνα, παρουσιάζει τὴν ἀπόδειξη μὲ ἐρώτηση, νομίζοντας ὅτι ἔτσι γίνεται αὐτὴ πιὸ ἡμερη καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὴ. Πραγματικὰ

39. Ἐβρ. 12, 7.

σμοῖς οὔσι καὶ δυσχεραίνουσι· «Τίς γὰρ υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;», ἵνα ἐμφαντικωτέραν τῇ ἐρωτήσῃ τὴν ἀπόδειξιν ἀποφαί(ά)νῃ. Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ· «Πρέπον ἐστὶ γυναικα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι;», τῇ ἐρωτήσῃ τὴν ἀτοπίαν σαφεστέραν δεῖξαι πειρώμενος. Ταῖς μὲν γὰρ ἀποφάσσει πολλοὶ καὶ ἀντιλέγειν τολμῶσι, τὰ δὲ κατ' ἐπερώτησιν προσαγόμενα, καὶ πείθει καὶ ἐπιστομίζει, καὶ προάότητος δόξαν τῷ λέγοντι περιτίθησι.

ΡΠΕ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

10 Ὅτι τὰ μὴ βιωφελῆ ἐπιτηδεύματα οὐ τέχνηαι εἰσί, ἀλλὰ ματαιοτεχίαι ἢ κακοτεχίαι.

Ἐγὼ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὧν οὐκ ἔστι τὸ τέλος βιωφελές, οὐδὲ τέχνας εἶναι ὀρίζομαι, ἀλλὰ ματαιοτεχνίας ἢ κακοτεχνίας. Τεχνικὸν γὰρ ἐστὶ τὸ πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ κοινωφελές βλέ-
15 πειν.

ΡΠΣ'— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Εἰς τὸ εἶρημένον, «Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονουῦντες ...».

Ὁ ἀπόστολος, ὃ σοφώτατε, τοὺς μὲν τὰ ἐπίγεια φρονουῦντας αἰτιασάμενος, ἔφη· «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς
20 ὑπάρχει», τοὺς μικρὰ καὶ φαῦλα πράσσοντας, τοῖς μεγάλα καὶ νεανικὰ ἀντιτάττων. Οἱ μὲν γὰρ εὐτελεῖς εἰσὶ καὶ ταπεινοί, οἱ δὲ μεγαλοφυεῖς καὶ οὐρανομήκεις. Τοὺς δὲ κατὰ τῶν ἀδελφῶν φρονουῦντας καταστέλλων, ἔλεγε· «Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονουῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνεπαγόμενοι», οὐ τὰ ὑπερκόσμια αὐτοὺς
25 φαντάζεσθαι κωλύων, ἀλλὰ τὴν ὑπεροψίαν καὶ μεγαλαυχίαν ἐκκόπτων. Ἄλλο γὰρ μεγαλοφροσύνη, τουτέστι μεγαλοψυχία, καὶ ἄλλο ὑπερηφανία, τουτέστιν ἀλαζονεία. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δεύτερα ἡγεῖται τὰ συμβαίοντα τῆς οἰκειᾶς ἀνδρείας, ἡ δὲ πάντα ἀνθρώπους δευτέρους τῆς οἰκειᾶς εὐτελείας. Ἡ μὲν τὰ

40. Α' Κορ. 11, 13.

41. Φίλιπ. 3, 19.

ἔλεγε σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται σέ δοκιμασία καί δυσανασχετοῦν· «Ποιὸς υἱὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δέν τὸν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του;», ὥστε μὲ τὴν ἐρώτηση νὰ κάνει πιὸ ἀποτελεσματικὴ τὴν ἀπόδειξη. Ἔτσι καὶ ἄλλοῦ λέγει· «Πρέπει ἢ γυναῖκα νὰ προσεύχεται στὸν Θεὸ χωρὶς κάλυμμα;»⁴⁰, προσπαθώντας νὰ δείξει μὲ τὴν ἐρώτηση τὴν ἀπρέπεια. Γιατὶ πρὸς τὰ λεγόμενα ὡς ἀναντίρρητες ἀποφάσεις πολλοὶ τολμοῦν καὶ νὰ ἀντιλέγουν, ἐνῶ αὐτὰ πού γίνονται μὲ ἐρώτηση, καὶ πείθουν καὶ ἀποστομώνουν, καὶ σ' αὐτὸν πού μιλάει δημιουργοῦν τὴ γνώμη ὅτι κυριαρχεῖται ἀπὸ πραότητα.

185.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ἔστι τὰ ἐπαγγέλματα πού δέν εἶναι ὠφέλιμα στὴ ζωὴ,
δέν εἶναι τέχνες, ἀλλὰ ματαιοτεχνίες ἢ κακοτεχνίες.

Ἐγὼ τὰ ἐπαγγέλματα, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς δέν εἶναι ὠφέλιμος στὴ ζωὴ, δέν τὰ θεωρῶ οὔτε καὶ τέχνες, ἀλλὰ ματαιοτεχνίες ἢ κακοτεχνίες. Γιατὶ τεχνικὸ εἶναι αὐτὸ πού ἀποβλέπει στὴ χρησιμότητα καὶ τὴν ὠφέλεια τοῦ κοινοῦ.

186.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

Σ' αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ· «Αὐτοὶ πού φρονοῦν τὰ ἐπίγεια»⁴¹.

Ὁ Ἀπόστολος, σοφώτατε, κατηγορώντας αὐτοὺς πού ἢ σκέψη τους εἶναι στὰ γήινα πράγματα, εἶπε· «Ἡ δική μας πατρίδα εἶναι στοὺς οὐρανοὺς»⁴², ἀντιτάσσοντας αὐτοὺς πού κάνουν τὰ μικρὰ καὶ αἰσχρὰ, σ' ἐκείνους πού κάνουν τὰ μεγάλα καὶ μεγαλόψυχα. Γιατὶ οἱ πρῶτοι εἶναι μικροπρεπεῖς καὶ ταπεινοί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μεγαλοφυεῖς καὶ μεγάλοι μέχρι τὸν οὐρανό. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, συγκρατώντας ἐκείνους πού σκέφτονται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν τους, ἔλεγε· «Νὰ μὴν εἴστε ὑψηλόφρονες, ἀλλὰ νὰ συναναστρέφεσθε τοὺς ταπεινοὺς»⁴³, χωρὶς νὰ τοὺς ἐμποδίζει νὰ φαντάζονται τὰ ὑπερκόσμια, ἀλλὰ θέλοντας νὰ κόψει τὴν ὑπεροψία καὶ τὴν ἀλαζονεία. Γιατὶ ἄλλο πρῶγμα εἶναι ἢ μεγαλοφροσύνη, δηλαδή ἢ μεγαλοψυχία, καὶ ἄλλο ἢ ὑπερηφάνεια, δηλαδή ἢ ἀλαζονεία. Γιατὶ ἢ πρώτη θεωρεῖ δευτερεύοντα ὅλα ὅσα κάνει ἢ ἀνδρεία μας, ἐνῶ ἢ δεύτερη θεωρεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους

42. Φιλιπ. 3, 20.

43. Ρωμ. 12, 16.

ὑπερκόσμια φαντάζεται, ἢ δὲ τὰ ἐπίγεια ὄνειροπολεῖ. Ἡ μὲν τὸ θεῖον καὶ ἀοίδιμον κλέος ποθεῖ, ἢ δὲ τῆς σβεννυμένης δόξης ἐροῖ.

ΡΠΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

5 *Περὶ φρονήματος καὶ φρονήσεως.*

Οὐ ταυτὸν φρόνημα καὶ φρόνησις. Τὸ μὲν γὰρ ἔπαρμα δηλοῖ, ἢ δὲ σύνεσις. Τὸ μὲν ὑπερηφανίαν, ἢ δὲ σωφροσύνην. Τὸ μὲν τὸ κατὰ τῶν πέλας ἐπιφύεσθαι, ἢ δὲ τὸ μηδὲν τῶν προπόντων παρορᾶν. Καὶ τὸ μὲν τοὺς ὑπὸ ἀρετῆς κεκοσμημένους
10 ἀποκοσμεῖ, ἢ δὲ καὶ τοὺς ἥττονας κοσμεῖ. Διὸ καὶ τὸ μὲν μισεῖται, ἢ δὲ θαυμάζεται· τὸ μὲν ἀποκηρύττεται, ἢ δὲ ἀνακηρύττεται. Τὴν φρόνησιν τοίνυν, τουτέστι τὴν σύνεσιν, γεωργῶν, τὸ φρόνημα, τουτέστι τὸ κατὰ τῶν πλησίον ἐπιφύεσθαι, αὐτόπρεμον ἀνασπᾶσαι πειροῖ.

15 **ΡΠΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ**

ᾠΟτι, ἢ μὲν ταπεινοφροσύνη ἀπὸ μεγαλοφυοῦς καὶ οὐρανομήκους ψυχῆς τίκτεται, ἢ δὲ ὑπερηφανία ἀπὸ εὐτελοῦς καὶ φαυλοτάτης

Ἐγὼ μὲν ἀπὸ μεγαλοφυοῦς καὶ οὐρανομήκους ψυχῆς
20 τίκτεσθαι ἠγοῦμαι τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ δὲ εὐτελοῦς καὶ φαυλοτάτης τὴν ὑπερηφανίαν. Καὶ τοῦτ' ἐγγυῶνται ὃ τε θεοφιλῆς Ἀβραάμ καὶ ὁ Φαρισαῖος. Ὁ μὲν γάρ, θείας ἀπολαύων ὀμιλίας, γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, ὁ δὲ, μηδενὸς παρακινουῦντος, ἐπῆρετο καὶ μέγα ἐφρόνει καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπά-
25 σης ἑαυτὸν προθεῖναι ἐπεχείρει.

ΡΠΘ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

ᾠΟτι χρὴ τὸν διδάσκοντα πράττειν καὶ οὕτω φράζειν, τὸν δὲ μὴ πράττοντα, οὐδὲ φράζειν δίκαιον.

Τὸν μὲν διδάσκειν ἐπιχειροῦντα, πράττειν χρὴ καὶ οὕτω

κατώτερους ἀπὸ τῆ δικῆ μας εὐτέλεια. Ἡ πρώτη φαντάζεται τὰ ὑπερκόσμια, ἐνῶ ἡ δεύτερη ὄνειροπολεῖ τὰ ἐπίγεια. Ἡ πρώτη ποθεῖ τὴ θεία καὶ αἰώνια δόξα, ἐνῶ ἡ δεύτερη ἐπιθυμεῖ τὴ δόξα πού σβῆνει.

187.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴ φρόνηση.

Δὲν εἶναι ἴδιο τὸ φρόνημα καὶ ἡ φρόνηση. Γιατὶ τὸ ἓνα φανερώνει ἔπαρση, ἐνῶ ἡ ἄλλη σύνεση. Τὸ ἓνα ὑπερηφάνεια, καὶ ἡ ἄλλη σωφροσύνη. Τὸ ἓνα ἐπιδιώκει τὴν ἀνωτερότητα ἐναντι τοῦ πλησίον, ἐνῶ ἡ ἄλλη τὸ νὰ μὴ παραβλέπουμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού πρέπει. Καὶ τὸ ἓνα ἀφαιρεῖ τὸν στολισμὸ ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι στολισμένοι μὲ τὴν ἀρετῆ, ἐνῶ ἡ ἄλλη στολίζει καὶ τοὺς κατώτερους. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ πρῶτο μισεῖται, ἐνῶ ἡ δεύτερη θαυμάζεται, καὶ ἐκεῖνο ἀποκηρύσσεται, ἐνῶ αὐτὴ ἀνακηρύσσεται. Νὰ προσπαθεῖς λοιπὸν νὰ καλλιιεργεῖς τὴ φρόνηση, δηλαδὴ τὴ σύνεση, ἐνῶ τὸ φρόνημα, δηλαδὴ τὸ νὰ δείχνεις ἀνωτερότητα ἀπέναντι στοὺς πλησίον, νὰ τὸ ξεριζώνεις σύρριζα.

188.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη γεννιέται ἀπὸ μεγαλοφυῆ καὶ οὐρανομήκη ψυχῆ, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια ἀπὸ εὐτελεῆ καὶ φαυλότατη.

Ἐγὼ βέβαια νομίζω πὼς ἡ ταπεινοφροσύνη γεννιέται ἀπὸ μεγαλοφυῆ καὶ ψηλὴ μέχρι τὸν οὐρανὸ ψυχῆ, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια ἀπὸ μικροπρεπῆ καὶ διεστραμμένη. Καὶ αὐτὸ τὸ βεβαιώνουν ὁ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ Ἀβραάμ καὶ ὁ Φαρισαῖος. Γιατὶ ὁ πρῶτος, πού ἀξιωνόταν νὰ μιλάει μὲ τὸν Θεό, ἀποκαλοῦσε τὸν ἑαυτό του χῶμα καὶ στάχτη^{43α}, ἐνῶ ὁ ἄλλος, χωρὶς νὰ τὸν παρακινεῖ κανένας, ὑπερηφανευόταν καὶ ἀλαζονευόταν, καὶ ἐπιχειροῦσε νὰ προτάξει τὸν ἑαυτό του πάνω ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη.

189.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

“Ὅτι πρέπει αὐτὸς πού διδάσκει νὰ κάμνει ὅσα διδάσκει καὶ μετὰ νὰ μιλάει, ἐνῶ ὅποιος δὲν τὰ κάμνει, δὲν πρέπει νὰ μιλάει.

Αὐτὸς βέβαια πού ἐπιχειρεῖ νὰ διδάξει, πρέπει πρῶτα νὰ κάνει

φράζειν, τὸν δὲ μὴ πράττοντα, οὐδὲ φράζειν δίκαιον. Ὁ μὲν γὰρ πρότερος εἰς τοὺς κορυφαιοτάτους τετάξεται, ὁ δὲ δεύτερος, οὐ μόνον δίκας ἐκεῖ δώσει, ἀλλὰ κἀνταῦθα γέλωτα ὀφλήσει. Κωμωδίας γὰρ ὑπόθεσις τοῖς ἀκροαταῖς γενήσεται. Χρησ τοιγαροῦν ἢ πράττοντα λέγειν, ἢ, μὴ πράττοντα, ἡσυχίαν ἄγειν καὶ τὴν γλῶτταν ταῖς εὐγνωμοσύνης ἡνίαϊς ἄγχειν, ταῖς καὶ μετάνωσιν ὠδινούσαις

ΡΖ'— ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ἔστι σταθερᾶς γνώμης τεκμήριον ἔστι ὁ μετὰ
10 φρονήσεως γαλήνιος τρόπος.

Τὸ μετὰ φρονήσεως ἡρέμαιόν τε καὶ γαληνὸν τοῦ τρόπου, βεθηκνίας καὶ σταθερᾶς γνώμης μέγιστόν ἐστι, παρ' ἐμοὶ κριτῆ, τεκμήριον.

ΡΖΑ'— ΠΑΥΛΩ

15 Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσις, ἥτοι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Οἱ πάντα ὁμοῦ χρήματα μιγνύντες καὶ πανοσπρίαν, τὸ τοῦ λόγου, ποιοῦντες, οὐ μοι δοκοῦσιν ὑγιαίνειν τὸν νοῦν. Εἰ γὰρ Θεός, οὐ γένεσις, εἰ δὲ γένεσις, οὐ φημι τὸ ἐναντίον. Τρα-
20 πείη γὰρ τὸ βλάσφημον εἰς τὰς τῶν τοῦτο παρασκευαζόντων λέγεσθαι κορυφάς. Εἰ δὲ οὐδεὶς τοῦτο φαίη, ἀναμφισβήτητός ἐστι τῆς Ἐκκλησίας ὁ στέφανος· ἤρκει μὲν οὖν αὐτῇ ἡ νίκη, ὡς οἶμαι, εἰ καὶ μόνη ἐτύγχανε. Νυνὶ δὲ καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἐπερειδόμεθα. Εἰ γένεσις, οὐ νόμος. εἰ δὲ νόμος, οὐ γένεσις. Εἰ
25 γένεσις, οὐ παραίνεσις, εἰ δὲ παραίνεσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ κρίσις, εἰ δὲ κρίσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐκ εὐχή, εἰ δὲ εὐχή, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ μελέται, εἰ δὲ μελέται, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ φιλοσοφία, εἰ δὲ φιλοσοφία, οὐ γένε-

44. Σχετικῆ μετὰ τὸ θέμα τῆς εἰμαρμένης εἶναι καὶ ἡ ἐπιστολὴ 134, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται στὸν ἴδιο παραλήπτη, καὶ ἡ ἐπιστολὴ 154, ποὺ ἀπευθύνεται στὸν σοφιστὴ Ἀρποκραῖ.

αὐτὰ πού λέγει, καὶ ὕστερα νὰ διδάσκει, ἐνῶ ἐκεῖνος πού δὲν τὰ κάνει, δὲν πρέπει οὔτε νὰ διδάσκει. Γιατὶ ὁ πρῶτος θὰ καταλάβει θέση ἀνὰ-μεσα στοὺς πιὸ κορυφαίους, ἐνῶ ὁ δεύτερος, ὄχι μόνο ἐκεῖ θὰ τιμωρηθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ γίνῃ καταγέλαστος. Γιατὶ θὰ γίνῃ ἀντικείμενο κωμωδίας στοὺς ἀκροατές. Πρέπει ἐπομένως, ἢ νὰ μιλάει ἐφαρμόζοντας αὐτὰ πού λέγει, ἢ, ἂν δὲν τὰ ἐφαρμόζει, νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ σφίγγει τὴ γλῶσσα του μὲ τὰ χαλινάρια τῆς εὐγνωμοσύνης, τὰ ὁποῖα κυοφοροῦν καὶ τὴ μεταμέλεια.

190.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΗΝΩΝΑ

“Ὅτι εἶναι ἀπόδειξη σταθερῆς διάθεσης ὁ γαλήνιος τρόπος πού συνοδεύεται ἀπὸ φρονιμάδα.

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς μὲ φρονιμάδα ἤρεμος καὶ γαλήνιος στοὺς τρόπους, ἀποτελεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, πολὺ μεγάλη ἀπόδειξη στηριγμένης καὶ σταθερῆς γνώμης (διάθεσης).

191.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Ἐναντίον ἐκείνων πού λένε, ὅτι ὑπάρχει γένεση, δηλαδή μοῖρα, ἦτοι ἡ λεγόμενη τύχη⁴⁴.

Αὐτοὶ πού ἀναμιγνύουν ὅλα τὰ πράγματα μαζί, καὶ κατὰ τὴν παροιμία, κάνουν ἀνάμιξη ὅλων τῶν ὀσπρίων, δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι καλὰ στὰ μυαλά τους. Γιατὶ, ἐφόσον ὑπάρχει Θεός, δὲν ὑπάρχει μοῖρα· ἂν πάλι ὑπάρχει μοῖρα, δὲν λέω τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ ἡ βλασφημία θὰ στραφεῖ στὰ κεφάλια αὐτῶν πού κάνουν νὰ λέγεται αὐτό. Καὶ ἐὰν αὐτὸ δὲν τὸ λέγει κανεὶς, εἶναι ἀναμφισβήτητο τὸ στεφάνι τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ ἀρκοῦσε λοιπόν, ὅπως πιστεύω, ἡ νίκη αὐτή, ἔστω καὶ ἦταν ἡ μοναδική. Τώρα ὅμως στηριζόμαστε καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει νόμος, Ἐφόσον ὅμως ὑπάρχει νόμος, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει παραίνεση, ἐφόσον ὅμως ὑπάρχει παραίνεση, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει κρίση, ἐφόσον ὅμως ὑπάρχει κρίση, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει προσευχή, ἐφόσον ὑπάρχει προσευχή, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχουν μελέτες,

σις. Εἰ γένεσις, οὐκ ἰατρική, εἰ δὲ ἰατρική, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ γεωργία, εἰ δὲ γεωργία, οὐ γένεσις. Καὶ πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, νυνὶ παραλείψω, αὐθις δὲ συλλογίσομαι. Εἰ μὲν οὖν ἐνὸς ἦν τοῦ πράγματος πρὸς ἓν ὁ ἀγών, ἴσως ἀμφισβητήσιμος 5 ἦν ὁ στέφανος. Εἰ δ' ἐνὸς πρὸς πολλὰ καὶ ποικίλα ἢ μάχη, ἀναμφισβήτητος, ὡς οἶμαι, ἢ νίκη. Κἂν γὰρ ἐν δόξῃ νενικηκέναι, ὑπὸ τῶν ἄλλων ἠττηθήσεται. Δόξη δὲ εἶπον, ἐπειδήπερ οὐ πᾶσι τὸ κρίνειν τὰ πράγματα εἰλικρινῶς πρόσεστιν, ἢ διὰ βραχυτήτα γνώμης, ἢ διὰ ῥαθυμίαν, ἢ διὰ σκαιότητα τρόπων, 10 ἢ διὰ πρόληψιν, θανάτου γείτονα. Ἐπεὶ, τοῖς γε νοῦν ἔχουσι, καὶ ἀπρόληπτον κεκτημένοις τῶν πραγμάτων τὸ κριτήριον, σαφές ἐστι τὸ ἀληθές

Ρ4Β'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς νοσημάτων.

15 Ἡ τρυφή, ὧ βέλτιστε, οὐ μόνον ἐξοστρακίζει τὴν πολυήρατον καὶ ἀρχῆς καὶ πλούτου προτιμοτέραν ὑγίαν (ταύτης γὰρ ἀπούσης, ἐκεῖνα οὐδέν), ἀλλὰ καὶ ποικίλα καὶ ἀνήκεστα καινουργεῖ νοσήματα. Εἰ τοίνυν μέλλει σοι τῆς ὑγείας, μελέτω καὶ τῆς αὐταρκείας, τὴν μὲν γὰρ ἔνδειαν μητέρα ὑγείας εἶναι εἰκό- 20 τως ἰατρῶν παῖδες ὀρίζονται, ἐγὼ δέ, ἐπειδὴ πρὸς σέ μοι ὁ λόγος, τὸν καὶ τὸν κόρον τῇ πλησμονῇ ὑβρίζοντα, τὴν αὐτάρκειαν μητέρα σοι γενήσεσθαι τῆς πολυποθήτου ὑγείας εὐαγγελίζομαι.

Ρ4Γ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

25 Περὶ τοὺς Ζώσιμον, Μάρωνα καὶ Εὐστάθιον.

Εἰ μὲν δυνατὸν σωφρονισθέντας Ζώσιμον καὶ Μάρωνα καὶ Εὐστάθιον, τοὺς ἐπὶ τοσοῦτοις κακοῖς ἀλόντας, ἐπανελθεῖν

ἐφόσον ὁμως ὑπάρχουν μελέτες, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει φιλοσοφία, ἀφοῦ ὁμως ὑπάρχει φιλοσοφία, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει ἰατρική, ἐφόσον ὁμως ὑπάρχει ἰατρική, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐὰν ὑπάρχει μοῖρα, δὲν ὑπάρχει γεωργία, ἀφοῦ ὁμως ὑπάρχει γεωργία, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Καὶ μολονότι θὰ μποροῦσα νὰ πῶ πολλά, θὰ τὰ παραλείψω τώρα, καὶ θὰ ξανασυλλογιστῶ. Ἐὰν βέβαια τὸ πρᾶγμα ἦταν ἓνα καὶ ὁ ἀγῶνας γινόταν πρὸς ἓνα μόνο πρᾶγμα, ἴσως νὰ ἦταν ἀμφισβητήσιμη ἢ νίκη. Ἐφόσον ὁμως ἡ μάχη γίνεται ἀνάμεσα σὲ ἓνα, καὶ σὲ πολλά καὶ διάφορα, ἡ νίκη, ὅπως πιστεύω, εἶναι ἀναμφισβήτητη. Καὶ ἂν φανεῖ ὅτι νικᾷ τὸ ἓνα, θὰ νικηθεῖ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Καὶ εἶπα, θὰ φανεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ἱκανότητα νὰ κρίνουν τὰ πράγματα μὲ εἰλικρίνεια, ἢ λόγῳ στενοκεφαλιᾶς, ἢ λόγῳ ραθυμίας, ἢ λόγῳ κακῆς συμπεριφορᾶς, ἢ ἔξαιτίας πρόληψης, πὺν γειτονεύει μὲ τὸν θάνατο. Γιατί, σ' αὐτοὺς πὺν ἔχουν μυαλὸ καὶ ἀπροκατάληπτο τὸ κριτήριο τῶν πραγμάτων, ἢ ἀλήθεια εἶναι καθαρῇ.

192.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν τρυφή καὶ τὰ προερχόμενα ἀπ' αὐτὴν νοσήματα.

Ἡ ἀπόλαυση, φίλε μου, δὲν ἐξοστρακίζει μόνο τὴν πολυπλοκότητα καὶ προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ τὸν πλοῦτο ὑγεία (γιατὶ ὅταν αὐτὴ ἀπουσιάζει, ἐκεῖνα δὲν εἶναι τίποτε), ἀλλὰ προκαλεῖ καὶ διάφορα καὶ ἀθεράπευτα νοσήματα. Ἐὰν λοιπὸν σὺ ἐνδιαφέρεσαι γιὰ τὴν ὑγεία σου, νὰ φροντίζεις καὶ τὴν αὐτάρκεια. Οἱ γιατροὶ βέβαια εὐλόγα θεωροῦν τὴ φτώχεια μητέρα τῆς ὑγείας, ἐγὼ ὁμως, ἐπειδὴ ὁ λόγος μου ἀπευθύνεται σὲ σένα, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ τὴν ἀφθονία περιφρονεῖς τὸν χορτασμό, σοῦ ἀπευθύνω τὸ εὐχάριστο μήνυμα, ὅτι ἡ αὐτάρκεια θὰ γίνῃ γιὰ σένα μητέρα τῆς πολυπλοκότητος ὑγείας σου.

193.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ τοὺς Ζώσιμον, Μάρωνα καὶ Εὐστάθιον.

Ἄν βέβαια εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ συνεισθοῦν οἱ Ζώσιμος καὶ Μάρωνας καὶ Εὐστάθιος, οἱ ὁποῖοι ἔχουν περιπέσει σὲ τόσο πολλά καὶ μεγάλα κακά, νὰ ἐπιστρέψουν ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἐξέπεσαν, εἶναι προ-

ὄθεν ἐξέπεσον, ἄμεινον, εἰ δὲ μή, ἔκκοψον, ὥσπερ μέλη ἀνίατα, σπεύδοντα βαδίσαι ἐπὶ τὰ καίρια.

Ρ4Δ'— ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ

Περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς.

5 Κακία μὲν, ἢ δυσώνυμος καὶ δυσκλεής, κρατεῖ ὅταν τυραννὶς κατέχη, ἀρετὴ δὲ νικᾷ ὅταν βασιλεία διακοσμηῇ τὰ πράγματα. Ἡ μὲν γὰρ τυραννὶς πρὸς τὸ οἰκεῖον, ἢ δὲ βασιλεία πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον βλέπει.

Ρ4Ε'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

10 Περὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Ἐπειδὴ γέγραφέ σου ἡ μεγαλόνοια βουλομένη μαθεῖν, δι' ἣν αἰτίαν τὰ βρέφη, ἀναμάρτητα ὄντα, βαπτίζεται, ἀναγκαῖον ᾤθηται ἀντεπιστεῖλαι. Τινὲς μὲν οὖν σμικρολογοῦντές φασιν, ὅτι τὸν διὰ τὴν παράδασιν τοῦ Ἀδὰμ διαδοθέντα τῇ φύσει ῥύ-
 15 πον ἀποπλύνονται, ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο (οὐδὲν γὰρ ἂν τοσοῦτον ἦν), ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ μακρῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα φύσιν δεδόσθαι χαρίσματα. Οὐ γὰρ ὅσον ἔχρηξεν ἡ φύσις εἰς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν ἔλαβε μόνον, ἀλλὰ καὶ θείοις ἐκοσμήθη δώροις. Καὶ γὰρ οὐ μόνον κολάσεως ἀπηλλάγη καὶ πο-
 20 νηρίαν ἀπημφιάσατο πᾶσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεγεννήθη ἄνωθεν (παλιγγενεσίας θείας καὶ λόγον ὑπερβαινούσης, ὥσπερ ἐκ μηχανῆς τινος ἐπινοηθείσης), καὶ ἀπελυτρώθη, καὶ ἡγιάσθη, καὶ εἰς νίοθεσίαν ἠνέχθη, καὶ ἐδικαιώθη, καὶ ἐγένετο συγκληρονόμος τοῦ Μονογενοῦς, καὶ σύσωμος αὐτῷ διὰ τῆς μετοχῆς τῶν
 25 ἱερῶν μυστηρίων κατέστη, καὶ εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ τελεῖ, καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα τῆ κεφαλῆ, οὕτως αὐτῷ ἦνεται. Ἐπεὶ ὁ θεσπέσιος ἐννοήσας Παῦλος, ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ νοημάτων ταμίας, ποτὲ μὲν ἔλεγε, «Καὶ αὐτὸν ἔδωκεν ὑπὲρ πάντα κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας», τουτέστιν ὑπὲρ τὰ ἄλλα πάντα χαρίσματα,
 30 τοῦτο αὐτῇ ἔδωρήσατο, τὸ τὸν Χριστὸν κεφαλὴν αὐτῆς εἶναι, ποτὲ δέ, «Πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος καὶ τῆς

τιμότερο, ἐὰν ὅμως ὄχι, τότε ἀπόκοψε τους, σὰν μέλη ἀθεράπευτα, πού ἐπιχειροῦν νὰ βαδίσουν πολὺ ἐπικίνδυνα.

194.- ΣΤΟΝ ΥΠΑΡΧΟ ΤΑΥΡΟ

Γιὰ τὴν κακία καὶ τὴν ἀρετή.

Ἡ καταραμένη καὶ ἄτιμη κακία ἐπικρατεῖ ὅταν τὴν ἐξουσία τὴν ἔχει ἡ τυραννία, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ νικᾷ, ὅταν τὰ πράγματα τὰ κοσμεῖ ἡ βασιλεία. Γιατὶ ἡ τυραννία ἀποβλέπει στὸ δικό της συμφέρον, ἐνῶ ἡ βασιλεία στὸ συμφέρον τῶν ἀρχομένων.

195.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

Γιὰ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Ἐπειδὴ ἡ μεγαλοψυχία σου μοῦ ἔγραψε θέλοντας νὰ μάθει, γιατί τὰ βρέφη, ἐνῶ εἶναι ἀναμάρτητα, βαπτίζονται, θεώρησα ἀπαραίτητο νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Μερικοὶ λοιπὸν πού ἐξετάζουν τὸ πρῶγμα σχολαστικὰ λένε, ὅτι βαπτίζονται γιὰ νὰ καθαρίσουν τὴν ἀκαθαρσία πού, ἐξαιτίας τῆς παράβασης τοῦ Ἀδάμ, διαδόθηκε στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐγὼ ὅμως πιστεύω ὅτι κι αὐτὸ γίνεται, ἀλλ' ὄχι μόνο αὐτὸ (γιατὶ αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν τόσο μεγάλο), ἀλλὰ δίνονται καὶ ἄλλα πολλὰ χαρίσματα, πού ξεπερνοῦν πολὺ τὴ δική μας φύση. Γιατὶ δὲν ἔλαβε μόνο ὅσο χρειαζόταν ἡ φύση γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ στολίσθηκε καὶ μὲ ἄλλα θεϊκὰ δῶρα. *Ὁχι μόνο δηλαδὴ ἀπαλλάχθηκε καὶ ἀπέβαλε κάθε πονηρία, ἀλλὰ καὶ ἀναγεννήθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ (μὲ ἀναγέννηση θεϊκή, πού ξεπερνᾷ κάθε λογικὴ, σὰν νὰ ἐπινοήθηκε ἀπὸ κάποια μηχανή), καὶ ἀπολυτρώθηκε, καὶ ἁγιάσθηκε, καὶ ὀδηγήθηκε σὲ υἰοθεσία, καὶ δικαιώθηκε, καὶ ἔγινε συγκληρονόμος τοῦ Μονογενοῦς, καί, μὲ τὴ συμμετοχὴ της στὰ ἱερὰ μυστήρια, ἔγινε ἓνα σῶμα, καὶ βρίσκεται στὴ σὰρκα του, καὶ ὅπως τὸ σῶμα εἶναι ἐνωμένο μὲ τὸ σῶμα, ἔτσι ἐνώθηκε μὲ αὐτόν. Αὐτὰ ἐννοώντας ὁ θεόπνευστος Παῦλος, ὁ ταμίας τῶν σκέψεων τοῦ Χριστοῦ, ἔλεγε ἄλλοτε, «Καὶ αὐτὸν πάνω ἀπὸ ὅλα τὸν ἔκανε κεφαλὴ στὴν Ἐκκλησία»⁴⁵, δηλαδὴ, πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χαρίσματα, χάρισε καὶ αὐτὸ στὴν Ἐκκλησία, νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς κεφαλὴ της, καὶ ἄλλοτε πάλι· «Πολὺ περισσότερο,

45. Ἐφ. 1, 22.

δωρεᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν». Οὐκ εἶπε «χάριν», ἀλλὰ, «περισεΐαν χάριτος», δεικνύς, ὅτι οὐ φάρμακον ἐλάβομεν ἀντίρροπον τοῦ τραύματος μόνον, ὡς οἴονται σμικρολόγοι τινὲς καὶ τῆς θείας μεγαλοδω-
5 ρεᾶς ἀναίσθητοι, ἀλλὰ καὶ εὐμορφίαν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ ἀξιώματα καὶ πολλῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα ἀξίαν.

Μὴ τοίνυν, ὦ φίλος, νόμιζε ἀμαρτιῶν μόνον ἀναιρετικὸν εἶναι τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ νίοθεσίας καὶ θείας συγγενίας καὶ ἄλλων μυρίων, τῶν τε λεχθέντων, τῶν τε παραλειφθέντων ἀγα-
10 θῶν ποιητικόν. Ὁ γὰρ ἀπάντων βασιλεύς, οὐ μόνον ἐλυτρώσατο τὴν αἰχμαλωτευθεῖσαν φύσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτω τιμὴν ἀνήγαγεν.

ΡΨ':- ΗΣΑΪΑ

15 Ὅτι οὐ χρὴ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ὑπόθεσιν ῥαθυμίας ποιεῖσθαι.

Οὐ χρὴ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ὑπόθεσιν ῥαθυμίας ποιεῖσθαι, ἵνα μὴ, μείζονα συγγνώμης κατ' ἄμφω ἀμαρτάνοντες, ἀλῶμεν, τῷ τε παραλόγως ἐρραθυμηκέναι, τῷ τε παραλογώτερον τῆς χρηστότητος καταπεφρονηκέναι.

20 ΡΨΖ':- ΘΕΟΓΝΩΣΤῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ
Περὶ τοῦ ἀοιδίου Τιμοθέου.

Ὅτι μὲν, εἰ μὴ τὰς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμὰς τοῦ ἀοιδίου Τιμοθέου ὁ ἀλιτήριος Εὐσέβιος ἐξέκοπτεν, οἰκουμενικὸν ἂν καὶ διαδόητον ἄνθρωπον ἐποίησεν, οἶμαι, μὴ ἀμφιδάλλειν τὴν σὴν
25 σύνεσιν, ὅτι δὲ οὐδὲ οὕτως ἀκλεῶς τὸν βίον κατέστρεψεν, ἀλλ' ὑπὸ πάντων ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀδόμενος, τοῦτο παρ' ἡμῶν μάθανε. Εἰ δὲ χρὴ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τάχα οὐχ οὕτως εἰσὶν εὐδόκιμοι, οἱ πρὸς ἀρετὴν ἀλειφόμενοι καὶ στεφανῖται γενόμενοι, ὡς οἱ κωλυόμενοι μὲν, καὶ μηδὲ τί ἐστὶν ἀρετὴ ἐν-
30 νοῆσαι συγχωρούμενοι, μήτι γε προᾶξαι, ἐρασταὶ δὲ γνήσιοι

αὐτοὶ ποὺ λαμβάνουν τὸ περίσσευμα τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης, θὰ βασιλεύσουν στὴ ζωή»⁴⁶. Δὲν εἶπε “χάρις”, ἀλλὰ «τὸ περίσσευμα τῆς χάριτος», δείχνοντας, ὅτι δὲν ἐλάβαμε φάρμακο ἀνάλογο πρὸς τὸ τραῦμά μας μόνο, ὅπως νομίζουν μερικοὶ μικροπρεπεῖς καὶ ἀναίσθητοι στὴ θεία μεγαλοδωρία, ἀλλὰ καὶ ὁμορφιά καὶ τιμὴ καὶ δόξα καὶ ἀξιώματα, ποὺ ξεπερνοῦν κατὰ πολὺ τὴ δική μας ἀξία.

Νὰ μὴ νομίζεις λοιπόν, φίλε μου, ὅτι τὸ βάπτισμα καταργεῖ μόνο τὶς ἁμαρτίες, ἀλλὰ χορηγεῖ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς υἰοθεσίας καὶ τῆς συγγένειας μὲ τὸν Θεό, καὶ ἄπειρα ἄλλα, καὶ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν, καὶ ἄλλα ποὺ παραλείφθηκαν. Γιατὶ ὁ βασιλιάς τῶν ὅλων ὄχι μόνο ἔσωσε τὴν αἰχμαλωτισμένη φύση μας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνύψωσε στὴν πιὸ ὑψηλὴ τιμῇ.

196.- ΣΤΟΝ ΗΣΑΪΑ

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ἀνυπέροβλητη μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ὡς ἀφορμὴ γιὰ ραθυμία.

Δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε ὡς ἀφορμὴ ραθυμίας τὴν ἀνυπέροβλητη μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴ χρειασθοῦμε μεγαλύτερη συγχώρηση ἁμαρτάνοντας καὶ στὰ δύο, καὶ γιὰ τὸ ὅτι δηλαδὴ δείχνουμε παράλογη ραθυμία, καὶ γιὰ τὸ ὅτι περιφρονήσαμε τὴν ἀγαθότητά του μὲ τρόπο ἀκόμα πιὸ παράλογο.

197.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ

Γιὰ τὸν ἀείμνηστο Τιμόθεο.

“Ὅτι βέβαια, ἐὰν ὁ ἀλιτήριος Εὐσέβιος δὲν ἀνέκοπτε τὴν ὁρμὴ τοῦ ἀειμνήστου Τιμοθέου πρὸς τὸ ἀγαθό, θὰ μπορούσε νὰ τὸν κάνει οἰκουμενικὸ καὶ διάσημο ἄνθρωπο, νομίζω πὺς δὲν ἀμφιβάλλει ἡ σύνεσής σου. “Ὅτι ὅμως οὔτε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δὲν κατέστρεψε τὴ ζωὴ του χωρὶς δόξα, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλους ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν καλυτέρων, αὐτὸ μάθε το ἀπὸ μένα. Ἐὰν ὅμως χρειάζεται νὰ πῶ καὶ κάτι ἀξιοθαύμαστο, ἴσως δὲν εἶναι τόσο εὐδόκιμοι αὐτοὶ ποὺ ἀσκοῦνται στὴν ἀρετὴ καὶ κέρδισαν στεφάνια, ὅσο αὐτοὶ ποὺ ἐμποδίζονται βέβαια, καὶ οὔτε κἂν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ καταλάβουν τί εἶναι ἀρετὴ, οὔτε καὶ

46. Ρωμ. 5, 17.

ταύτης ἀναφαινόμενοι. Γυμνή γάρ ἐστὶν αὕτη τῆς διανοίας αὐ-
τῶν ἢ βάσανος.

ΡΨΗ'— ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

5 *Ταπεινοφροσύνην ὑπερβάλλουσαν κατηγορεῖ σου τὸ γρα-
φέν σοι πρὸς ἐμὲ γράμμα. Εἰ δὲ ἀρνήσαιο, ἐλέγξει σε καὶ αὐτὴ ἡ
ῥῆσις, ἣν μαθεῖν τι παρ' ἐμοῦ βουληθεῖς, συνέπλεξας. Ἔφησ
γάρ, ὅτι Ἔσχατον πάντων ὄντα καὶ ὥσπερ ἔκτρομα, δίδαξον
καμέ, τί δῆποτε ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου, τὰ μὲν ὡς κόκκινον ἀμαρ-
10 τήματα τῶν μετανοούντων, ὡς ἔριον λευκαίνειν ἔφη, τὰ δὲ ὡς
φοινικοῦν, ὡς χιόνα. Ἐγὼ δὲ θαυμάσας σου τὴν ταπεινοφροσύ-
νην, καὶ ὅτι τὸ μέγιστον τοῦ Παύλου πλεονέκτημα, ὥσπερ διά-
δημα, ἀνεδήσω (κακεῖνος γάρ ἔκτρομα εἶναι ἑαυτὸν ἔλεγε, καί-
τοι τὰ ἐξαμβλωθέντα ἀναμορφῶν καὶ δεύτερον ὠδίνων τὰ τοὺς
15 θείους χαρακτηῆρας μὴ ἀποσώσαντα), ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν συντό-
μως θαδιοῦμαι. Φημί τοίνυν, ὅτι ἐπηγγείλατο, τὰ μὲν ἄκρω μέ-
σως, τὰ δὲ μέσα ἄκρως θεραπεύειν.*

ΡΨΘ'— ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

20 *Περὶ τῶν περιέργως ὄρῶν σπουδαζόντων, καὶ ὅτι χρῆ
ὥσπερ χαλινὸν ἐμβάλλειν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν αἰδῶ.*

*Οὐ χρῆ, μακάριε, πάντα ἐπιέναι ἀναισχύντοις καὶ ἀκρατέσι
τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ χαλινὸν αὐτοῖς ἐμβάλλειν τὴν αἰδῶ, ἵνα
μὴ δίκην ὑστερον δοίημεν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας, κἀνταῦθα
δημίων χαλεπώτερον καταξαινούσης καὶ μαστιζούσης τὴν διά-
25 νοιαν καὶ τὸν τῆς φύσεως λιμένα (φημί δὲ τὸν ὕπνον) προχων-
νουούσης καὶ πελαγίζειν αἰεὶ καὶ κάμνειν παρασκευαζούσης. Διὸ
καὶ ὁ Σωτὴρ, πραγμάτων ἡμᾶς ἀπαλλάτων καὶ πόνων περι-
τῶν, ὧν ἄνευ τὸ τῆς σωφροσύνης στάδιον διαθέειν ἡμᾶς βουλό-
μενος, τῶν περιέργως ὄρῶν σπουδαζόντων, ἀμήχανον κόλασιν*

νά τήν ἀσκήσουν, ἀλλ' ὅμως ἀποδεικνύονται γνήσιοι ἐραστὲς αὐτῆς. Γιατί εἶναι ἐλεύθερη ἡ δοκιμασία αὐτῆ τῆς σκέψης τους.

198.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τήν ταπεινοφροσύνη.

Τὸ γράμμα πού μου ἔστειλες σοῦ καταλογίζει ὑπερβολικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐὰν τὸ ἀρνηθεῖς, θὰ σὲ διαψεύσει καὶ αὐτὸ πού εἶπες, ὅτι συνέταξες τὸ γράμμα αὐτὸ θέλοντας νὰ μάθεις κάτι ἀπὸ μένα. Γιατί εἶπες· Ἐπειδὴ εἶμαι ὁ τελευταῖος ὄλων, κάτι σὰν ἔκτρωμα, δίδαξε με, γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Θεὸς μέσω τοῦ Ἡσαΐα εἶπε, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν πού μετανοοῦν ἀπὸ κόκκινα τὰ κάνει λευκά, σὰν τὸ μαλλί, καὶ αὐτὰ πού ἔχουν χρῶμα βαθὺ κόκκινο, θὰ τὰ κάνει σὰν τὸ χιόνι. Ἐγὼ ὅμως θαυμάζοντας τὴν ταπεινοφροσύνη σου, καὶ τὸ ὅτι τὸ μεγάλο πλεονέκτημα τοῦ Παύλου τὸ φόρεσες σὰν διάδημα (γιατί καὶ ἐκεῖνος ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅτι εἶναι ἔκτρωμα⁴⁷, ἂν καὶ ἀναμόρφωνε τὰ ἔξαμβλώματα, καὶ γεννοῦσε γιὰ δεύτερη φορὰ αὐτὰ πού δὲν εἶχαν ὀλοκληρωμένα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Θεοῦ), θὰ προχωρήσω ἀμέσως στὴν ἐρμηνεία. Λέγω λοιπόν, ὅτι ὑποσχόταν ὅτι τὰ ἀκραῖα θὰ τὰ κάνει μεσαῖα, καὶ τὰ μεσαῖα θὰ τὰ θεραπεύσει τελείως.

199.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ ἐκείνους πού φροντίζουν νὰ βλέπουν μὲ περιέργεια, καὶ ὅτι πρέπει νὰ βάζουν στὰ μάτια σὰν χαλινάρι τὴ ντροπὴ.

Δὲν πρέπει, μακάριε, ὅλα νὰ τὰ πλησιάζουμε μὲ ἀδιάντροπα καὶ ἀσυγκράτητα μάτια, ἀλλὰ νὰ βάζουμε σ' αὐτὰ ὡς χαλινάρι τὴν ντροπὴ, γιὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦμε ἀργότερα γιὰ τὴν πονηρὴ ἐπιθυμία, ἡ ὁποία καὶ ἐδῶ μᾶς κατακομματιάζει χειρότερα ἀπὸ τοὺς δημίους, καὶ μᾶς μαστιγώνει τὴ διάνοια, καὶ τὸ λιμάνι τῆς φύσεώς μας (ἐννοῶ τὸν ὕπνο) τὸ κλείνει μὲ προσχώσεις, καὶ μᾶς κάνει νὰ πελαγοδρομοῦμε διαρκῶς καὶ νὰ ταλαιπωρούμαστε. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Σωτῆρας, ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ τὶς δυσκολίες καὶ τοὺς περιττοὺς κόπους, θέλοντας νὰ διανύσουμε τὸ στάδιο τῆς σωφροσύνης χωρὶς αὐτούς, ἐκείνους πού ἐπιδιώκουν νὰ βλέπουν μὲ ἐπιμονή, τοὺς ἀπειλήσε μὲ ἀνυπόφορη

47. Α' Κορ. 15, 8.

ἠπειλήσῃ, μάλιστα μὲν τὴν ρίζαν ἀναστέλλων τοῦ πάθους, ἔπειτα δέ, ἵνα μὴ, τρωθέντες τῷ ἐκ τῆς θεάς βέλει, νόσον δυσίατον ἢ καὶ ἀνίατον ἑαυτοῖς κατασκευάσωμεν. Οὐ μόνον γὰρ καθαρώτερον, ἀλλὰ καὶ εὐκολώτερον ὁ μὴ ὄρων περιέσται τῆς ἐπιθυμίας.

Σ΄.- ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Διὰ τὰ περὶ Ζωσίμου.

Ἄλγῳ μὲν καὶ αὐτὸς κομιδῇ ἐπὶ τοῖς ἀτόπως γινομένοις, οὐ μὴν παρατρέπομαι τὸν λογισμὸν.

10

ΣΑ΄.- ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

Τὸ μὲν μὴ τὴν αὐτὴν δίκην ἐνταῦθα διδόναι τοὺς τὰ αὐτὰ δράσαντας, τὸν τῆς γενικῆς κρίσεως θεβαιοῖ λόγον, τὸ δὲ μὴ πάντας ἐκεῖσε τηρηθῆναι, τοὺς παχύτερους καὶ ῥαθυμότερους
 15 διανίστησιν, ὡς πάντως ἐκεῖσε δώσοντας δίκην, εἰ καὶ τὰ ἐνταῦθα διαφεύγοιεν. Εἰ γὰρ μηδεὶς ἐκεῖσε κολασθήσεται, δι' ἣν αἰτίαν ἐνταῦθά τινες ἐτιμωρήθησαν; Τὸ δὲ τοὺς δικαίους καὶ πάσῃ ἀρετῇ κομῶντας, πολλὰ ἐνταῦθα ὑπομεμενηκέναι δεινά, τοὺς εὐτρεπισθέντας αὐτοῖς ἐκεῖσε στεφάνους μηνύει. Τὸ δὲ καὶ
 20 τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐνταῦθα τετιμῆσθαι, διὰ τοὺς φιλαμαρτήμονας γεγένηται, ἵνα μὴ, τὴν ἀρετὴν αἰτίαν τῶν κακῶν εἶναι νομίζοντες, φύγωσιν αὐτὴν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος

ΣΒ΄.- ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Τί ἐστι τό, «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς καρδίαν Ἱερουσαλήμ».

25 Ἐπειδὴ ὁ λόγος, ὅταν πράξεως ἔρημος ἦ, οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς πράξεως ἐψυχωμένος, ἄτε δὴ γοργὸς ὢν καὶ δραστήριος, διὰ θάθους χωρεῖ καὶ τῆς ψυχῆς ἄπτεται, τούτου χάριν παρεκελεύσατο ὁ Θεός, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας, «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς καρδίαν Ἱερουσαλήμ». Οἱ μὲν γὰρ

κόλαση, κατὰ πρῶτον ἀνακόπτοντας τὴ ρίζα τοῦ πάθους, καὶ ἔπειτα γιὰ νὰ μὴ πληγωθοῦμε μὲ τὸ βέλος τῆς θέας, καὶ προκαλέσουμε στοὺς ἑαυτοὺς μας ἀρρώστια δυσκολοθεράπευτη, ἢ καὶ ἀθεράπευτη. Γιατὶ ὄχι μόνο καθαρότερα, ἀλλὰ καὶ εὐκολώτερα, αὐτὸς ποὺ δὲν βλέπει θὰ νικήσει τὴν ἐπιθυμία.

200.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ζώσιμο.

Ὑποφέρω καὶ ἐγὼ φυσικὰ πάρα πολὺ γιὰ ὅσα ἄτοπα συμβαίνουν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀλλάζω γνώμη.

201.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν μέλλουσα κρίση.

Τὸ ὅτι βέβαια δὲν τιμωροῦνται μὲ τὴν ἴδια ποινὴ ἐδῶ αὐτοὶ ποὺ ἔκαναν τὰ ἴδια, ἐπικυρώνει τὸν λόγο τῆς γενικῆς κρίσεως, τὸ ὅτι ὅμως δὲν θὰ φυλαχθοῦν ὅλοι γιὰ τιμωρηθοῦν ἐκεῖ, διεγείρει τοὺς παχύτερους πνευματικὰ καὶ ραθυμότερους, ὅτι ἐκεῖ θὰ τιμωρηθοῦν ὅπωςδὴποτε, ἔστω καὶ ἂν ἐδῶ διαφεύγουν τὴν τιμωρία. Γιατί, ἂν ἐκεῖ δὲν τιμωρηθεῖ κανένας, τότε γιὰ ποῖο λόγο κάποιος τιμωρήθηκεν ἐδῶ; Τὸ ὅτι ὅμως οἱ δίκαιοι, καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι φορτωμένοι μὲ κάθε εἶδος ἀρετῆς, ὑπέφεραν ἐδῶ πολλὰ κακά, δείχνει τὰ στεφάνια ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθεῖ ἐκεῖ γι' αὐτούς. Τὸ ὅτι πάλι καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τιμωρήθηκαν καὶ ἐδῶ, ἔγινε γι' αὐτούς ποὺ εἶναι φίλοι τῆς ἁμαρτίας, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, νομίζοντας ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι αἰτία κακῶν, καὶ τὴν ἀποφύγουν μὲ κάθε τρόπο καὶ ὅλη τὴ δύναμή τους.

202.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΩΝΑ

Τί σημαίνει τό, «Ἱερεῖς, μιλῆστε στὴν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ»⁴⁸.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος, ὅταν δὲν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἔργα, δὲν πηγαίνει πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἀκοή, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἐνισχύεται καὶ μὲ τὴν πράξη, ἐπειδὴ εἶναι γρήγορος καὶ δραστήριος, προχωρεῖ σὲ βάθος, καὶ ἀγγίζει τὴν ψυχὴ, γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔδωσε ἐντολὴ γι' αὐτὸ ποὺ θέλησες νὰ μάθεις «Ἱερεῖς, μιλῆστε στὴν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ»^{48α}.

48α. Ὅπ. π.

εἰς τὰς ἀκοάς λαλοῦντες, πολλοὶ μὲν, ἀνάξιοι δὲ ἱερωσύνης, οἱ δὲ εἰς τὴν καρδίαν ὀλίγοι μὲν, δίκαιοι δὲ τὴν τῆς ἀγιοστείας ἔστέφθαι ἀξίαν.

ΣΓ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5 Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

Εἰ μὲν εἰς (καὶ) τὰ φορητὰ καὶ εἰς εὐΐατα ἁμαρτήσαντες, πάθοιμὲν τι ἔνταῦθα χαλεπὸν, ἀποτριβόμεθα τὰ ἁμαρτήματα, εἰ δὲ ἀπάνθρωπα καὶ συγγνώμης μείζονα, εἰ μὲν ἔνταῦθα δοίημεν δίκην, κἀκεῖ δώσομεν, κουφότεραν δέ, εἰ δὲ ἔνταῦθα διαφύγοι-
10 μεν, ἄκρατον καὶ ἀπαραμύθητον ὑφέξομεν ἐκεῖσε τὴν τιμωρίαν. Εἰ δὲ ἀποφάσεις ταῦτ' εἶναι ἡγῆ, ἐγγυήσονται αἱ θεῖαι Γραφαί. Περὶ μὲν γὰρ τῶν εὐΐατα ἁμαρτανόντων, ἔφη ὁ Ἀπόστολος, «Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», περὶ δὲ τῶν ἀνίατα πταισάντων, κἀν-
15 ταῦθα μὲν δεδωκότων δίκην, κἀκεῖ δωσόντων, αὐτὸς ὁ κριτῆς ἔφη, «Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρας», ὡς κἀνταῦθα μὲν δεδωκότων, κἀκεῖ δὲ δωσόντων μὲν, ἡμερωτέραν δέ. Περὶ δὲ τῶν ἀπαραμύθητον καὶ ἄκρατον ὑπομενονόντων τὴν κόλασιν, φησὶν, «Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρων,
20 ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ», τῇ τοὺς θεῖους κήρυκας δηλονότι ἀπελασάση. Τοὺς γὰρ ἔνταῦθα δίκην δεδωκότας τοῖς μὴ δεδωκόσι παραβαλὼν, καὶ ἡμερωτέραν φήσας αὐτοὺς δώσειν, ἀσύγνωστον καὶ ἀργαλεωτάτην ἀπέφηνε τῶν ἔνταῦθα μὴ δεδωκότων δίκην τὴν τιμωρίαν.

25 ΣΔ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾧ Ὅτι χρὴ μῆτε λύπη σφοδρᾷ ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι,
μῆτε χαρᾷ.

Χρὴ τοὺς τὴν ἀνθρωπίνην εὐγένειαν φυλάξει προσηρημένους, τὴν τῆς φύσεως ἐπισκεπτομένους ὀξύρροπον μεταβολήν,
30 καὶ τῆς χαρᾷ τὴν ἀμετρίαν κολάζειν, καὶ μῆτε λύπη σφοδρᾷ ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι, μῆτε χαρᾷ. Ἡ μὲν γάρ, εἰ μὴ κερασθεῖη λογι-

Γιατί αὐτοὶ ποὺ μλοῦν στ' αὐτιά, εἶναι πολλοί, ἀλλὰ ἀνάξιοι τῆς ἱερωσύνης, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ μλοῦν στὴν καρδιά εἶναι λίγοι βέβαια, ἀλλ' ἄξια στεφανωμένοι μὲ τὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης.

203.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

Ἐάν, ἔχοντας διαπράξει ἁμαρτήματα καὶ ὑποφερτὰ καὶ εὐκολοθεράπευτα, πάθουμε ἐδῶ κάτι φοβερό, ἐξαλείψουμε τὰ ἁμαρτήματα, ἂν ὅμως διαπράξαμε ἀπάνθρωπα καὶ ἀνώτερα συγγνώμης ἁμαρτήματα, ἂν τιμωρηθοῦμε ἐδῶ, θὰ τιμωρηθοῦμε καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἐλαφρότερα, ἐάν ὅμως ἐδῶ ξεφύγουμε τὴν τιμωρία, θὰ τιμωρηθοῦμε ἐκεῖ ὑπερβολικὰ καὶ ἀπαρηγόρητα. Ἐάν ὅμως νομίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι εἰκασίες, θὰ σὲ βεβαιώσουν οἱ ἅγιες Γραφές. Γιατί, γιὰ ἐκείνους ποὺ κάνουν ἁμαρτίες εὐκολοθεράπευτες, ὁ ἀπόστολος εἶπε· «Ὅταν κρινόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο, παιδαγωγούμεστε, γιὰ νὰ μὴ κατακριθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμο»⁴⁹, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους ποὺ διέπραξαν ἁμαρτίματα ἀθεράπευτα, καὶ ποὺ τιμωρήθηκαν βέβαια ἐδῶ, θὰ τιμωρηθοῦν ὅμως καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἐπιεικέστερα, ὁ ἴδιος ὁ κριτῆς εἶπε· «Πιὸ ὑποφερτὴ θὰ εἶναι ἢ τιμωρία γιὰ τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, παρὰ γιὰ τὴν πόλη ἐκείνη»^{49α}, γιὰ ἐκείνη δηλαδή ποὺ ἔδιωξε τοὺς κήρυκες τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ συγκρίνοντας αὐτοὺς ποὺ τιμωρήθηκαν ἐδῶ, μὲ ἐκείνους ποὺ δὲν τιμωρήθηκαν, καὶ λέγοντας ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν ἐλαφρότερα, δήλωσε ὅτι θὰ εἶναι ἀσυγχώρητη καὶ πιὸ ὀδυνηρὴ ἢ τιμωρία ἐκείνων ποὺ δὲν τιμωρήθηκαν ἐδῶ.

204.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

“Ὅτι πρέπει οὔτε σὲ ὑπερβολικὴ λύπη νὰ παραδίδουμε τὸν ἑαυτὸ μας, οὔτε σὲ παρόμοια χαρά.

Αὐτοὶ ποὺ προτίμησαν νὰ φυλάξουν τὴν ἀνθρώπινη εὐγένεια, πρέπει, σκεπτόμενοι τὴν ταχεῖα ροπὴ τῆς φύσεώς μας πρὸς μεταβολή, καὶ τὴν ἄμετρη χαρὰ νὰ τὴν μετριάξουν, καὶ οὔτε σὲ πολὺ μεγάλη λύπη νὰ παραδίνουν τὸν ἑαυτὸς τους, οὔτε σὲ πολὺ μεγάλη χαρά. Γιατὶ ἢ πρώτη, ἂν δὲν συνδυαστεῖ μὲ τὸν λογισμὸ καὶ δὲν χαλινωθεῖ μὲ

49. Α' Κορ. 11, 32.

49α. Ματθ. 10, 15.

σμῶ καὶ χαλινωθεῖη φρονήσει, εἰς θάνατον παιδαγωγεῖ, ἢ δέ, εἰ μὴ παραδοθεῖη ταῖς ἡνίαις τῆς προσδοκωμένης μεταβολῆς, ἔκτραχλίσει καὶ τοῦ πρόποντος ἐκτεσεῖν παρασκευάσει.

ΣΕ'— ΝΕΙΛΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

5 Ὅτι, οἱ δοκοῦντες εἶναι σοφοί, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τὰ πράγματα κρίνουσι, καὶ ὅτι χρὴ μῆτε τὴν εὐημερίαν ἀρετὴν, μηδὲ τὴν δυσπρα-
γίαν κακίαν ὀρίζειν.

Ἐν τοῖς πολέμοις, ἐπειδὴν ὀλίγοι κομιδῇ ὑπὲρ τῆς πατρί-
10 δος μαχόμενοι πρὸς πολλοὺς ἀπαντήσαιεν, νικᾶν μὲν αὐτοὺς οἱ νοῦν ἔχοντες οὐκ ἀξιοῦσιν, ἀδόξως δὲ εἰ μὴ πέσοιεν θαυμά-
ζουσιν, εἰ δὲ δὴ καὶ πλείω τοῦ εἰκότος τοὺς ἐναντίους διαθειῖεν κακά, τοῖς ἥρωσιν ἐν ἴσῳ τάττουσι. Τὸ μὲν γὰρ γενναῖον ἡ-
γοῦνται, τὸ δὲ οὐκ ἔχον φύσιν. Καὶ οὐ, διότι τοῦτο ἀμήχανον,
15 ἐκεῖνό γε ἔωσι, τὸ δέ, ὡς λαμπρὸν καὶ αἰοίδιμον, γεραίρουσιν. Ἡττήθησαν γὰρ πλήθει διασθέντες, οὐκ ἀνδρία κρατηθέντες. Καὶ ἐπὶ τῶν δικῶν δὲ τοῦτ' αὐτὸ νομίζουσιν οἱ τὴν τέχνην δο-
κιμάζοντες· τὴν γὰρ ἀλήθειαν δυσθήρατον εἶναι ἡγοῦνται. Φασὶ γάρ, ὅτι, Εἰ συμβαίη τὸν ἄκρον ῥήτορα μετὰ τῶν ἀσθε-
20 νεστέρων εἶναι δοκούντων πραγμάτων τετάχθαι, οὐ στέρξο-
μεν, εἰ πλησίον ὁ τοιοῦτος ἔλθοι τῆς νίκης, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τὴν νίκην ἀνέλοιτο, κακιοῦμεν, οὐδ' ἀγαπήσομεν, εἰ συσκιᾶσει ἐν τῇ δεινότητι τὸ λίαν τῶν πραγμάτων σαθρὸν καὶ παράσχοι τι-
νὰ ῥώμην τοῖς δοκοῦσι φαύλοις καὶ τὸν πόνον ἀυξήσειεν τοῖς
25 ἀντιτεταγμένοις τὴν ἀρχήν; Οὐδ' ἀποχορῆν νομιοῦμεν, εἰ πα-
ραστήσειέ τινα φόβον ὑπὸ τῆς ψήφου τοῖς ἐλπίζουσιν ἐξ ἐπι-
δρομῆς αἰρήσειν, ἀλλ' εἰ μὴ πάντα ἀνατρέψειεν, εὐηθέστατον ἐροῦμεν; Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον; Ἐρεῖ γὰρ ὁ ῥήτωρ· Κατεχώ-
σθην, ὧ τᾶν, ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Πολλὰ μέντοι καὶ αὐτὸς τὸν
30 διάδικον τρώσας, καίτοι πεπιστευκότα τὸ κράτος ἔξειν ἀπο-
νητί. Ἡ μὲν οὖν γεγένηται τῷ τῆς παρασκευῆς ἀνίσῳ, τὸ δὲ μὴ

τῆ φρόνηση, ὁδηγεῖ στὸν θάνατο, ἐνῶ ἡ δεύτερη, ἐὰν δὲν παραδοθεῖ στὰ χαλινάρια τῆς ἀνεμενόμενης μεταβολῆς, θὰ ἀφηνιάσει καὶ θὰ μᾶς κάνει νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ αὐτὸ πού πρέπει.

205.— ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΝΕΙΛΟ

“Ὅτι, αὐτοὶ πού νομίζουν ὅτι εἶναι σοφοί, κρίνουν τὰ πράγματα ὄχι ἀπὸ τὴν ἔκβασή τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσή τους, καὶ ὅτι πρέπει οὔτε τὴν εὐημερία νὰ τὴ θεωροῦμε ἀρετή, οὔτε τὴν δυστυχία κακία.

Στοὺς πολέμους, ὅταν αὐτοὶ πού μάχονται γιὰ τὴν πατρίδα εἶναι πολὺ λίγοι, καὶ συναντήσουν πολλοὺς ἐχθρούς, αὐτοὶ πού ἔχουν μυαλό, δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωση νὰ νικήσουν, ἐὰν ὅμως δὲν πέσουν ἄδοξα, τοὺς θαυμάζουν, καὶ ἐὰν προξενήσουν καὶ περισσότερα κακὰ στοὺς ἀντιπάλους, τοὺς κατατάσσουν σὲ ἴση μοῖρα μὲ τοὺς ἥρωες. Γιατὶ τὸ πρῶτο τὸ θεωροῦν ἀναγκαῖο, ἐνῶ τὸ δεύτερο εἶναι ἀφύσικο. Καὶ ὄχι βέβαια, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀκατόρθωτο, ἀφήνουν τὸ ἄλλο, ἐνῶ αὐτό, ἐπειδὴ εἶναι λαμπρὸ καὶ ἀείμνηστο, τὸ ἐξυμνοῦν. Καθόσον νικήθηκαν ἐπειδὴ ἐξαναγκάσθηκαν ἀπὸ τὸ πλῆθος, καὶ δὲν κυριεύθηκαν ἐξαιτίας τῆς ἀνδρείας ἐκείνων. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πιστεύουν καὶ γιὰ τὶς δίκες αὐτοὶ πού ἐξετάζουν τὴν τέχνη. Γιατὶ πιστεύουν ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι δύσκολο νὰ ἀποκτηθεῖ. Λένε δηλαδή· “Ἄν συμβεῖ ὁ καλύτερος ρήτορας νὰ ταχθεῖ μὲ ὑποθέσεις πού θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ εὐκόλες, δὲν θὰ συμφωνήσουμε, ἐὰν αὐτὸς φτάσει κοντὰ στὴ νίκη, καὶ ἂν δὲν κερδίσει καὶ τὴ νίκη, θὰ τὸν κακίσουμε, καὶ δὲν θὰ τὸν ἀγαπήσουμε ἐὰν ἐπισκιάσει μὲ τὴ ρητορικὴ του δεινότητα τὴ μεγάλη σαθρότητα τῶν γεγονότων, καὶ ἐνισχύσει κάπως αὐτὰ πού φαίνονται ἀνάξια λόγου, καὶ αὐξήσει τὴν συμπόνοια αὐτῶν πού στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀντίθετοι; Οὔτε θὰ νομίσουμε ὅτι κάνει κατάχρηση, ἐὰν προξενήσει κάποιον φόβο ἀπὸ τὴν ἀπόφαση σ’ ἐκείνους πού ἐλπίζουν ὅτι θὰ κερδίσουν εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλὰ ἐὰν δὲν τὰ ἀνατρέψει ὅλα θὰ τὸν ποῦμε τελείως ἀνόητο; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι παράλογο; Γιατὶ θὰ πεῖ ὁ ρήτορας· Θάφτηκα, φίλε μου, ἀπὸ τὰ γεγονότα. Καὶ ἐγὼ βέβαια τραυμάτισα πολὺ τὸν ἀντίδικο, ἂν καὶ νόμιζε ὅτι θὰ κερδίσει τὴ νίκη χωρὶς κόπο. Ἡ νίκη λοιπὸν συνέβη ἀπὸ τὴν ἀνισότητά τῆς

ταχεῖαν τὴν νίκην ὑπὸ τῆς ἐμῆς τέχνης, ὥστε τῷ παρ' ἐλπίδα πόνῳ περιέιμι.

Τοῦ χάριν ταῦτα διεξῆλθον; Ὅτι οἱ δοκοῦντες εἶναι σοφοί, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τὰ πράγματα κρίνουσι, καὶ τοὺς μὲν ἠττᾶσθαι δόξαντας πολλάκις ἀνακηρύττουσι, τοὺς δὲ νικήσαντας ἐπαίνων οὐκ ἀξιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλελοίτασι τῶν ὀφειλόντων πεπραῆχθαι, καὶ εἰ μηδὲν ὦν προήρηντο κατώρθωσαν, οἱ δὲ ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς πολλάκις νενικήκασιν. Καὶ σὺ τοίνυν κάλλιον ποιήσεις καὶ ἀν-
10 θρωπινώτερον, εἰ μὴ σύγχυσιν ἐργάσοιο, ἀλλὰ χωρίσειας ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων καὶ καθ' ἑαυτὸν δοκιμάσειας ἑκάτερον, τὴν τε προαίρεσιν καὶ τὸ πέρασ, καὶ μήτε τὸν ἀδίκως νενικηκότα ἐπαι-
νέσειας, μήτε τὸν ἀδικηθέντα ἐκ τῆς ἠττης ψέξειας, ἀλλὰ μηδὲ τὴν εὐημερίαν ἀρετὴν, μηδὲ τὴν δυσπραγίαν κακίαν ὀρίσαιο.
15 Εἰ μὲν γὰρ ἀναγκαίως ἐπείγεται τὸ τροπαιον, ὁ τολμῶν μὲν, μὴ κατορθῶν δέ, ἐδέχεται ἂν αἰτίαν. Εἰ δὲ τὸν αὐτὸν εὐροῖς ἂν γνώμη ἀρίστη χρώμενον, τέλει δὲ οὐ χρηστῷ, μὴ καταμέμφου τοῦτον, ᾧ συνᾶχθεσθαι δίκαιον.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς σὲ εἴρηται, τὸν πλέον τῶν ὀρωμένων
20 εἰδότα μηδέν. Ἡμεῖς γάρ, οἱ τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς τὸν μέλλοντα ἀκριδῶς καθορῶντες βίον, τῶν μὲν πολέμων καὶ τῶν τροπαιῶν καὶ τῶν ἀναρρήσεων τῶν ἡμετέρων, ἅτε τῷ παρόντι συγκαταλυομένων βίῳ, εἰκότως καταφρονοῦμεν, ἐκεῖνον δὲ πο-
λεμοῦμεν τὸν πόλεμον, τὸν κατὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ τῶν
25 τῆς σαρκὸς παθῶν συγκροτούμενον, καὶ τὸν τούτων ἀκομήτῳ τέχνῃ κρατοῦντα, τροπαιοῦχον εἶναί φαμεν, κἂν ἀκλεῶς δοκοῖη τόνδε ἐξεληλυθέναι τὸν βίον. Ἡ γὰρ ἐνταῦθα ἀδοξία, δόξαν ἀθάνατον ὠδίνει, καὶ ἡ ἐκούσιος πενία πλοῦτον οὐράνιον τίπτει. Τότε γὰρ φανεῖται τὰ ἀγαθὰ, ὅτε τελευτήσῃ τὰ λυπηρὰ.

30

ΣΣ'— ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ—τῶν οὐρανῶν.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ τισὶ μὲν δοκεῖ ἀνωτέρα εἶναι καὶ ὑψη-

προετοιμασίας, ἀλλὰ τὸ ὅτι ἡ νίκη δὲν ἦταν σύντομη, ὀφείλεται στὴ δική μου τέχνη. Ἐπομένως ὑπερέχω μὲ τὴν ἀνέλπιστη δυσκολία.

Γιὰ ποιὸν λόγο τὰ εἶπα αὐτὰ; Γιὰ νὰ δείξω ὅτι αὐτοὶ ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι σοφοί, κρίνουν τὰ πράγματα ὄχι ἀπὸ τὴν ἔκβασή τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεση, καὶ πολλές φορές ἐκείνους ποὺ θεωρήθηκαν ὅτι ἠττήθηκαν, τοὺς ἀνακηρύττουν, ἐνῶ αὐτοὺς ποὺ νίκησαν, δὲν τοὺς κρίνουν ἄξιους ἐπαίνων. Γιατὶ οἱ πρῶτοι δὲν παρέλειψαν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουν, ἔστω καὶ ἂν δὲν κατόρθωσαν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶχαν ἐπιθυμήσει, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νίκησαν πολλές φορές γιὰ τὸ κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ τους. Καὶ σὺ λοιπὸν θὰ κάνεις καλύτερα καὶ πιὸ ἀνθρώπινα, ἐὰν δὲν τὰ συγχέεις αὐτὰ, ἀλλὰ χωρίσεις τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ ἐξετάσεις τὸ καθένα ἰδιαίτερα, καὶ τὴν πρόθεση καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ οὔτε νὰ ἐπαινέσεις ἐκεῖνον ποὺ νίκησε ἄδικα, οὔτε νὰ κατηγορήσεις αὐτὸν ποὺ ἀδικήθηκε ἀπὸ τὴν ἦττα, ἀλλ' οὔτε νὰ χαρακτηρίσεις τὴν εὐημερία ἀρετή, οὔτε τὴ δυστυχία κακία. Γιατὶ, ἂν ἡ νίκη ἦταν κατ' ἀνάγκη βιαστική, αὐτὸς ποὺ θὰ τολμοῦσε, ἀλλὰ δὲν θὰ κέρδιζε, θὰ δεχόταν τὴν αἰτία. Ἐὰν ὅμως τὸν ἴδιο τὸν βρεῖς νὰ ἔχει ἄριστη πρόθεση, ἀλλὰ ὄχι τέλος καλὸ, νὰ μὴ κατηγορεῖς αὐτόν, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ στενοχωρεῖσαι.

Αὐτὰ βέβαια εἰπώθηκαν σὲ σένα, ὁ ὁποῖος πέρα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φαίνονται δὲν γνωρίζεις τίποτε. Γιατὶ ἐμεῖς, ποὺ μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως βλέπουμε ἀκριβῶς τὴ ζωὴ, τοὺς πολέμους καὶ τὰ τρόπαια καὶ τὶς ἀνακηρύξεις τὶς δικές μας, ποὺ καταργοῦνται μαζὶ μὲ τὴν ἐδῶ ζωὴ, δικαιολογημένα τὰ περιφρονοῦμε, καὶ κάνουμε ἐκεῖνο τὸν πόλεμο, ποὺ γίνεται ἐναντίον τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν τῆς σάρκας, καὶ ὀνομάζουμε τροπαιοῦχον ἐκεῖνον ποὺ ἐξουσιάζει αὐτὰ μὲ ἀκοίμητη τέχνη, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ὅτι ἄδοξα ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ. Γιατὶ ἡ ἐδῶ ἀτιμία, γεννᾶ δόξα ἀθάνατη, καὶ ἡ θεληματικὴ φτώχεια, γεννᾶ πλοῦτο οὐράνιο. Γιατὶ τότε θὰ φανερωθοῦν τὰ καλὰ, ὅταν θὰ τελειώσουν τὰ θλιβερά.

206.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΡΑΒΙΑΝΟ.

Γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ-τῶν οὐρανῶν.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ σὲ μερικὸς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνώτερη

λοτέρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τισὶ δὲ ἢ αὐτῇ, ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ βασιλεύοντος Θεοῦ, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῶν βασιλευομένων, οὐρανῶν δηλονότι, προσαγορευομένη. Πότεροι οὖν τῆς ἀληθείας ἤψαντο, τῆς σῆς ἂν εἶη κρίναι σοφίας.

5

ΣΖ'— ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

ᾠΟτι ἡ ὑπερκόσμιος λῆξις, τοῖς νομίμως τὸν παρόντα βίον διαθλήσασι, οὐδ' αἴσθησιν συγχωρεῖ τῶν τῆδε λυπηρῶν ἔχειν.

Ἡ ὑπερκόσμιος λῆξις, ἡ τῶν ἀγαθῶν πάντων κατάρρυτος
 10 καὶ τοῖς λυπηροῖς ἅπασιν ἄδατος, ἡ ἀθυμίας ἄγονος καὶ θυμη-
 δίας ἀπάσης μήτηρ, ἡ γλῶτταν καὶ ἀκοήν καὶ νοῦν ὑπερβαί-
 νουσα, τοῖς νομίμως τὸν παρόντα βίον διαθλήσασι δηλονότι
 εὐτρεπισθεῖσα, οὐδ' αἴσθησιν συγχωρεῖ τῶν τῆδε λυπηρῶν
 ἔχειν. ᾠΟθεν ὁ κορυφαῖος αὐτῶν ἐδόξα: «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα
 15 τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
 ἡμᾶς». Εἰ γὰρ νικᾷ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοὺς πόνους τῆ
 τῶν ἀμοιβῶν ἀντιδόσει ὁ ἀγωνοθέτης, καὶ τοσαύτην ἐνίησιν
 εὐφροσύνην, ὅσην τοὺς τὸν οὐράνιον κληρὸν νεμομένους ἔχειν
 εἰκός, οὐ θαυμαστόν, εἰ ἐν οὐδενὶ αὐτοῖ τίθενται τὰ ἐν κόσμῳ
 20 ἀνιαρά.

ΣΗ'— ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

ᾠΟτι, ὁ τὴν τῶν θηρίων φύσιν νικῶν ἄνθρωπος, ἐφ' ἑαυτοῦ μετὰ τῆς φύσεως καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως προδίδωσι καλόν.

25 Λίαν θαυμάζω, πῶς τὰ μὲν θηρία, κατὰ φύσιν ὄντα ἄγρια, ἀνθρωπείας ἀπολαύοντα τέχνης, ἡμερώτερα πολλάκις γίνονται, ἄνθρωπος δέ, ὁ τὴν κατὰ φύσιν ἐκείνων θηριωδίαν εἰς τὴν παρὰ φύσιν ἡμερότητα μεταρρυθμίζων, τὴν οἰκείαν προότητα τὴν κατὰ φύσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν θηριωδίαν ἐκφέρει, τὸ μὲν
 30 ἄγριον ποιῶν ἡμερον, ἑαυτὸν δὲ τὸν ἡμερον ἄγριον καθιστάς

ἀπὸ τῆ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, σὲ ἄλλους πάλι ἢ ἴδια, παίρονοντας τὸ ὄνομα ἄλλοτε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὃ ὅποιος βασιλεύει, καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς βασιλευόμενους, δηλαδή τοὺς οὐρανοὺς. Ποιοὶ λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς πλησίασαν τὴν ἀλήθεια, ἀνήκει στὴ δική σου σοφία νὰ τὸ κρίνει.

207.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΣΚΛΗΠΙΟ

“Οτι τὸ ὑπερκόσμιο τέλος δὲν ἐπιτρέπει οὔτε κἂν αἴσθησι τῶν ἐδῶ λυπηρῶν νὰ ἔχουν ἐκεῖνοι ποὺ τέλεσαν νόμινα τὸν ἀγῶνα τῆς παρούσας ζωῆς.

Τὸ ὑπερκόσμιο τέλος, ποὺ ποτίζεται μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ εἶναι ἀπλησίαστο σὲ θλίψεις, ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὴ λύπη καὶ εἶναι μητέρα κάθε χαρᾶς, ἢ ὅποια ὑπερβαίνει κάθε γλώσσα καὶ ἀκοή καὶ νοῦ, αὐτὴ δηλαδή ποὺ ἐτοιμάσθηκε γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίσθηκαν νόμιμα στὴ ζωὴ αὐτῆ, δὲν ἐπιτρέπει οὔτε κἂν νὰ ἔχουμε αἴσθησι τῶν θλίψεων. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κορυφαῖος ὄλων αὐτῶν φώναζε: «Τὰ παθήματα τῆς παρούσας ζωῆς δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία συγκρινόμενα πρὸς τὴ δόξα ποὺ πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθεῖ σ' ἐμᾶς»⁵⁰. Γιατί, ἐφόσον ὁ ἀγωνοθέτης νικᾷ σὲ ἀσύγκριτο βαθμὸ τοὺς πόνους μὲ τὴν ἀνταπόδοσι τῶν ἀμοιβῶν, καὶ μᾶς προξενεῖ τόση εὐφροσύνη, ὅσην εἶναι εὐλογο νὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ ἀπολαμβάνουν τὸν οὐράνιο κλῆρο, δὲν εἶναι ἀξιόθαύμαστο, τὸ ὅτι αὐτοὶ δὲν λογαριάζουν καθόλου τὰ δυσάρεστα τοῦ κόσμου.

208.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΠΕΤΡΟ

“Οτι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ νικᾷ τὴ φύση τῶν θηρίων, προδίδει στὸν ἑαυτὸ του μαζὶ μὲ τὴ φύση του καὶ τὸ καλὸ τῆς προαίρεσις.

Ἀπορῶ πολὺ πῶς, τὰ θηρία, ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι ἄγρια, ἀπολαμβάνοντας τὰ ἐπινοήματα τῆς ἀνθρώπινης σοφίας, πολλὰς φορὲς γίνονται ἡμερώτερα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ τὴ φυσικὴ θηριωδία ἐκείνων τὴν μετατρέπει σὲ παρὰ φύση ἡμερότητα, τὴ δική του πραότητα ποὺ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του τὴν μετατρέπει σὲ παρὰ φύση θηριωδία, κάνοντας τὸ ἄγριο ἡμερο, καὶ τὸν ἡμερο ἑαυτὸ του κάνο-

50. Ρωμ. 8, 18.

Λέοντα μὲν γὰρ τιθασεύει καὶ χειροήθη ποιεῖ, τὸν δὲ οἰκεῖον
 θυμὸν λέοντος ἀγριώτερον κατασκευάζει. Καὶ τὰ ἐκεῖ δύο κω-
 λύματα μέγιστα, καὶ τὸ λογισμοῦ ἔστερηθῆναι, καὶ τὸ πάντων
 εἶναι θυμικώτερον, ἀλλ' ὅμως τῇ περιουσίᾳ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ
 5 δοθείσης τᾶνδρὶ σοφίας, καὶ τῆς φύσεως κρατεῖ. Ὁ τοίνυν ἐπὶ
 τῶν θηρίων τὴν φύσιν νικῶν, δι' ἣν αἰτίαν ἐφ' ἑαυτοῦ μετὰ τῆς
 φύσεως καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως προδίδωσι καλόν; Ὁ γὰρ τῷ
 λέοντι τὰ ὑπὲρ φύσιν χαριζόμενος, ἑαυτῷ δὲ οὐδὲ τὰ κατὰ φύ-
 σιν διατηρεῖ, ἀλλὰ ὁ τοὺς ἀτίθασους θήρας εἰς τὴν ἀνθρωπεῖαν
 10 εὐγένειαν φιλονεικῶν εἰσαγαγεῖν, ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς
 ἀρχῆς καταβιδάξει καὶ εἰς τὴν μανίαν ἐξωθεῖ τὴν ἐκείνων.

Ταῦτα ἐκείνω, περὶ οὗ γέγραφας, ἐπάδων μὴ διαλείπης.
 Τάχα πως ἂν, τὸν ἀτίθασον τιθασεύσας θυμὸν, σπείσεται λοι-
 πὸν πρὸς τὴν ἡμερωτάτην τῶν φιλαρέτων ἀγέλην.

15

ΣΘ'— ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πόθος ἀσθενέστερός ἐστιν ἐν
 ἡμῖν, διὰ τὸν ἀκόρεστον περὶ τὸν χρυσὸν ἔρωτα.

Διὰ τοῦτο ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πόθος ἀσθενέστερός ἐστιν ἐν
 ἡμῖν, ἐπειδὴ ὁ περὶ τὸν χρυσὸν δυνατότερος καθέστηκε, καὶ
 20 πᾶσα ἡ δύναμις εἰς τοῦτον δαπανᾶται τὸν ὤμὸν καὶ τυραννικὸν
 καὶ ἀκόρεστον ἔρωτα. Ὡς, εἴ γε τοῦτον ἐξοικίσσομεν ἐξ ἑαυτῶν,
 ἐκεῖνος ἐκκαύσει ἡμᾶς σφοδρότερον καὶ ἐκβακχεύσει, καὶ ἔξω
 μὲν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων ἐλάσει, εἰς δὲ τὸν οὐράνιον χῶρον
 ἰδρύσει.

25

ΣΙ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τρυφῆς,
 τῆς ρίζης καὶ μητρὸς τῆς ἀκολασίας.

Ἐπειδὴ παραπλήσιόν τι ποιεῖς νοσήματι ἀνηκέστῳ ἐξου-
 σίαν λαβόντι μηδενὸς ὧν ἐπεθυμεῖ φείδεσθαι, ἀλλὰ τοῖς μὲν
 30 ἰατροῖς ἐρρῶσθαι φράσαντι, ἐν δὲ τῶν ὄλεθρον ἐγειρόντων

ντὰς τον ἄγριον. Πράγματι τὸ λιοντάρι τὸ δαμάζει καὶ τὸ κάνει ἡμερο, ἐνῶ τὸν δικό του θυμὸ τὸν κάνει πιὸ ἄγριο καὶ ἀπὸ τοῦ λιονταριοῦ. Καὶ τὰ δύο ἐμπόδια στὸ λιοντάρι εἶναι πολὺ μεγάλα, καὶ τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχει λογισμό, καὶ τὸ ὅτι εἶναι τὸ πιὸ ὀργίλο ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία, ἀλλ' ὅμως μὲ τὴν ἀφθονία τῆς σοφίας ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν ἄνδρα, γίνεται ἔξουσιαστὴς καὶ τῆς φύσης. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ στὴν περίπτωση τῶν θηρίων νικᾷ καὶ τὴ φύση τους, γιὰ ποιὸν λόγο στὴν περίπτωση τοῦ ἑαυτοῦ του μαζί μὲ τὴ φύση του προδίδει καὶ τὸ καλὸ τῆς προαίρεσης; Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ χαρίζει στὸ λιοντάρι τὰ πάνω ἀπὸ τὴ φύση του, στὸν ἑαυτό του δὲν διατηρεῖ οὔτε τὰ κατὰ φύση, καὶ αὐτὸς ποὺ τὰ ἀτίθασα θηρία ἀγωνίζεται νὰ τὰ ὀδηγήσει στὴν ἀνθρώπινη εὐγένεια, κατεβάξει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς ἐξουσίας καὶ τὸν ὠθεῖ στὴ μαγία ἐκείνων.

Αὐτὰ νὰ μὴ παραλείψεις νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνεις σ' ἐκεῖνον γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγραψες. Ἴσως, τιθασεύοντας κάπως τὸν ἀτίθασο θυμὸ του, συνθηκολογήσει τελικὰ μὲ τὴν ἀγγέλη αὐτῶν ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἀρετή.

209.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ

“Ὅτι ὁ πόθος γιὰ τὸν Χριστὸ εἶναι ἀσθενέστερος σέ μᾶς ἐξαιτίας τοῦ ἀχόρταγου ἔρωτά μας γιὰ τὸν χρυσό.

Γι' αὐτὸ ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ σέ μᾶς εἶναι ἀσθενέστερος, ἐπειδὴ ὁ πόθος τοῦ χρυσοῦ ἔγινε πιὸ δυνατός, καὶ ὅλη ἡ δύναμή μας δαπανᾶται σ' αὐτὸν τὸν ἀπάνθρωπο καὶ τυραννικὸ καὶ ἀχόρταστον ἔρωτα. Μόλις λοιπὸν τὸν διώξουμε αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, ἐκεῖνος θὰ φουντώσει περισσότερο τὴ φλόγα μέσα μας καὶ θὰ μᾶς γεμίσει ἀπὸ βακχικὸ ἐνθουσιασμό, θὰ μᾶς θγάλει ἔξω ἀπὸ ὅλα τὰ βιωτικά, καὶ θὰ μᾶς ἐγκαθιδρύσει στὸν οὐράνιο χῶρο.

210.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς τρυφῆς,
τῆς ρίζας καὶ μητέρας τῆς ἀκολασίας.

Ἐπειδὴ κάνεις κάποιον παραπλήσιο μὲ ἀθεράπευτη ἀρρώστια, ποὺ ἔλαβε τὴν ἐξουσία νὰ μὴ λυπᾶται τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τοὺς γιατροὺς, συμποσιάζεται μὲ ἐκεῖνα

ἑαυτὸν εὐωχοῦντι, τούτου ἔνεκα δύσκολός σοι ἢ ἐπάνοδος ἐπὶ τὴν σωφροσύνην δοκεῖ. Εἰ δὲ παύσοιο τῆς εἰς ἐρωτικούς οἴστρους ἐκμαινούσης τρυφῆς (ρίζα γὰρ ἀσελγείας αὕτη καὶ μήτηρ καθέστηκε), σβεσθήσεται ἢ τῆς ἀκολασίας φλόξ. Τῶν 5 γὰρ ὑλῶν ὑπεξαιρεθεισῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν αὐξόμενον καὶ κορυφούμενον πῦρ δηλονότι ἀποσβεσθήσεται. Εἰ δ' αὐτὸς τὰς ὑλας τῷ πυρὶ χορηγεῖς, πῶς λήξει καὶ παύσεται; Εἰ αὐτὸς ἡρεμοῦν διεγείρεις τὸ θηρίον, τίς αὐτὸ κυκῶν καὶ μαινόμενον τιθασεύει; Ταῦτα οὖν καὶ τὰ τούτων ἀδελφὰ ἐννοῶν, παῦσαι τοῦ 10 διὰ παντὸς τρυφᾶν.

ΣΙΑ'— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῆς ἔχθρας καὶ φιλίας.

Χρὴ τὴν μὲν ἔχθραν εἰς ὕδωρ γράφειν, ἵνα ταχέως ἀφανίζηται, τὴν δὲ φιλίαν εἰς χαλκόν, ἵνα διὰ παντὸς βεβαία καὶ ἀκίνη- 15 τος διατηρῆται. Εἰ δὲ ὄν φῆς πρὸς σὲ διαφέρεσθαι τούναντίον ποιεῖ, τοῦτό σε μὴ ταραττέτω, ὡς εἰς τοὺς στεφάνους παραβλαθησόμενον. Οὐ γὰρ μὴ μισεῖσθαι (τοῦτο γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἴσως δὲ καὶ ἀμήχανον. Παντὶ γὰρ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται· διὸ καὶ οἱ ἅγιοι αὐτὸ ὑπέστησαν), ἀλλὰ μὴ μι- 20 σεῖν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτοῖς κακίαν, προσετάχθημεν.

ΣΙΒ'— ΠΑΥΛΩ

Περὶ τῶν παθῶν τῆς φιλοχρηματίας καὶ τῆς ἀρχῆς.

Συγγνώμης καὶ τιμωρίας μείζονα πολλάκις τολμῶσιν ἄνθρωποι χρημάτων ἔνεκεν καὶ ἀρχῆς, καὶ τοῦ μηδενὶ τούτων πα- 25 ραχωρῆσαι. Κτήσασθαι μὲν γὰρ αὐτὰ βουλόμενοι, διὰ μυρίων κακῶν κτῶνται, καὶ φοβούμενοι ἀποβαλεῖν, πολλῶ ἀργαλεωτέροις ἐγχειροῦσι. Νομίζοντες γὰρ τὸ ἀποβαλεῖν τοῦ μηδὲ κτήσασθαι δεινότερον εἶναι, χαλεπώτερα μηχανῶνται. Χρὴ οὖν ἐν προομίῳ περιγίνεσθαι τῶν παθῶν, ἵνα μὴ τελευτῶντες ἀνήκε- 30 στα νοσοῦντες φωραθῶμεν.

πὸν προκαλοῦν στὸν ἑαυτό του καταστροφή, γι' αὐτὸ σοῦ φαίνεται δύσκολη ἢ ἐπιστροφή στὴ σωφροσύνη. Ἐὰν ὅμως πὰψεις τὴν ἀπολαυστικὴ ζωὴ, ἢ ὁποῖα ξετρελλαμένον σὲ ὠθεῖ σὲ ἐρωτικούς μανιώδεις πόθους (γιατὶ εἶναι ρίζα καὶ μητέρα τῆς ἀσέλγειας), θὰ σῆσθεῖ καὶ ἡ φλόγα τῆς ἀκολασίας. Γιατί, ὅταν ἀφαιρεθοῦν τὰ ξύλα, εἶναι φανερό ὅτι θὰ σῆσει καὶ ἡ φωτιά πὸν αὐξάνεται καὶ κορυφώνεται μὲ αὐτὰ. Ἐὰν ὅμως σὺ ὁ ἴδιος βάζεις τὰ ξύλα στὴ φωτιά, πῶς θὰ λήξει καὶ θὰ σταματήσει; Ἐὰν σὺ, ἐνῶ τὸ θηρίο ἤρεμει, τὸ ξυπνᾷς, ποιὸς θὰ τὸ δαμάσει, ὅταν αὐτὸ εἶναι ταραγμένο καὶ κυριευμένο ἀπὸ μανία; Αὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὰ σκεπτόμενος, πάψε μιὰ γιὰ πάντα νὰ ἐπιδίδεσαι στὶς ἀπολαύσεις.

211.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Γιὰ τὴν ἔχθρα καὶ τὴ φιλία.

Πρέπει τὴν ἔχθρα νὰ τὴν γράφουμε στὸ νερό, γιὰ νὰ ἐξαφανίζεται ἀμέσως, ἐνῶ τὴν φιλία σὲ χαλκό, γιὰ νὰ διατηρεῖται γιὰ πάντα σταθερὴ καὶ ἀκίνητη. Ἐὰν ὅμως αὐτός, πὸν λὲς ὅτι ἐνδιαφέρεται γιὰ σένα, κάνει τὸ ἀντίθετο, αὐτὸ νὰ μὴ σὲ ἀνησυχεῖ, ὅτι θὰ σὲ βλάψει στὰ στεφάνια. Γιατὶ δὲν ἔχουμε ἐντολὴ νὰ μὴ μισούμεστε (καθόσον αὐτὸ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, ἴσως μάλιστα εἶναι καὶ ἀκατόρθωτο. Γιατὶ μὲ κάθε τρόπο οἱ ἄριστοι μισοῦνται ἀπὸ τοὺς κακοὺς, γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἅγιοι τὸ ὑπέστησαν αὐτό), ἀλλὰ νὰ μὴ μισοῦμε τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον τὴν κακία τους.

212.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὰ πάθη τῆς φιλοχρηματίας καὶ τῆς ἐξουσίας.

Πολλὲς φορές οἱ ἄνθρωποι ἀποτολμοῦν πράγματα ἀνώτερα συγγνώμης καὶ τιμωρίας, ἐξαιτίας χρημάτων καὶ ἐξουσίας, καὶ ἐπειδὴ σὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὑποχωροῦν. Γιατί, θέλοντας νὰ τὰ ἀποκτήσουν αὐτὰ, τὰ ἀποκτοῦν μὲ μύρια κακὰ, καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως τὰ χάσουν, ἐπιχειροῦν πιὸ δύσκολα. Νομίζοντας δηλαδή, ὅτι τὸ νὰ τὰ χάσουν εἶναι φοβερώτερο ἀπὸ τὸ νὰ μὴ τὰ ἀποκτήσουν, ἐπινοοῦν χειρότερα. Πρέπει λοιπὸν νὰ δαμάζουμε τὰ πάθη στὴν ἀρχὴ τους, ὥστε πεθαίνοντας νὰ μὴ συλληφθοῦμε νὰ εἴμαστε ἀθεράπευτα ἄρρωστοι.

ΣΙΓ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

“Οτι σύνηθες τοῖς ἀνθρώποις, ἐν μὲν τῇ δυσημερίᾳ
σωφρονεῖν, ἐν δὲ τῇ εὐημερίᾳ παροινεῖν.

Κινδυνεύει ἡ ἀνθρωπότης ὡς τὰ πολλὰ ἐν μὲν δυσημερίᾳ
5 σωφρονεῖν, ἐν δὲ εὐημερίᾳ παροινεῖν. Καὶ τοῦτο ἐξ ὧν Ἑβραῖοι
πεπόνθασιν ἀριδηλότατα δείκνυται. Παρῆλθον μὲν γὰρ τὴν
Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ οὐδὲν κινδυνῶδες ὑπέμειναν, ἐλθόντες
δὲ εἰς τὴν γῆν, ἐναυάγησαν.

ΣΙΑ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10 “Οτι ἀκατάληπτος ἡ θεία οὐσία καὶ αὐθεντία.

Θεοπρεπῶς καὶ μεγαλοφυῶς, μᾶλλον δὲ ὑπερφυῶς χρῆ τὸν
νοῦν περὶ τῆς θείας οὐσίας τε καὶ αὐθεντίας λογιζόμενον, εὐ-
σεβῶς καὶ χρησίμως καὶ ὡς ἐνδέχεται τὰ δυσθήρατα καὶ δύσ-
φραστα, μᾶλλον δὲ ἄφραστα τοῖς ἀκούουσι διὰ τῆς γλώττης, εἰ
15 χρεία καλέσει, φράζειν, δισχυριζόμενον ἐκ τῶν τῆς Προνοίας
ἔργων, ὅτι ἔστιν, οὐ τί ἐστι πολυπραγμονοῦντα. Τὸ μὲν γὰρ ἐφι-
πτόν καὶ ἀλώσιμον, τὸ δὲ ἀνέφικτον καὶ ἀθήρατον.

ΣΙΕ'— ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

20 “Οτι οἱ τέχνη λόγων τάληθές συσκιάζοντες,
συγγνώμης ἁμαρτάνουσι μείζονα.

Οἱ τέχνη λόγων τάληθές συσκιάζοντες πολλῶ μοι δοκοῦσι
τῶν τοῦτο μὴ κατειληφόντων ἀθλιώτεροι εἶναι. Οἱ μὲν γὰρ διὰ
βραδυτῆτα γνώμης ἀπολειφθέντες τῆς θήρας, ἴσως σύγγνω-
στοι, οἱ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν γνώμης τοῦτο θηρεύσαντες, κακούρ-
25 γως δὲ τοῦτ' ἀφανίζοντες, συγγνώμης ἁμαρτάνουσι μείζονα.

ΣΙΖ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Πρὸς Τιμόθεον Α', εἰς τό, «Εἴ τις ἐπισκοπῆς
ὀρέγεται ...».

Οἱ μὴ συνέντες τὴν γνώμην τὴν ἀποστολικὴν μηδὲ τὸ βάθος

213.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

“Οτι συνηθίζεται οί άνθρωποι όταν δυστυχοῦν νά σωφρονοῦν, ἐνῶ όταν εὐημεροῦν νά ἀσχημονοῦν.

Ἡ ἀνθρωπότητα κινδυνεύει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, στὴ δυστυχία νά εἶναι συνετή, ἐνῶ στὴν εὐημερία νά ἀσχημονεῖ. Καὶ αὐτὸ φαίνεται ὀλοκάθαρα ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθαν οἱ Ἑβραῖοι. Γιατὶ πέρασαν τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα χωρὶς νά πάθουν τίποτε τὸ ἐπικίνδυνο, καὶ ὅταν ἔφτασαν στὴν ξηρὰ, ναυάγησαν.

214.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

“Οτι εἶναι ἀκατάληπτη ἡ θεία οὐσία καὶ αὐθεντία.

Ὁ νοῦς πρέπει, σκεπτόμενος μὲ τρόπο θεοπρεπῆ καὶ μεγαλοφυῆ, καὶ μᾶλλον ὑπερφυσικὸ γιὰ τὴν οὐσία καὶ αὐθεντία τοῦ Θεοῦ, νά μιλάει μὲ τρόπον εὐσεβῆ καὶ ὠφέλιμο, καὶ ὅσο εἶναι δυνατὸν αὐτὰ πού εἶναι δύσκολο νά γίνουν ἀντιληπτά, ἢ μᾶλλον ἀνέκφραστα μὲ τὴ γλώσσα, σ' αὐτοὺς πού τὰ ἀκοῦνε, ἐὰν παραστεῖ ἀνάγκη, νά λέγει, βασιζόμενος στὰ ἔργα τῆς θείας πρόνοιᾶς, ὅτι ὑπάρχουν, καὶ νά μὴν πολυαπασχολεῖσαι μὲ τὸ τί εἶναι. Γιατὶ τὸ ἓνα εἶναι κατορθωτὸ καὶ κατανοητὸ, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἀπλησίαστο καὶ δυσκολονόητο.

215.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΗΡΩΝΑ

“Οτι ἐκεῖνοι πού συσκοτίζουν τὴν ἀλήθεια μὲ τὴν τέχνη τοῦ λόγου διαπραττουν ἁμαρτία ἀνώτερη συγχωρήσεως.

Αὐτοὶ πού μὲ τὴν τέχνη τῶν λόγων συσκοτίζουν αὐτὸ πού εἶναι ἀληθινό, μοῦ φαίνονται πὼς εἶναι πιὸ ἄθλιοι ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν τὸ καταλαβαίνουν αὐτό. Γιατὶ αὐτοί, πού ἔξαιτίας τῆς πνευματικῆς ἀνικανότητάς τους δὲν μπόρεσαν νά τὸ κατανοήσουν, ἴσως νά συγχωρηθοῦν, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού ἔξαιτίας τῆς γρήγορης ἀντίληψής τους τὸ κατανόησαν, ἀλλὰ τὸ ἀφανίζουν μὲ τρόπο κακοῦργο, διαπραττουν ἁμαρτία ἀνώτερη συγχώρησης.

216.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ἐπὶ τὴν Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή· «Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμεῖ ἐπισκοπῆ, ...»⁵¹.

Αὐτοὶ πού δὲν κατανόησαν τὴ σκέψη τῶν ἀποστόλων, οὔτε

τῆς σοφίας κατοπτρεύσαντες, τὸ παρερμηνεύειν τὰ ἀποστολικά θεσπίσματα ἀκίνδυνον ἡγούμενοι, κινδυνεύουσιν εἰς ἀλογίαν ἐκπεπτωκέναί. Τί γὰρ ὑπὸ φιλαρχίας μεθύοντες φράζουσιν; Γέγραπται: «Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ».

5 Τὸ μὲν οὖν γεγράφθαι τοῦτο, οὐκ ἂν ἀρνησαίμην, τὸ δ' οὕτω νοεῖσθαι, ὡς οὗτοι θούλονται, παραγραψαίμην. Μάλιστα γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐρμηνείας, δεινὰ τὰ ἐπόμενα τοῖς εἰρημένοις, ἀναστεῖλαι τοὺς πολλοὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ πάντων τὸ δύνασθαι τοιαύτης ἀρχῆς ἀντιλαβέσθαι, ἣτις καὶ βασιλείας

10 ἐστὶ ὑψηλοτέρα (ἢ μὲν γὰρ τὰ θεῖα, ἢ δὲ τὰ ἐπίγεια διέπει πράγματα), ἀλλ' ὀλίγων κομιδῇ, οἱ τοσοῦτον τῶν ἀρχομένων δίκαιοι ἂν εἶεν διαφέρειν, ὅσον οἱ ποιμένες τῶν προβάτων, ἵνα μηδὲν εἴπω πλέον. Τί οὖν φησι; «Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν,

15 ἀνεξίκακον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, ἀλλ' ἐπειικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς Ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;), μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κοῖμα ἐμπέσῃ τοῦ δια-

20 βόλου».

Τί τούτων κατορθώσαντες οἱ πολλοί, ὧν εἷς καὶ αὐτὸς τυγχάνεις, ἐρώσι πράγματος αὐτοῖς ἀνεπίκτου; Ἀνεπίληπτον ἔχουσι βίον; Ἀλλὰ τοσαύτη πρόσεστιν αὐτοῖς νῆψις, ὡς ἀκοίμητον ἔχειν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα; Ἀλλὰ σωφροσύνη τοσοῦτον διέ-

25 λαμψαν, ὡς μὴ μόνον σώας ἔχειν τὰς φρένας, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰστρώοντας καὶ μαινομένους περὶ τὰς ἀκαθάρτους μίξεις, καὶ σιγῶντας σωφρονίζειν; Κοσμιότης δὲ αὐτοῖς τοσαύτη πρόσεστιν, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ βαδίσματος καὶ ἀπὸ τοῦ βλέμματος καὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς καταπλήττειν δύνασθαι τοὺς ὀρώοντας; Ὡς γὰρ

30 ἄγαλμα φιλοσοφίας ἀπάσης τοὺς τὴν ἐπισκοπὴν λαχόντας πανταχοῦ φαίνεσθαι χρή. Ἀλλὰ φιλόξενοι τοσοῦτόν εἰσιν, ὡς καὶ τοὺς ἀγνώτας πένητας οἴκαδε καλεῖν ἐστιασομένους; Ἀλλὰ

ἐρευνοῦν μὲ προσοχὴ τὸ βάθος τῆς σοφίας, νομίζοντας ὅτι τὸ νὰ παρερμηνεύουν τις ἀποστολικὰς ἐντολὰς εἶναι ἀκίνδυνον, κινδυνεύουν νὰ πέσουν σὲ παραλογισμό. Τί δηλαδή λένε μεθυσμένοι ἀπὸ τὴ φιλαρχία; Ἔχει γραφεῖ· «Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, καλὸ ἔργο ἐπιθυμεῖ». Ὅτι δέβαια αὐτὸ ἔχει γραφεῖ, δὲν θὰ μπορούσα νὰ τὸ ἀρνηθῶ, τὸ νὰ τὸ ἐννοήσω ὅμως ἔτσι ὅπως θέλουν αὐτοί, τὸ ἀποδοκιμάζω. Γιατὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία, αὐτὰ πού ἀκολουθοῦν τὰ λεγόμενα, εἶναι φοβερὰ γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς πολλοὺς ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τους αὐτήν. Καθόσον δὲν μπορούν ὅλοι νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία αὐτή, ἢ ὅποια εἶναι ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὴ βασιλεία (γιατὶ ἢ μία διαχειρίζεται τὰ θεῖα, ἐνῶ ἢ ἄλλη τὰ ἐπίγεια πράγματα), ἀλλὰ λίγοι μόνο, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ διαφέρουν τόσο, ὅσο οἱ ποιμένες ἀπὸ τὰ πρόβατα, γιὰ νὰ μὴ πῶ περισσότερο. Τί λέγει λοιπὸν· «Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι ἄμεμπτος, νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, φιλόξενος, διδακτικὸς, ἀνεξίκακος, ὄχι μέθυσος, ὄχι βίαιος, ἀλλὰ ἐπεικὴς, εἰρηνικὸς, ἀφιλόργυρος, νὰ διοικεῖ καλὰ τὸ δικό του σπίτι, νὰ ἔχει παιδιά πού νὰ ὑποτάσσονται μὲ κάθε σεμνότητα (γιατὶ ἐκεῖνος πού δὲν ξέρει νὰ διοικεῖ τὸ δικό του σπίτι, πῶς θὰ φροντίσει τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ), νὰ μὴν εἶναι νεοφώτιστος, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθεῖ καὶ πέσει στὴν καταδίκη τοῦ διαδόλου»⁵².

Τί ἀπὸ αὐτὰ ἐπέτυχαν οἱ περισσότεροι, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶσαι καὶ σύ, πού ἐπιθυμοῦν πράγμα γι' αὐτοὺς ἀπλησίαστο; Ἔχουν ἄμεμπτο βίον; Μήπως εἶναι τόσο μεγάλη ἢ ἐπαγρύπνησή τους, ὥστε νὰ ἔχουν τὸ μάτι τῆς ψυχῆς ἀκοίμητο; Μήπως διέπρεψαν τόσο πολὺ στὴ σωφροσύνη, ὥστε, ὄχι μόνο νὰ ἔχουν τὰ μυαλά τους σωστά, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πού λυσομανοῦν καὶ εἶναι μανιακοὶ γιὰ τὶς ἀκάθαρτες συνουσίες, καὶ μὲ τὴ σιωπὴ τους νὰ τοὺς σωφρονίζουν; Μήπως ὑπάρχει σ' αὐτοὺς τόσο μεγάλη κοσμιότητα, ὥστε καὶ μὲ τὸ βιάδιμά τους καὶ μὲ τὸ βλέμμα τους καὶ μὲ τὴ φωνή τους νὰ μπορούν νὰ καταπλήσσουν αὐτοὺς πού τοὺς βλέπουν; Γιατὶ σὰν ἄγαλμα εὐσεβοῦς ζωῆς πρέπει νὰ φαίνονται παντοῦ αὐτοὶ πού πέτυχαν τὴν ἐπισκοπὴν. Ἀλλὰ μήπως εἶναι τόσο πολὺ φιλόξενοι, ὥστε νὰ καλοῦν στὸ σπίτι τους καὶ τοὺς ἄγνωστους φτωχοὺς γιὰ νὰ τοὺς φιλοξενήσουν; Μήπως μὲ τὴ

52. Α' Τιμ. 3, 2 ἔ.

τὸν διδασκαλικὸν οὕτως ἐκ μελέτης κατώρθωσαν λόγον, ὡς καὶ τὴν ἄνωθεν αὐτοῖς ἐπιφοιτῆσαι χάριν καὶ πηγὰς λόγων πνευματικῶν ἐν τῇ γλώττῃ κατοικῆσαι; Ἄλλ' ἐπιεικεία τοσαύτη διαλάμπουσιν, ὡς κατὰ μηδενὸς μηδεπώποτε πεπαρωνηκέναι; 5 Ἀφιλάργυροι δὲ τοσοῦτόν εἰσιν, ὡς καὶ τὰ δικαίως προσόντα τοῖς δεομένοις διανεῖμαι; Ἄλλ' ἀνεξίκακοι τοσοῦτόν εἰσιν, ὡς καὶ τοὺς εἰκῆ ὑβρίζοντας καὶ αἰτιωμένους φέρειν; Τᾶλλα δὲ αὐτοῖς πρόσεστι πλεονεκτήματα, ἃ τὸν ἄριστον ποιμένα ὑπογράφων ὁ Παῦλος ἐξέφρασε; Τί ἐστὶ τὸ ἐπαῖραν αὐτοὺς εἰς 10 τοσαύτην ἐκβακχευθῆναι μανίαν; Δέον γὰρ ἀγαπᾶν, ὅτι εἰς τὴν τῶν ὑπηκόων τάξιν τελοῦσι (σιωπῶ γὰρ ὅτι ἐξ ὧν δρωῶσι, ταύτης, εἴ τι τῶν δεόντων ἐγένετο, δίκαιοι ἦσαν ἂν ἐξοστρακισθῆναι), τῶν ἀνεφίκτων ἐφίενται, καὶ ἐπισκοπῆς ἔρωτα ἑαυτοῖς τρέφουσι, καὶ τὸν Ἀπόστολον, τὸν τὸ ὀλέθριον αὐτῶν πάθος 15 ἰάσασθαι σπουδάσαντα, ὡς συνηγοροῦντα τῷ νοσήματι αὐτῶν εἰς μαρτυρίαν προβάλλονται.

Ἐγὼ μὲν, βουλόμενον τὸν λόγον κατ' αὐτῶν ὀρμῆσαι καὶ τὰς ἡνίας ἀφεῖναι ὠδίνοντα, κεφαλαιωδεστέρων τε ἄψασθαι πραγμάτων καὶ δεῖξαι ὡς οὐδὲ εἰς Χριστιανούς τελεῖν δίκαιοι 20 ἂν εἶεν οἱ οὕτως εἰς τὰς ἱεράς ἐνυβρίζοντες Γραφὰς καὶ παίζοντες ἐν οὐ παικτοῖς, ἐπέσχον μὲν ἀνάγκῃ πολλῇ, ὥσπερ ἵππον εἰς πεδῖον ὀρμῶντα τῷ χαλινῷ ἀνακρούσας, εἰς δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ θαδίσαι προὔτρεψάμην. Τί οὖν ἔφη ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ, ὁ πολυόμματος νοῦς, ὁ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀμέμπτως διοι- 25 κήσας; «Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται». Οὐκ εἶπε πᾶς τις ἐπισκοπῆς ὀρεγέσθω. Οὐ προσέταξεν, οὐκ ἐκέλευσεν, οὐκ ἐνομοθέτησεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦδει τοὺς πολλοὺς τῇ φιλαρχίᾳ μεθύοντας, καὶ ἀρετῆς μὲν μὴ ἐφιεμένους, ἀρχῆς δὲ ἀντιποιουμένους, καὶ τοὺς μὲν τῆς ἐπισκοπῆς μὴ συνορῶντας ἰδρωῶτας τε καὶ πόνους καὶ 30 κινδύνους, φροντίδας τε καὶ ἀγρουπνίας. Εἰς αὐτὸν γὰρ πᾶσαι ἐπαιώρηνται τῶν ὑπηκόων αἱ χρεῖαι. Τίνες δὲ αὐταί; Τῶν ἱερωμένων αἱ δοκιμασίαι, τῶν πεινῶντων αἱ τροφαί, τῶν διψῶντων

μελέτη τους πρόκοψαν τόσο πολύ στὸν διδασκαλικὸ λόγῳ, ὥστε νὰ ἐπιφοιτήσει σ' αὐτοὺς καὶ ἡ θεία χάρις, καὶ νὰ τοὺς βάλει στὴ γλώσσα πηγῆς πνευματικῶν λόγων; Μήπως διαπρέπουν στὴν ἐπιείκεια τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν ποτὲ ἐκτραπεῖ σὲ βρισιῆς ἐναντίον κανενός; Εἶναι ἐπίσης τόσο ἀφιλόγυροι, ὥστε καὶ αὐτὰ πού δίκαια κατέχουν νὰ τὰ μοιράζουν σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη; Μήπως εἶναι τόσο ἀνεξίκακοι, ὥστε νὰ ἀνέχονται καὶ αὐτοὺς πού τοὺς βρίζουν καὶ τοὺς κατηγοροῦν ἄδικα; Μήπως ὑπάρχουν σ' αὐτοὺς καὶ τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα περιγράφει ὁ Παῦλος χαρακτηρίζοντας τὸν ἄριστο ἐπίσκοπο; Τί εἶναι αὐτὸ πού τοὺς ξεσήκωσε σὲ τόση βακχικὴ μανία; Ἐνῶ δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι πού βρίσκονται στὴν τάξη τῶν πιστῶν (γιατὶ ἀποσιωπῶ ὅτι μὲ αὐτὰ πού κάνουν, ἐὰν γινόταν κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπρεπε, θὰ ἦταν σωστὸ νὰ ἔχουν ἀποβληθεῖ ἀπὸ αὐτήν), αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν τὰ ἀπλησίαστα, καὶ τρέφουν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους ἔρωτα τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ προβάλλουν ὡς συνήγορο τῆς ἀρρώστιας τους τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀποστόλου πού προσπάθησε νὰ θεραπεύσει τὸ ὀλέθριο πάθος τους.

Ἐγὼ βέβαια, ἐπειδὴ ὁ λόγος θέλει νὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τους, καὶ νὰ ἀφήσει τὰ χαλινάρια, καὶ νὰ καταπιαστεῖ μὲ θέματα πρωταρχικῆς σημασίας, καὶ νὰ δείξει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν αὐτοὶ πού βρίσκουν τίς ἅγιες Γραφές καὶ παίζουν μὲ αὐτὰ πού δὲν εἶναι παιχνίδι, τὸν συγκράτησα ἀπὸ μεγάλη ἀνάγκη ἀναχαιτίζοντάς τον μὲ τὸ χαλινάρι, καὶ τὸν προέτρεψα νὰ προχωρήσει στὴν ἐρμηνεία τοῦ ρητοῦ. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ θεόπνευστος ἄνδρας, ὁ νοῦς μὲ τὰ πολλὰ μάτια, πού ἄσκησε καὶ τὴν ἐξουσία αὐτὴν ἄψογα; «Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος»^{52α}. Δὲν εἶπε, ὁ καθένας νὰ ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος. Δὲν πρόσταξε, δὲν διέταξε, δὲν νομοθέτησε. Ἀλλὰ τὸ εἶπε, ἐπειδὴ γνώριζε, ὅτι οἱ πῶ πολλοὶ εἶναι μεθυσμένοι ἀπὸ φιλαρχία, καὶ τὴν ἀρετὴ βέβαια δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἐξουσία, καὶ ἐπειδὴ δὲν βλέπουν τοὺς ἰδρωτὲς καὶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τίς φροντίδες καὶ τίς ἀγρυπνίες. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν κρέμονται ὅλες οἱ ἀνάγκες τῶν πιστῶν. Καὶ ποιῆς εἶναι αὐτές; Οἱ δοκιμασίαι τῶν ἱερωμένων, οἱ τροφῆς αὐτῶν πού πεινοῦν, τὰ

52α. Α' Τιμ. 3, 1.

τὰ πόματα, τῶν γυμνῶν τὰ ἄμφια, τῶν ἀδικουμένων αἱ προστα-
 σίαι, τῶν ὀρφανίαν ὀδυρομένων αἱ κηδεμονίαι, τῶν χηρῶν ἢ
 ἀντίληψις, τῶν ἀδικούντων αἱ ἐπεξελεύσεις, τῶν παρανόμως
 ἄρχειν πειρωμένων ἔλεγχοι, τῶν ἀρρωστούντων αἱ θεραπείαι,
 5 τῶν σκανδαλισομένων ἐκ πυρώσεως αἱ ἐπανορθώσεις, τῶν ἐν
 δεσμοτηρίοις αἱ λύσεις, τῶν ἐν συμφοραῖς αἱ παραμυθίαι, τῶν
 παιόντων οἱ σωφρονισμοί.

Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα πάντα, καὶ πολλῶ τούτων πλείονα, ἄ-
 περ, ἵνα μὴ πάντα καταλέγων μηκύνω τὸν λόγον, παρέλιπον,
 10 τῆς ἐπισκοπῆς ἐχούσης τὰ ἄθλα, τινὲς ἀρχὴν καὶ ἄνεσιν καὶ
 τρυφήν αὐτὴν εἶναι ᾤοντο, καὶ μήτε τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐξετάσαν-
 τεσ, μήτε τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ἐννοήσαντες, ἐπεπήδων τῷ
 πράγματι, ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν κινδυνώδη ὁρμὴν καὶ διδά-
 σκων μὴ πράγματι ἀπλῶς ἐγχειρεῖν τοῖς πολλοῖς ἀνεφίκτω,
 15 ἔφη· «Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ». Οὐκ
 εἶπε, Πᾶς τις ὀρεγέσθω· καλῶς γὰρ ποιεῖ (τοῦτο γὰρ ἂν εἶπεν, εἴ
 γε μὴ τὸ ἔργον, ἀλλὰ τὸν ἐρῶντα ἐπαινέσαι ἠβουλήθη), ἀλλὰ,
 «καλοῦ ἔργου». Ἴνα γὰρ παρῶ, ὅτι τὸ δύσκολον καὶ δυσκατόρ-
 θωτον πράγμα, ἔργον καλοῦσιν, οὐ μόνον οἱ ἐξ ἔθνῶν σοφοί,
 20 ἀλλὰ καὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαί, λέγουσαι, «Ἄνδρα δὲ πιστὸν ἔργον
 εὐρεῖν», τὸ παρὰ πάντων νοούμενον φράσω. Ἐργον ἐστίν, ὃ
 βέλτιστε, τὸ πράγμα, οὐκ ἄνεσις φροντίς, οὐ τρυφή· λειτουργία
 ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος πατρικὴ κηδεμονία, οὐ τυ-
 ραννικὴ αὐτονομία· οἰκονομικὴ προστασία, οὐκ ἀλογοθέτητος
 25 ἐξουσία. Ἐγὼ τὸ ἔργον τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερφυῶς ἐπαινῶ, θεῖον
 γάρ, τὸν δ' ἔρωτα τὸν ἐπ' αὐτῇ οὐκ ἐπαινῶ· σφαλερὸς γάρ. Οὐ
 λέγω, Καλῶς ποιεῖ. Οὐ γὰρ χρὴ τὸν ἔρωτα τοῦτον, οὐδὲ τοὺς
 λίαν εὐδοκίμους ἐν τῇ ψυχῇ τρέφειν, ἀλλὰ παντὶ σθένει ἐξω-
 θεῖν.

30 Θέα τὸν Ἀπόστολον, ἔμπειρον ὄντα τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ
 μυρίοις ἰδρωσὶ καταρρεόμενον, καὶ τραύμασι καὶ πληγαῖς καὶ
 ἐπιβουλαῖς καὶ θανάτοις ὀμιλοῦντα, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐμπιστευ-

πιωτά αὐτῶν ποὺ διψοῦν, τῶν γυμνῶν τὰ ροῦχα, οἱ προστασίες αὐτῶν ποὺ ἀδικοῦνται, οἱ φροντίδες τῶν ὀρφανῶν ποὺ κλαῖνε, ἡ προστασία τῶν χηρῶν, οἱ διώξεις αὐτῶν ποὺ ἀδικοῦν, οἱ ἔλεγχοι αὐτῶν ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐξουσιάζουν παράνομα, οἱ θεραπείες αὐτῶν ποὺ εἶναι ἄρρωστοι, οἱ ἐπανορθώσεις αὐτῶν ποὺ σκανδαλίζονται ἀπὸ τὶς πυρπολήσεις τῶν θλίψεων, οἱ ἀπελευθερώσεις αὐτῶν ποὺ βρίσκονται στὶς φυλακές, οἱ παρηγορίες αὐτῶν ποὺ βρίσκονται σὲ συμφορές, οἱ σωφρονισμοὶ αὐτῶν ποὺ πέφτουν σὲ σφάλματα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀθλήματα, καὶ πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποῖα παρέλειψα γιὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγο, τὰ ἔχει ἡ ἐπισκοπή, καὶ μερικοὶ νόμισαν ὅτι αὕτη εἶναι ἐξουσία καὶ ἄνεση καὶ ἀπόλαυση, καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσουν οὔτε τὰ δικά τους, οὔτε καὶ νὰ σκεφθοῦν τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας, ὁρμοῦσαν σ' αὐτήν, ἀνακόπτοντας τὴν ἐπικίνδυνη ὁρμή τους καὶ διδάσκοντάς τους νὰ μὴ ἐπιδιώκουν ἓνα πρᾶγμα ποὺ γιὰ τοὺς πολλοὺς εἶναι ἀπλησίαστο, εἶπε· «Ἐὰν κάποιος ἐπιθυμεῖ ἐπισκοπή, ἐπιθυμεῖ καλὸ ἔργο». Δὲν εἶπε, «Ὁ καθένας νὰ τὴν ἐπιθυμεῖ, γιατί κάνει καλὰ (γιατὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἔλεγε, ἂν δὲν ἤθελε νὰ ἐπαινέσει τὸ ἔργο, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ τὸ ἐπιθυμεῖ), ἀλλ' εἶπε, «καλὸ ἔργο». Γιατί, γιὰ νὰ παραβλέψω, ὅτι τὸ δύσκολο καὶ δυσκολοκατόρθωτο πρᾶγμα τὸ ὀνομάζουν «ἔργο» ὄχι μόνο οἱ ἐθνικοὶ σοφοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιες Γραφές, λέγοντας, «Εἶναι δύσκολο νὰ βρεῖ κανεὶς πιστὸν ἄνδρα»⁵³, θὰ πῶ αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖται ἀπὸ ὅλους. Εἶναι δύσκολο, φίλε μου, τὸ πρᾶγμα, καὶ ὄχι ἄνεση· φροντίδα, καὶ ὄχι ἀπόλαυση· λειτούργημα ὑπεύθυνο, ὄχι ἐξουσία ἀνεξέλεκτη· πατρικὴ κηδεμονία, ὄχι τυραννικὴ αὐτονομία· οἰκονομικὴ προστασία, ὄχι ἐξουσία χωρὶς λογοδοσία. Ἐγὼ τὸ ἔργο τῆς ἐπισκοπῆς τὸ ἐπαινῶ ὡς ὑπερφυσικό, γιατί εἶναι θεϊκό, ἀλλὰ δὲν ἐπαινῶ τὴ μεγάλη ἐπιθυμία γι' αὐτήν, γιατί εἶναι ἐσφαλμένη. Δὲν λέγω, Κάνει καλὰ, γιατί δὲν πρέπει τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ νὰ τὴν τρέφουν μέσα στὴν ψυχὴ τους οὔτε οἱ πάρα πολὺ ἱκανοὶ, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀποφεύγουν μὲ κάθε δύναμη.

Πρόσεχε τὸν Ἀπόστολο ποὺ, ἐνῶ εἶχε πείρα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα, καὶ κατατρεχόταν ἀπὸ μύριους ἰδρωῖτες καὶ τραύματα καὶ πληγές καὶ σκευωρίες, καὶ ἀντιμετώπιζε θανάτους, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ, ὅσο βέβαια

53. Παροιμ. 20, 6.

θέντων αὐτῶ, τό γε αὐτοῦ μέρος, ἀπόληται, πῶς ἐκφοβεῖ καὶ
 δεδίπτεται τοὺς ἀρχοντιῶντας, ἅτε ἀπείρους τούτων τῶν ἀγωνι-
 σμάτων, καὶ πρὸς μόνην τὴν τιμὴν ὀρῶντας, καὶ μονονουχί
 κινῶν τὴν κεφαλὴν βοᾷ· Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, βλέπέτω
 5 τοὺς πόνους καὶ σκοπεῖτω, εἰ πρὸς τούτους ἀρκέσαι δύναται.
 Ὅρατω τοὺς κινδύνους (ἐπ' αὐτὸν γὰρ φράττονται ἀόρατοι καὶ
 ὄρατοὶ πολλάκις ἐχθροί), καὶ μὴ ἐννοεῖτω μόνον τὴν τιμὴν.
 Θεάσθω τοὺς θανάτους, καὶ μὴ τὴν τρυφήν. Συνοράτω τὰς ἐπι-
 βουλὰς καὶ τὰς φροντίδας, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἄνεσιν νευέτω.
 10 Ἴστω, ὅτι, εἴ τις εἰς ἐκεῖνον ἀχθείη τὸν θρόνον, χειροτονεῖται
 νομίμως ἀθλήσων, ἀλλ' οὐκ ἀκινδύνως τρυφήσων. Ὁ γὰρ τῆς
 τιμῆς μόνης ἐγκρατῆς γενόμενος καὶ τᾶλλα πάντα τὰ τῆ ἐπι-
 σκοπῆ προσήκοντα δίκαια παρεωρακῶς, ἐνταῦθα μὲν μυρίαὶς
 βληθήσεται κατηγορίαὶς, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ καθαιρεθήσεται τῆς
 15 τοιαύτης ἀξίας, ἐκεῖσε δὲ καταβηθήσεται παρὰ τῷ ἀδεκάστῳ
 κριτῆ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐκεῖνου δήματος, τῶν μὲν πεινῶντων
 βουόντων, ὅτι, Ἡμεῖς μὲν οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας ἀπελαύσαμεν
 τροφῆς, οὗτος δὲ τρυφήσας καὶ χρηματισάμενος τὰ λοιπὰ εἰς
 οἰκείας ἀνήλωσε φιλοτιμίας, τῶν δὲ γυμνῶν λεγόντων, ὅτι
 20 Ἀργαλεώτερος ἡμῖν οὗτος τοῦ χειμῶνος ἐγένετο, τῶν δὲ ἀρρω-
 στούντων, ὅτι Τοῦ νοσήματος ἡμῖν βαρύτερος ὤφθη. Καὶ τῶν
 μὲν ὀρφανῶν, Οὐκ ἀπελαύσαμεν οὐδεμιᾶς προστασίας, τῶν δὲ
 χηρῶν, Οὐκ ἐδάνεισεν ἡμῖν οὗτος παραμυθίας λόγον, τῶν δὲ
 δεσμοτῶν, Οὐκ ἐπέσταξεν ἡμῖν οὗτος συμπαθείας δάκρυον,
 25 τῶν δὲ ἐν συμφοραῖς, Οὐκ ὄρεξεν ἡμῖν οὗτος θεραπείας χεῖρα,
 καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, πάντων, ὧν ἐπίσκοπος κεχειροτόνηται,
 καταβοώντων, τί οἶει τὸν ἀδέκαστον ποιῆσαι κριτὴν; Οὐ κολά-
 σει σφοδρότερον τὸν μηδὲ τῆ τιμῆ βελτίω γενόμενον; Παντὶ μὲν
 δήπου δῆλόν ἐστιν. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῶ
 30 ἀναγνώσομαι. «Διχοτομήσει γάρ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
 ἀπίστων θήσει».

ἐξαρτόταν ἀπὸ αὐτόν, κανέννας ἀπὸ ἐκείνους πού τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ ὁ Θεός, πῶς ἐκφοβίζει καὶ φοβοῦνται αὐτούς πού φέρονονται σὰν ἄρχοντες, ἐπειδὴ εἶναι ἄπειροι αὐτῶν τῶν ἀγώνων, καὶ ἀποβλέπουν μόνο στήν τιμῆ, καὶ κουνώντας κατὰ κάποιο τρόπο τὸ κεφάλι του φωνάζει: Ἐάν κάποιος ἐπιθυμῆ ἐπισκοπή, ἃς βλέπει τοὺς κόπους, καὶ ἃς σκέπτεται, ἂν θὰ μπορέσει νὰ ἀνταποκριθεῖ σ' αὐτούς. Ἄς προσέχει τοὺς κινδύνους (γιατὶ τὸν δρόμο του τὸν κλείνουν πολλές φορές ἀόρατοι καὶ ὄρατοὶ ἐχθροί), καὶ ἃς μὴ σκέπτεται μόνο τὴν τιμῆ. Ἄς βλέπει τοὺς θανάτους, καὶ ὄχι τὴν ἀπόλαυση. Ἄς σκέπτεται στίς μηχανορραφίες καὶ τίς φροντίδες, καὶ ἃς μὴ ἔχει τὸ βλέμμα του στήν ἄνεση. Ἄς γνωρίζει, ὅτι ἐάν κάποιος ὀδηγηθεῖ σ' ἐκεῖνον τὸν θρόνο, χειροτονεῖται γιὰ νὰ ἀγωνισθεῖ νόμιμα, καὶ ὄχι νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ ἀπολαύσεις χωρὶς κίνδυνο. Γιατὶ αὐτὸς πού θὰ γίνεῖ κάτοχος μόνο τῆς τιμῆς, καὶ θὰ παραβλέψει ὅλα τὰ ἄλλα τὰ καθήκοντα πού ταιριάζουν στήν ἐπισκοπή, ἐδῶ βέβαια θὰ δεχθεῖ μύριες κατηγορίες, ὑπάρχουν μάλιστα καὶ περιπτώσεις πού θὰ καθαιρεθεῖ ἀπὸ τὴν ἐξουσία αὐτή, ἐνῶ ἐκεῖ θὰ κατηγορηθεῖ ἀπὸ τὸν ἀδέκαστο κριτὴ σ' ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ δῆμα, καθὼς ἀπὸ τὴ μιά θὰ φωνάζουν οἱ πεινασμένοι καὶ θὰ λένε, Ἐμεῖς οὔτε τὴν ἀναγκαῖα τροφή ἀπολαύσαμε, ἐνῶ αὐτὸς, ἀφοῦ ἀπήλαυσε ὅλα καὶ χρηματίσθηκε, τὰ ὑπόλοιπα τὰ ξόδεψε σὲ δικές του γενναϊοδωρίες, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ γυμνοὶ κατηγορώντας τον θὰ λένε, Αὐτὸς ἔγινε πιὸ ἀνυπόφορος γιὰ μᾶς καὶ ἀπὸ τὸν χειμῶνα, οἱ ἄρρωστοι, Σὲ μᾶς φάνηκε πιὸ βαρὺς καὶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστιά μας, τὰ ὄρφανά, Δὲν δεχθήκαμε καμμιά προστασία, οἱ χῆρες, Δὲν μᾶς δάνεισε αὐτὸς λόγο παρηγοριᾶς, οἱ φυλακισμένοι, Δὲν ἔρριξε γιὰ μᾶς αὐτὸς δάκρυ συμπάθειας, καὶ αὐτοὶ πού βρισκόνταν σὲ συμφορές Δὲν ἄπλωσε σὲ μᾶς αὐτὸς χέρι θεραπείας, καί, γιὰ νὰ συνοψίσω, ὅλοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων εἶχε χειροτονηθεῖ ἐπίσκοπος, θὰ κραυγάζουν ἐναντίον του. Τί νομίζεις ὅτι θὰ κάνει ὁ ἀδέκαστος κριτὴς; Δὲν θὰ τιμωρήσει αὐστηρότερα, αὐτὸν πού οὔτε μὲ τὴν τιμῆ ἔγινε καλύτερος; Στὸν καθένα βέβαια αὐτὸ εἶναι φανερό. Καὶ ἐάν κάποιος δὲν πιστεύει, θὰ τοῦ διαβάσω καὶ τὴν ἀπόφαση γι' αὐτόν: «Θὰ τὸν ἀποκόψει, καὶ θὰ ὀρίσει τὴ θέση του μεταξὺ τῶν ἀπίστων»^{53a}.

53a. Λουκᾶ 12, 46.

Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, μὴ παίζωμεν εἰς τὰ θεῖα. Οἱ γὰρ εἰς τὸ ἴδιον λογοθέσιον μόλις ἐπαρκέσαντες, ὅταν καὶ τοσοῦτων δῆμων καταρρήσεις κατασκεύασωμεν ἑαυτοῖς, ποῦ φανούμεθα;

ΣΙΖ.- ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

5 Περὶ φιλοχρηματίας, τὴν πάσης κακίας πηγὴν.

Οἱ μὲν τὴν ψυχὴν πρὸς ἀρετὴν ἀκονῶντες, ἅτε θείας φιλοσοφίας ὄντες αὐτοφυῆ ἀγάλματα, δι' ἀνάγκην προσομιλοῦσι τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκούμενοι, τὸν τῆς φιλοχρηματίας ὄχλον, ἅτε πάσης κακίας πηγὴν, μισοῦντες, μυρίων
10 ἀπαλλάττονται κακῶν, οἱ δὲ μόνον εἶναι σῶμα τὸν ἄνθρωπον ἀλογίστως ἠγούμενοι (ὧν ἓνα σε εἶναί τινες ἰσχυρίζονται, ἐγὼ δὲ ἀπιστῶ), τὸν ἀκόρεστον ἔρωτα τῶν χρημάτων νοσοῦντες, τῷ μηδέποτε κόρον λαμβάνειν βασανίζονται, καὶ ἐπιθυμία ἀνηνύτῳ οἰστρούμενοι, αἰεὶ τε ἐν πενίᾳ εἶναι νομίζοντες, δρῶσιν ἃ
15 δρᾶν οὐ θέμις. Χρῆ οὖν αὐτοὺς λογιζομένους, ὅτι καὶ πλοῦτος μέγιστος, ὡς πρὸς τὰς ἀμέτρους ὀρέξεις, εὐρίσκεται πενία, καὶ ὡς πρὸς τὸ τῆς φύσεως αὐταρκες, ἢ πενία πλοῦτός ἐστι, παύσασθαι τῆς τοιαύτης μανίας.

ΣΙΗ.- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

20 Παραινετικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἡδονῶν.

Πολλοὶ μὲν σε δεινῶς σφόδρα καὶ καταφορικῶς ἐκκωμωδοῦσι καὶ παρὰ πάντων πιστεύονται, ἐμοὶ δὲ τάχιστα καὶ εὐπρεπέστατα λελέξεται, ὅτι δίκαιος ἂν εἴης, κἂν ὀψὲ τῆς ἡλικίας γνῶναι, ὅτι μυρίων τιμωριῶν πρόξενοί εἰσιν αἱ περὶ τὸ σῶμα
25 ἡδοναί.

ΣΙΘ'.- ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ

Β' Βασιλειῶν, περὶ Ἀβεσσαλῶμ καὶ τοῦ τελευτήσαντος πλῆθους ἐν τῇ ὀργῇ τοῦ λοιμοῦ, ὅπηνίκα Δαβὶδ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐξηρίθμησεν.

30 Ὁ μὲν Ἀβεσσαλῶμ δίκην παρὰ τῆς θείας ἀπητήθη δίκης

Σκεπτόμενοι λοιπόν αυτά, ἄς μὴ παίζουμε μὲ τὰ θεῖα. Γιατὶ ἐμεῖς, πού μόλις θὰ ἐπαρκέσουμε γιὰ τὴ δική μας ἀπολογία, ὅταν κάνουμε καὶ τόσο πλῆθος καταστροφῶν στὸν ἑαυτὸ μας, πῶς θὰ παρουσιασθοῦμε ἐκεῖ;

217.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΣΕΡΗΝΟ

Γιὰ τὴ φιλοχρηματία, τὴν πηγὴ κάθε κακίας.

” Ἄλλοι βέβαια ἀκονίζοντας τὴν ψυχὴ τους στὴν ἀρετή, ἐπειδὴ εἶναι αὐτοφυῆ ἀγάλματα τῆς θείας φιλοσοφίας, ἀπὸ ἀνάγκη ζοῦν μὲ τὸ σῶμα καὶ ἀρκοῦνται στὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα, μισώντας τὸ πλῆθος τῆς φιλοχρηματίας, ἐπειδὴ εἶναι πηγὴ κάθε κακίας, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ μύρια κακά. ” Ἄλλοι ὅμως, πιστεύοντας ἀσυλλόγιστα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνο σῶμα (ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἰσχυρίζονται μερικοὶ ὅτι εἶσαι καὶ σύ, ἀλλ’ ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω), κυριευμένοι ἀπὸ τὸν ἀχόρταγο ἔρωτα τῶν χρημάτων, μὲ τὸ νὰ μὴ χορταίνουν ποτὲ βασανίζονται, καὶ κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἀσταμάτητη αὐτὴ μανιώδη ἐπιθυμία, νομίζοντας πάντοτε ὅτι εἶναι φτωχοί, κάνουν αὐτὰ πού δὲν πρέπει νὰ τὰ κάνουν. Πρέπει λοιπὸν αὐτοί, σκεπτόμενοι ὅτι καὶ ὁ πιὸ μέγας πλοῦτος, σὲ σύγκριση μὲ τὶς ἀμέτρητες ὀρέξεις, θεωρεῖται φτώχεια, καὶ σὲ σύγκριση πρὸς τὴν αὐτάρκεια τῆς φύσεως, ἢ φτώχεια εἶναι πλοῦτος, νὰ παύσουν αὐτὴ τους τὴ μανία.

218.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Παραινετικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῶν ἡδονῶν.

Πολλοὶ βέβαια σὲ διακωμοδοῦν πολὺ φοβερὰ καὶ μὲ σφοδρότητα, καὶ γίνονται πιστευτοὶ ἀπὸ ὅλους, ἐγὼ ὅμως πολὺ σύντομα καὶ μὲ πολὺ μεγάλη εὐπρέπεια θὰ σοῦ πῶ, ὅτι θὰ ἔπρεπε, ἔστω πρὸς τὸ τέλος τῆς ἡλικίας σου, νὰ καταλάβεις, ὅτι οἱ σχετικὲς μὲ τὸ σῶμα ἡδονὲς γίνονται πρόξενες μυρίων τιμωριῶν.

219.- ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΟ

Ἐκ τῆς Β' Βασιλειῶν. Γιὰ τὸν Ἀβεσσαλὼμ καὶ τὸ πλῆθος πού πέθανε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὀργῆς τοῦ λοιμοῦ, ὅταν ὁ Δαβὶδ ἀπαρίθμησε τὸν λαό του⁵⁴.

Ἐκ τῆς Α' Βασιλειῶν. Ὁ Ἀβεσσαλὼμ βέβαια τιμωρήθηκε ἀπὸ τὴ θεία δικαιοσύνη ἕξαι-

ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ οἰκείου πατρός, προσποιησάμενος ἀγαθὸς εἶναι δικαστῆς καὶ τοὺς ὑπηκόους διὰ ταύτης τῆς κολακείας οἰκειωσάμενος. Ἐμνάτο γὰρ ἀρχὴν, καὶ δορυφόρους συνεκρότει καὶ ὑψηλὴν τυραννίδα ἐπύργου. Οἱ δὲ συνδραμόντες καὶ 5 μονονουχὶ κατασκευάσαντες τὴν τυραννίδα (ἀπέβλεπον γὰρ τοῦ μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, τοῦ δὲ εἰς τὴν τελευτήν), δίκην, εἰ καὶ μὴ παραχρῆμα (ἐλυπήθη γὰρ ἂν ὁ Δαβὶδ, τῶν ὑπηκόων, μᾶλλον δὲ τῆς βασιλικῆς ἀξίας, ἀποστερούμενος), ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον ἀπητήθησαν. Ὁ γὰρ λοιμὸς αὐτοῦς ἐπενείματο, οὐχ ἔρπων, 10 οὐδὲ κατὰ βραχὺ προϊών, ἀλλ' ἀθρόως καὶ ἠθροδὸν ἅπαν τὸ ἔθνος καταδοσκόμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἄλλην αἰτίαν ἐπέθηκε τῇ τοιαύτῃ σφαγῇ, ἀλλ' ἡ ρίζα τῆς τιμωρίας ἐξ ἐκείνου μὲν τοῦ πταίσματος ἔφυ, μετ' οὐ πολὺ δὲ καρπὸν ἤνεγκε, τουτέστιν εἰς ἔργον ἐχώρησεν, ὅτε καὶ τὸν βασιλέα ἐπὶ τῷ παρὰ τὴν θείαν 15 γνώμην ἀριθμηῆσαι τὸν λαὸν ἐχρῆν δοῦναι δίκην. Ἐκείνων γὰρ ἀναιρουμένων, ἔργω μὲν ὑπὲρ οἰκείας, λόγῳ δὲ ὑπὲρ τῆς τοῦ βασιλέως ἁμαρτίας, καὶ αὐτὸς ἐν μεγίστῃ καθεστήκει συμφορᾷ. Ἐβούλετο γὰρ εὐκλεῶς τεθνάναι, ἢ ἀκλεῶς ζῆν, τῶν ὑπηκόων στερηθεὶς. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, ἀκουέτω αὐτοῦ λέγοντος· «Γενέ- 20 σθω ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου». Οὐ γὰρ ἄλλοι ὑπὲρ ἄλλου ἐκολάσθησαν, ὡς ἐνόμισας, ἀλλ' ἐκάστω τὸ πρόσφορον ἀπενεμήθη. Οἱ μὲν γὰρ τῆς πρὸ βραχέος γεγενημένης ἁμαρτίας, ὁ δὲ τὴν παραχρῆμα ἀπητήθη δίκην, τῆς ἀδεκάστου ψήφου καιρὸν εὐρούσης ἐπιτήδειον, ἐν ᾧ κἀκείνους καὶ 25 τοῦτον δίκην εἰπράζεται.

ΣΚ'— ΑΥΞΟΝΙΣ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ

Παραινετικὴ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν συμφοραῖς περιπεπτωκότων.

Ἡ μόνος, ἢ μάλιστα φροντίσαι δίκαιος ἂν εἴης, ὅπως, τό γε 30 σὸν μέρος, ἐπικουφισθῶσιν οἱ συμφοραῖς περιπεπτωκότες.

τίας τῆς καθαίρεσης τοῦ πατέρα του, ὁ ὁποῖος προσποιήθηκε ὅτι εἶναι καλὸς δικαστής, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν κολακεία ἀπέκτησε τὴ φιλία τῶν ὑπηκόων. Γιατὶ ἐπιδίωκε νὰ ἀποκτήσει τὴν ἐξουσία, καὶ ὀργάνωνε σωματοφύλακες, καὶ ὀχύρωνε ὑψηλὴ τυραννικὴ ἐξουσία. Ἐκεῖνοι ὅμως πού συσπειρώθηκαν μαζί του καὶ σχεδὸν κατασκεύασαν τὴν τυραννία (γιατὶ ἀπέβλεπαν ἄλλος στὴν ἐξουσία, καὶ ἄλλος στὸν θάνατο), τιμωρήθηκαν, ἂν καὶ ὄχι ἀμέσως (γιατὶ ὁ Δαβὶδ λυπήθηκε σπερούμενος τοὺς ὑπηκόους του, ἢ καλύτερα τὴ βασιλικὴ ἐξουσία), ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ λίγο τιμωρήθηκαν. Γιατὶ ἡ θανατηφόρα ἀρρώστια τοὺς ἀποδεκάτισε, ὄχι ἔρποντας, οὔτε προχωρώντας σιγά-σιγά, ἀλλὰ κατατρώγοντας ταχύτατα ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ ἄνω ὀλόκληρο τὸ ἔθνος. Ἴσως βέβαια νὰ πρόσθεσε καὶ ἄλλη δικαιολογία γιὰ τὴ σφαγὴ αὐτὴν, ἡ ρίζα ὅμως τῆς τιμωρίας φύτρωσε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ φταίξιμο, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἔφερε καρπὸ, δηλαδὴ προχώρησε στὴν ἐφαρμογὴ, ὅταν καὶ ὁ βασιλιάς ἔπρεπε νὰ τιμωρηθεῖ, ἐπειδὴ ἀπαρίθμησε τὸν λαό, παρὰ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, ἐνῶ ἐκεῖνοι σκοτώνονταν, στὴν πραγματικότητα γιὰ τὴ δικὴ τους ἁμαρτία, ἀλλὰ μὲ δικαιολογία τὴν ἁμαρτία τοῦ βασιλιᾶ, καὶ αὐτὸς βρισκόταν σὲ πάρα πολὺ μεγάλῃ συμφορᾷ. Γιατὶ ἤθελε νὰ πεθάνει ἐνδοξα, παρὰ νὰ ζεῖ ἄδοξα, ἀφοῦ ἔχασε τοὺς ὑπηκόους του. Καὶ ἂν κάποιος δὲν πιστεύει, ὡς ἀκούσει τὸν ἴδιο πού λέγει· «Ἐὰν ἄρθει τὸ χέρι σου ἐπάνω σὲ μένα καὶ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου»⁵⁵. Γιατὶ δὲν τιμωρήθηκαν ἄλλοι ἀντὶ γιὰ ἄλλους, ὅπως νόμισες, ἀλλὰ στὸν καθένα ἀποδόθηκε αὐτὸ πού τοῦ ἄξιζε. Ἐκεῖνοι δηλαδὴ τιμωρήθηκαν γιὰ τὴν ἁμαρτία πού πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχε γίνει, ἐνῶ αὐτὸς γιὰ τὴν ἁμαρτία πού εἶχε κάνει ἐκείνη τὴ στιγμή, γιατί ἡ ἀδέκαστη κρίση βρῆκε κατάλληλη εὐκαιρία, κατὰ τὴν ὁποία ἔπρεπε καὶ ἐκεῖνοι καὶ αὐτὸς νὰ τιμωρηθοῦν.

220.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΑΥΕΟΝΙΟ

Παραραινενική πρὸς ἀνακουφισὴ ἐκείνων πού ἔπασαν
σὲ συμφορές.

Ἡ μόνος, ἡ κυρίως ἐσὺ πρέπει νὰ φροντίσεις, ὥστε, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, νὰ ἀνακουφιστοῦν αὐτοὶ πού ἔχουν πέσει σὲ συμφορές.

ΣΚΑ'— ΜΑΡΩΝΙ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΩ

Προτρεπτική πρὸς κατάπαυσιν τῶν κακῶν ἔργων.

Πυνθάνομαι, ὡς πᾶσαν ὑπερβολὴν κακῶν ἐπιδεικνύμενοι, μικροτέραν τῆς βουλήσεως ἠγεῖσθε τὴν προᾶξιν, καὶ τὰ ἀτόλμη-
5 τα τολμῶντες, ἀτόλμους ἑαυτοὺς καὶ ἀνάνδρους ἠγεῖσθε, ὅτι μὴ δύνασθε πᾶσαν τὴν βούλησιν διὰ τῶν πράξεων δηλῶσαι. Εἰ τοίνυν ἀληθὴς ἡ φήμη, παύσασθε τῆς τοιαύτης προαιρέσεως, ἵνα μὴ ἀλάστορες ἢ δαίμονες ἀνθρωπόμορφοι νομισθεῖητε.

ΣΚΒ'— ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

10

Περὶ μετριοφροσύνης.

Μέτριον ἀσκεῖν χρῆ, ὃ βέλτιστοι, τὸ φρόνημα. Μέτριον δέ φημι, οὐ τὸ πρὸς τοὺς μείζους κολακευτικόν, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἐλάττους συγκαταβατικόν. Οὐ τὸ δουλοπρεπές, ἀλλὰ τὸ ἡμε-
ρον. Οὐ τὸ ὑποκρίσεως μεστόν, ἀλλὰ τὸ ἄδολον καὶ ἐλευθέριον
15 καὶ καπηλείαν μὴ ἐπιστάμενον.

ΣΚΓ'— ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Παραμηθυτική.

Οὐ μετρίως ἄδη κατὰ τὴν πόλιν, ὃ πάντα μικρὰ πρὸς σέ φθέγγασθαι. Τῆς γὰρ περιμαχίτου καὶ ποθεινοτάτης ἅπασιν
20 ἀρχῆς, νῦν, εἴπερ ποτέ, σφοδρὸν ἑαυτῆς ἔρωτα τοῖς ἀνθρώποις ἐμδαλούσης καὶ ῥαδίως ἑαυτὴν τοῖς ἐρῶσι παρεχούσης, οὐ μόνον οὐκ ὠνειροπόλησας, ἀλλ' οὐδὲ καλούμενος ὑπήκουσας, οὐδὲ προτεινομένην ἤρπασας, ἠγούμενος ἀρχὴν εἶναι μεγίστην καὶ πρέπουσαν ἀνδρὶ καλῷ καγαθῷ, τὸ ἄρχειν ἑαυτοῦ
25 δύνασθαι, τὸ τὸν λογισμὸν τῷ θυμῷ καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐπιστῆσαι. Μετὰ δὲ τοῦτο, εὖ καὶ καλῶς ἐώρακας τὴν ἀκριβοῦς ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἡσυχίαις χορεύουσαν. Πολλῆς γὰρ ἀνάγκης εἶναι εἰκότως νενόμικας τῶν μὲν ἄρχειν, ἑτέροις δὲ δουλεύειν καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάττειν, τοῖς δὲ ὑπακούειν καὶ τοὺς μὲν ἀδικεῖν,
30 τοῖς δὲ χαρίζεσθαι καὶ τοῖς μὲν ὑποκειῖσθαι, τοῖς δὲ ἐπικειῖσθαι καὶ τοὺς μὲν φοβεῖσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν μισεῖσθαι. Ἠγούμενος οὖν

221.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Προτρεπτική πρὸς κατάπαυση τῶν κακῶν ἔργων.

Μαθαίνω ὅτι, δείχνοντας κάθε ὑπερβολή κακῶν, θεωρεῖτε τὴν πράξι μῆκροτερη ἢ ὅσα θέλετε νὰ κάνετε, καὶ ἐνῶ κάνετε αὐτὰ πού εἶναι φοβερά, θεωρεῖτε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἄπολους καὶ ἄνανδρους, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖτε νὰ φανερώσετε τὴ θέλησή σας μὲ τίς πράξεις σας. Ἐὰν λοιπὸν ἡ φήμη εἶναι ἀληθινή, σταματήστε νὰ ἔχετε αὐτὰ στὸ νοῦ σας, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖτε μισμῆνοι ἢ ἀνθρωπόμορφοι δαίμονες.

222.- ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Γιὰ τὴ μετριοφροσύνη.

Πρέπει, φίλοι μου, νὰ ἔχετε τὸ φρόνημά σας μέτριο. Καὶ λέγοντας μέτριο, ἐννοῶ ὅχι νὰ εἶναι πρὸς τοὺς ἀνωτέρους κολακευτικό, ἀλλὰ νὰ εἶναι πρὸς τοὺς κατωτέρους συγκαταβατικό. "Ὅχι νὰ εἶναι δουλοπρεπές, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡμερο. "Ὅχι τὸ γεμᾶτο ὑποκρισία, ἀλλὰ τὸ ἄδολο καὶ ἐλεύθερο, καὶ πού δὲν γνωρίζει ἐκμετάλλευση.

223.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Παρηγορητική.

Δὲν ὑμνεῖσαι λίγο σ' ὅλη τὴν πόλη, σὺ πού ὅσα κι' ἂν πῶ γιὰ σένα εἶναι μικρά. Γιατὶ τὴν περιζήτητη καὶ πολυπόθητη σὲ ὅλους ἔξουσία, ἡ ὁποία τώρα, περισσότερο ἀπὸ ποτέ, ἔχει βάλει στοὺς ἀνθρώπους σφοδρὴ ἐπιθυμία γι' αὐτήν, καὶ εὐκόλα παρέχεται σὲ ὅσους τὴν ἐπιθυμοῦν, σὺ ὅχι μόνο δὲν τὴν ὀνειρεύτηκες, ἀλλ' οὔτε καὶ καλούμενος ἀπὸ αὐτὴν ὑπάκουσες, οὔτε ὅταν σοῦ προτάθηκε τὴν ἄρπαξες, πιστεύοντας ὅτι ἡ ἔξουσία εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ταιριάζει σὲ ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν, πού νὰ μπορεῖ νὰ ἐξουσιάζει τὸν ἑαυτό του, καὶ νὰ καταπαύει τὸν θυμὸ καὶ τίς ἡδονές μὲ τὸν λογισμό. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό, πολὺ καλὰ διαπίστωσης, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία βρίσκεται στοὺς τόπους ἡσυχίας, καὶ ὅχι στίς περίβλεπτες αὐτὲς ἔξουσίες. Γιατὶ δικαιολογημένα πίστευες ὅτι πρέπει ἄλλοι νὰ ἐξουσιάζουν, καὶ ἄλλοι νὰ δουλεύουν, ἄλλοι νὰ διατάζουν, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν, ἄλλοι νὰ ἀδικοῦν, καὶ ἄλλοι νὰ χαρίζονται, ἄλλοι νὰ εἶναι κατώτεροι, καὶ ἄλλοι νὰ εἶναι ἀνώτεροι, καὶ ἄλλοι νὰ φοβοῦνται, καὶ νὰ μισοῦνται

δίκην διδόντων, οὐ τιμὴν λαμβανόντων ταῦτ' εἶναι, ἐκείνην μὲν εἰκότως παρητήσω, περὶ δὲ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν τὴν σπουδὴν ἔτρεψας. Εἰ δὲ τινες τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων οὐκ ἔχοντες ὀρθήν, μᾶλλον δὲ τὸν λογισμὸν ἀπολωλεκότες, αἰτιῶνται σε, 5 μάλιστα μὲν οὐδὲ λόγου ἀξιωθῆναι ὀφείλουσιν, ἄνθρωπον αἰτιώμενοι τὸν στεφάνων ἄξιον.

Εἰ δὲ χρὴ ἀκροβολίσασθαι πρὸς αὐτούς, ἐκεῖνο εἶπέ. Ἴσως εἰσέειπεν, ὅτι εἰς τυραννίδα τὸ τῆς προότητος μετακεχώρηκεν ἀξίωμα. Εἰ μὲν γὰρ ἔχετε δεῖξαι τὴν ἀρχαίαν ποιμαν- 10 τικήν, καὶ νῦν κρατοῦσαν, μάλιστα μὲν τὸν ἥττονα ἠγησάμενον εἶναι τοῦ πράγματος καὶ ἀποφυγόντα, δίκαιοι ἂν εἴητε ἐπαινεῖν. Εἰ δὲ δυνάμενος παρητήσατο, μὴ μόνον ἀπολυέσθω τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ δίκας ἀπαιτήσθω. Εἰ δὲ εἰς τούναντίον μετακεχώρηκε, μὴ ἀπαιτήσθω. Τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν προβά- 15 των ἀπέθνησκον, νῦν δὲ τὰ πρόβατα ἀναιροῦσιν οἱ ποιμένες, οὐ τὰ σώματα σφάζοντες (ἥττον γὰρ ἦν κακόν), ἀλλὰ τὰς ψυχὰς σκανδαλίζοντες. Καὶ τότε μὲν νηστεύεις τὸ σῶμα ἐσωφρονίζον, νῦν δὲ τρυφαῖς σκιρτᾶν παρασκευάζουσι. Καὶ τότε μὲν τὰ ἑαυτῶν τοῖς δεομένοις διένεμον, νῦν δὲ τὰ τῶν πενήτων σφε- 20 τερίζονται. Καὶ τότε μὲν ἀρετὴν ἤσκουν, νῦν δὲ τοὺς ἀρετὴν ἀσκοῦντας ἐξοστρακίζουσι. Καὶ τότε μὲν τὴν ἀγνείαν ἐξεθείαζον, νῦν δὲ, ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ταῦτ' εἶπον ἐκκωμωδῶν τοὺς ἐνόχους. Οὐδὲ γὰρ πάντας αἰτιάσομαι, ἀλλὰ δεικνὺς τὸ μέσον τῆς ἀρχαίας λειτουργίας καὶ τῆς 25 νυνὶ τυραννίδος, δι' ἣν αἰτίαν οὐ στεφανοῦτε καὶ ἀνακηρύττετε τοὺς τῆς ἰσότητος ἐραστάς;

ΣΚΔ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ὑψηλοφροσύνης.

Ἄνθρωπος τις τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σεμνυνομένων ἐντυχὼν ἡμῖν, 30 σοῦ μὲν δεινὴν ἐποιεῖτο τὴν καταβολήν, φάσκων θαυμάζειν,

ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Πιστεῦοντας λοιπὸν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐκείνων ποὺ τιμωροῦνται, καὶ ὄχι ἐκείνων ποὺ παίρνουν τιμὴ, δικαιολογημένα παραιτήθηκες ἀπὸ ἐκείνην, καὶ ἔστρεψες τὸν ζῆλο σου στὴ φροντίδα τῆς ψυχῆς. Ἐὰν ὅμως κάποιοι, ποὺ δὲν ἔχουν σωστὴ κρίση τῶν πραγμάτων, καὶ μᾶλλον ἔχουν χάσει τὸν λιγισμὸ, σὲ κατηγοροῦν, πρέπει μᾶλλον οὔτε κἂν νὰ μιλοῦν, κατηγορώντας ἄνθρωπον ποὺ εἶναι ἄξιος γιὰ στεφάνια.

Καὶ ἐὰν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ λογομαχήσεις μὲ αὐτούς, πές τους ἐκεῖνο· Φαίνεται πὼς ἀγνοεῖτε, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς πραότητος μεταβλήθηκε σὲ τυραννία. Γιατί, ἂν ἔχετε νὰ μοῦ δείξετε τὴν παλιὰ ποιμαντική, καὶ αὐτὴν ποὺ κυριαρχεῖ σήμερα, θὰ ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ ἐπαινεῖτε αὐτὸν ποὺ θεώρησε ὅτι εἶναι κατώτερος τοῦ ἀξιώματος καὶ τὸ ἀπέφυγε, καὶ ἂν παραιτήθηκε ἐνῶ ἦταν ἱκανός, ὄχι μόνο νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν κατηγορία, ἀλλὰ καὶ νὰ δικαιωθεῖ. Ἐὰν ὅμως μετακινήθηκε στὸ ἀντίθετο, νὰ μὴ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν κατηγορία. Γιατὶ τότε οἱ ποιμένες πέθαιναν γιὰ νὰ σώσουν τὰ πρόβατα, ἐνῶ τώρα σκοτώνουν τὰ πρόβατα, ὄχι σφάζοντας τὰ σώματά τους (αὐτὸ θὰ ἦταν μικρότερο κακό), ἀλλὰ σκανδαλίζοντας τὶς ψυχές τους. Καὶ τότε βέβαια σωφρόνιζαν τὸ σῶμα μὲ νηστεῖες, τώρα ὅμως τὸ κάνουν νὰ χοροπηδάει μὲ τὶς ἀπολαύσεις. Τότε μοίραζαν τὰ δικά τους σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀνάγκη, ἐνῶ τώρα, ἀντίθετα, κάνουν δικά τους αὐτὰ ποὺ ἔχουν οἱ φτωχοί. Καὶ τότε βέβαια ἀσκοῦσαν τὴν ἀρετὴ, ἐνῶ τώρα ἐξοστρακίζουν αὐτούς ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ. Καὶ τότε βέβαια ἐξεθείαζαν τὴν ἀγνότητα, τώρα ὅμως, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ πῶ κάτι τὸ δυσάρεστο. Αὐτὰ ἄλλωστε τὰ εἶπα διακωμωδώντας τοὺς ἐνόχους. Γιατὶ δὲν θέλω νὰ τοὺς κατηγορήσω ὅλους, ἀλλὰ νὰ δείξω τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ ἀρχαῖο λειτούργημα καὶ στὴν σημερινὴ τυραννία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας δὲν στεφανώνετε καὶ δὲν ἀνακηρύσσετε τοὺς ἐραστές τῆς ἰσότητος.

224.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν ὑψηλοφροσύνη.

Κάποιος ἄνδρας, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ καμαρώνουν γιὰ τὴ φιλοσοφία, συναντώντας με, σὲ κατηγορήσε φοβερά, λέγοντας, ὅτι ἀπορεῖ

πῶς, μηδ' ἐξ αἵματος ἐλευθερίου φύς, τὴν ὄφρὸν ἐπαίρεις, καὶ τὸν ἀνχένα ὑψοῖς, καὶ ἐπ' ὀνύχων βαδίσεις, καὶ ἀεροβατεῖν νομίζεις, καὶ διὰ πάντων τῶν μελῶν τὴν ἀπαιδευσίαν ἐμφαίνεις, γυναικα δ' ἀρχαίαν ἐξεθείαζεν, ἧς καὶ τὸ ἐπιτάφιον ἐπί-
5 γραμμα ἀπήγγελε' λέγον,

“*Αρχεδίκη πατρὸς ἀνδρός, ἀδελφῶν τ' οὔσα τυράννων
Παίδων τ'. Οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην*”.

Ἐγὼ δὲ ἐδικαίωσα αὐτὰ ταῦτα μηνῦσαι, τάχα πως κἂν νῦν γνοιῆς σαντόν.

10

ΣΚΕ'— ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

*Περὶ τῶν ἀκόντων πάσχειν κακῶς καὶ τῶν
ἐκουσίως ἐλομένων ἀδικεῖσθαι.*

Οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἄκοντα πάσχειν κακῶς, ἀνανδρίας, τὸ δὲ ἐκουσίως ἐλέσθαι ἀδικηθῆναι, ἐπει-
15 κείας καὶ φιλοσοφίας τεκμήριον τίθενται εἶναι μέγιστον. Οἱ δὲ ἐπιστάμενοι περὶ πραγμάτων κρίνειν ὀρθῶς, μᾶλλον δὲ οἱ ταῖς ἱεραῖς πιστεύοντες Γραφαῖς, καὶ τὸν ἀκουσίως μὲν ἀδικούμενον, φιλοσόφως δὲ φέροντα, οὔτε μισθῶν οὔτε ἐπαίνων ἀποστερουῖσιν, ἐπιψηφίζοντος μάλιστα τοῦ Παύλου καὶ λέγοντος
20 «Καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα ὑπαρξίν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν». Εἰ δὲ φαίης, Τί γὰρ ποιῆσαι ἠδύνατο, ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου ἀδικούμενος; φαίην, καταδοῆσαι, κακηγορῆσαι, ἐπαράσασθαι, διασυῖραι, ἐνοχλῆσαι δικαστηρίοις ὅ
25 οὔν ταῦτα πάντα δυνάμενος, προᾶξαι μὲν, μὴ πράττων δέ, τῷ ἐκουσίως ἐλομένῳ ἀδικηθῆναι εἰκότως ἂν, εἰ καὶ μὴ συναριθμηθεῖη, ἀλλὰ γε ὑπαριθμηθεῖη. Εἰ δὲ χρῆ καὶ δεινότητι χρήσασθαι καὶ τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, τάχα ἂν ὑπερακοντίσειεν ἐκεῖνον.

56. Ἄριστοτέλους, Ρητορική, Βιβλίον 1, 9.

πῶς, ἐνῶ δὲν γεννήθηκες ἀπὸ αἷμα ἐλεύθερο, σηκώνεις τὰ φρύδια σου, καὶ τεντώνεις τὸν αὐχένα, καὶ βαδίζει πατώντας στὰ νύχια, καὶ νομίζεις ὅτι περπατᾷς στὸν ἀέρα, καὶ μὲ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός σου φανερώνεις τὴν ἀπαιδευσία σου, σὲ ἀντίθεση μάλιστα ἐξεθείαζε μιὰ ἀρχαία γυναίκα, τῆς ὁποίας ἀπήγγειλε καὶ τὸ ἐπιτάφιο ἐπίγραμμα, πού ἔλεγε·

“Καταγόμενη ἀπὸ ἄνδρα πρωτοδικαστὴ καὶ ἀπὸ ἀδέλφια καὶ παιδιὰ τυράννου, δὲν ἔφτασε σὲ ἀλαζονεία”⁵⁶.

Ἐγὼ λοιπὸν θεώρησα σωστὸ ὅτι ἔπρεπε αὐτὰ νὰ σοῦ τὰ πῶ, μήπως ἔστω καὶ τώρα γνωρίσεις τὸν ἑαυτό σου.

225.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

Γιὰ ἐκείνους πὺν κακοπαθοῦν χωρὶς τὴ θέλησή τους καὶ γιὰ ἐκείνους πὺν προτιμοῦν μὲ τὴ θέλησή τους νὰ ἀδικοῦνται.

Οἱ περισσότεροι βέβαια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νομίζουν πὺς τὸ νὰ ὑποφέρει κανεὶς εἶναι ἀπόδειξη ἀνανδρίας, ἐνῶ τὸ νὰ προτιμήσουν μὲ τὴ θέλησή τους νὰ ἀδικηθοῦν, τὸ θεωροῦν ὡς τὴ μεγαλύτερη ἀπόδειξη ἐπιείκειας καὶ φιλοσοφικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ πράγματος. Ἀντίθετα, ἐκεῖνοι πὺν γνωρίζουν νὰ κρίνουν τὰ πράγματα σωστὰ, καὶ περισσότερο ἐκεῖνοι πὺν πιστεύουν στὶς ἅγιες Γραφές, ἀκόμα καὶ αὐτὸν πὺν παρὰ τὴ θέλησή του ἀδικεῖται, ὅμως τὸ ὑπομένει μὲ καρτερία, δὲν τοῦ ἀποστεροῦν οὔτε τοὺς μισθοὺς, οὔτε τοὺς ἐπαίνους, τὴ στιγμή μάλιστα πὺν αὐτὸ τὸ ἐπικυρώνει καὶ ὁ Παῦλος πὺν λέγει· «Καὶ τὴν ἀρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων σας τὴ δεχθήκαμε μὲ χαρὰ, γνωρίζοντας ὅτι ἔχετε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας κάτι καλύτερο στοὺς οὐρανοὺς, πὺν μένει αἰώνια»⁵⁷. Ἐὰν ὅμως πεῖς· Τί θὰ μπορούσε νὰ κάνει, τὴ στιγμή πὺν ἐκεῖνος πὺν τὸν ἀδικοῦσε ἦταν δυνατώτερος; θὰ ἔλεγα, νὰ φωνάξει, νὰ τὸν κατηγορήσει, νὰ τὸν καταραστεῖ, νὰ τὸν διασύρει, νὰ τὸν σύρει στὰ δικαστήρια. Αὐτὸς λοιπὸν πὺν μπορούσε ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάνει, καὶ δὲν τὰ κάνει, δικαιολογημένα, καὶ ὅν ἀκόμα δὲν συναριθμηθεῖ, ὅπωςδὴποτε θὰ καταταγεῖ κάτω ἀπὸ ἐκεῖνον πὺν μὲ τὴ θέλησή του προτιμᾷ νὰ ἀδικηθεῖ. Ἐὰν ὅμως χρειασθεῖ νὰ χρησιμοποιήσω καὶ κάτι τὸ πιὸ τολμηρὸ καὶ νὰ μιλήσω ἀκριδέστερα, ἴσως ἀκόμα καὶ νὰ

57. Ἐβρ. 20, 34.

Τῷ μὲν γὰρ τὸ βούλεσθαι ἀδικεῖσθαι μεγίστην φέρει παραμυθίαν (οὐ γὰρ ἂν ἠδικήθη, εἴ γε μὴ ἠβουλήθη), τῷ δὲ μὴ βουληθέντι μὲν, ὑπομείναντι δέ, καὶ μηδὲν πεποιηκότι δι' ὧν ἠδύνατο ἀμύνασθαι τὸν ἀδικήσαντα, ἅτε ἐσχάτης φιλοσοφίας βάσανον
5 ἐπιδειξαμένῳ, λαμπρότερος πλακεῖη στέφανος.

ΣΚΣ':- ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠτι οὐκ ἔστιν, ἃ τις οἶεται καλῶς ἔχειν, τούτοις φάσκειν μὴ πεπεῖσθαι.

Σύμβολόν ἐστιν, ὃ θαυμάσιε, μέγιστον τοῦ πεπεῖσθαι τὸν
10 ἀκούσαντα ὁ τῶν λεχθέντων ἔπαινος. Οὐ γὰρ ἐστιν ἃ τις οἶεται καλῶς ἔχειν, τούτοις φάσκειν μὴ πεπεῖσθαι. Ὡσπερ γὰρ ὅσα κακίζομεν ἀποφεύγειν σπουδάζομεν, εἰ σωφρονοῦμεν, οὕτως ἃ θαυμάζομεν, πάντως αἰρούμεθα. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα λέγω, ἴσως οὐκ ἀγνοεῖς, ὀφείλων ἦν ἐπήνεσας συμβουλήν εἰς πέρας
15 ἀγαγεῖν.

ΣΚΖ':- ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

ᾠτι ὑπόθεσις ἐστὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ἢ τῶν παθῶν νέκρωσις.

Μὴ ἀγνόει, ὃ φίλος, ὅτι ὑπόθεσις ἐστὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ἢ
20 τῶν παθῶν νέκρωσις, ἧς οὐδὲν εὐκταιότερον οὐδ' εὐκλεέστερον γένοιτ' ἂν.

ΣΚΗ':- ΤΩ ΑΥΤΩ

Ἐπαινετική, καὶ ὅτι οὐ μονοειδῆς ἢ μάχη τοῦ πολεμίου, ἀλλὰ ποικίλη καὶ πολύτροπος.

25 Εἰ καὶ ἐπέθετό σοι ὁ κοινὸς ἀπάντων ἐχθρὸς, ὡς αὐτοδοεὶ περιεσόμενος καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς ἅπασάν σου τὴν πολιτείαν ληψόμενος, ἀλλ' αὐτός, ὡς ἐπυθόμην, ἀκοιμήτῳ σπουδῇ τὴν θείαν προβαλλόμενος συμμαχίαν, πολλοὺς μὲν αὐτῷ πόνους εἰς

τὸν ξεπεράσει ἐκεῖνον. Γιατὶ τὸ νὰ θέλει νὰ ἀδικηθεῖ, προκαλεῖ μεγάλη παρηγοριὰ (γιατὶ, ἂν δὲν τὸ ἤθελε, δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἀδικηθεῖ), γιὰ ἐκεῖνον ὅμως πού δὲν τὸ ἤθελε βέβαια, ὅμως ἀνέχθηκε τὴν ἀδικία, καὶ δὲν ἔκανε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια θὰ μπορούσε νὰ ἀντιμετωπίσει ἐκεῖνον πού τὸν ἀδίκησε, ἔπειδὴ ἐπέδειξε τὸν μεγαλύτερο βαθμὸ φιλοσοφικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ πράγματος, θὰ πλεχθεῖ λαμπρότερο στεφάνι.

226.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΜΠΡΕΤΙΟ.

“Ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, αὐτὰ πού νομίζει κανεὶς ὅτι εἶναι σωστά, νὰ λέγει ὅτι δὲν ἔχει πεισθεῖ μ’ αὐτά.

Ἐπαινος αὐτῶν πού εἰπώθηκαν, θαυμάσιε, ἀποτελεῖ πολὺ μεγάλο γνώρισμα τοῦ ὅτι αὐτὸς πού τὰ ἄκουσε πείσθηκε. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν, αὐτὰ πού νομίζει κάποιος ὅτι εἶναι σωστά, νὰ λέγει, ὅτι δὲν πείσθηκε μὲ αὐτά. Γιατὶ, ὅπως αὐτὰ πού κακίζουμε, φροντίζουμε νὰ τὰ ἀποφεύγουμε, ἐὰν εἴμαστε σώφρονες, ἔτσι αὐτὰ πού θαυμάζουμε, ὁπωσδήποτε τὰ προτιμᾶμε. Γιὰ ποιὸν λόγο τὰ λέγω αὐτά, ἴσως δὲν τὸ ἀγνοεῖς, ὅτι δηλαδή ὀφείλεις, τὴ συμβουλή πού ἐπαίνεσες, νὰ τὴν φέρεις εἰς πέρας.

227.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

“Ὅτι προϋπόθεση τῆς μακάριας ζωῆς εἶναι ἡ νέκρωση τῶν παθῶν.

Νὰ μὴ ἀγνοεῖς, φίλε μου, ὅτι προϋπόθεση τῆς μακάριας ζωῆς, εἶναι ἡ νέκρωση τῶν παθῶν, ἀπὸ τὴν ὅποια τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πρὸ ἐπιθυμητὸ καὶ ἐνδοξότερο.

228.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἐπαινετική, καὶ ὅτι ἡ μάχη τοῦ ἐχθροῦ δὲν εἶναι ἐνὸς εἶδους, ἀλλὰ πολύμορφη καὶ πολύτροπη.

Ἄν καὶ ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων σοῦ ἐπατέθηκε, γιὰ νὰ σὲ αἰχμαλωτίσει ἀμέσως, καὶ μὲ ξαφνικὴ ἐπιδρομὴ νὰ σοῦ ἀποσπάσει ὅλον τὸν κόπο τῆς ζωῆς σου, σὺ ὅμως, ὅπως ἔμαθα, προβάλλοντας μὲ ἀκοίμητο ζῆλο τὴ θεία συμμαχία, τοῦ προκάλεσες πολλοὺς κόπους στὴν

τὴν πολιορκίαν προὔξενησας, ἄπρακτα δὲ αὐτοῦ τὰ μηχανήματα καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἀπέδειξας, καὶ τὸ τρόπαιον κατ' αὐτοῦ λαμπρότερον ἔστησας. Συγχαίροντες οὖν σοι ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ τὰ ἐπινίκια ἄδοντες, παραινοῦμεν γρηγορεῖν καὶ προσέχειν σαν-
 5 τῶ. Ὁ γὰρ πολέμιος οὔτε αἰδεῖσθαι εἶδεν, οὔτε ἐρυθριᾶν ἐπίσταται, οὔτ' ἀπογινώσκει ἕως θανάτου, ἀλλ' ἀντὶ ὄπλων καὶ μηχανημάτων ἀρκούμενος τῇ οἰκείᾳ φύσει, παντὶ καιρῶ ἐπιτίθεται, οὐ τὸ ἠττησθαι ἐννοῶν, ἀλλὰ τὸ νικῆσαι ὄνειροπολῶν. Πάσῃ οὖν φυλακῇ τήρει τὴν σαντοῦ καρδίαν. Οὐ γὰρ μονοει-
 10 δῆς, ῥαδίως γὰρ ἂν ἐάλω, ποικίλη δέ τις ἐστὶ καὶ πολύτροπος ἢ πρὸς αὐτὸν μάχη. Ὅταν μὲν γὰρ διὰ σωφροσύνης ἠττηθῆ, διὰ φιλοχρηματίας πολεμεῖ. Εἰ δὲ κἀνταῦθα τρωθείη, διὰ βασικανίας ἐπιβουλεύει. Εἰ δὲ καὶ τούτων τινὰ ἴδη περιγινόμενον, τοὺς φίλους ἐξοπλίζει. Εἰ δὲ καὶ τὰς τούτων προσβολὰς ὑπομείνει,
 15 τοὺς οἰκέτας ἐκπολεμεῖ. Ὅταν δὲ μηδὲ ὑπὸ τούτων ἀλῶ, ὀλιγωρίαν ἐντίπτει. Εἰ δὲ ταύτης περιεΐη, μνησικακίαν ἐνίησι. Καὶ τί πειρῶμαι πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ φραῖσαι; Διὸ ταῦτα μὲν παρήσω, ἐκεῖνο δὲ παραινέσαιμι τῇ σῇ ἀνδρείᾳ, πάντοθεν ὀμματοῦν ἑαυτήν, ὡς πάντοθεν τοῦ πολεμίου θάλλοντος καὶ εἰς τὰ
 20 καιρία μάλιστα ἀκοντίζοντος.

ΣΚΘ'— ΛΕΟΝΤΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑβριολογίας.

Οὐκ ἀποδέχομαί σε, ἄγος πόλεως καὶ κηλῖδα Ἐκκλησίας καὶ ὑβριν ἐλευθερίας καὶ τῶν συνόντων ὀλετῆρα, καὶ τί γὰρ
 25 οὐχὶ τῶν αἰσχίστων, Ζώσιμον τὸν δοκοῦντα πρεσβύτερον, ἀποκαλοῦντα. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ σὴν γλῶτταν, καὶ ὄργανον ἀληθείας τυγχάνουσαν, οὐ χρὴ τούτοις καταρροπαίνεσθαι τοῖς λόγοις Παῦσαι τοίνυν σαντὸν ὑβρίζων. Εἰ γὰρ καὶ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα καὶ οὐδεὶς ὡς ψευδομένῳ ἐπισκῆψειεν,

πολιορκία, καὶ ἀπέδειξες ὅτι τὰ τεχνάσματά του καὶ οἱ πολιορκητικῆς μηχανές του εἶναι ἄχρηστα, καὶ ἔστησες λαμπρότερο τὸ τρόπαιο τῆς νίκης ἐναντίον του. Ἐκφράζοντας τὴ χαρὰ μου μαζί με σένα γιὰ τὴ νίκη, καὶ ψάλλοντας τὰ ἐπινίκια, σὲ συμβουλεύω νὰ μένεις ἄγρυπνος καὶ νὰ προσέχεις τὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ ὁ ἐχθρὸς οὔτε ντροπὴ γνωρίζει, οὔτε ξέρει νὰ κοκκινίζει, οὔτε ἀπογοητεύεται μέχρι θανάτου, ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ ὅπλα καὶ πολεμικὰ μηχανήματα, ἀρκούμενος στὴ φύση του, ἐπιτίθεται σὲ κάθε εὐκαιρία, χωρὶς νὰ σκέπτεται ὅτι θὰ νικηθεῖ, ἀλλὰ ὄνειροπολώντας τὴ νίκη. Μὲ κάθε λοιπὸν προφυλακτικὸ τρόπο νὰ φροντίζεις τὴν καρδιὰ σου. Γιατὶ ἡ μάχη δὲν εἶναι μᾶς μορφῆς μόνο, γιατί τότε ἡ νίκη θὰ ἦταν εὐκόλη, ἀλλ' εἶναι ποικιλόμορφη καὶ γίνεται μὲ πολλοὺς τρόπους. Ὅταν δηλαδὴ νικηθεῖ μετὰ τὴ σωφροσύνη, μᾶς πολεμᾷ μετὰ τὴν φιλοχρηματία. Καὶ ἂν καὶ ἐδῶ τραυματισθεῖ, τότε πλέκει τὶς μηχανορραφίες του μετὰ τὴ βασικανία. Ἐὰν ὅμως δεῖ κάποιον καὶ αὐτὰ νὰ τὰ νικᾷ, τότε ἐξοπλίζει τοὺς φίλους. Καὶ ἂν ὑπομείνει καὶ τὶς ἐπιθέσεις αὐτῶν, τότε ἐξωθεῖ σὲ πόλεμο ἐναντίον του τοὺς ὑπηρέτες. Ὅταν οὔτε μετὰ αὐτοὺς τὸν νικήσει, τότε γεννᾷ μέσα του ἀδιαφορία. Καὶ ἔὰν αὐτὴν τὴν δαμάσει, βάζει μέσα του μνησικακία. Ἀλλὰ γιατί προσπαθῶ νὰ σοῦ πῶ ὅλα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ; Γι' αὐτὸ, αὐτὰ βέβαια θὰ τὰ ἀφήσω, ἐκεῖνο μόνο θὰ συμβουλεύσω τὴν ἀνδρεία σου, ἀπὸ παντοῦ σὰν μετὰ μάτια νὰ προσέχει τὸν ἑαυτὸ της, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ρίχνει ἀπὸ παντοῦ τὰ βέλη του, καὶ μάλιστα ρίχνει τὰ ἀκόντιά του στὰ κατ'ἀλληλα σημεῖα.

229.- ΣΤΟΝ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴ τῆς ὑβριολογίας.

Δὲν δέχομαι νὰ ἀποκαλεῖς τὸν Σώσιμο, πού νομίζει πῶς εἶναι πρεσβύτερος, μίαισμα τῆς πόλης καὶ κηλίδα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀτίμωση τῆς ἐλευθερίας καὶ καταστροφέα τῶν ἀνθρώπων πού τὸν συναναστρέφονται, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀπὸ τὰ πιὸ αἰσχρά. Γιατὶ, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι τέτοιος, ἀλλ' ἡ δική σου γλώσσα, πού εἶναι ὄργανο τῆς ἀλήθειας, δὲν πρέπει νὰ καταλερώνεται μετὰ τέτοια λόγια. Παῦσε λοιπὸν νὰ ἀτιμάζεις τὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ, ἂν καὶ εἶναι ἀληθινὰ αὐτὰ πού λές, καὶ κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ σὲ κατηγορήσει ὅτι ψεύδεσαι, ὅμως

ἀλλὰ σὲ κόσμιον ὄντα ἄνδρα καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς κομῶντα, καὶ τὸ τῆς ἀνεξικακίας δίκαιον ἂν εἶη ἐναδρύνειν ἐγκαλλώπισμα.

ΣΛ'- ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ
Παραινετική.

5 Καιρίως ἂν τὰ γραφέντα παρὰ σοῦ ἐλέγετο τοῖς εἰς σὲ πε-
παρωνηκόσιν, εἴ γε μὴ ὠμολόγουν ἐσφάλθαι. Ὁμολογούντων
δέ, ἄωρος τούτων ἢ μνήμη τῆς ἀπὸ τοῦ καιροῦ συμμαχίας ἀμοι-
ροῦσα.

ΣΛΑ'- ΑΝΤΙΟΧΩ

10 Εἰς τό, «Οὐ φείσεται ὀφθαλμός μου ἐπὶ σέ».

Τίνος ἔνεκεν, ἔφησ, εἶπεν ἢ τῆς ἡμερότητος πηγῇ διὰ τοῦ
Ἰεζεκιήλ περὶ τῶν Ἰουδαίων, «Οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός μου,
οὐδὲ μὴ ἐλεήσω». Ἄκουε τοίνυν. Ἐπειδὴ ἐν πολλοῖς χρόνοις
ἦσαν συγγνώμης ἀμαρτάνοντες μείζονα, καὶ μήτε τοὺς τῶν
15 προφητῶν προσιέμενοι λόγους, μήτε τὰς θείας εὐεργεσίας
ἐννοοῦντες, εἰς ἀνήκεστον ἐκπεπτώκασι κακίαν, αὐτοτελῆς δὲ
κατ' αὐτῶν ἐξενήνεκτο ἀπόφασις, ὥστε παραδοθῆναι τοῖς
Βαβυλωνίοις καὶ ἔργον τῆς τῶν πολεμίων γενέσθαι δεξιᾶς, ἦδει
γὰρ αὐτῶν τὸ ἀμετανόητον. Οὐδένα οἶκτον λήψομαι, φησίν, ἐπὶ
20 τοῖς πάσχουσιν, ὃ δὴ ἐπὶ τῶν Νινευϊτῶν πεποίηκα. Ἐκεῖ μὲν
γὰρ ἢ ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὐτῶν τροπὴ τε καὶ τροπὴ καιρὸν παρέ-
σχεν ἀνακληθῆναι τοὺς κατακρίτους καὶ ἀνατραπῆναι τὴν
ἀπόφασιν, ἐνταῦθα δὲ οὐδενὸς ἐπὶ τὸ βέλτιον βλέποντος, ἀλλὰ
πάντων ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥεπόντων, ἀναγκαίως ἢ κατὰ πάντων ἐκ-
25 φέρεται ψῆφος.

ΣΛΒ'- ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

ἽΟτι πάσης ἐπέκεινα τόλμης τὸ δογματίζειν τοὺς διουῖντας
αἰσχρῶς, καὶ εἰς τὸ γεγραμμένον· «Γνωῖναι τὰς ὁδοὺς μου
ἐπιθυμοῦσιν ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποιηκός».

30 Χρὴ τὸν μέλλοντα περὶ Θεοῦ λόγον κινεῖν ταῖς ἀπὸ τῆς

58. Ἰεζ. 5, 11. 7, 8. 9, 5 κ. ἄ.

59. Ὁπ. π. 7, 11.

ἐπειδὴ σὺ εἶσαι σεμνὸς ἄνδρας καὶ στολίζεσαι μὲ πολλές ἀρετές, πρέπει νὰ καμαρώνεις καὶ μὲ τὸ κόσμημα τῆς ἀνεξικακίας.

230.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Παραινετική.

Θὰ λέγονταν στὴν κατάλληλη στιγμή αὐτὰ ποὺ γράφτηκαν ἀπὸ σένα γι' αὐτοὺς ποὺ σὲ ἔβρισαν σὰν μεθυσμένοι, ἐὰν δὲν ὁμολογοῦσαν ὅτι ἔσφαλαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁμολογοῦν, εἶναι παράκαιρη ἢ ἀνάμνηση αὐτῶν, ἐπειδὴ στερεῖται τῆ συμμαχία τῆς ἐπικαιρότητας.

231.- ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ

Στό· «Δὲν θὰ σὲ λυπηθεῖ τὸ μάτι μου ...»⁵⁸.

Γιὰ ποιὸν λόγο, ρώτησες, ἢ πηγὴ τῆς ἠπιότητος εἶπε, μέσω τοῦ Ἰεζεκιήλ, γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, «Δὲν θὰ σὲ λυπηθεῖ τὸ μάτι μου, οὔτε θὰ σὲ ἐλεήσω»⁵⁹. " Ἀκου λοιπόν. Ἐπειδὴ γιὰ πολλὰ χρόνια διέπρατταν ἁμαρτήματα μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μποροῦν νὰ συγχωρηθοῦν, καὶ οὔτε τὰ λόγια τῶν προφητῶν ἔκαμναν ἀποδεκτά, οὔτε ἀναλογίζονταν τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι ἔπεσαν σὲ ἀθεράπευτη κακία, πάρθηκε τελεσίδικη ἀπόφαση ἐναντίον τους, ὥστε νὰ παραδοθοῦν στοὺς Βαβυλωνίους καὶ νὰ γίνουν ὑποχέριτοι τῆς δύναμης τῶν ἐχθρῶν τους, ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι εἶναι ἀμετανόητοι. Δὲν θὰ δείξω, λέγει, κανένα οἶκτο, γι' αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν, πρῶγμα ποὺ ἔκανα καὶ γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς Νινευῖ. Ἐκεῖ βέβαια ἡ κλίση καὶ μεταβολὴ τους πρὸς τὸ καλύτερο ἔδωσε καιρὸ νὰ μετανοήσουν οἱ κατὰκριτοι καὶ νὰ ἀνακληθεῖ ἡ ἀπόφαση, ἐδῶ ὅμως, ἐπειδὴ κανένας δὲν ἀποβλέπει πρὸς τὸ καλύτερο, ἀλλὰ ὅλοι ρέπουν πρὸς τὰ χειρότερα, ἀναγκαστικά καὶ ἡ ἀπόφαση ἐκδίδεται γιὰ ὅλους.

232.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΠΑΥΛΟ

"Οτι ξεπερνᾶ κάθε τόλμη, τὸ νὰ δογματίζουν αὐτοὶ ποὺ ζοῦν αἰσχρά, καὶ στὸ γραμμένο· «Ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίσουν τοὺς δρόμους μου σὰν λαὸς ποὺ ἐφαρμόζει τὴ δικαιοσύνη»⁶⁰.

Πρέπει, αὐτὸς ποὺ κάνει λόγο γιὰ τὸν Θεό, νὰ λάμπει μὲ τίς

60. Ἦσ. 58, 2.

πολιτείας διαλάμπειν ἀρεταῖς. Τῷ γὰρ κακίας ἐραστῆ οὐδὲ
περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, μήτιγε αὐτοῦ κινεῖν τὴν γλῶτ-
ταν ἐπιτρέπει, ὡς ὑβριζομένων τῶν θείων νόμων, ὅταν διὰ μια-
ραῶς προφέρωνται γλώττης. «Τῷ γὰρ ἁμαρτωλῷ», φησὶν, «εἶπεν
5 ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῆ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνει-
ς τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;». Καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐ-
ου μεμφόμενος τοὺς βίου μὲν ἀρίστου μὴ ἐπιμελομένους, τὰς δὲ
οἰκονομίας αὐτοῦ αἰτιωμένους, φησὶ· «Γινῶναί μου τὰς ὁδοὺς
ἐπιθυμοῦσιν, ὡς λαὸς δικαιοσύνας πεποιηκώς, καὶ κρίσιν Θε-
10 οὔ αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλελοιπώς». Εἰ δὲ οἱ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, του-
τέστι τὰς οἰκονομίας, πολυπραγμονοῦντες, πάντολμοι ἂν εἶεν,
πῶς οὐκ ἂν ἐπέκεινα πάσης τόλμης χωροῦσιν, οἱ περὶ αὐτοῦ
τοῦ Θεοῦ μιαιφά γλώττη λόγον κινοῦντες, καὶ μάλιστα ὅταν τί
ἔστι πολυπραγμονῶσι; Χρὴ δὲ μὴ τί ἐστι περιεργάζεσθαι, ἀλλ'
15 ὅτι ἐστὶν ἰσχυρίζεσθαι. Καὶ σιωπῶ, ὅτι παρὰ Λακεδαιμονίοις,
τοῖς σκιᾶς τῶν πράξεων τοὺς λόγους εἶναι εἰκότως ὀρισαμέ-
νοις, τὸν αἰσχυρῶς βεδωκότα, οὐδὲ γνώμην ἀγαθὴν ἀποφήνα-
σθαι ἐξῆν. Εἰ τοίνυν ὀρθῶς σοι πιστεύοντι καὶ εὖ πράττοντι
ἐπιφύονται τινες πράγματά σοι παρέχοντες, μὴ ταράττου. Τοι-
20 οὔτον γὰρ τῶν φαύλων ἔθος. Ἐπτόμενοι γὰρ περιφανῶς τῷ
βίῳ, ἐπὶ τὴν ἔρευναν τοῦ Θεοῦ καταφεύγουσιν, ὡς ἐκ τούτου
πράγματα παρέξοντες τοῖς εὖ βιοῦσι καὶ τὴν παρρησίαν αὐ-
τῶν ἀποκλείουσιν. Ἐχρῆν δὲ αὐτούς, ἐννοοῦντας ὅτι οἱ περὶ
τὸ δῆλον πταίοντες, περὶ τοῦ δοκοῦντος ἀδήλου οὐκ ἂν εἶεν
25 ἀξιόπιστοι λέγοντες, πρῶτον ἑαυτῶν τὸν βίον ῥυθμίσει, καὶ
οὕτως ἐπὶ τὴν ζήτησιν παρελθεῖν τῶν ἀνεφίκτων.

ΣΛΓ'.- Τῷ ΑΥΤῷ

Ἵτι χρὴ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγων ἀληθεῖς εἶναι καὶ πιστάς.

Χρὴ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγων ἀληθεῖς εἶναι καὶ πιστάς. Ψεύ-
30 δους γὰρ οὔσης τῆς ὑποθέσεως, ἀναγκαίως καὶ τὸ συμπέρασμα
ἀσύστατον εὐρεθήσεται.

61. Ψαλμ. 49, 16.

62. Ἡσ. 58, 2.

ἀρετὲς τῆς ζωῆς του. Γιατὶ σὸν ἔραστή τῆς κακίας δὲν ἐπιτρέπει οὔτε γιὰ τὶς ἐντολές του νὰ κινεῖ τὴ γλῶσσα του, ἐπειδὴ βρίζονται οἱ θεϊκοὶ νόμοι, ὅταν προφέρονται ἀπὸ μολυσμένη γλῶσσα. Γιατὶ λέγει: «Εἶπε ὁ Θεὸς σὸν ἁμαρτωλό· Γιατὶ ἐσὺ διηγείσαι τὶς ἐντολές μου καὶ παίρνεις τὴ διαθήκη μου σὸ στόμα σου»⁶¹. Καὶ μέσω τοῦ Ἡσαΐα, κατηγοροῦντας αὐτοὺς ποὺ δὲν φροντίζουν μὲ τὴν ἀριστη ζωὴ, ἀλλὰ κατηγοροῦν τὶς δικές του ἐνέργειες γιὰ τὴ διακυβέρνηση τοῦ κόσμου, λέγει: «Ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίσουν τὶς ἐνέργειές μου, σὰν λαὸς ποὺ ἔχει ἐφαρμόσει τὶς ἐντολές μου καὶ δὲν ἔχει ἐγκαταλείψει τὴν κρίση του»⁶². Ἄν ὅμως, ἐκεῖνοι ποὺ περιεργάζονται τὶς ὁδοὺς του, δηλαδὴ τὶς ἐνέργειές του, θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀδιάντροποι, πῶς δὲν προχωροῦν πέρα ἀπὸ κάθε ἀδιάντροπιὰ αὐτοὶ ποὺ κάνουν λόγο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ μὲ μολυσμένη γλῶσσα, καὶ μάλιστα ὅταν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ τί εἶναι αὐτός, Γιατὶ πρέπει ὄχι τὸ νὰ ἐρευνοῦν τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει. Καὶ ἀποσιωπῶ, ὅτι τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ ὅποιοι ὄρισαν εὐλογα ὅτι τὰ λόγια εἶναι σκιές τῶν πράξεων, αὐτὸς ποὺ ἔζησε μὲ τρόπο αἰσχρόν, δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε καλὴ γνώμη νὰ ἐκφράσει. Ἐὰν λοιπὸν σὺ ποὺ πιστεύεις σωστὰ καὶ κάνεις εὐεργεσίες, ξεφυτρώνουν κάποιοι ποὺ σέ ἐνοχλοῦν, νὰ μὴ ταράξεις. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθεια τῶν αἰσχροῦν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ νικῶνται ὀλοφάνερα μὲ τὴ ζωὴ ποὺ κάνουν, καταφεύγουν στὴν ἐρευνα τοῦ Θεοῦ, ὥστε μὲ αὐτὸ νὰ δημιουργήσουν προβλήματα σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ὅπως πρέπει, καὶ νὰ ἀποκλείσουν τὴν παρησιία τους. Ἐπρεπε ὅμως αὐτοί, σκεπτόμενοι, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν σφάλμα σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι φανερό, δὲν μπορούν νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι ὅταν μιλοῦν γι' αὐτὸ ποὺ φαίνεται ἄγνωστο, πρῶτα νὰ διορθώσουν τὴ ζωὴ τους, καὶ μετὰ νὰ προχωρήσουν στὴν ἀναζήτηση αὐτῶν ποὺ εἶναι ἀπλησίαστα.

233.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἄν πρέπει οἱ ἀρχές τῶν λόγων νὰ εἶναι ἀληθινές καὶ πειστικές.

Πρέπει οἱ ἀρχές τῶν λόγων νὰ εἶναι ἀληθινές καὶ πειστικές. Γιατὶ, ἐὰν ἡ ὑπόθεση εἶναι ψεύτικη, κατ' ἀνάγκη καὶ τὸ συμπέρασμα θὰ βρεθεῖ νὰ εἶναι ἀστήρικτο.

ΣΛΔ'— ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ φιλαργυρίας.

Μὴ δυσχεράνης, ὧ βέλτιστε, ἐὰν ἐπαφῶ τὴν γλῶτταν τοῖς φιλαργύροις. Προᾶγμα γὰρ λέξω σαφές καὶ ἀπλοῦν καὶ μαρτυρίας μὴ δεόμενον. Τοσοῦτον γὰρ κεχείρωνται τῷ νοσήματι, ὡς μηδὲ νόσημα αὐτὸ ἠγεῖσθαι. Καθάπερ γὰρ οἱ οὐρανοπολίται, οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι, φημί, μοναχοί, οὐδὲ ἴσασι τί ἐστι πλεονεξία, οὕτως οὐδὲ οὗτοι, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐκείνοις. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ διὰ τὸ πόρρω εἶναι τοῦ πάθους ἀγνοοῦσι τὸ νόσημα, οὗτοι οὐδὲ νόσημα αὐτὸ ἠγοῦνται εἶναι. Οὕτω γὰρ παρώσατο τὴν ἀρετὴν ἢ κακία καὶ τυραννεῖ, καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιεῖ, ὡς μηδὲ κακία εἶναι νομίζεσθαι.

ΣΛΕ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ἵτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

15 Τὸ νομίζειν σε φθείρεσθαι μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, κομιδῇ γελοῖον καὶ ἠλίθιον καὶ τῷ ὄντι σαρκικοῦ ἀνθρώπου, καὶ βουλομένου μὲν μετὰ τὸν ἐνταῦθα βίον μηδὲν εἶναι, βεβαιουῦντος δὲ τὰ παρὰ πάσης ἡλικίας περὶ σοῦ τραγωδούμενα. Δυσωπῆσαι μὲν οὖν σε ὀφείλουσι καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ
20 καὶ ῥήτορες καὶ συγγραφεῖς, ὅσοι τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ἐδογματίσαν, ὧν, εἰ καὶ ἄπειρος εἶ, ὡς ἀπαίδευτος ὧν ἐν πᾶσιν, ἀλλά γε παρὰ τῶν πεπαιδευμένων μαθεῖν δίκαιος ἂν εἴης. Δυσωπήσει δὲ καὶ λογισμὸς ἀναντίρρητος Ἡ γὰρ τοῦ σώματος αἰεὶ ῥέοντος καὶ φθειρομένου ἐπιλαμβανομένη, καὶ τὸ θνητὸν
25 αὐτοῦ καὶ ῥευστὸν ἐπισφίγγουσα καὶ τὸ πίπτον ἐγείρουσα, καὶ παρέχουσα τοῖς μὲν ἀπορρέουσι τροφήν, τοῖς δὲ μαραινομένοις ἀναβλάστησιν, οὐκ ἂν δήπου καθ' ἑαυτὴν γενομένη ἀπολείπη τὴν οἰκείαν δύναμιν, δι' ἧς καὶ τὸ σῶμα συνεῖχε καὶ διέσωζεν. Εἰ δὲ μήτε τοὺς ἔξωθεν σοφοὺς δυσωπηθείης, μήτε τούτῳ τῷ
30 ἀναγκαίῳ λογισμῷ πεισθείης, ἅτε πολλῇ καὶ συγγνώμῃς μείζο-

234.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΛΥΠΙΟ

Γιὰ τὴ φιλαργυρία.

Νὰ μὴ δυσαναχετήσεις, φίλε μου, ἐὰν ἐξαπολύσω τὴ γλώσσα μου ἐναντίον τῶν φιλαργύρων. Καθόσον θὰ πῶ κάτι καθαρὸ καὶ ἀπλό, πὺ δὲν δέχεται μαρτυρία. Γιατὶ τόσο πολὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ τὸ νόσημα, ὥστε οὔτε κἂν νὰ τὸ θεωροῦν αὐτὸ νόσημα. "Ὅπως δηλαδὴ οἱ οὐρανοπολίτες, ἐννοῶ οἱ μοναχοὶ πὺ ζοῦν στὰ βουνά, δὲν ξέρουν οὔτε τί εἶναι πλεονεξία, ἔτσι οὔτε αὐτοί, ὄχι ὅμως ὅμοια μὲ αὐτούς, ἀλλὰ ἀντίθετα μ' ἐκείνους. Γιατὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸ πάθος, ἀγνοοῦν τὸ νόσημα, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν πιστεύουν οὔτε ὅτι αὐτὸ εἶναι νόσημα. Τόσο πολὺ δηλαδὴ μακριὰ ὤθησε ἡ κακία τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν τυραννεῖ, καὶ ὅλα τὰ κάνει ἄνω-κάτω, ὥστε οὔτε κἂν νὰ θεωρεῖται ὅτι εἶναι κακία.

235.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

"Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη.

Τὸ νὰ νομίζεις ὅτι ἡ ψυχὴ καταστρέφεται μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, εἶναι πολὺ γελοῖο καὶ ἡλίθιο, καὶ πραγματικὰ γνῶρισμα τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου, ὃ ὁποῖος θέλει μετὰ τὴν ἐδῶ ζωὴ του νὰ εἶναι μηδέν, καὶ ἐπιβειώνει αὐτὰ πὺ διαδίδονται γιὰ σένα ἀπὸ ὅλες τὶς ἡλικίες. Πρέπει λοιπὸν νὰ σὲ κάνουν νὰ ντρέπεσαι καὶ οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ποιητὲς καὶ οἱ ρήτορες καὶ οἱ συγγραφεῖς, αὐτοὶ πὺ δίδαξαν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους, ἂν καὶ δὲν τοὺς γνωρίζεις, ἀφοῦ εἶσαι τελείως ἀπαίδευτος, ὅμως θὰ μποροῦσες νὰ μάθεις ἀπὸ τοὺς διδαγμένους. Θὰ σὲ συνετίσει ὅμως καὶ ὁ λογισμὸς πὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρηση. Γιατὶ αὐτὴ πὺ φροντίζει γιὰ τὸ σῶμα, πὺ διαρκῶς λειώνει καὶ φθείρεται, καὶ δένει σφιχτὰ τὸ θνητὸ καὶ ρευστὸ στοιχεῖο του, καὶ σηκώνει αὐτὸ πὺ πέφτει, καὶ δίνει σ' αὐτὰ πὺ ἀπορρέουν τροφή, καὶ αὐτὰ πὺ μαραίνονται τὰ κάνει νὰ ξαναβλαστάνουν, ὅπωςδὴποτε, ὅταν βρεθεῖ μόνη τῆς, δὲν θὰ ἐγκαταλείψει τὴ δύναμή της, μὲ τὴν ὁποία καὶ τὸ σῶμα τὸ συγκρατοῦσε καὶ τὸ διέσωζε. Ἐὰν ὅμως οὔτε τοὺς μὴ χριστιανούς σοφοὺς ντρέπεσαι, οὔτε καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἀναγκαῖο συλλογισμὸ πείθεσαι, ἐπειδὴ εἶσαι βουτηγμένος μέσα σὲ πολλὴ καὶ ἀνεπίδεκτη συγγνώμης κακία, θὰ σοῦ ἀναφέρω

νι κακία δεβαπτισμένος, χρησμόν σοι θεῖον ἀναγνωσόμεθα, δι' οὗ διαρρήδην ἡ τῆς ψυχῆς ἀθανασία κηρύττεται. Τί οὖν αὐτός φησι; «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι». Μὴ τοίνυν ἐκ τῆς ὑπερβολῆς ὧν ἔδρασας κακῶν (οὐδὲν γὰρ ἄπρακτον, ὡς φασι, κατέλειψας), ἀσεβῆ δόγματα σαυτῷ δογματίζε, ἀλλὰ πιστεύων ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, καὶ ὅτι πολλάκις μὲν κἀνταῦθα, πάντως δ' ἐκεῖσε δώσεις δίκην, ὡς οὐ λησόμενος τὴν δίκην, ἀπαλλάγηθι, κἀν ὁπῆ ποτε, τῆς πονηρίας.

10

ΣΛΣ'— ΕΥΛΟΓΙΩ
Ἐπαινετική.

Ἐλίγα εἰπὼν, ὃ βούλομαι φράσω. Βοιωτοὺς τις εἰς ἀπαιδευσίαν σκῶπτων, ἔφη· “ὦ Βοιωτοί, ὡς σφόδρα ἐστὲ Βοιωτοί”. Δίκαιος δὲ τις ἀνὴρ, ἀδίκῳ πράγματι παρακαλούμενος 15 ὑπὸ Μιλησίων συμπρᾶξι, ἔφη· “ὦ Μιλήσιοι, ὡς σφόδρα ἐστὲ Μιλήσιοι”. Ἀλέξανδρος δὲ ἐρωτηθεὶς, διὰ τί λίαν τιμᾷ Ἀντίπατρον, ἔφη, “Ὅτι ἀντὶ πατρὸς μοί ἐστιν”. Ἐγὼ δὲ φράσω· ὦ Εὐλόγιε, ὡς σφόδρα εἶ Εὐλόγιος, ἐπαινεῖν ἐμὲ καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ προσηρημένος.

20

ΣΛΖ'— ΗΡΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ
Εἰς τό, «Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται δίκαιος».

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων (ὄκνῳ γὰρ εἰπεῖν πάντες, καίτοι τῆς Γραφῆς τοῦτο δοκούσης λέγειν), οὐ τῷ δικαιοσύνην ἀσπάξασθαι, ἀλλὰ τῷ τοῖς ἀδικωτέροις ἑαυτοὺς παραβάλλειν τῇ συγκρίσει τῶν χειρόνων, τὴν τῆς δικαιοσύνης φαντασίαν καρποῦνται, οὐκ αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς τὰς θείας ἐντολᾶς δοκιμάζοντες καὶ πρὸς τὸν τούτων κανόνα ῥυθμίζοντες τὸν οἰκειὸν βίον, ἀλλὰ τοῖς ῥαθυμοῦσι τῶν πέλας παραμετροῦντες τὴν ἑαυτῶν πολιτεί-

έναν θείκπ λόγο, με τόν ὁποῖο κηρύσσεται ἀπερίφραστα ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Τί λέγει λοιπόν αὐτή; «Νά μὴ φοβηθεῖτε ἀπὸ αὐτοὺς πού σκοτώνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ σκοτώσουν τὴν ψυχή»⁶³. Μὴ δογματίζεις λοιπόν γιὰ τὸν ἑαυτό σου διδασκαλίες ἀσεβεῖς, ἐπη-
ρεασμένος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν πού ἔχεις διαπράξει (γιατί, ὅπως λένε, δὲν ἄφησες τίποτε πού νὰ μὴ τὸ ἔχεις κάνει), ἀλλὰ πιστεύο-
ντας, ὅτι ἡ ψυχή εἶναι ἀθάνατη, καὶ ὅτι πολλές φορές καὶ ἐδῶ, ὅπως-
δήποτε ὅμως ἐκεῖ, θὰ τιμωρηθεῖς, γιατί δὲν θὰ ἀποφύγεις τὴν τιμω-
ρία, ἀπαλλάξου, ἔστω καὶ ἀργά, ἀπὸ τὴν κακία.

236.– ΣΤΟΝ ΕΥΛΟΓΙΟ

Ἐπαινετική.

Θὰ σοῦ πῶ με λίγα λόγια αὐτὸ πού θέλω νὰ σοῦ πῶ. Κάποιος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Βοιωτίας, εἰρωνευόμενος τὴν ἀπαιδευσία, εἶπε· “᾽Ω Βοιωτοί, πόσο ὑπερβολικὰ Βοιωτοί εἴσαστε!”. Ἐπίσης κάποιος ἄνδρας δίκαιος, τὸν ὁποῖο παρακαλοῦσαν οἱ κάτοικοι τῆς Μιλήτου νὰ πάρει μέρος σὲ μὰ ὑπόθεση ἀδίκη, εἶπε· “᾽Ω Μιλήσιοι, πόσο ὑπερ-
βολικὰ Μιλήσιοι εἴσαστε”, «Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐρωτήθηκε γιατί ἐκτιμᾷ πολὺ τὸν Ἀντίπατρο, εἶπε· “Ἐπειδὴ γιὰ μένα εἶναι στὴ θέση τοῦ πατέρα μου”. Καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ· ᾽Ω Εὐλόγιε, πόσο πολὺ Εὐλόγιος εἶσαι, με τὸ νὰ ἐπαινεῖς ἐμένα, καὶ νὰ προτιμᾷς αὐτοὺς πού εἶναι ἐναντίον μου.

237.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΗΡΩΝΑ

Στὴ ρῆση· «Κάθε ἄνδρας φαίνεται δίκαιος»⁶⁴.

Πολλοὶ ἄνθρωποι (γιατί διστάζω νὰ πῶ ὅλοι, ἂν καὶ βέβαια ἡ ἁγία Γραφή αὐτὸ φαίνεται νὰ λέγει), ὄχι ἐπειδὴ ἀσπάζονται τὴ δικαιο-
σύνη, ἀλλὰ με τὸ νὰ παραβάλλουν τοὺς ἑαυτοὺς μας με τοὺς πιὸ ἀδι-
κούς, σὲ σύγκριση με τοὺς χειρότερους, κερδίζουν τὴν ἐντύπωση τῆς δικαιο-
σύνης, ὄχι βέβαια ἐπιδοκιμάζοντας αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς θεϊκὲς ἐντολὲς καὶ ρυθμίζοντας τὴ ζωὴ τους σύμφωνα με τὸν κανόνα αὐτῶν, ἀλλὰ ἀντιπαραβάλλοντας τὴ δική τους συμπεριφορὰ με ἐκείνην τῶν συνανθρώπων τους πού εἶναι ράθυμοι. Γι' αὐτὸ καὶ εἰπώθηκε αὐτὸ τὸ

64. Παροιμ. 21, 2.

αν. Διὸ καὶ τοῦτ' ἐρρέθη, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας· «Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται ἐαυτῷ δίκαιος». Πρὸς μὲν γὰρ τὰ κατορθώματα τῶν πέλας τυφλώττει, τὰ δὲ ἐλαττώματα ὀξέως ὄρα, καὶ καθάπερ οἱ γύπες, λειμῶνας πολλάκις καὶ παραδείσους παρατρέχοντες, 5 τοῖς νεκροῖς ἐφίπτανται σώμασιν. Ἐπήγαγε γοῦν· «Κατευθύνει δὲ καρδίας ὁ Κύριος», ἢ τῶν τὴν τοιαύτην φαντασίαν δῆλονότι ἐξορισάντων, ἢ τῶν πρὸς τὰς θείας ἐντολὰς τὸν ἑαυτῶν ἰσχυρισάντων θίον, ἢ τῶν ὑπερβεβηκότων τὸ ἀνθρώποι εἶναι καὶ εἰς κρείττονα τάξιν τε καὶ ἀξίαν διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἀναδι- 10 βασθέντων, κατὰ τὸ εἰρημένον· «Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψιστοῦ πάντες».

ΣΛΗ'— ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Τί ἐστι τό, «Ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ».

15 Ἐπειδὴ τὸ μὲν λόγοις φιλοσοφεῖν ῥᾶδιον, τὸ δὲ ἔργοις δύσκολον, καὶ τὸ μὲν τὰς ἀκοὰς τέρπει, τὸ δὲ τὰς ψυχὰς παιδεύει, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς τῆς ἱερωσύνης λειτουργίαν ἐστεμμένοις βοᾷ τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας· «Ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ». Ἐπειδὴ γὰρ οἱ διὰ λόγων φιλοσοφοῦντες 20 οὐ μόνον ἐνοχλοῦσι τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν τὰ ἐναντία οἷς λέγουσι πράττουσι, κωμωδεῖσθαι ἑαυτοὺς παρασκευάζουσι, διὰ τοῦτο τὴν τῶν ἔργων ἀρετὴν τούτους ἀπαιτεῖ, τὴν τῆς ψυχῆς τῶν ἀκροατῶν ἀπτομένην. Ὡστε ἱερὸν εἶναι χρὴ τὸν ἱερωμένον. Ἱεραῖσθαι γὰρ τὸν ἀνίερρον οὐ θέμις.

25

ΣΛΘ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι χαλεπὸν ἢ κακοδοξία καὶ ἀνόνητοι τῶν ταύτη κεκρατημένων οἱ πόνοι.

Ἀνάκτησαι σαντοῦ, ᾧ βέλτιστε, τὴν ὑπόληψιν, οὐ νοσήσα-

64α. Παροιμ. 21, 2.

65. Ὅπ. π.

ὁποῖο θέλησες νὰ μάθεις· «Κάθε ἄνδρας θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του δίκαιο»⁶⁴. Γιατὶ μπροστὰ στὶς ἀρετὲς τῶν πλησίων του κλείνει τὰ μάτια του, ἐνῶ τὰ ἐλαττώματά τους τὰ βλέπει γρήγορα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ ἀρπαχτικά πουλιά, ξεπερνώντας πολλές φορὲς λειβάδια καὶ κατὰφυτους τόπους, πετοῦν πάνω ἀπὸ τὰ νεκρὰ σώματα. Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε· «Τὶς καρδιὲς ὅμως τὶς κατευθύνει ὁ Κύριος»⁶⁵ ἢ δηλαδὴ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν καρδιά τους αὐτὴ τὴ γνώμη, ἢ ἐκείνων ποὺ ρύθμισαν τὴ ζωὴ τους σύμφωνα μὲ τὶς θεϊκὲς ἐντολές, ἢ ἐκείνων ποὺ ξεπέρασαν τὴν ἀνθρώπινη φύση τους, καὶ ἀνέβηκαν στὴν ἀνώτερη τάξη καὶ ἀξία μὲ τὴν ἀριστη ζωὴ τους, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ· «Ἐγὼ εἶπα· Εἴσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»⁶⁶.

238.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΜΠΡΕΠΙΟ

Τί σημαίνει τό· «Ἱερεῖς, μιλήστε στὴν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ»⁶⁷.

Ἐπειδὴ τὸ νὰ φιλοσοφοῦμε μὲ λόγια εἶναι εὐκόλο, ἐνῶ τὸ νὰ μιᾶμε μὲ ἔργα εἶναι δύσκολο, καὶ τὸ ἕνα βέβαια εὐχαριστεῖ τὰ αὐτιά, ἐνῶ τὸ ἄλλο παιδαγωγεῖ τὶς ψυχές, γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς φωνάζει σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι στεφανωμένοι μὲ τὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης αὐτὸ ποὺ θέλησες νὰ μάθεις· «Ἱερεῖς μιλήστε στὴν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ φιλοσοφοῦν μὲ λόγια, ὄχι μόνο ἐνοχλοῦν αὐτοὺς ποὺ τους ἀκοῦνε, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ κάνουν καὶ τὰ ἀντίθετα μὲ αὐτὰ ποὺ λένε, κάνουν τοὺς ἑαυτοὺς τους νὰ διακωμωδοῦνται, γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἀρετὴ τῶν ἔργων, ἢ ὁποῖα ἀγγίζει τὴν ψυχὴ τῶν ἀκροατῶν τους. Ὡστε ὁ ἱερωμένος πρέπει νὰ εἶναι ἱερός. Γιατὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ γίνεται ἱερέας ὁ ἀνίερος.

239.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Ὅτι εἶναι φοβερὴ ἢ κακοδοξία, καὶ ἀνώφελοι οἱ κόποι αὐτῶν ποὺ ἐξουσιάζονται ἀπὸ αὐτήν.

Ξανακέρδισε, φίλε μου, τὴν καλὴ φήμη σου, ἢ ὁποῖα δὲν ἀρρώ-

66. Ψαλμ. 81, 6.

67. Ἦσ. 40, 2.

σαν καὶ διαφθαρεῖσαν καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρήσασαν (ἦττον γὰρ ἦν ἴσως κακόν), ἀλλ' εἰς κακὸδοξίαν τραπεῖσαν.

ΣΜ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

5 Ὅτι οἱ ἀξιωθέντες μείζονος τιμῆς, καὶ μείζονα
δῶσουσι δίκην.

Οἶδα μὲν, ὡς ἀγνείας ἀνάκτορον, ὅτι εἰκότως δυσχεραίνεις, Ζωσίμου τε καὶ Μαρτινιανοῦ, Μάρωνός τε καὶ Εὐσταθίου ἱεραῖσθαι δοκούντων, ἀνθρώπων πάσῃ μὲν ἀρετῇ ἀπροσίτων τε καὶ ἀβάτων, πάσῃ δὲ κακίᾳ ἱππήλατον ἑαυτοὺς κατασκευασάν-
10 των ὁδόν τε καὶ χῶρον. Ἀλλ' εὖ εἰδέναι ὀφείλεις, ὅτι ὅσω μείζο-
νος ἠξιώθησαν τιμῆς, τοσούτῳ καὶ μείζονα δῶσουσι δίκην, ὅτι
μηδὲ τῇ εὐεργεσίᾳ βελτίους ἐγένοντο.

ΣΜΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

15 Ὅτι, εἴ τι εὐδόκιμον λέγομεν, τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν λογι-
στέον, τῷ καὶ ἰδιώτας διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων
ὠφέλειαν πολλάκις σοφίζοντι.

Αὐτὸς μὲν ἴσως πολλῶν τε λόγων καὶ νοημάτων ἔχειν με-
νομίξεις παρασκευήν, ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. Εἰ δέ
τι λεχθείη εὐδόκιμον, τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν λογιστέον, τῷ καὶ
20 ἰδιώτας διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν πολλάκις σοφίζοντι.

ΣΜΒ'— ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Ὅτι χρή τὴν μὲν ἀρετὴν ἀσπαστὴν εἶναι, καὶ πάντες ψέ-
γωσιν, τὴν δὲ κακίαν φευκτὴν, καὶ πάντες οἱ τῶν κακῶν
ἐρασταὶ αὐτὴν ἀνακηρύττωσιν.

25 Εἰ καὶ τῷ δεινὸς εἶναι προλαβὼν τὴν ἀπολογίαν διέσυρας
γεγραφώς, εἰπέ πάλιν, ὅτι τῷ δόγματι οὐ λυμαίνεται ἢ ὑπερ-
φυῆς Μαρτινιανοῦ καὶ Ζωσίμου, Μάρωνός τε καὶ Εὐσταθίου
κακία, ὧν ὁ βίος λοιπὸν σκηνοβατεῖται, ἀδοξίαν καὶ καμφοδίαν
τῇ ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ προστριβόμενος, ἀλλ' ἔγωγε οὐκ ἂν ἀπο-

στησε καὶ διαφθάρθηκε καὶ χάθηκε (γιατὶ θὰ ἦταν ἴσως μικρότερο τὸ κακό), ἀλλὰ μεταβλήθηκε σὲ κακοδοξία.

240.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

“Οτι ἐκεῖνοι ποὺ ἀξιώθηκαν μεγαλύτερης τιμῆς, θὰ ὑποστοῦν καὶ μεγαλύτερη τιμωρία.

Γνωρίζω βέβαια, ναὲ τῆς ἀγνότητος, ὅτι δικαιολογημένα δυσανασχετεῖς, ἐπειδὴ ὁ Ζώσιμος καὶ ὁ Μαρτινιανός, ὁ Μάρωνας καὶ ὁ Εὐσταθίος, ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι ἱερεῖς, ἄνθρωποι ποὺ ἔκαναν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς δρόμους καὶ χώρους ἀπλησίαστους καὶ ἀδιάβατους σὲ κάθε ἀρετῇ, καί, ἀντίθετα, κατάλληλους γιὰ τὴν εἰσχώρηση κάθε κακίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ξέρεις καλά, ὅτι ὅσο πὺρ μεγαλύτερη εἶναι ἡ τιμὴ τὴν ὁποία ἀξιώθηκαν, τόσο μεγαλύτερη θὰ εἶναι καὶ ἡ τιμωρία τους, ἐπειδὴ οὔτε μὲ τὴν εὐεργεσία ἔγιναν αἵτιοι.

241.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι, ἐὰν λέμε κάτι τὸ πετυχημένο, πρέπει νὰ ἀποδίδουμε τὴν αἰτία στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος πολλές φορές πρὸς ὠφέλεια τῶν ἀκροατῶν κάνει σοφοὺς ἀκόμα καὶ τοὺς ἀγροίκους.

Σὺ βέβαια ἴσως νομίζεις ὅτι εἶμαι προετοιμασμένος γιὰ πολλοὺς λόγους καὶ σκέψεις, ἐγὼ ὅμως γνωρίζω καλά, ὅτι δὲν γνωρίζω τίποτε. Ἐὰν ὅμως λεχθεῖ κάτι τὸ πετυχημένο, νὰ ἀποδίδεις τὴν αἰτία στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἀκόμα καὶ τοὺς ἀγροίκους πολλές φορές τοὺς κάνει σοφοὺς πρὸς ὠφέλεια ἐκείνων ποὺ τοὺς ἀκοῦν.

242.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΑ

“Οτι πρέπει ἡ ἀρετῇ νὰ γίνεται ἀποδεκτὴ, κι’ ἂν ἀκόμα ὅλοι τὴν ψέγουν, ἐνῶ ἡ κακία νὰ ἀποφεύγεται, κι’ ἂν ἀκόμα τὴν ἐπαινοῦν ὅλοι οἱ ἔραστὲς τῶν κακῶν.

“Αν καί, ἐπειδὴ εἶσαι παμπόνηρος, προλαβαίνοντας διέσυρες τὴν ἀπολογία, γράφοντάς μου, Πές μου πάλι, ὅτι δὲν βλάπτει τὴ διδασκαλία ἡ πελώρια κακία τοῦ Μαρτινιανοῦ, τοῦ Ζωσίμου, τοῦ Μάρωνα καὶ τοῦ Εὐσταθίου, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ διακωμωδεῖται στὰ θέατρα, προκαλώντας δυσφήμιση καὶ γελοιοποίηση στὴν ἱερώτατη θρη-

σταίην τῆς ἀληθείας, ἀλλ' αὐτῇ πρὸς ἀπολογίαὺν χρησαίμην. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔχων ὅτι καὶ μέμψοιο τὴν θειοτάτην θρησκείαν, εἷς τινὰς τῶν ἱερωμένων ἔτρεψας τὴν κατηγορίαν, εὐφώρατος σοι ἢ σκαιωρία γέγονεν ὑπὸ πάντων τῶν συνέσεως οὐκ
 5 ἀμοιρούντων, τῶν τὴν μὲν θείαν ὑπερεπαινεσάντων πολιτείαν, τὴν δὲ κατηγορίαν εἰς ἐκείνους τρεψάντων. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῆς φιλονεικίας ἀποσταίης, ἀποδείξῃ τὰ εἰρημένα. Τί γὰρ ἄτοπόν φαμεν, λέγοντες ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα βασανίζεσθαι χρή, καὶ εἰ μὲν καλὸν φωραθείη, ἀσπαστέον, κἄν τινες τῶν δοκούντων αὐ-
 10 τὸ μετιέναι εἰς αὐτὸν τῆς κακίας τὸν πυθμένα κατέπεσον, εἰ δ' αἰσχρὸν, φευκτέον, κἄν τινες τῶν δοκούντων αὐτῷ προσκεκλίσθαι εἰς αὐτὴν τῆς ἀρετῆς δοκοῖεν ἐληλακέναι τὴν κορυφήν; Χρὴ γὰρ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀσπαστὴν εἶναι, κἄν πάντες ψέγωσιν οἱ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων οὐκ ἔχοντες ὀρθήν, τὴν δὲ κακίαν
 15 φευκτὴν, κἄν πάντες οἱ τῶν κακῶν ἐρασταὶ αὐτὴν ἀνακηρύττωσιν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν νοσοῦντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαινόντων χρή λαμβάνειν τὰς περὶ τῶν πραγμάτων ψήφους. Εἰ γὰρ τοῖς νοσοῦσι ἐψόμεθα, καὶ φιλοσοφίας καταγνωσόμεθα.

ΣΜΓ'— ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ

20 Εἰς τό, «Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη».

Σὺ μὲν οὖν οὐ κατὰ λόγον ἔφησ εἰρησθαι τό, «Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη», ἐγὼ δὲ οὐ μόνον κατὰ λόγον, ἀλλὰ καὶ θαυμασίως αὐτὸ γεγράφθαι φημί, καὶ
 25 ὅπως ἄκουε. Ἡ γυνὴ παρὰ τὴν γονὴν εἴρηται. Αὕτη γοῦν κληθήσεται γυνή, τουτέστι γονίμη, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, τοῦ μέλλοντος γόνιμον ποιεῖν, ἐλήφθη. Τὴν γὰρ παρθένον ὁ ἀνήρ συναπτόμενος, γυναῖκα, τουτέστι γόνιμον ποιεῖ. Διὸ καὶ παρ' Ἀθηναίοις ἢ συνάφεια ἢ κατὰ νόμον, ἐπ' ἀρότρῳ παίδων ἐλέ-
 30 γετο γίνεσθαι, καὶ γονεῖς οἱ τεκόντες καλοῦνται. Τοὺς γὰρ λέ-

σκεία, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ θὰ τὴν χρησιμοποιήσω γιὰ νὰ ἀπολογηθῶ. Ἐπειδὴ δηλαδή, μὴ μπορώντας νὰ κατηγορήσεις γιὰ τίποτε τὴ θεϊκώτατη θρησκεία, ἔστρεψες τὴν κατηγορία σὲ μερικοὺς ἱερωμένους, ἢ σκευωρία σου ἔγινε τελείως ἀντιληπτὴ ἀπὸ ὄλους ἐκείνους ποὺ δὲν τοὺς λείπει ἡ σύνεση, οἱ ὅποιοι τὴν θεϊκὴ βέβαια συμπεριφορὰ τὴν ἐπαίνεσαν πάρα πολύ, τὴν κατηγορία ὅμως τὴν ἔστρεψαν σ' ἐκείνους. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σὺ παραιτηθεῖς ἀπὸ τὴ φιλονεικία, θὰ ἀποδείξεις αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ. Τί δηλαδή παράλογο λέμε, ὑποστηρίζοντας ὅτι πρέπει αὐτὸ τὸ θέμα νὰ ἐρευνηθεῖ, καὶ ἂν φυσικὰ ἀποδειχθεῖ καλὸ, νὰ τὸ ἀποδεχθοῦμε, ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι τὸ ἀσκοῦν, ἔπασαν στὸν πυθμένα τῆς κακίας, ἔὰν ὅμως εἶναι αἰσχρὸ, νὰ τὸ ἀποφεύγουμε, ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν ὅτι εἶναι ἀφοσιωμένοι σ' αὐτό, φαίνονται ὅτι ἔχουν φτάσει στὴν κορυφὴ τῆς ἀρετῆς, Γιατὶ πρέπει ἡ ἀρετὴ νὰ εἶναι ἀποδεκτὴ, ἔστω καὶ ἂν ὅλοι, ὅσοι δὲν ἔχουν σωστὴ τὴν κρίση τῶν πραγμάτων, τὴν κατηγοροῦν, ἐνῶ ἡ κακία νὰ ἀποφεύγεται, ἔστω καὶ ἂν ὅλοι, ὅσοι εἶναι ἐραστές τῶν κακῶν, τὴν ἀνακηρύττουν. Καθόσον πρέπει νὰ διαμορφώνουμε γνώμη γιὰ τὰ πράγματα ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ὑγιεῖς. Γιατί, ἂν ἀκολουθήσουμε τοὺς ἀρρώστους, θὰ κατηγορήσουμε καὶ τὴ φιλοσοφία.

243.- ΣΤΟΝ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Στὸ χωρίο· «Αὐτὴ θὰ ὀνομασθεῖ γυναίκα, ἔπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της»⁶⁸.

Σὺ βέβαια εἶπες, ὅτι ὁ λόγος, «Αὐτὴ θὰ ὀνομασθεῖ γυναίκα, ἔπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της», δὲν εἰπώθηκε αἰτιολογημένα, ἐγὼ ὅμως λέγω, ὅτι ὄχι μόνο αἰτιολογημένα, ἀλλὰ καὶ γράφθηκε μὲ τρόπο θαυμάσιο, καὶ ἄκουσε μὲ ποιὸν τρόπο. Ἡ γυνὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν γονή. Αὐτὴ λοιπὸν θὰ ὀνομασθεῖ γυνή, δηλαδή γόνιμη, ἔπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ὁ ὅποιος ἐπρόκειτο νὰ τὴν κάνει γόνιμη. Γιατὶ ὁ ἄνδρας, ὅταν ἐνώνεται μὲ παρθένο, τὴν κάνει γυναίκα, δηλαδή γόνιμη. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ σύμφωνη μὲ τὸν νόμο ἔνωση λεγόταν, ὅτι γίνεται ὄργανο γιὰ τὴν παραγωγὴ παιδιῶν, καὶ αὐτοὶ

68. Γεν. 2, 23.

γοντας παρὰ τὰ γυῖα, τουτέστι τὰ μέλη, εἰρῆσθαι, οὐδὲ λόγου ἀξιώτεον. Τῷ μὲν γὰρ μέλει καὶ μέρει τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ἀντιδιαστέλλεται, τῇ δὲ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ, τουτέστι τῷ σπείροντι γεωργῶ καὶ ἀνορύττοντι τὴν γυναικείαν χώραν, παρ' ὃ καὶ ἀνὴρ, 5 ὡς οἶμαι, λέγεται. Τὸ γὰρ ἄνθρωπος κοινὸν αὐτοῖς ἐστὶν ὄνομα ἢ σπειρομένη γῆ, καὶ διὰ τοῦτο γόνιμος γινομένη. Τῶν «πρὸς τι» γὰρ ἠγοῦμαι καὶ τοῦτ' εἶναι. Ἐμα γὰρ εἶποις ἄνδρα, καὶ γυνὴ τῇ ἐννοίᾳ συνεισέρχεται, ὡς καὶ πατὴρ ῥηθέντος, ὁ παῖς συνυπακούεται, καὶ δεσπότης λεχθέντος, ὁ δούλος συνεπινοεῖται.

10

ΣΜΔ'— ΔΙΟΣΚΟΡΩ

Χρὴ μὴ μόνον ὑπὲρ ὧν εὐεργετούμεθα χάριν εἰδέναί, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν κωλυόμεθα ἀδικεῖν.

Χρὴ μὴ μόνον ὑπὲρ ὧν εὐηργετήθη χάριν εἰδέναί, ἀλλὰ 15 καὶ ὑπὲρ ὧν κωλύη ἀδικεῖν. Καὶ τοῦτο γάρ, εἰ καὶ παράδοξόν σοι φαίνεται, εὐεργεσίας εἶδος μέγιστον τυγχάνει.

ΣΜΕ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς τῶν Πηλουσιωτῶν πόλεως, τῆς ὀλοφυρμῶν ἀξίας.

Εἰκότως, ὃ θαυμάσιε, τὴν Πηλουσιωτῶν νῦν καταθρηνεῖς 20 πόλιν, καίτοι πρότερον μακαρίσας. Ὅτε μὲν γάρ, οἷα δὴ μήτηρ ἐπ' ἀριστοτόκοις παιδὸς ὠδίσι, τῇ τοῦ ἀοιδίμου Ἀμμωνίου, τοῦ ὄντως ἐπισκόπου, προστασίᾳ ἐνηθρύνετο, εἰκότως ἐμακαρίζετο, ἅτε δὴ καὶ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀνάπλεως οὖσα, ὅτε δὲ μιᾶν καὶ ξένον ἀνθρωπόμορφον θηρίον τὴν 25 οἰκονομίαν αὐτῆς ἐνεχειρίσθη καὶ εἰς ἐσχάτην ἐρημίαν κατηνέχθη, εἰκότως ὀλοφυρμῶν ἐστὶν ἀξία. Ἐπ' ἐκείνου μὲν γάρ, ὥσπερ αἰ τὴν βασιλίδα τοῦ σμήνου ἐν εὐδρόσοις λειμῶνων ἀνθεσι περιζάνουσι μέλιττα, οὕτω πάντες αὐτὸν περιεῖπον καὶ περὶ αὐτὸν ἐχόρευον. Ὅντως γὰρ ἦν καὶ τὴν ὀμιλίαν καὶ τὴν

πού τὰ γένησαν λέγονται γονεῖς. Γιατὶ αὐτοὶ πού λένε ὅτι ὀνομάσθη-
κε ἀπὸ τὰ γυῖα, δηλαδή τὰ μέλη, δὲν ἀξίζει κἂν νὰ λέγεται. Γιατὶ τὸ
μέλος καὶ τὸ μέρος λέγεται κατ' ἀντιδιαστολή πρὸς τὸ ὅλο καὶ τὸ
σύνολο, ἐνῶ στὴ γυναίκα ἀντιδαστέλλεται ὁ ἄνδρας, δηλαδή ὁ γεωρ-
γὸς πού σπέρνει καὶ ὀργώνει τὸ γυναικεῖο χωράφι, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὀνο-
μάζεται, ὅπως νομίζω, καὶ ἄνδρας. Γιατὶ τὸ ὄνομα “ἄνθρωπος” εἶναι
κοινὸ γι' αὐτούς. Ἡ γυναίκα εἶναι σπειρόμενη γῆ, καὶ γι' αὐτὸ γίνεται
γόνιμη. Γιατὶ νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ “πρὸς τι”. Γιατὶ μόλις
πεῖς ἄνδρας, συνυπακούεται καὶ ἡ ἔννοια τῆς γυναίκας. “Ὅπως καὶ
ὅταν λεχθεῖ τὸ ὄνομα “πατέρα”, συνυπακούεται τὸ παιδί, καὶ ὅταν
λεχθεῖ τὸ “δεσπότης”, ὑπνοεῖται μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ ὁ δοῦλος.

244.- ΣΤΟΝ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ ὄχι μόνο γιὰ τὶς εὐερ-
γεσίες πού δεχόμαστε, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἀδικίες πού
ἐμποδιζόμαστε νὰ κάνουμε.

Πρέπει νὰ εὐχαριστεῖς τὸν Θεὸ ὄχι μόνο γιὰ τὶς εὐεργεσίες πού
δέχθηκες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἀδικίες πού ἐμποδίζεσαι νὰ κάνεις. Γιατὶ
κι' αὐτό, ἂν καὶ σοῦ φαίνεται παράξενο, εἶναι πάρα πολὺ μεγάλο
εἶδος εὐεργεσίας.

245.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν πόλη τῶν Πηλουσιωτῶν, τὴν ἀξία γιὰ θρήνους.

Δικαιολογημένα, θαυμάσιε, θρηνεῖς τώρα τὴν πόλη τῶν Πηλου-
σιωτῶν, ἂν καὶ παλαιότερα τὴν μακάρισες. Γιατὶ ὅταν τότε, βρισκόμε-
νη κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ ἀείμνηστου Ἀμμωνίου, τοῦ πραγμα-
τικοῦ ἐπισκόπου, καμάρωνε, ὅπως ἡ μητέρα γιὰ τοὺς πόνους τοῦ
τοκετοῦ ἄριστων παιδιῶν, δικαιολογημένα μακαριζόταν, ἐπειδὴ ἦταν
γεμάτη ἀπὸ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως πού
ἀνέλαβε τὴ διοίκησή της κάποιο μαρὸ καὶ παράξενο καὶ ἀνθρωπό-
μορφο τέρας καὶ ἐξέπεσε σὲ ἔσχατη ἐρημία, δικαιολογημένα εἶναι
ἀξία θρήνων. Γιατὶ ὅσο ἐκεῖνος ἦταν ἐπίσκοπος, ὅπως οἱ μέλισσες
περιτριγυρίζουν τὴ βασίλισσα τοῦ σμήνους μέσα σὲ ὀλόδροσα ἄνθη
λιβαδιῶν, ἔτσι ὅλοι τὸν φρόντιζαν καὶ χόρευαν γύρω ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ

φωνήν μελισταγῆς καὶ χειρωτικὸν ἐκέκτητο θέλγητρον. Ἐπὶ δὲ
 τούτου, ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἶπειν, οἱ ὑπολειφθέντες
 τὸ πανηγυρικὸν ἀμείψαντες σχῆμα, καταθρηνοῦσι τὰς σφῶν
 συμφοράς. Τὸ δὲ αἷτιον, ὡς φασι, τουτέστι τὸ ἐπ' ἐκείνου μὲν τὸ
 5 θεῖον θυσιαστήριον τῆς προσηκούσης τυγχάνειν ἀγιοτείας, ἱε-
 ρέων αὐτὸ περιεπόντων εὐαγῶν, ἐπὶ δὲ τούτου, τοὺς μὲν ἐναγεῖς
 ἐγκρίνεσθαι, τοὺς σπουδαίους δ' ἀπελαύνεσθαι. Ὡς τῶν ἀναγ-
 καίων τοιγαροῦν ἐρραθυμημένων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα διέφθαρ-
 ται. Τῶν γὰρ ἀδυνάτων ὑπὸ μαρῶν ἀνθρώπων πατουμένων,
 10 ἄδατος καὶ ἡ πόλις εἰκότως γεγένηται. Μὴ τοίνυν, ὧ ἱερὰ κεφα-
 λή, καταθρήνει μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ εὐχου, ὅπως εἰς τὴν ἀρ-
 χαίαν ἀρετὴν τε καὶ εὐημερίαν ἀναδράμοι.

ΣΜΣ'— ΠΕΤΡΩ

Περὶ εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, καὶ ὅτι εἰρήνη ὄντως ἐκεί-
 15 νη ἐστίν, ἢ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμννομένη.

Ἡ εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ συγκεκριμένη θεῖόν ἐστι χρῆμα.
 Εἰ δὲ θατέρα ἄνευ τῆς ἑτέρας εἶη, λυμαίνεται τῷ τῆς ἀρετῆς
 κάλλει. Ἔστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ
 λύκοις, τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν
 20 προβάτων, ἀλλ' οὐκ ἂν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην, τὴν τῇ δι-
 καιοσύνῃ μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ' αὐτῇ συνέλθοι, ὄντως εἰρήνη
 κεκλήσεται. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη· «Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην
 ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν». Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ
 τὴν τῇ κακίᾳ σενεξυγμένην ἀποκηρύττει, ἀλλαχοῦ φησιν· «Εἰ-
 25 ρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκείνη ἐστίν, ἢ
 τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμννομένη.

ΣΜΖ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι χρὴ μετὰ παρρησίας, θρασύτητος ἀπηλλαγμένης καὶ
 προσηνεῖα κεκραμένης, ἀνύειν τὰ πρόποντα.

30 Μὴ φοβοῦ, ὧ μισοπονηρίας ἱερὸν τέμενος, τοὺς ἐλέγχειν

πραγματικά και στην όμιλία και στη φωνή του ἦταν μελιστάλακτος, και εἶχε γοητεία πού σέ σκλάβωνε. Ἐνῶ κατὰ τήν ἐπισκοπή αὐτοῦ, ἀλλά δέν θέλω νά πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο, αὐτοὶ πού ἀπέμειναν, ἀλλάζοντας τήν πανηγυρική ἐμφάνιση, καταθρηνοῦν τὶς συμφορές τους. Καί τὸ αἶτιο εἶναι, ὅπως λένε, τὸ ὅτι, ἐνῶ κατὰ τήν ἐπισκοπή ἐκείνου τὸ ἱερὸ θυσιαστήριο εἶχε τὴν ἱερότητα πού ἔπρεπε, ἐπειδὴ τὸ φρόντιζαν ἱερεῖς ἄμεμπτοι, ἀντίθετα κατὰ τήν ἐπισκοπή αὐτοῦ οἱ μολυσμένοι ἐγκρίνονται, καὶ οἱ ἐξαίρετοι διώχονται. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀναγκαῖοι ἔχουν γίνει ράθυμοι, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔχουν διαφθαρεῖ. Καθὼς δηλαδή καταπατοῦνται οἱ ἀδύνατοι ἀπὸ μαρούς ἀνθρώπους, κατὰ φυσικὸ λόγο καὶ ἡ πόλη ἔγινε ἀπλησίαστη στοὺς πολλούς. Νά μὴ θρηνεῖς λοιπὸν αὐτὴν μόνο, ἱερὴ κεφαλὴ, ἀλλὰ καὶ νά προσεύχεσαι νά ἐπανέλθει στήν παλιὰ ἀρετὴ καὶ εὐημερία.

246.- ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ δικαιοσύνη, καὶ ὅτι πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ἐκείνη πού στολίζεται μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν εὐσέβεια.

Ἡ εἰρήνη ἀναμιγμένη μὲ τὴ δικαιοσύνη εἶναι προᾶγμα θεϊκό. Ἐὰν ὅμως ἡ καθεμιὰ εἶναι χωρὶς τὴν ἄλλη, καταστρέφει τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ εἰρήνη ὑπάρχει καὶ στοὺς ληστὲς μεταξύ τους καὶ στοὺς λύκους, στοὺς πρώτους γιὰ τὴ βλάβη τῶν ἀνθρώπων, καὶ στοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ἐξολόθρευση τῶν προβάτων, ἀλλὰ δέν θὰ μπορούσα νά τὴν ὀνομάσω εἰρήνη, αὐτὴν πού δέν στολίζεται μὲ τὴ δικαιοσύνη. Ἐὰν ὅμως ἔνωθεῖ μὲ αὐτὴν, τότε θὰ ὀνομασθεῖ πραγματικὰ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «Δέν ἦρθα νά φέρω εἰρήνη στὴ γῆ, ἀλλὰ μάχαιρα»⁶⁹. «Ὅτι βέβαια δέν ἀποκηρύττει κάθε εἰρήνη, ἀλλ' ἐκείνην πού εἶναι συνενωμένη μὲ τὴν κακία, τὸ λέγει ἄλλοῦ· «Σᾶς δίνω τὴ δική μου εἰρήνη»⁷⁰. Γιατὶ εἰρήνη πραγματικὰ εἶναι ἐκείνη πού κοσμεῖται μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν εὐσέβεια.

247.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Ὅτι πρέπει μὲ παρηγοσία, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ θρασύτητα καὶ ἀναμιγμένη μὲ πραότητα, νά ἐκτελοῦμε τὰ πρόποντα.

Νά μὴ φοβᾶσαι, ἱερέ νὰ ἐ τοῦ μίσους τῆς κακίας, ἐκείνους πού

μὲν ἀδυνατοῦντας, ἐλέγχεσθαι δὲ παραιτουμένους, ἀλλὰ τὴν παρρησίαν θρασύτητος μὲν ἀπηλλαγμένην, προσηνεΐα δὲ κεκραμένην ἐπιδεικνύμενος, προσδόκα ἀνύειν τὰ πρόποντα. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀνύσειας, ὡς γέγραφας, καὶ Εὐσέβιος καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ
5 οὐ δεόντως χειροτονηθέντες, ἀντὶ τοῦ ἀμείβεσθαι, κακηγοροῦσι, μὴ ὀλιγώρει. Ὁ γὰρ ἀκοίμητος καὶ παντεπόπτης ὀφθαλμός, ὁ μισοπόνηρος καὶ φιλόγαθος, σὲ μὲν ἀμείψεται, ἐκείνους δὲ ἀμυνεῖται.

ΣΜΗ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

10

Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.

Λόγος ἡμῖν ἔναγχος περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκεκίνητο, καὶ πολλῶν πολλὰ λεγόντων, ἔφην ἐγώ, ὅτι ἡγοῦμαι πάντας ἀνθρώπους καὶ ἐλαττώματα ἔχειν καὶ πλεονεκτήματα, ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐδοκίμους καὶ ἀρίστους μικρὰ μὲν ἔχειν καὶ εὐτελεῖ τὰ
15 ἐλαττώματα, μέγιστα δὲ καὶ ὑπερφυῖ τὰ κατορθώματα, τοὺς δὲ ἄλλους ἢ ἀναλογοῦντα τοῖς ἐλαττώμασι τὰ πλεονεκτήματα, ἢ καὶ πλεονεκτοῦντα ἢ καὶ πλεονεκτούμενα. Εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι, ἀπάνθρωποι μὲν, σώφρονες δὲ ἢ ἀσελγεῖς μὲν, ἐλεήμονες δὲ ἢ θρασύτατοι μὲν, ῥαδίως δὲ μεταβαλλόμενοι ἢ ἀδικοὶ μὲν,
20 μετριόφρονες δὲ ἢ ἄρπαγες μὲν, ἐγκρατεῖς δὲ ἢ ἀκρατεῖς μὲν γλώττης, ἐγκρατεῖς δὲ ἠδονῶν ἢ ἀκρατεῖς μὲν ἠδονῶν, ἐγκρατεῖς δὲ γλώττης ἢ γαστρὸς μὲν ἤττονες, ὀργῆς δὲ κρείττονες καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, οὐκ ἂν ῥαδίως πιστεύσαμεν εἶναι ἄνθρωπον οὐτ' ἐλαττωμάτων ἄμοιρον, οὐτε κατορθωμάτων ἔρημον.
25 Καὶ προὔφερον πρὸς ἀπόδειξιν, τῶν μὲν τὸν κριτὴν τῆς ἀδικίας, τὸν μῆτε τὸν Θεὸν φοβούμενον, μῆτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον, ὅστις ἐποίησε καλόν, τὴν συνεχῶς ἱκετεύουσαν αὐτὸν ἐλεήσας χήραν, καὶ ἐπεξελθὼν τοῖς ἀδικοῦσι, τῶν δέ, «Τίς κινήσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παρρησιάσεται καθα-
30 ρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν;».

ἀδυνατοῦν νὰ ἐλέγξουν, καὶ ἀποφεύγουν νὰ τοὺς ἀλέγχουν ἄλλοι, ἀλλὰ δείχνοντας παρησιὰ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴ θρασύτητα καὶ ἀναμιγμένη μὲ τὴν καλωσύνη, νὰ ἐλπίζεις ὅτι θὰ ἐπιτύχεις αὐτὰ πού πρέπει. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν μπορεῖς νὰ ἀντέξεις, ὅπως ἔχεις γράψει, καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ἐκεῖνοι πού χειροτονήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν ὄχι μὲ τὸν τρόπο πού ἔπρεπε, ἀντὶ νὰ σὲ ἀμείβουν, σὲ κακολογοῦν, μὴ κυριεύεσαι ἀπὸ ἀδιαφορία. Γιατὶ ὁ ἀκοίμητος καὶ παντεπόπτης ὀφθαλμὸς, πού μισεῖ τὴν κακία καὶ εἶναι φιλάγαθος, ἐσένα βέβαια θὰ σὲ ἀνταμείψει, ἐνῶ ἐκείνους θὰ τοὺς πολεμήσει.

248.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία.

Προσφατα γινόνταν συζήτηση μαζί μου γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία, καὶ ἐνῶ πολλοὶ ἔλεγαν πολλά, εἶπα ἐγώ· Νομίζω πὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καὶ ἐλαττώματα καὶ προτερήματα, ἀλλὰ οἱ διακεκριμένοι καὶ ἄριστοι ἔχουν μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ἐλαττώματα, καὶ πολὺ μεγάλα καὶ θαυμάσια κατορθώματα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔχουν ἢ ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐλαττώματα καὶ προτερήματα, ἢ καὶ περισσότερα, ἢ καὶ λιγώτερα. Γιατὶ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, πού εἶναι βέβαια ἀπάνθρωποι, ἀλλὰ σώφρονες, ἢ εἶναι ἀσελγεῖς, ἀλλὰ ἐλεήμονες, ἢ εἶναι θρασύτατοι, ἀλλὰ μεταβάλλονται εὐκόλα, ἢ εἶναι ἄδικοι, ἀλλὰ μετριόφρονες, ἢ εἶναι ἄρπαγες, ἀλλ' ἐγκρατεῖς, ἢ εἶναι ἀσυγκράτητοι στὴ γλώσσα, ἀλλὰ συγκρατημένοι στὶς ἡδονές, ἢ εἶναι ἀσυγκράτητοι στὶς ἡδονές, ἀλλ' ἐγκρατεῖς στὴ γλώσσα, ἢ εἶναι ὑποδουλωμένοι στὴν κοιλία, ἀλλὰ κυρίαρχοι τῆς ὀργῆς. Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσω, δὲν θὰ μπορούσα νὰ πιστέψω εὐκόλα ὅτι ὑπάρχει ἄνθρωπος πού δὲν ἔχει ἐλαττώματα, οὔτε καὶ ἄνθρωπος πού νὰ εἶναι γυμνὸς ἀπὸ κατορθώματα. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξω ἀνέφερα, ἀπὸ τοὺς πρώτους τὸν ἄδικο δικαστή, ὁ ὁποῖος οὔτε τὸν Θεὸ φοβόταν, οὔτε τὸν ἄνθρωπο ντροπέταν, πού ὅμως ἔκανε πράξη καλὴ, ἐλεώντας τὴ χήρα καὶ τιμωρώντας αὐστηρὰ ἐκείνους πού τὴν ἀδικουῦσαν⁷⁰, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους· «Ποιὸς μπορεῖ νὰ καυχηθεῖ, ὅτι ἔχει ἀγνή καρδιά, ἢ ποιὸς μπορεῖ νὰ πεῖ μὲ θάρρος, ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτία»⁷¹;

71. Παροιμ. 20, 9.

Ὡς δὲ πάντες οἱ παρόντες ἐπήνουν, καὶ κρότος ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα ἀνερρήγνυτο, ἐγὼ μὲν ἠρυθρίασα (πρὸς γὰρ τοὺς ἐπαίνους ἐρυθριαῖν μᾶλλον πέφυκα, ἢ θρασύνεσθαι), εἷς δὲ τῶν παρόντων, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ εὐδόκιμος (οὐ γὰρ ἂν ἀποκρουσαί-
 5 μην τὴν ἀλήθειαν, εἰ καὶ ἀνατρέπειν τὰ παρ' ἐμοῦ λελεγμένα ἐπειροᾶτο), ὀλίγα ἐφησυχᾶσας, ὧ βέλτιστε Ζώσιμε, καὶ τὸν σὸν προφέρων βίον, ἐλέγχειν τὸν λόγον ἐπειροᾶτο. Πάντα μὲν τὰ ἐλαττώματα ἐν σοὶ χορεύειν δεικνύς, κατορθώματος δὲ οὐδὲ ἴχνος Ὡς δὲ ἠπίστον ἐγώ, πάντες οἱ ὄντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ
 10 ὡς ἀληθεύοντι καὶ ὡς ἠττωμένης πάσης γλώττης εἰς τὸ τὰ σα ἀκριβῶς ἐκφράσαι κακὰ. Ὡς δὲ ἀκούων ἠσυχίαν ἤγον, ζυγομαχεῖν γὰρ ἄτοπον ἠγούμην, ἔφασαν ἐκεῖνοι. "Οὐ τὸν σὸν ἀνατρέποντες, ὧ σοφώτατε, λόγον ταῦτά φαμεν. Ἀληθῆς γὰρ ἐστι καὶ πάσης εὐφημίας κρείττων, ἀλλ' ἐκεῖνον τοῦ τῶν ἀνθρώ-
 15 πων ἀποδοκιμάζοντες εἶναι γένους καὶ ἀνθρωπόμορφον θηρίον ἢ δαίμονα ἀλάστορα καὶ τῆς φύσεως ἐχθρὸν ὀριζόμενοι". Καὶ ταῦτα μὲν σχεδὸν πάντες ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἐφθέγγοντο, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν λιπαρῶς παρεκάλουν αὐτὰ ταῦτα μη-
 νυθῆναί σοι, τάχα πως γνωσιμαχήσειας. Ἐγὼ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν
 20 ἀνεβαλλόμεν, ὕστερον δὲ ἐνδοῦς πρὸς τὰς ἱκεσίας, γράφειν ἐπηγγειλάμην. Σὸν δ' ἂν εἶη λοιπὸν τὰ κατὰ σαυτὸν σκοπεῖν, ἵνα κωμωδίας καὶ γέλωτος καὶ τιμωρίας ἀπαλλαγείης. Εἰ δὲ νομίζων τὸν θάνατον εἰς ἀνυπαρξίαν παραπέμπειν ἀδεῶς πλημμελεῖς, σεαυτὸν ἀπατῶν λανθάνεις. Ὁ θάνατος γὰρ, ὁ δοκῶν τὸ
 25 εὐγενὲς φυτὸν μαραίνειν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ χωρισμὸς ψυχῆς τε καὶ σώματος. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἄκουε Πλάτωνος λέγοντος "Ἐπιόντος θανάτου ἐπὶ ἄνθρωπον, τὸ μὲν θνητόν, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τὸ δὲ ἀθάνατον σῶον καὶ ἀδιάφθορον οἴχεται, ὑποχωρῆσαν τῷ θανάτῳ.

30

ΣΜΘ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Ἐξολοθρευθήσεται χρισμα» καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐξ ἱερωσύνης καὶ βασιλείας, ὧ ὁμώνυμε, τὰ πράγματα

Καθὼς ὅλοι οἱ παρόντες μὲ ἐπαινοῦσαν καὶ γινόταν θόρυβος ἀνέλπιστα, ἐγὼ βέβαια κοκκίνησα ἀπὸ ντροπῆ (γιατὶ στοὺς ἐπαίνους ἀπὸ τὴ φύση μου κοκκινίζω μᾶλλον, παρὰ ἀποθρασύνομαι), ἕνας ὅμως ἀπὸ τοὺς παρόντες, διακεκριμένος καὶ σὸν λόγο καὶ στὴ ζωὴ, (γιατὶ δὲν θὰ μπορούσα νὰ κρύψω τὴν ἀλήθεια, ἂν καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἀνατρέψει αὐτὰ πού εἶχα πεῖ), ἀφοῦ ἤσυχασε λίγο, φίλε Ζώσιμε, προβάλλοντάς τὴ ζωὴ σου, ἐπιχειροῦσε νὰ κατηγορήσει τὸν λόγο μου, δείχνοντας, ὅτι ὅλα τὰ ἐλαττώματα ὑπάρχουν σὲ σένα, καὶ κανὲν ἄλλο ἴχνος ἀρετῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ δὲν πίστευα, ὅλοι οἱ παρόντες βεβαίωσαν, ὅτι εἶπε τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅτι καμμιὰ γλώσσα δὲν μπορούσε νὰ ἐκφράσει ἀκριβῶς τὰ δικὰ σου ἐλαττώματα. Καθὼς λοιπὸν ἐγὼ ἀκούοντάς τα σιωποῦσα, ἐπειδὴ θεωροῦσα ἀπρεπὲς νὰ φιλονεικῆσω, ἐκεῖνοι εἶπαν· “Δὲν τὰ λέμε αὐτὰ, σοφώτατε, γιὰ νὰ ἀνατρέψουμε τὸν λόγο σου, γιατί εἶναι ἀληθινὸς καὶ ἀνώτερος κάθε ἐπαίνου, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποδοκιμάσουμε ἐκεῖνον, πού, ἐνῶ ἀνήκει σὸ ἀνθρώπινο γένος, ἔχει καταντήσει σὲ ἀνθρωπόμορφο θηρίο, ἢ δολοφόνο δαίμονα, καὶ ἐχθρὸ τῆς φύσεώς μας”. Καὶ αὐτὰ βέβαια τὰ ἔλεγαν σχεδὸν ὅλοι, σὰν μὲ ἕνα στόμα, μερικοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς παρακαλοῦσαν μὲ ἐπιμονή, αὐτὰ τὰ ἴδια νὰ σοῦ τὰ γνωστοποιήσω, μήπως καὶ μετανοήσεις. Ἐγὼ ὅμως στὴν ἀρχὴ ἀνέβαλα, ἀλλ’ ἐπειτα, ὑποχωρώντας στίς παρακλήσεις τους, ὑποσχέθηκα νὰ σοῦ γράψω. Σὲ σένα λοιπὸν ἀπομένει νὰ ἐξετάσεις τίς πράξεις σου, ὥστε ν’ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴ διακωμώδηση, τὰ γέλια καὶ τὴν τιμωρία. Ἄν ὅμως, νομίζοντας ὅτι ὁ θάνατος ὀδηγεῖ στὴν ἀνυπαρξία, διαπράττεις πλημμελήματα χωρὶς φόβο, δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ἀπατᾷς τὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ ὁ θάνατος, πού φαίνεται ὅτι μαραίνει τὸ εὐγενικὸ φυτό, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἐάν ὅμως δὲν πιστεύεις, ἀκουσε τὸν Πλάτωνα πού λέγει· “Ὅταν ἔρθει σὸν ἀνθρώπο ὁ θάνατος, τὸ θνητὸ βέβαια μέρος του, ὅπως εἶναι φυσικὸ, πεθαίνει, ἐνῶ τὸ ἀθάνατο φεύγει σῶ καὶ ἀβλαβές, ἀποχωρώντας μὲ τὸν θάνατο.

249.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

Στό· «Θὰ ἐξολοθρευθεῖ τὸ χρῖσμα»⁷² καὶ τὰ λοιπὰ.

Τὰ πράγματα, συνονόματε, συνίστανται ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη καὶ τὴ

συνέστηκεν, εἰ γὰρ καὶ πολλῶ ἀλλήλων διαφέρουσιν. Ἡ μὲν
 γὰρ ὡς ψυχὴ ἐστίν, ἡ δὲ σῶμα, ἀλλ' εἰς ἓν ὄρωσι τέλος, τὴν τῶν
 ὑπηκόων σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡνίκα τὰ ἰουδαϊκὰ πρά-
 γματα ἀρχὴν ἐλάμβανεν, ἡ ἱερωσύνη ἀναγκαιοτέρα ἐθεσμοθε-
 5 τήθη καὶ ἐπὶ πολὺ διήρκεσεν. Ἐπειδὴ δὲ σαρκικώτεροι ὄντες
 καὶ παχύτεροι καὶ βασιλείαν ἐξεζήτησαν, καὶ αὕτη ἤδη ἐδόθη,
 χρησιμωτάτη οὖσα καὶ ἀναστέλλουσα τὰ παιίσματα τῶν τῆ
 ἱερωσύνη μὴ πειθομένων, ἐπεὶ τοίνυν πῆ μὲν τὴν ἱερωσύνην
 ἔχοντες διέλαμπον, πῆ δὲ τὴν βασιλείαν κτησάμενοι διεσώζον-
 10 το, ἀμφοτέρων δ' ἀναιρουμένων οὐδεμία αὐτοῖς ὑπελείπετο
 σωτηρίας ὑπόθεσις, βουλόμενος δεῖξαι ὁ προφήτης Δανιὴλ τὴν
 παντελῆ τῶν ἰουδαϊκῶν πραγμάτων μετὰ τὸν σταυρὸν καθαίρει-
 σιν καὶ ὡς οὐδὲ λείψανον αὐτοῖς χρηστῆς ἐλπίδος περιλειφθή-
 σεται, οὐδέ τις προσδοκία αὐτοῖς ἀμείνων φανεῖται, ἔφη, «Ἐξο-
 15 λοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ», διὰ μὲν
 τοῦ χρίματος τὴν ἱερωσύνην μηνύων, διὰ δὲ τοῦ κρίματος τὴν
 βασιλείαν καὶ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν. Μάλιστα μὲν γὰρ διὰ
 τῆς ἀναιρέσεως τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὴν τῆς βασιλείας καὶ τῶν
 ἄλλων ἀπάντων συνανέφηνε. Τοῦ γὰρ κεφαλαιωδεστέρου καὶ
 20 κυριωδεστέρου παντάπασι καταλυομένου, οὐδ' ἄλλο τι συ-
 στηναὶ ἠδύνατο, ἐπεὶ καὶ τῆς βασιλείας ἡ κρηπίς, ἡ πρὸς τὸ
 Θεῖον ἐτύγχανε εὐσέβεια, ἣτις ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἐκρίνετο λα-
 τρεία. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἔφη τελευτήσῃ, παντελῆ
 προαναφαίνων τῆς ἰουδαϊκῆς πολιτείας τὴν ἀναίρεσιν. Καὶ
 25 μαρτυρεῖ τὰ πράγματα ἐπὶ βελτίονα πολλῶ καὶ θειοτέραν θρη-
 σκείαν ἐπαναχθέντα.

ΣΝ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ· «Πενήτα οὐκ
 ἐλεήσεις ἐν κρίσει».

30

Ἐπειδὴ ὁ μὲν δεόμενος δεῖται τοῦ δώσοντος, ὁ δὲ ἀμφι-
 σθητῶν τοῦ δικάσοντος, οὐ τὴν πενίαν φιλοπραγμονεῖν βούλε-
 ται, ἀλλὰ παρακαλεῖν. Εἰ δέ, τὴν παράκλησιν ἀφεῖσα, εἰς συκο-

βασίλεια, ἂν καὶ βέβαια διαφέρουν πολὺ μεταξύ τους, γιατί ἡ μία εἶναι σὰν ψυχὴ, καὶ ἡ ἄλλη σῶμα, ὅμως ἀποβλέπουν σὲ ἓνα σκοπὸ, στὴ σωτηρία τῶν ὑπηκόων. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀρχίζαν τὰ Ἰουδαϊκὰ πράγματα, ἡ ἱερωσύνη θεσμοθετήθηκε ὡς πιὸ ἀναγκαῖα καὶ διήρκεσε γιὰ πολὺ χρόνον. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἦταν πιὸ σαρκικοὶ καὶ ἀνόητοι, ζήτησαν καὶ βασιλεία, καὶ δόθηκε καὶ αὐτή, γιατί ἦταν πολὺ χρήσιμη, καὶ σταματοῦσε τὰ πταίσματα ἐκείνων πού δὲν πείθονταν στὴν ἱερωσύνη. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλοτε ἔχοντας τὴν ἱερωσύνη διέπρεπαν, ἄλλοτε πάλι, ὅταν ἀπέκτησαν τὴ βασιλεία, σώζονταν, ἐνῶ ὅταν καταγοῦνταν καὶ οἱ δύο, δὲν τοὺς ἔμενε καμμιά ἐλπίδα σωτηρίας, θέλοντας ὁ προφήτης Δανιὴλ νὰ δείξει τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάρρευση τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων μετὰ τὴ σταύρωση, καὶ ὅτι δὲν θὰ μείνει σ' αὐτοὺς κανένα λείψανο ἀγαθῆς ἐλπίδας, οὔτε καὶ θὰ φανεῖ καμμιά καλύτερη προσδοκία, εἶπε· «Θὰ καταστραφεῖ τὸ χρῖσμα, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει κρίση σ' αὐτήν»^{72α}, φανερώνοντας μὲ τὸ χρῖσμα τὴν ἱερωσύνη, καὶ μὲ τὴν κρίση τὴ βασιλεία καὶ τὴν πολιτικὴν κατάσταση. Μὲ τὴν κατάρρευση μάλιστα τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς βασιλείας συμπεριέλαβε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Γιατί, ἐφόσον θὰ καταγοῦνταν τελείως τὸ πρωταρχικώτατο καὶ τὸ πλέον κυριώτερο, δὲν μπορούσε τίποτε νὰ παραμείνει, ἐπειδὴ καὶ τῆς βασιλείας τὸ θεμέλιο ἦταν ἡ πίστη στὸν Θεό, ἡ ὁποία κρινόταν κατὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ὡστόσο εἶπε ὅτι καὶ ἡ βασιλεία θὰ τερματήσῃ, προλέγοντας καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάρρευση τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας. Καὶ τὸ βεβαιώνουν αὐτὸ τὰ πράγματα πού ἐπανῆλθαν σὲ πολὺ καλύτερη καὶ θεϊκώτερη θρησκεία.

250.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Σ' αὐτὸ πού εἶναι γραμμένο στὸν νόμον· «Νὰ μὴ ἐλεήσεις φτωχὸν ὅταν δικάζεται»⁷³.

Ἐπειδὴ αὐτὸς πού ἔχει ἀνάγκη χρειάζεται ἐκείνον πού θὰ τοῦ δώσει, ἐνῶ ἐκεῖνος πού διαφωνεῖ χρειάζεται τὸν δικαστή, δὲν θέλει ὁ φτωχὸς νὰ πολυπραγμονεῖ, ἀλλὰ νὰ παρακαλεῖ. Ἐὰν ὅμως, ἀφήνοντας τὴν παράκληση, στραφεῖ στὴ συκοφαντία, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ

73. Ἐξ. 23, 3.

φαντίαν τραπείη, ἐλεεῖσθαι ἐν κρίσει οὐκ ἂν εἶη δικαία. Διὰ τοῦτο ἔφη, «Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει». Ἐλεητέον μὲν γάρ, οὐ κρινόμενον δέ, ἀλλ' ἀντιβολουῦντα. Εἰ δὲ τὸ παρακαλεῖν εἰς τὸ ἐγκαλεῖν τρέψειεν, τὸ δίκαιον ἔμπροσθεν τοῦ ἐλέου θετέ-
5 ον. Οὐ γὰρ δίκαιον τὸ δίκαιον διαφθείρεσθαι.

ΣΝΑ'—ΤΩ ΑΥΤΩ

ἽΟτι οὐδὲν τῶν λαμπρῶν τοῦ κόσμου οὕτω πέφυκε
σεμνύνειν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀρετὴ καὶ φιλοσοφία.

Οὐ πλοῦτος, οὐ ῥώμη, οὐκ εὐγλωττία, οὐ λαμπρὸν ἢ ὑπέρ-
10 λαμπρὸν ἀξίωμα, οὐχ ὁ τῶν ὑπάρχων θρόνος, οὐχ ἄλουργίς καὶ
διάδημα σεμνύνειν τοὺς ἔχοντας πέφυκεν, ὡς ἀρετὴ καὶ φιλοσο-
φία. Τίνος οὖν ἔνεκεν οἱ πολλοὶ τῶν ἀθρώπων, περὶ μὲν ἐκεῖνα
ἐπτόηται, τούτων δὲ ἦττον φροντίζουσι; Ἐπειδὴ οἱ μὲν τὰ
δοκοῦντα πρὸ τῶν ὄντων θηρεύσουσι, οἱ δὲ τὸ αὐτίκα μάλα
15 τοῦ μικρὸν ὕστερον συνοίσοντος προτιμῶσιν, οἱ δὲ τὴν κρίσιν
τῶν πραγμάτων διεφθαρμένην ἔχουσι, οἱ δ' οὐδὲ εἶναι τι μετὰ
τόνδε τὸν θίον νομίζουσι. Ὡς οἱ γε φιλάρετοι καὶ αὐτὴν καθ'
ἑαυτὴν τὴν ἀρετὴν τιμῶσι καὶ τοὺς μέλλοντας στεφάνους ὄνει-
ρο-πολοῦντες μετῴσιν αὐτήν.

20

ΣΝΒ'— ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΠΡΟΤΑΤΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «ἼΗ δ' ἂν ἡμέρα
φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ».

Λίαν θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι, πῶς οἱ φιλαμαρτήμονες,
αἰεὶ ἀποθνήσκοντες, οὐδέποτε τεθνηκένοι νομίζουσι. Διὸ καὶ
25 ζήτημα, ὡς γέγραφας, οἷόν τε εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρὸς τοὺς πρωτο-
πλάστους εἰρημένον· «ἼΗ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ ξύλου,
θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Ὁ γὰρ κακοῦργος καὶ ὁ ἀνδροφόνος,
τότε κυρίως ἀποθνήσκει, ὅταν τοὺς νόμους παραβαίῃ καὶ τὸ
ἁμάρτημα ἐργάσοιτο, κἂν δοκοίῃ ζῆν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ,
30 ἀλλὰ γε τῇ ἀποφάσει καὶ τῷ δικαίῳ τέθνηκεν, εἰ καὶ δοκοίῃ

ἐλεηθεῖ κατὰ τὴν δίκην. Γι' αὐτὸ εἶπε, «Νὰ μὴν ἐλεήσεις φτωχὸ κατὰ τὴν δίκην». Γιατὶ πρέπει νὰ ἐλεεῖται, ἀλλ' ὄχι καταφεύγοντας στὸ δικαστή, ἀλλὰ παρακαλώντας. Γιατί, ἐὰν μετατρέψει τὴν παρόκληση σὲ κατηγορία, πρέπει νὰ μπαίνει τὸ δίκαιο μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη, γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ καταστρέφεται τὸ δίκαιο.

251.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι κανένα ἀπὸ τὰ λαμπρὰ τοῦ κόσμου δὲν κοσμοῦν συνήθως τόσο πολὺ τὸν ἄνθρωπο, ὅσο ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοσοφία.

Οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ σωματικὴ δύναμη, οὔτε ἡ εὐγλωττία, οὔτε τὸ λαμπρὸ ἢ ὑπέρλαμπρο ἀξίωμα, οὔτε ὁ θρόνος τῶν ὑπάρχων, οὔτε τὸ πορφυρὸ ἔνδυμα καὶ τὸ στέμμα κάνουν συνήθως ἀπὸ μόνα τους ἄξιους σεβασμοῦ ἐκείνους πού τὰ ἔχουν, ὅσο ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοσοφία. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ ἐκεῖνα βέβαια κυριεύονται ἀπὸ σφοδρὸ πόθο, ἐνῶ γι' αὐτὰ ἐνδιαφέρονται πολὺ λίγο; Ἐπειδὴ ἄλλοι ἐπιδιώκουν αὐτὰ πού φαίνονται πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνα πού ὑπάρχουν, ἄλλοι προτιμοῦν περισσότερο αὐτὸ πού συμφέρει πρὸς στιγμῇ, παρὰ ἐκεῖνο πού θὰ τοὺς συμφέρει λίγο ἀργότερα, ἄλλοι πάλι ἔχουν διαστρεβλωμένη τὴν κρίση τῶν πραγμάτων, καὶ ἄλλοι οὔτε κἂν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει κάτι μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ἐνῶ οἱ φιλάρετοι καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ τὴν τιμοῦν, καὶ ἐπειδὴ ποθοῦν διακαῶς τὰ μελλοντικὰ στεφάνια, τὴν ἀσκοῦν.

252.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΔΩΡΟΘΕΟ

Σ' αὐτὸ πού εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό· «Ὅποια μέρα θὰ φᾶτε ἀπὸ αὐτόν ...»⁷⁴.

Ἐπορῶ πολὺ καὶ δοκιμάζω ἐκπληξῆ, πῶς οἱ φίλοι τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ πάντοτε πεθαίνουν, νομίζουν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ πεθάνουν. Γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχει ζήτημα, ὅπως ἔγραψες, γιὰ τὸ τί σημαίνει ἐκεῖνο πού εἰπώθηκε στοὺς πρωτόπλαστους· «Ὅποια μέρα θὰ φᾶτε ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ δένδρου, θὰ πεθάνετε». Γιατὶ ὁ κακοῦργος καὶ ὁ δολοφόνος, πεθαίνει κυρίως τότε, ὅταν παραβεῖ τοὺς νόμους καὶ διαπράξει τὸ ἁμάρτημα, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ὅτι ζεῖ. Γιατί, ἂν καὶ ὄχι στὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόφαση καὶ τὴ δικαιοσύνη ἔχει πεθάνει, ἂν

μηδέπω εἰς τὰς τῶν νόμων σαγήνας ἐμπεπτωκέναί. Εἰ δὲ καὶ θάνατον τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ὀρίζεται τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποφοίτησιν (οὐ γὰρ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας), καὶ οὕτω νοεῖσθω. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ζῆ παρούσης
 5 ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ παρόντος τοῦ θείου Πνεύματος. Καὶ ὡσπερ ἀναχωρησάσης τῆς ψυχῆς νεκρὸν μένει τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἀποφοιτήσαντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀπολέσει ἡ ψυχὴ τὴν μακαρίαν ζωὴν, οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν ἀναλυομένη, ἀλλὰ θανάτου παντὸς χαλεπωτέραν βιοῦσα ζωὴν. «Ἄφες», γὰρ φησι ὁ
 10 Χριστός, «τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς», καὶ «Ὁ υἱὸς μου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε». Τὸ γὰρ λεγόμενον παρὰ τινων, ὅτι πρὸ τῆς τῶν χιλίων ἐτῶν συμπληρώσεως ἐτεθνήκεσαν (γέγραπται γάρ· «Μία ἡμέρα Κυρίου ὡς χίλια ἔτη»), οὐκ ἀγνοούμενον πιθανὸν εἶναί μοι δοκεῖ καὶ τοῖς ἀπλουστέροις
 15 μᾶλλον εὐπαράδεκτον.

ΣΝΓ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

Περὶ τοῦ ἀποσταλέντος εἰς αὐτὸν λόγου

Περὶ εἴμαρμένης.

Ἐπειδὴ γέγραφας λόγον, μᾶλλον δέ, εἰ χρὴ εἰπεῖν τὰληθές,
 20 λογίδιόν μοι πρῶην γεράφθαι περὶ τοῦ μὴ εἶναι εἴμαρμένην, παρὰ τινων μὲν ἐνθειαςθέν, παρὰ τινων δὲ καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τῶν εἰς τοῦτο παρὰ τινων πεπονημένων προκριθέν, καὶ παρεκάλεσας τοῦτό σοι πεμφθῆναι, πέπομφα αὐτό· τοιγαροῦν μὴ ἀπὸ τῆς φήμης ψηφίζου, ἀλλὰ ἀκριδῶς βασανίσας
 25 δοκίμασον. Καὶ εἰ μὲν εὖ ἔχει, τῷ Θεῷ ἴσθι, εἰ δὲ δόξει σοι ἐλλιπεῖ γεγράφθαι, τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ συγγίνωσκε, τῇ μὴ δυναμένη ὡς βούλεται φράσαι.

ΣΝΔ'— ΠΑΥΛΩ

Εἰς τὸ ῥητόν, «Ὁ βλέπων γυναῖκα...».

30 Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ὄραν τὸ ἐρᾶν τίκτεται, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χρι-

καὶ φαίνεται, ὅτι ποτὲ δὲν ἔπεσε στὰ δίχτυα τῶν νόμων. Ἐννοεῖ ὡς θάνατο τῆς ἀθάνατης ψυχῆς τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ἁγίου Πνεύματος (γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ κατοικήσει σὲ σῶμα καταχρεωμένο μὲ ἁμαρτίες), καὶ ἔτσι νὰ ἐννοεῖται. Γιατί, ὅπως τὸ σῶμα ζεῖ ὅταν εἶναι παροῦσα ἡ ψυχὴ, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν εἶναι παρὸν τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ὅπως ὅταν ἀναχωρήσει ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα μένει νεκρὸ, ἔτσι καὶ ὅταν φύγει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἡ ψυχὴ χάνει τὴ μακάρια ζωὴ, χωρὶς νὰ διαλύεται στὴν ἀνυπαρξία, ἀλλὰ ζώντας ζωὴ χειρότερη ἀπὸ κάθε εἶδος θανάτου. Γιατὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Ἀφήστε τοὺς νεκροὺς νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς τους»⁷⁵, καί, «Ὁ υἱὸς μου αὐτὸς ἦταν νεκρὸς καὶ ξαναβρῆκε τὴ ζωὴ του»⁷⁶. Ὅσο γ' αὐτὸ πού λέγεται ἀπὸ μερικοὺς, ὅτι ἔχουν πεθάνει πρὶν ἀπὸ χίλια χρόνια (γιατὶ ἔχει γραφεῖ, «Μία ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἀντιστοιχεῖ μὲ χίλια χρόνια»⁷⁷), μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι πιθανὸ πού δὲν πρέπει νὰ ἀγνοεῖται, καὶ εἶναι εὐκόλα ἀποδεκτὸ ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκώτερους.

253.– ΣΤΟΝ ΚΟΜΗ ΕΡΜΙΝΟ

Γιὰ τὸν λόγο Περὶ εἴμαρμένης πού στάλθηκε
σ' αὐτόν.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες παρακαλώντας με νὰ σοῦ στείλω ἓνα λόγο μου, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἓνα λογύδριό μου, πού γράφτηκε πρὸ πολλοῦ, γιὰ τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει εἴμαρμένη (τύχη), τὸ ὁποῖο ἀπὸ μερικοὺς βέβαια ἐκθειάσθηκε, ἐνῶ ἀπὸ ἄλλους προκρίθηκε ἀπὸ τὰ ἄλλα συγγράμματα πού ἔχουν ἐκπονηθεῖ ἀπὸ ἄλλους γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, σοῦ τὸ ἔχω στείλει, ἀλλ' ὅμως μὴ ἐκφράξεις τὴ γνώμη σου στηριζόμενος στὶς φῆμες, ἀλλὰ κρίνε το, ἀφοῦ τὸ μελετήσεις μὲ προσοχή. Καὶ ἐὰν βέβαια εἶναι καλὸ, ἀπόδωσέ το στὸν Θεό., ἐὰν ὅμως σοῦ φανεῖ, ὅτι εἶναι γραμμένο μὲ ἐλλείψεις, συγχώρησε τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, πού δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει αὐτὸ πού θέλει.

254.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Στὴ ρῆση· «Αὐτὸς πού βλέπει γυναίκα ...»⁷⁸.

Ἐπειδὴ τὸ ρῆμα ἐρῶ προέρχεται ἀπὸ τὸ ὄρω, γι' αὐτὸ καὶ ὁ

77. Ψαλμ. 39, 4.

78. Ματθ. 5, 28.

στός τὸν ἀκολάστως ἐστιῶντα τὰς ὄψεις, μοιχὸν εἶναι ἀπεφήνατο, οὐ τὴν προᾶξιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔννοιαν προαναστελλῶν καὶ ἐπὶ τοῦ φόνου δέ, ὁ μὲν νόμος τὸν ἀνδροφόνον, ὁ δὲ Χριστός καὶ τὸν ὀργιζόμενον τιμωρεῖται. Ὁ μὲν γὰρ τῇ ψυχῇ, ὁ δὲ
5 τῇ χειρὶ νομοθετεῖ, καὶ διὰ τὸ μὴ συγχωρῆσαι φύναι τὴν ρίζαν, καὶ τοὺς κλάδους προαναστελλεῖ. Χαλίνου τοίνυν καὶ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν θυμόν, ἵνα μὴ ὁ μὲν εἰς μοιχείαν, ὁ δὲ εἰς φόνον σε χειραγωγήσῃ.

ΣΝΕ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

10

Περὶ εὐημερίας καὶ φιλοσοφίας.

Μὴ μεταβαλλέτω σε, ὦ ἄριστε, ὡς ἓνα τῶν πολλῶν εὐημερίας αὐρα, ἀλλὰ φυλαττέτω βέβαιον τοῖς φίλοις ἢ σύντροφος φιλοσοφία. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τοῖς ἀπειροκάλοις καὶ ἀγελαίοις εἴωθε συμβαίνειν, τοῦτο δὲ τοῖς κομιδῇ σοφοῖς, ὧν εἰς τὸν σὺλ-
15 λογὸν ἐνεγράφησ.

ΣΝΣ'— ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ

Περὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου Θεοδοσίου.

Ἐτόλμησα ἂν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐγκωμίων τοῦ θεοφιλοῦς Θεοδοσίου τοῦ ἐπισκόπου κατελθεῖν, εἰ μὴ ἐδεδοίκειν μήποτε,
20 ἐνδεῶς εἰπῶν, τῶν προσόντων αὐτῷ ἀγαθῶν ἐλαττώσω τὴν δόξαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πᾶσα λόγου δύναμις παραχωρεῖ τῷ μεγέθει τῆς ὑποθέσεως, εἰκότως καὶ αὐτὸς σιγὴν ἑμαυτοῦ κατεψηφισάμην, καίτοι γινώσκω, ὅτι, ἐὰν ὁ ἐγκωμιαζόμενος ἐκ τῆς ἀληθείας τὴν μαρτυρίαν ἔχη, οὐδὲν ἢ τῆς ἀρετῆς κτῆσις καταβλάπτει
25 ται ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τοῦ λέγοντος. Ἐν γὰρ ταῖς ὑπερβολαῖς οὐχ ὁ ἡττηθεὶς τῆς ἀξίας κατήσχυνεν, ἀλλὰ πλέον ἐλάμπρυνε, δείξας ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ τῶν πραγμάτων μεγέθους καλυφθέντα.

ΣΝΖ'— ΠΑΥΛΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον ὅτι, «Καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον
30 διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ».

Τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ ἀγγέλου τῷ Δανιήλ, ὅτι «Καὶ τὴν

Χριστὸς αὐτὸν ποὺ τρώει μὲ τὰ μάτια του τὰ πρόσωπα μὲ τρόπο ἀκόλαστο, εἶπε ὅτι εἶναι μοιχός, ἀνακόπτοντας ὄχι μόνο τὴν πράξη, ἀλλὰ καὶ τὴ σκέψη. Ἐπίσης καὶ στὴν περίπτωση τοῦ φόνου, ὁ νόμος τιμωρεῖ τὸν δολοφόνο, ἐνῶ ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὸν ποὺ ὀργίζεται. Γιατὶ ὁ Χριστὸς νομοθετεῖ γιὰ τὴν ψυχὴ, ἐνῶ ὁ νόμος γιὰ τὸ χέρι, καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀφήσει νὰ φυτρώσει ἢ ρίζα, κόβει ἀπὸ πρὶν καὶ τὰ κλαδιά. Νὰ βάζεις λοιπὸν χαλινάρι καὶ στὸ μάτι καὶ στὸν θυμὸ, γιὰ νὰ μὴ σὲ ὀδηγήσουν τὸ ἓνα στὴ μοιχεία, καὶ τὸ ἄλλο σὲ φόνου.

255.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

Γιὰ τὴν εὐημερία καὶ τὴ φιλοσοφία.

Ἄς μὴ σὲ μεταβάλλει, ἄριστε, σὰν ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλούς, ἢ αὖρα τῆς εὐημερίας, ἀλλὰ ἄς σὲ φυλάσσει σταθερὰ ἐνωμένον μὲ τοὺς φίλους ἢ σύντροφος φιλοσοφία. Γιατὶ ἐκεῖνο συνήθως συμβαίνει στοὺς ἀκαλαίσθητους καὶ στοὺς κοινούς ἀνθρώπους, ἐνῶ αὐτὸ στοὺς πολὺ σοφοὺς, στὸν σύλλογο τῶν ὁποίων ἔχεις γραφεῖ.

256.- ΣΤΟΝ ΕΥΔΑΙΜΟΝΑ

Γιὰ τὰ ἐγκώμια τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου Θεοδοσίου.

Θὰ τολμοῦσα νὰ πάρω μέρος στὸν ἀγῶνα τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἀγαπητοῦ στὸν Θεὸ ἐπισκόπου Θεοδοσίου, ἂν δὲν φοβόμουν μήπως, μιλώντας πολὺ φτωχά, μειώσω τὴ δόξα τῶν ἀρετῶν του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλη ἡ δύναμη τοῦ λόγου ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸ μέγεθος τῆς ὑπόθεσης, δικαιολογημένα καὶ ἐγὼ ἀποφάσισα νὰ σιωπήσω, ἂν καὶ γνωρίζω, ὅτι, ἐὰν ὁ ἐγκωμαζόμενος ἔχει τὴ μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια, ἢ ἀποκτημένη ἀρετὴ δὲν μειώνεται καθόλου ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ ὁμλητοῦ. Γιατὶ στίς ὑπερβολές, αὐτὸς ποὺ φάνηκε κατώτερος δὲν μείωσε τὴν ἀξία, ἀλλὰ μᾶλλον τὴ λάμπρυνε, δείχνοντας τὸν ἑαυτό του καλυμμένον ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς πραγματικότητας.

257.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ: «Ὅτι καὶ τὴν πόλη καὶ τὸ ἱερό θὰ τὰ καταστρέψει μαζὶ μὲ τὸν ἐρχόμενο ἡγούμενο»⁷⁹.

Αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν ἄγγελο στὸν Δανιήλ, ὅτι «Θὰ κατα-

πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ [τῷ ἐρχομένῳ]»,
 εἰ μὲν περὶ ἄλλου τινὸς οἴονται εἰρησθαι, ἐρμηνευέτωσαν ὡς
 βούλονται, τῆς ἀληθείας μηδὲν παραβλαπτομένης, εἰ δὲ ὁ Χρι-
 στός ἐστιν ὁ λεγόμενος ἔρχεσθαι κατὰ τὰς Γραφάς, «Εὐλογημέ-
 5 νος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου», καὶ «Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
 ἕτερον προσδοκῶμεν;», τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐ μόνον ὁ Πατὴρ πάν-
 τα τῶν Ἰουδαίων τὰ σεμνὰ καὶ περιβλεπτα ἀνατρέψει, ἀλλὰ καὶ
 ὁ Χριστός ὁ παρ' αὐτῶν ὡς λυτρωτῆς αὐτῶν προσδοκώμενος
 Ἐπειδὴ γὰρ εἰς αὐτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ βασιλέως ἐπαρώνησαν, ἄξια
 10 τὰ ἐπίχειρα πείσονται. Οὐ μόνον γὰρ ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον
 διαφθαρήσεται, τουτέστιν ὁ ναὸς καθαιρεθήσεται. Καὶ θεὰ τὴν
 ἀκρίβειαν οὐκ εἶπε, «Διαφθαρήσεται σὺν τῷ ἡγουμένῳ», ὡς
 οἴονταί τινες, ἀλλὰ, «Διαφθερεῖ ὁ Πατὴρ τὸν ναὸν καὶ τὴν πό-
 λιν», συμπράττοντος τοῦ ἡγουμένου, τοῦ παροινηθέντος δηλο-
 15 νότι παρ' αὐτῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιφανείᾳ. Εἰ δὲ ἀσαφές ἐστι, λελέ-
 ξεται πάλιν σαφέστερον. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἡγούμενος, τουτέστιν ὁ
 Χριστός· «Ἐκ σοῦ», γὰρ φησι πρὸς τὴν Βηθλεέμ, «ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος, ὅστις διαφθερεῖ τὴν πόλιν καὶ τὸν νεών». Ὡστε, εἰ
 καὶ Ῥωμαῖοι ἀνήφθη τουρογον, ἀλλὰ γε θεήλατος ἦν ἡ ὀργή,
 20 καὶ μάρτυς Ἰώσηπος, λέγων· «Μὴ προσχαρίζεσθαι Ῥωμαῖοις,
 ὅτι πάντας ἡμᾶς ὁ πρὸς αὐτοὺς πόλεμος διέφθειρεν. Οὐ γὰρ
 ἐκείνων ἰσχύι ταῦτα συμβέβηκεν, ἀλλὰ ἡ κρείττων γενομένη
 αἰτία τὸ δοκεῖν ἐκείνοις νικᾶν παρέσχε». Ποία δὲ ἦν ἡ αἰτία; Ἡ
 δηλονότι τὸ ἀμάρτημα τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ εἰς τὸν Σωτῆρα, ὅπερ
 25 τὰ Ἰουδαίων πράγματα εἰς γόνυ ἔκλινε, μᾶλλον δὲ ἠφάνισε. Εἰ
 δὲ ἀπιστοῦσιν Ἰουδαῖοι, εἰπάτωσαν δι' ἣν αἰτίαν αἰχμαλωσίαν
 νῦν ὑπομένουσιν ἀνακλήσεως ἄμοιρον;

ΣΝΗ'— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ Χαιρήμονος καὶ Εὐσεβίου.

30 Ἐἰ καὶ Χαιρήμων, ὁ δοκῶν εἶναι διάκονος, παραπλήσιόν
 ποι, ὡπερανεὶ καὶ νόσος ἀνίατος ἐξουσίαν λάβοι, μηδενὸς ὦν

στρέψει και την πόλη και τὸ ἱερό μαζί με τὸν ἡγούμενο πού ἔρχεται»,^{79α} ἔάν βέβαια νομίζουν ὅτι εἰπώθηκε γιὰ κάποιον ἄλλο, ἃς τὸ ἐρμηνεύουν ὅπως θέλουν, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια δὲν βλάπτεται καθόλου, ἔάν ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι αὐτὸς πού λέγεται ἀπὸ τὶς Γραφές ὅτι ἔρχεται, «Εὐλογημένος αὐτὸς πού ἔρχεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»⁸⁰, καί, «Σὺ εἶσαι ἐρχόμενος, ἢ περιμένουμε ἄλλον;»^{80α}, σημαίνουν τὰ ἑξῆς: "Ὅτι ὄχι μόνο ὁ Πατέρας θὰ καταστρέψει ὅλα τὰ ἱερά και ἐπιφανῆ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ και ὁ Χριστὸς, πού ἀναμένεται ἀπὸ αὐτοὺς ὡς λυτρωτής. Ἐπειδὴ δηλαδὴ φέρθηκαν σὰν μεθυσμένοι πρὸς τὸν ἴδιο τὸ Υἱὸ τοῦ βασιλιᾶ, θὰ πάθουν ἀντάξιες τιμωρίες. Γιατί, ὄχι μόνο ἡ πόλη, ἀλλὰ θὰ καταστραφεῖ και τὸ ἱερό, δηλαδὴ ὁ ναός. Και πρόσεχε τὴν ἀκρίβεια. Δὲν εἶπε, "Θὰ καταστραφεῖ μαζί με τὸν ἡγούμενο", ὅπως νομίζουν μερικοί, ἀλλὰ «Θὰ καταστρέψει ὁ Πατέρας τὸν ναὸ και τὴν πόλη», με τὴν συνεργασία τοῦ ἡγουμένου, δηλαδὴ ἐκείνου πού ταπεινώθηκε ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὴν πρώτη φανέρωσή του. Κι' ἂν εἶναι ἀσαφές, θὰ λεχθεῖ και πάλι πιὸ καθαρά. Ὁ Θεὸς και ὁ ἡγούμενος, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς γιατί λέγει στὴ Βηθλεέμ: «Ἀπὸ σένα θὰ προέλθει ἡγούμενος, πού θὰ καταστρέψει τὴν πόλη και τὸν ναὸ»⁸¹. "Ὡστε λοιπόν, ἂν και τὸ ἔργο ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ὅμως ἡ ὀργὴ ἦταν θεόστολη, και μάρτυρας ὁ Ἰώσηπος, ὁ ὁποῖος λέγει: «Νὰ μὴ κάνουμε τὴ χάρη στοὺς Ρωμαίους, ὅτι ὅλους ἐμᾶς μᾶς ἐξαφάνισε ὁ πόλεμος με αὐτοὺς. Γιατί αὐτὰ δὲν συνέβησαν με τὴ δύναμη ἐκείνων, ἀλλ' ἡ αἰτία ἐκείνη πού φάνηκε ἀνώτερη, ἔδωσε σ' ἐκείνους τὴ δυνατότητα νὰ νομίζουν ὅτι νικοῦν". Και ποιά ἦταν ἡ αἰτία; Ἐκείνη, δηλαδὴ τὸ ἁμάρτημα τῆς Ἱερουσαλήμ, πού ἔκανε τὰ ἔργα τῶν Ἰουδαίων νὰ κλίνουν τὸ γόνατο στὸ Σωτήρα, ἢ καλύτερα τὰ ἐξαφάνισε. Ἐάν ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πιστεύουν, ἃς ποῦν, γιὰ ποιὸν λόγο ὑποφέρουν τώρα αἰχμαλωσία, πού δὲν ἔχει τέλος;

258.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ

Γιὰ τὸν Χαιρήμονα και τὸν Εὐσέβιο.

"Ἄν και ὁ Χαιρήμων, πού νομίζει ὅτι εἶναι διάκονος, ὅμοια σχεδὸν με ἀνίατη ἀρρώστια, ὅταν πάρει τὴν ἐξουσία δὲν δείχνει

80α Ματθ. 11, 3.

81. Μιχ. 5, 1.

ὀρέγεται φείδεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐπαγγελομένοις ἰᾶσθαι, ἐρ-
 ρῶσθαι φράσασα, ἐκ τῶν τὸν θάνατον ὠδινόντων ἑαυτὸν ἐστιά-
 σει, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ αὐτὸν τοσοῦτον, ὡς Εὐσέβιον, τὸν τὰ θεῖα αὐ-
 τῷ μυστήρια ἐμπιστεῦσαι τολμήσαντα, αἴτιον ἠγοῦμαι τῶν το-
 5 σούτων κακῶν. Ὁ γὰρ τὰ σπέρματα παρασχών, τῶν φυτῶν δη-
 λονότι αἴτιος

ΣΝΘ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ

Περὶ τῶν διδασκάλων, καὶ ὅτι χρὴ τούτους τὴν πολιτείαν
 τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα τινὰ σοφῶς γεγραμμένην τοῖς μαθη-
 10 ταῖς προτιθέναι, ἵν' ὡς οἶόν τε μιμήσωνται.

Ἐγὼ τῷ διδασκάλῳ δύο ταῦτα προσεῖναι παντὶ σθένει νομί-
 ζω, τὴν τε τοῦ βίου καθαρότητα, τὴν τε τοῦ λόγου ἰκανότητα,
 ἣν σκιάν τις τῶν ἔργων ὀριζόμενος, οὐκ ἂν μοι δοκεῖ διαμαρτά-
 νειν τῆς ἀληθείας, ἵνα πῆ μὲν ῥυθμίζη τὸν φοιτητὴν, πῆ δὲ
 15 σωφρονίζη τὸν ἀπειθῆ. Ὡσπερ γὰρ οἱ γραμματισταὶ τὴν γρα-
 φίδα λαβόντες μετὰ πολλοῦ τοῦ κάλλους τὰ στοιχεῖα χαράττου-
 σι καὶ τοῖς ἀρτιμαθέσι παρέχουσιν, ἵν' ὡς οἶόν τε μιμήσασθαι
 δυνηθεῖεν, οὕτω καὶ τοὺς ὑφηγητὰς χρὴ τὴν πολιτείαν τὴν ἑαν-
 τῶν εἰκόνα τινὰ σοφῶς γεγραμμένην τοῖς μαθηταῖς προτιθέναι,
 20 ἵν' ὡς οἶόν τε μιμήσωνται. Εἰ δ' ἐκεῖνοι, μὴ μόνον βίον ἄλη-
 πτον, ἀλλὰ καὶ θαυμάσιον ὀρῶντες, οὐκ ἐνάγονται εἰς ἀρετὴν,
 τοῦτο οὐκ ἔτι τοῦ διδασκάλου τις ὀριεῖται ἔγκλημα, τοῦ μηδὲν
 παραλείψαντος τῶν ὀφειλόντων πραχθῆναι, ἀλλὰ τῆς τῶν μα-
 θητῶν ῥαθυμίας. Ἐπειδὴ δέ φασί τινες, Δι' ἦν γὰρ αἰτίαν τῷ
 25 φόβῳ οὐκ ἀπείροισι τοὺς φοιτητὰς τῶν ἐγκλημάτων; φασί·
 Καὶ τίς ὁ τοῦ παραπαιδευτοῦ φόβος ἐπιτιμῆσαι; Τοῦτο πολλά-
 κισ γεγεννημένον οὐκ ἴσχυσε. Πείσαι τῇ βακτήρια; Ἄλλ' οὐκ
 ἔξεστιν. Ἀποκηρύξαι; Καὶ τοῦτο ἐξελέληγκται. Τῆς πόλεως
 ἐκβαλεῖν; Ἄλλ' οὐ τοσοῦτου γε κύριος. Ἐπαγγεῖλασθαι τὴν
 30 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἀλλὰ μῦθος εἶναι δοκεῖ τοῖς ῥαθυμο-
 τέροις. Ἀπειλῆσαι τὴν κρίσιν; Ἀλλὰ γελῶσι ἀκούοντες. Ἐξ-

εὐσπλαγχνία γιὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ σ' αὐτούς πού ὑπόσχεται ὅτι θὰ τοὺς θεραπεύσει, ἀφοῦ τοὺς εὐχηθεῖ νὰ ἀναρρώσουν, ἀπὸ αὐτὰ πού προκαλοῦν τὸν θάνατο, ἀπὸ αὐτὰ τρέει τὸν ἑαυτοῦ της, ἐγὼ ὅμως δὲν θεωρῶ αὐτὸν τόσο πολὺ αἴτιον τῶν τόσο μεγάλων κακῶν, ὅσο τὸν Εὐσέβιο πού τόλμησε νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ τὰ θεῖα μυστήρια. Γιατὶ αὐτὸς πού ἔδωσε τὸν σπόρο, εἶναι ὀλοφάνερα αἴτιος τῶν φυτῶν.

259.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Γιὰ τοὺς δασκάλους, καὶ ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ προβάλλουν τὴ ζωὴ τους στοὺς μαθητὲς τους σὰν κάποια εἰκόνα καθαρὰ ζωγραφισμένη, γιὰ νὰ τὴν μιμηθοῦν ὅσο μποροῦν.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει στὸν δάσκαλο νὰ ὑπάρχουν ὅπωςδήποτε δύο προσόντα, ἡ καθαρὸτητα τῆς ζωῆς του, καὶ ἡ ἰκανότητα τοῦ λόγου, τὴν ὁποία χαρακτηρίζοντάς την κανεῖς σκιαγραφία τῶν ἔργων, νομίζω πὺς δὲν θὰ ἔπεφτε ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὥστε ἄλλοτε νὰ καθοδηγεῖ τὸν μαθητὴ, καὶ ἄλλοτε νὰ συντείξει τὸν ἀπειθαρχο. Γιατὶ, ὅπως οἱ δάσκαλοι, παίρνοντας τὸ ὄργανο τῆς γραφῆς, χαράζουν μὲ πολλὴ ὁμορφιὰ τὰ γράμματα, καὶ τὰ δίνουν στοὺς ἀρχαίριους γιὰ νὰ τὰ μιμηθοῦν ὅσο τοὺς εἶναι δυνατόν, ἔτσι καὶ οἱ δάσκαλοι πρέπει νὰ προβάλλουν τὴ ζωὴ τους στοὺς μαθητὲς τους σὰν κάποια εἰκόνα καθαρὰ ζωγραφισμένη, γιὰ νὰ τὴν μιμηθοῦν ὅσο μποροῦν. Καὶ ἐὰν ἐκεῖνοι, ἐνῶ βλέπουν ὄχι μόνο ζωὴ ἀσύλληπτη, ἀλλὰ καὶ θαυμάσια, δὲν προτρέπονται στὴν ἀρετὴ, τὸ σφάλμα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀποδώσει στὸν δάσκαλο, ὁ ὁποῖος δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ γίνουν, ἀλλὰ στὴ ραθυμία τῶν μαθητῶν. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ ἐρωτοῦν· Καὶ γιὰ ποιὸν λόγο δὲν ἐμποδίζουν μὲ τὴ φοβέρα τοὺς μαθητὲς νὰ κάνουν λάθη; λέμε· Καὶ ποιὸς φόβος τοῦ βοηθοῦ δασκάλου θὰ τοὺς συμμορφώσει; Αὐτό, ἂν καὶ ἐφαρμόστηκε πολλές φορές, δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα. Νὰ τοὺς πείσει μὲ τὸ ραβδί; Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται. Νὰ τοὺς ἀποκηρύξει; Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀξιόμημπο. Νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πόλη; Ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐξουσία νὰ τὸ κάνει αὐτό. Νὰ τοὺς ὑποσχεθεῖ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν; Ἀλλ' αὐτὸ φαίνεται στοὺς πιὸ ἀδιάφορους ὅτι εἶναι μῦθος. Νὰ τοὺς ἀπειλήσει μὲ τὴν

ελάσαι τῆς Ἐκκλησίας; Πρόχειρον μὲν, ἐπανόρθωμα δὲ οὐκ ἔχον.

Εἰ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ δεῖνος δικαίως κατεψηφισμένῳ πᾶσα ἐφεξῆς ἦν ἡ Ἐκκλησία ἄβατος, καὶ συνηγανάκτουν ἅπαντες
 5 τῷ ταύτην θεμένῳ τὴν ψῆφον, ἴσως ἂν ἐκεῖνος σωφρονισθεὶς ἐγνωσμάχει. Νῦν δὲ ἅμα κατέγνωσταί τις ὑπὸ τούτου, καὶ παρ' ἄλλου πολλάκις θεραπεύεται, καὶ Ἐκκλησία ἑτέρα ἀναπεπταμένη καὶ δορυφορία καὶ δῶρα, καὶ γίνεται τῷ ἐκβεβλημένῳ χρηματισμὸς ἢ μετὰστασις. Εἴθ' ὅτι μὲν καταγνωσθεὶς ἐξεβλήθη,
 10 θη, οὐ λέγει, ὡς δ' ἐκῶν ἀπεπήδησε, τοῦτο πλάττεται. Κἂν εἴρηταιί τις, διὰ τί, λογοποιεῖ καὶ δεινὰ καὶ τὰ τῆς ὑποδεξαμένης δοκοῦντα. Λαβόντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς βιοῦντές τινες, καὶ ὥσπερ ἀπολογίαν τῶν οἰκείων πταισμάτων ταύτην ἔχειν οἰόμενοι, μεγαλύνουσιν, ἐμπιπλῶσι τὰ πάντα ῥημάτων, τοῖς κατα-
 15 σκευακόσι προπόντων. Ἐκ δὲ τούτων ὁ μὲν πταίσας οὐδὲν ἀμείνων καθίσταται, τῷ σωφρονιστῇ δέ, τὸ δοκεῖν εἶναι μισρῶ, περιγίνεται.

Διὰ ταῦτα, ὦ σοφώτατε, καὶ οἱ εὐδόκιμοι τῶν διδασκάλων (ἀλίγοι δὲ εἰσιν οὗτοι) ἀπενάρκησαν σωφρονίζειν τοὺς πλημ-
 20 μελοῦντας, ἐπειδὴ οἱ μὴ προσηκόντως εἰς ταύτην εἰσχωμάσαντες τὴν ἀρχὴν (πολλοὶ δὲ εἰσιν οὗτοι) τὰς τῶν ἄλλων εὐδοκιμήσεις οἰκείας ἠγούμενοι συμφοράς, τῶν εἰκότως ἀγανακτούντων τὰς ψήφους ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦσιν, ἵνα μὴ σθεσθῇ ἢ κακία, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρίβοιτο, περὶ ὧν φορτικώτερα μὲν
 25 οἶδα λέξων, ὅμως δ' ἐρῶ, τάχα πως διόρθωσίς τις παρακολουθήσει. Τί γὰρ ὄφελος ἀπολωλότας θρηνεῖν, παρόν, τό γε ἐφ' ἡμῖν, σῶζειν, ἠνίκα ἔξεστιν; Οἱ γὰρ μὴδ' ἐν τοῖς ὑπηκόοις ὀφείλοντες τετάχθαι, οὗτοι ἐπιπηδᾶν τῷ διδασκαλικῷ θρόνῳ τολμῶσι, καὶ τοῦ θήματος κρατεῖν οἴονται. οἱ μὴδ' ἑαυτῶν κεκρα-
 30 τηκότες, καὶ ἄλλων ἐξηγεῖσθαι νομίζουσιν, οἱ μὴδ' ἑαυτῶν ἄρξαι δυνηθέντες, δι' οὓς ἄνω καὶ κάτω γέγονε τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα.

μέλλουσα κρίση; Ἄλλὰ γελοῦν ὅταν τὸ ἀκοῦν. Νὰ τοὺς διώξει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία; Εἶναι βέβαια εὐκόλο, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐπανόρθωση.

Καὶ πράγματι, ἐὰν γιὰ τὸν τὰδε, ὁ ὁποῖος δίκαια τιμωρήθηκε, ἦταν στὸ ἕξις κάθε ἐκκλησία ἀπλησίαστη, καὶ ἀγανακτοῦσαν ὅλοι μαζί μὲ ἐκεῖνον ποὺ πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, ἴσως τότε ἐκεῖνος νὰ συνετιζόταν καὶ νὰ ἀναγνώριζε τὴν πλάνη του. Τώρα ὅμως, μόλις τιμωρηθεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτόν, πολλές φορές θεραπεύεται ἀπὸ ἄλλον, καὶ ἄλλη Ἐκκλησία ἔχει ἀνοιχτές τὶς πύλες της, καὶ ὑπάρχουν καὶ προστάτες καὶ δῶρα, καὶ ἡ μετὰθεση τοῦ διωγμένου γίνεται ὑπόθεση χρηματισμοῦ. Ἔπειτα, τὸ ὅτι διώχθηκε, ἐπειδὴ τιμωρήθηκε, δὲν τὸ λέγει, ἀλλὰ ὑποκρίνεται ὅτι ἔφυγε μὲ τὴ θέλησή του. Κι' ἂν κάποιος τὸν ρωτήσῃ, γιατί; Πλάθει καὶ διάφορα δεινά, καὶ αὐτὰ ποὺ φαίνονται ἀρεστά στὴν ἐκκλησία ποὺ τὸν δέχθηκε. Παίρνοντάς τα λοιπὸν αὐτὰ μερικοὶ ποὺ δὲν ζοῦν σωστά, καὶ νομίζοντας ὅτι τὰ ἔχουν σὰν δικαιολογία καὶ γιὰ τὰ δικά τους πταίσματα, τὰ μεγαλοποιοῦν καὶ τὰ γεμίζουν ὅλα μὲ λόγια ποὺ ταιριάζουν σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ κατασκευάσαν. Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως ὁ φταίχτης δὲν γίνεται καλύτερος, ἐνῶ γιὰ τὸν σωφρονιστὴ ἐνισχύεται ἡ γνώμη ὅτι εἶναι μολυσμένος.

Γι' αὐτό, σοφώτατε, καὶ οἱ διακεκριμένοι δάσκαλοι (εἶναι βέβαια λίγοι αὐτοὶ) διστάζουν νὰ σωφρονίσουν αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν, ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ δὲν μπῆκαν ὅπως ἔπρεπε σ' αὐτὴ τὴν ἐξουσία (καὶ εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ), θεωρώντας τὶς προόδους τῶν ἄλλων δικές τους συμφορές, ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέψουν τὶς γνώμες αὐτῶν ποὺ ἀγανακτοῦν δικαιολογημένα, γιὰ νὰ μὴ σθησθεῖ ἡ κακία, ἀλλὰ νὰ ἀναρριπίζεται, γιὰ τοὺς ὁποίους γνωρίζω νὰ πῶ πῶ ἐπιβαρυντικά, ὅμως δὲν θὰ τὰ πῶ, μήπως καὶ ἐπακολουθήσῃ κάποια διόρθωση. Ποιὸ δηλαδή τὸ ὄφελος νὰ θρηνοῦμε αὐτοὺς ποὺ χάθηκαν, ἐνῶ εἶναι δυνατόν, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, νὰ τοὺς σώσουμε, ὅταν εἶναι δυνατόν; Γιατί, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀνήκουν οὔτε στοὺς πιστοὺς, αὐτοὶ τολμοῦν νὰ ἀνεβαίνουν στὸν διδασκαλικὸ θρόνο, καὶ νομίζουν ὅτι εἶναι κύριοι τοῦ θήματος, αὐτοὶ ποὺ οὔτε κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ τους δὲν εἶναι, καὶ πιστεύουν ὅτι θὰ μπορέσουν νὰ γίνουν ἡγέτες τῶν ἄλλων, αὐτοὶ ποὺ οὔτε τοὺς ἑαυτοὺς τους δὲν μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἔγιναν ἄνω-κάτω τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας.

ΣΕ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ἔστι οὐ τοῖς ἱερωμένοις καπηλεύειν τὰ πράγματα ἐπέτρεψεν, οὐδὲ πρὸς τὸ οἰκειὸν κέρδος ὄραν ἐθέσπισεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον πάντα ἐνομοθέτησεν ὁ πάσης ἀγνείας καὶ καθαρότητος νομοθέτης.

Ἄνθρωπος οὐ μόνον αἰσχροῦν λημμάτων κρείττων, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεία τοῖς δεομένοις διανέμων, πυθόμενος ὅτι ἰχθύς ὀλίγους εἰληφώς παρά τινος ἐπισημασάντος, ἀπολύσαι αὐτόν, τόγε ἐπὶ σοί, τοῦ ἁμαρτήματος ἐτόλμησας, στενάξας μέγα, τὸ Δημοσθενικὸν ἐκεῖνο ἀπεφθέγγετο, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ. Καὶ γὰρ εἰ φορτικώτερον εἶναι τὸ ῥηθησόμενον δόξει, λέξω, καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι, κατὰ τοῦτό γε αὐτὸ ἄξιον αὐτόν εἶναι θανάτῳ ζημιῶσαι, ἵνα ἐν ἄδου θῆ τοῖς ἀσεδέσι τοῦτον τὸν νόμον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος περιαλγῆς γενόμενος ἔφη, ἐμοὶ δ' ἔδοξε καὶ πᾶσι τοῖς παροῦσι μηδὲν ἀπεικὸς εἶρηκέναι. Οὐ γὰρ τὸ σὲ δώροισι ἐξευμενισθῆναι, ἀπολύει ἐκεῖνον τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ τὸ ἀπολαβεῖν τὰ οἰκεία τὸν ἐκ τῆς ἐπισημασίας ἀδικηθέντα. Μὴ τοίνυν κέρδους ἕνεκεν αἰσχροῦ ἢ παραποιεῖ ἢ παρερμήνευε τοὺς θεῖους χρησμούς. Οὐ γὰρ ἀδικεῖν μὲν, προσφέρειν δὲ τοῖς ἱερωμένοις προστάττουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀπολογεῖσθαι διὰ τῶν πραγμάτων θεσπίζουσι. Τὸ γάρ, «Ἐὰν δήσητε», περὶ τῶν ἁμαρτανόντων εἴρηται, καὶ τό, «Ἐὰν λύσητε», περὶ τῶν γνωσιμαχούντων. Ἀπολύεται δὲ τοῦ ἐγκλήματος, οὐχ ὁ τὸν ἱερέα ἐκμειλισσόμενος, ἀλλὰ ὁ τὸν ἀδικηθέντα ἐξευμενιζόμενος. Εἰ γὰρ τοῖς ἱερωμένοις νομίζεις δεδόσθαι τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν, τῶν πλημμελούντων μὴ σπουδαζόντων ἀποτρίψασθαι τὰ πταίσματα, τυραννικὸς μὲν εἶναι δόξει ὁ χρησμός καὶ πρὸς τὸ ἱερατικὸν κέρδος μόνον ὄραν, τῶν δὲ ἀδικηθέντων οὐδένα ποιούμενος λόγον, ὠμότατοι δὲ ἀπανθρωπότερα οἱ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἐστεμμένοι λειτουργίαν, μὴ πάντας ἀπολύοντες τῶν ἐγκλημάτων.

Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Μὴ σαυτὸν παραλογίσῃ,

260.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

“Οτι δὲν ἐπέτρεψε στοὺς ἱερωμένους νὰ ἐμπορεύονται τὰ πράγματα, οὔτε νὰ ἀποβλέπουν στὸ δικό τους κέρδος, ἀλλὰ τὰ νομοθέτησε ὅλα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πιστῶν, ὁ νομοθέτης κάθε ἀγνότητος καὶ καθαρότητος.

Κάποιος ἄνδρας, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον εἶναι ἀνώτερος τῶν δωροδοκιῶν, ἀλλὰ μοιράζει καὶ τὰ δικά του σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη, μαθαίνοντας ὅτι, ἐπειδὴ πῆρες λίγα ψάρια ἀπὸ κάποιον ἐπίορκο, τόλμησες, ὅσο ἐξαρτῶταν ἀπὸ σένα, νὰ τὸν ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὸ ἁμαρτημὰ του, ἀφοῦ στέναξε βαθειά, εἶπε ἐκεῖνο τὸ ρητὸ τοῦ Δημοσθένη, ὅπως ἐγὼ νομίζω. Γιατί, ἂν καὶ αὐτὸ πού θὰ πῶ θὰ φανεῖ πολὺ βαρῦν, θὰ τὸ πῶ καὶ δὲν θὰ τὸ ἀποσιωπήσω. “Γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶναι ἄξιον νὰ τὸν τιμωρήσει αὐτὸν μὲ θάνατον, ὥστε νὰ θεσπίσει τὸν νόμον αὐτὸν στὸν ἄδη γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς”. Ἀλλὰ αὐτὸ βέβαιον εἶπε ἐκεῖνος γεμᾶτος πόνου, σὲ μένα ὅμως καὶ σὲ ὅλους τοὺς παρόντες φάνηκε πὼς δὲν εἶπε τίποτε τὸ ἀπρεπές. Γιατί, τὸ ὅτι σὲ ἐξευμένισε μὲ δῶρα, δὲν ἀπαλλάσσει ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν ἐνοχίαν, ἀλλὰ τὸ νὰ πάρει τὰ δικά του αὐτὸς πού ἀδικήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιορκίαν. Νὰ μὴ παραποιεῖς λοιπόν, οὔτε νὰ παρερμηνεύεις τοὺς θεῖους νόμους ἐξαιτίας αἰσχροῦ κέρδους. Γιατί δὲν ὀρίζουν νὰ προσφέρουμε στοὺς ἱερωμένους κάνοντας ἀδικίες, ἀλλὰ νὰ ἀπολογούμεσθε ἔμπρακτα γι' αὐτοὺς πού ἀδικήσαμε. Γιατί τό, «Ἐὰν δέσετε», εἰπώθηκε γι' αὐτοὺς πού ἁμαρτάνουν, καὶ τό, «Ἐὰν συγχωρήσετε»^{81α}, γι' αὐτοὺς πού μετανοοῦν εἰλικρινά. Καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ὄχι αὐτὸς πού καλοπιάνει τὸν ἱερέα, ἀλλὰ αὐτὸς πού ἐξευμενίζει ἐκεῖνον πού ἀδικήθηκε. Γιατί, ἂν νομίζεις ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτὴ δόθηκε στοὺς ἱερωμένους, χωρὶς αὐτοὶ πού ἁμαρτάνουν νὰ σπεύδουν νὰ ἐξαλείψουν τὰ πταίσματά τους, ὁ νόμος αὐτὸς θὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι τυραννικὸς καὶ ὅτι ἀποβλέπει μόνον στὸ κέρδος τῶν ἱερέων, χωρὶς νὰ κάνει καθόλου λόγο γι' αὐτοὺς πού ἀδικήθηκαν, καὶ αὐτοὶ πού εἶναι στεφανωμένοι μὲ τὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης θὰ εἶναι ὠμότατοι κατὰ τρόπον ἀπανθρωπότητα, μὴ συγχωρώντας ὅλους γιὰ τὰ ἁμαρτήματά τους.

Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν εἶναι εἶναι σωστά, δὲν εἶναι. Μὴ ἐξαπατᾷς τὸν

81α. Ματθ. 16, 19.

μᾶλλον δὲ μὴ σαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου εἰς βάραθρον
 ὤσης, μηδὲ τὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων κακὰ ἀνα-
 νεώσης, τῶν παραμυθίας τινὰς τοῖς ἐπιορκουῖσι δι' αἰσχρὸν κέρ-
 5δος ἐπινοησάντων, καὶ τοὺς παῖδας κατὰ τῶν γονέων ὄπλισάν-
 των, καὶ τὰς θείας ἐντολὰς παρερμηνευσάντων καὶ ἀνατρεψάν-
 των τὰς ἐντολάς, ἀλλ' εὐαγῶς καὶ εἰλικρινῶς τοῖς διὰ τῶν χρη-
 σμῶν θεσμοθετηθεῖσιν ἔπου, οἷς καὶ ὁ ἱερός ἀπόστολος ἀκολού-
 θως ἔλεγεν «Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ
 τῆς ἀληθείας». ³ Ἡ ἂν μὲν πλούσιος ἦ ὁ ἐπιορκήσας καὶ προσ-
 10 ενέγκῃ τῷ ἱερεῖ, ἀπολύεται, ἔαν δὲ πένης καὶ μὴ προσενέγκῃ,
 εὐθύνεται. Ἄλλὰ ταῦτα οὐ φημι πράττειν, ἀλλ' οὐδὲ ἐννοεῖν θέ-
 μις. Ἐρεῖ γὰρ σοι ὁ κριτής· «Υπέλαβες ἂν με, ὅτι ἔσομαί σοι ὁ-
 μοιος». Καὶ πῶς οἶόν τε; Ὁ γὰρ προστάξας τοῖς ὑπηκόοις τὰ
 δῶρα ἐπ' ἀθώοις μὴ δέχεσθαι, οὐκ ἂν δή που τοὺς ἱερωμένους
 15 τούτοις καταρροπαίνεσθαι τοῖς αἰσχροῖς κέρδεσι προσέταπτεν.
 Ἄλλὰ τοῦτο ἔφη, ἵνα μετὰ τὴν ἀπολογίαν τῶν ἀποστερηθέντων
 συνευχόμενοι καὶ συνηστεύοντες τοῖς πταίσασι, λύσιν αὐτοῖς
 οὐρανόθεν πορίσονται, ἐκεῖνο μὴδ' εἰς νοῦν λαμβάνοντες τό·
 «Δεῦτε, κληρονομήσωμεν ἑαυτοῖς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ».
 20 Λειτουργοὶ γὰρ εἰσιν, οὐ κοινωνοί, πρέσβεις, οὐ κριταί, μεσίται,
 οὐ βασιλεῖς. Οἱ γὰρ καὶ περὶ οἰκείων ἁμαρτημάτων, ὡς ἔφη ὁ
 ἀπόστολος, θυσίας προσφέροντες, οὐκ ἂν δήπου ἐξ αὐθεντίας
 καὶ τοῖς ἀμετανοήτοις, εἰ καὶ πλούσιοι εἶεν, δύναιντ' ἀφεῖναι
 ἁμαρτίας
 25 Ὅτι γὰρ οὐ τοῖς ἱερωμένοις καπηλεύειν τὰ πράγματα ἐπέ-
 τρεψεν, οὐδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὄραν ἐθέσπισεν, ἀλλὰ
 πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον πάντα ἐνομοθέτησεν ὁ πά-
 σης ἄγνειας καὶ καθαρότητος ἀνάκτορον αὐτοῦ εἶναι βουλό-
 30 μενος, μεμήνυκε μὲν καὶ διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωϋσέως, μεμή-
 νυκε δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ. Διὰ μὲν τοῦ νομοθέτου φήσας, ὅτι «Εἴ-
 τις παρακαταθήκην νοθεύσεις, πρῶτον μὲν ἀποδιδότω τὰ ἀ-
 φαιρεθέντα, εἶτα ἡκέτω εἰς τὸν νεών, οὐ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ τὸν

ἑαυτό σου, ἢ καλύτερα μὴ σπρώχνεις τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ἀκροα-
 τές σου σὲ βάραθρο, οὔτε νὰ ἀνανεώνεις τὰ κακὰ τῶν Γραμματέων
 καὶ Φαρισαίων, οἱ ὅποιοι ἐπινόησαν κάποιες παρηγοριές στοὺς
 ἐπίορκους, χάριν αἰσχροῦ κέρδους, καὶ ὅπλισαν τὰ παιδιά ἔναντίον
 τῶν γονέων τους, καὶ παρερμῆνευσαν καὶ ἀνέτρεψαν τὶς θεῖες ἐντολές,
 ἀλλὰ ν' ἀκολουθεῖς μὲ τρόπο ἄμεμπτο καὶ εἰλικρινῆ αὐτὰ πού θεσμο-
 θετήθηκαν μὲ τὶς ἐντολές, γιὰ τὶς ὁποῖες καὶ ὁ ἱερός Ἀπόστολος ἔλεγε
 τὰ ἑξῆς· «Γιατὶ δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε κάτι ἔναντίον τῆς ἀληθείας,
 ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἀλήθειας»⁸². Ἄν δηλαδὴ ὁ ἐπίορκος εἶναι πλούσιος καὶ
 κάνει προσφορὰ στὸν ἱερέα, ἀπολύεται, ἐὰν ὅμως εἶναι φτωχὸς καὶ
 δὲν προσφέρει, εἶναι ἔνοχος. Ἄλλ' αὐτὰ ὄχι μόνο λέγω νὰ μὴ τὰ
 κάνουν, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τὰ βάζουν στὸ νοῦ τους ἐπιτρέπεται. Γιατὶ ὁ
 κριτῆς θὰ σοῦ πεῖ· «Τόλμησες νὰ σκεφθεῖς, ὅτι θὰ γίνω ὁμοῖος μὲ
 σένα;»⁸³. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν; Γιατί, αὐτὸς πού πρόσταξε τοὺς
 πιστοὺς του νὰ μὴ δέχονται δῶρα γιὰ ἀθῶους, δὲν θὰ ἦταν δυνατόν
 φυσικὰ νὰ διατάξει τοὺς ἱερωμένους νὰ καταλερώνονται μὲ αὐτὰ τὰ
 αἰσchrὰ κέρδη. Ἄλλὰ τὸ εἶπε αὐτό, ὥστε μετὰ τὴν ὁμολογία τῶν ὄσων
 ἀπεστέρησαν, ἀφοῦ προσευχηθοῦν καὶ νηστεύουν μαζί μὲ ἐκείνους
 πού διέπραξαν τὰ πταίσματα, νὰ δοθεῖ λύση ἀπὸ τὸν οὐρανό, χωρὶς
 οὔτε κὰν νὰ βάζουν στὸ νοῦ τους ἐκεῖνο τό· «Ἐλάτε, νὰ κληρονομή-
 σουμε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ»⁸⁴. Γιατὶ εἶναι
 λειτουργοί, ὄχι μέτοχοι, εἶναι πρεσβευτές, ὄχι κριτές, εἶναι μεσίτες, ὄχι
 βασιλεῖς. Γιατὶ αὐτοὶ πού καὶ γιὰ τὰ δικά τους ἁμαρτήματα, ὅπως εἶπε
 ὁ Ἀπόστολος, προσφέρουν θυσίες⁸⁵, δὲν θὰ μποροῦσαν κατὰ τρόπο
 αὐθαίρετο νὰ συγχωρήσουν ἁμαρτίες τῶν ἀμετανοήτων, ἔστω καὶ ἂν
 εἶναι πλούσιοι.

Ἔτσι ὅμως δὲν ἐπέτρεψε στοὺς ἱερωμένους νὰ ἐμπορεύονται τὶς
 πράξεις, οὔτε νὰ ἀποβλέπουν στὸ δικό τους κέρδος, ἀλλὰ τὰ νομοθέ-
 τησε ὅλα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πιστῶν, ἐκεῖνος πού ἤθελε αὐτοὶ νὰ
 εἶναι ναὸς κάθε ἀγνότητος καὶ καθαρότητος, τὸ ἔχει βέβαια προμηνύ-
 σει μὲ τὸν ἱεροφάντη Μωυσῆ, ἀλλὰ τὸ δήλωσε καὶ ὁ ἴδιος, λέγοντας
 μέσω τοῦ νομοθέτη, «Ἐὰν κάποιος νοθεύσει παρακαταθήκη, πρῶτον
 νὰ ἐπιστρέψει αὐτὰ πού ἀφαίρεσε, ἔπειτα νὰ μεταβεῖ στὸν ναό, ὄχι γιὰ

84. Ψαλμ. 82, 13.

85. Ἐβρ. 5, 1 ἐ.

κριτὴν ἐξιλασόμενος», διὰ δὲ ἑαυτοῦ, «*Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται, καὶ ὧν ἂν κρατῆτε, κεκράτηνται*». *Εἰ τοίνυν διὰ τὸ θεῖον Πνεῦμα ταύτην εἰλήφασι τὴν ἐξουσίαν, οἱ δι' ὧν ἁμαρτάνουσι, τοῦτο ἀπελαύνοντες, ταύ-*
5 τὴν δηλονότι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰδότες, τίνες μὲν εἰσιν ἀφέσεως, τίνες δὲ κατακρίσεως ἄξιοι. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἀνθρώπινον τοῦτο ὑπερβαίνει νοῦν, ὁ Παράκλητος, ὁ τῆς θείας οὐσίας καὶ δόξης κοινωνός, διδάσκαλος τοῖς ἀξίοις τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ ἐγίνετο, ὧν ὁ
10 ἀνθρώπινος νοῦς οὐκ ἀφικνεῖτο.

ΣΞΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ
Περὶ τῶν ἁμαρτιῶν.

Ὡσπερ αἱ ἔχεις τῷ τῆς μητρὸς θανάτῳ, οὕτω καὶ αἱ ἁμαρτίαι τῷ τῶν τικτόντων μαιοῦνται ὀλέθρῳ.

15 ΣΞΒ'— ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ
Μεσολαθητική.

Ἦκεν εἰς σὲ ὁ φίλος ὁμηρεύσων ὑπὲρ τοῦ πατρός, κακῆινον ἀπολύσων τοῦ δεσμοτηρίου. Σύμπραττε τοίνυν αὐτῷ, οὐ χρημάτων ἕνεκεν, ἀλλ' εὐσεβείας καὶ εὐκλείας πρὸς τοῦτον
20 ἀποδυσαμένῳ τὸν ἀγῶνα.

ΣΞΓ'— ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ

Συμβουλευτική πρὸς ὀρθὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.

Καλῶς ἂν, ὧ ἔλλογμώτατε, διοικήσεις τὴν ἀρχήν, εἰ τοῦ μὲν δικαίου φύλαξ ἀκλινηὴ γένοιο, ἴσον δ' ἀπόσχοιο ἀπεχθείας
25 ἀδίκου καὶ χάριτος. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἤθεσι τὴν δίκην, ἐν δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν αἰδῶ, ἐν δὲ τοῖς χεῖλεσι τὴν πειθῶ χορεύουσαν ἔχοις, τὸ δὲ ξίφος ἄχραντον, ὡς ἐνδέχεται, τηρήσεις, ταῖς ἀπειλαῖς τὰ πταίσματα προαναπέλλων.

ἐξιλεώσει τὸν ἱερέα, ἀλλὰ τὸν κριτῆ»⁸⁶, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο. Ἐάν τις συγχωρήσῃ τις ἁμαρτίες κάποιων, θὰ εἶναι συγχωρημένες. Καὶ ἂν κάποιων δὲν τις συγχωρήσῃ, θὰ μένουν ἀσυγχώρητες»⁸⁷. Ἐφόσον λοιπὸν ἔλαβαν αὐτὴ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐκεῖνοι πού, μὲ τις ἁμαρτίες πού κάνουν, τὸ διώχνουν, εἶναι φανερό ὅτι αὐτὴ τὴν ἐξουσία δὲν τὴν ἔχουν, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνοι πού μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα γνωρίζουν, ποιοὶ εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως, καὶ ποιοὶ κατακρίσεως. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ ξεπερνᾷ τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Παράκλητος, πού εἶναι μέτοχος τῆς οὐσίας καὶ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, γινόταν δάσκαλος στοὺς ἄξιους νὰ τὸν δεχθοῦν, γι' αὐτὰ πού ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν μποροῦσε νὰ τὰ φτάσει.

261.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τις ἁμαρτίες.

Ὅπως οἱ ὀχιές γεννιοῦνται μὲ τὸν θάνατο τῆς μητέρας τους, ἔτσι καὶ οἱ ἁμαρτίες μὲ τὴν καταστροφή αὐτῶν πού τις γεννοῦν.

262.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Μεσολαθητική.

Ἦρθε σὲ σένα ὁ φίλος, γιὰ νὰ μείνει ὡς ὄμηρος γιὰ τὸν πατέρα του καὶ νὰ ἀπολύσει ἐκεῖνον ἀπὸ τὸ φυλακῆ. Συνεργάσου λοιπὸν μὲ αὐτόν, ὄχι λόγῳ χρημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ σεβασμὸ καὶ καλὴ φήμη πρὸς αὐτόν πού ἀνέλαβε αὐτόν τὸν ἀγῶνα.

263.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΛΥΣΟΝΙΟ

Συμβουλευτική πρὸς ὀρθὴ ἄσκηση τῆς ἐξουσίας.

Θὰ διαχειρισθεῖς καλὰ, ἐλλογιμώτατε, τὴν ἐξουσία, ἐάν γίνεις σταθερὸς φύλακας τοῦ δικαίου καὶ ἀπέχεις ἐξίσου ἀπὸ τὴν ἀδικη ἔχθρα καὶ χάρη, καὶ ἂν ἔχεις πάντοτε στίς σχέσεις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴ δικαιοσύνη, στὰ μάτια τῆ ντροπῆ, στὰ χεῖλη τὴν πειθῶ, καὶ διατηρήσεις, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὸ ξίφος καθαρὸ, προλαβαίνοντας τὰ πταίσματα μὲ ἀπειλές.

87. Ἰω. 22, 22-23.

ΣΞΔ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τό, « Ἀναπεσῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων ».

Ἐγώ, εἰ καὶ παράδοξον εἶναι δόξει τὸ ῥηθησόμενον, μεγαλοφροσύνην τὴν μετὰ λόγου φρόνησιν εἶναι ὀρίζομαι. Οὐ γάρ, 5 εἴ τις μὴ εἶη κόλαξ, τοῦτον ἀλαζόνα γραπτέον, οὐδ' εἴ τις κόλαξ εἶη καὶ ἀγεννής, τοῦτον μετριόφρονα νομιστέον, ἀλλὰ τὸν τὰ πρόποντα μὲν πράττοντα, μὴ φυσώμενον δὲ κατὰ τῶν πέλας, μηδ' αὐτὸν ὑπερτιθέντα ἀπάντων, ἀλλ' ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει τῇ ἐλευθέροις προεπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα. Μεγαλόψυχον 10 μὲν γάρ εἶναι χρή, οὐχ ὑπερήφανον, ἀνδρεῖον, οὐ θρασύν, ἐπεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ, μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον, ἐλευθέριον, οὐκ ἀνδραποδώδη. Οἷος ἦν καὶ ὁ θεοφιλῆς Ἀβραάμ, ὃς λαφύρων μὲν ὑπερεφρόνει Περσικῶν καὶ σκύλων βαρβαρικῶν, ξενοδοχῶν δέ, ἀπάντων ταπεινότερος ἦν, 15 τὰ οἰκετῶν διαπραττόμενος, καὶ θείας ὁμιλίας ἀξιούμενος, ἔλεγεν « Ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός ». Τοῦτό ἐστιν, ὡς ἀληθῶς συναγαγεῖν εἰς ταυτὸ μετριοφροσύνην καὶ ταπεινότητα καὶ ὕψος, καὶ τοῦτό ἐστιν ἐλευθεριότητα δεῖξαι ὑπερηφανίας ἀπηλλαγμένην. Οἱ δὲ ταῖς κακίαις τὰ τῶν ἀρετῶν ὀνόματα περιτιθέντες, 20 καὶ ταῖς ἀρεταῖς τὰ τῶν κακιῶν, καὶ πάντα χρήματα μιγνύντες, ἵνα ἡ ἀρετὴ δυσδιάγνωστος γένηται, αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ἐξοστρακίζουσιν μοι δοκοῦσιν.

ΣΞΕ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ἐπι τοῦ χρόνου τοῦ εἰς τὸν διδασκαλικὸν θρόνον ἰδρυθέντας, 25 καὶ ἀλείφουσιν τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ ἀνακηρύττειν τοὺς νενικηκότας

Ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν ἀγῶνων ἄλλος ἐστὶν ὁ ἀγωνιστής, καὶ ἄλλος ὁ κήρυξ, ὁ τοὺς νικῶντας ἀνακηρύττων, ἐπὶ δὲ τῶν θείων τὸν στεφανίτην καὶ κήρυκα εἶναι νενομοθέτηται. Μὴ τοίνυν 30 τινὲς τῶν εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἰδρυθέντων θρόνον, ὡς, ἀγῶνα

264.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στό· «Ἐπεσες καὶ κοιμήθηκες σάν λιοντάρι»⁸⁸.

Ἐγώ, ὃν καὶ θὰ φανεῖ παράξενο αὐτὸ πού θὰ λεχθεῖ, μεγαλοφροσύνη θεωρῶ τὴ λογικὴ φρονιμάδα. Γιατὶ δὲν πρέπει, ὅταν κάποιος δὲν εἶναι κόλακας, νὰ τὸν χαρακτηρίζουμε ἀλαζόνα, οὔτε καὶ ὅταν κάποιος εἶναι κόλακας καὶ ἄνανδρος, νὰ τὸν θεωροῦμε μετριόφρονα, ἀλλὰ αὐτὸν πού κάνει βέβαια αὐτὰ πού πρέπει, ἀλλὰ δὲν ὑπερυφανεύεται ἐναντίον τῶν πλησίον του, οὔτε τοποθετεῖ τὸν ἑαυτό του πάνω ἀπὸ ὅλους, ἀλλὰ κρατᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴ θέση πού ταιριάζει σὲ ἐλεύθερους. Γιατὶ πρέπει νὰ εἶναι μεγαλόψυχος, καὶ ὄχι ὑπερήφανος, ἀνδρεῖος, ὄχι θρασύς, ἐπεικῆς, ὄχι δουλοπρεπῆς, μετριόφρων, χωρὶς νὰ ὑποκρίνεσαι ταπεινοφροσύνη, ἐλεύθερος, καὶ ὄχι δουλεπρεπῆς. Τέτοιος ἦταν καὶ ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος περιφρονοῦσε τὰ περσικὰ λάφυρα καὶ τὰ βαρβαρικὰ κατόλεια τοῦ πολέμου, καὶ περιποιούμενος τοὺς ξένους, ἦταν πιὸ ταπεινὸς ἀπὸ ὅλους, κάμνοντας τὴ δουλειὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἐνῶ ἀξιωνόταν νὰ μιλάει μὲ τὸν Θεό, ἔλεγε· «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη»⁸⁹. Αὐτὸ εἶναι πραγματικὰ νὰ συνδυάζει κανεὶς ταυτόχρονα μετριοφροσύνη καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ ὕψος, καὶ αὐτὸ εἶναι νὰ δείχνει γενναιοδωρία ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού περιβάλλουν τὶς κακίες μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν, καὶ τὶς ἀρετὲς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν κακιῶν, καὶ ἀναμιγνύουν ὅλα τὰ πράγματα, γιὰ νὰ γίνεῖ ἡ ἀρετὴ δυσδιάκριτη, νομίζω ὅτι ἔξοστρακίζουν τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ.

265.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Ἦτι πρέπει αὐτοὶ πού τοποθετήθηκαν στὸν διδασκαλικὸ θρόνο καὶ νὰ γυμνάζουν τοὺς ἀγωνιζόμενους, καὶ νὰ στεφανώνουν τοὺς νικητὲς.

Στοὺς κοσμικοὺς βέβαια ἀγῶνες ἄλλος εἶναι ὁ ἀγωνιστὴς καὶ ἄλλος ὁ κήρυκας, πού ἀνακηρύττει τοὺς νικητὲς, ἐνῶ στοὺς θεῖους ἀγῶνες ἔχει νομοθετηθεῖ ὁ νικητὴς νὰ εἶναι καὶ κήρυκας. Ἄς μὴ νομίζουν λοιπὸν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐγκαταστάθηκαν στὸν διδασκα-

89. Γεν. 18, 27.

ἄλλοις διατιθέντες, τῶν ἀγόνων ἔξω εἶναι νομιζέτωσαν, μήτ' ἀρκεῖν αὐτοῖς ἠγείσθωσαν τὸ ἀνακηρύττειν τοὺς νενικηκότας, ἀλλ' αὐτοὶ σεμνότητός τε καὶ πάσης ἀρετῆς ἀγωνισταὶ καὶ στεφανῖται τυγχάνοντες, καὶ ἀλειφέτωσαν τοὺς ἀγωνιουμένους, 5 καὶ ἀνακηρυττέτωσαν τοὺς νενικηκότας. Εἰ δὲ θάτερον χρῆναι μόνον προσεῖναι αὐτοῖς νομίζοντες, ἑαυτοὺς παραλογίζονται, κωμωδηθήσονται μὲν παρὰ πάντων καὶ ἐξευτελισθήσονται ὡς ἄνανδροι, ἐλεγχθήσονται δὲ παρὰ τοῦ Παύλου, φράζοντος· «Υπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως, ἄλλοις 10 κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐκ εἰς ἀγανοθέτας μόνον ἑμαυτὸν ἐνέκρινα, οὐδ' ἐς κήρυκας, οὐδὲ τούτοις σεμνύνομαι τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλ' ἀξιόνικος ἐν τῇ πολιτείᾳ ὀφθεῖς καὶ ὀφθῆναι γλιχόμενος, τὴν παροῦσαν ἀρχὴν ἐνεχειρίσθην, καὶ ἵνα μὴ καθυδρίσω τὰ τοῖς ἀγωνισταῖς πρέ- 15 ποντα διαπονώ, οὐ τῷ δόξαι τετιμῆσθαι εἰς ῥαθυμίαν ἀποκλί- νων, ἀλλὰ τοῖς πόνοις τῷ εἰκότως τετιμῆσθαι δηλῶν, καὶ τὴν δωρεὰν διατηρῶ ἀκέραιον, καὶ τὸ μὴ ἀνέσεσιν, ἀλλ' ἰδρῶσιν ἑμαυτὸν ἐκδιδόναι.

ΣΞΣ'·- ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

20

Περὶ σωφροσύνης.

Σωφροσύνη κυρίως εἴρηται ἢ ἀντιδιαστελλομένη τῇ μανίᾳ, παρὰ τὸ σώας ἔχειν τὰς φρένας. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον οἱ ἔξωθεν ἴσασι σοφοί, ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Τοῦ γὰρ ἠγεμόνος εἰρηκότος αὐτῷ, «Μαίνη, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς 25 μανίαν περιτρέπει, Οὐ μαίνομαι», φησί, «κράτιστε, ἀλλὰ σωφροσύνης καὶ ἀληθείας ῥήματα ἀποφθέγγομαι», τῇ μανίᾳ τὴν σωφροσύνην ἀντιδιαστείλας. Καὶ ἄλλοις δὲ πάλιν ἔγραφεν «Εἴτε ἐξέστημεν, Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν», τῇ ἐκστάσει τῶν φρενῶν τὸ σώας αὐτὰς ἔχειν κἀνταῦθα ἀντιδιαστείλας.

90. Α' Κορ. 9, 27.

91. Πράξ. 26, 24.

λικό θρόνο, ὅτι, ρυθμίζοντας τὸν ἀγῶνα τῶν ἄλλων, αὐτοὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες, οὔτε νὰ νομίζουν ὅτι εἶναι ἀρκετὸ σ' αὐτοὺς τὸ νὰ ἀνακηρύττουν μόνο τοὺς νικητές, ἀλλ', ὄντας οἱ ἴδιοι ἀγωνιστές καὶ στεφανίτες τῆς σεμνότητος καὶ κάθε ἀρετῆς, νὰ προετοιμάζουν αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται καὶ νὰ ἀνακηρύττουν τοὺς νικητές. Ἐνῶς νομίζουν ὅτι αὐτοὶ πρέπει μόνο νὰ παρευρίσκονται καὶ στὰ δύο, παραλογίζονται, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ καὶ θὰ διακωμωδηθοῦν ἀπὸ ὄλους, καὶ θὰ ἐξευτελισθοῦν ὡς ἀνανδροὶ, ἀλλὰ καὶ θὰ κατηγορηθοῦν ἀπὸ τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος λέγει· «Σκληραγωγῶ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ μεταχειρίζομαι σὰν δούλο, ἀπὸ φόβο μήπως, ἐνῶ κήρυξα σὲ ἄλλους, ἐγὼ ὁ ἴδιος θεωρηθῶ ἀποτυχημένος»⁹⁰. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς Δὲν τοποθέτησα τὸν ἑαυτό μου μόνο στοὺς ἀγωνοθέτες, οὔτε στοὺς κήρυκες, οὔτε καμαρώνω γι' αὐτοὺς τοὺς τίτλους, ἀλλ' ἐπειδὴ θεωρήθηκα ἱκανὸς νὰ νικήσω στὴ ζωὴ, καὶ ἐπιθυμώντας πολὺ νὰ φανῶ τέτοιος, δέχθηκα καὶ τὴν ἐξουσία αὐτήν, καὶ γιὰ νὰ μὴ τὴν ντροπιάσω, ἀσκοῦμαι σ' αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν στοὺς ἀγωνιστές, χωρὶς νὰ κλίνω πρὸς τὴν ραθυμία ἐπειδὴ θεωρήθηκα ἄξιος τῆς τιμῆς, ἀλλὰ δείχνοντας μὲ τοὺς κόπους μου, ὅτι δικαιολογημένα ἔχω τιμηθεῖ, καὶ διατηρώντας ἀκέραια τὴ δωρεά, καὶ τὸ νὰ μὴ παραδώσω τὸν ἑαυτό μου σὲ ἀνέσεις, ἀλλὰ σὲ ἰδρωῶτες.

266.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Γιὰ τὴ σωφροσύνη.

Σωφροσύνη κυρίως λέγεται ἢ ἀντίθετη πρὸς τὴν μανία ἐκδήλωση, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχει κανεὶς σῶας τὰς φρένας (μυαλά). Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουν μόνο οἱ ἔξω τοῦ χριστιανισμοῦ σοφοί, ἀλλὰ καὶ ὁ θεόπνευστος Παῦλος. Γιατί, ὅταν ὁ ἡγεμόνας τοῦ εἶπε, «Παῦλε, εἶσαι τρελλός· τὰ πολλὰ γράματα σὲ ὀδηγοῦν στὴ μανία», ἀπάντησε· «Δὲν εἶμαι μανιακός, ἐξοχώτατε, ἀλλὰ λέγω λόγια σωφροσύνης καὶ ἀλήθειας»⁹¹, ἀντιδαστέλλοντας στὴ μανία τὴ σωφροσύνη»⁹¹. Καὶ σὲ ἄλλους πάλι ἔγραφε· «Ἐὰν θγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, τὸ κάναμε γιὰ τὸν Θεό, ἐὰν εἴμαστε λογικοί, αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴ δική σας ὠφέλεια»⁹², ἀντιδαστέλλοντας καὶ ἐδῶ τὴν ἔξω ἀπὸ τὰ λογικὰ συμπεριφορὰ, ἀπὸ

92. Β' Κορ. 5, 13.

Σωφροσύνη μὲν οὖν πᾶν τὸ ἀναμάρτητον. Νέμουσι δὲ αὐτῶ τὴν
 προσηγορίαν κατ' ἐξοχήν, εὖ ποιοῦντές τινες, τῷ τῆς ἀγνείας
 πράγματι ἐξοχωτάτῳ τῶν ἄλλων ὑπάρχοντι. Εἰ μὲν οὖν τῇ
 μανίᾳ ἀντιδιασταλείη, τὸ καθεστᾶναι μηνύει, εἰ δὲ τῇ λαγνεΐᾳ,
 5 τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀγνεΐαν δηλοῖ.

ΣΕΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

᾽Οτι οὐ χρὴ κατὰ πάντα λαμβάνειν τὰ παραδείγματα
 τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐκλέγειν.

Ἴσθι, ὡς ἱερὰ κεφαλὴ, ὅτι τὰ παραδείγματα οὐ κατὰ πάντα
 10 λαμβάνεται καὶ τοῖς προκειμένοις ἀρμόζεται (ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶη
 παραδείγματα, ἀλλὰ ταυτότης), ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἡμᾶς καὶ εἰς
 ὃ παρείληπται ἐκλεξαμένους, τὸ λοιπὸν ἅπαν χαίρειν εἶν. Καὶ
 ἵνα ἐν ἧ δύο προβαλλόμενος καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνατέμω ἐρμηνεί-
 ας ὁδόν, ἄκουσον τί φησιν ὁ πατριάρχης περὶ τοῦ Σωτῆρος
 15 «Ἀναπεσῶν ἐκοιμήθη ὡς λέων». Ἔρ' οὖν πάντα τὰ τῷ θηρίῳ
 προσόντα προσαρμόσωμεν τῷ Χριστῷ; Ἄπαγε. Ἀλλὰ τὸ ἄμα-
 χον καὶ φοβερόν καὶ βασιλικὸν ἐκλαμβάνοντες, τὸ θηριῶδες
 καὶ εἴ τι ἄλλο πρόσεσι τῷ λέοντι, εὖ ποιοῦντες, παριπτεύσο-
 μεν. Καὶ ὅταν λέγῃ, «Ἀπαντήσομαι αὐτοῖς ὡς ἄρκτος ἀπο-
 20 ρουμένη», τὸ τιμωρητικὸν μόνον ἐκληψόμεθα, οὐκ ἄλλο τι τῶν
 τῇ ἄρκτῳ προσόντων. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν παραδειγμα-
 των ποιεῖν χρὴ. «Δίδου γὰρ σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος
 ἔσται».

ΣΞΗ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

25 ᾽Οτι κορυφὴ τῶν ἀρετῶν ἡ εὐσέβεια.

Ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν τὸ τῆς δικαιοσύνης κάλλος δη-
 μιουργεῖ, ὅπερ ἔννοιάν τε ὑπερβάλλει πᾶσαν καὶ σοφίαν ὀπίση
 χειρός τε καὶ χρωμάτων. Ἄλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος τὸ τυ-
 ραννικώτερον μέρος τῆς εὐμορφίας τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔστι κάλ-

τὸ νὰ ἔχει κανεὶς τὰ λογικά του. Σωφροσύνη λοιπὸν εἶναι κάθε τι τὸ ἀναμάρτητο. Καὶ ἀπιδίδουν τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸ κυρίως σ' αὐτόν, κάνοντας καλὰ, γιατί στὸ θέμα τῆς ἀγνότητος εἶναι ὁ πραγματικὰ ἐξοχώτατος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐὰν λοιπὸν ἀντιδιασταλεῖ στὴ μανία, φανερώνει ὅτι στέκεται κανεὶς στὰ λογικά του, ἐὰν πάλι ἀντιδιασταλεῖ στὴ λαγνεία, φανερώνει τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀγνότητα.

267.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Ὅτι δὲν πρέπει τὰ παραδείγματα τῆς Γραφῆς νὰ ἐκλαμβάνονται γιὰ ὅλα ἀπόλυτα, ἀλλὰ νὰ ἐκλέγεται μόνον τὸ χρήσιμο.

Γνώριζε, ἱερώτατε, ὅτι τὰ παραδείγματα δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνονται γιὰ ὅλα ἀπόλυτα καὶ νὰ προσαρμόζονται στὰ ἐξεταζόμενα θέματα (γιατὶ τότε δὲν θὰ ἦταν παραδείγματα, ἀλλὰ ταυτότητα), ἀλλὰ πρέπει ἐμεῖς νὰ διαλέγουμε αὐτὸ πὺν εἶναι χρήσιμο καὶ ἀναφέρεται σ' αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε, ἀφήνοντας τὸ ὑπόλοιπο. Καὶ γιὰ νὰ παρουσιάσω ἓνα ἢ δύο παραδείγματα καὶ νὰ ἀνοίξω τρόπο ἐρμηνείας καὶ στὰ ἄλλα, ἄκουσε τί λέγει ὁ πατριάρχης γιὰ τὸν Σωτήρα· «Ἐπεσε καὶ κοιμήθηκε σὰν λιοντάρι»⁹³. Ἄραγε θὰ ἐφαρμόσουμε ὅλα τὰ προσόντα τοῦ θηρίου στὸν Χριστό; Μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη· ἀλλὰ παίρνοντας τὴν ἀκαταμάχητη καὶ φοβερὴ καὶ βασιλικὴ ἰδιότητά του, τὴ θηριωδία καὶ ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει στὸ λιοντάρι, ἐνεργώντας σωστά, τὰ παρακάμπτουμε. Καὶ ὅταν λέγει, «Θὰ ὀρμήσω ἐναντίον τοὺς σὰν ἀρκούδα πεινασμένη»⁹⁴, θὰ πάρουμε μόνον τὴν τιμωρητικότητα. Κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ προσόντα τῆς ἀρκούδας. Ἐτσι πρέπει νὰ κάνουμε καὶ στὰ ἄλλα παραδείγματα. Ἄλλωστε λέγει· «Δίνε ἀφορμὴ στὸν σοφὸ, καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος»⁹⁵.

268.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

“Ὅτι ἡ εὐσέβεια ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τῶν ἀρετῶν.

Ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν δημιουργεῖ τὴν ὁμορφιά τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ξεπερνᾷ κάθε σκέψη καὶ σοφία, ὅση ὑπάρχει στὸ χέρι καὶ στὰ χρώματα. Ἄλλὰ ὅπως στὸ σῶμα τὸ πιὸ τυραννικὸ μέρος τῆς ὁμορφιάς εἶναι ἡ ὁμορφιά τῶν ματιῶν, ἔτσι καὶ στὴν ψυχὴ τὸ πιὸ

λος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ κορυφαιότατον μέρος ἐστὶν ἡ εὐσέβεια. Εἰ δὲ καὶ ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν συνδράμοι, ὑπέρκαλλον γενήσεται τὸ κάλλος.

ΣΞΘ'— ΠΑΥΛΩ

5 Ὅτι χαλεπωτάτη ἡ κακοδοξία καὶ ἀνόνητοι τῶν ταύτη κεκρατημένων οἱ πόνοι.

Ἐπειδὴ οἱ κακῶς δογματίσαντες θανάτου μείζονα τιμωρίαν τοῖς ἀπερισκέπτως πιστεύουσιν ἔτεκον, ἔστω τοῖς θεβλημένοις ἄριστον φάρμακον ἢ μετάγνωσις.

10

ΣΟ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Συμβουλευτική πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δυσχεροῦς καταστάσεως τῶν Πηλουσιωτῶν.

Ἀποδέχομαι μὲν σε τῆς περὶ τὴν πόλιν εὐνοίας, ἐκεῖνο δὲ παραινέσαι δίκαιον ᾤηθην, μὴ θρήνοις, ἀλλ' εὐχαῖς αὐτὴν
 15 ἀνακτήσασθαι. Εἰ γὰρ καί, ὡς γέγραφας, Ἀμμωνίῳ θανόντι συντέθηκεν ἡ πόλις, ἀλλ' ἐλπίς ἐστὶ, τῆς θείας προηγουμένως βοηθούσης ῥοπῆς, πάλιν αὐτὴν ἀναστῆναι. Ὅντως γάρ, ἔφης, εὐανδρία πρῶην καὶ χρήμασι κομῶσα καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένη, διὰ τὰς ἐκείνου τοῦ ἀοιδίμου εὐχάς, νῦν εἰς τοσαύτην κατηνέ-
 20 χθη πενίαν καὶ σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ οἰκοδομημάτων, ὡς τῶν ὑπολειφθέντων τοὺς μὲν ἀποπτῆναι τῆς πατρίδος, τοὺς δὲ τυπτομένους ἐν δεσμοτηρίοις ἀποθανεῖν, τοῦ δοκοῦντος ἠγεῖσθαι μηδεμίαν ποιουμένου πρόνοιαν, ἀλλ' ἐντροφῶντος μὲν ἀφ' ᾧ οὐ θέμις, τὰς ἀναγκαίας τῶν πενήτων τροφὰς εἰς
 25 ἰδίας φιλοτιμίας ἀναλίσκοντος, πραγματευομένου δὲ τὰς ἀλλοτριίας συμφοράς, καὶ μήτε δάκρυον αἰδουμένου ἐν τοσαύτη κακῶν ἀνάγκῃ, μήτε χεῖρα ὀρέγοντος. Ἐπεὶ τοίνυν τοιαῦτα καταθρηνῶν γέγραφας καὶ παρακέκληκας, ὥστε ἡμᾶς αὐτῷ γράψαι, ἴσθι ὅτι πᾶσα ἰατρικὴ τέχνη ἥττηται τῷ νοσήματι τάν-
 30 δρός. Πολλὰ γὰρ καὶ προσηνῆ καὶ δραστήρια γράμματα δεξάμενος, ἀπώνατο οὐδέν. Διὸ καὶ τὴν σιγὴν λοιπὸν τὴν πρὸς αὐ-

κορυφαῖο μέρος τῆς ὁμοφιάς τῆς εἶναι ἡ εὐσέβεια. Ἐὰν ὅμως συνυπάρξει καὶ ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν, ἡ ὁμορφιά θὰ γίνῃ ὑπερβολικὰ ὠραία.

269.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

“Ὅτι ἡ κακοδοξία εἶναι φοβερώτατη καὶ εἶναι ἀνώφελοι οἱ κόποι αὐτῶν ποὺ κυριαρχοῦνται ἀπὸ αὐτήν.

Ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ δίδαξαν κακῶς προκάλεσαν τιμωρία μεγαλύτερη σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς πίστεψαν ἀπερίσκεπτα, ἄριστο φάρμακο γι' αὐτοὺς ποὺ τραυματίσθηκαν εἶναι ἡ μεταμέλεια.

270.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀντιμέτωπιση τῆς δύσκολης καταστάσεως τῶν Πηλουσιωτῶν.

Σὲ παραδέχομαι γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ δείχνεις γιὰ τὴν πόλη, θεώρησα ὅμως σωστὸ νὰ σὲ συμβουλέψω τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἐπιδιώκεις νὰ τὴν ἀνακτήσεις μὲ θρήνους, ἀλλὰ μὲ προσευχές. Γιατί, ἐφόσον, ὅπως ἔγραψες, μὲ τὸν θάνατο τοῦ Ἀμμωνίου πέθανε μαζὶ καὶ ἡ πόλη, ὑπάρχει ὥστόσο ἐλπίδα, μὲ τὴ βοήθεια πρῶτα καὶ τῆς συγκατάνευσης τοῦ Θεοῦ, πάλι νὰ τὴν ἀναστήσεις. Γιατὶ πραγματικά, ὅπως εἶπες, ἐνῶ προηγουμένως ἦταν πλούσια σὲ ἀγαθοὺς ἄνδρες καὶ χρήματα καὶ στολισμένη μὲ ἀρετὴ, μὲ τίς προσευχὲς ἐκείνου τοῦ ἀείμνηστου, τώρα ἔπεσε σὲ τόσο μεγάλη φτώχεια καὶ σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ οἰκοδομημάτων, μὲ ἀποτέλεσμα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀπέμειναν, ἄλλοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα, καὶ οἱ ἄλλοι δεχόμενοι πλήγματα νὰ πεθάνουν στὶς φυλακὲς, γιὰτὶ αὐτὸς ποὺ νομίζει ὅτι διοικεῖ, ἐνῶ δὲν λαμβάνει καμμιά μέριμνα, ἀντίθετα κάνοντας ζωὴ ἀπολαυστικὴ μὲ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό, καταναλώνοντας τίς ἀναγκαῖες γιὰ τοὺς φτωχοὺς τροφὲς γιὰ τίς δικές του σπατάλες, ἐμπορευόμενος τίς συμφορὲς τῶν ἄλλων, καὶ μὴ σεβόμενος οὔτε τὰ δάκρυα μέσα σὲ τόσο μεγάλη ἀνάγκη, δὲν ἀπλώνει γιὰ βοήθεια οὔτε τὸ χέρι του. Ἐπειδὴ λοιπὸν μοῦ ἔγραψες θρηνηλογώντας καὶ μὲ παρεκάλεισες νὰ τοῦ γράψω, γνώριζε ὅτι κάθε ἰατρικὴ τέχνη νικεῖται ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τοῦ ἀνδρα. Γιατί, ἂν καὶ δέχθηκε πολλὰ καὶ φιλικὰ καὶ ὀδυνηρὰ γράμματα, δὲν ὠφελήθη-

τοὺς τετιμῆκαμεν. Εἰ τοίνυν δύναιο δι' εὐχῶν κατορθῶσαί τι
 σαυτῷ τε καὶ τῇ πόλει, ἀφέμενος τὸν θρηῆνον, εὐχου τάχα πως ὁ
 καὶ τὰ ἀνήκεστα ἰώμενος πάθη, ποιήσει καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς το-
 σαύτης μανίας ἀνενεγκεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἐπὶ γόνυ κεκμένην,
 5 μᾶλλον δέ, ὡς ἔφησ, τεθνηκυῖαν, ἀναστήναι.

ΣΟΑ'— ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ πολιτείας· ὅτι ἀπροσωπόληπτα
 τὰ θεῖα χαρίσματα.

Ἐπειδὴ γέγραφας, Δι' ἣν αἰτίαν οὐ πᾶσιν ἡ θεία ἐφίπταται
 10 χάρις, ἴσθι, θαυμάσιε, ὅτι, ἐπειδὴ τὴν προαίρεσιν ἐξετάζουσα
 πρῶτον, οὕτως ἐπιφοιτᾷ. Εἰ γὰρ καὶ χάρις ἐστίν, οὐχ ἀπλῶς
 ἐκχεῖται, ἀλλὰ τὰ μέτρα παρὰ τῶν δεχομένων λαμβάνουσα
 τοσοῦτον ἐπιρρεῖ, ὅσον ἂν εὖρη σκευῶς πίστεως αὐτῇ προσενε-
 χθέν. Εἰ γὰρ μὴ τὰ παρ' ἡμῶν πρῶτον ἐζήτει, πᾶσιν ἂν ἐπέπτη,
 15 ἐπειδὴ δὲ τὴν προαίρεσιν ἐξετάζει καὶ οὕτω παραγίνεται, ὡς
 καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστέως Παύλου, «Σκευῶς γάρ μοι», φησίν, «ἐστὶν
 ἐκλογῆς οὗτος», τοῖς μὲν ἐπιφοιτᾷ καὶ παραμένει, τῶν δὲ ἀπο-
 φοιτᾷ, εἰς δὲ τοὺς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν καθίεται.

ΣΟΒ'— ΚΥΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

20 Ὅτι ἄμεινον νήφοντα δοκεῖν μεθύειν,
 ἢ μεθύοντα δοκεῖν νήφειν.

Εἰ τὸ μὴ συμμαίνεσθαι αὐτῷ μανίαν ἡγεῖται καὶ καλεῖ
 Εὐσέβιος, ὡς γέγραφας, ὁ ἐπίσκοπος, μὴ θορυθηθῆς Ἄμεινον
 γὰρ νήφοντα δοκεῖν μεθύειν, ἢ μεθύοντα δοκεῖν νήφειν. Ἐπει-
 25 δὴ γὰρ ὑπὸ τῆς κακίας ἐκβακχευθεὶς κατὰ κράτος ἐχειρώθη,
 πάντας παραφρονεῖν βούλεται, ἵνα τοὺς ἐλέγχους, ὧν παρανό-
 μως δοῶ, διαφύγοι.

κε καθόλου. Γι' αὐτὸ καὶ προτίμησα τὴ σιωπὴ πρὸς αὐτόν. Ἐὰν λοιπὸν μπορεῖς μὲ προσευχὲς νὰ ἐπιτύχεις κάτι γιὰ σένα καὶ γιὰ τὴν πόλη, ἀφήνοντας τοὺς θρήνους, νὰ προσεύχεσαι, ἴσως ἔστι αὐτὸς ποὺ θεραπεύει καὶ τὰ ἀθεράπευτα πάθη, τὸν κάνει καὶ αὐτὸν νὰ συνέλθει ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλη μανία, καὶ τὴν πόλη ποὺ εἶναι γονατισμένη, ἢ μᾶλλον, ὅπως εἶπες, πεθαμένη, νὰ τὴν ἀναστήσει.

271.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Γιὰ τὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς· ὅτι τὰ θεῖα χαρίσματα εἶναι ἀμερόληπτα.

Ἐπειδὴ ἔγραψες, Γιὰ ποιὸ λόγο ἡ θεία χάρις δὲν πηγαίνει σὲ ὅλους, γνῶριζε, θαυμάσιε, ὅτι τὸ κάνει αὐτὸ ἔπειδὴ πρῶτα ἐξετάζει τὴν προαίρεση, καὶ μετὰ κατεβαίνει. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι χάρις, δὲν ἐκχύνεται ἔτσι ἀπλᾶ, ἀλλὰ παίρνοντας πρῶτα τὰ μέτρα αὐτῶν ποὺ τὴν δέχονται, καὶ τότε ἐκχύνεται σὲ τόση ποσότητα, ὅσο χωράει τὸ σκεῦος ποὺ τῆς προσφέρθηκε. Γιατί, ἂν δὲν ζητοῦσε πρῶτα τὴ δική μας προαίρεση, θὰ κατέβαινε σὲ ὅλους, ἔπειδὴ ὅμως ἐξετάζει τὴν προαίρεση καὶ τότε ἔρχεται, ὅπως καὶ στὸν ἄριστο Παῦλο, γιατί λέγει, «αὐτὸς εἶναι ὄργανο τῆς ἐκλογῆς μου»⁹⁶, σὲ ἄλλους ἔρχεται καὶ παραμένει, ἀπὸ ἄλλους φεύγει, καὶ σὲ ἄλλους πάλι οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κατεβαίνει.

272.– ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΚΥΡΟ

ἽΟτι εἶναι προτιμότερο νὰ εἶναι κανεὶς νηφάλιος καὶ νὰ θεωρεῖται μεθυσμένος, παρὰ μεθυσμένος καὶ νὰ νομίζεται νηφάλιος.

Ἐὰν τὸ νὰ μὴ κυριεύεσαι μαζί μὲ αὐτὸν ἀπὸ μανία, ὁ ἐπίσκοπος Εὐσέβιος τὸ θεωρεῖ καὶ τὸ ὀνομάζει μανία, ὅπως ἔχεις γράψει, νὰ μὴν ἀνησυχεῖς. Γιατὶ εἶναι προτιμότερο νὰ εἶναι κανεὶς νηφάλιος καὶ νὰ θεωρεῖται μεθυσμένος, παρὰ νὰ εἶσαι μεθυσμένος, καὶ νὰ νομίζεται ὅτι εἶναι νηφάλιος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔχει κυριευθεῖ πέρα γιὰ πέρα ἀπὸ βασιλικὴ μανία, θέλει ὅλοι νὰ εἶναι παράφρονες, γιὰ νὰ ἀποφύγει τοὺς ἐλέγχους γιὰ τὶς παρανομίες ποὺ κάνει.

96. Πράξ. 9, 15.

ΣΟΓ'— ΑΠΟΛΛΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Πανηγυρική.

Εἴθε ἦλθες συμμεθέξων τοῦ ἄθλου καὶ τοῦ στεφάνου ἀπο-
 λαύσων καὶ τῆς ἀναρρήσεως κοινωνήσων. Φίλον γὰρ ἐρῶντα
 5 τῆς οὐρανίου φιλοσοφίας, εἶτ' ὀλίγον ἀπονυστάξαντα, παραινέ-
 σει καὶ προτροπῇ, τῆς θείας ῥοπῆς προηγουμένως βοηθησά-
 σης, ἐπανηγάγομεν. Καὶ νῦν πανηγυρίζοντες ἄδομεν τὸ ἐπινί-
 κιον μέλος, καὶ λόγων κρατῆρα κεράσαντες, λογικά τε ἐδέσμα-
 τα παρασκευάσαντες, ἐστιῶμεν τοὺς φίλους. Ἔκε τοιγαροῦν
 10 καὶ ἡμῖν συνθησόμενος, κἀκείνοις συναγαλλιασόμενος, καὶ τοῖς
 ἐπιτηδείοις συνευφρανθησόμενος, καὶ τῇ ἀρετῇ συσκιρτήσων,
 τῇ τε κακίᾳ ἐπιτιμήσων, ἧ̄ τοσαύτη ἀναισχυντία πρόσεστιν, ὡς
 καὶ τοῖς φεύγουσιν αὐτὴν ἐπιπηδᾶν.

ΣΟΔ'— ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 Τῆς σοφίας Ἰησοῦ, εἰς τὸ γεγραμμένον·
 «Μὴ ζῆτει γενέσθαι κριτής».

Μάλα θαυμάζω, πῶς καὶ τὰ λίαν σαφῆ, ἀσαφῆ εἶναι πολ-
 λοῖς δοκεῖ. Τὸ γάρ, «Μὴ ζῆτει γενέσθαι κριτής», οὐδὲν ποικίλον
 ἔχει, οὐδὲ σοφόν, ἀλλὰ διαρρήδην βοᾷ· Ἐπειδὴ δυσδιάγνωστον
 20 ἔστι τὸ δίκαιον. Πολλοὶ γὰρ διὰ βραδυτῆτα διανοίας οὐκ ἐφι-
 κνοῦνται τούτου, πολλοὶ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν διανοίας ἐφικνοῦν-
 ται, διὰ δὲ χρήματα ἢ φόβον ἢ αἰδῶ ἢ φιλίαν ἢ ἔχθραν παρα-
 φθείρουσι τοῦτο. Σὺ σαυτὸν μὴ ἐπίρριπτε τοιούτῳ πράγματι, ὃ
 ἔργον μὲν ἔστι καταλαβεῖν, τὸ δὲ εὐρόντα μὴ διαφθεῖραι, ἐργω-
 25 δέστερον τυγχάνει.

ΣΟΕ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ,

ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ

Ἔστι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, τοῖς ἀναξίως τῆς τιμῆς
 ζῆν προηρημένοις, προσθήκη κολάσεως γίνεται.

30 Τὰ παρὰ πάντων σχεδὸν ἀνθρώπων συμφώνως περὶ ὑμῶν

273.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Πανηγυρική.

Μακάρι νὰ ἐρχόσουν γιὰ νὰ πάρεις μαζί μὲ μᾶς μέρος στὸ ἄθλημα, νὰ ἀπολαύσεις τὸ στεφάνωμα καὶ νὰ μετᾶσχεις στὴν ἀνάρρηση. Γιατὶ ἕναν φίλο, ποὺ ἦταν ἐραστής τῆς οὐράνιας φιλοσοφίας, ἀλλὰ νύσταξε στὴ συνέχεια γιὰ λίγο, μὲ παραίνηση καὶ προτροπή, ἀφοῦ προηγουμένως βοήθησε καὶ ἡ θεία δύναμη, τὸν ἐπαναφέραμε κοντὰ μας, καὶ τώρα πανηγυρίζοντας ψάλλουμε τὴν ἐπινίκιο ὕμνο, καὶ ἀφοῦ τὸ ἀναμίξαμε μὲ τὸ ποτήρι τῶν λόγων καὶ παρασκευάσαμε καὶ λογικὰ ἐδέσματα, φιλοξενοῦμε τοὺς φίλους. Ἔλα λοιπόν, ὥστε καὶ νὰ συμφάγεις μαζί μας, καὶ νὰ αἰσθανθεῖς ἀγαλλίαση μαζί μ' ἐκείνους, καὶ νὰ εὐχαριστηθεῖς μὲ τὰ ἐδέσματα, καὶ νὰ σκιρτήσεις ἀπὸ χαρὰ μὲ τὴν ἀρετή, καὶ νὰ ἐπιτιμῆσεις τὴν κακία, στὴν ὁποία ὑπάρχει τόση ἀδιαντροπιά, ὥστε νὰ ἐπιτίθεται ἀκόμα καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀποφεύγουν.

274.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟ

Ἐπὶ τῆ σοφία τοῦ Σειράχ, σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ:

«Μὴ ζητᾶς νὰ γίνεις κριτής»⁹⁷.

Ἐπορῶ πολὺ, πῶς ἀκόμα καὶ τὰ πολὺ καθαρὰ φαίνονται στοὺς περισσοτέρους ἀσαφῆ. Γιατὶ τὸ, «Μὴ ζητᾶς νὰ γίνεις κριτής», δὲν ἔχει καμμιά δυσκολία, οὔτε σοφία, ἀλλὰ φωνάζει ὀλοκάθαρα: Ἐπειδὴ τὸ δίκαιο γίνεται δύσκολα ἀντιληπτὸ. Γιατὶ πολλοί, ἐπειδὴ τοὺς λείπει ἡ ὀξύνοια, δὲν μποροῦν νὰ τὸ καταλάβουν αὐτό, ἐνῶ πολλοὶ ἄλλοι, λόγῳ τῆς ὀξύτητος τοῦ νοῦ τους τὸ καταλαβαίνουν, ἀλλὰ ἢ ἀπὸ χρηματισμὸ ἢ ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ ντροπὴ ἢ ἀπὸ φιλία ἢ ἔχθρα, τὸ παραφθείρουν. Ἐσὺ ὅμως μὴ ρίχνεις τὸν ἑαυτό σου σὲ τέτοια ὑπόθεση, τὴν ὁποία εἶναι δύσκολο βέβαια νὰ τὴν καταλάβεις, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὴ βρεῖ κανεὶς, εἶναι πιὸ δύσκολο νὰ μὴ τὴ διαφθείρει.

275.– ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ,
ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Ἐπι τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἐπισύρει πρόσθετη τιμωρία σὲ ἐκείνους ποὺ προτιμοῦν νὰ ζοῦν ἀνάξια τῆς τιμῆς αὐτῆς.

Ἐπὶ αὐτά, ποὺ ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀνθρώπους καταγγέλλο-

ἀπαγγελλόμενα (ὡς τί ὑμᾶς καλέσας ἀξίως ὀνομάσω;), οὐ συγχωρεῖ με ἡρεμεῖν, καίτοι βουλόμενον, ἀλλὰ καθάπερ κέντρα νύττει μου τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ τὸ γράφειν διεγείρει. Φείσασθε τοίνυν ἑαυτῶν καὶ μετανοήσατε. Ἰερωσύνης γὰρ ἀξίωμα τοῖς
5 ἀναξίως τῆς τιμῆς ζῆν προσηρημένοις, προσθήκη κολάσεως γίνεται.

ΣΟΣ'— ΑΦΘΟΝΙΩ

᾽Οτι ἐκεῖνα χρῆ πράττειν, ἃ τοῖς ἁγίοις ἀμιλλᾶσθαι παρασκευάζει.

10 Εἰ μὲν ἐν τοῖς βιωτικοῖς πράγμασιν εὐδόκιμος φανεῖσθαι ποθεῖς, ἄλλους ζήτει τοὺς συμβουλευσοντας· ἐγὼ γὰρ καὶ ἀποτρεψαίμην. Κινδύνους γὰρ οὐ μόνον ἀνωφελεῖς, ἀλλὰ καὶ σφαλεροὺς καὶ εἰς θάνατον τελευτῶντας ὠδίνουσιν. Εἰ δ' ἐν τοῖς κατὰ Θεόν, αὐτός, καὶ μὴ κληθεῖς, ἦκον ἂν ἐπὶ τὴν παραίνεσιν,
15 οὗ φημι κεκλημένος. Εἰ βούλοιο τοίνυν λάμψαι καὶ πείθοιο τῇ ἡμετέρᾳ γνώμῃ, ἐκεῖνα φαίνοιο πράττων, ἃ τοῖς ἁγίοις σε ἀμιλλᾶσθαι παρασκευάσει. Τῶν γὰρ τῆδε βραχὺς ἦν αὐτοῖς ὁ λόγος, τῶν δὲ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν πολὺς, καί, πρὸς ἐκεῖνον βλέποντες τὸν σκοπόν, ἅπαντα ἔπραττον.

20

ΣΟΖ'— ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ ἄρχοντος, ὅτι «δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ».

Τοὺς ἀπὸ μὲν ἀρετῆς ἀρχομένους, εἰς δὲ κακίαν τελευτῶντας, ἀζήλους καὶ ταλαιπῶρους ἡγητέον. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ
25 ἀπὸ μὲν τῆς τῶν πενήτων προστασίας προοιμιαζόμενοι, εἰς δὲ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν καταλήγοντες, οὓς ἀναστέλλων ὁ θεῖος χρησμός, φησί· «Δικαίως διώξῃ τὸ δίκαιον». Οὐ γὰρ χρῆ, τῇ δικαίᾳ τῶν πενήτων φροντίδι ὀπλιζομένους, αὐτοὺς μὲν ἀποστερεῖν ἐκείνους, τοὺς δὲ οὓς ὀπλίσθησαν, σφετερίζεσθαι δὲ τὰ
30 ἐκείνων.

νται ὁμόφωνα ἐναντίον σας (ὀλήθεια πῶς πρέπει νὰ σᾶς χαρακτηρίσω, γιὰ νὰ σᾶς ὀνομάσω ὅπως σᾶς ἀξίζει;), δὲν μὲ ἀφήνουν νὰ ἡρεμήσω, ἂν καὶ θέλω, ἀλλὰ σὰν κεντριὰ μου τρυποῦν τὴν ψυχὴ καὶ μὲ παρακινοῦν νὰ σᾶς γράψω. Λυπηθεῖτε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ μετανοῆστε. Γιατὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, γι' αὐτοὺς ποὺ προτιμοῦν νὰ ζοῦν ἀνάξια πρὸς αὐτὸ, γίνεται αἰτία πρόσθετης τιμωρίας.

276.– ΣΤΟΝ ΑΦΘΟΝΙΟ

“Οτι ἐκεῖνα πρέπει νὰ πράττει κανεῖς, ἐκεῖνα ποὺ τὸν κάνουν νὰ ἀμιλλᾶται τοὺς ἁγίους.

Ἐὰν βέβαια ποθεῖς νὰ φανεῖς πετυχημένος στὰ βιωτικὰ πράγματα, ψάξε νὰ βρεῖς ἄλλους νὰ σὲ συμβουλέψουν, γιατί ἐγὼ θὰ σὲ ἀπέτρεπα, ἐπειδὴ ἐγκυμονοῦν μόνο κινδύνους ἀνώφελους καὶ λανθασμένους, καὶ ποὺ καταλήγουν σὲ θάνατο. Ἐὰν ὅμως θέλεις νὰ εὐδοκιμήσεις στὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, ἐγὼ ὁ ἴδιος, καὶ νὰ μὴ μὲ καλοῦσες, θὰ σοῦ ἔδινά τὴ συμβουλή μου, δὲν λέγω καλεσμένος. Ἐὰν λοιπὸν θέλεις νὰ λάμψεις καὶ νὰ πεισθεῖς στὴ δική μου γνώμη, νὰ φαίνεσαι ὅτι κάνεις αὐτὰ ποὺ θὰ σὲ κάνουν νὰ ἀμιλλᾶσαι τοὺς ἁγίους. Γιατὶ σὲ ἐκείνους ὁ λόγος γιὰ τὰ ἐδῶ πράγματα ἦταν σύντομος, ἐνῶ γιὰ τὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησή μας ἀπὸ ἐδῶ πολὺ μακρὺς, καὶ ὅλα τὰ ἔκαναν ἀποβλέποντας σ' ἐκεῖνον τὸν σκοπὸ.

277.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΑΥΛΟ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν ἄρχοντα·
«Νὰ ἐπιδιώκεις τὸ δίκαιο μὲ τρόπο δίκαιο»⁹⁸.

Ἐκείνους ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ καταλήγουν στὴν κακία, νὰ τοὺς θεωρεῖς ἀζήλευτους καὶ ταλαίπωρους. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν προστασία τῶν φτωχῶν, καὶ καταλήγουν στὸν δικό τους χρηματισμὸ, τοὺς ὁποίους ἀνακόπτοντάς τους ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λέγει· «Νὰ ἐπιδιώκεις τὸ δίκαιο μὲ τρόπο δίκαιο»⁹⁹. Γιατὶ δὲν πρέπει, ὀπλιζόμενοι μὲ τὴ δίκαια φροντίδα τῶν φτωχῶν, νὰ ἀποστεροῦν αὐτοὶ ἐκείνους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἀνέλαβαν τὴ φροντίδα, καὶ νὰ οἰκειοποιοῦνται αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν σ' ἐκείνους.

99. *Οπ. π.

ΣΟΗ'— ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Διὰ τί ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαληγορήσας κατεκρίθη, ὁ δὲ Ἰώβ, πλείονα καὶ μείζονα μεγαλοφωνήσας, ἐπηνέθη.

Θαυμάζειν ἔφης καὶ ἐκπλήττεσθαι, πῶς ὁ μὲν Φαρισαῖος
 5 μεγαληγορήσας προσέκρουσεν, ὁ δὲ Ἰώβ, πλείον καὶ μείζονα
 εἰρηκῶς, ἠὺδοκίμησεν. Ἐκουε τοίνυν συντόμως· οὐδὲ γὰρ ἄλ-
 λως δυναίμην. Ὁ μὲν, μηδενὸς παρακινουῦντος μηδὲ ἐρεθίζον-
 τος, μεγαληγορῶν καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης φρονῶν μείζον
 ὁ Φαρισαῖος, εἰκότως προσκρούει· ὑπερηφανίαν γὰρ ἐνόσει.
 10 Ὁ δὲ ἐν μὲν τῷ εὐδοκίμειν κρύπτων τὰ οἰκεία πλεονεκτήματα,
 ἐν δὲ τῷ κακηγορεῖσθαι (φράζοντος) φράζων πρὸς τὸ ἀπολύ-
 σασθαι τὰ ἐπιφερόμενα ἐγκλήματα, ὥσπερ ὁ ἀοίδιμος καὶ
 πάσης εὐφημίας κρείττων Ἰώβ, πάσης αἰτίας ἔξω καθέστηκεν,
 εἰς τοὺς οὐ δεόντως κακηγορήσαντας τῆς αἰτίας πα-λινδρο-
 15 μούσης· ψυχρὸν μὲν γὰρ καὶ ἔστι καὶ δοκεῖ τὸ σεμνύνειν ἑαν-
 τόν, καὶ εἰκότως δοκεῖ μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἐκδίαζομένης. Εἰ δέ
 τις ἀκούων ἂ μὴ προσῆκεν, εἰς τοιούτους ἄκων ἐμπέσοι
 λόγους, τοῖς τὴν ἀνάγκην κατασκευασίαι καὶ ἡ αἰτία προσ-
 τρίπτεται. Διόπερ καὶ ἡ θεία ψῆφος τὸν μὲν ἑαυτὸν μηδενὸς
 20 παροινουῦντος δικαιώσαντα καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων καταψη-
 φισάμενον, καὶ μηδὲ τὸν παρόντα τελώνην αἰδεσθέντα, οὐκ
 ἀπεδέξατο, τὸν δὲ ἔξ ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἀχθέντα (τί γὰρ τῶν
 ἐρεθίσαι δυναμένων οἱ φίλοι παραλελοίπασι;) μεγίστοις ἐγκω-
 μίοις ἐστεφάνωσεν.

25

ΣΟΘ'— ΠΕΤΡΩ

Παραμυθητική.

Ὡσπερ οἱ ἐπιστήμονες τῶν ἰατρῶν ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν
 παθῶν οὐ ραδίως προσφέρουσι βοηθήματα, διὰ τὸ τὴν ἐπι-
 φορὰν τοῦ ρεύματος ἐξυδαροῦν τὰ προσφερόμενα φάρμακα,
 30 ἀλλ' ἐνδόντες ὀλίγον λωφῆσαι τὰ πάθη, οὕτως ἐπὶ τὴν ἰατρικὴν

278.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιατί ὁ Φαρισαῖος πού ὑπερηφανεύθηκε κατακρίθηκε¹, ἐνῶ ὁ Ἰώβ, πού εἶπε μέ μεγάλη παρρησία περισσότερα καὶ μεγαλύτερα, ἐπαινέθηκε^{1α}.

Εἶπες ὅτι ἀπορεῖς καὶ ἐκπλήσσεσαι, πῶς ὁ Φαρισαῖος πού ὑπερηφανεύθηκε κατακρίθηκε, ἐνῶ ὁ Ἰώβ, πού εἶπε περισσότερα καὶ μεγαλύτερα, ἐπαινέθηκε. " Ἀκουσε λοιπὸν μέ συντομία, γιατί δὲν θὰ μποροῦσα μέ ἄλλον τρόπο. Ὁ ἕνας, δηλαδή ὁ Φαρισαῖος, χωρὶς κανένας νὰ τὸν παρακινεῖ, οὔτε νὰ τὸν ἐρεθίζει, ὑπερηφανευόμενος καὶ νομίζοντας ὅτι εἶναι πιὸ συνετὸς σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, δικαιολογημένα κατακρίθηκε, γιατί ἔπασχε ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Ἐνῶ αὐτὸς πού ὅταν εὐημερεῖ κρύβει τὰ κατορθώματά του, καὶ ὅταν τὸν κατηγορήσουν τὰ λέγει, γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα τὸν κατηγοροῦν, ὅπως ἔκανε ὁ ἀείμνηστος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἔπαινο Ἰώβ, βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ κάθε κατηγορία, ἀφοῦ ἡ αἰτία ἐπιστρέφει πάλι σ' αὐτοὺς πού τὸν κατηγόρησαν χωρὶς νὰ πρέπει. Εἶναι βέβαια καὶ φαίνεται ψυχρό, τὸ νὰ ἐπαινεῖς τὸν ἑαυτό σου, καὶ δίκαια φαίνεται, ὅταν δὲν τὸν προκαλεῖ καμμιά ἀνάγκη. Ἐὰν ὅμως κάποιος, ἀκούοντας αὐτὰ πού δὲν ἔπρεπε, ἀθελά του προβεῖ σὲ τέτοια λόγια, ἡ αἰτία καταλογίζεται σὲ ἐκείνους πού τὴν προκάλεσαν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνον πού δικαίωσε τὸν ἑαυτό του χωρὶς νὰ τὸν προκαλεῖ κανένας, καὶ κατηγόρησε ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ δὲν σεβάσθηκε οὔτε τὸν τελώνη πού ἦταν παρῶν, δὲν τὸν ἀποδέχθηκε, ἐνῶ τὸν ἄλλον (τὸν Ἰώβ), πού ἀπὸ ἀνάγκη ὀδηγήθηκε σ' αὐτὸ (γιατί τί ἀπὸ αὐτὰ πού μποροῦσαν νὰ τὸν ἐρεθίσουν παρέλειψαν οἱ φίλοι του;), τὸν στεφάνωσε μέ πολὺ μέγαρα ἐγκώμια.

279.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Παρηγορητική.

"Ὅπως οἱ ἐπιστήμονες γιατροί, στὶς ἀρχές τῶν ἀσθενειῶν δὲν δίνουν εὐκόλα φάρμακα, γιατί ἡ ξαφνικὴ κίνηση τῶν ὑγρῶν στοιχείων διαλύει τὰ παρεχόμενα φάρμακα, ἀλλ' ἀφοῦ ἀφήσουν λίγο τὰ τραύματα νὰ καταλαγιάσουν, τότε προχωροῦν στὴ θεραπεία τους,

1α. Ἰώβ. 42, 7.

βαδίζουσιν, οὕτως οὐδ' ἀκμαζούσης τῆς λύπης δεῖ τῷ ὑπὸ ταύτης μεθύοντι ἐπιπλήττειν, εἰ δὲ μὴ λήσομεν τὸν λόγον, ὥσπερ κολλούριον ἄχρηστον καθιστῶντες, ἀλλὰ συλλυπηθέντες βραχὺ καὶ ἐνδόντες. ὀλίγον ῥαῖσαι τὸ πάθος, οὕτως ἐπὶ τὴν θεραπείαν ὀδεῦσαι, οὐδ' ἄρα καὶ ἡμεῖς χάριν βραδύτερον ἐπὶ τὴν
 5 θεραπείαν τὴν σὴν ἐληλύθαμεν. Ἀνάνευσον τοιγαροῦν, ὦ φίλος, ἐκ τῆς ἀκράτου λύπης, ἐννοῶν ὅτι οὔτε μόνος οὔτε πρῶτος τοῦτο πέπονθας, ἀλλὰ κοινόν ἐστι πάθος, καὶ ὅσον οὐδέπω καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν βαδιούμεθα ὁδόν, λόγον τῶν πεπραγμένων
 10 ὑφέξοντες.

ΣΠ'— ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Ὅτι ἐχθρούς μὲν μὴ ἔχειν τοὺς φιλαρέτους ἀδύνατον, δυνατὸν δὲ τὴν ἐχθραν καλῶς μεταχειρίσασθαι.

Ἐχθρούς μὲν μὴ ἔχειν τοὺς φιλαρέτους, οἶμαι, ἀδύνατον,
 15 δυνατὸν δὲ τὴν ἐχθραν καλῶς μεταχειρίσασθαι. Εἰ μὲν γὰρ οὐ παιίουσι φιλοσοφοῦντες, ἑαυτοὺς μὲν ὠφελοῦσιν, ἐκείνους δὲ ἀμύνονται, εἰ δὲ παιίουσιν, ὠφελοῦνται παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Πολλάκις γὰρ προσπεσοῦσα λοιδορία, νόσον ψυχῆς ἢ ἀγνωσμένην ἢ ἀμελουμένην ἐθεράπευσε. Δεῖ γὰρ τοῖς εὐδοκίμοις,
 20 ἢ γνησίων φίλων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. Οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες, οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποτρέπουσι τῶν παιισμάτων. Ἐπειδὴ δὲ νῦν ἡ φιλία ἰσχνόφωνος, μᾶλλον δ' ἄφωνός ἐστι τοῦ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ μὲν στωμύλον αὐτῆς καὶ θωπευτικὸν λάλον ἐστὶ καὶ γεγωνόφωνον, τὸ δὲ νουθετοῦν καὶ ἐπι-
 25 πληττον ἄφωνον, καὶ ἀκουστέον παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ διορθωτέον.

ΣΠΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ κολακείας, καὶ ὅτι χρὴ τοὺς ἐχέφρονας φεύγειν καὶ τὸ κολακεύειν καὶ τὸ κολακεύεσθαι.

30 Οὐδὲν κολάκων, οἶμαι, ἀργαλεώτερον, οἷ, τῆς τῶν πλου-

ἔτσι οὔτε ὅταν ἡ λύπη βρῖσκεται στὸ ψηλότερο σημεῖο της πρέπει νὰ ἐπιπλήτουμε αὐτὸν ποῦ εἶναι ζαλισμένος ἀπὸ αὐτήν, ἂν βέβαια δὲν λησμονήσουμε τὸν λόγο, ὅτι ἐνεργώντας ἔτσι, εἶναι σὰν νὰ ἀχρηστεύσουμε τὸ κολλύριο, ἀλλὰ, ἀφοῦ λυπηθοῦμε μαζί του γιὰ λίγο καὶ περιμένουμε νὰ ἀνακουφισθεῖ λίγο ὁ πόνος, τότε νὰ προχωρήσουμε στὴ θεραπεία. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἔσπευσα κάπως ἀργὰ νὰ βοηθήσω στὴ δική σου θεραπεία. Σύνελθε λοιπόν, φίλε, ἀπὸ τὴ μεγάλη λύπη, μὲ τὴ σκέψη, ὅτι οὔτε ὁ μόνος, οὔτε ὁ πρῶτος εἶσαι ποῦ τὸ παθαίνεις αὐτό, ἀλλ' εἶναι κοινὸ πάθος, καὶ ὅπου νᾶναι καὶ ἐμεῖς θὰ βαδίσουμε τὸν ἴδιο δρόμο, γιὰ νὰ δώσουμε λόγο γιὰ τὶς πράξεις μας.

280.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΤΟΝΙΟ

Ὅτι τὸ νὰ μὴ ἔχουν ἐχθροὺς οἱ φιλάρετοι εἶναι ἀδύνατο, μποροῦν ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἐχθρα πρὸς τὸ καλὸ.

Τὸ νὰ μὴ ἔχουν ἐχθροὺς αὐτοὶ ποῦ ἀγαποῦν τὴν ἀρετὴ εἶναι, νομίζω, ἀδύνατο, εἶναι ὅμως δυνατόν τὴν ἐχθρα νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν πρὸς τὸ καλὸ. Γιατί, ἂν φιλοσοφώντας δὲν διαπράττουν πταίσματα, τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς βέβαια τοὺς ὠφελοῦν, ἐνῶ ἐκείνους τοὺς ἀπωθοῦν, ἐὰν ὅμως διαπράττουν ἐκεῖνοι πταίσματα, ὠφελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Γιατὶ πολλές φορές, κατηγορία ποῦ διατυπώθηκε ἐναντίον μας, θεράπευσε ἀρρώστια τῆς ψυχῆς μας ποῦ ἀγνοοῦσαμε ἢ παραμελοῦσαμε. Χρειάζονται δηλαδὴ αὐτοὶ ποῦ εὐδοκимоῦν στὴ ζωὴ ἢ γνήσιους φίλους, ἢ φλογεροὺς ἐχθροὺς. Γιατὶ οἱ πρῶτοι μὲ τὶς νουθεσίες τους, καὶ οἱ ἄλλοι μὲ τὶς κατηγορίες τους, μᾶς ἀποτρέπουν ἀπὸ τὰ πταίσματα. Ἐπειδὴ ὅμως τώρα ἡ φιλία εἶναι ἰσχνόφωνη, ἢ καλύτερα ἄφωνη γιὰ νὰ μιᾶ μὲ παρηγορία, μὲ ἀποτέλεσμα ἢ φλυαρία καὶ ἢ κολακεία τῆς νὰ εἶναι φλύαρη καὶ μεγαλόφωνη, ἐνῶ ἡ νουθεσία καὶ ἡ ἐπίπληξη ἄφωνες, πρέπει καὶ νὰ ἀκοῦμε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ διορθωνῶμαστε.

281.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴν κολακεία, καὶ ὅτι πρέπει οἱ συνετοὶ νὰ ἀποφεύγουν καὶ τὸ νὰ κολακεύουν, καὶ τὸ νὰ κολακεύονται.

Τίποτε δὲν θεωρῶ πιὸ ἀνυπόφορο ἀπὸ τοὺς κόλακες, οἱ ὁποῖοι

σίων γλώττης ἀπηρτημένοι, ὀμνύουσι μὲν ὅτι πάντων ἄριστον, εἰ προέλονται τι ἐκεῖνοι καὶ ἀτοπωτάτων θαυμάσαι, κακίζουσι δὲ ἢ τάχος εἰ καὶ αὐτὴν ἐπιχειρήσουσι κακῦναι τὴν ἀρετὴν. Χρὴ τοιγαροῦν τοὺς ἐχέφρονας φεύγειν καὶ τὸ κολακεύειν καὶ
5 τὸ κολακεύεσθαι. Ἄμφω γάρ, ἵνα παρῶ τὸν τῶν ἀνθρώπων γέλωτα, καὶ κακίαν ἀνήκεστον, καὶ τιμωρίαν ἀνύποιστον ὠδίνει.

ΣΠΒ'— ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ

Περὶ τῆς μὴ μεταστροφῆς Εὐσεδίου, Μαρτινιανοῦ,

10

Ζωσίμου καὶ Μάρωνος

Μάλα ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι, εἴ σε ἐροίμην, πότερον, ἐγὼ τὴν σύνεσιν ἀμείνων, ἢ Παῦλος, αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν εἰς ἀλαζονείαν θήσεις. Πῶς οὖν, ὃ μὴ ἴσχυσεν ἐκεῖνος, παρ' ἐμοῦ ζητεῖς κατορθωθῆναι; Εἰ γὰρ ἐκείνῳ τῷ ὑποπτέρῳ γεωργῷ (ἵνα τοὺς
15 καθ' ἓνα παραλείψω ἐφ' οἷς ἐπυροῦτο) καὶ τὸ Γαλατῶν γένος ἐξεπολεμήθη εἰς Ἰουδαιισμόν ἀποκλῖναι, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας οὐ προσέσχον, καὶ οἱ ψευδαπόστολοι διαπρύσιον ἐπολέμου μάχην, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν αἰτιᾶται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώμης στεφανοῖ, δι' ἣν αἰτίαν ἐμὲ αἰτιᾶ, τόν, ὡς φῆς, πολλοὺς μὲν εἰς ἀρετὴν πα-
20 ρακαλέσαντα καὶ πεπεικότα, πολλοὺς δ' ἐκ τῆς κακίας ἐξαρπάσαντα, ὅτι δὲ Εὐσέδιος καὶ Μαρτινιανός, Ζώσιμός τε καὶ Μάρων οὐκ ἐπείσθησαν τοῖς παραινέσεσιν; Ἄλλ' ὄρα μὴ, δοκῶν ἐμὲ αἰτιᾶσθαι, αὐτὸς ἀνοίας ὀφλήσης γέλωτα, ἅτε τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος ὄρον ἀγνοῶν, καὶ τὴν αἰτίαν τῶν οὐ πεισθέντων
25 ἐπὶ τὸν οὐ πείσαντα μεταφέρων.

ΣΠΓ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ τῆς ἀμέτρου χαρᾶς.

Ἦνίκα Ἐζεχίας, ὃ τῶν Ἑβραίων βασιλεύς, εἶδε τρόπαιον κατὰ Περσῶν ἐγηγερομένον, καὶ θαύματος κρεῖττον καὶ πάσης

κρεμασμένοι ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν πλουσίων, ὀρκίζονται, ὅτι τὸ ἄριστο ἀπὸ ὅλα εἶναι, τὸ ἂν θὰ προτιμοῦσαν ἐκεῖνοι νὰ θαυμάσουν κάτι ἀπὸ τὰ πιὸ παράλογα, κακολογοῦν ὅμως ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεται, ἀκόμα καὶ ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κατηγορήσουν καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ. Πρέπει λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν μυαλό, νὰ ἀποφεύγουν καὶ νὰ κολακεύουν καὶ νὰ κολακεύονται. Γιατὶ καὶ τὰ δύο, γιὰ νὰ ἀφήσω κατὰ μέρος τὸ γέλιο τῶν ἀνθρώπων, προκαλοῦν καὶ ἀθεράπευτη κακία, καὶ τιμωρία ἀνυπόφορη.

282.– ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΤΕΥΟΜΕΝΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὴ μεταστροφή τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Μαρτινιανοῦ,
τοῦ Ζωσίμου καὶ τοῦ Μάρωνα.

Γνωρίζω πάρα πολὺ καλά, ὅτι, ἂν σὲ ρωτήσω, ἐγὼ εἶμαι ἀνώτερος ὡς πρὸς τὴ σύνεση, ἢ ὁ Παῦλος, τὴν ἐρώτηση αὐτὴν θὰ τὴν θεωρήσεις ἀλαζονική. Πῶς τότε, αὐτὸ ποὺ δὲν κατόρθωσε ἐκεῖνος, ζητᾶς νὰ τὸ κατορθώσω ἐγώ; Γιατὶ, ἂν μὲ ἐκεῖνον τὸν φτερωτὸ γεωργὸ (γιὰ νὰ παραλείψω τὸν καθένα γιὰ τοὺς ὁποίους ἐνοιωθε τὴ φλόγα νὰ τὸν καίει²), καὶ τὸ γένος τῶν Γαλατῶν παρασύρθηκε νὰ ἀποκλίνει πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμό, καὶ οἱ Ἀσιᾶτες δὲν τὸν πρόσεξαν, καὶ οἱ ψευδαπόστολοι τοῦ ἔκαναν σκληρὸ πόλεμο, καὶ κανένας δὲν τὸν κατηγορεῖ, ἀλλὰ τὸν στεφανώνει γιὰ τὴν προσπάθειά του, γιὰ ποιὸν λόγο κατηγορεῖς ἐμένα, γιὰ τὸ ὅτι, ὅπως λές, ἐνῶ προέτρεψα πολλοὺς στὴν ἀρετὴ καὶ τοὺς ἔπεισα, καὶ πολλοὺς τοὺς ἀπέσπασα ἀπὸ τὴν κακία, ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Μαρτινιανός, καθὼς καὶ ὁ Ζώσιμος καὶ ὁ Μάρωνας δὲν πείσθηκαν μὲ τίς παραινέσεις μου; Πρόσεχε ὅμως, μήπως, νομίζοντας ὅτι κατηγορεῖς ἐμένα, ὁ ἴδιος ἐπισύρεις τὰ γέλια γιὰ ἀνοησία, ἐπειδὴ, ἀγνοώντας τοὺς ὅρους τῆς αὐτεξουσιότητος, μετατοπίζεις τὴν αἰτία αὐτῶν ποὺ δὲν πείσθηκαν σ' αὐτὸν ποὺ δὲν τοὺς ἔπεισε.

283.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν ὑπέρομετρη χαρὰ.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων Ἐζεκίας εἶδε νὰ ὑψώνεται τροπαιο κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἀνώτερο ἀπὸ θαῦμα, καὶ ψηλότερο ἀπὸ

2. Πρὸβλ. Β΄ Κορ. 11, 29 «Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;».

ἀνθρωπίνης ῥώμης τε καὶ ἐλπίδος ὑψηλότερον, τότε δὴ, τότε νόσω βάλλεται, ἵνα τὰ σκιρτήματα τῆς ψυχῆς, χαλινουῦ ἀξιοθέντα, μὴ ἔξω τοῦ πρόποντος αὐτὸν παριππεῦσαι ἀναγκάσωσι, καὶ τὴν τῆς νίκης ὑπόθεσιν ἀλαζονείας διαδέξῃται πόλεμος. Εἰ τοί-
5 νυν καὶ τῇ σῇ μεγαλονοίᾳ, εὐημερία ἐλπίδος κρείττων ἐπέστη, μηδὲν ἀπηχές, μηδὲ λέγε μηδὲ προᾶττε, ἀλλὰ καὶ κόλαζε τὴν ἀμετροίαν τῆς χαρᾶς· λύπης γὰρ αὕτη πλέον καταβλάπτειν πολ-
λάκις πέφυκε.

ΣΠΔ'— ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

10 Εἰς τό, «Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες».

Πάντων μὲν τῶν κατ' ἀνθρώπους ἀγαθῶν ὑπόθεσις ἐστὶ καὶ κρηπὶς ἢ ὁμόνοια, καὶ χρὴ μηδενὶ διδόναι πολέμου καὶ μάχης ἀφορμὴν. Εἰ δέ που τὴν εὐσέβειαν παραβλαπτομένην ἢ τοὺς
15 ἀσθενεῖς ἀδικουμένους θεάσαιο, μὴ προτίμα τὴν εἰρήνην τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἴστασο γενναίως ἕως αἵματος πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενος. Διὰ τοῦτο γὰρ εἴρηται τῷ Ἀποστόλῳ τοῦθ' ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν· «Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες». Ἔστι γὰρ ὅπου οὐ δυνατόν,
20 οἷον, ὅταν περὶ εὐσεβείας, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ λόγος, ἢ ὅταν περὶ ἀδικουμένων ὁ ἀγών. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῦτο οὐ πανταχοῦ δυνατόν, ὅπου γε καὶ ἐπ' ἀνδρὸς καὶ γυναικός, τῶν εἰς μίαν σάρκα τελούντων, ταύτην ἔλυσε τὴν ἀνάγκην, εἰπών, «Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω»;

25 ΣΠΕ'— ΤΩ ΑΥΤΩ
"Ομοιον.

Ἐγὼ οὐτ' ἀναμάρτητός εἰμι, οὐτ' ἀναμαρτήτους ζητῶ φίλους (οὐ γὰρ εὐρήσω), ἀλλὰ τοὺς πολλὰ μὲν καὶ μέγιστα ἔχον-
τας κατορθώματα, ὀλίγα δὲ καὶ ἐλάχιστα ἐλαττώματα ἐγκρίνω
30 τῷ χορῶ, τοὺς δ' ἐναντίως τοῖς εἰρημένοις διακειμένους οὔτε

κάθε ανθρώπινη δύναμη και ἐλπίδα, τότε λοιπὸν ἀκριβῶς προσβλήθηκε ἀπὸ ἀρρώστια, ὥστε τὰ σκηρτήματα τῆς ψυχῆς του νὰ συκρατηθοῦν, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια ποὺ ἔπρεπε, καὶ τὴν ὑπόθεση τῆς νίκης τὴν διαδεχθεῖ πόλεμος ἀλαζονείας. Ἐὰν λοιπὸν καὶ στὴ δική σου μεγαλοφυΐα ἦρθε εὐημερία ἀνώτερη ἀπὸ ὅ,τι ἔλπιζες, νὰ μὴ λές, οὔτε νὰ κάνεις τίποτε τὸ ἀνάρμοστο, ἀλλὰ νὰ περιορίζεις τὴν πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο χαρά σου, γιατί αὐτὴ πολλές φορές βλάπτει συνήθως περισσότερο ἀπὸ τὴ λύπη.

284.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟ

Στό· «Ἄν εἶναι δυνατόν, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σαῖς, νὰ ἔχετε εἰρήνη μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους»^{2α}.

Ἄλλων βέβαια τῶν ἀνθρώπων ἀγαθῶν προϋπόθεση καὶ βάση εἶναι ἡ ὁμόνοια, καὶ πρέπει σὲ κανένα νὰ μὴ δίνεις ἀφορμὴ γιὰ πόλεμο καὶ φιλονεικία. Ἐὰν ὅμως κάποτε βλέπεις τὴν εὐσέβεια νὰ βλάπτεται, ἢ τοὺς ἀδυνάτους νὰ ἀδικοῦνται, νὰ μὴ προτιμᾷς τὴν εἰρήνην ἀντὶ τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ νὰ στέκεσαι γενναῖα, ἀγωνιζόμενος πρὸς τὴν ἁμαρτία μέχρις αἵματος. Γιατί γι' αὐτὸ εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο αὐτὸ ποὺ θέλησες νὰ μάθεις «Ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σαῖς, νὰ ἔχετε εἰρήνη μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους». Γιατί ὑπάρχει περίπτωση ὅπου δὲν εἶναι αὐτὸ δυνατόν, ὅπως ὅταν ὁ ἀγώνας γίνεται γιὰ τὴν πίστη, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἢ ὅταν ὁ ἀγώνας γίνεται γι' αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται. Καὶ γιατί ἀπορεῖς γιὰ τὸ ὅτι στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους αὐτὸ δὲν εἶναι παντοῦ δυνατόν, τὴ στιγμὴ ποὺ καὶ γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα, ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα, ἔδωσε αὐτὴ τὴ λύση, λέγοντας, «Ἐὰν ὁ ἄπιστος θέλει νὰ χωρίσει, ἅς χωρίσει»³;

285.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅμοιο.

Ἐγὼ οὔτε ἀναμάρτητος εἶμαι, οὔτε ἐπιδιώκω νὰ ἔχω ἀναμάρτητους φίλους (γιατί δὲν θὰ βρῶ), ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πολλές καὶ πολὺ μεγάλες ἀρετές, καὶ λίγα καὶ πολὺ μικρὰ ἑλαττώματα τοὺς ἐγκρίνω ὡς συντρόφους μου, ἐνῶ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ἀντίθετα πρὸς

2α. Ρωμ. 12, 18.

καταριθμῶ οὔτε ἀποκηρύττω. Οὐ καταριθμῶ μὲν, ἵνα μὴ δια-
βολὴν ἐργάσωνται τῷ συλλόγῳ, εἰώθασι γὰρ πάντες ἀπὸ τῶν
συνόντων τοὺς ἄνδρας κρίνειν, οὐκ ἀποκηρύττω δέ, ἐλπίδα αὐ-
τοῖς ἀγαθὴν ἐγκαταλείπων. Τοῖς μὲν γὰρ καὶ συμβούλοις καὶ
5 φίλοις χρῶμαι, τοῖς δὲ οὐ πολεμῶ μὲν, ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην εἰ-
ρήνην νέμω (τὸ ἀποστολικὸν φυλάττειν σπουδάζων θέσπισμα,
«Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύον-
τες»), παραινῶ δὲ ἀπέχεσθαι μὲν κακίας, ἀντέχεσθαι δὲ ἀρετῆς.
Εἰ δ' αὐτοὶ τὴν παραίνεσιν ἔχθρας ὑπόθεσιν κατασκευάζουσι,
10 λύπην μοι οὐ μικρὰν τῷ μὴ ὠφελεῖσθαι, οὐ τῷ ἐκπολεμεῖσθαι
προξενήσουσιν.

ΣΠΣ'— ΗΛΙΑ

Περὶ τῆς πανηγυρικῆς εὐκοσμίας τῶν πάντων ἐπὶ
τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης

15 Ὅτε ὁ τῆς Δικαιοσύνης Ἡλιος οὐρανόθεν ἐπ' εὐεργεσία
τῶν ἀνθρώπων δεῦρ' ἐπεφάνη, τότε δὴ, τότε, καθάπερ ἓν τι
παλιρροία πραγμάτων, εἰς ὁσιότητα τὰ ὅλα μετέστη. Πανηγυ-
ρικῆς γὰρ εὐκοσμίας τυγχάνοντα ἄμοιρα καὶ ἑορτῶν μὲν ὀνό-
μασιν ἐναβρυνόμενα, κακίας δὲ δράμασι καθυβριζόμενα, εἰς
20 θείαν καὶ ὑπερκόσμιον μετερρυθμίσθη πανήγυριν, διδαχθέντα
ὀμηγύριον ὄντως ἠγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν, ὅταν μάλιστα ὑπὸ
τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ εὐαγοῦς ἱερείας, θεραπεύηται.

ΣΠΖ'— ΤΟΙΣ ΒΟΝΘΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΦΟΙΤΗΤΑΙΣ

25 Ὅτι ἡ σώφρων ψυχὴ, ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τῆς
ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς
τὴν ὥραν βουλομένων διεκκόπτει ἐλπίδας.

Ὡσπερ σώφρων γυνή, ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀγνείας τὰ
σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστως ὀρώντων κολάζει προσ-
30 δοκίας, οὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ, ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα

αὐτὰ πού εἶπα, οὔτε τοὺς συμπεριλαμβάνω στοὺς φίλους, οὔτε τοὺς ἀπορρίπτω. Δὲν τοὺς συμπεριλαμβάνω βέβαια, γιὰ νὰ μὴ σπείρουν ζιζάνια στὸν σύλλογο, γιατί συνηθίζουν ὅλοι νὰ κρίνουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ αὐτοὺς πού συναναστρέφονται, ἀλλὰ καὶ δὲν τοὺς ἀπορρίπτω, ἀφήνοντάς τους ἐλπίδα καλή. Τοὺς πρώτους βέβαια τοὺς χρησιμοποιοῦ καὶ σὰν φίλους καὶ συμβούλους, ἐνῶ τοὺς ἄλλους δὲν τοὺς πολεμῶ φυσικά, ἀλλὰ τοὺς ἀπευθύνω τὴν καθιερωμένη εἰρήνη (φροντίζοντας νὰ ἐφρμόζω τὴν ἀποστολικὴ ἐντολή· «Ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς νὰ ζεῖτε εἰρηνικὰ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους»^{3α}), καὶ τοὺς προτρέπω νὰ μένουν μακριὰ ἀπὸ τὴν κακία, καὶ νὰ ἀφοσιώνονται στὴν ἀρετὴ. Καὶ ἐὰν αὐτοὶ θεωρήσουν τὴ συμβουλή μου ἀφορμὴ ἔχθρας, θὰ μοῦ προκαλέσουν μεγάλη λύπη μὲ τὸ ὅτι δὲν ὠφελοῦνται, καὶ ὄχι γιὰ τὸ ὅτι μὲ πολεμοῦν.

286.– ΣΤΟΝ ΗΛΙΑ

Γιὰ τὴν πανηγυρικὴ εὐκοσμία τῶν πάντων
κατὰ τὴν παρουσία τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης.

Ὅταν ὁ Ἡλιος τῆς Δικαιοσύνης ἐμφανίσθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἐδῶ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, τότε ἀκριβῶς, σὰν μὲ κάποια παλίρροια τῶν πραγμάτων, μετακινήθηκαν ὅλα πρὸς τὴν εὐσέβεια. Γιατί, στερούμενα τὴν πανηγυρικὴ εὐκοσμία, καὶ ἐνῶ καμάρωναν γιὰ τὰ ὀνόματα ἐορτῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀτιμάζονταν μὲ τὰ δράματα τῆς κακίας, μεταβλήθηκαν σὲ ὑπερκόσμια πανήγυρη, καὶ διδάχθηκαν νὰ θεωροῦν πανήγυρη πραγματικὴ τὴν εὐσέβεια, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν, σὰν ἀπὸ μιὰ ἄμεμπτη ἰέρεια, ὑπηρετοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρετὴ.

287.– ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΒΟΝΘΟΥ

Ὅτι ἡ φρόνιμη ψυχὴ, πού φέρει στὶς αἰσθήσεις τῆς τὰ γνωρίσματα τῆς ἀρετῆς, διαψεύδει τὶς ἐλπίδες ἐκείνων πού θέλουν νὰ διαφθείρουν τὴν ὠραιότητά της.

Ὅπως ἡ φρόνιμη γυναίκα, πού φέρει στὸ πρόσωπό της τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότητος, ἐμποδίζει τὶς προσδοκίες ἐκείνων πού τὴ βλέπουν ἀκόλαστα, ἔτσι καὶ ἡ φρόνιμη ψυχὴ, πού φέρει στὶς αἰσθήσεις τῆς τὰ

τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν
 βουλομένων διεκκόπτει ἐλπίδας. Τίς γὰρ τὸν τοιοῦτον ὀφθαλ-
 μόν, ἡμερότητι καὶ ἐλευθεριότητι κεκραμένον, προσελθεῖν τολ-
 μήσειε; Τίς δὲ γλῶτταν σεμνότητος οὔσαν τέμενος, οὐκ ἄδατον
 5 αὐτῷ τὴν ὀμιλίαν νομιεῖ; Τίς δὲ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις θεώμενος,
 ἀρετῶν οὔσας ὄργανα, οὐ φοβηθήσεται παρασυμβουλευσαι;
 Οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς, ὡς φίλου λέοντος εὐγενῆ βλαστήματα, ἀδά-
 τους ἑαυτοὺς βλαπτούσαις συνουσίαις διατηρήσατε, ἵνα καὶ τὸ
 ἑαυτῶν καὶ τὸ πατρῶον αὐξήσητε κλέος.

10 ΣΠΗ'— ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΚΑΙ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ
 Ὅτι τῷ σώματι ἐντυποῦνται οἱ ἀφανεῖς χαρακτῆρες
 τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς

Τὴν μὲν ὁμωνυμίαν ὑμῖν οἱ γονεῖς, τὴν δὲ συνωνυμίαν οἱ
 τρόποι ἐπέθηκαν. Τὴν μὲν γὰρ παρὰ τῶν τεκόντων ἐσχήκατε,
 15 τὴν δὲ παρὰ τῶν πραχθέντων ἐκτήσασθε, ἦν, εἰ μὲν ἐπὶ τοῖς
 καλλίστοις εἶδον οἱ ἄνθρωποι, ἦσθην ἄν, ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς
 ἐναντίοις, λίαν ἄχθομαι. Ὅμμα γὰρ ἀναιδὲς καὶ αὐχὴν μετέω-
 ρος καὶ ὀφρύων συνεχῆς κίνησις καὶ βάδισμα σεσοδημένον, καὶ
 τὸ ἐπὶ μηδενὶ τῶν αἰσχρῶν ἐρυθριᾶν, τεκμήριον ψυχῆς ἐστὶν
 20 αἰσχίστης, τοὺς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυ-
 πούσης τῷ σώματι.

ΣΠΘ'— ΘΕΟΔΩΡΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ
 Περὶ Ἰησοῦ. Περὶ τῆς Μωσέως μεγαλονοίας, ὅτι οὐδένα
 τῶν υἱῶν τῆς Ἰησοῦ ἀρετῆς προετίμησε, καὶ ὅτι οὐ δεῖ
 25 παισὶ βασιλείαν ἢ ἑτέραν ἀρχὴν ἐγχειρίζειν, εἰ μὴ
 ὁ τρόπος ἢ τῆς ἡγεμονίας ἀρμόδιος.

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἄγαμαι τὸν θεοφίλη Μωσέα, ἐν
 τούτῳ δὲ διαφερόντως, ὅτι, παντὸς πάθους κρείττων ὢν, καὶ
 τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας ἐκράτησε. Δύο γὰρ ἔχων υἱούς, τε-

γνωρίσματα τῆς ἀρετῆς, διαψεύδει τις ἐλπίδες ἐκείνων πού θέλουν νὰ διαφθείρουν τὴν ὠραιότητά της. Γιατὶ ποιός, βλέποντας αὐτὸ τὸ μάτι νὰ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ ἡμερότητα καὶ ἐλευθερία, θὰ τολμήσει νὰ τὸ πλησιάσει; Καὶ ποιός μὰ γλώσσα πού εἶναι ναὸς τῆς σεμνότητος δὲν θὰ νομίσει, ὅτι εἶναι ἀπλησίαστη σ' αὐτὸν πρὸς ὁμιλία; Ποιός ἐπίσης, βλέποντας τις ἄλλες αἰσθήσεις νὰ εἶναι ὄργανα τῶν ἀρετῶν, δὲν θὰ φοβηθεῖ νὰ τις συμβουλεύσει ἀντίθετα; Λοιπὸν καὶ σεῖς, εὐγενικὰ βλαστάρια τοῦ φίλου λιονταριοῦ, διατηρῆστε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀπλησίαστους στὶς συναναστροφές πού βλάπτουν, ὥστε νὰ αὐξήσετε τὴ δόξα καὶ τὴ δική σας καὶ τοῦ πατέρα σας.

288.- ΣΤΟΥΣ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΑ ΚΑΙ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΑ

Ὅτι τὰ ἀφανῆ χαρακτηριστικὰ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς
ἀποτυπώνονται στὸ σῶμα.

Τὰ ἴδια βέβαια ὀνόματα σᾶς τὰ ἔδωσαν οἱ γονεῖς, τὴ συνωνυμία ὅμως ἢ συμπεριφορὰ σας. Γιατὶ τὰ πρῶτα τὰ πήρατε ἀπὸ ἐκείνους πού σᾶς γέννησαν, ἐνῶ τὴν ἄλλη τὴν ἀποκτήσατε μὲ τις πράξεις σας, τὴν ὁποία ἐὰν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἔβλεπαν νὰ ἐκδηλώνεται γιὰ τὰ ἀριστα ἔργα, θὰ εὐχαριστιόμουν, ἐπειδὴ ὅμως τὴν εἶδαν νὰ ἐκδηλώνεται πρὸς τὰ ἀντίθετα, στενοχωριέμαι πολὺ. Γιατὶ μάτι ἀναιδὲς καὶ αὐχένος τεντωμένος, συνεχῆς κίνηση τῶν φρυδιῶν καὶ βιάδισμα κουνιστό, καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν κοκινίζετε γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ αἴσχη σας, εἶναι ἀπόδειξη ψυχῆς αἰσχροτάτης, ἢ ὁποία τὰ ἀφανῆ χαρακτηριστικὰ τῶν παθῶν τῆς τὰ ἀποτυπώνει στὸ σῶμα.

289.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Γιὰ τὴ μεγαλοψυχία τοῦ Μωυσῆ, ὅτι κανέναν ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰησοῦ δὲν ξεχώρισε λόγῳ τῆς ἀρετῆς τοῦ πατέρα τους, καὶ ὅτι δὲν πρέπει στὰ παιδιὰ νὰ δίνεται βασιλεία ἢ ἄλλη ἐξουσία, παρὰ μόνο ἐὰν ἢ ἀγωγή τους εἶναι κατάλληλη γιὰ τὴν ἡγεσία.

Καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα βέβαια θαυμάζω τὸν ἀγαπητὸ στὸν Θεὸ Μωυσῆ, ἀλλ' ὅλως ἰδιαίτερος σ' αὐτὸ, γιατί, ἐνῶ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ κάθε πάθος, ἔγινε κύριος ἀκόμα καὶ τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας.

χθέντας μὲν παρ' αὐτοῦ, τῆς δὲ πατρῶας ἀρετῆς μὴ γεγονότας
 ζηλωτάς, οὐδένα αὐτῶν διάδοχον τῆς στρατηγίας ἐχειροτόνη-
 σεν, ἀλλὰ τὸν ἀρετῇ μᾶλλον, ἢ γένει, προσήκοντα, τὴν ἀρετὴν
 προκρίνας τῆς πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ διάκρισιν πολλάκις τυφλω-
 5 τούσης φύσεως. Οἱ γὰρ ἐκ πατρῶν νομίζοντες δίκαιον εἶναι τὰς
 ἀρχὰς ἐπὶ τοὺς παῖδας καταβαίνειν, τυφλώττουσι πρὸς τὴν ἀλή-
 θειαν. Χρεωστεῖται τὸ γέρας οὐ γένει, ἀλλ' ἀρετῇ. Οὐδὲ γὰρ τὸν
 βασιλέως υἱόν, ἂν ἀνάξιος εἴη τοῦ πράγματος, εἰς τὴν ἀξίαν
 ἐγγραπτέον, ἀλλὰ τὸν βασιλικὴν ἔχοντα ψυχὴν καὶ τὴν τῆς
 10 ἀρχῆς ἐπιστήμην χωρῆσαι δυνάμενον. Τοῦτο γοῦν ἐκεῖνον τὸν
 προτότατον λαμπρῶς ἔδειξε, μηδὲ τὸν ἀδελφὸν χάριτι εἰς τὴν
 ἱερωσύνην προενηνοχέειν. Ὁ γὰρ τοὺς ἐκ τῶν λαγόνων αὐτοῦ
 φύντας μὴ ἀξιώσας τοιαύτης τιμῆς, ἀλλὰ περιγενόμενος τῆς
 φύσεως τυραννίδος, οὐκ ἂν τὸν ἀδελφὸν χάριτι τῇ ἱερωσύνη
 15 ἐστεφάνωσεν, ἀλλὰ κατὰ θείους χρησμούς. Διὸ καὶ οἱ κατ'
 αὐτοῦ ἐπιλυττήσαντες καὶ νομίσαντες οὐ θεία ψήφω, ἀλλὰ κρι-
 σει λογισμῶν οἰκεία κεχειροτονηκέειν τὸν ὀμαίμονα, δίκας
 ἀήθεις ἔδοσαν. Τοὺς μὲν γὰρ ἢ γῆ χανδὸν κατέπιεν, οἱ δὲ πυρὸς
 αἰθερίου ἔργον ἐγένοντο.

20

ΣΨ:- ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

Συμβουλευτική.

Εἰ καὶ Εὐσέβιος, ὡς γέγραφας, τῇ κακίᾳ σπενδόμενος, τῇ
 ἀρετῇ πολεμεῖ, ὁξὺς μὲν ὢν ἐκ διαβολῆς εἰς ἐπιβουλάς ἐπα-
 χθῆναι, πρόχειρος δὲ ὑπονοίαις μὴ προσηκούσαις ἑαυτὸν πι-
 25 στώσασθαι, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἐπιτιμίοις τῶν ἡμαρτηκότων ἀπα-
 ραίτητος, ἐν δὲ ταῖς ἀμοιβαῖς τῶν κατορθούντων ὀκνηρότατος,
 ἀλλ' οὖν γε αὐτὸς οὐκ ἂν εἴη δίκαιος ἐκεῖνον κωμωδεῖν, ὅ τὰ
 αὐτὰ αὐτῷ, ὡς φασιν, ἵνα μὴ λέγω ἀργαλεώτερα, πλημμελῶν.
 Ἦ γὰρ μὴ προὔτε τοιαῦτα, ἢ μὴ κωμῶδει τοὺς δρῶντας. Τάχα

Πραγματικά, ἔχοντας δύο υἱούς, οἱ ὅποιοι γεννήθηκαν βέβαια ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν ζηλωτὲς τῆς ἀρετῆς τοῦ πατέρα τους, κανέναν ἀπὸ αὐτούς δὲν διόρισε διάδοχο τῆς ἡγεσίας, ἀλλὰ ἐκείνον ποὺ ἦταν κατάλληλος μὲ τὴν ἀρετὴ του, παρὰ μὲ τὴν καταγωγὴ του, προκρίνοντας τὴν ἀρετὴ, προκειμένου νὰ διαλέξει τὸν καλὸ, ἐπειδὴ ἡ φύση πολλὲς φορὲς εἶναι τυλφωμένη. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ νομίζουν ὅτι οἱ ἔξουσίες πρέπει νὰ μεταβιβάζονται ἀπὸ τὸν πατέρα στὰ παιδιά, εἶναι τυφλοὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια. Τὸ βραβεῖο ὀφείλεται στὴν ἀρετὴ, καὶ ὄχι στὸ γένος. Δὲν πρέπει δηλαδὴ οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ βασιλιᾶ, ἂν εἶναι ἀνάξιος τῆς θέσεως, νὰ θεωρεῖται ὡς ἄξιος, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει βασιλικὴ ψυχὴ καὶ μπορεῖ νὰ χωρήσει τὴν ἐπιστήμη τῆς ἔξουσίας. Αὐτὸ λοιπὸν ἀνέδειξε λαμπρὸν ἐκείνον τὸν πρῶτον, ὁ ὅποιος οὔτε τὸν ἀδελφὸ του δὲν τοποθέτησε στὴν ἱερωσύνη κἀνοντάς του χάρη. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν θεώρησε ἄξιους τῆς τόσο μεγάλης τιμῆς ἐκείνους ποὺ φύτρωσαν ἀπὸ τοὺς λαγόνες του, ἀλλὰ νίκησε τὴν τυραννικὴ δύναμη τῆς φύσεως, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀναδείξει οὔτε τὸν ἀδελφὸ του στὴν ἱερωσύνη χατηρικά, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐκδήλωσαν τὴ λύσσα τους ἐναντίον του καὶ νόμισαν πὼς δὲν χειροτόνησε τὸν ἀδελφὸ του μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴ κρίση τῶν λογισμῶν του, τιμωρήθηκαν μὲ ἀσυνήθιστες ποινές. Γιατὶ ἄλλους ἀνοιξε ἡ γῆ καὶ τοὺς κατάπιε, καὶ ἄλλοι ἔγιναν παρανάλωμα οὐράνιας φωτιᾶς⁴.

290.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ

Συμβουλευτικὴ.

Ἔαν καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅπως μοῦ ἔγραψες, κἀνοντας συνθήκη μὲ τὴν κακία, πολεμᾷ τὴν ἀρετὴ, ὄντας ἀπὸ τὴ μὰ γρήγορος στὸ νὰ παρασυρθεῖ ἀπὸ συκοφαντία σὲ μηχανορραφία, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔτοιμος μὲ ὑπόνοιες ὄχι κατάλληλες νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἐνῶ στὰ ἐπιτίμια αὐτῶν ποὺ ἁμαρτάνουν εἶναι ἀκαμπτος καὶ στίς ἀμοιβὲς τῶν ἐνάρετων φυγόπονος, ἀλλ' ὅμως σὺ δὲν ἔχεις δίκαιο νὰ διακωμωδεῖς ἐκείνον, ἀφοῦ, ὅπως λένε, κἀνεις τὰ ἴδια μὲ αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ πῶ χειρότερα. Ἡ λοιπὸν μὴ κἀνεις τέτοια, ἢ μὴ διακωμωδεῖς αὐτούς

4. Λευϊτ. 10, 2.

δὲ τοῦτ' αὐτῷ κατ' ἀξίαν συνέβη, ὅτι σὲ τοιοῦτον ὄντα χειροτο-
νήσας, οὐκ ἔλαθε τὴν δίκην. Ὁ γὰρ ἀποκεκλεισμένον ἀπὸ τῶν
ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν στόμα οὐ δεόντως ἀνοίξας, καθ' ἑαυ-
τοῦ, ὡς ἔοικεν, ἤνοιξε, καὶ κατὰ τῶν εὐδοκίμων νομίσας ἀθύ-
5 ρωτον ὀπλίξειν γλῶτταν, καθ' ἑαυτοῦ ὤπλισεν.

ΣΨΑ'— ΓΕΡΜΑΝΩ

Περὶ τῶν διὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας λαμπρὰ τρό-
παια ἐγειρόντων, καὶ τῶν ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν παθῶν
τοῦ σώματος τυραννουμένων καὶ βαρβαρικοῖς
10 τροπαίοις ἐναθρονομένων.

Ὁ μὲν τὰς πολλοῖς ἀμάχους εἶναι δοκούσας ἡδονὰς σω-
φροσύνη καὶ ἐγκρατεία τυραννικῶς διαζόμενος, οὗτος ἐλευθέ-
ραν παντὸς αἰσχροῦ πάθους ἔχων τὴν ψυχὴν, τροπαίοις λαμ-
προῖς καὶ πολλοῖς ἐναγάλλεσθαι δίκαιος, ὁ δὲ ἐκείναις μὲν κα-
15 τακράτος ἀλούς καὶ ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν τοῦ σώματος παθῶν
τυραννούμενος, βαρβαρικοῖς δὲ τροπαίοις ἐναθρονοούμενος, οὗ-
τος καὶ ἠλίθιος εἶναί μοι δοκεῖ καὶ ἀνδραποδώδης Δειλία γὰρ
καὶ φόβω μειζόνων κακῶν (εἰ καὶ παράδοξον καὶ εἰπεῖν καὶ
ἀκοῦσαι), ἀνδρεῖος εἶναι δοκεῖ. Φοβούμενος γὰρ δουλείαν ἢ
20 ἑαυτοῦ ἢ τῶν παιδῶν, πολεμεῖ.

ΣΨΒ'— ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ὅτι κίνδυνος μέγιστος ἐπήρτηται τῇ ψυχῇ τοῖς τολμῶσι
παραποιεῖν καὶ παρερμηνεύειν τὰς ἱερὰ Γραφάς.

Τὸν λαμπρᾶς ἀπτόμενον ὑποθέσεως καὶ τὸν νοῦν τῶν
25 ἱερῶν Γραφῶν ἐρμηνεύσαι πειρώμενον, χρὴ τὴν μὲν γλῶτταν
ἔχειν σεμνήν τε καὶ τρανήν, τὴν δὲ γνώμην εὐσεβῆ τε καὶ εὐα-
γῆ, ἀκολουθεῖν τε αὐταῖς καὶ μὴ ἠγεῖσθαι, μηδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον
βούλημα τὸν ἐκείνων νοῦν ἐκδιάζεσθαι. Τοῖς γὰρ παραποιεῖν
καὶ παρερμηνεύειν τολμῶσι, κίνδυνος ἐπήρτηται μέγιστος, εἰς
30 αὐτὴν τὴν ψυχὴν βλέπων.

πού τὰ κάνουν. Ἴσως μάλιστα αὐτὸ νὰ τοῦ συνέβη ὅπως τοῦ ἄξιζε, γιὰ χειροτόνησε ἐσένα, ἂν καὶ ἦσουν τέτοιος, καὶ δὲν διέφυγε τὴν τιμωρία. Γιὰ αὐτὸς πού ἄνοιξε τὸ στόμα πού ἦταν κλεισμένο ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς, ὄχι μὲ πρέποντα τρόπο, τὸ ἄνοιξε, ὅπως φαίνεται, ἐναντίον του, καὶ νομίζοντας ὅτι ὄπλισε τὴν ἀπύλωτη γλῶσσα ἐναντίον αὐτῶν πού εὐδοκμοῦν, τὴν ὄπλισε ἐναντίον του.

291.- ΣΤΟΝ ΓΕΡΜΑΝΟ

Γιὰ ἐκείνους πού μὲ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἐγκράτεια στήνουν λαμπρὰ τρόπαια, καὶ γιὰ ἐκείνους πού ἐξουσιάζονται τυραννικὰ ἀπὸ τὰ βαρβαρικὰ πάθη τοῦ σώματος καὶ καμαρώνουν γιὰ τὸν βαρβαρικὰ τρόπαιά τους.

Αὐτὸς βέβαια ὁ ὁποῖος, τὶς ἡδονές πού ἀπὸ τοὺς πολλοὺς φαίνονται ὅτι εἶναι ἀκαταμάχητες, τὶς πολεμᾷ τυραννικὰ μὲ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἐγκράτεια, αὐτὸς, ἔχοντας τὴν ψυχὴ του ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε αἰσχρὸ πάθος, πρέπει νὰ στολίζεται μὲ τρόπαια πολλὰ καὶ λαμπρὰ, ἐνῶ αὐτὸς πού ἔχει κυριευθεῖ τελείως ἀπὸ τὶς ἡδονές καὶ ἐξουσιάζεται τυραννικὰ ἀπὸ τὰ βαρβαρικὰ πάθη τοῦ σώματος, καὶ καμαρώνει μὲ τὰ βαρβαρικὰ τρόπαια, αὐτὸς μοῦ φαίνεται πῶς καὶ ἡλίθιος εἶναι καὶ δουλοπρεπής. Γιὰ ἀπὸ δειλία καὶ φόβο μεγαλύτερων κακῶν (ἂν καὶ εἶναι παράδοξο καὶ νὰ τὸ πῶ καὶ νὰ τὸ ἀκούσω), νομίζει πῶς εἶναι ἀνδρεῖος. Φοβούμενος δηλαδὴ τὴ δουλεία, πολεμᾷ ἢ τὸν ἑαυτὸ του ἢ τὰ παιδιὰ του.

292.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΑΝΙΗΛ

Ἔπι κρέματαί μέγιστος κίνδυνος γιὰ τὴν ψυχὴ πού τολμᾷ νὰ παραποιεῖ καὶ νὰ παρερμηνεύει τὶς ἱερές Γραφές.

Αὐτὸς πού καταπιάνεται μὲ λαμπρὴ ὑπόθεση καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσει τὸ νόημα τῶν ἁγίων Γραφῶν, πρέπει νὰ ἔχει τὴ γλῶσσα του εὐπρεπῆ καὶ σαφῆ, καὶ τὴ διάθεσή του εὐσεβῆ καὶ ὀγνή, καὶ αὐτὲς νὰ ἀκολουθεῖ καὶ νὰ μὴ προσηγεῖται, οὔτε νὰ ἐκβιάζει τὸ νόημα ἐκείνων νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴ δική του σκέψη. Γιὰ σ' αὐτοὺς πού τολμοῦν νὰ τὶς παραποιήσουν καὶ νὰ τὶς παρερμηνεύσουν τοὺς περιμένει μέγιστος κίνδυνος, πού ἀποβλέπει στὴν ψυχὴ.

ΣΖΓ'— ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ μέθης.

Φυσιολογεῖν μὲν ἐμοὶ οὐ πολλὴ σπουδὴ, ἵνα δὲ μὴ σε λυπήσω, γράφω. Ὅτι διὰ τὴν τῶν κράσεων διαφορὰν, τινὲς μὲν τῶν
 5 μεθύοντων ὠχροὶ γίνονται καὶ θυμοειδεῖς, τινὲς δὲ πυρροὶ καὶ ὕφαιμοι, ἢ ὑπ' ἐκστάσεως, τοῦ αἵματος ὑπονοστήσαντος εἰς τὸ βάθος καὶ ὠχρὰν τοῦ προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν καταλελοιπότης, ἢ τῆς κινήσεως τὸ ἐν θάθει θερμὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνεκκαλεσαμένης. Εἴτε δ' οὕτω τις, εἴτ' ἐκείνως εἴη κεκραμένος, δύ-
 10 ναται ὁ λογισμὸς, καθάπερ ἡνίοχος ἄριστος, ἢ μὴ συγχωρῆσαι ὄλως κινήθῃναι τὸ πάθος, ἢ κινήθῃν μεταρρυθμίσει εἰς ἀρμονίαν καὶ προαότητα.

ΣΖΔ'— ΠΕΤΡΩ

Περὶ τοῦ κακῶς κερδαίνειν, καὶ ὅτι βαρυτάτη ἡ ἐξ
 15 αὐτοῦ ζημία διὰ τε τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα.

Οἱ πάντολμοι Ἰουδαῖοι οὐδεπώποτε ὑπομεμενηκότες αἰχμαλωσίαν ἀνακλήσεως ἄμοιρον, ἢ ταύτην τὴν μετὰ τὸν σταυρόν, οὐκ οἶδ' ὅπως, γνωσιμαχεῖν οὐκ ἀνέχονται, καὶ ταῦτα καὶ τῶν Γραφῶν καὶ τῶν πραγμάτων ἡμῖν μὲν μαρτυρούντων, ἐκεί-
 20 νων δὲ καταψηφιζομένων. Περιεῖναι οὖν συνεχωρήθησαν, ἵνα καὶ τὰς τοῦ πολέμου ἐκτραγωδήσωσι συμφοράς, καὶ ὥσπερ αἰχμάλωτοι καὶ μαστιγίαί τὴν ὑφ' ἡλίον περιθέοντες, ἴδωσιν πανταχόσε ἀνθοῦν τοῦ σταυρωθέντος τὸ σέβας. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τουσοῦτον. Ἐπὶ δὲ τοῖς τολμῶσιν ὀρφανούς ἀδικεῖν, ἐκεῖνό
 25 φημι, ὅτι ὁ τῶν βασιλευόντων Βασιλεὺς καὶ τῶν κυριευόντων Κύριος «Ὁ δοῦλος μὲν γὰρ Ναβουχοδονόσορ», φησί, «καὶ ἐπὶ τὸν δοῦλόν μου Δαυίδ». Τὸν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς δεσποτείας μόνον οὕτω καλεῖ, τὸν δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας. Οὗτος πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν καλούμενος χαίρει. Ἐπὶ μὲν
 30 γὰρ τῶν ὑψηλῶν τὸ τῆς δεσποτείας ὄνομα τάττει, ἐπὶ δὲ τῶν ταπεινῶν τὸ τῆς κηδεμονίας. Ἐκείνων μὲν γὰρ δεσπότης εἶναι διαβεβαιοῦται, τούτων δὲ πατήρ.

293.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΑ

Γιὰ τὴ μέθη.

Γιὰ τὴ διερεύνηση τῶν φυσικῶν φαινομένων δὲν ἔχω ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ σὲ λυπήσω, σοῦ γράφω, ὅτι ἔξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῆς θερμοκρασίας, μερικοὶ βέβαια ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μεθοῦν γίνονται χλωμοὶ καὶ θυμώδεις, καὶ ἄλλοι ξανθοὶ καὶ αἱματώδεις, ἢ ἀπὸ τῆ σύγχυση τοῦ νοῦ, ἐπειδὴ τὸ αἷμα ξαναγύρισε στὸ βάθος καὶ ἐγκατέλειψε τὴν ἐπιφάνεια τοῦ προσώπου ὡχρῆ, ἢ ἐπειδὴ ἡ κίνηση ἐπανέφερε τὴν θερμότητα τοῦ βάθους στὴν ἐπιφάνεια. Ὅμως εἴτε ἔτσι, εἴτε ἄλλιῶς εἶναι ἀναμιγμένος, ὁ λογισμὸς μπορεῖ, σὰν ἄριστος ἠνίοχος, ἢ νὰ μὴ ἀφήσει νὰ κινηθεῖ καθόλου τὸ πάθος, ἢ, ἐὰν κινηθεῖ, νὰ τὸ μεταβάλει σὲ ἄρμονία καὶ πραότητα.

294.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὸ κακὸ κέρδος, καὶ ὅτι εἶναι πάρα πολὺ βαρειά ἢ ζημιὰ ἀπὸ αὐτὸ γιὰ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα.

Οἱ ἀδιάντροποι Ἰουδαῖοι, ποὺ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ὑπέστησαν αἰχμαλωσία ποὺ νὰ μὴ εἶχε τέλος, παρὰ μόνο αὐτὴν μετὰ τὴ σταύρωση, δὲν ξέρω γιὰτί δὲν δέχονται νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πλάνη τους, καὶ αὐτὰ, ἐνῶ καὶ οἱ Γραφές καὶ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὰ ἐπιβεβαιώνουν, ἐκείνοι τὰ καταδικάζουν. Τοὺς ἐπετράπη λοιπὸν νὰ περιέρχονται στὰ ξένα μέρη, ὥστε καὶ τὶς συμφορὲς τοῦ πολέμου νὰ διαπραγωδοῦν, καὶ περιπλανώμενοι σὰν αἰχμάλωτοι καὶ ἔλκεινοὶ στὴν ὑφήλιο, νὰ δοῦν ὅτι παντοῦ ἀνθίζει τὸ σύμβολο τοῦ Σταυρωθέντος. Καὶ αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο. Γιὰ ἐκείνους ὅμως ποὺ τολμοῦν νὰ ἀδικοῦν ὀρφανούς, λέγω τοῦτο· ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων καὶ Κύριος αὐτῶν ποὺ ἐξουσιάζουν, λέγει· «Ὁ δοῦλος Ναβουχοδονόσορ», καὶ «στὸν δοῦλο μου Δαβίδ»^{4α}. Τὸν ἕνα τὸν ὀνομάζει ἔτσι ἔξαιτίας μόνο τῆς βασιλικῆς του ιδιότητος, ἐνῶ τὸν ἄλλον καὶ λόγῳ τῆς πολιτείας του. Αὐτὸς χαίρεται νὰ τὸν ὀνομάζουν πατέρα τῶν ὀρφανῶν καὶ δικαστὴ τῶν χηρῶν. Γιὰ τοὺς ὑψηλὰ βέβαια εὐρισκόμενους χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα τῆς δεσποτείας, ἐνῶ γιὰ τοὺς ταπεινούς, τὸ ὄνομα τῆς κηδεμονίας. Γιὰτί γιὰ τοὺς πρώτους βεβαιώνει ὅτι εἶναι δεσπότης, ἐνῶ αὐτῶν πατέρας.

4α. Β΄ Βασ. 3, 18.

Μηδεὶς τοιγαροῦν ὄρφανὸν ἀδικεῖτω, τὸν πατέρα ἐννο-
 ῶν, μηδὲ χήραν καταπονεῖτω, τὸν κριτὴν φανταζόμενος, μη-
 δὲ ἄλλον τινὰ πλεονεκτεῖτω, τὸν ἀδέκαστον κριτὴν ὄνειροπο-
 λῶν. Εἰ δέ τις συνέσεως χηρεύων καὶ τὰ παρόντα μόνον ὄρῶν,
 5 περὶ δὲ τὰ μέλλοντα τυφλώττων, κέρδη εἶναι νομίζει τὰς ἀρ-
 παγὰς, ἀκουέτω, ὅτι κἀνταῦθα πολλάκις κινδύνους ὠδίνου-
 σιν αἱ πλεονεξίαι, καὶ οὐ μόνον τῶν ὑπαρχόντων στερεῖσπον-
 ται, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν προσαφαιροῦνται. Οὐ γὰρ εἴ-
 τι λῆμμα, καὶ κάλλιστον, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, ὃ τῷ καλῷ συμπέ-
 10 φυκε, τούτου δὲ ἀπόντος, ὁδῶ βαδίζει ἐπὶ τὰς συμφορὰς Ὡσ-
 περ γὰρ ἐν θήρῳ καὶ τὸ ἐλεῖν καλόν, καὶ τὸ διαμαρτεῖν κάλ-
 λιον (εἰ τὸ μὲν ἀκινδύνως, τὸ δὲ ἐπὶ τῷ χαλεπὸν τι παθεῖν γί-
 γνοιτο), οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν κερδῶν. Αἰσχύνῃν γὰρ προσοφλι-
 σκάνουσι καὶ κινδύνους κληρονομοῦσιν, εἴ γε πλεονεκτεῖν,
 15 μετὰ τοῦ δικαίου τὰς εὐπορίας ἔχειν δυνάμενοι, ἐπιχειροῖεν.
 Εἰ δέ τις φαίη, Τίς οὐκ ἂν ἐθελήσειε λαμβάνων εὐπορεῖν; τίς δ'
 ἂν ἔλοιτο κερδήσας ἀπολωλέναι; φαίην ἄν. Τὸ γὰρ ἀφ' ὧν
 κινδυνεύειν περίεστι, κερδαίνειν ἐθέλειν, οὐ κέρδη θηρωμέ-
 νων ἐστίν, ἀλλ' ἀδοξίας καὶ συμφορὰς, ἐπειδὴ τῶν κερδῶν τὰ
 20 μὲν αἰσχρὰν ἔχει τὴν ὑπόθεσιν, τὰ δὲ ἐπικίνδυνον τὴν πλεονε-
 ξίαν. Εἴτε οὖν διὰ τὰ παρόντα, εἴτε διὰ τὰ μέλλοντα, βαρυτά-
 την τὴν ζημίαν τὸ κακῶς κερδαίνειν ἡγούμενοι, παντὶ σθένει
 τὴν ἀδικίαν φευγέτωσαν.

ΣΖΕ'— ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ

25 Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Μή, νομίζοντες, ὧ βέλτιστοι, μετὰ τῶν σωμάτων σβέννυ-
 σθαι τὰς ψυχὰς, ἀδεῶς ἀμαρτάνετε, ὡς δίκας μὴ ὑφέξοντες,
 ἀλλὰ παρὰ τοῦ κριτοῦ τὴν ἀλήθειαν μαθόντες, ὅτι καὶ ἀθάνα-
 τοί εἰσι καὶ δίκην ὑφέξουσι, παλινωδίαν ἄσατε. «Μὴ φοβηθῆ-
 30 τε», γὰρ φησιν, «ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυ-
 χὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι» (αὕτη ἀναντίρροτος τῆς ἀθα-

Κανένας λοιπὸν νὰ μὴ ἀδικεῖ ὀρφανόν, σκεπτόμενος τὸν πατέρα, οὔτε νὰ ταλαιπωρεῖ χήρα, φέροντας στὸ νοῦ του τὸν κριτὴ, οὔτε ν' ἀρπάξει ἀπὸ κάποιον ἄλλον ἀπὸ πλεονεξία, ὀνειρευόμενος τὸν ἀδέκαστο κριτὴ. Ἐὰν ὅμως κάποιος ποὺ δὲν ἔχει σύνεση, βλέποντας μόνο τὰ παρόντα καὶ ὄντας τυφλὸς γιὰ τὰ μελλοντικά, νομίζει ὅτι οἱ ἀρπαγῆς εἶναι κέρδος, ὡς ἀκούσει, ὅτι καὶ ἐδῶ πολλές φορές οἱ πλεονεξίες ἐγκυμονοῦν κινδύνους, καὶ δὲν στεροῦν μόνο τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλὰ ἀφαιροῦν καὶ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ. Γιατὶ κάθε κέρδος ἀδικο δὲν εἶναι καὶ ὅ,τι καλύτερο, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνο ποὺ συνυπάρχει μαζί μὲ τὸ καλὸ, ἐνῶ ὅταν αὐτὸ ἀπουσιάζει, βαδίζει κατ' εὐθείαν στὶς συμφορές. Ὅπως δηλαδή στὸ κυνήγι καὶ τὸ νὰ σκοτώσουμε κάτι εἶναι καλὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀποτύχουμε καλύτερο (ἐὰν βέβαια τὸ πρῶτο γίνει χωρὶς κίνδυνο, ἐνῶ τὸ δεύτερο μὲ τὸ νὰ πάθουμε κάτι κακὸ), ἔτσι καὶ μὲ τὰ κέρδη. Γιατὶ μᾶς χρεώνουν μὲ ντροπὴ καὶ μᾶς κληροδοτοῦν κινδύνους, ἐὰν βέβαια προέρχονται ἀπὸ πλεονεξίες, ἐνῶ ἐὰν τὰ πλούτη μποροῦμε νὰ τὰ ἔχουμε μὲ τρόπο δίκαιο, νὰ τὰ ἐπιχειροῦμε. Ἐὰν ὅμως κάποιος πεῖ: Ποιὸς δὲν θὰ ἤθελε παίρνοντας νὰ γίνῃ πλούσιος, θὰ τοῦ ἔλεγα: Ποιὸς θὰ προτιμοῦσε κερδίζοντας νὰ χαθεῖ; Γιατὶ, τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ κερδίσει ἀπὸ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ὑπάρχει κίνδυνος, δὲν εἶναι κέρδη ἀνθρώπων ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ τὰ ἀποκτήσουν, ἀλλὰ κέρδη ἀτιμίας καὶ συμφορᾶς, γιατί ἀπὸ τὰ κέρδη ἄλλα ἔχουν αἰσχρὴ τὴν προέλευση, καὶ ἄλλα ἐπικίνδυνη τὴν πλεονεξία. Εἴτε λοιπὸν γιὰ τὰ παρόντα, εἴτε γιὰ τὰ μέλλοντα, θεωρώντας πολὺ μεγάλη τὴ ζημιὰ τὸ νὰ κερδίσουν μὲ τρόπο κακόν, νὰ ἀποφεύγουν μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη τὴν ἀδικία.

295.- ΣΤΟΥΣ ΧΑΙΡΗΜΟΝΑ, ΖΩΣΙΜΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη.

Μὴ, φίλτατοί μου, νομίζοντας ὅτι μαζί μὲ τὸ σῶμα σθῆνουν καὶ οἱ ψυχές, ἀμαρτάνετε ἀφοβὰ, μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν θὰ τιμωρηθεῖτε, ἀλλὰ μαθαίνοντας ἀπὸ τὸν κριτὴ τὴν ἀλήθεια, ὅτι καὶ ἀθάνατες εἶναι καὶ θὰ τιμωρηθοῦν, ψάλλετε τὴν ἐπωδὸν· γιατί λέγει: «Νὰ μὴ φοβᾶστε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σκοτώνουν τὸ σῶμα, ἐνῶ τὴν ψυχὴ δὲν μποροῦν νὰ τὴν σκοτώσουν» (αὕτη εἶναι μαρτυρία ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολία,

νασίας τῆς ψυχῆς ἢ μαρτυρία)· «φοβηθῆτε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ». Αὕτη καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς κολάσεως ἀψευδῆς ἀπόδειξις. Τὴν γὰρ τοῦ Δημιουργοῦ ἀπόφασιν πάσης ἀποδείξεως ἰσχυροτέραν
 5 χρὴ νομίζειν. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οἱ εὐδόκιμοι καὶ λαμπροὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἠδεσαν ἀθανασίαν, ἀκούσατε τῶν τριῶν παιδῶν ἐν τῇ καμίνῳ λεγόντων· «Εὐλογεῖτε πνεύματα καὶ ψυχὰι δικαίων τὸν Κύριον». Ἀξιόπιστοι δὲ δήπουθέν εἰσιν, οἱ τὸν τύραννον μὴ φοβηθέντες, ἀλλὰ τὴν εὐσέβειαν ἐπιδειξάμε-
 10 νοι, καὶ τὸ πῦρ δυσωπήσαντες· Ὁ δὲ τῶν Σεραφίμ θεωρὸς δοῶν, «Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν ὅτι πῦρ καίεται;», τί ἄλλο, ἢ τὴν γέεναν καὶ τὴν τῶν ψυχῶν ἀθανασίαν καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀναδίωσιν κηρύττει;

Μὴ οὖν μύθους ἠγήσησθε τοὺς ἐπρασθέντας ὑμῖν παρὰ τῆς
 15 Γραφῆς λόγους, ἀλλ' ἀνενέγκατε. Ἐξεστι γὰρ ἕως ἐνθάδε ἐσμέν. Οὐ γὰρ θέλει ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν αὐτὸν τὴν αἰοίδιμον ζωὴν. Εἰ γὰρ προφθάσομεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, τουτέστιν, εἰ πρὸ τῆς κυρίας διὰ πραγμάτων αὐτὰ ἀπολογησόμεθα, ἐν τῇ κρίσει ἐλεηθησόμεθα. Τὴν γὰρ τοῦ Δημιουργοῦ, ὡς ἔφην, ἀπόφασιν πάσης ἀποδείξεως ἰσχυροτέραν χρὴ νομίζειν.

ΣΖΣ'— ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Πῶς νοητέον τὸ εἰρημένον τῷ Ἀβραάμ,

25 «Πληθύνων πληθυνῶ».

Οὐρανίοις ἄστροις καὶ ψάμμῳ θαλαττία παρειαίσειν τὸ τοῦ Ἀβραάμ ἐπηγγείλατο σπέρμα ὁ Θεός, μηνύων ὅτι τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν διαλάμπουσιν (οἱοὶ ἦσαν οἱ προφῆται καὶ οἱ δίκαιοι ἀπόστολοί τε καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντες καὶ ἔργοις διαπρέ-
 30 ψαντες, οἷς ὁ Σωτὴρ μὲν ἔφη, «Λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπρο-

5. Ματθ. 10, 28.

6. Δαν. 3, 86.

7. Ἦσ. 33, 14.

ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη)· «φοβηθεῖτε περισσότερο αὐτὸν ποὺ μπορεῖ καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα νὰ τὰ καταστρέψει στὴ γέεννα τῆς ὀφθαλμοφανείας»⁵. Αὐτὴ εἶναι ἀδιάψευστη ἀπόδειξη καὶ τῆς ἀνάστασης καὶ τῆς κόλασης. Γιατὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ Δημιουργοῦ πρέπει νὰ τὴν θεωροῦμε πιὸ ἰσχυρὴ ἀπὸ κάθε ἀπόδειξη. Ὅτι ὅμως καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη οἱ διακεκριμένοι καὶ οἱ ἔνδοξοι γνώριζαν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀκοῦστε τοὺς τρεῖς παῖδες στὴν κάμνο ποὺ λένε· «Εὐλογεῖτε, πνεύματα καὶ ψυχῆς τῶν δικαίων, τὸν Κύριο»⁶. Καὶ εἶναι ὅπως οἱ ἄποστολοι ἀξιόπιστοι αὐτοὶ ποὺ δὲν φοβήθηκαν τὸν τύρανο, ἀλλὰ ἐπιδεικνύοντας εὐσέβεια, ἔκαναν καὶ τὴ φωνάξοντες, «Ποιὸς θὰ σᾶς ἀναγγεῖλει, ὅτι ὑπάρχει φωτιὰ ποὺ καίει»⁷, τί ἄλλο κηρύττει, παρὰ τὴ γέεννα καὶ τὴν ἀθανασία τῶν ψυχῶν καὶ τὴν ἀναβίωση τῶν σωμάτων;

Νὰ μὴ θεωρεῖτε λοιπὸν μύθους τὰ λόγια ποὺ σᾶς ψάλθηκαν ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή, ἀλλὰ συνέλθετε. Γιατὶ εἶναι δυνατὸν ὅσο βρισκόμαστε ἐδῶ. Καθόσον ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν κακὸ δρόμο καὶ νὰ ζήσει τὴν αἰώνια ζωὴ⁸. Γιατί, ἂν προφθάσουμε τὸ πρόσωπό του μὲ ἑξομολόγηση, δηλαδή, ἔαν πρὶν ἀπὸ τὴν κυρία κρίση τὰ ἑξομολογηθοῦμε αὐτὰ μὲ ἔργα, θὰ ἐλεηθοῦμε κατὰ τὴν κρίση. Γιατὶ πρέπει τὴν ἀπόφαση τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως εἶπα, νὰ τὴ θεωροῦμε πιὸ ἰσχυρὴ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀπόδειξη.

296.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΓΑΘΩΝΑ

Πῶς πρέπει νὰ ἐννοεῖται αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε στὸν Ἀβραάμ·
«Θὰ πληθύνω ὑπερβολικὰ τοὺς ἀπογόνους σου»⁹.

Ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στὸν Ἀβραάμ, ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ μοιάσουν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας, δηλώνοντας ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θὰ διαπρέψουν (ὅπως οἱ προφῆτες καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ πίστεψαν σ' αὐτοὺς καὶ διέπρεψαν μὲ τὰ ἔργα τους, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Σωτῆρας εἶπε, «Ἄς λάμψει τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους»¹⁰, ἐνῶ ὁ Ἀπόστολος, «Ἄ-

8. Ἰεζ. 33, 11.

9. Γεν. 16, 10.

σθεν τῶν ἀνθρώπων», ὁ δὲ Ἀπόστολος, «Ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ»), τινὲς δὲ χαμαιπετεῖς καὶ χαμαίζηλοι ἀλώσονται, ἀβέβαιοί τε καὶ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου περιφερόμενοι, οἴτινες καὶ ἐξευτελισθήσονται, ὡς ψάμμος θαλαττία τε καὶ ἄ-
5 καρπος λογισθέντες

ΣΖΖ'— ΠΑΥΛΩ

Παραινετικὴ πρὸς συμφιλίωσιν πρώην φίλων.

Εἰ μὲν ὡς διαλλαγησόμενοι οἱ πρώην φίλοι διαφέρονται, ἥττον ἐστὶ κακόν, εἰ δὲ ὡς ἄσπονδοι διαμενοῦντες μείζον.
10 Πλήν, ὅπως ἂν διακέοιντο, σπούδασον εἰς εἰρήνην θάπτον αὐ-
τοὺς συναλλάξαι, μήποτε καὶ χρόνος δυσχερέστερον τοῦτο κα-
τασκευάσῃ.

ΣΖΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ·
15 «Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει».

Ὁ τῆ πενία εἰς φιλοπραγμοσύνην καταχρώμενος, οὐ μόνον ἐλέους τυχεῖν οὐκ ἂν εἶη δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μίσους ἄξιός ἐστι. Δέον γὰρ τὰς ἡσυχίας ἄγοντα παρακαλεῖν, ἐγκλήματα ῥάπτει. Διὸ δὴ καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ, μὴ ἐλεεῖσθαι τὸν πένητα ἐν
20 κρίσει ἐθέσπισεν, ἐλεεῖσθαι μὲν αὐτὸν βουλομένη, συκοφαντεῖν δὲ ἀπαγορεύουσα. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο τὸ τοῦ ἰκέτου σχῆμα ἀφέμε-
νος, τὸ τοῦ διαδίκου ἀναλαβεῖν τολμήσειε, τὸ δίκαιον κρατεῖτω παρὰ τῷ ψηφιζομένῳ. Κύριος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἐγκληθεὶς καὶ νικήσας μετὰ τὴν νίκην οἰκτεῖραι τὸν ἠττηθέντα, οὐ μὴν ὁ τῆς
25 ψήφου κύριος δίκαιος ἂν εἶη λυμήνασθαι τὸ δίκαιον.

ΣΖΘ'— ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι ὁ Θεὸς μόνον δύναται τὰ ἀνήκεστα νοσήματα
θεραπεύειν.

Εἰ καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κακία Ζωσίμου δοκιμαζομένη,

νάμεσα στους οποίους λάμπετε στον κόσμο σαν αστέρια»¹¹, ὅμως μερικοί προσκολλημένοι στα πράγματα τῆς γῆς καὶ ἄνθρωποι μὲ χαμερπεῖς ἐπιδιώξεις, θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ὡς ἀσταθεῖς καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ κάθε ἄνεμο, καὶ θὰ ἐξευτελισθοῦν, ὑπολογιζόμενοι σαν τὴν ἄμο τῆς θάλασσας καὶ ἄκαρποι.

297.- ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Συμβουλευτική πρὸς συμφιλίωση πρώην φίλων.

Ἐὰν οἱ πρώην φίλοι διαφωνήσουν, μὲ τὴ διάθεση νὰ συμφιλιωθοῦν, τὸ κακὸ εἶναι μικρό, ἐὰν ὅμως τὸ κάνουν γιὰ νὰ παραμείνουν ἀδιάλλακτοι, τὸ κακὸ εἶναι μεγαλύτερο. Ὡστόσο, σὲ ὅποια κατάσταση καὶ ἂν βρίσκονται, προσπάθησε νὰ τοὺς συμφιλιώσεις τὸ γρηγορώτερο, μήπως ὁ χρόνος κάνει τὴ συμφιλίωση δυσκολώτερη.

298.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Σ' αὐτὸ πὺ εἶναι γραμμένο στὸν νόμο· «Φτωχὸν νὰ μὴ ἐλεῆσεις κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κρίσης»¹².

Αὐτὸς πὺ κάνει κατάχρηση τῆς φτώχειας του καὶ ἀσχολεῖται μὲ ξένα πράγματα, ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ ἐλεεῖται, ἀλλ' εἶναι καὶ ἄξιος μίσους. Γιατί, ἐνῶ πρέπει νὰ ζεῖ μὲ ἡσυχία καὶ νὰ παρακαλεῖ, σχεδιάζει ἐγκλήματα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡ πηγὴ τῆς δικαιοσύνης ὄρισε νὰ μὴ ἐλεεῖται ὁ φτωχὸς ὅταν δικάζεται, πὺ θέλει βέβαια νὰ ἐλεεῖται, ἀλλ' ἀπαγορεύει νὰ συκοφαντεῖ. Γιατί ἐὰν, ἀφήνοντας τὴν ἐμφάνιση ἐκείνη τοῦ ζητιάνου, τολμήσει νὰ ἀναλάβει τὸν ρόλο τοῦ διαδίκου, τότε τὸ δίκαιο νὰ εἶναι κυρίαρχο σ' αὐτὸν πὺ ἀποφασίζει. Γιατί αὐτὸς πὺ κατηγορήθηκε καὶ νίκησε, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλεῆσει αὐτὸν πὺ νικήθηκε, ὁ κύριος ὅμως τῆς ἀποφάσεως (ὁ δικαστῆς) δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ βλάψει τὸ δίκαιο.

299.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΩΝΑ

ἽΟτι μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ θεραπεύει τὰ ἀθεράπευτα νοσήματα.

ἽΑν καὶ αὐτὴ καθαυτὴ ἡ κακία τοῦ Ζωσίμου ἐξεταζόμενη, ὅπως

12. ἽΕξ. 23, 6.

ὡς γέγραφας, χαλεπή τυγχάνει, καὶ τοῖς ἄλλοις παραβαλλομένη
χαλεπωτέρα εὐρίσκεται, τὸ δὲ μηδὲ εἰδέναι αὐτὸν ὅτι νοσεῖ,
χαλεπωτάτην αὐτὴν δείκνυσι, τί ἡμῖν ἐνοχλεῖς, ὡς δυναμένοις
ἀνήκεστον θεραπεῦσαι νόσημα; Τοῦτο γὰρ Θεοῦ μόνου χρήξει,
5 τοῦ καὶ παθῶν καὶ πάσης περιγινομένου κακίας.

Γ'— ΠΕΤΡΩ

Περὶ τῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις παρησίας τοῦ Παύλου.

Λίαν θαυμάζω τοῦ ἀοιδίμου Παύλου τὴν ἀνδρίαν, πῶς καὶ
κρινόμενος ἐδημηγόρει, καὶ εὐθύνας ἀπαιτούμενος ἐδίδασκε.
10 Διδασκάλου μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ μετ' ἐξουσίας λέγειν, κρινομένου
δὲ τὸ μετρεῖν τῷ καιρῷ τοὺς λόγους. Ἄλλ' οὗτος εἰς τοῦναντίον
ἐχώρει. Εἶχε γὰρ ἐν αὐτῷ τὸν τῆς σοφίας χορηγόν τε καὶ πρύτα-
νιν.

ΤΑ'— ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ

15 Περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μετὰ
τοῦ αὐτοῦ τόνου λεγομένων.

Ἔοικας ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ αὐτὸ ῥῆμα καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ὁ
αὐτὸς λόγος, μὴ μετὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου λεγόμενος, ποτὲ μὲν
ἐμφαίνει λογισμοῦ, ποτὲ δὲ ὀργῆς καρπὸν.

20

ΤΒ.— ΑΛΥΠΙΩ

Μεσολαθητική.

Ὁ φίλος ὁ σός, παύσων τοὺς ὄνειδίσαντας αὐτῶν τὴν πρὸς
σὲ γεγεννημένην αὐτῷ μικροψυχίαν, ἐκεῖσε ἀφῖκτο· ἦκε γὰρ τὴν
ννὶ φιλοφροσύνην οὐ μόνον καλύψων, ἀλλὰ καὶ σθέσων τὴν
25 προλαβοῦσαν δυσμένειαν. Δέδεξο τοίνυν αὐτὸν ὑπτίαις χερσίν.

ΤΓ'— ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Ὅτι οὐ χρή προπηδᾶν ἢ ὀργὴ τοῦ λογισμοῦ.

Εἰ καὶ τισιν ἴσως κολακεύουσί σε, ἔδοξε λογισμοῦ εἶναι, οὐκ
ὀργῆς ἢ ἀπόκρισις, ἐμοὶ δοκεῖ θρασύτητος μᾶλλον εἶναι, ἢ θρά-

ἔγραψες, εἶναι φοβερή, καὶ συγκρινόμενη μὲ τὶς ἄλλες βρῖσκεται φοβερώτερη, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν γνωρίζει ὅτι νοσεῖ, τὴν κάνει φοβερώτερη, τότε γιατί μὲ ἐνοχλεῖς, σὰν νὰ μπορῶ νὰ θεραπεύσω ἀθεράπευτη ἀρρώστια; Γιατὶ αὐτὴ ἔχει ἀνάγκη μόνο ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος νικᾷ καὶ τὰ πάθη καὶ κάθε κακία.

300.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὸ θάρρος τοῦ Παύλου κατὰ τὶς δημηγορίες του.

Θαυμάζω πολὺ τὴν ἀνδρεία τοῦ ἀείμνηστου Παύλου, ποὺ καὶ ὅταν ἀκόμα δικαζόταν ἀγόρευε, καὶ ἐνῶ ἦταν κατηγορούμενος, δίδασκε. Γιατὶ γνώρισμα τοῦ δασκάλου εἶναι νὰ μιλᾷ μὲ παρησιία, ὅταν ὅμως δικάζεται, νὰ μετρᾷ τὰ λόγια του ἀνάλογα μὲ τὴν περίστασι. Αὐτὸς ὅμως βιάδιζε ἀντίθετα, γιατί εἶχε μέσα του τὸν χορηγὸ καὶ πρῶτην τῆς σοφίας.

301.– ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ ποὺ δὲν λέγονται μὲ τὸν ἴδιο τόνο.

Μοιάζεις νὰ ἀγνοεῖς ὅτι τὸ ἴδιο ρῆμα, τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ ὁ ἴδιος λόγος, ὅταν δὲν λέγεται μὲ τὸν ἴδιο τόνο, ἄλλοτε φανερῶνει ἀποτελεσμα συλλογισμοῦ, καὶ ἄλλοτε καρπὸ ὀργῆς.

302.– ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

Μεσολαβητική.

Ὁ φίλος σου ἔφτασε ἐκεῖ γιὰ νὰ σταματήσῃ αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦσαν τὴ μικροψυχία ποὺ ἐγίνε ἀπὸ αὐτὸν πρὸς ἐσένα. Γιατὶ ἦρθε ὄχι μόνο γιὰ νὰ καλύψῃ τὴν τωρινὴ φιλοφροσύνη, ἀλλὰ καὶ νὰ σβῆσῃ τὴν δυσαρέσκεια ποὺ προσηγήθηκε. Νὰ τὸν δεχθεῖς λοιπὸν μὲ ἀνοιχτὰς ἀγκάλες.

303.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΑ

Ὅτι δὲν πρέπει ἡ ὀργὴ νὰ ξεπηδᾷ πρὶν ἀπὸ τὸν λογισμό.

Ἄν καὶ σὲ κάποιους, ποὺ ἴσως σὲ κολακεύουν, ἡ ἀπάντησι φάνηκε πὼς ἦταν ἐνέργεια λογισμοῦ καὶ ὄχι ὀργῆς, ἐμένα μοῦ φαίνε-

σους ὁ καρπός. Διὸ δὴ παραινῶ σοι ἔμπροσθεν τῆς ὀργῆς τιθέναι τὸν λογισμόν, καὶ οὕτω καὶ λέγειν καὶ γράφειν. Εἰ γὰρ συγχωρήσειας αὐτῇ προπηδᾶν τοῦ λογιμοῦ, πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιήσει.

5 ΤΔ'— ΘΕΟΦΙΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ
Περὶ τῆς τοῦ μακαρίου Τιμοθέου φήμης.

ᾠΟτι μὲν τῇ πεῖρα τὴν φήμην ὑπερέβη ὁ μακάριος Τιμόθεος καὶ κρείττων ἦν ἀκοῆς εἰς θεάν ἐρχόμενος, ἅπαντες οἱ τῆς μελιχίου ἐκείνης ἀξιοθέντες συνουσίας ἴσασιν. ᾠΟτι δὲ καὶ αὐτὸς
10 ἠὺχόμεν ἦν τοσοῦτον δυνηθῆναι φράσαι, ὅποσον καὶ βούλομαι, οὐδεὶς, ὡς οἶμαι, ἀμφιδάλλει. Ἐπειδὴ εὐξασθαι μὲν ῥάδιον, τυχεῖν δὲ ἀπορῶτερον, ἢ ὅσα πρόχειρον εὐξασθαι, ἐγὼ μὲν σιγήσω, σὺ δ', ἐξ ὧν ἀκριβῶς οἶσθα, τὸ ἐγκώμιον αὐτῷ ὑφάναι μὴ παραιτήση.

15 ΤΕ'— ΠΕΤΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ
Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συμφορᾶς καὶ τῆς ἀνά τὴν ὑφήλιον διασπορᾶς αὐτῶν.

ᾠΟτε οἱ ἀλιτήριοι Ἰουδαῖοι τῆς ἀγγελικῆς συμμαχίας, διὰ τὸ κατὰ τοῦ Δεσπότη τὴν πάντολμον ἐκείνην λύσσαν δεδρα-
20 ματουρηγένοι, ἐγυμνώθησαν, τότε δὴ τῇ Ῥωμαίων παραδοθέντες ἀσπίδι, τοσοῦτοι μὲν ἐάλωσαν, ὡς τοὺς τεθεαμένους ἀπιστεῖν, εἴ τις ἀπώλετο· τοσοῦτοι δὲ οἱ πεπτωκότες εὐρέθησαν, ὡς ἀπορεῖν ἅπαντας εἴ τις ἐάλωκεν. ᾠΟτε μὲν γὰρ περὶ τοὺς συνδούλους ἡ μανία ἐθήγετο, μετρίως ἐσωφρονίζετο, ὅτε
25 δὲ κατὰ τοῦ Δεσπότη ἐμάνησαν, ὡς συγγνώμης μείζονα πταίσαντες, πανωλεθρία παρεδόθησαν. Οἱ μὲν γὰρ πυρὸς καὶ σιδήρου, οἱ δὲ λιμοῦ ἔργον ἐγένοντο, οἱ δὲ περιλειφθέντες διὰ τοῦτο περιεῖναι συνεχωρήθησαν, ἵνα καὶ τὰς τοῦ πολέμου τραγωδῆσωσι συμφοράς, καὶ ὥσπερ αἰχμάλωτοι μαστιγῆται τὴν ὑφ'
30 ἡλίφ περιμόντες, ἴδωσι πανταχόσε ἀνθοῦν σταυρωθέντος τὸ σέβας

ται πὼς ἦταν καρπὸς θρασύτητας μᾶλλον ἢ θράσους. Γι' αὐτὸ λοιπὸν σὲ συμβουλεύω μπροστὰ ἀπὸ τὴν ὀργὴ νὰ βάζεις τὸν λογισμό, καὶ ἔτσι καὶ νὰ μιλάς καὶ νὰ γράφεις. Γιατί, ἂν ἐπιτρέψεις σ' αὐτὴν νὰ μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὸν λογισμό, θὰ τὰ κάνει ὅλα ἄνω-κάτω.

304.– ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΦΙΛΟ

Γιὰ τὴ φήμη τοῦ μακαρίου Τιμοθέου.

“Ὅτι βέβαια μὲ τὴν πείρα ξεπέρασε τὴ φήμη ὁ μακάριος Τιμόθεος, καὶ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὴ φήμη ὅταν ἐμφανιζόταν, τὸ γνωρίζουν ὅλοι ὅσοι ἔγιναν ἄξιοι τῆς συναναστροφῆς μαζί του. “Ὅτι ὅμως καὶ ἐγὼ εὐχόμεον νὰ μπορέσω νὰ μιλήσω τόσο πολὺ, ὅσο καὶ θέλω, δὲν ἀμφιδάλλει νομίζω κανένας. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ νὰ εὐχηθεῖς εἶναι εὐκόλο, ἀλλὰ δυσκολώτερο νὰ ἐπιτύχεις περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού πρόχειρα μπορεῖς νὰ εὐχηθεῖς, ἐγὼ βέβαια θὰ σιωπήσω, σὺ ὅμως ἀπὸ ὅσα καλὰ γνωρίζεις, νὰ μὴ παραλείψεις νὰ πλέξεις τὸ ἐγκώμιο γι' αὐτόν.

305.– ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὴ συμφορὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴ διασπορὰ αὐτῶν
σ' ὅλο τὸν κόσμο.

“Ὅταν οἱ ἀσεβεῖς Ἰουδαῖοι στερήθηκαν τὴ συμμαχία τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ διέπραξαν ἐκείνη τὴν πάντολμη λύσσα ἐναντίον τοῦ Δεσπότη, τότε λοιπὸν, ἀφοῦ παραδόθηκαν στοὺς ἀσπιδοφόρους Ρωμαίους, αἰχμαλωτίσθηκαν τόσοι πολλοί, ὥστε αὐτοὶ πού τοὺς εἶχαν δεῖ νὰ μὴ πιστεύουν, ὅτι κάποιος χάθηκε, καὶ βρέθηκαν τόσοι σκοτωμένοι, ὥστε νὰ ἀποροῦν ὅλοι, ἂν κάποιος αἰχμαλωτίσθηκε. Γιατὶ ὅταν ἡ μανία στρεφόταν ἐναντίον τῶν συνδούλων τους, γίνονταν ἡπιώτεροι, ὅταν ὅμως ἡ μανία τους στράφηκε ἐναντίον τοῦ Δεσπότη, ἐπειδὴ διέπραξαν ἀδικήματα ἀνώτερα ἀπὸ συγγνώμη, παραδόθηκαν σὲ πανωλεθρία. Γιατὶ ἄλλοι ἔγιναν θύματα τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ σιδήρου, ἄλλοι τῆς πείνας, καὶ ὅσοι ἀπέμειναν, γλύτωσαν γιὰ νὰ διεκτραγωδήσουν τίς συμφορὰς τοῦ πολέμου, καὶ περιφερόμενοι σὰν αἰχμάλωτοι ἔλεινοι στὴν ὑφήλιο, νὰ δοῦν παντοῦ νὰ ἀνθεῖ τὸ σύμβολο ἐκείνου πού σταυρώθηκε.

ΤΣ'— ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

ᾠΟτι κανών ἐστὶ ἄφθογγος ὁ ὑπὸ τῶν θεσμῶν
 βασιλευόμενος ἱερεύς

ᾠὩσπερ βασιλεύς ὑπὸ τῶν νόμων ἀρχόμενος ἔμψυχός ἐστι
 5 νόμος, οὕτω καὶ ἱερεύς ὑπὸ τῶν θεσμῶν βασιλευόμενος, κανών
 ἐστὶ ἄφθογγος,

ΤΖ'— ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

ᾠΟτι ἕκαστοι ἐκ τῶν καθ' ἑαυτούς, καὶ τὰς περὶ τῶν
 ἄλλων φέρουσι ψήφους.

10 ᾠὩσπερ οἱ γνήσιοι καὶ διάπυροι τῆς σωφροσύνης ἐρασταὶ
 ἐκ τῆς οἰκείας ἀγνείας, καὶ περὶ τῶν ἄλλων καὶ περὶ μὴ ὄντων
 τοιούτων πολλάκις καθαρὰς τὰς ψήφους φέρουσι, καὶ οὐδένα
 ἠγοῦνται ἀκόλαστον εἶναι, οὕτω καὶ οἱ τῷ τῆς ἀσελγείας οἴ-
 στρω λυττῶντες, ὧν εἷς καὶ αὐτός, ὡς φασὶ, τυγχάνεις, ἐκ τῆς
 15 σφῶν λαγνείας, καὶ τοὺς μὴ ὄντας τοιούτους, τοιούτους εἶναι
 ψηφίζονται. ᾠἘκαστοι γὰρ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτούς, καὶ τὰς περὶ
 τῶν ἄλλων φέρουσι ψήφους,

ΤΗ'— ΑΜΜΩΝΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

20 Καὶ ὁ καιρὸς τῆς πανηγύρεως ἐπαληθεύων ἑαυτὸν εὐμοι-
 ρία φύσεως κεκόσμηται. ᾠἸνα γὰρ παρῶ τὸ τῶν ψυχῶν ἔαρ, τὸ
 μετὰ τὸν χειμῶνα τῶν ἁμαρτημάτων ἀνθῆσαν, οὐδὲ τὸ τῶν
 σωμάτων ἔξω θαύματος καθέστηκε. Τῆς γὰρ χειμερίου δυσκρα-
 σίας δεύτερον ὄρμηθέν, τῆς θερινῆς ὀχλήσεως προτρέχει, ἵνα
 25 δείξῃ, ὅτι ὁ τοῦ χειμῶνος τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγίς, εἰ μὴ
 ἔαρινὴν καὶ θεθηκυῖαν κατάστασιν ἐν ἑαυτῷ φυλάξοι, τῷ πυρὶ
 τῆς κρίσεως παραδοθήσεται. ᾠὩσπερ γὰρ ἀνάγκη τινὶ μετὰ τὸ
 ἔαρ τὸ θέρος, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἀνεξικακίαν ἢ κρίσις πάντως
 ἐπιφοιτήσει.

306.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΛΟ

“Οτι εἶναι ἄφωνος κανόνας ὁ ἱερέας ποῦ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς νόμους.

“Ὅπως ὁ βασιλιάς, ὅταν ἐξουσιάζεται ἀπὸ τοὺς νόμους, εἶναι ζωντανὸς νόμος, ἔτσι καὶ ὁ ἱερέας, ὅταν κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς νόμους, εἶναι ἄφωνος κανόνας.

307.– ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΗΣΑΪΑ

“Οτι ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ἐκφέρει τὴ γνώμη του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

“Ὅπως οἱ εἰλικρινεῖς καὶ φλογεροὶ ἐραστές τῆς σωφροσύνης ἀπὸ τὴ δική τους ἀγνόητα, ἐκφράζουν πολλές φορές καθαρή γνώμη καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ποῦ δὲν εἶναι τέτοιοι, καὶ νομίζουν πὺς κανένας δὲν εἶναι ἀκόλαιστος, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποῦ εἶναι λυσσαμένοι ἀπὸ τὸν οἴστρο τῆς ἀσέλγειας, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὅπως λένε, εἶσαι καὶ σύ, ὁρμώμενοι ἀπὸ τὴ δική τους φιληδονία, ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι τέτοιοι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ δὲν εἶναι τέτοιοι. Γιατὶ ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ἐκφέρει τὴ γνώμη του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

308.– ΣΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ ΑΜΜΩΝΙΟ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

Καὶ ὁ καιρὸς τῆς πανήγυρης, ἐπαληθεύοντας τὸν ἑαυτὸ του, εἶναι στολισμένος μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς φύσεως. Γιατὶ, γιὰ νὰ ἀφήσω τὴν ἀνοιξη τῶν ψυχῶν, ἢ ὁποῖα ἀνθῆσε μετὰ τὸν χειμῶνα τῶν ἁμαρτιῶν, οὔτε ἢ ἀνοιξη τῶν σωμάτων ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὸ θαῦμα. Γιατὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ χειμερινὴ κακοκαιρία, ὁρμώντας τρέχει μπροστὰ ἀπὸ τὴν καλοκαιρινὴ ἐνόχληση, γιὰ νὰ δείξει, ὅτι αὐτὸς ποῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ χειμῶνα, ἐὰν δὲν διατηρήσει ἀνοιξιὰτικη καὶ ἀνθηρὴ τὴν κατάσταση μέσα του, θὰ παραδοθεῖ στὴ φωτιὰ τῆς κρίσεως. Γιατὶ ὅπως ἀπὸ κάποια ἀνάγκη μετὰ τὴν ἀνοιξη ἔρχεται τὸ καλοκαίρι, ἔτσι καὶ μετὰ τὴν ἀνεξικακία ὅπωςδήποτε θὰ ἔρθει ἢ κρίση.

ΤΘ'— ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

Εἰ βούλει, ὦ βέλτιστε, μεγάλα δεῖξαι τὰ σαυτοῦ κατορθώματα, μὴ μέγα φρόνει, καὶ τότε ταῦτα μείζονα ἀποφαίνεις. Μὴ νομίσης τι πεποιηκέναι, καὶ τότε λαμπρότερος ἔσῃ. Εἰ γὰρ ὁ ἁμαρτωλός, νομίζων εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστί, δίκαιος γίνεται (ὡσπερ καὶ ὁ τελώνης), ὁ δίκαιος ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν ἡγούμενος, πῶς οὐ σεμνότερός ἐστι καὶ εὐκλεέστερος; Εἰ εὐγνωμοσύνη στέφανον ἁμαρτωλῶ ἤνεγκεν (οὐδὲ γὰρ ταπεινοφρονῶν, ἀλλ' ἀληθεύων ἔλεγε), ταπεινοφροσύνη δικαίῳ πῶς οὐ μυρίους πλέξει στεφάνους;

ΤΙ'— ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

“Οτι τὰ μὲν κακὰ καὶ μὴ μαθόντες δρῶμεν, τὰ δ' ἀγαθὰ καὶ διδασκόμενοι οὐ πράττομεν.

15 Πολλοὶ μὲν ἀνθρώπων (πάντας γὰρ αἰτιᾶσθαι οὐχ ὄσιον), τὰ μὲν κακὰ καὶ μὴ μαθόντες δρῶσι, τὰ δὲ ἀγαθὰ οὐδὲ διδασκόμενοι συνίασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν τιμωρίας πνέοντα ἀφ' ἑαυτῶν ποιοῦντες διατελοῦσι, τὰ δὲ στεφάνων πρόξενα οὐδ' ἀναγκαζόμενοι διαπράττονται. Κάκεινα μὲν μηδὲ παραδείγματα πολλάκις ἔχοντες, τίκτουσι, ταῦτα δέ, καὶ παραδείγματα ὀρῶντες, παραγράφονται. Τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ μιμεῖσθαι. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα γράφω, τυχὸν οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι Ζωσίμου καὶ Μάρωνος τοὺς δίους ἐκωμώδησας.

ΤΙΑ'— ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

25 “Οτι τῶν ἄθλων πέρας, ἀρχὴ στεφάνων καθίσταται.

‘Ο σοφὸς Εὐστάθιος ὁ πρεσβύτερος, ὁ ὑπὸ θείας μισοπονηρίας καὶ ἐπὶ τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ ἐναγοῦς, ὡς οἶσθα, Εὐσταθίου βαρυνόμενος, καὶ ἀμείψαι ἑαυτοῦ τὴν προσηγορίαν βουλόμενος, οἶχεται. Τέθνηκε γὰρ εἰπεῖν ἴσως οὐ θέμις. Ἡ γὰρ τῶν φιλαρέτων ἀνδρῶν κοίμησις, ὧν εἷς ἦν καὶ αὐτός, τελευτὴ μὲν

309.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη.

Ἐὰν θέλεις, φίλε μου, νὰ παρουσιάσεις μεγάλα τὰ κατορθώματα, νὰ μὴ εἶσαι ὑπερήφανος, καὶ τότε θὰ τὰ παρουσιάσεις αὐτὰ μεγαλύτερα. Νὰ μὴ νομίσεις ὅτι ἔκανες κάτι, καὶ τότε θὰ γίνεις ἐνδοξότερος. Γιατί, ἐὰν ὁ ἁμαρτωλός, νομίζοντας ὅτι εἶναι αὐτὸ πού εἶναι, δικαιώνεται (ὅπως καὶ ὁ τελώνης), ὁ δίκαιος, θεωρώντας τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἁμαρτωλόν, πῶς δὲν θὰ εἶναι σεμνότερος καὶ ἐνδοξότερος; Ἡ εὐγνωμοσύνη χάρισε στὸν ἁμαρτωλὸ στεφάνι (γιατί δὲν ἔδειξε ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ εἶπε τὴν ἀλήθεια), ἡ ταπεινοφροσύνη πῶς δὲν θὰ πλέξει στὸν δίκαιο μύρια στεφάνια;

310.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΠΕΤΡΟ

Ὅτι τὰ κακὰ τὰ κάμνουμε καὶ χωρὶς νὰ τὰ διδαχθοῦμε, ἐνῶ τὰ καλὰ καὶ διδασκόμενοι δὲν τὰ πράττουμε.

Πολλοὶ βέβαια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους (γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τοὺς κατηγοροῦμε ὅλους), τὰ κακὰ τὰ κάνουν καὶ χωρὶς νὰ τὰ μάθουν, ἐνῶ τὰ καλὰ, οὔτε καὶ ὅταν τὰ διδάσκονται τὰ ἀκοῦν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα πού ἀποπνέουν τιμωρία τὰ κάνουν ἀπὸ μόνοι τους, ἐνῶ τὰ ἄλλα πού φέρνουν στεφάνια, δὲν τὰ κάνουν, οὔτε καὶ ὅταν ἀναγκάζονται. Καὶ ἐκεῖνα βέβαια τὰ γεννοῦν χωρὶς καὶ πολλές φορές νὰ ἔχουν παραδείγματα, ἐνῶ αὐτὰ, καὶ ὅταν ἀκόμα βλέπουν παραδείγματα, τὰ ἀντιπαρέρχονται. Τόσο πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ τὰ μιμηθοῦν. Γιὰ χάρη τίνος τὰ γράφω αὐτὰ ἴσως δὲν τὸ ἀγνοεῖς. Τὰ γράφω ἐπειδὴ διακωμώδησες τὴ ζωὴ τοῦ Ζωσίμου καὶ τοῦ Μάρωνα.

311.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΑΝΙΗΛ

Ὅτι τὸ τέλος τῶν ἀγώνων καθίσταται ἀρχὴ τῶν στεφάνων.

Ὁ σοφὸς πρεσβύτερος Εὐστάθιος, ἕξαιτίας τοῦ θείου μίσους τῆς κακίας, καὶ βαρυνόμενος ἀπὸ τὴ συνωνυμία τοῦ ἀσεβοῦς, ὅπως γνωρίζεις, Εὐσταθίου, καὶ θέλοντας νὰ ἀλλάξει τὸ ὄνομά του, ἔφυγε ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ. Γιατί τὸ νὰ πῶ, ὅτι πέθανε, ἴσως δὲν σωστὸ. Καθόσον ἡ κοίμησις τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ

γάρ ἐστι τῶν λυπηρῶν, ἀρχὴ δὲ τῶν ἀγαθῶν. Τὸ γὰρ τῶν ἄθλων πέρας, ἀρχὴ στεφάνων κατέστηκε.

ΤΙΒ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Φιλική.

5 Ἐχει τι ἢ ψυχὴ μου ἐπιρρεπές, ὧ φίλε, εἰς τὸ πιστεύειν μὲν τοῖς μεγίστοις κατορθώμασιν, ἀπιστεῖν δὲ τοῖς μεγάλοις ἀμαρτήμασι. Διὸ καὶ τοὺς ἐκεῖνα διηγουμένους ἐπαινῶ, τοὺς δὲ ταῦτα, εἰ μὲν δυναίμην, ἐπιστομίζω, εἰ δὲ μή, τὸ στυγνάξειν ἀναστέλλω. Εἰ τοίνυν καὶ τὸν σὸν ἐχθρὸν ἄρρητά τινα κατὰ σοῦ ῥητο-
10 ρεύσαντα ἐπεστόμισα, μὴ ἐμοὶ χάριν ἴσθι, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, τῷ τοιαύτην μοι προαίρεσιν χαρισαμένῳ, καὶ πειρῶ ἐκεῖνον, δι' ὧν πράττεις, ἐλέγχειν. Οὕτω γὰρ ἐγὼ χάριν εἶσομαι, εἰ μὴ ἐλεγχόμην ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον ποιησάμενος.

ΤΙΓ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

15 Περί τῆς ἐπιδημίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν.

Περί τῆς θείας ἐπιδημίας ἴσθι, ὧ σοφίας αὐτοφυῆς ἄγαλμα, ὅτι ὁ καλλίνικος τῶν οὐρανῶν βασιλεύς, ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐπιδημίαν τῆδε ποιησάμενος, πᾶν τὸ ἀμαρτάνον ὡς βάροβαρον χειρῶσάμενος, ὡς οἰκεῖον μετὰ τὴν νίκην ᾤκτειρε.

20 **ΤΙΔ'— ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ**

Περί τοῦ δικαίου ἄρχοντος καὶ νομοθέτου.

Ὁ μὴ μόνον τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνων, ἀλλὰ καὶ ὅπως μηδεὶς ἀδικήσῃ προμηθούμενος, οὗτος οὐ μόνον ἄρχων δραστήριος, ἀλλὰ καὶ νομοθέτης σοφὸς δίκαιος ἂν εἶη καλεῖσθαι,
25 τὸ μὲν τῇ ἀρχικῇ δυνάμει, τὸ δὲ τῇ ψυχικῇ συνέσει διαπραττόμενος,

ΤΙΕ'— ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ

Περί τοῦ ποῖον χρὴ εἶναι τὸν ἀδέκαστον κριτὴν.

Ὁ μήτε χάριτι μήτε δυσμενεῖα μήτε δωροδοκία λυμαινόμε-

αὐτός, εἶναι τέλος τῶν λυπηρῶν, καὶ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν. Γιατὶ τὸ τέλος τῶν ἄθλων, ἔγινε ἀρχὴ στεφάνων.

312.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Φιλική.

Ἡ ψυχὴ μου, φίλε, ἔχει τὴν τάση νὰ πιστεύει τὰ πολὺ μεγάλα κατορθώματα, καὶ νὰ μὴ πιστεύει στὰ μεγάλα ἁμαρτήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκείνους ποὺ διηγοῦνται τὰ κατορθώματα τοὺς ἐπαινῶ, ἐνῶ αὐτοὺς ποὺ διηγοῦνται τὰ ἁμαρτήματα, ἐὰν βέβαια μπορῶ, τοὺς ἀποστομῶ, ἐὰν ὅμως ὄχι, τοὺς σταματῶ σκυθρωπάζοντας. Ἐὰν λοιπὸν ἀποστόμωσα καὶ τὸν δικό σου ἐχθρὸ ἐπειδὴ ἐξεστόμισε ἐναντίον σου πράγματα ποὺ δὲν λέγονται, μὴν εὐχαριστεῖς ἐμένα, ἀλλὰ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος μοῦ χάρισε τέτοια ἀφορμὴ, καὶ νὰ προσπαθήσεις μὲ αὐτὰ ποὺ κάνεις νὰ τὸν ἐλέγχεις. Γιατὶ ἔτσι ἐγὼ θὰ σοῦ χρεωστῶ χάρη, ἐὰν δὲν ἐλεγχοῦμαι γιὰ σένα, ἀλλὰ γιὰ τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας ποὺ ἔκανα.

313.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ βασιλιᾶ τῶν οὐρανῶν.

Γνώριζε, αὐτοφυὲς ἄγαλμα τῆς σοφίας, ὅτι ὁ ἔνδοξος βασιλιᾶς τῶν οὐρανῶν, ὁ ὁποῖος ἔκανε τὸν ἐρχομό του ἐδῶ γιὰ τὴ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ὑπέταξε κάθε τι τὸ ἁμαρτωλὸ ὡς βάρβαρο, μετὰ τὴ νίκη ἔδειξε καὶ δείχνει πρὸς αὐτὸ τὴ συμπάθειά του ὡς δικό του.

314.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΠΕΤΡΟ

Γιὰ τὸν δίκαιο ἄρχοντα καὶ νομοθέτη.

Αὐτὸς ποὺ δὲν βοηθᾷ μόνο αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦνται, ἀλλὰ καὶ φροντίζει νὰ μὴ τοὺς ἀδικήσει κανεὶς, αὐτὸς σωστὸ θὰ ἦταν νὰ ὀνομάζεται ὄχι μόνο ἄρχοντας δραστήριος, ἀλλὰ καὶ σοφὸς νομοθέτης, γιατί τὸ ἓνα τὸ κάνει μὲ ἀρχηγικὴ δύναμη, ἐνῶ τὸ ἄλλο μὲ ψυχικὴ σύνεση.

315.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΛΥΣΟΝΙΟ

Γιὰ τὸ ποιὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀπροσωπόληπτος δικαστής.

Αὐτὸς ποὺ οὔτε μὲ χάρη, οὔτε μὲ δυσμένεια, οὔτε μὲ δωροδοκία

νος τὸ δίκαιον, οὗτος καὶ ἄριστός ἐστι τοῦ δικαίου κανών, καὶ ἀδέκαστος τῶν ἀμφισβητουμένων κριτής.

ΤΙΣ΄.- ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

«Διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς καὶ φρόνησιν
5 τοῖς εἰδόσι σύνεσιν».

Τὸ ῥηθὲν τῷ Δανιήλ, «Διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν», μάλιστα μὲν περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν. Ἐπειδὴ οὐ μόνον αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον τοῦ βασιλέως (ὅπερ αὐτὸς ὁ ἑωρακῶς οὐκ ἤδει) ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν,
10 δι' ἣν ἐδείχθη ἡ ὄψις ἐκείνη, καὶ τὴν σύγκρισιν. Ἡ δὲ αἰτία ἦν, τοῦ βασιλέως τὰ βουλευόμενα. Ἐπειδὴ γάρ, ὡς εἰκός, ὠφρούωτο τοῖς τροπαίοις, οὐ μόνον κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀριστεύσας, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ἰουδαίων, τῶν πολλὰ καὶ μεγάλα ἀνχούντων εὐηρογετῆσθαι ἐπὶ τε τῆς Αἰγύπτου, ἐπὶ τε τῆς ἐρήμου, ἐπὶ τε
15 τῆς Παλαιστίνης, ἐνενόησεν, ὡς εἰκός, θεασάμενος πολλὰς βασιλείας σβεσθεῖσας (ἦν γὰρ καὶ ἡ τῶν Ἀσσυρίων τελευτήσασα), εἰ καὶ αὐτῷ μεταβολὴ τις γενήσεται. Ἀκολούθως τοιγαροῦν τοῖς βουλεύμασιν ἡ ὄψις γέγονεν. Ὁ δὲ προφήτης τὰ βουλευόμενα αὐτῷ πρῶτον διηγήσατο, ἵνα ἀπὸ τῶν ὠμολογημέ-
20 νων καὶ τὰ λανθάνοντα ἀξιόπιστα γένωνται, καὶ ἡ ἐρμηνεῖα εὐπαράδεκτος εἴη. Οὕτως οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς κατεδέξατο τὰ λεχθέντα. Οὐ γὰρ μόνον ἀφ' ὧν τὰ κατὰ διάνοιαν ἔφη ἔστοχάσατο ὡς ἀληθῆ τὰ εἰρημένα τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ἀνεπόλησεν ἴσως τὸ ὄφθῆν καὶ εἰς μνήμην ἦλθεν ὑπὸ τῆς ἀκριθείας τῶν
25 λεχθέντων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοῦτο ἔφη, «σοφούς», οἶμαι, καλεῖ τοὺς τὸν θεῖον κτησαμένους φόβον («Ἀρχὴ γὰρ σοφίας, φόβος Κυρίου»), «εἰδότας δὲ σύνεσιν», τοὺς πεπαιδευμένους τὸν νόμον. Εἰ γὰρ τῆς τῶν εἰδώλων ἀποσταῖεν ἀπάτης, ἔψονται δὲ
30 τοῖς οὐρανίοις χρησιμοῖς, λήψονται τὴν τῶν ἀρρήτων γνῶσιν. «Δίδωσι γὰρ σοφίαν τοῖς σοφοῖς», τουτέστι τὴν θεῖαν χάριν

παραβιάζει τὸ δίκαιο, αὐτὸς καὶ ἄριστος κανόνας τοῦ δικαίου εἶναι, καὶ ἀδέκαστος κριτὴς αὐτῶν ποὺ ἀμφισβητοῦνται.

316.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

«Δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς, καὶ ὀρθοφροσύνη σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν σύνεση»¹³.

Αὐτὸ ποὺ λέχθηκε στὸν Δανιήλ, «Δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς, καὶ ὀρθοφροσύνη σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν σύνεση», τὸ εἶπε μᾶλλον γιὰ τὸν ἑαυτό του. Γιατὶ ὄχι μόνο τὸ ὄνειρο τοῦ βασιλιᾶ (τὸ ὁποῖο αὐτὸς ποὺ τὸ εἶδε δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσει), τὸ ἀποκάλυψε σ' αὐτὸν ὁ Θεός, ἀλλὰ τοῦ φανέρωσε καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἐμφανίσθηκε τὸ ὄραμα ἐκεῖνο, καὶ τὴν ἐξηγήσή του. Καὶ ἡ αἰτία ἦταν οἱ ἀποφάσεις τοῦ βασιλιᾶ. Ἐπειδὴ δηλαδή, ὅπως ἦταν φυσικό, ἀλαζονεύθηκε μὲ τις νίκες, ὄχι μόνο ἐπειδὴ διακρίθηκε ἔναντι τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι καυχῶνταν ὅτι εὐεργετήθηκαν πολὺ καὶ σὲ μεγάλο βαθμό, καὶ στὴν Αἴγυπτο, καὶ στὴν ἔρημο, καὶ στὴν Παλαιστίνη, σκέφθηκε, ὅπως ἦταν φυσικό, βλέποντας πολλές βασιλεῖες ποὺ ἔσβησαν (γιατὶ εἶχε σθῆσει καὶ ἡ βασιλεία τῶν Ἀσσυρίων), μήπως συμβεῖ καὶ σ' αὐτὸν κάποια μεταβολή. Ὡστε λοιπὸν τὸ ὄραμα φανερώθηκε σύμφωνα μὲ τις σκέψεις τοῦ βασιλιᾶ. Ὁ προφήτης πάλι πρῶτα διηγήθηκε αὐτὰ ποὺ ὁ βασιλιάς σκεφτόταν, ὥστε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἦταν ὁμολογημένα, νὰ γίνουν ἀξιόπιστα καὶ τὰ κρυφά, καὶ ἡ ἐρμηνεία νὰ εἶναι εὐκόλα ἀποδεκτὴ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ βασιλιάς δέχθηκε αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν. Γιατὶ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι τοῦ εἶπε αὐτὰ ποὺ εἶχε στὸ νοῦ του, σκέφθηκε ὅτι αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν εἶναι ἀληθινά, ἀλλ' ἴσως καὶ νὰ ἔφερε στὸ νοῦ του τὸ ὄραμα, καὶ τὸ θυμήθηκε ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια αὐτῶν ποὺ εἰπώθηκαν. Καὶ γι' αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο.

Ἐὰν τώρα αὐτὸ τὸ εἶπε καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, νομίζω ὅτι «σοφοὺς» ὀνομάζει αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν κτῆμα τους τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ (γιατὶ λέγει, «ἀρχὴ τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου»^{13α}), καὶ «γνώστες τῆς σύνεσης» χαρακτηρίζει αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἐὰν ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν ἀπάτη τῶν εἰδώλων, καὶ ἀκολουθήσουν τοὺς οὐράνιους νόμους, θὰ ἀποκτήσουν τὴ γνώση

13α. Παροιμ. 1, 7.

τοῖς φοβουμένοις ὀρέγει, «φρόνησιν δὲ τοῖς εἰδόσιν σύνεσιν»,
 τουτέστι τῶν κεκρυμμένων τὴν γνῶσιν τοῖς συνετῶς ἐπὶ τὸν τὰ
 τοιαῦτα ἀποκαλυπτειν δυνάμενον κατατρέχουσιν. Ἡ πάλιν,
 σοφίαν μὲν τοῖς σοφῶς ἑαυτοῦς ἄγουσι, φρόνησιν δὲ τοῖς σύνε-
 5 σιν γεωργοῦσιν, ἵν' ἡ προαίρεσις τὴν χάριν ἐπισπάσῃται, καὶ μὴ
 κατὰ ἀποκλήρωσιν δόξῃ χαρίζεσθαι. Πρὸς γὰρ τὰς παρα-
 σκευὰς καὶ ἡ χάρις ἐπίπταται. Ἡ πάλιν, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν
 ἔξωθεν σοφῶν καὶ συνετῶν προσελθόντες τῷ θεῷ κηρύγματι,
 τὴν ὄντως σοφίαν καὶ τὴν τῷ ὄντι σύνεσιν δρέψασθαι ἤμελλον,
 10 τοῦτο προεφήτευσε.

ΤΙΖ'— ΘΕΩΝΙ

ᾠ Οτι οὐχ ἡ δύναμις μόνον τοῦ κήρυγματος, ἀλλὰ καὶ
 ὁ βίος τῶν κηρυττόντων συμβαίνων τῷ κηρύγματι,
 τοὺς ἀνθρώπους ἐπηγάγετο.

15 Οὐχ ἡ δύναμις μόνον, ᾧ θαυμάσιε, τοῦ κήρυγματος, ἀλλὰ
 καὶ ὁ βίος τῶν κηρυττόντων συμβαίνων τῷ κηρύγματι, τοὺς
 ἀνθρώπους ἐπηγάγετο. Τίς γὰρ ἂν ἐπείσθη ἀνθρώποις, ἄλλα
 μὲν φράζουσιν, ἕτερα δὲ πράττουσιν; Εἰ γὰρ νῦν πολλοί, ριζω-
 θέντες ἐν τῇ πίστει, ἐκ τοῦ βίου τῶν ὑψηγητῶν οὐ μόνον ἐσαλεύ-
 20 θησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτόπρεμνοι ἀνεσπάσθησαν, τίς ἂν παρὰ τὴν
 ἀρχὴν μὴ ὄρων πολιτείαν τοῖς λεγομένοις συμβαίνουσαν ἐπεί-
 σθη; Καὶ ταῦτα, κελευόμενος τῶν πατρῶων θεῶν τε καὶ ἐθῶν
 ἀποστήναι, καὶ πλοῦτον μὲν καὶ τρυφήν καὶ ἡδονὴν μισῆσαι,
 ἀσπάσασθαι δὲ ἀκτημοσύνην καὶ νηστείαν καὶ ἀγνείαν, καὶ
 25 πρὸς καθημερινοὺς παρασκευάσασθαι θανάτους.

ΤΙΗ'— ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠ Οτι οὐδὲν δυνατώτερον ἀρετῆς, οὐδὲ τυραννι-
 κώτερον.

Οὐδὲν δυνατώτερον ἀρετῆς, ᾧ ὁμῶννυμε, οὐδὲ τυραννικώτε-

τῶν ἀπορρήτων. Γιατὶ λέγει, «δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς», δηλαδή προσφέρει τῇ θεῖα χάρις σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν φοβοῦνται, «καὶ ὀρθοφροσύνη σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν σύνεση», δηλαδή σ' αὐτοὺς ποὺ καταφεύγουν μὲ σύνεση σ' αὐτὸν ποὺ μπορεῖ αὐτὰ νὰ τὰ ἀποκαλύψει. Ἡ ἐπίσης δίνει σοφία σ' ἐκείνους ποὺ ὀδηγοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους μὲ σοφία, καὶ φρόνηση σ' ἐκείνους ποὺ καλλιεργοῦν τὴ σύνεση, ὥστε ἡ ἐλεύθερη ἐπιλογή νὰ ἀποσπάσει τὴ χάρις, καὶ νὰ νομοθεῖ ὅτι χαρίζεται στὴν τύχη. Γιατὶ ἀνάλογα μὲ τὶς προετοιμασίες ἔρχεται καὶ ἡ χάρις. Ἡ ἀκόμα, αὐτὸ τὸ προφήτεψε, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀποκομίσουν τὴν πραγματικὴ σύνεση καὶ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ χριστιανοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς ποὺ προσχώρησαν στὸ θεῖο κήρυγμα, τὴν πραγματικὴ σοφία.

317.– ΣΤΟΝ ΘΕΩΝΑ

“Ὅτι ὄχι μόνο ἡ δύναμη τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνων ποὺ κήρυτταν, ποὺ συμβάδιζε μὲ τὸ κήρυγμα, προσεῖλκε τοὺς ἀνθρώπους.

“Ὅχι μόνο ἡ δύναμη τοῦ κηρύγματος, θαυμάσιε, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνων ποὺ κήρυτταν, καὶ ποὺ συμβάδιζε μὲ τὸ κήρυγμα, προσεῖλκε τοὺς ἀνθρώπους. Ποιὸς δηλαδή θὰ πίστευε σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἄλλα λένε καὶ ἄλλα κάνουν; Γιατὶ, ἂν τώρα πολλοὶ ποὺ ρίζωσαν στὴν πίστη, ὄχι μόνο κλωνίσθηκαν ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ ἀποσπίασθηκαν σύρριζα, ποιὸς στὴν ἀρχὴ θὰ πίστευε, ἂν δὲν ἔβλεπε τὴ ζωὴ νὰ συμβαδίζει μὲ τὰ λεγόμενα, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴ στιγμή ποὺ προτρεπόταν νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἦθη τῶν πατέρων του, καὶ ἀπὸ τὴ μὴ νὰ μισήσει τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴν ἡδονή, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἀσπασθεῖ τὴν ἀκτημοσύνη καὶ τὴν νηστεία καὶ τὴν ἀγνότητα, καὶ νὰ ἐτοιμασθεῖ γιὰ καθημερινοὺς θανάτους;

318.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΙΣΙΔΩΡΟ

“Ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει πιὸ δυνατὸ καὶ πιὸ τυραννικὸ ἀπὸ τὴν ἀρετή.

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴν ἀρετή, συνονόματε, οὔτε πιὸ

ρον. Αὕτη γὰρ ἐλέγχουσα τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολάς, ὑπ' αὐτῶν ἐλέγχεσθαι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ πάσας τὰς ἡνίας τοῦ πρόποντος ἐπιβάλλουσα, ἡνιοχεῖ καὶ ἄγει πρὸς ὅπερ βούλεται.

ΤΙΘ'— ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΚΟΠΩ

5 Ὅτι χρὴ τοῖς ἐγκλήμασι τὴν κρίσιν συμπεφυκέναι, καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τὴν πίστιν ἔπεσθαι.

Εἰ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐσεβίου, ὡς γέγραφας, ἀναρχίας (τὴν γὰρ ἀρχὴν αὐτοῦ ἀναρχίαν εἰκότως κέκληκας) τῶν ἐγκλημάτων τιμωρία προσηγεῖται, καὶ αἱ κολάσεις τοὺς ἐλέγχους φθάνουσι,
10 μὴ θαύμαζε. Ἀλογίας γὰρ ὧν θρέμμα καὶ πάσης δικαιοσύνης ἀμύητος, ταράττειν τὸ δίκαιον οὐκ ὀκνεῖ. Χρὴ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τοῖς ἐγκλήμασι τὴν κρίσιν συμπεφυκέναι, καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τὴν πίστιν ἔπεσθαι, καὶ τελευταίαν τὴν ψῆφον φέρεσθαι, τὴν τοῦ πταίσματος φύσιν, μέτρον τῆς δίκης ὀρίζουσιν.

ΤΚ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

15 Πῶς νοητέον τὸ τῷ Ἐκκλησιαστικῷ γεγραμμένον, «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ».

Ἐπειδὴ ὅπως εἴρηται τό, «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ», ἠθέλησας μαθεῖν, οἶμαι διττὴν ἐρμηνείαν ἔχειν. Ἡ, Μὴ γίνου ἀκριβο-
20 δίκαιος, ἀλλ' ὑπέρβαινε τοῦτο τῆ ἀγαθότητι. Δίκαιον μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι, φιλόσοφον δὲ τὸ ἀδικούμενον φέρειν. Ἡ, Τὴν μέσσην ὁδὸν τῆς ἀρετῆς θάδιζε. Αἱ γὰρ ὑπερβολαὶ αὐτῶν καὶ ἐλλείψεις, τῆς ὀρθῆς ἀπάγουσαι ὁδοῦ, εἰς ἀμαρτήματα τελευτῶσιν. Ὅτι δὲ εἰς τοῦτο ὁρᾷ ἡ σοφωτάτη παραίνεσις, τὸ
25 ἐξῆς ἐγγυήσεται. Καὶ μὴ σοφίζου, φησί, περιττά, ἵνα μὴ καταπλαγῆς Ὅπερ ἢ κεκλοφῶς τις, ὡς οἶμαι, τῶν ἐπτά θρυλλουμένων σοφῶν, ἢ συμπεσῶν τῆ γνώμη (κλοπὴ μὲν γὰρ ἐστὶν ἢ τῶν ἀλλοτριῶν ὑφαίρεσις, συνέμπτωσις δὲ ἀπερίπτωτος ἐμφέρεια πραγμάτων), ἀπεφήνατο, «Μέτρον ἄριστον». Ἄλλος δέ τις τοῦ-

14. Ἐκκλ. 7, 16.

15. Ὅπ. π.

τυραννικό. Γιατί αυτή, ἐνῶ ἐλέγχει τὶς μεταβολὲς τῶν πραγμάτων, δὲν ἀνέχεται νὰ ἐλέγχεται ἀπὸ αὐτές, ἀλλὰ ἐπιβάλλοντας ὅλα τὰ ἡνία αὐτοῦ ποὺ πρέπει, κατευθύνει καὶ ὁδηγεῖ σ' αὐτὸ ποὺ θέλει.

319.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΣΚΛΗΠΙΟ

“Οτι πρέπει ἡ κρίση νὰ ἀκολουθεῖ τὰ ἐγκλήματα,
καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους νὰ ἀκολουθεῖ ἡ πίστη.

Νὰ μὴν ἀπορεῖς ἂν στὴν ἀναρχία τοῦ Εὐσεβίου, ὅπως γράφεις, (γιατὶ δικαιολογημένα τὴν ἐξουσία του τὴν ἀποκάλεσες ἀναρχία), πρὶν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα προηγεῖται ἡ τιμωρία, καὶ οἱ ποινὲς πρὶν ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους. Γιατί, ἐπειδὴ εἶναι πλάσμα παραλογισμοῦ, καὶ ἀμύητος ἀπὸ κάθε δικαιοσύνη, δὲν διστάζει νὰ ταράξει τὸ δίκαιο. Δὲν πρέπει ὅμως ἐτσι, ἀλλὰ ἡ κρίση νὰ γίνεται μὲ βάση τὰ ἐγκλήματα, καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους νὰ ἀκολουθεῖ ἡ παραδοχή, καὶ τελευταία νὰ ἐκδίδεται ἡ ἀπόφαση, ἡ ὁποία θὰ ὁρίζει τὸ μέγεθος τῆς ποινῆς ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τοῦ πταίσματος.

320.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Πῶς πρέπει νὰ ἐννοεῖται αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο
στὸν Ἐκκλησιαστή· «νὰ μὴ εἶσαι πολὺ δίκαιος»¹⁴.

Ἐπειδὴ θέλησες νὰ μάθεις, μὲ ποιά ἐννοια εἰπώθηκε τὸ, «Νὰ μὴ εἶσαι πολὺ δίκαιος», νομίζω ὅτι ἔχει διπλῆ σημασία. Ἡ σημαίνει νὰ μὴ εἶσαι πολὺ αὐστηρὸς κριτῆς, ἀλλὰ νὰ τὸ ξεπερνᾷς αὐτὸ μὲ τὴν καλωσύνη. Γιατὶ δίκαιο εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀδικεῖσαι, ἐνῶ τὸ νὰ ὑπομένεις ὅταν ἀδικεῖσαι, εἶναι φιλοσοφία. Ἡ, Νὰ βαδίζεις τὴ μέση ὁδὸ τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ οἱ ὑπερβολὲς αὐτῶν καὶ οἱ ἐλλείψεις, ἀπομακρύνοντας ἀπὸ τὴν ὀρθὴ ὁδὸ, καταλήγουν σὲ ἁμαρτήματα. “Οτι βέβαια σ' αὐτὸ ἀποβλέπει ἡ σοφώτατη παραίνεση, θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ τὸ παρακάτω. Γιατὶ λέγει· «Νὰ μὴ σοφίζεσαι πράγματα περιττά, γιὰ νὰ μὴ ἐκπλαγεῖς»¹⁵. Αὐτὸ ἢ τὸ ἔχει κλέψει κάποιος, ὅπως πιστεύω, ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ θρυλικούς σοφούς, ἢ συνέπεσε μὲ τὴ σκέψη (γιατὶ κλοπὴ εἶναι ἡ οἰκειοποίηση τῶν ξένων, καὶ σύμπτωση, ἢ τυχαία ὁμοιότητα πραγμάτων), ὁ ὁποῖος σοφὸς εἶπε· «Κάθε μέτριο εἶναι ἄριστο»¹⁶. Ἄλλος πάλι, μετα-

16. Κλεόβουλος, ποὺ ἔζησε τὸν 6ο π. Χ. αἰώνα.

το παραφράσας, «Μηδὲν ἄγαν», ἔφη. Οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦτο κρατοῦν ἔστιν ἰδεῖν. Ἡ γὰρ εὐσέβεια, ἀσεβείας καὶ δεισιδαμονίας μέση τυγχάνουσα, ἑκατέραν ἀποκηρύττει.

5

ΤΚΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Ὅτι αἱ ἀρεταὶ μεσότητές εἰσιν.

Ἐπειδὴ, ὅπως καὶ αἱ ἀρεταὶ μεσότητές εἰσιν, ἠθέλησας μαθεῖν, ἴσθι, ὅτι ἡ μὲν φρόνησις μέση ἀφελείας καὶ κακουργίας ἔστηκεν, ἡ δὲ ἐλευθεριότης ἀσωτίας καὶ φειδωλίας, ἡ δὲ μεγα-
10 λοψυχία ἀλαξονείας καὶ ταπεινότητος, ἡ δὲ ἀνδρία θρασύτητος καὶ δειλίας. Χρὴ οὖν τὰς μὲν ἀκρότητας φεύγειν, τὰς δὲ μεσότη-
τας διώκειν.

ΤΚΒ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Ὅτι οὐ χρὴ πλοῦτον ζητεῖν, τὸν τῶν κακῶν γεννήτορα,
15 ἀλλ' ἀρετὴν, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλάττουσαν.

Μὴ ζῆτει πλοῦτον, ᾧ βέλτιστε, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέ-
ρα, τὸν τῆς ὑπεροψίας γεννήτορα, τὸν τῶν ἡδονῶν χορηγόν,
τὸν πάσης κακίας δημιουργόν, τὸν τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας ἀπο-
συλῶντα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀρετὴν, τὴν πάντων τῶν κακῶν
20 ἀπαλλάττουσαν. Εἰ δὲ ἰδρωῶτας ἔχει καὶ πόνους, μὴ διὰ τοῦτο
αὐτὴν ἀποφύγοις, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα περίπτυσαι, λογιζό-
μενος, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τὸ μετὰ πόνων καὶ
ιδρώτων κτηθέν, κἂν μικρὸν τυγχάνῃ, ποθεινότερόν ἐστι, τὸ δ'
αὐτομάτως προσπεσόν, εὐκαταφρόνητον, κἂν ὑπάρχῃ μέγα.

25

ΤΚΓ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εὐκτική.

Ἐπειδὴ αἱ παραινέσεις ἰσχυσαν οὐδέν, τῆς σῆς μανίας τῆς
περὶ τὴν κακίαν κρείττονος διορθώσεως εὐρεθείσης, εἰς εὐχὰς
πάλιν τρεπόμεθα. Εἴη τοίνυν σε ἀποφοιτῆσαι μὲν τῆς μανίας,
30 εἰς νοῦν δὲ σώφρονα ἦκειν.

φράζοντάς το αὐτό, εἶπε· «Τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ μέτριο»¹⁷. Καὶ ὄχι μόνο στὶς ἀρετὲς, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ νὰ ἰσχύει καὶ στὴν εὐσέβεια. Γιατὶ ἡ εὐσέβεια, ἐπειδὴ βρῖσκεται ἀνάμεσα στὴν ἀσέβεια καὶ στὴ δεισιδαιμονία, τὶς ἀποκηρύττει καὶ τὶς δύο.

321.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι οἱ ἀρετὲς εἶναι ἐνδιάμεσες.

Ἐπειδὴ θέλησες νὰ μάθεις πῶς καὶ οἱ ἀρετὲς βρῖσκονται στὴ μέση, γνώριζε, ὅτι ἡ φρόνηση βρῖσκεται ἀνάμεσα στὴν ἀφέλεια καὶ τὴν κακουργία, ἡ ἐλευθεριότητα ἀνάμεσα στὴν ἀσωτία καὶ τὴν τσιγγουνιά, ἡ μεγαλοψυχία ἀνάμεσα στὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν ταπεινότητα, καὶ ἡ ἀνδρεία ἀνάμεσα στὴ θρασύτητα καὶ τὴ δειλία. Πρέπει λοιπὸν τὶς ἀκρότητες νὰ τὶς ἀποφεύγουμε, καὶ νὰ ἐπιδιώκουμε τὶς μεσότητες.

322.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ

“Οτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε τὸν πλοῦτο, τὸν πατέρα τῶν κακῶν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴ, ποὺ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ ὅλα τὰ κακά.

Νὰ μὴ ζητᾶς πλοῦτο, φίλε, ποὺ εἶναι πατέρας τῆς ὑπερηφάνειας καὶ γεννήτορας τῆς ὑπεροψίας, τὸν χορηγὸ τῶν ἡδονῶν, τὸν δημιουργὸ κάθε κακίας, αὐτὸν ποὺ ἀρπάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκεις τὴν ἀρετὴ, ἡ ὁποία ἀπαλλάσσει ἀπὸ ὅλα τὰ κακά. Ἐὰν καὶ ἔχει ἰδρωῖτες καὶ κόπους, ὅμως νὰ μὴ τὴν ἀποφύγεις ἕξαιτίας αὐτοῦ, ἀντίθετα γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν νὰ τὴν ἀγκαλιάσεις, σκεπτόμενος ὅτι καὶ στὰ ἄλλα πράγματα, αὐτὸ ποὺ ἀποκτήθηκε μὲ κόπους καὶ ἰδρωῖτες, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μικρό, εἶναι περιπόθητο, ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ ἀποκτᾶται τυχαῖα, εἶναι ἄξιο περιφρονήσεως, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μεγάλο.

323.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Εὐχητική.

Ἐπειδὴ οἱ συμβουλὲς δὲν κατόρθωσαν τίποτε, γιατί ἡ μανία σου σχετικὰ μὲ τὴν κακία ἀποδείχθηκε ἀνώτερη ἀπὸ τὴ διόρθωση, στρέφομαι πάλι στὶς εὐχές. Μακάρι λοιπὸν νὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὴν μανία, καὶ νὰ ἀποκτήσεις νοῦ σῶφρονα.

ΤΚΔ'— ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

“Οτι οί τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας ἐραστὲς οὐ διαλιμπάνουσι
τὸν θεῖον τοῦτον πυρσὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀνάπτειν.

Οἱ ἀρετῆς ἐρῶντες καὶ σοφίας ἐαλωκότες, ἀκόρεστοι τὴν
5 ἐπιθυμίαν ὄντες, οὐ διαλιμπάνουσι τὸν θεῖον τοῦτον πυρσὸν ἐν
ἑαυτοῖς ἀνάπτοντες. Τοῦτο μὲν ἔργον, τὰ δ' ἄλλα πάντα νομί-
ζοντες εἶναι πάρεργα. Μικρὰ γοῦν αὐτοῖς τὰ τοῖς ἄλλοις μεγά-
λα εἶναι δοκοῦντα φαίνεται, καὶ γελῶσι τὰ περιμάχητα, καὶ πα-
τουῖσι τὰ ἀπρόβλεπτα, καὶ τῶν ὑπερκοσμίων μόνον ἐφίενται.
10 Εἰς τοιοῦτον τοίνυν χορὸν καὶ αὐτὸς τελέσαι προσηρημένος,
ἀκοίμητον δίκαιος ἂν εἶης τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα διατηρῆσαι.

ΤΚΕ'— ΣΕΡΗΝΩ

Περὶ τῶν σφετεριστῶν τῶν κοινῶν χρημάτων.

Λίαν θαυμάζω, πῶς πρότερον μὲν τὰ ἴδια χρήματα εἰς τὴν
15 κοινὴν ὠφέλειαν οἱ τῷ θεῷ λόγῳ μαθητευθέντες προὔτιθεσαν,
νυνὶ δέ τινες τῶν ὑψηλῶν τοῦ λόγου (οὐ γὰρ πάντων κατα-
ψηφίζεσθαι θέμις) τὰ κοινὰ σφετερίζεσθαι τολμῶσι. Πεποι-
ήκασιν γοῦν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀτοπίας καὶ τοὺς καρποφορεῖν εἰω-
θότας ἀποναρκῆσαι. Δέον γὰρ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν ὑπηκό-
20 ὶων ἀποκεῖσθαι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας θησαυρούς, τοῦτο οὐ συγ-
χωροῦσι γίνεσθαι.

ΤΚΖ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν πενήτων.

Εἰ οἱ ἱερωμένοι καὶ οἱ ὑπὲρ ὧν ἡ ἱερωσύνη τελεῖται ἐν τοῖς
25 αὐτοῖς, τίς ἐξιλάσεται τὸ Θεῖον; Χρὴ τοίνυν ἐν μὲν ταῖς τῶν
ἀρχομένων γνώμαις ἀποκεῖσθαι τοὺς τῶν πενήτων θησαυρούς,
τοὺς δ' ἱερωμένους τῇ ἱερουργίᾳ μόνῃ σχολάζειν, ἵνα δυναθεῖεν
εὐμενὲς τὸ Θεῖον ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ὑπηκόοις καθιστᾶν. Εἰ δὲ
θεῶμενοι οἱ λαοὶ τοὺς τὴν ἱερωσύνης ἀγιστεῖαν κεκληρωμέ-
30 νους, πάντα τὰ διωτικὰ μεταχειρίζομένους, ἐξήμβλωσαν τὴν εὐ-
λάβειαν, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς τοσοῦτον μέμψασθαι, ὅσον ἐκείνοις

324.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

“Οτι οί έραστές τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοφίας δὲν παραλεί-
πουν ν' ἀνάβουν μέσα τους τὴν θεία αὐτὴ φλόγα.

Αὐτοὶ ποὺ λαχταροῦν τὴν ἀρετὴ καὶ ἔχουν αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ τὴ
σοφία, ἔχοντας ἀχόρταγη τὴν ἐπιθυμία, δὲν παραλείπουν νὰ ἀνάβουν
μέσα τους αὐτὴ τὴ θεία φλόγα, θεωρώντας ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργο πραγ-
ματικό, ἐνῶ τὰ ἄλλα πάρεργα. Σ' αὐτοὺς λοιπὸν φαίνονται μικρὰ
αὐτὰ ποὺ στοὺς ἄλλους θεωροῦνται ὅτι εἶναι μεγάλα, περιγελοῦν τὰ
περιμάχητα καὶ περιφρονοῦν τὰ περιβλεπτα, καὶ ἐπιθυμοῦν μόνο τὰ
ὑπερκόσμια. Ἐφοῦ λοιπὸν προτίμησες καὶ σὺ νὰ βρεθεῖς σ' αὐτὸν τὸν
χορὸ, θὰ εἶσαι σωστὸς ἂν διατηρήσεις τὸ μάτι τῆς ψυχῆς σου ἀκοίμη-
το.

325.- ΣΤΟΝ ΣΕΡΗΝΟ

Γιὰ τοὺς σφετεριστὲς τῶν κοινῶν χρημάτων.

Ἐπορῶ πολὺ πῶς, ἐνῶ παλαιότερα οἱ μαθητὲς τοῦ θείου λόγου
πρόσφεραν τὰ δικά τους χρήματα στὴν κοινὴ ὠφέλεια, τώρα μερικοὶ
ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοῦ λόγου (γιατὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τοὺς κατα-
δικάζουμε ὅλους), τολμοῦν νὰ κάνουν δικά τους τὰ κοινά. Γιατὶ ἀπὸ
αὐτὸ τὸ ἀτόπημα ἔκαναν καὶ ἐκείνους ποὺ συνήθιζαν νὰ καρπο-
φοροῦν, νὰ ἀποναρκωθοῦν. Ἐνῶ δηλαδὴ ἔπρεπε οἱ θησαυροὶ τῆς
Ἐκκλησίας νὰ παραδίδονται στὴν εὐγνωμοσύνη τῶν πιστῶν, αὐτοὶ
δὲν ἐπιτρέπουν νὰ γίνεταὶ αὐτό.

326.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τοὺς θησαυροὺς τῶν φτωχῶν.

Ἐὰν οἱ ἱερωμένοι, καὶ ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους τελεῖται ἡ ἱερωσύ-
νη, ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἴδια, ποιὸς θὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεό; Πρέπει
λοιπὸν οἱ θησαυροὶ ποὺ προορίζονται γιὰ τοὺς φτωχοὺς νὰ παραδί-
νονται στὰ χέρια τῶν πιστῶν, καὶ οἱ ἱερωμένοι νὰ ἀσχολοῦνται μόνο
μὲ τὴν ἱερουργία, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ κάνουν τὸν Θεὸ εὐνοϊκὸν καὶ
γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ γιὰ πιστοὺς. Ἐὰν ὅμως οἱ λαϊκοί, βλέπο-
ντας αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐκλεχθεῖ γιὰ τὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης,
νὰ διαχειρίζονται ὅλα τὰ κοσμικά, φθάνουν ν' ἀποβάλλουν τὴν εὐλά-

τοῖς ἐμπόροις καὶ παλιγκαπήλοις καὶ πᾶσαν κινουῦσι πραγματείας ὁδὸν ἄδικον. Εἰ γὰρ τὰ καθ' ἑαυτοὺς οὗτοι διορθώσονται, ἐλπίς ἐστὶ καὶ τὰ τῶν λαῶν ἔψεσθαι.

ΤΚΖ'— ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

5 Ὅτι ἄμεινον τὸ μὴ ἀμύνασθαι, ἀλλὰ φιλοσοφεῖν.

Εἰ καὶ τῷ νόμῳ Μωϋσέως ἐπεριδόμενος, ἀμύνασθαι διέγνωσ, ἀλλ' ἴσθι ὅτι ἔστι καὶ ἀμέτρως ἀμυνόμενον ἀδικεῖν. Ὅταν γὰρ τις μείζους τῶν πταισμάτων ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας, δεύτερον ἄρχει πάλιν. Οὐκοῦν ἄμεινον μὲν τὸ μὴ ἀμύνασθαι, ἀλλὰ
10 φιλοσοφεῖν, οὐκ ἀπίθανον δὲ καὶ τὸ ἀμύνεσθαι μετρίως τὸν φιλοσοφεῖν μὴ ἐπιστάμενον. Τὸ γὰρ ἀμέτρως εἰς τὴν τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀδικουῦντος τάξιν παραπέμπει τὸν ἀμυνόμενον. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Μὴ ἀγνόει δέ, ὡς σοφέ, ὡς ὁ νομοθέτης Μωσῆς προαναστέλλων τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν (ἵνα φόβῳ
15 τοῦ παθεῖν μὴ δράσοιεν), τοῦτο συνεχώρησε μᾶλλον, ἢ ἐθέσπισεν.

ΤΚΗ'— ΑΕΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ

Ὅτι χρὴ τὸν εὖ παθόντα ἀντευποιεῖν ἐν καλοῖς ἀμειβόμενον, οὐκ ἐν κακοῖς συμπράττοντα.
20

Οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς εὐεργετήσασιν εἰς ἅπαντα κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, κἂν μὴ δίκαια ἐκεῖνοι αἰτοῖεν, ἀμαρτάνειν μοι δοκοῦσι, κἂν δοκῶσι κοινωνοῦντες οὐ δικαίῳ πράγματι, δικαίῳ ἑτέρῳ περιστέλλειν τὴν μέμψιν, τῷ ἀμείβεσθαι τοὺς εὖ ποιήσαντας. Χρὴ δὲ τὸν εὖ παθόντα ἀντευποιεῖν ἐν καλοῖς ἀμειβόμενον, οὐκ ἐν κακοῖς συμπράττοντα. Αὕτη γὰρ οὐκ ἔστιν ἀμοιβή, ἀλλ' ἀδικία.

βεια, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορήσουμε αὐτοὺς τόσο πολὺ, ὅσο ἐκείνους τοὺς ἐμπόρους καὶ μεταπράτες, οἱ ὅποιοι μετέρχονται κάθε ἄδικο τρόπο ἐμπορίου. Γιατί, ἂν αὐτοὶ διορθώσουν τὰ δικά τους, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ἀκολουθήσουν καὶ τὰ ἔργα τῶν λαϊκῶν.

327.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΟ

“Ὅτι εἶναι προτιμότερο τὸ νὰ μὴ ἀμύνεται κανεὶς,
ἀλλὰ νὰ δείχνει φιλοσοφικότητα.

Ἐὰν στηριζόμενος καὶ στὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ ἀποφάσις νὰ ἀμυνθεῖς, νὰ γνωρίζεις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀδικήσεις ἀμυνόμενος ὑπερβολικά. Γιατί, ὅταν κάποιος ἐπιβάλλει τιμωρίες μεγαλύτερες ἀπὸ τὰ πταίσματα, ἀρχίζει πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἐπομένως εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ ἀμυνθεῖς, ἀλλὰ νὰ ἀντιμετωπίσεις τὸ πρῶγμα μὲ φιλοσοφικότητα, δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανο, αὐτὸς ποὺ δὲν ξέρει νὰ φιλοσοφεῖ, νὰ ἀμυνθεῖ μὲ τρόπο μέτριο. Γιατί ἡ ὑπερβολικὴ ἄμυνα ὀδηγεῖ αὐτὸν ποὺ ἀμύνεται ἀπὸ τὴν ἀρχή στὴ θέση ἐκείνου ποὺ ἀδικεῖ. Καὶ αὐτὰ βέβαια μέχρις ἐδῶ. Νὰ μὴ ἀγνοεῖς ὅμως, σοφέ, ὅτι ὁ νομοθέτης Μωυσῆς, ἀντιμετωπίζοντας τὴν ἀκάθεκτη ὀρμὴ τῶν Ἰουδαίων (γιὰ νὰ μὴ ἀντιδράσουν ἀπὸ φόβο ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν), τὸ ἐπέτρεψε μᾶλλον αὐτό, παρὰ τὸ θέσπισε.

328.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΑΕΤΙΟ

“Ὅτι πρέπει αὐτὸς ποὺ εὐεργετήθηκε, νὰ κάνει ἀντίστοιχες εὐεργεσίες, ἀμείβοντας μὲ καλά, καὶ νὰ μὴ συνεργεῖ στὰ κακά.

Αὐτοὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἀκολουθήσουν κατὰ πόδας ἐκείνους ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχή ἔκαναν εὐεργεσίες, ἀκόμα καὶ ἂν ἐκεῖνοι δίκαια δὲν τὸ ἐπιθυμοῦν, μοῦ φαίνεται ὅτι ἁμαρτάνουν, ἔστω καὶ ἂν νομίζουν ὅτι συμμετέχοντας σὲ ἓνα πρῶγμα ἄδικο, θὰ μειώσουν τὴν κατηγορία μὲ ἄλλο δίκαιο, μὲ τὸ νὰ ἀμείψουν τοὺς εὐεργέτες. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς ποὺ εὐεργετήθηκε, νὰ κάνει ἀντίστοιχες εὐεργεσίες ἀμείβοντας μὲ καλά, καὶ νὰ μὴ συνεργεῖ στὰ κακά. Γιατί αὕτη δὲν εἶναι ἀμοιβή, ἀλλ' ἀδικία.

ΤΚΘ'— ΜΑΚΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ
Εἰς τό, «ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν».

Ὅτε οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες μετὰ τοῦ στρατηγοῦντος αὐτοῖς διαβόλου οὐδέν εἶασαν ἐν τάξει μένειν, ἀλλὰ πάσης ἀδικίας καὶ 5 πλεονεξίας ἐμφορούμενοι καὶ ὑβρεως κόρον οὐκ εἰδότες, ἐπὶ τὸ ἔσχατον τῶν παθῶν τοὺς ἀνθρώπους ἀπήλασαν, τότε δὴ, τότε ὁ τῶν ἀπάντων βασιλεύς, ὁ πατρῶος Λόγος, τῶν μὲν μισήσας τὴν τυραννίδα, τῶν δὲ οἰκτεῖρας τὰς συμφορὰς, ἀνθρωπεῖαν ὑποδύς φύσιν, ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἔστη. Τρόπαια τοιγαροῦν τὰ 10 μὲν εἰσθήκει, τὰ δὲ ἠγείρετο, τὰ δὲ ἦν ἐν ἐλπίσι. Καὶ τὸ μὲν βάρβαρον τῶν δαυμόνων στίφος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τὰς συμφορὰς ἔστενεν, ἡ φύσις δὲ ἡ ἀνθρωπεῖα εἰς ἐλευθερίαν ἀνέτρεχε. Διὸ καὶ ὁ Μελωδὸς ἄσμα καινόν ἄδειν τοῖς ἐλευθερωθεῖσι παρεκελεύετο. Προφητικοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἐθεᾶτο τὸ μέλλον.

15

ΤΛ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι οἴκτω καὶ πραότητι χρῆ καταπραῦνειν τὰς τῶν πειρασμοῖς περιπεπτωκότων συμφορὰς.

Οἴκτω καὶ πραότητι, ὧ σοφώτατε, καταπραῦνειν πειρῶ τὰς τῶν πειρασμοῖς περιπεπτωκότων συμφορὰς καὶ ἐκδιᾶξιν αὐ- 20 τοὺς λόγῳ ἠπίῳ πρὸς εὐθυμίαν, καὶ ἀναμόχλευε τὰς τῆς ἀθυμίας ῥίζας. Εἰ γὰρ γνοῖεν παρὰ σοῦ, ὅτι, εἰ μὲν δικαίως ἐπήχθησαν, κουφισμὸν τῶν πταισμάτων ἐργάζονται, εἰ δὲ συνεχωρήθησαν ἐπελθεῖν μηδὲν φαῦλον δράσασι, στεφάνους προξενούσιν, οὐ μόνον τὴν ἀθυμίαν ἐξοστρακιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ θυμη- 25 δίας ἐμπλησθήσονται.

ΤΛΑ'— ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τοῦ μακαρίου Εὐσταθίου.

Ὅτι ὁ μὲν μακάριος Εὐστάθιος πρεσβύτερος τὰς μὲν τῶν αἰσχροῶν λημμάτων ἐπιθυμίας κατακράτος ἐχειρώσατο, ὅ τι δὲ 30 ἦν καὶ ἀνδραγαθίας οἰκεῖον, εἰς τοῦτο ῥέπων ἔωρᾶτο, οὐδὲ ἡ

329.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΚΑΡΙΟ

Στό «Ψάλλατε στὸν Κύριο ἄσμα καινούργιο»¹⁸.

“Όταν οἱ κακοῦργοι δαίμονες, μαζί με τὸν διάβολο ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ, δὲν ἄφησαν τίποτε νὰ μένει στὴ θέση του, ἀλλὰ, διακατεχόμενοι ἀπὸ κάθε ἀδικία καὶ πλεονεξία, καὶ μὴ χορταίνοντας με κάθε εἶδους ἀδικία, ὤθησαν τοὺς ἀνθρώπους στὸ ἔσχατο τῶν παθῶν, τότε ἀκριβῶς ὁ Βασιλιάς τῶν ὄλων, ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ μίσησε τὴν τυραννία τῶν δαιμόνων καὶ ἐννοίωσε λύπη γιὰ τὶς συμφορὲς τῶν ἀνθρώπων, παίρνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, στάθηκε στὴν παράταξή τους. Ἔτσι λοιπὸν ξεπρόβαλαν τρόπαια, ποὺ ἄλλα εἶχαν στηθεῖ, ἄλλα ὑψώνονταν, καὶ ἄλλα ἐλπίζονταν, με ἀποτέλεσμα τὸ βάρβαρο πλῆθος τῶν δαιμόνων, μαζί με τὸν ἀρχηγὸ τους, νὰ ἀναστενάξει γιὰ τὶς συμφορὲς τους, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔτρεχε πρὸς τὴν ἐλευθερία. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Ψαλμωδὸς προέτρεπε αὐτοὺς ποὺ ἐλευθερώθηκαν νὰ ψάλλουν ἄσμα καινούργιο. Γιατὶ με τὰ προφητικά του μάτια ἔδλεπε τὸ μέλλον.

330.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

“Ότι πρέπει με συμπάθεια καὶ καλωσύνη νὰ καταπραῖνουμε τὶς συμφορὲς ἐκείνων ποὺ ἔχουν πέσει σὲ πειρασμούς.

Μὲ συμπάθεια καὶ πραότητα, σοφώτατε, νὰ προσπαθεῖς νὰ καταπραῖνεις τὶς συμφορὲς αὐτῶν ποὺ ἔπεσαν σὲ πειρασμούς, καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάζεις με τρόπον ἥπιο νὰ εἶναι εὐθυμοὶ, καὶ νὰ ἀναρριπίζεις τὶς ρίζες τῆς λύπης. Γιατί, ἂν μάθουν ἀπὸ σένα, ὅτι, ἐὰν τοὺς δόθηκαν δίκαια οἱ πειρασμοί, συντελοῦν στὴν ἀνακούφιση τῶν πταισμάτων, ἐνῶ ἐὰν συνέδησαν κατὰ παραχώρηση, χωρὶς νὰ κάνουν κάτι κακό, προκαλοῦν στεφάνια, ὅχι μόνο θὰ ἀποβάλουν τὴ θλίψη, ἀλλὰ καὶ θὰ γεμίσουν ἀπὸ εὐθυμία.

331.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΑΝΙΗΛ

Γιὰ τὸν μακάριο Εὐστάθιο.

“Ότι βέβαια ὁ μακάριος πρεσβύτερος Εὐστάθιος ἀπὸ τὴ μιὰ ὑπέτασσε δυναμικὰ τὶς ἐπιθυμίες γιὰ αἰσχρὲς προσφορὲς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔκλινε πρὸς ὅ,τι εἶχε σχέση με τὴν ἀνδραγαθία, οὔτε ἡ σύνεσή

σὴ ἀγνοεῖ σύνεσις. Ὅτι δὲ τούτου εἰς τὴν ἄνω σύγκλητον μετα-
 πεμφθέντος, οἱ μὲν ἀνδραποδώδεις (ὧν εἷς ἐστὶ καὶ ὁ ἐναγῆς Εὐ-
 στάθιος ὁ διάκονος, οὗ ἐπὶ τῇ ὁμωνυμίᾳ κοιμῶν ἐκεῖνος, ὡς οἴ-
 σθα, ἤχθητο), ὡς τεθνεῶτος ἐχάρησαν, οἱ δὲ φιλάρετοι ἐλυπήθη-
 5 σαν τῆς αὐτοῦ συνουσίας στερηθέντες, τοῦτο παρ' ἐμοῦ μάθθανε.

ΤΛΒ'— ΗΡΩΝΙ

Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως
 τοῦ Ναβουχοδονόσωρ.

Ὅπηνίκα τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς πέρα τῆς ἀνθρωπί-
 10 νης φύσεως καὶ φρονήσας καὶ φράσας καὶ πράξας ἐφωράθη,
 ἐξηλάθη μὲν τῆς τῶν ἀνθρώπων συνουσίας τε καὶ τιμῆς, τοῖς δὲ
 θηρίοις συνέστιος καὶ σύνοικος γέγονεν. Ὅτε δὲ τὴν προσήκου-
 σαν ἔσχε περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν, τότε καὶ τὴν οἰκείαν δόξαν ἀπέ-
 λαβε. Τῆς γὰρ συμφορᾶς ὄρος ἦν ἡ τοῦ κρείττονος ἐπίγνωσις.

15

ΤΛΓ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ,
 ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ

Ὅτι ῥάδιον μὲν τὸ κατάρξαι τινὰ παρανομεῖν,
 οὐκ εὐχερές δὲ τὸ καταπαῦσαι τὴν μανίαν.

Πότερος ἄρα πότερον ἀδικεῖν ἤρξατο καὶ παρανομεῖν, οὐ-
 20 δεῖς ἔχει ῥαδίως λέγειν· οὕτως ἀντίπαλον τὴν κακίαν ἐπὶ κακῷ
 τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἔχετε. Ὡσπερ οὖν ῥάδιον τὸν κατάρξαντα
 καὶ τὸν ἀκολουθήσαντα εἰδέναί, οὕτως οὐδὲ τὸ καταπαῦσαι
 τὴν μανίαν ὑμῶν εὐχερές, ἀλλὰ καὶ πάνυ δύσκολον εἶναι νομί-
 ζουσι. Τῷ ἕκαστον τὸν ἕτερον ἐν τῇ πονηρίᾳ ὑπερβάλλειν φιλο-
 25 τιμεῖσθαι, οὐκ ἀγνοοῦντα (ἢ γὰρ ἂν ἴσως καὶ συνεγνώσθη),
 ἀλλ' ἐπιστάμενον μὲν, ὑπὸ δὲ τῆς ἀνανταγωνίστου ἔχθρας εἰς
 τοῦτο τρεπόμενον.

ΤΛΔ'— ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα,
 30 «Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν».

Μάλιστα μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως ἐχρῆν τυχεῖν τοὺς Εὐνομίω

σου τὸ ἀγνοεῖ, ὅτι ὅμως, ὅταν αὐτὸς μεταφέρθηκε στὴν οὐράνια συνάθροιση, οἱ δουλοπρεπεῖς (ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ καταραμένος διάκονος Εὐστάθιος, γιὰ τὴ συνωνυμία τοῦ ὁποίου, ὅπως ξέρεις, ἐκεῖνος τὸ ἔφερε πολὺ βαρέως), χάρηκαν πού πέθανε, ἐνῶ οἱ φίλοι τῆς ἀρετῆς λυπήθηκαν πού στερήθηκαν τὴ συντροφιά του, αὐτὸ μάθε το ἀπὸ μένα.

332.- ΣΤΟΝ ΗΡΩΝΑ

Γιὰ τὴ μεταστροφή καὶ ἀποκατάσταση
τοῦ Ναβουχοδονόσορα.

“Ὅταν ὁ βασιλιάς τῶν Βαβυλωνίων ἔφθασε νὰ σκέφτεται καὶ νὰ μιλά καὶ νὰ ἐνεργεῖ πέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, διώχθηκε καὶ ἀποκόπηκε ἀπὸ τὴν συμβίωση καὶ τὴν τιμὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔτρωγε καὶ ζοῦσε μαζί μὲ τὰ θηρία. Ὅταν ὅμως ἀπέκτησε τὴν πρέπουσα πίστη γιὰ τὸν Θεό, τότε ξαναβρῆκε καὶ τὴ δική του δόξα. Γιατὶ ὄριο τῆς συμφορᾶς του ἦταν ἡ γνῶση καὶ ἀναγνώριση τοῦ ἄνωτέρου.

333.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ, ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

“Ὅτι εἶναι εὐκόλο νὰ ἀρχίσει κανεὶς νὰ παρανομεῖ,
δὲν εἶναι εὐκόλο ὅμως νὰ σταματήσῃ τὴ μανία αὐτῆ.

Ποιὸς ἄραγε ἀρχισε πρῶτος νὰ ἀδικεῖ καὶ νὰ παρανομεῖ, δὲν μπορεῖ κανένας εὐκόλο νὰ τὸ πεῖ. “Ἐτσι ἔχετε ἀντίπαλο τὴν κακία γιὰ τὸ κακὸ τοῦ δικοῦ σας κεφαλιοῦ. Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ γνωρίζουμε αὐτὸν πού ἔκανε ἀρχὴ καὶ ἐκεῖνον πού ἀκολούθησε, ἔτσι οὔτε εἶναι εὐκόλο νὰ σταματήσουν τὴ δική σας μανία, ἀλλὰ νομίζουν πὼς εἶναι καὶ πολὺ δύσκολο, ἐπειδὴ ὁ καθένας καταβάλλει προσπάθεια νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἄλλο στὴν πονηρία, χωρὶς νὰ τὸ ἀγνοεῖ (γιατὶ τότε θὰ μπορούσε καὶ νὰ συγχωρηθεῖ), ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ γνωρίζει, προχωρεῖ σ’ αὐτὸ ἀπὸ ἀσυναγώνιστη ἔχθρα.

334.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΣΧΥΡΙΩΝΑ

Σ’ αὐτὸ πού λέχθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο στὴ Σαμαρείτιδα·

«Ἐμεῖς προσκυνοῦμε αὐτὸ πού γνωρίζουμε»¹⁹.

Κανονικὰ δὲν ἔπρεπε οὔτε νὰ ἀπαντήσω σ’ αὐτοὺς πού πίστευαν

πεισθέντας, ἀνθρώπων δεινῶ μὲν εἶναι οἰηθέντι, εἶπεῖν δὲ τολμήσαντι, ὅτι τῶν προσκυνούντων ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ μὴ δυνηθέντι ἐννοῆσαι, ἢ, ὡς ἔγωγε οἶμαι, μὴ βουληθέντι ὑπὸ προλήψεως καὶ φιλαρχίας εἶπεῖν τοῦθ', ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστι καὶ σοφοί τε
 5 καὶ ἀνόητοι ἐννοοῦσιν, ὅτι πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῆς Σαμαρειτίδος, τῆς ὡς Ἰουδαίῳ αὐτῷ διαλεγομένης, καὶ τὰ ἑαυτῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν προκρινούσης, τὴν ἀπόκρισιν ταύτην πεποίηται, ὅτι, «Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν», εὐδηλον γὰρ ὅτι τῶν προσκυνουμένων ἐστί. Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ὑπεροψίας
 10 γραφὴν γράφεσθαι παρ' αὐτῶν, ἀκροβολιζόμενος πρὸς αὐτοὺς εἶπέ, ὅτι Ἀβελτηρίαν ἐσχάτην νοσεῖτε, πεισθέντες ἀνθρώπων δογματίσαι τολμήσαντι, ἀσύγκριτον εἶναι τὸν Πατέρα, καὶ παραγραψαμένῳ τὸν θεσπέσιον Παῦλον εἰρηκότα· «Οὐχ ἀραγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῶ». Τὸ γὰρ «μεῖζον», ὃ προφέρετε
 15 πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ Υἱοῦ, ἐκ συγκρίσεως εἴρηται, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς.

Εἰ μὲν οὖν ἐξ οὐκ ὄντων, ὡς φατε, γέγονεν, οὐδὲ τὸ μεῖζον ἴσταται καθ' ὑμᾶς (ποία γὰρ σύγκρισις τοῦ αἰεὶ ὄντος, πρὸς τὰ ἐκ μὴ ὄντων γεγονότα;), εἰ δὲ ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς γεγενῆσθαι
 20 αὐτὸν ἐκ τῆς πατρικῆς ιδιότητος ὁμολογήσετε, κἂν μὴ δυνηθῆτε τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας ἐφικέσθαι, ἥς ἔνεκεν εἴρηται, «Ὁ Πατήρ μου μεῖζων μου ἐστίν». Οὐ γὰρ διδασκαλίας, ἀλλὰ παραμυθίας ἔνεκεν μόνης τοῦτο εἴρηται τοῖς ἀποστόλοις τεθνηκόσι τῷ δέει, ὡς αὐτίκα μάλα ἀλλασομένοις, ἵνα θαρροῖεν ὡς πρὸς τὸν
 25 δοκοῦντα αὐτοῖς μεῖζονα, πορευομένου αὐτοῦ. Καὶ τούτου ἀπόδειξις ἐναργῆς τὸ μὴ ἐν ἄλλῳ καιρῷ, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ μόνῃ, ἐν ἣ ἔμελλε παραδίδοσθαι, τοῦτο εἰρησθαι, ἐν ἣ καὶ εἰς τοσαύτην ταπεινότητα ἐσχημάτισε τὰ λεγόμενα, ὡς εἶπεῖν, «Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου καὶ δώσει
 30 μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;». Τί γὰρ τοσοῦτον ἔδει, ἐνός ἐπὶ Ἐζεχίου ῥπέ' χιλιάδας ἀνελόντος, καὶ τὴν Περσικὴν δύναμιν

20. Φιλιπ. 2. 6.

21. Ἰω. 14, 28.

στὸν Εὐνόμο, ἄνθρωπον ποὺ θεωρήθηκε ὅτι εἶναι δυνατὸς στὸ λόγο, καὶ τόλμησε νὰ πεῖ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ προσκυνοῦν, καὶ δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει, ἢ, ὅπως νομίζω ἐγώ, δὲν θέλησε, ἀπὸ προκατάληψη καὶ ἀπὸ ἐπιθυμία νὰ ἄρχει, νὰ πεῖ αὐτὸ ποὺ καὶ ἀληθινὸ εἶναι, καὶ σοφοὶ καὶ ἀνόητοι καταλαβαίνουν, ὅτι τὴν ἀπάντηση αὐτὴν τὴν ἔδωσε στὴν ὑποψία τῆς Σαμαρείτιδας, ἣ ὁποία μιλοῦσε μαζί του νομίζοντας ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος, καὶ προτιμοῦσε τὰ δικά της ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἶπε, «Ἐμεῖς προσκυνοῦμε αὐτὸ ποὺ γνωρίζουμε», ποὺ εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς προσκυνούμενους. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ὅτι κατηγοροῦμαστε ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ ὑπεροψία, βάλλοντας ἀπὸ μακριὰ ἐναντίον τους, πὲς τους· Πάσχετε ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀνοησία, πιστεύοντας σὲ ἄνθρωπο, ὃ ὁποῖος τόλμησε νὰ διδάξει, ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀσύγκριτος, καὶ διέγραψε τὸν θεόπνευστο Παῦλο ποὺ εἶπε· «Δὲν θεώρησε ἄρπαγὴ τὸ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεό»²⁰. Γιατὶ τὸ «μεγαλύτερο», ποὺ ἀναφέρετε, γιὰ νὰ ἐλαττώσετε τὸν Υἱό, ἔχει εἰπωθεῖ συγκριτικά, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀσύγκριτη ὑπεροχή.

Ἐφόσον λοιπόν, ὅπως λέτε, ἐγινε ἀπὸ τὸ μηδέν, οὔτε καὶ τὸ μεγαλύτερο στέκεται σύμφωνα μὲ σᾶς (γιατὶ ποιά σύγκριση ὑπάρχει αὐτοῦ ποὺ ὑπάρχει πάντοτε, πρὸς ἐκεῖνα ποὺ ἐγιναν ἀπὸ τὸ τίποτε;), ἐὰν ὅμως ὁμολογήσετε ὅτι αὐτὸς ἐγινε ἐκτὸς χρόνου καὶ πάθους, ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Πατέρα, ἔστω καὶ ἂν δὲν μπορέσετε νὰ συλλάβετε τὴν ἀκριβῆ σημασία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας εἰπώθηκε, «Ὁ Πατέρας μου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἐμένα»²¹. Γιατὶ αὐτὸ δὲν εἰπώθηκε ὡς διδασκαλία, ἀλλὰ μόνο γιὰ παρηγοριὰ τῶν ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πεθάνει ἀπὸ τὸν φόβο, ὥστε ἀμέσως νὰ μεταβληθοῦν πολὺ, γιὰ νὰ πάρουν θάρρος, ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτὸς πῆγαινε πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἀπὸ αὐτοὺς φαινόταν μεγαλύτερος. Καὶ ἀπόδειξη ὀλοφάνερη αὐτοῦ εἶναι τὸ ὅτι αὐτὸ δὲν εἰπώθηκε σὲ ἄλλη στιγμή, ἀλλὰ μόνο τῆ νύχτα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ παραδοθεῖ, καὶ κατὰ τὴν ὁποία ἔδωσε καὶ τόσο ταπεινὴ μορφή στὰ λεγόμενά του, ὥστε νὰ πεῖ· «Νομίζετε ὅτι δὲν μπορῶ νὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα μου, καὶ νὰ μοῦ δώσει δώδεκα λεγεῶνες ἀγγέλων;»²². Καὶ γιὰτί ἄλλωστε τοῦ χρειάζονταν τόσοι πολλοί, τῆ στιγμή ποὺ στὴν περίπτωσι τοῦ Ἐζεκία ἓνας ἀγγελὸς σκότω-

22. Ματθ. 26, 53.

ἀποκείραντος; Ἄλλ', ὡς ἔφην, πρὸς τὴν δειλίαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἐφθέγγατο. Εἰ τοίνυν ταύτης τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας οὐκ ἐφικνεῖσθε, ἀφεστάναι δὴ τῆς τῶν Ἀνομοίων ἀσεβείας προήρησθε, δύνασθε λέγειν, ὃ ἔφησέ τις πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενος, ὅτι καὶ τὸ «μειζον» ἴσταται, ἢ γεννήτωρ, καὶ τὸ ἴσον, καθ' ὃ Θεὸς καὶ ὁμοούσιος.

ΤΛΕ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

ᾠΟτι χρῆ πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνειν καὶ τὰς θείας Γραφὰς βασανίζειν.

10 Εἰ πνευματικοῖς πνευματικὰ (δηλονότι ῥήματα καὶ ὀνόματα) συγκρίνειν ὃ θεσπέσιος ἐνομοθέτησε Παῦλος, προσήκει καὶ ἡμᾶς, τῷ κανόνι τούτῳ πειθομένους, τὰς θείας βασανίζειν Γραφὰς. Πρῶτον τοιγαροῦν, τὸ «μὴ δύνασθαι», πῶς εἴρηται σκοπητέον, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου βαδιστέ-
15 ον. Ἄκουε τοίνυν πρῶτον τοῦ νομοθέτου Μωσέως. Δίκαιον γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θεμελιῶσαι τὸ νόημα, ἀπὸ δὲ τῆς Καινῆς στεφανῶσαι. Τί φησι τῷ λαῷ; «Οὐ δυνήσῃ τὸ Πάσχα ποιεῖν ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεών σου, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξῃται Κύριος ὁ Θεός σου». Τό, «οὐ δυνήσῃ», ἀντί
20 τοῦ, μὴ ἐξόντος, μηδὲ ἐγκωροῦντος, μηδὲ συγκεχωρημένου, μηδὲ ἐνδεχομένου τεθεικώς. ᾠΟτι γὰρ ἡδύνατο ποιῆσαι τὸ Πάσχα καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι, δηλόν ἐστι. Καὶ γὰρ καὶ νῦν ποιοῦσι μὲν, παρανομοῦντες δέ. Τί οὖν ἐστίν, «Οὐ δυνήσῃ»; Οὐκ ἔξεστί σοι, οὐ προσάξεις, οὐ ποιήσεις ᾠΟτι δὲ ταύτη τῇ ἐννοίᾳ εἴρηται, ἄ-
25 κουσον καὶ τῶν ἀποστόλων τῷ νομοθέτῃ ἀκολουθούντων καὶ φραζόντων «Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἃ ἠκούσαμεν καὶ εἶδομεν, μὴ λαλεῖν».

Τί οὖν; Οὐκ ἡδύναντο σιγῆσαι; Πάνυ μὲν οὖν. Τί οὖν εἶπεῖν ἐβουλήθησαν; Οὐκ ἐνδέχεται, οὔτε πρέπει σιγῇ παραδοθῆναι
30 τὰ ἀνακηρυχθῆναι λαμπρῶς καὶ σαφῶς ὀφείλοντα. Καὶ Ἰου-

23. Δ' Βασ. 19, 35.

24. Δευτ. 16, 5-6.

σε ἑκατὸν ὄγδόντα πέντε χιλιάδες, καὶ κατέστρεψε τὴ δύναμη τῶν Περσῶν²³; Ἄλλὰ ὅπως εἶπα, τὸ εἶπε γιὰ τὴ δειλία καὶ τὴν ὑπόνοιάν τους. Ἐὰν λοιπὸν δὲν φθάνει ὁ νοῦς σας σ' αὐτὴν τὴν ἀληθῆ ἔννοια, προτιμᾶτε ὅμως ν' ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ τὴν ἀσέβεια τῶν Ἀνομοίων, μπορεῖτε νὰ λέτε, αὐτὸ ποὺ εἶπε κάποιος μιλώντας σ' αὐτούς, ὅτι καὶ τὸ «μεγαλύτερος» στέκεται, ἀφοῦ εἶναι γεννήτορας, καὶ τὸ «ἴσος», ἀφοῦ εἶναι Θεὸς καὶ ὁμοούσιος.

335.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

“Οτι πρέπει νὰ συγκρίνουμε τὰ πνευματὰ μὲ πνευματικά, καὶ ἔτσι νὰ ἐξετάζουμε τὶς θεῖες Γραφές.

Ἐφόσον ὁ θεόπνευστος Παῦλος νομοθέτησε τὰ πνευματικά (δηλαδή τὶς λέξεις καὶ τὰ ὀνόματα) νὰ τὰ συγκρίνουμε μὲ τὰ πνευματικά, πρέπει καὶ ἡμεῖς, πειθαρχώντας στὸν κανόνα αὐτόν, νὰ ἐξετάζουμε τὶς ἅγιες Γραφές. Πρῶτα λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξετάζουμε πῶς εἰπώθηκε τὸ ὅτι «δὲν μποροῦν», καὶ ἔπειτα νὰ προχωρήσουμε στὴ λύση τοῦ ζητουμένου. “Ακουε λοιπὸν πρῶτα τὸν νομοθέτη Μωυσῆ, γιὰτὶ εἶναι σωστὸ νὰ θεμελιώσουμε τὴν ἔννοια πρῶτα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ ἔπειτα νὰ τὴ στεφανώσουμε ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Τί λέγει στὸν λαό; «Δὲν θὰ μπορεῖς νὰ γιορτάσεις τὸ Πάσχα σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς πόλεις σου, παρὰ μόνο στὸν τόπο ποὺ θὰ ἐκλέξει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου»²⁴. Τὸ «Δὲν μπορεῖς», τὸ ἔθεσε ἀντὶ τοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν, δὲν ἐπιτρέπεται, δὲν συγχωρεῖται, δὲν ἐπιδοκιμάζεται. “Οτι ὅμως μποροῦσαν νὰ γιορτάσουν τὸ Πάσχα καὶ σὲ ἄλλες πόλεις εἶναι φανερό. “Ἄλλωστε καὶ τώρα τὸ γιορτάζουν, ἀλλὰ παρανομοῦν. Τί σημαίνει λοιπὸν, τὸ «Δὲν μπορεῖς»; Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται, δὲν θὰ προσφέρεις τὴ θυσία σου, δὲν θὰ γιορτάσεις. “Οτι βέβαια μὲ αὐτὴ τὴ σημασία εἰπώθηκε, ἄκουσε καὶ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦν τὸν νομοθέτη καὶ λένε· «Ἐμεῖς δὲν μποροῦμε αὐτὰ ποὺ ἀκούσαμε καὶ τὰ εἶδαμε, νὰ μὴ τὰ κηρύττουμε»²⁵.

Τί λοιπὸν, Δὲν μποροῦσαν νὰ σιωπήσουν; Καὶ πολὺ μάλιστα. Τί ἤθελαν ἐπομένως νὰ ποῦν; “Οτι δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε πρέπει νὰ παραδοθοῦν στὴ σιωπῇ, αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ διακηρυχθοῦν μὲ

25. Πράξ. 4, 20.

δαῖοι δὲ ἔφασαν (σεμνή δήπουθεν καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία). Ὅτι γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε, φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι. Διὰ τοῦ «μὴ δύνασθαι», τὸ μὴ ἐγχωροῦν μὴνύοντες. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ φησι περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς 5 «Ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν». Οὐκ ἀσθενείαν τινα κατηγορῶν τῆς παγκρατοῦς δυνάμεως, ἀλλὰ μεγίστην ῥώμην, ὅτι ἀνεπίδεικτός ἐστι τοῦ ψεύδους ὁ τῆς ἀληθείας Πατήρ. Καὶ ἀλλαχόσε δὲ ταύτην ὀχυρῶν τὴν ἔννοιαν, ἔφη· «Ἐὰν ἀρνησώμεθα αὐτόν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύ- 10 νатаι». Καὶ τοῦτο γὰρ οὐκ ἀσθενείας ἐστὶν ἀπόδειξις, ἀλλ' ἀνυπερβλήτου ἰσχύος, ὅτι οὐκ ἐγχωρεῖ τὴν θεῖαν φύσιν ἑαυτὴν ἀρνήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος οὐ τὴν λέξιν κακούργως ἐρμηνεύειν ἐπιχειροῦσιν οἱ αἰρετικοί, μαρτυρίαν χρῆ προσαγαγεῖν, ἄκουσον αὐτοῦ φράζοντος· «Οὐ δύνανται οἱ νύ- 15 οἱ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ Νυμφίος». Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐγχωρεῖ, οὐ πρόει, οὐ προσήκει, οὐκ ἐνδέχεται, οὐχ ἀρμόττει.

Τούτων τοιγαροῦν οὕτως εἰρημένων, ὁ σκοπὸς ὁ σωτήριος δηλὸς ἐστι. Τὸ γάρ, «Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ 20 οὐδέν», οὐκ ἀσθενείαν αὐτοῦ κατηγορεῖ, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ῥώμην, ὅτι ἀνεπίδεικτός ἐστι τοῦ ἐναντίον τι τῷ Πατρὶ ποιεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπωπτεύετο παρ' αὐτῶν ὡς ἀντίθεος καὶ ἀλλοτρίαν σφετεριζόμενος δόξαν, τοῦτο ἔφη, μονονουχὶ φράζων· Μὴ νομίζετε με παρὰ γνώμην τι τοῦ Πατρὸς ποιεῖν. Οὐ δύνα- 25 ται τοῦτο γενέσθαι. Οὐκ ἐνδέχεταιί με παρὰ σκοπὸν αὐτοῦ πράττειν τι· οὐκ ἐγχωρεῖ ἐναντιωθῆναί με τῷ Πατρὶ. Καὶ ὅτι τοῦτο μηνύει, δηλὸν μὲν καὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων, δηλὸν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἄγαν ταπεινῶς τεθεικέναι τὸ ῥῆμα. Τί γὰρ ἔφη; «Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν οὐδέν». Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι 30 τὰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ, τὰ δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, τάχα ἂν οὐκ ἀπεικὸς ἦν ἐννοῆσαι, ὅτι δι' ἀσθενείαν τοῦτο ἔφη, εἰ δὲ οὐδέν

26. Ἐβρ. 6, 18.

27. Β' Τιμ. 2, 13.

καθαρότητα καὶ σαφήνεια. Ἐπιπλέον οἱ Ἰουδαῖοι εἶπαν (καὶ εἶναι ἀσφαλῶς σεβαστὴ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἐχθρῶν)· “Ἐγένετο θαῦμα φανερό καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀρνηθοῦμε”, δηλώνοντας μὲ τὸ “δὲν μπορούμε”, τὸ δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐπιπλέον καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα· «Γιὰ τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνατον νὰ πεῖ ψέματα ὁ Θεός»²⁶, χωρὶς νὰ ἀποδίδει κάποια ἀδυναμία στὴν παντοκρατορικὴ δύναμη, ἀλλὰ πολὺ μεγάλη δύναμη, γιατί εἶναι ἀνεπίδεκτος τοῦ ψεύδους ὁ Πατέρας τῆς ἀλήθειας. Ἐπιπλέον καὶ ἄλλοῦ κατοχυρώνοντας αὐτὴν τὴν ἔννοια εἶπε· «Ἐὰν ἐμεῖς τὸν ἀρνηθοῦμε, ἐκεῖνος μένει πιστός, γιατί δὲν μπορεί νὰ ἀρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του»²⁷. Καὶ αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ἀδυναμίας, ἀλλὰ ἀνυπερέβλητης δύναμης, τὸ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ θεία φύση νὰ ἀρνεῖται τὸν ἑαυτό της. Ἐπιπλέον ὅμως πρέπει νὰ ἀναφέρουμε καὶ μαρτυρία τοῦ ἴδιου τοῦ Σωτήρα, τοῦ ὁποῦ τὰ λόγια οἱ αἵρετικοὶ ἐπιχειροῦν μὲ τρόπο ἐγκληματικὸ νὰ ἐρμηνεύσουν, ἄκουσε αὐτὸν ποὺ λέγει· «Δὲν μπορούν οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνα νὰ νηστεύουν, γιὰ ὅσο χρονικὸ διάστημα ὁ Νυμφίος βρίσκεται μαζί τους»²⁸. Ἐπιπλέον, δὲν ἐπιτρέπεται, δὲν πρέπει, δὲν ταιριάζει, δὲν εἶναι ἐνδεχόμενο, δὲν ἀρμόζει.

Ἐπιπλέον αὐτὰ ἔτσι ἔχουν εἰπωθεῖ, ὁ σκοπὸς τοῦ Σωτήρα εἶναι φανερός. Γιατὶ τότε, «Ὁ Υἱὸς δὲν μπορεί νὰ κάνει ἀπὸ μόνος του τίποτε»^{28α}, δὲν δείχνει ἀδυναμία του, ἀντίθετα μάλιστα καὶ πολὺ μεγάλη δύναμη, γιατί εἶναι ἀνεπίδεκτος νὰ κάνει κάτι ἀντίθετο πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐπιπλέον δηλαδὴ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ὑποπτεύονταν ὡς ἀντίθεο, καὶ ὅτι ἔκανε δική του τὴ δόξα ἄλλου, τὸ εἶπε αὐτό, σὰν κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ἔλεγε· Μὴ νομίζετε ὅτι κάνω κάτι χωρὶς τὴ γνώμη τοῦ Πατέρα. Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνει. Δὲν ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενο νὰ κάνω κάτι ἔξω ἀπὸ τὸν σκοπὸ αὐτοῦ. Δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐναντιωθῶ στὸν Πατέρα μου. Καὶ ὅτι αὐτὸ δηλώνει, εἶναι βέβαια φανερό καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ρῆμα τὸ ἔχει θέσει μὲ πολλὴ ταπεινωση. Τί εἶπε δηλαδὴ; «Δὲν μπορεί ὁ Υἱὸς νὰ κάνει ἀπὸ μόνος του τίποτε». Γιατί, ἂν ἔλεγε, ὅτι ἄλλα τὰ κάνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἐνῶ ἄλλα ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, δὲν θὰ ἦταν παράλογο νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι λόγω ἀδυναμίας του τὸ εἶπε αὐτό, ἐφόσον ὅμως εἶπε ὅτι δὲν μπορεί νὰ

28. Ματθ. 9, 15.

28α. Ἰω. 5, 19.

ἔφη δύνασθαι ποιεῖν, αὐτὸ τοῦτ' ἀναγκάζει καὶ τοὺς μὴ βουλο-
 μένους ὑψηλὸν τι ἐννοῆσαι καὶ γενναῖον, εἰς ἔννοιαν ἀναπη-
 δῆσαι θεοπρεπῆ καὶ τῆς θείας ἐκείνης οὐσίας ἀξίαν, λέγοντας·
 Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν τὸ μέγιστον κατόρθωμα καὶ
 5 τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων τὸ κεφάλαιον, ὃ πατριάρχαι μὲν ὄδινον,
 προφήται δὲ προέλεγον, οἱ δ' οὐράνιοι δῆμοι ἐξεπλήττοντο,
 αὐτὸς πεποίηκε. Καὶ βοᾷ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὃ τῶν θείων
 μυστηρίων ταμίας, ὃ τοῦ κηρύγματος μυσταγωγός, φράζων·
 «Ὁς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγάγατο τὸ
 10 εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν».

Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν αὐτὸς διαρρήδην βοᾷ·
 «Καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ». Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ
 μὴν τὸν μὲν ἑκατόνταρχον, μαρτυρήσαντα αὐτῷ αὐτοκρατο-
 ρικὴν δύναμίν τε καὶ ἐξουσίαν, ἀνεκήρυξε, δεδαιῶν τὸ δόγμα,
 15 ἵνα μὴ μόνον τῆς τοῦ ἑκατοντάρχου γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐ-
 τοῦ τοῦ Σωτῆρος ψήφου νομισθεῖν τὸ λεχθέν. Τῷ δὲ λεπρῷ τὸ
 μὲν δύνασθαι αὐτὸν λαμπρῶς ὁμολογήσαντι, ὑπὲρ δὲ τοῦ βού-
 λεσθαι τὴν ἰκετηρίαν σαφῶς ποιησαμένῳ καὶ φήσαντι, «Ἐὰν
 θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι», καὶ ἐντελῆ αὐτῷ ἐξουσίαν σα-
 20 φῶς ἀφιερῶσαντι, ἔφη, κυρῶν τὴν γνώμην τῇ ἀποφάσει· «Θέ-
 λω, καθαρίσθητι». Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν τῇ Χα-
 ναναϊᾷ ἔφη· «Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις»· καὶ τῷ μὲν ἀνέμῳ ἐπετί-
 μησε καὶ τῇ θαλάσῃ, τὸν δὲ τυφλὸν ὠμμάτωσε. Καὶ τὸν μὲν
 παράλυτον ἔσφιγξε, τὸν δὲ Λάζαρον ἤγειρεν. Ἄλλ' εἰ πάντα τὰ
 25 τὴν αὐθεντίαν τοῦ Υἱοῦ ἀνακηρύττοντα εἰς μέσον ἀγαγεῖν πει-
 ραθεῖμεν, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουληθεῖμεν, ἴσως ἂν δυνηθεί-
 ημεν. Διόπερ, ταῦτα παρέντες, ἀπὸ τῶν καθ' ἑαυτοὺς συλλογι-
 σώμεθα.

Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν ἡμεῖς, ὧν οὐδὲν εὐτελέ-
 30 στερον γένοιτ' ἂν, πολλὰ οἴκοθεν πράττομεν, καὶ κακίαν φεύ-
 γομεν, καὶ ἀρετὴν διώκομεν. Εἰ δὲ μὴ ἀφ' ἑαυτῶν δρῶμεν, οὔτε

29. Φιλίππ. 2, 6.
 32. Λουκᾶ 5, 12 ἔ.

30. Ἰω. 5, 21.
 33. Λουκᾶ 5, 13.

31. Λουκᾶ 7, 2 ἔ.
 34. Ματθ. 15, 28.

κάνει τίποτε, αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀναγκάζει καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν θέλουν νὰ σκεφθοῦν κάτι ὑψηλὸ καὶ γενναῖο, νὰ ἀναπηδήσουν σὲ ἔννοια θεοπρεπῆ καὶ ἀντάξια ἐκείνης τῆς θείκῃς οὐσίας, λέγοντας· Δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ βέβαια τὸ πιὸ μεγάλο καπὸρθωμα, καὶ τὸ ἀποκορύφωμα ὅλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ ὁποῖο οἱ πατριάρχες τὸ κυφόρησαν, οἱ προφήτες τὸ προέλεγαν, καὶ οἱ οὐράνιες δυνάμεις ἐκπλήσσονταν, αὐτὸς τὸ ἔχει κάνει. Καὶ φωνάζει τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ταμίας τῶν θείων μυστηρίων, ὁ μυσταγωγὸς τοῦ κηρύγματος, λέγοντας· «Ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε θεία ὑπαρξή, τὸ ὅτι ἦταν ἴσος πρὸς τὸν Θεὸ δὲν τὸ θεώρησε κάτι σὰν ἀρπαγή, ἀλλὰ ἐκένωσε (ταπεινώσε) τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας μορφή δούλου»²⁹.

Δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος φωνάζει κατηγορηματικά· «Καὶ ὁ Υἱός, ἐκείνους ποὺ θέλει τοὺς ζωοποιεῖ»³⁰. Δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ ὅμως τὸν ἑκατόνταρχο ποὺ ὁμολόγησε γι' αὐτὸν ὅτι ἔχει αὐτεξούσια δύναμη καὶ ἐξουσία, τὸν ἀνεκήρυξε, βεβαιώνοντας τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε δὲν ἦταν μόνο γνώμη τοῦ ἑκατόνταρχου, ἀλλὰ καὶ γνώμη τοῦ ἴδιου τοῦ Σωτήρα³¹. Καὶ στὸν λεπρὸ ποὺ ὁμολόγησε φανερὰ ὅτι μπορεῖ νὰ τὸν θεραπεύσει καὶ ἀπηύθυνε τὴν παράκλησή του ὅτι θέλει μὲ σαφήνεια καὶ εἶπε, «Ἐὰν θέλεις μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσεις»³², καὶ ἀπέδωσε ὀλοκάθαρα πλήρη ἐξουσία σ' αὐτόν, εἶπε ἐπικυρώνοντας τὴ γνώμη του μὲ τὴν ἐντολή· «Θέλω, καθαρίσου»³³. Δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ ὅμως στὴ Χαναναία εἶπε· «Ἄς γίνει ὅπως θέλεις»³⁴. Καὶ τὸν ἄνεμο βέβαια τὸν ἐπιτίμησε καθὼς καὶ τὴ θάλασσα³⁵, ἐνῶ στὸν τυφλὸ ἔδωσε τὸ φῶς του³⁶. Ἐπίσης τὸν παράλυτο τὸν ἔκανε νὰ περπατήσῃ³⁷, ἐνῶ τὸν Λάζαρο τὸν ἀνέστησε³⁸. Ἀλλ' ἐὰν ἐπιχειρήσουμε νὰ παρουσιάσουμε ὅλα ὅσα διακηρῦσσουν τὴν ἐξουσία τοῦ Υἱοῦ, οὔτε καὶ ἂν θελήσουμε νὰ πάψουμε, θὰ μπορέσουμε. Γι' αὐτὸ ἀφήνοντάς τα αὐτά, ἃς σκεφθοῦμε ἀπὸ τὰ δικά μας.

Δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ ὅμως ἐμεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει τίποτε πιὸ εὐτελές, κάνουμε πολλὰ ἀπὸ μόνοι μας, καὶ τὴν κακία ἀποφεύγουμε, καὶ τὴν ἀρετὴ ἐπι-

35. Μάρκ. 4, 39.

37. Ματθ. 9, 2 ἔ.

36. Ἰω. 9, 1.

38. Ἰω. 11, 1 ἔ.

δίκην ἁμαρτάνοντες δοῦναι δίκαιοι ἂν εἴημεν, οὔτε κατορθοῦντες στεφάνων ἀπολαῦσαι. Ὁραῖς ὅτι ἡ ταπεινότης τοῦ ῥήματος μεθ' ὑπερβολῆς τεθειμένη, καὶ τοὺς ἀγνώμονας πείθει μετ' εὐσεβοῦς διανοίας καταδέξασθαι τὸ ὕψος τῶν λελεγμένων; Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀντιδιαστολὴν βασανίσεις, εὐρήσεις αὐτὴν οὕτως εἰρημένην, ὡς παρ' ἡμῶν ἠρμηνεύθη. Οὔτε γὰρ εἶπεν, Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, εἰ μὴ λάβῃ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς. Τοῦτο γὰρ τῷ ὄντι τῷ μὴ δύνασθαι ἀντιδιασταλῆναι ἐχρῆν (εἶγε ἀσθένειαν αὐτοῦ κατηγορεῖν ἔμελλε τὸ ῥηθέν), ἀλλὰ τί; «Ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα». Ὁραῖς πῶς τὴν ἰσοτιμίαν καὶ τὸ ἰσοσθενὲς καὶ τὸ ὁμοούσιον κηρύττει;

ΤΛΣ'— ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ

15 Ὅτι σπουδὴ τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ οὐ τὸ σωφρονίζειν πολλοὺς τοῖς σκώμμασιν, ἀλλὰ τὸ πολλοὺς ἁμαρτάνειν.

Τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ, ὧ βέλτιστε, σπουδὴ μεγίστη, οὐ τὸ σωφρονίζειν πολλοὺς τοῖς σκώμμασιν, ὡς ἔφησ, σπαντὸν καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου παραλογιζόμενος, ἀλλὰ τὸ πολλοὺς ἁμαρτάνειν. Ἐν γὰρ τῇ κακίᾳ τῶν θεατῶν τὴν εὐημερίαν ἔχουσιν, 20 ὥστε, εἰ ἐκεῖνοι βελτίους γένοιτο, τούτοις ἂν ἀπόλοιτο ἡ τέχνη. Οὔτε οὖν εἰ ἔλοιτο ἐπανορθῶσαι τοὺς πταίοντας, καὶ βουληθεῖσιν, οὐχ οἷόν τε. Πέφυκε γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τὸ βλάπτειν ἢ μίμησις

ΤΛΖ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

25 Ὅτι ὁ ἐξὸν σῶσαι, περιορῶν, τῆς ἀπωλείας αἴτιος.

Ὡσπερ ἰατρὸς ἄριστος τέχνη πρὸς συμμαχίαν τῆς ἀρρωστούσης φύσεως ὠπλισμένος, ὅταν πολύτροποι νοσημάτων ἰδέαι τὸ σῶμα πολιορκῶσι, πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἰστάμενος (ὁ γὰρ ἐξὸν σῶσαι, περιορῶν, τῆς ἀπωλείας δηλονότι αἴτιος) τὰ 30 ἀναβολὴν καὶ ὑπέρθεσιν ἐπιδεχόμενα τηρεῖ δεύτερα, ἵνα μὴ

διώκουμε. Ἐὰν δὲν τὰ κάνουμε ἀπὸ μόνοι μας, τότε δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθοῦμε ὅταν ἀμαρτάνουμε, οὔτε νὰ δεχῶμαστε στεφάνια ὅταν κάνουμε κατορθώματα. Βλέπεις ὅτι ἡ ταπεινότητα τοῦ ρήματος ὅταν λέγεται μὲ ὑπερβολή, πείθει καὶ τοὺς ἀγνώμονες νὰ δεχθοῦν μὲ εὐσεβῆ σκέψη τὸ ὕψος αὐτῶν ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ; Ἐὰν ὅμως ἐρευνήσεις καὶ τὸ ἀντίθετο, θὰ δεῖς ὅτι εἰπώθηκε ἔτσι, ὅπως ἐρμηνεύθηκε ἀπὸ μᾶς. Γιατὶ δὲν εἶπε, Ὁ Υἱὸς δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε ἀπὸ μόνος του, ἐὰν δὲν πάρει ἀπὸ τὸν Πατέρα τὴ δύναμη (γιατὶ αὐτὸ πραγματικὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιδιασταλεῖ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν μπορεῖ, ἐὰν βέβαια ἐπρόκειτο αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε νὰ τοῦ προσδώσει ἀδυναμία), ἀλλὰ τί; «Ἐὰν δὲν βλέπει τὸν Πατέρα νὰ κάνει κάτι». Βλέπεις πῶς κηρύττει τὴν ἰσοτιμία καὶ τὴν ἰσοδυναμία καὶ τὸ ὁμοούσιο;

336.- ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ ΗΡΩΝΑ

“Ὅτι φροντίδα τῶν θεατρίνων εἶναι ὄχι νὰ σωφρονίζουν μὲ τὰ ἀστειολογήματα τὰ πλήθη, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀμαρτάνουν οἱ πολλοί.

Οἱ θεατρίνοι, φίλτατε, καταβάλλουν πολὺ μεγάλη προσπάθεια ὄχι νὰ σωφρονίσουν τὰ πλήθη μὲ τὰ ἀστειολογήματα, ὅπως εἶπες, ἐξαπατώντας τὸν ἑαυτό σου καὶ αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀκοῦνε, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀμαρτάνουν τὰ πλήθη. Γιατὶ μὲ τὴν κακία τῶν θεατῶν εὐημεροῦν, ἐνῶ ἐὰν ἐκεῖνοι γίνουν καλύτεροι, γι’ αὐτοὺς θὰ χαθεῖ ἡ τέχνη. Οὔτε λοιπὸν ἐὰν προτιμοῦσαν νὰ διορθώσουν αὐτοὺς ποὺ φταῖνε, καὶ νὰ θέλουν, δὲν εἶναι δυνατόν. Γιατὶ ἡ μίμηση ἀπὸ τὴ φύση τῆς συντελεῖ στὴ βλάβη αὐτῶν.

337.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

“Ὅτι ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ σώσει κάποιον καὶ ἀδιαφορεῖ, καθίσταται αἷτιος τῆς ἀπώλειάς του.

“Ὅπως ὁ ἄριστος γιατρός, ὄπλισμένος μὲ τὴν τέχνη ποὺ ἀποβλέπει στὴ συμμαχία μὲ τὴν ἄρρωστη φύση, ὅταν ποικίλες ἰδέες ἀρρωστημάτων πολιορκοῦν τὸ σῶμα, ὄντας ἔτοιμος νὰ σπεύσει πρὸς βοήθεια (γιατὶ αὐτὸς ποὺ παραμελεῖ νὰ σώσει τὸν ἀσθενῆ, ἐνῶ μπορεῖ, εἶναι φανερὰ αἷτιος τῆς ἀπώλειας), θεωρεῖ δευτερεύοντα αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιδέχονται ἀναβολὴ καὶ μετὰθεση, ἀπὸ φόβο μήπως, νομίζοντας

ταῦτα δόξας νενικηκέναι, ὑπ' ἐκείνου λάθῃ νικώμενος τοῦ καὶ τὴν δόξασαν γεγενῆσθαι νίκην εἰς ἧτταν περιτρέποντος, οὕτω καὶ αὐτός, τῇ συνέσει τὴν τῆς θεραπείας τῶν ψυχῶν ἐπιστήμην κεράσας, πρὸς τὸ κατεπεῖγον βλέπον. Ἐκείνου γὰρ ἰαθέντος, 5 ἔλπις καὶ τὰ λοιπὰ συνιαθήσεται.

ΤΛΗ'— ΩΡΙΩΝΙ

Τί ἐστι, «Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».

Αἰ μὲν τοῦ σώματος ἡδοναὶ στωμίλαι εἰσὶ καὶ δειναὶ γοη- τεῦσαι καὶ τὸν λογισμὸν τῆς ἡγεμονίας ἐκβάλλειν καὶ πάντα 10 ἄνω καὶ κάτω ποιεῖν, ἀλλ' εἰ ὁ θυμὸς τῷ λογισμῷ συμμαχήσειε καὶ καθάπερ ὑπασπιστῆς βασιλεῖ ὑπακούσειε, ῥαδίως ἐκείναι καταγωνισθήσονται. Δικαίας γὰρ ὀργῆς κατ' αὐτῶν κινηθείσης οὐχ ὑποστήσονται τὴν ἀπειλήν, ἀλλὰ φροῦδοι οἰχήσονται, τὸ νικᾶν, τῷ νικᾶν ὀφείλοντι λογισμῷ ἐπιτρέψασαι. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν 15 ὅπερ ὁ Μελωδὸς μὲν παρεκελεύσατο, σὺ δὲ μαθεῖν ἠθέλησας, «Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».

ΤΛΘ'— ΝΕΜΕΣΣΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Ὅτι οὐ χρή πᾶσαν τὴν Παλαιὰν εἰς τὸν Σωτῆρα μεταφέρειν.

Ὡσπερ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους, καὶ εἴτινες τὰ ἐκείνων ἐξή- 20 λωσαν, ἀσεβεῖς τε καὶ ἀνοήτους ὀρίζομαι, ἀποφαινομένους μηδὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος τοὺς προφήτας εἰρηκέναι, οὕτω τοὺς πᾶσαν τὴν Παλαιὰν εἰς αὐτὸν μεταφέρειν πειρωμένους, οὐκ ἔξω αἰτίας τίθημι, ἅτε δὴ ἐν τῇ καθ' ἡμῶν μάχῃ τρόπον τινὰ τοῖς δια- δίκοις συμπράττοντας. Τῷ γὰρ ἐλέγχεσθαι παρ' ἐκείνων περὶ 25 αὐτοῦ μὴ εἰρημένα, εἰς αὐτὸν ἔλκειν ἐκβιαζόμενοι, τούτων κἂν τοῖς περὶ αὐτοῦ ἀληθῶς καὶ διαρρηδὴν εἰρημένοις ὑπόνοιαν τίκτουσι. Χρὴ δ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς αὐτὸν εἰρημένα σαφῶς λέγειν, τὰ δὲ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἔᾶν περὶ ἐκείνων

πὼς τὰ νίκησε, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει νικηθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον, πού καὶ αὐτήν, πού θεωρήθηκε ὅτι εἶναι νίκη, τὴν μετατρέπει σὲ ἥττα, ἔτσι καὶ σύ, ἀναμιγνύοντας στὴ σύνεση τὴ γνώση τῆς θεραπείας τῶν ψυχῶν, στρέψε τὸ βλέμμα σου πρὸς ἐκεῖνο πού εἶναι κατεπεῖγον. Γιατί, ἐὰν ἐκεῖνο θεραπευθεῖ, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ θεραπευθοῦν μαζί μ’ αὐτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

338.– ΣΤΟΝ ΩΡΙΩΝΑ

Τί σημαίνει, «Νὰ ὀργίξεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε»³⁹.

Οἱ σωματικὲς ἡδονὲς εἶναι γλαφυρὲς καὶ φοβερὲς στὸ νὰ γοητεύσουν καὶ νὰ διώξουν τὸν λογισμὸ ἀπὸ τὴν ἡγεμονία καὶ νὰ κάνουν τὰ πάντα ἄνω κάτω, ἐὰν ὅμως ὁ θυμὸς συμμαχήσει μὲ τὸν λογισμὸ καὶ σὰν ὑπασπιστὴς ὑπακούσει στὸν βασιλιά, εὐκόλως ἐκεῖνες θὰ ὑπερνικηθοῦν. Ἐὰν δηλαδή κινήθῃ ἐναντίον τους δίκαια ὀργή, δὲν θὰ ἀντέξουν τὴν ἀπειλή, ἀλλὰ θὰ φύγουν καὶ θὰ γίνουν ἄφαντες, ἀφήνοντας τὴ νίκη στὸν λογισμὸ πού ὀφείλει νὰ νικᾷ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού συμβούλευσε ὁ Ψαλμωδός, καὶ σὺ θέλησες νὰ μάθεις «Νὰ ὀργίξεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε»^{39α}.

339.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΝΕΜΕΣΣΙΑΝΟ

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταφέρουμε ὅλη τὴν Παλαιὰ στὸν Σωτήρα.

“Ὅπως τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ κάποιους ἄλλους πού ζήλεψαν τὰ δικά τους, τοὺς χαρακτηρίζω ἀσεβεῖς καὶ ἀνόητους, γιατί διακηρύττουν, ὅτι οἱ προφῆτες δὲν ἔχουν πεῖ τίποτε γιὰ τὸν Σωτήρα, ἔτσι καὶ αὐτοὺς πού προσπαθοῦν νὰ ἀποδώσουν ὅλη τὴν Παλαιὰ Διαθήκη σ’ αὐτόν, δὲν τοὺς ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὴν κατηγορία, ἐπειδὴ στὴ μάχη πού γίνεται ἐναντίον μας συμφωνοῦν κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τοὺς ἀντιδίκους μας. Γιατί μὲ τὸ νὰ ἐλέγχονται ἐκεῖνοι, ὅτι ἀποδίδουν μὲ τὴ βία σ’ αὐτόν πράγματα πού δὲν ἔχουν εἰπωθεῖ γι’ αὐτόν, δημιουργοῦν ἕξαιτίας αὐτῶν ὑπόνοια καὶ γι’ αὐτὰ πού ἔχουν λεχθεῖ πραγματικά καὶ ἀπερίφραστα γι’ αὐτόν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ γίνεται αὐτό, ἀλλ’ αὐτὰ πού ἀναφέρονται σ’ αὐτόν, νὰ τὰ λέμε καθαρά, ἐνῶ ἐκεῖνα πού ἔχουν λεχθεῖ γιὰ ἄλλα πράγματα νὰ τὰ ἀφήνουμε

39α. “Ὁπ. π.

εἰρησθαι, περὶ ὧν εἴρηται. Οὗτος γὰρ καὶ ἀληθείας καὶ ἀποδείξεως ὄρος, οἱ δὲ τὰ μὴ προσήκοντα προφέροντες, καὶ τὰ προσήκοντα ἀνατρέπεσθαι παρασκευάζουσι.

ΤΜ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

5 Ὅτι οὐδὲν παραβλάπτεται ὁ δεχόμενος, οὐδὲ χραίνεται τὰ ἄχραντα μυστήρια, εἰ ὁ ἱερεὺς ἀνάξιός ἐστιν.

Ἄνῆρ ἐλλόγιμος, καὶ ὀρθὸς μὲν τὸν τρόπον, λαμπρὸς δὲ τὸν βίον (τὸ γὰρ καὶ ἀξιώματι αὐτὸν λαμπρῶ κεκοσμησθαι παρήσω· σκιά γὰρ τοῦτο καὶ ὄναρ), ἐντυχὼν ἡμῖν ἀπήγγειλεν, ὅτι
 10 προσῆλθε μὲν τῷ σεπτῷ θυσιαστηρίῳ τῶν θείων μυστηρίων μεταληψόμενος, θεασάμενος δὲ σε αὐτῷ παρεστῶτα, ἄνθρωπον πρεσβύτην μὲν τὴν ἡλικίαν, πρεσβύτερον δὲ τὴν ἀξίαν, ἀκμάζοντα δὲ τῇ λαγνείᾳ καὶ πάντας τοὺς ἐπ' ἀσελγείᾳ βεδοημένους ὑπερακοντίσαντα, εἰς τοῦπίσω κεχώρηκε, μὴ ἀξιώσας τὰ ἱερὰ
 15 μυστήρια διὰ μιᾶς χειρὸς δέξασθαι. Ἐγὼ δ' ὅπως μὲν ἐπλήγη τὴν ψυχὴν ταῦτα ἀκούσας, παρήσω, ἃ δ' ἐκείνῳ κατὰ κράτος ἐμεμψάμην, λέξω. Οὐδὲν, ἔφην, ὦ σοφώτατε, παραβλάπτεται ὁ δεχόμενος, εἰ καὶ ὁ διδούς ἀνάξιος εἶναι δοκοίη, οὐδὲ τὰ ἄχραντα χραίνεται μυστήρια, εἰ ὁ ἱερεὺς πάντας ἀνθρώπους εἰς
 20 κακίαν παρελάσειεν. Εἰ δ' ἀπιστεῖς, ἐννόει τὸν κόρακα, τὸ ἀκάθαρτον καὶ μισότεκνον ζῶον, δι' οὗ ὁ οὐρανοδρομὸς καὶ οὐρανοπολίτης Ἡλίας ἐτρέφετο. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἔφην, ἅπερ γράψαι σοι δυεῖν ἔνεκεν παρητησάμην, τοῦ τε μὴ μῆκος περιττὸν τῇ ἐπιστολῇ προσθεῖναι, τοῦ τε μὴ δόξαι λίαν τὰ σὰ ἐκτραγυδεῖν κακά. Ὡσπερ τοίνυν ἐκείνῳ ἐμεμψάμην, οὕτω καὶ σοὶ παραινῶ, ἢ μεταγνῶναι, ἢ ἀποσιτῆναι τοῦ σεπτῷ θυσιαστηρίου, ἵνα μὴ τοὺς προσιέναι αὐτῷ προσηρημένους διὰ τῶν σαντοῦ πράξεων ἀπελαύνοις.

ΤΜΑ'— ΠΑΥΛΩ

30 Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος».

Ἐπειδὴ Ἑβραῖοι τεσσαράκοντα ἔτη τῷ μάννα τρεφόμενοι

νά λέγονται για εκείνους που έχουν είπωθει. Γιατί αυτός είναι ο ὅρος τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀπόδειξης, ἐνῶ αὐτοὶ που προβάλλουν αὐτὰ που δὲν πρέπει, κάνουν νὰ ἀμφισβητοῦνται καὶ αὐτὰ που πρέπει.

340.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

“Ὅτι δὲν βλάπτεται καθόλου ὁ δεχόμενος τὰ ἄχραντα μυστήρια, οὔτε μολύνονται αὐτὰ ἂν ὁ ἱερέας εἶναι ἀνάξιος.

Κάποιος ἄνδρας λόγιος, σωστὸς στοὺς τρόπους, καὶ λαμπρὸς στὴ ζωὴ (γιατί θὰ παραλείψω τὸ ὅτι εἶναι στολισμένος καὶ μὲ λαμπρὸ ἄξιωμα, γιατί αὐτὸ εἶναι σκιά καὶ ὄνειρο), συναντώντας με τυχαῖα, μου εἶπε, ὅτι πῆγε στὸ ἅγιο θυσιαστήριο τῶν θείων μυστηρίων για νὰ κοινωνήσει, ἀλλὰ βλέποντάς σε νὰ παρουσιάζεσαι σ’ αὐτόν, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος ἡλικιωμένος καὶ πρεσβύτερος στὸ ἄξιωμα, νὰ ἐπιδίδεσαι στὶς σαρκικὲς ἀπολαύσεις καὶ νὰ ξεπερνᾷς ὅλους τοὺς διαδόητους στὴν ἀσέλγεια, γύρισε πίσω, χωρὶς νὰ ἀξιωθεῖ νὰ δεχθεῖ τὰ ἱερὰ μυστήρια ἀπὸ χέρι βέβηλο. Ἐγὼ τὸ πόσο πληγώθηκα ψυχικὰ ἀκούοντάς τα αὐτὰ, τὸ ἀφήνω, θὰ σοῦ πῶς ὅμως αὐτὰ που εἶπα σ’ ἐκεῖνον ἐπικρίνοντάς τον δριμύτατα. Καθόλου, εἶπα, σοφώτατε, δὲν βλάπτεται αὐτὸς που δέχεται τὰ μυστήρια, κι’ ἂν ἀκόμα αὐτὸς που τὰ δίνει φαίνεται νὰ εἶναι ἀνάξιος, οὔτε τὰ ἄχραντα μυστήρια μολύνονται, ἐὰν ὁ ἱερέας ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὀδηγήσει στὴν κακία. Ἐὰν ὅμως δὲν πιστεύεις, σκέψου τὸν κόρακα, τὸ ἀκάθαρτο καὶ μισότεκνο πτηνό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τρεφόταν ὁ οὐρανοδρόμος καὶ οὐρανοπολίτης Ἡλίας. Εἶπα κι’ ἄλλα πολλά, τὰ ὁποῖα ἀπέφυγα νὰ σοῦ γράψω για δύο λόγους, καὶ για νὰ μὴ προσθέσω στὴν ἐπιστολή μου περιττὸ μῆκος, καὶ για νὰ μὴ φανεῖ ὅτι διεκτραγωδῶ πολὺ τὰ δικά σου κακά. Ὅπως λοιπὸν κατηγορήσα ἐκεῖνον, ἔτσι συμβουλεύω καὶ σένα, ἢ νὰ μετανοήσεις, ἢ νὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὸ θεῖο θυσιαστήριο, για νὰ μὴ διώχνεις μὲ τίς πράξεις σου ἐκείνους που θέλουν νὰ προσέλθουν σ’ αὐτό.

341.– ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Σ’ αὐτὸ που ἔχει γραφεῖ· «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσει μόνο μὲ ψωμί».

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπὶ σαράντα χρόνια τρέφονταν μὲ τὸ μάννα,

οὐκ ἀξιοπίστῳ, ὅσον κατ' ἀνθρώπινον λογισμόν, πρὸς ἰσχὺν σωμάτων τυγχάνοντι, διέμενον ἐπὶ τῆς ἴσης ἀλκῆς τε καὶ ῥώμης, ἴσως δὲ καὶ μείζονος ἀπέλανον δυνάμεως (οὐ γὰρ ἢ τροφή, ἀλλ' ὁ θεῖος ὄρος διεκράτει καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα),
 5 ἔφη ὁ νομοθέτης, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας· «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ», ὅπερ καὶ ὁ Χριστὸς διακρουόμενος τὸ διαβολικὸν μηχανήμα, προεβάλλετο, καὶ κατέσειε τοῦ πειράζοντος τὴν ἰσχύν.

10

ΤΜΒ'— ΘΕΩΝΙ

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Λανθάνουσιν αἰρετικοὶ δι' ὧν κατασκευάζουσι, διὰ τούτων ἀλισκόμενοι, καὶ δι' ὧν νικᾶν οἴονται, διὰ τούτων λαμπρῶς ἠττώμενοι. Εἰ γὰρ κτίσμα ἐστὶν ὁ Υἱός, οὐδὲ τὸ «μείζον» κατ'
 15 αὐτοὺς ἴσεται. Τὸ γὰρ «μείζον» λέγεται ἐκ συγκρίσεως, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς. Ποίαν οὖν σύγκρισιν ἔχει τὸ κτίσμα πρὸς τὸν Κτίστην; λεγέτωσαν οἱ σοφοί.

ΤΜΓ'— ΠΕΤΡΩ

Περὶ συνέσεως.

20 Οὐ μικρὸν συνετὸς ἀκροατής, ὁ μὴ μόνον θαύματι διακόπτων τοῦ λόγου τὸν δρόμον, ἀλλὰ καὶ ἐπινοῶν τὰ δυσθεώρητα, καί τι παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρειν δυνάμενος. Ὅτι δὲ οὐ μικρὸν μετὰ τῶν ἄλλων τῶν μεγάλων καὶ ἐξαιρέτων, ὧν ἠπέιλησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ παραιρεῖσθαι, καὶ τὸν συνετὸν ἀκροατὴν
 25 ἐνέταξεν, οὐκ ἂν τοῦτο φήσας, εἰ μηδὲν μέγα συνετέλει. Διὸ καὶ Παρομισιαστῆς ἔφη, «Οὐς ἀκροατοῦ, ἐπιθυμία σοφοῦ». Οὐ γὰρ πολλοὺς πόνους, οὐθ' ἰδρωτὰς αὐτῷ παρέχει, ἀλλ' ἀφορμὰς μόνον καὶ σπέρματα ἀπαιτεῖ. Πρὸς γὰρ τὴν γεωργίαν ἢ σύνεσις ἀρκεῖ

πού δὲν εἶναι ἄξια ἐμπιστοσύνης, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὴν ἐνδυνάμωση τῶν σωμάτων, παρέμεναν στὴν ἴδια σωματικὴ εὐρωστία καὶ δύναμη, ἴσως μάλιστα νὰ εἶχαν καὶ μεγαλύτερη δύναμη (γιατὶ τὶς ψυχὲς καὶ τὰ σώματα δὲν τὰ συγκρατοῦσε ἢ τροφή, ἀλλὰ ὁ θεῖος λόγος), ὁ νομοθέτης εἶπε αὐτὸ πού θέλησες νὰ μάθεις: «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσει μόνο μὲ ψωμί, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγο πού βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ»⁴⁰, τὸ ὁποῖο προέβαλλε καὶ ὁ Χριστός, ἀντικρούοντας τὴ διαβολικὴ σκευωρία, καὶ συγκλόνιζε τὴ δύναμη ἐκείνου πού ὑπέβαλλε τοὺς πειρασμούς.

342.– ΣΤΟΝ ΘΕΩΝΑ

Γιὰ τοὺς Ἀρειανοὺς καὶ Εὐνομιανοὺς.

Οἱ αἵρετικοὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι μὲ αὐτὰ πού ἐπινοοῦν, μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια συλλαμβάνονται, καὶ μὲ αὐτὰ πού νομίζουν ὅτι νικοῦν, μὲ αὐτὰ νικῶνται περίλαμπρα. Γιατί, ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα, τότε, σύμφωνα μὲ αὐτούς, οὔτε καὶ τὸ «μεγαλύτερο» στέκεται. Γιατὶ τὸ μεγαλύτερος ἀναφέρεται στὴ σύγκριση καὶ ὄχι στὴν ἀσύγκριτη ὑπεροχή. Ἄς μᾶς ποῦν λοιπὸν οἱ σοφοί, ποιά σύγκριση ἔχει τὸ κτίσμα μὲ τὸν Κτίστη;

343.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ.

Γιὰ τὴ σύνεση.

Δὲν εἶναι λίγο συνετὸς ὁ ἀκροατὴς, πού δὲν διακόπτει μόνο μὲ θαῦμα τὴν πορεία τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ κατανοεῖ αὐτὰ πού εἶναι δυσκολονόητα, καὶ μπορεῖ νὰ προσφέρει κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὅτι βέβαια δὲν εἶναι μικρό, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους μεγάλους καὶ ἐξαίρετους, πού ἀπειλήσε ὁ Θεὸς ὅτι θὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, συμπεριέλαβε καὶ τὸν συνετὸ ἀκροατὴ, καὶ δὲν θὰ τὸ ἔλεγε αὐτό, ἂν ὁ συνετὸς δὲν συντελοῦσε πολὺ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ συγγραφέας τῶν Παροιμιῶν εἶπε: «Τὸ αὐτὶ τοῦ ἀκροατῆ, εἶναι ἐπιθυμία τοῦ σοφοῦ»⁴¹. Γιατὶ δὲν τοῦ προκαλεῖ πολλοὺς κόπους, οὔτε ἰδρωτὲς, ἀλλὰ ζητᾷ μόνο ἀφορμὲς καὶ σπόρους. Γιατὶ ἀρκεῖ γιὰ τὴν καλλιέργεια ἢ σύνεση.

41. Παροιμ. 25, 12.

ΤΜΔ΄- ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Ἐπαινετική.

Ἰσθι, ὃ καθαρότητος τέμενος, ὡς ἄδη κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. Παράδοξον γὰρ ἔργον ἀνύσας, παραδοξότερον αὐτὸ
 5 πεποίηκας τῷ τάχει. Ἦν μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μέγα, τὸ δὲ τάχος μεῖζον, μᾶλλον δὲ μέγιστον αὐτὸ ἔδειξε, κοσμησαν τὴν χάριν καὶ χαριεστέραν πεποικὸς Διάλαμπε τοίνυν ἐν τοῖς τούτοις κατορθώμασι. Πρέπει γάρ σοι.

ΤΜΕ΄- ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ

10 *Περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ κήρυγματος.*

Εἰ ἀγχίνοια ἀνθρώπου τῆς τῶν γραμμάτων εἰδήσεως προκρίνεται, τί θαυμαστὸν εἰ οἱ ἀπόστολοι, ἰδιῶται ὄντες καὶ ἀγράμματοι, τῆς θείας ἐμπεπλησμένοι σοφίας, καὶ τῶν διαλεκτικῶν καὶ τῶν ῥητόρων ἐκράτησαν; Εἰ γὰρ τὸν μὲν ἀναγινώσκοντα μὴ εἰδέναί τὴν ἔρμηνείαν εἰκός, τὸν δ' ἀγνοοῦντα τῶν
 15 γραμμάτων τοὺς χαρακτῆρας τὸν νοῦν ἐπίστασθαι τῶν γεγραμμένων ἀδύνατον, ἀλλ' ἔστι πολλάκις ἀναγινώσκοντα μὴ εἰδέναί τὸν νοῦν, τὸν δ' ἀκούοντα ὀξύτερον ὄντα καὶ συνέσει διαφέροντα εἰδέναί, καίτοι τῶν γραμμάτων μὴ ἐπιστάμενον
 20 τοὺς χαρακτῆρας. Ὡ γὰρ ἀδύνατος ἡ κατάληψις τῶν ἐγκειμένων διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν στοιχείων, τούτῳ ἡ σύνεσις ἀκμάζει πολλάκις ἄλλων ἀναγινωσκόντων. Εἰ τοίνυν ἀγχίνοια τῆς ἐπιστήμης κρατεῖ, πῶς οὐ θεία σοφία λόγων τέχνης περιέσται;

ΤΜΖ΄- ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

25 *Περὶ τοῦ θωμοῦ.*

Ἐπειδὴ ἄμαχος καὶ ἀναντίρρητος πᾶς λόγος παρὰ τῶν ἐναντίων συνομολογούμενος, ἐκάστῳ ἔθνει ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς νενομισμένων διαλεκτέον, ὃ καὶ ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ νοημάτων ταμίας ἐποίει Παῦλος, Ἰουδαίοις μὲν ἀπὸ τῶν

344.- ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΙΕΡΑΚΑ

Ἐπαινετική.

Νὰ ξέρεις, ναὲ τῆς καθαρότητος, ὅτι ὑμνεῖσαι σ' ὀλόκληρη τὴν πόλη, γιατί, ἔχοντας κατορθώσει ἀπίστευτο ἔργο, τὸ κατέστησες πρὸ ἀπίστευτο μὲ τὴν ταχύτητα. Ἦταν βέβαια τὸ ἔργο καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μεγάλο, ἢ ταχύτητα ὅμως τὸ ἀπέδειξε μεγαλύτερο, ἢ καλύτερα μέγιστο, ἐπειδὴ στόλισε τὴ χάρη καὶ τὴν ἔκανε πρὸ θελκτική. Εἶθε νὰ διαπρέπεις σὲ τέτοια κατορθώματα, γιατί σοῦ ταιριάζουν.

345.- ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ ΑΡΠΟΚΡΑ

Γιὰ τὴ δύναμη τοῦ θεοῦ κηρύγματος.

Ἐὰν ἡ εὐστροφία τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου προτιμᾶται ἀπὸ τὴ γνώση τῶν γραμμάτων, τότε γιατί εἶναι ἄξιο ἀπορίας τὸ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, ἐνῶ ἦταν ἰδιῶτες καὶ ἀγράμματοι, γεμᾶτοι θεϊκὴ σοφία, νίκησαν καὶ τοὺς διαλεκτικούς καὶ τοὺς ρήτορες; Γιατί, ἐὰν αὐτὸς πρὸς διαβάσει τὸ νὰ μὴ καταλαβαίνει τὴν ἔρμηνεία εἶναι φυσικό, ἐνῶ αὐτὸς πρὸς ἀγνοεῖ τοὺς χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβει τὸ νόημα αὐτῶν πρὸς εἶναι γραμμένα, ἀλλ' ὅμως πολλές φορές εἶναι δυνατὸν αὐτὸς πρὸς διαβάσει νὰ μὴ καταλαβαίνει τὸ νόημα, ἐνῶ αὐτὸς πρὸς ἀκούει, ἐπειδὴ εἶναι πρὸς ἔξυπνος καὶ διαφέρει στὴ σύνεση, νὰ καταλαβαίνει, ἂν καὶ δὲν γνωρίζει τοὺς χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων. Γιατί σ' αὐτὸν πρὸς ἡ κατανόηση τοῦ περιεχομένου εἶναι ἀδύνατη ἔξαιτίας τῆς ἀγνοίας τῶν γραμμάτων, σ' αὐτὸν ἡ σύνεση πολλές φορές ἀυξάνεται, ὅταν διαβάσουν ἄλλοι. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος ὑπερνικᾷ τὴν ἐπιστήμη, γιατί ἡ θεία σοφία νὰ μὴ νικᾷ τὴν τέχνη τοῦ λόγου;

346.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ τὸν βωμό.

Ἐπειδὴ κάθε λόγος πρὸς ὁμολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ ἀναντίρρητος, πρέπει σὲ κάθε ἔθνος νὰ μιῶμε ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δικά τους πιστεύω, πρᾶγμα πρὸς ἔκανε καὶ ὁ ταμίαις τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστοῦ Παῦλος, συζητώντας μὲ τοὺς

Γραφῶν διαλεγόμενος, Ἀθηναίοις δὲ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. Διὸ καὶ ἔφη, «Ἐγενόμην τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος». Ὡς γὰρ ἀνήκοος ὢν τοῦ νόμου, ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὴν παραίνεσιν ἐποιεῖτο, οὐ τὸν βωμὸν ἀξιοπιστότερον τῶν Γραφῶν ἠγούμενος, ἀλλὰ τούς ἀπιστοῦντας αὐταῖς ἀπὸ τῶν οἰκείων χειρούμενος δογμάτων.

ΤΜΖ:– ΠΑΥΛΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ

Ὅτι οὐ χρή ἐπεμβαίνειν τοῖς πεπτωκόσι, ἀλλ' αἰδεῖσθαι ὡς ἰκέτας, καὶ χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐαλωκόσιν.

10 Παλαιὸς λόγος διαγορεύει καὶ θεσμὸς εὖ ἔχειν ἅπασιν ἀνθρώποις δόξας, μὴ ἐπεμβαίνειν τοῖς πεπτωκόσι, μηδὲ κατασφάττειν τοὺς κειμένους, ἀλλ' αἰδεῖσθαι ὡς ἰκέτας καὶ χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐαλωκόσιν. Ἀκούω δὲ ὅτι τὰ θηρία, οἷς μέτεστι φρονήματος, τὸ μὲν ἀνθεστηκὸς ἀμύνεται, τὸ δὲ ἀπειρηκὸς
15 αἰδεῖται. Εἰ τοίνυν καὶ παρ' ἀνθρώποις καὶ παρὰ θηρσίν εἰσιν ἔχθρας καὶ πολέμου ὄροι, οὐδ' οὐ χρή ὑπερβαίνειν, μηδὲ αὐτὸς ὀργίζου τοῖς ἠττημένοις, μηδὲ τοῖς χαμαὶ κειμένοις ὡς ἀντιπάλοις ἔγκεισο.

ΤΜΗ:– ΗΣΑΪΑ

20

Συμβουλευτική.

Εἰ μὲν τοῦτο δεδιώς, μὴ φθάσῃ ἐγκαλέσας ὁ παροινηθεὶς παρὰ σοῦ, ᾤηθης προλαβῶν ἐπισκιάσασθαι τὰς αἰτίας καὶ τὰς μέμψεις τὰς κατὰ σαντοῦ ὑποτιμεῖσθαι, σοφὸν τῷ ὄντι, ἵνα μὴ κακοῦργον εἶπω, καὶ τοῦτο μηχάνημα, εἰ δ' ὡς ἀληθῶς
25 αἰρήσειν προσδοκῶν, ἠλίθιόν τι πέπονθας. Οὐ γὰρ ἂν ἀλοίῃ ἐφ' οἷς ἤδη ἐάλως κατὰ τὴν τῶν γραψάντων ἀψευδῆ μαρτυρίαν.

Ἰουδαίους μὲ βᾶση τὶς Γραφές, ἐνῶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸν βωμό. Γι’ αὐτὸ καὶ εἶπε· «Σ’ ἐκείνους ποὺ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο, σὰν νὰ ἦμουν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο»⁴². Σὰν νὰ μὴ εἶχε ἀκούσει δηλαδὴ γιὰ τὸν νόμο ἔκανε τὴν ὁμλία του ξεκινώντας ἀπὸ τὸν βωμό, χωρὶς νὰ θεωρεῖ τὸν βωμὸ πιὸ ἀξιόπιστον ἀπὸ τὶς Γραφές, ἀλλὰ κερδίζοντας ἐκείνους ποὺ δὲν πίστευαν σ’ αὐτές, μὲ τὰ δικά τους δόγματα.

347.– ΣΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ ΠΑΥΛΟ.

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτιμοῦμε ἐκείνους ποὺ ἔχουν πέσει, ἀλλὰ νὰ τοὺς σεβόμαστε σὰν ἰκέτες καὶ νὰ ἀπλώνουμε χέρι βοήθειας σ’ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν αἰχμαλωτισθεῖ.

Παλαιὰ παράδοση καὶ θεσμὸς ποὺ πιστεύεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους λέγει ὅτι εἶναι σωστό, νὰ μὴ πατᾶμε πάνω σ’ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πέσει, οὔτε νὰ σφάζουμε αὐτοὺς ποὺ κοιμοῦνται, ἀλλὰ νὰ τοὺς σεβόμαστε ὡς ἰκέτες, καὶ νὰ ἀπλώνουμε τὸ χέρι σ’ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν αἰχμαλωτισθεῖ. Ἀκούω ἐπίσης, ὅτι τὰ θηρία ποὺ ἔχουν μυαλό, αὐτὸ ποὺ ἀντιστέκεται ἀντιμετωπίζεται, ἐνῶ ὅποιο ὑποχωρεῖ γίνεται σεβαστό. Ἐφόσον λοιπὸν καὶ στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ θηρία ὑπάρχουν ὄρια ἔχθρας καὶ πολέμου, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ παραβαίνουν, οὔτε σὺ νὰ θυμώνεις μὲ τοὺς νικημένους, οὔτε αὐτοὺς ποὺ εἶναι πεσμένοι κάτω νὰ τοὺς ἐπιτίθῃς σὰν νὰ εἶναι ἀντίπαλοι.

348.– ΣΤΟΝ ΗΣΑΪΑ

Συμβουλευτική.

Ἐάν, φοβούμενος αὐτὸ δὲν φτάσει νὰ σὲ καταγγεῖλει αὐτὸς ἐναντίον τοῦ ὁποίου φέρθηκες σὰν μεθυσμένος, νόμισες ὅτι πρόλαβες καὶ συγκάλυψες τὶς αἰτίες καὶ ἐλάττωσες τὶς ἐναντίον σου κατηγορίες, εἶναι πραγματικὰ σοφὸ, γιὰ νὰ μὴ πῶ κακοῦργο, τὸ τέχνασμά σου, ἐάν ὅμως ἀληθινὰ προσιμῆσει νὰ περιμένει, ἔχεις πάθει κάτι ἡλίθιο. Γιατὶ δὲν θὰ συλληφθεῖ γι’ αὐτὰ ποὺ ἤδη συνελήφθης ἐσύ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀδιάψευστη μαρτυρία αὐτῶν ποὺ σὲ κατήγγειλαν.

42. Α΄ Κορ. 9,21. πρβλ καὶ Πράξ. 17,23.

ΤΜΘ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ φίλου τινός.

Ἵσθι, ὧ θαυμασιώτατε, ὅτι μήτ' ἐξειπών, μήτε κοινωσάμενός μοι ὁ δοκῶν εἶναι φίλος (ἦδει γὰρ οὐκ ἀνεξόμενον, οὐδὲ συγ-
5 χωρήσοντα αὐτῷ λύσαι πολυχρόνιον φιλίαν) πέπραχεν ἅ πέ-
πραχε. Διὸ καὶ τῆς φιλίας ἡμῶν ἀπεκηρύχθη.

ΤΝ'— ΕΡΜΕΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ

Περὶ τοῦ, «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν».

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι οἱ ποιηταὶ τοὺς πλεονεκτήμασιν
10 εὐγενείας ἐμπρέπειν οὐκ ἔχοντας, μυθολογίαις ἀπίστοις ἐσέ-
μνναν.

ΤΝΑ'— ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ παρθενίας καὶ γάμου.

Ἦ τῆς παρθενίας ἀγὼν μέγας μὲν καὶ λαμπρὸς καὶ ἔνθεος
15 (πρὸς γὰρ τὴν ἔμφυτον τοῦ σώματος ἡδονὴν ὁ πόλεμος), ἐν δὲ
τοῖς ἄλλοις ἄθλοις ἐξευμαρίζει τοὺς πόνους Ἐραδίως γὰρ φιλο-
χρηματίας κρατήσῃ, κόσμου σωματικοῦ, ἀνδρός τε καὶ παίδων
μὴ φροντίζουσα, δι' ὃ ὁ τῶν χρημάτων πορισμὸς ἀναγκαῖος
εἶναι τοῖς ἀφιλοσόφοις δοκεῖ, πένθει τε ἀνάλωτος ἔσται. Οὐ
20 γὰρ ἦνθησε κλάδους, οἷς συνανθοῦσι καὶ αἱ φροντίδες καὶ τὰ
πένθη. Ζώντων μὲν γὰρ τῶν παίδων, ἀναγκάζονται μερμνᾶν,
τεθνεώτων δὲ πενθεῖν. Ὀδυνῶν τε καὶ ἀθυμιῶν ἔξω ἐσκήνωται,
μηδ' ἀνδρὸς δουλενομένη φρονήματος, μήτε ὠδίσι ταῖς τοῦ
θανάτου γείτοσι διακοπτομένη. Οὐ παρευδοκίμουμένη ζηλοῖ,
25 οὐκ ἀγαπωμένη ὑπτιοῦται. Οὐκ ἀποστρεφόμενον κολακεύει,
οὐ μισοῦντα θωπεύει, οὐχ ὑβρίζοντα ἀποστρέφεται, ἀλλὰ
πάντων τούτων τῶν ἀνηκέστων κακῶν ἀπαλλαγὴ, ἢ πρὸς τὴν

349.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ κάπιον φίλο.

Γνώριζε, θαυμασιώτατε, ὅτι χωρὶς νὰ ἔξομολογηθεῖ οὔτε νὰ κοιωνήσῃ μαζί μου, αὐτὸς ποὺ νομίζει πὼς εἶναι φίλος μου (γιατὶ γνώριζε πὼς δὲν θὰ τὸ ἀνεχόμεν, οὔτε θὰ τοῦ ἐπέτρεπα νὰ λύσει πολλῶν ἐτῶν φιλία) ἔκανε αὐτὰ ποὺ ἔκανε. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ φιλία μας ἀποκηρύχθηκε.

350.– ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΕΡΜΕΙΑ

Γιὰ τὴ ρήση· «Λέγοντας ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μωροί»⁴³.

Κινδυνεύεις νὰ ἀγνοεῖς, ὅτι οἱ ποιητές, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἀνθρώπους ποὺ νὰ διέπρεπαν σὲ ἀρετὲς εὐγένειας, τοὺς στόλισαν μὲ ἀπίστευτες μυθολογίες.

351.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΑΝΤΩΝΙΟ

Γιὰ τὴν παρθενία καὶ τὸν γάμο.

Ὁ ἀγώνας τῆς παρθενίας εἶναι μέγας βέβαια καὶ ὑπέροχος καὶ θεόπνευστος (ἐπειδὴ ὁ πόλεμος γίνεται ἐναντίον τῆς ἐμφυτῆς ἡδονῆς τοῦ σώματος), ἐνῶ στὰ ἄλλα ἀθλήματα ἀνακουφίζει τοὺς κόπους. Γιατὶ εὐκόλα γίνεται κυρίαρχος τῆς φιλοχρηματίας καὶ τοῦ σωματικοῦ στολισμοῦ, ἀφοῦ δὲν ἔχει φροντίδες γιὰ ἄνδρα καὶ παιδιὰ, πρῶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἐξοικονόμηση τῶν χρημάτων ὅπως νομίζουν οἱ ἀφιλοσόφητοι, καὶ εἶναι ἀπόρρητος ἀπὸ πένθος, γιατί δὲν βλάστησε κλαδιά, στὰ ὁποῖα ἀνθίζουν ταυτόχρονα καὶ οἱ φροντίδες καὶ τὰ πένθη. Γιατὶ ὅσο τὰ παιδιὰ ζοῦν, ἀναγκάζονται νὰ τὰ φροντίζουν, ἐνῶ ὅταν πεθαίνουν πενθοῦν. Ἐπίσης εἶναι κατασκηνωμένη ἔξω ἀπὸ ψυχικοὺς πόνους καὶ λιποψυχίες, δὲν εἶναι ὑποδουλωμένη στὶς ἐπιθυμίες τοῦ ἀνδρα, οὔτε καὶ διακόπτεται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πόνους, τοὺς γείτονες τοῦ θανάτου. Δὲν ζηλεύει ὅταν ξεπερνιέται ἀπὸ ἄλλους, οὔτε ὅταν ἀγαπιέται ἀνατρέπεται. Δὲν καλοπιάνει αὐτὸν ποὺ τὴν ἀποστρέφεται, δὲν χαϊδεύει ἐκεῖνον ποὺ τὴ μισεῖ, οὔτε ἀποστρέφεται ἐκεῖνον ποὺ τὴν ὑβρίζει, ἀλλ' εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ὅλα

43. Ρωμ. 1, 22.

ἔμφυτον ἐπιθυμίαν μάχη, ἧς κρατοῦσα, πάντα ἐκεῖνα ὑποκύπτοντα ἔχει. Διὸ καὶ ὁ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀκριβῶς βασανίσας τὴν φύσιν, ἔγραφε περὶ τῶν πάντα ὑπομενόντων τὰ δυσχερῆ, ἵνα μόνον τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας λύτταν μὴ χειρώσονται, «Θλιῖψιν τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι».

Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν τὴν ἀποστολικὴν συμβουλήν, ὡς διὰ πραγμάτων μὴ δεικνυμένην, ἀτιμάζοντες, τὸ δ' ἀληθὲς τῆς ἡδονῆς συνηγοροῦντες, φασίν, ὅτι θλιῖψιν μὲν οὐκ ἔχουσιν οἱ τὸν γάμον ἀσπασάμενοι, ἀλλὰ καὶ τέρψιν καὶ τρυφήν, πολλοὶ δέ, δεινότητι χρώμενοι καὶ ἀνδρειοτέρους ἑαυτοῦς τῶν τὴν ἀγνείαν ἐστεμμένων οἰόμενοι, οὐ δεόντως λέγουσι, ὅτι ἀγεννοῦς τοῦτο ψυχῆς τεκμήριον. Ταῖς γὰρ τῆς ἀγαμίας ἀγιστεῖαις ἀφιερῶσαντες ἑαυτοῦς, ἀπέκλεισαν τῇ γενέσει τὰς διεξόδους, γάμων ἀμύητοι μείναντες καὶ τῇ τῶν ἀναγκῶν γυμνότητι πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων νεανιευσάμενοι, παραπλήσιόν τι ποιοῦσιν, ὥσπερανεὶ τις, ἀσώματος τυγχάνων, ἐνηδρύνετο τὸ ἄτρωτος εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰς παραλόγους τῶν ἀβουλήτων ἐφόδους δείσαντες, τὸν τῆς παιδογονίας θεσμόν ἠτίμασαν, ἀτεκνία ἑαυτοῦς πρὸς τὰς μεταβολὰς ὀχυρώσαντες, καὶ τὸ ἀνάλωτον διὰ ταύτης πραγματευσάμενοι. Ἡμεῖς δὲ ταῖς τῆς μεταβολῆς παραλόγοις ῥοπαῖς παραδόντες ἑαυτοῦς καὶ οὐ ψιλῶν τάξιν πρὸς αὐτὴν ταγέντες, ἔξω τῆς φάλαγγος ἔστημεν, ἀλλὰ τοῖς θέλεσιν αὐτοῖς ὑποθέντες τὴν πολιτείαν καὶ ἀφθονίαν παρασχόντες εἰς ἃ θούλοιντο πλήττειν, πρὸς ἐκείνην ἐφραξάμεθα, ὡς καὶ τιτρωσκομένους μὴ πλήττεσθαι, καὶ βληθέντας, ἄκεντρα τοξεύεσθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν δυσκόλων πείρᾳ τὸ δόγμα δεδαιούμενοι, ὡς ἀρετῆ μεταβολῆς ἀδέσποτος, τὴν ἀκριβεστάτην ἐκφέρομεν θάσανον.

Ἐπεὶ τοίνυν τοιαῦτά τινα συνείροντες καταρητορεύουσιν, αἰσχυρόμενοι μὲν ἐπὶ τῶν ἀπολελειῖφθαι τῶν τῆς παρθενίας

αὐτὰ τὰ ἀθεράπευτα κακὰ ἢ μάχη μὲ τὴν ἔμφυτη ἐπιθυμία, στὴν ὁποία ὅταν ἐπικρατήσῃ, ἔχει ὅλα ἐκεῖνα νὰ ὑποκύπτουν μπροστά της. Γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ποὺ ἐρεῦνησε μὲ ἀκριβεία τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων, ἔγραφε γιὰ ἐκείνους ποὺ ὑπομένουν ὅλα τὰ δυσάρεστα, ἀρκεῖ μόνο νὰ μὴ τοὺς κυριεύσῃ ἢ λύσῃ τῆς ἐπιθυμίας, «Αὐτοὶ θὰ ἔχουν θλίψεις στὴ ζωὴ τους, ἐγὼ ὅμως σὰς λυπαῖμαι»⁴⁴.

Ὅμως, ἐπειδὴ πολλοὶ περιφρονοῦν τὴν ἀποστολικὴ συμβουλή, γιὰ τὸν λόγο ὅτι τάχα δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, καὶ ἀποδίδοντας στὴν ἡδονὴ τὴν ἀλήθεια λένε, ὅτι αὐτοὶ ποὺ δέχθηκαν τὸν γάμο δὲν ἔχουν θλίψη, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστηση καὶ ἀπόλαυση, πολλοὶ μάλιστα, χρησιμοποιοῦντας τὴν εὐγλωττία τους καὶ θεωρώντας τοὺς ἑαυτοὺς τους πιὸ ἀνδρείους ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι στεφανωμένοι μὲ τὴν ἀγνότητα, λένε, χωρὶς νὰ ἔχουν δίκιο, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη ἀνανδρῆς ψυχῆς. Γιατί, ἔχοντας ἀφιερῶσι τοὺς ἑαυτοὺς τους στὶς ἱεροτελεστίες τῆς ἀγαμίας, ἀπέκλεισαν τὶς διεξόδους στὴ δημιουργία, μένοντας ἀμύητοι ἀπὸ τοὺς γάμους, καὶ μὲ τὴ γυμνότητα τῶν ἀναγκῶν μπροστὰ στὶς μεταβολές τῶν πραγμάτων παιδαρίζοντας, κάνουν κάτι παρόμοιο, ὅπως ἂν κάποιος, ποὺ εἶναι ἀσώματος, καμάρωνε ὅτι εἶναι ἄτρωτος. Γιατὶ καὶ αὐτοί, φοβούμενοι τὶς παράλογες ἐφόδους αὐτῶν ποὺ εἶναι ἀκούσια, ἀτίμασαν τὸν θεσμὸ τῆς παιδοποιίας, ὀχυρώνοντας μὲ τὴν ἀτεκνία τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τὶς μεταβολές καὶ ἐξασφαλίζοντας μὲ αὐτὴν τὸ ἀπόρθητο. Ἐμεῖς ὅμως, ἀφοῦ παραδώσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας στὶς παράλογες κλίσεις τῆς μεταβολῆς, καὶ δὲν τοὺς τάξαμε στὴν τάξη τῶν ἀποψιλωμένων, μείναμε ἔξω ἀπὸ τὴν παράταξη, ἀλλὰ τοποθετώντας τὴν ζωὴ μας κάτω ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ βέλη, καὶ παραχωρώντας τὴν εὐχέρεια σ' αὐτὰ ποὺ θέλουν νὰ μᾶς πλήττουν, κλείσαμε τὸν δρόμο πρὸς τὴν παρθενία, ὥστε καὶ ὅταν τραυματιζόμαστε νὰ μὴ δειλιάζουμε, καὶ ὅταν βαλλόμαστε τὸ τόξευμα νὰ μὴ εἶναι θανάσιμο, καὶ βεβαιώνοντας μὲ τὴν πείρα τῶν δυσκόλων τὴ διδασκαλία, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ μεταβολή, παρουσιάζουμε τὴν πιὸ ἀκριβῆ, ὕστερα ἀπὸ βασανιστικὴ ἐξέταση, γνώμη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καταρηγορεύουν διακηρύττοντας κάτι τέτοια, αἰσθανόμενοι βέβαια ντροπὴ ἐπειδὴ ὑστέρησαν στοὺς ἄθλους τῆς

44. Α' Κορ. 7, 28.

ἄθλων, εὐπρόσωπον δὲ δοκοῦντες ἀπολογίαὶν προβάλλεσθαι,
 εἴσονται μὲν διὰ τῶν πραγμάτων ἐπὶ τῶν ἐπάθλων, ὅσον γυ-
 ναικὶ μὲν ἀνήρ, ἀνδρὶ δὲ γυνή, καὶ γυναικὸς καὶ παίδων φρον-
 τίδες ἐμπόδιόν ἐστι πρὸς σωτηρίαν, ἐλέγχονται δὲ καὶ νῦν εἰς
 5 τὸν τῶν κακῶν πυθμένα, διὰ ταῦτα συνελαινώμενοι, δι' ἃ καὶ οἱ
 μὲν τρυφῆς καὶ ἀνέσεως ἀπολαύεσθαι, οἱ δὲ καὶ μειζόνων στε-
 φάνων ἀξιωθήσεσθαι προσεδόκησαν. Ποίοις γὰρ πάθεσιν οὐχ
 ὑπόκεινται; Ποίαν δὲ καπηλείαν οὐ μεταχειρίζονται; Πόσας δὲ
 ἀηδίας ὑπομένοντες, οὐκ αἰσθάνονται; Τί γὰρ τῶν καλῶν αὐ-
 10 τοὺς οὐ παριππεύει; Τί δὲ κατασκηνοῖ παρ' αὐτοῖς ἐπαίνου
 ἄξιον; Καὶ ταῦτα οὐ τοὺς τὸν τίμιον γάμον ἀσπαζομένους ἀπο-
 κηρύττων λέγω, ἅπαγε, ἀλλὰ τοὺς ἀθυρώτῳ καὶ ὀλισθηρῶ
 γλώττῃ τολμῶντας τὸν γάμον τῆς παρθενίας ὑπερτιθέναι κω-
 μωδῶν. Ὅσον γὰρ οὐρανὸς γῆς καὶ ψυχὴ σώματος διαφέρει,
 15 τοσοῦτον ἢ παρθενία τοῦ γάμου διενήνοχεν. Ἐκείνη μὲν γὰρ
 τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ παρατάξει ἔχει, καὶ τὸ μέτωπον κοσμεῖ τῆς
 φάλαγγος, καὶ τὰ λαμπρὰ τρόπαια ἴστησιν, οὗτος δὲ σύμμε-
 τρος ὢν καὶ τοῖς ἀθνεστεροῖς ἔρεισμα δοθείς, δύναται μὲν
 σώζειν τοὺς φυλάττοντας, οὐ μὴν εἰς τὴν τῆς παρθενίας ἀνάξει
 20 κορυφὴν. Διὸ καὶ ὁ πνευματικὸς νόμος τοὺς γήμαντας καὶ ἀμ-
 πέλους φυτεύσαντας, εἰς τὸν κατὰ τῶν πνευματικῶν τῆς πονη-
 ρίας πόλεμον ἐξελθεῖν ἀπηγόρευσε.

Μὴ τοίνυν οἱ τοιοῦτῳ κατεχόμενοι δεσμῶ τοῖς λελυμένοις
 ἀμιλλᾶσθαι οἰέσθωσαν, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε, μηδὲ οἱ χρηματισμῶ
 25 καὶ κόσμῳ σωματικῶ ὅλον ἑαυτῶν ἀναθέντες τὸν βίον, νομιζέ-
 τωσαν ἴσα ἄθλα λήψεσθαι τῶν ἀφιερωσάντων ἑαυτοὺς καὶ τὰ
 τοῦ Κυρίου μεριμνώντων, ἀλλὰ ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει ἑαν-
 τοὺς φυλάττοντες, μὴ ὀπλιζέτωσαν γλώτταν κατὰ τῶν εἰς τὴν
 οὐράνιον κορυφὴν ἀναβάντων. Οὐ γὰρ ὁ γάμος κακόν, ἅπαγε,
 30 ἀλλὰ καὶ ἔννομον καὶ σύμμετρον ἀγαθόν, ἀλλὰ τὰ ἐπισυρέντα
 τῷ γάμῳ κακὰ ἱκανὰ καὶ τὴν τοῦ γάμου ἀμβλῦναι ἡδονήν. Εἰ

παρθενίας, καὶ νομίζοντας ὅτι προβάλλουν εὐσχημη δικαιολογία, θὰ γνωρίσουν ἀπὸ τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὰ ἔπαθλα, πόσο ὁ ἄνδρας στὴ γυναῖκα, καὶ ἡ γυναῖκα στὸν ἄνδρα, καὶ οἱ φροντίδες τῆς γυναίκας καὶ τῶν παιδιῶν ἀποτελοῦν ἐμπόδιο πρὸς τὴ σωτηρία, ὅμως ἀποδεικνύονται καὶ τώρα, ὅτι ὀδηγοῦνται στὸν πυθμένα τῶν κακῶν ἀκριβῶς μὲ αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια περιμέναν ἄλλοι ὅτι θὰ ἔχουν ἀπόλαυση καὶ ἄνεση, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ γίνουν ἄξιοι μεγαλύτερων στεφανιῶν. Γιατὶ σὲ ποιά πάθη δὲν εἶναι ὑποταγμένοι; Ποιά ἀπάτη δὲν χρησιμοποιοῦν; Καὶ πόσες ἀηδίες, ἐνῶ τὶς ὑφίστανται, δὲν τὸ αἰσθάνονται; Ποιὸ δηλαδὴ ἀπὸ τὰ καλὰ δὲν τοὺς προσπερνᾷ καλπάζοντας; Καὶ τί ἄξιο ἐπαίνου κατασκηνώνει μαζί τους; Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω, ὅχι ἀποκηρύσσοντας αὐτοὺς ποὺ ἀσπάζονται τὸν τίμο γάμο, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ διακωμωδώντας ἐκείνους ποὺ μὲ τὴν ἀπύλωτη καὶ γλιστερὴ γλῶσσα τοὺς τολμοῦν νὰ τοποθετοῦν τὸν γάμο πάνω ἀπὸ τὴν παρθε- νία. Γιατὶ, ὅσο διαφέρει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, τόσο πολὺ διαφέρει ἡ παρθενία ἀπὸ τὸν γάμο. Γιατὶ ἐκείνη ἔχει τὰ πρωτεῖα στὴν παράταξη, ποὺ καὶ στολίζει τὸ μέτωπο τῆς φάλαγγας, καὶ στήνει τὰ λαμπρὰ τρόπαια, ἐνῶ αὐτὸς (ὁ γάμος), ὄντας ἀνά- λογος μὲ τὰ μέτρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχοντας δοθεῖ ὡς στήριγμα στοὺς πιὸ ἀδύνατους, μπορεῖ βέβαια νὰ σώζει αὐτοὺς ποὺ τὸν φυλάσ- σουν, ἀλλὰ δὲν θὰ τοὺς ἀνεβάσει στὴν κορυφὴ τῆς παρθενίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πνευματικὸς νόμος ἐκείνους ποὺ παντρεύθηκαν καὶ φύτε- ψαν ἀμπέλια, τοὺς ἀπαγόρευσε νὰ πάρουν μέρος στὸν πόλεμο τῆς κακίας ἐναντίον τῶν πνευματικῶν.

Ἄς μὴ νομίζουν λοιπόν, αὐτοὶ ποὺ ἐξουσιάζονται ἀπὸ ἓνα τέτοιο δεσμό, ὅτι θὰ ξεπεράσουν τοὺς ἐλεύθερους, γιατί δὲν εἶναι δυνατόν, οὔτε αὐτοὶ ποὺ διέθεσαν ὅλο τὸν ἑαυτό τους στὸν χρηματισμὸ καὶ στὸν σωματικὸ στολισμὸ, ὅτι θὰ πάρουν ἴσα ἔπαθλα μὲ ἐκείνους ποὺ ἀφιερῶσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους στὸν Κύριο καὶ φροντίζουν γι' αὐτὰ ποὺ ἀρέσουν σ' αὐτόν, ἀλλὰ φυλάγοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους στὴν τάξη ποὺ τοὺς ἀνήκει, νὰ μὴ ὀπλίζουν τὴ γλῶσσα τους ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἀνέβηκαν στὴν οὐράνια κορυφὴ. Γιατὶ ὁ γάμος δὲν εἶναι κακό, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ καὶ νόμιμο καὶ σύμμετρο ἀγαθό, τὰ κακὰ ὅμως ποὺ συσσωρεύθηκαν στὸν γάμο, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐξασθενή-

δὲ καὶ μηδὲν τούτων ἐπήγετο, οὐδ' οὕτω τῇ παρθενίᾳ παραβάλλεσθαι δίκαιος ἦν. Ὁ δέ με καὶ ἐπειγόμενον παραδραμεῖν οὐκ ἔᾶ, τοῦτο ῥητέον, ὅτι ἡ μὲν παρθενία καὶ τᾶλλα χειροῦται πάθη, ὁ δὲ γάμος καὶ τοῖς ἄλλοις ἀλίσκεται πάθεσι. Τίς γάρ, 5 ἵνα παισὶ χορηγήσῃ τροφάς, οὐ πάντα ποιεῖ τὰ μὴ πρέποντα, καὶ εἰς κινδύνους ἑαυτὸν ῥίπτει, καὶ εἰς πέλαγος καὶ εἰς θηρίων βοράν; Οὗτοι οὖν ὡς ἀνδρεῖοι καὶ τροπαιοῦχοι ἐναβρύνεσθαι θέλουσι. Καὶ τίς ἀνέξεται; τίς γάρ αὐτοῖς ἐπαρκέσει καιρὸς πρὸς τὸ ταῦτα τὰ τραύματα θεραπεῦσαι; Τίς δὲ οὐ συναλγήσει 10 τοῖς ὑπὸ τοσοῦτων βελῶν κατετρωμένοις; Τοσαῦτα γὰρ αὐτοὺς περιέχει κακά, οἷα οὐδ' ἐννοῆσαι, οὐδὲ φράσαι διὰ τὸ πλῆθος δυνατόν.

Πανέσθωσαν οὖν τῶν τοιούτων λόγων, καὶ μὴ κατὰ τῆς παρθενίας ὀπλιζέτωσαν τὴν γλῶτταν, ἀλλ' ὡς βασιλίδα αὐτὴν 15 γεραιρέτωσαν καὶ ὑπ' αὐτῇ ταπτέσθωσαν, ἵνα ἔχοιεν αὐτὴν καὶ ὑπερασπίζουσαν καὶ πρεσβεύουσαν. Ἡλίῳ μὲν γὰρ τοὺς τὴν παρθενίαν (ἵνα καὶ οὐρανίοις χρήσωμαι παραδείγμασι), σελήνῃ δὲ τοὺς τὴν ἐγκράτειαν, ἄστροις δὲ τοὺς τὸν τίμιον γάμον ἀσπασαμένους καὶ διατηρήσαντας, παραβάλλεσθαι θέμις, μά- 20 λιστα ἐπιψηφίσαντος τοῦ θεσπεσίου Παύλου καὶ λέγοντος· «Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων».

ΤΝΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Ὅτι, ὁ τῶν παθῶν κρατῶν, καὶ φόβων καὶ κινδύνων καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἔστηκεν ὑψηλότερος

Ἐκεῖνον μόνον ἂν ἔγωγε ζῆν κυρίως ὀρισαίμην, τὸν τῶν σωματικῶν παθῶν κρείττονα καὶ ἀνώτερον. Ὁ γὰρ ἐκείνοις ἑαυτὸν ὑποζεύξας καὶ κατὰ κράτος ὑπ' αὐτῶν ἐλαννόμενος, οὐ μόνον εἰς τὸ ἔσχατον τελευτᾷ θάραθρον, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἐνταῦθα 30 δύναται διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν λύπας καὶ τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὸν μύριον αὐτῶν ἔσμον. Ἄν τε γὰρ θάνατος προσδοκηθῆ, τέθηκε καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τῷ δέει, ἂν τε νόσος, ἂν

σουν και τοῦ γάμου τὴν ἡδονή. Ἀλλὰ κι' ἂν ἀκόμα δὲν προσετίθετο τίποτε ἀπὸ αὐτά, οὔτε τότε θὰ ἔπρεπε νὰ συγκρίνεται μὲ τὴν παρθε- νία. Ἀλλ' αὐτὸ πού, ἂν καὶ διάζομαι, δὲν μὲ ἀφήνει νὰ τὸ προσπερά- σω, αὐτὸ πρέπει νὰ πῶ, ὅτι ἡ παρθεσία ὑποτάσσει καὶ τὰ ἄλλα πάθη, ἐνῶ ὁ γάμος ὑποτάσσεται καὶ στὰ ἄλλα πάθη. Γιατὶ ποιός, γιὰ νὰ δώσει τροφὲς στὰ παιδιά, δὲν κάνει ὅλα ὅσα δὲν πρέπει, καὶ σὲ κινδύ- νους ρίχνει τὸν ἑαυτό του, καὶ στὸ πέλαγος, καὶ γίνεται τροφή στὰ θηρία; Αὐτοὶ λοιπὸν θέλουν νὰ καμαρώνουν ὡς ἄνδρεῖοι καὶ νικητές. Ποιὸς ὅμως θὰ τοὺς ἀνεχθεῖ; Ποιὸς καιρὸς θὰ ἐπαρκέσει σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὰ τραύματα αὐτά; Καὶ ποιὸς δὲν θὰ πονέσει μαζὶ μὲ αὐτοὺς πού εἶναι τραυματισμένοι μὲ τόσα βέλη; Γιατὶ τόσο πολλὰ εἶναι τὰ κακὰ πού τοὺς διακατέχουν, τὰ ὅποια οὔτε νὰ τὰ σκεφθοῦμε, οὔτε νὰ τὰ ποῦμε εἶναι δυνατόν, λόγῳ τοῦ πλήθους των.

Ἄς παύσουν λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς λόγους, καὶ νὰ μὴ ὀπλίζουν τὴ γλῶσσα τους ἐναντίον τῆς παρθεσίας, ἀλλὰ νὰ τὴν τιμοῦν σὰν βασι- λισσα, καὶ νὰ τάσσουνται κάτω ἀπὸ αὐτήν, γιὰ νὰ τὴν ἔχουν καὶ ὑπερα- σπιστὴ καὶ πρέσβειρα. Γιατὶ πρέπει νὰ παραβάλλουν μὲ τὸν ἥλιο αὐτοὺς πού ἀσκοῦν τὴν παρθεσία (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω καὶ οὐρά- νια παραδείγματα), μὲ τὴ σελήνη ἐκείνους πού ἀσκοῦν τὴν ἐγκρόπεια, καὶ μὲ ἄστρα ἐκείνους πού ἀσπίασθηκαν τὸν τίμο γάμο καὶ τὸν διατή- ρησαν, μὲ τὴν ἐπικύρωση μάλιστα καὶ τοῦ θεόπνευστου Παύλου πού λέγει· «ἄλλη ἢ λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, ἄλλη ἢ λαμπρότητα τῆς σελή- νης, καὶ ἄλλη ἢ λαμπρότητα τῶν ἀστρων»⁴⁵.

352.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἔστι, ἐκεῖνος πού ἐξουσιάζει τὰ πάθη, στέκεται πάνω ἀπὸ τοὺς φόβους, τοὺς κινδύνους καὶ κάθε μεταβολή.

Ἐγὼ βέβαια θὰ ἔλεγα ὅτι ζεῖ κυρίως μόνο ἐκεῖνος πού εἶναι καλύ- τερος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὰ σωματικὰ πάθη. Γιατὶ αὐτὸς πού ὑπέταξε τὸν ἑαυτό του σ' ἐκεῖνα καὶ ὀδηγεῖται ἐξολοκλήρου ἀπὸ αὐτά, ὄχι μόνο καταλήγει στὸ πιὸ βαθὺ βάραθρο, ἀλλ' οὔτε νὰ ζεῖ ἐδῶ μπορεῖ, ἐξαιτίας τῶν θλίψεων πού προέρχονται ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ τῶν φόβων καὶ τῶν κινδύνων καὶ τοῦ ἀπειροῦ πλήθους αὐτῶν. Γιατί, ἂν περιμένει

45. Α' Κορ. 15, 41.

τε ὕβρις, ἂν τε πενία, ἂν τε ἕτερόν τι τῶν ἀδοκῆτων, ἀπόλωλε καὶ ἀπὸ τῆς ὑπονοίας μόνης καὶ διέφθαρται. Ἄλλ' οὐχ ὁ τῶν παθῶν κρατῶν τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ φόβων καὶ κινδύνων καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἔστηκεν ὑψηλότερος, οὐ τῷ μηδὲν ὑπομέ-
5 νειν (τοῦτο γὰρ ἴσως ἀμήχανον), ἀλλ' ὁ καὶ πολλῶ μείζον ἔστι καὶ παραδοξότερον ποιεῖ τὸ τρόπαιον, τῷ καὶ προσβαλλόντων αὐτῶν καὶ ἀκροβολιζομένων καὶ κατατοξευόντων καταφρο-
νεῖν.

ΤΝΓ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

10 **Περὶ τοῦ Χαιρήμονος, τοῦ ἐπ' ἀδικίας ἀδεία
κεχρημένου τοῖς ὅρκοις.**

Εἰ καὶ Χαιρήμων, ὡς γέγραφας, ὁ Εὐσεβίου ὑπασπιστῆς, ἐκ τῆς αὐτοῦ συνουσίας ἠκονημένος πρὸς πᾶσαν κακίαν οἰ-
στρᾶ καὶ πίστιν οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἐπ' ἀδικίας ἀδεία κέχρηται τοῖς
15 ὅρκοις (σπένδεται γὰρ καὶ μένει ἀκήρυκτος· συνθήκας ποιεῖται
καὶ λύει· ὄμνυσι, καὶ πανουργίας ἐφόδιον ἔχει τοὺς ὅρκους),
ἀλλά γε ὁ τοῦτον συγκροτῶν, παρ' ἐμοὶ κριτῆ, νῦν μὲν καρποῦ-
ται τῶν κακιῶν τὴν αἰτίαν, ὕστερον δὲ καὶ τῆς δίκης τὸ πλεόν
καρπώσεται.

20 **ΤΝΔ'— ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ**

Περὶ τῶν τοῦ ἱερωμένου κοσμημάτων.

Τῷ ἱερωμένῳ πλοῦτος μὲν ὁ τῆς ἀρετῆς κόσμος, ἡδονὴ δὲ ἡ
σωφροσύνη, τρυφή δὲ ἡ αὐτάρκεια, εὐφροσύνη δὲ ἡ τῶν ὑπη-
κόων πρὸς ἀρετὴν ἐπίδοσις. Εἰ δέ τις, τάναντία τούτων ἐπιτη-
25 δεύων, ἱερωσύνης ὀνόματι ἐναβρύνεται, οὗτος ἀνίερος τυγχά-
νει καὶ τῆς ἀρχῆς ἀνάξιος.

ΤΝΕ'— ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Εἰ μὲν τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσιν (ὅπερ οὐδὲ εἰπεῖν θέμις)

θάνατο, ἔχει πεθάνει, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀπὸ τὸν φόβο, κι' ἂν τοῦ συμβεῖ ἀρρώστια, ταπείνωση, φτώχεια καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα, χάθηκε καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ὑποψία καὶ ἐξολοθρεύθηκε. Δὲν εἶναι ὅμως τέτοιος αὐτὸς πού εἶναι κύριος τῶν παθῶν, ἀλλὰ στέκεται πιὸ ψηλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους καὶ ἀπὸ κάθε ἀλλαγή, ὅχι ἐπειδὴ δὲν ὑπομένει τίποτε (γιατὶ αὐτὸ ἴσως εἶναι ἀδύνατο), ἀλλ' αὐτὸ πού καὶ πολὺ μεγαλύτερο εἶναι καὶ κάνει τὴ νίκη πιὸ παράδοξη εἶναι ὅτι, καὶ ὅταν τοῦ ἐπιτίθενται αὐτὰ καὶ τὸν χτυποῦν ἀπὸ μακριὰ καὶ τὸν κατατοξεύουν, αὐτὸς τὰ περιφρονεῖ.

353.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

Γιὰ τὸν Χαιρήμονα, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τοὺς ὄρκους
χωρὶς φόβο γιὰ τὶς ἀδικίες.

Ἄν καὶ ὁ Χαιρήμονας, ὅπως μοῦ ἔγραψες, ὁ σωματοφύλακας τοῦ Εὐσεβίου, ἀσκημένος ἀπὸ τὴ συμβίωση μαζί του, φέρεται σὰν λυσσασμένος πρὸς κάθε κακία καὶ δὲν γνωρίζει πίστη, ἀλλὰ χωρὶς φόβο χρησιμοποιεῖ τοὺς ὄρκους γιὰ τὴν ἀδικίες (γιατὶ κάνει συμμαχίες καὶ μένει ἀκήρυκτος, συνάπτει συμφωνίες καὶ τὶς λύνει, ὀρκίζεται καὶ χρησιμοποιεῖ τοὺς ὄρκους ὡς ἐφόδιο τῆς πανουργίας), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πού τὸν ἐπιδοκιμάζει, κατὰ τὴ γνώμη μου, τώρα βέβαια ἀπολαμβάνει τὴν αἰτία τῶν κακῶν του, ὕστερα ὅμως θὰ ἀπολαύσει καὶ τὴν ἐπὶ πλέον τιμωρία.

354.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΑΥΛΟ

Γιὰ τὰ κοσμήματα τοῦ ἱερωμένου.

Στὸν ἱερωμένο πλοῦτος εἶναι τὸ κόσμημα τῆς ἀρετῆς, ἡδονὴ ἢ σωφροσύνη, τροφή ἢ αὐτάρκεια, καὶ εὐφροσύνη ἢ ἐπίδοση τῶν πιστῶν στὴν ἀρετὴ. Ἐὰν ὅμως κάποιος, κάνοντας τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ, καμαρώνει μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἱερωσύνης, αὐτὸς εἶναι ἀνίερος καὶ ἀνάξιος τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας.

355.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Γιὰ τοὺς Ἀρειανούς καὶ τοὺς Εὐνομιανούς.

Ἐὰν βέβαια ὁ Χριστὸς ἀκολουθοῦσε τὰ ἀνθρώπινα πάθη

κατὰ πάντα ἔψοιτο ὁ τὴν θείαν γέννησιν ὑπογράφων, ἀκοῦσαι ἃ εἶη δίκαιος, ὅτι, εἴ σοι πάθος πλάττεται περὶ τὴν γέννησιν, κάμοι περὶ τὴν κτίσιν. Οὐδὲ γὰρ τὸ κτιζόμενον (εἰ τοῖς ἀσθενέσι τῶν ἀνθρώπων λογισμοῖς ἐψοίμην) ἀπαθῶς κτίζεται.
 5 Εἰ δὲ θεοπρεπῶς, τὰ μὲν ἀρμόττοντα τῇ ἀκηράτῳ οὐσίᾳ καταδέξοιτο, τὰ δὲ ἀπηχῆ παριππεύσειεν, ἐννοῆσαι ὀφείλει, εἴ γε τὸ λογιστικὸν ἐρρωμένον ἔχει, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ θνητὸς οὕτω τίκει, ὁ ἀθάνατος οὐχ οὕτως. Ὡσπερ οὖν καὶ ὁ κτίζων, ὁ μὲν μετὰ πόνου, ὁ δὲ ἀμογητὶ κτίζει. Ταῦτα γὰρ ἐννοήσας καὶ ὁ πο-
 10 λυόμενος νοῦς, καὶ ὥσπερ ἔνθους γενόμενος, πάντα τὰ γήινα παραδείγματα παραδραμῶν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τῆς πατρικῆς τὸν Υἱὸν εἰκότως ὠρίσατο, τῷ μὲν τὸ συναΐδιον, τῷ δὲ τὸ ἐνυπόστατον παριστάς. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ πρῶτον ἀνυπόστατον φαντασίαν ἴσως τισὶν ἔτι-
 15 κτε, διὰ τοῦ δευτέρου τὴν ὑποστάσεων ποιητικὴν ὑπόστασιν ἐχαρακτήρισε.

ΤΗΣ·- Τῷ ΑΥΤῷ

Εἰς τό, «Καὶ ἦν Δανιήλ ὑπὲρ τοὺς τακτικούς καὶ τοὺς σατράπας».

20 Ἔοικας οὐ συνορᾶν τὰ μέχρι νῦν γινόμενα, καὶ διὰ τοῦτο γεγραφέναι, δι' ἣν αἰτίαν, Δαρείου τοῦ Μήδου τρεῖς τακτικούς χειροτονήσαντος (ἧν εἷς ἦν καὶ ὁ Δανιήλ), ὥστε ἄρχειν τῶν χειροτονηθέντων παρ' αὐτοῦ ἑκατὸν εἰκοσι ἀρχόντων, συγκρίνουσα αὐτὸν ἢ Γραφή, δέον τοῖς ἴσοις μόνον συγκροῖναι, καὶ τοῖς πολλῶν
 25 ὑποδεεστέροις συνέκρινεν. Ἦρκει γάρ, ἔφη, ἢ τῶν συντεταγμένων ὑπεροχὴ καὶ τὴν κατὰ τῶν ὑποτεταγμένων νίκη ἐνδείξασθαι. Νῦν δὲ φησι «Καὶ ἦν Δανιήλ ὑπὲρ τοὺς τακτικούς καὶ τοὺς σατράπας»· τοῦτ' ἔστι, σοφώτερος ἀπεδείχθη, καὶ κατὰ

(πραγμα πού οὔτε νὰ τὸ ποῦμε ἐπιτρέπεται), αὐτὸς πού κατηγορεῖ τὴ θεία γέννηση, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσει, ὅτι ἐὰν σὲ σένα δημιουργεῖται ὑπόνοια πάθους σχετικὰ μὲ τὴ γέννηση, καὶ σὲ μένα συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὴν κτίση. Γιατὶ οὔτε αὐτὸ πού κτίζεται (ἂν ἀκολουθοῦσα τοὺς ἀδύνατους συλλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων) κτίζεται χωρὶς πάθος. Ἐὰν ὅμως ἡ γέννηση ἔγινε ὅπως ταιριάζει στὸν Θεό, καὶ αὐτὰ πού ἀρμόζουν στὴν ἀκηλίδωτη οὐσία τὰ ἀποδέχθηκε, ἐνῶ αὐτὰ πού εἶναι ἀνάρμοστα τὰ ξεπέρασε, πρέπει, ἐὰν φυσικὰ ἔχει τὸ νοῦ του δυνατὸν, νὰ καταλάβει, ὅτι ἀφοῦ ὁ θνητὸς γεννάει μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὁ ἀθάνατος δὲν γεννάει ἔτσι. Ὅπως βέβαια καὶ αὐτὸς πού κτίζει, ὁ ἄνθρωπος κτίζει μὲ κόπο, ἐνῶ ὁ Θεὸς χωρὶς κόπο. Αὐτὰ λοιπὸν φέροντας στὴ σκέψη του καὶ ὁ πολυόμματος νοῦς, καὶ σὰν νὰ πληρώθηκε ἀπὸ θεία ἔμπνευση, ἀφοῦ παρέκαμψε ὅλα τὰ γήινα παραδείγματα, δικαιολογημένα χαρακτηρίσε τὸν Υἱὸ ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα⁴⁶, παριστάνοντας μὲ τὸ πρῶτο τὸ συναιῶνιο, καὶ μὲ τὸ δεύτερο τὸ ἐνυπόστατο αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ πρῶτο ἴσως νὰ δημιουργοῦσε σὲ κάποιους τὴν ἐντύπωση ὅτι ἦταν φαντασία χωρὶς ὑπόσταση, μὲ τὸ δεύτερο χαρακτηρίσε τὴν ὑπόσταση πού δημιουργεῖ τὶς ὑποστάσεις.

356.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Στὴ ρήση· «Καὶ ὁ Δανιήλ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς διοικητὲς καὶ τοὺς σατράπες»⁴⁷.

Φαίνεται πὼς δὲν βλέπεις αὐτὰ πού γίνονται μέχρι τώρα καὶ γι' αὐτὸ μοῦ ἔγραψες, γιὰ ποιὸν λόγο, ὅταν ὁ Δαρεῖος, ὁ βασιλιάς τῶν Μήδων, διόρισε τρεῖς ἀνώτατους διοικητὲς (ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ Δανιήλ), ὥστε νὰ εἶναι διοικητὲς τῶν ἑκατὸν εἴκοσι σατραπῶν πού εἶχαν διοριστεῖ ἀπὸ αὐτόν, ἡ Γραφή συγκρίνοντας τὸν (Δανιήλ), ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὸν συγκρίνει μόνο μὲ τοὺς ἴσους, ἔκανε τὴ σύγκρισή του καὶ μὲ τοὺς κατὰ πολὺ κατωτέρους. Γιατὶ ἀρκοῦσε, εἶπες, ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν πού ἦταν στὸ ἴδιο ἀξίωμα, νὰ δείξει καὶ τὴν ὑπεροχὴ του ἀπέναντι στοὺς κατωτέρους του. Τώρα ὅμως λέγει· «Καὶ ὁ Δανιήλ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς διοικητὲς καὶ τοὺς σατράπες»⁴⁷,

47. Δαν. 6, 3.

τὴν διοίκησιν ἐπιτηδειότερος, οὐ μόνον τῶν δυοῖν τῶν ἐξόχων, ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτούς. Ἡ δὲ λύσις τοῦ ζητουμένου αὕτη. Ἐπειδὴ ἐνεδέχεται τὴν τοῦ βασιλέως κρίσιν, οὐχ ὑγιῆ τυγχάνουσαν, πολλάκις τοὺς φανλοτέρους εἰς ἀρχὴν φέρειν (ὃ δὴ φιλεῖ
 5 γίνεσθαι, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν βασιλειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν· τί γὰρ δὴ θαυμάζειν, εἰ οἱ τὰ βιωτικὰ ἐγκεχειρισμένοι τοιαῦτα ἀμαρτάνουσιν, ὅποτε καὶ εἰς τὰ ἅγια εἰσεκώμασεν αὐτὴ ἢ ἀλογία;), εἶναι δέ τινος τῷ πλήθει συνέσει τούτων προὔχον-
 10 τας, ἀναγκαίως τὴν σύγκρισιν τοῦ δικαίου οὐ πρὸς τοὺς δύο μόνους ἐποιήσατο τακτικούς, τοῦτ' ἔστι, τοὺς στρατιωτικῶν τάξεων ἡγουμένους, καὶ τάττοντας ταύτας ὅποι χρῆ, εἴτε ἐν πολέμῳ, εἴτε ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, οὐκ ἀπὸ τῆς κρατοῦντος γνώμης, τῆς πολλάκις διαμαρτανούσης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας αὐτὸν στεφανοῦσα.
 15 Ὑπερέφερε γὰρ οὐ μόνον τῶν δοξάντων τῷ βασιλεῖ συνετῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ὄντως συνετῶν. Διὸ καὶ βασιλεὺς μὲν κατέστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας, ἐκ τῶν πραγμάτων κρείττονα τῶν λοιπῶν δηλονότι ὀφθέντα, οἱ δ' ἄλλοι δόλους καὶ σκευωρίας ῥάπτειν διεγίνωσκον. Φθόνος γὰρ ταῖς εὐπραγίαις
 20 ἀντιστρατεύεσθαι πέφυκεν.

ΤΝΖ'— ΗΣΑΪΑ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποβολὴν τῆς ἀλαζονείας.

Βλέπε μὴ ποτε ἢ ἀνυπέροβλητός σου ἀλαζονεῖα ἀναγκάσῃ τὴν θεῖαν καὶ ἡμερωτάτην φύσιν τὴν οἰκείαν ἐπιδείξασθαι δύ-
 25 ναμιν, τὴν κἀνταῦθα πανωλεθρία σε παραδοῦναι, κἀκεῖσε πικροτάτας ἀπαιτῆσαι δίκας δυναμένην.

ΤΝΗ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Περὶ ἀφιλοχρηματίας.

Ὁ χρημάτων κρείττων, οὔτε εἰς τοὺς πλούτῳ κομῶντας,

δηλαδή ἀποδείχθηκε πιὸ σοφὸς καὶ καταλληλότερος στὴ διοίκηση, ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιφανεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦταν μετὰ ἀπὸ αὐτούς. Ἡ ἐξήγηση λοιπὸν αὐτοῦ ποὺ ζητᾶς εἶναι ἡ ἐξῆς· Ἐπειδὴ ἡ κρίση τοῦ βασιλιᾶ δὲν ἦταν ὑγιής, ὑπῆρχε τὸ ἐνδεχόμενον πολλές φορές νὰ τοποθετεῖ στὴν ἐξουσία τοὺς πιὸ ἀνάξιους (πρᾶγμα ποὺ συνηθίζεται νὰ γίνεται ὄχι μόνο στὶς βασιλεῖες, ἀλλὰ καὶ στὶς Ἐκκλησίες καὶ γιατί πρέπει νὰ ἀποροῦμε, ἐὰν αὐτοὶ ποὺ διαχειρίζονται τὰ βιωτικὰ πράγματα κάνουν τέτοια σφάλματα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκόμα καὶ στὰ ἅγια εἰσχώρησε ὁ παραλογισμὸς αὐτός;), ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς ποὺ ξεχωρίζουν μὲ τὴ σύνεσή τους, γι' αὐτὸ ἀναγκαστικὰ ἔκανε τὴ σύγκριση τοῦ Δανιήλ, ὄχι μόνο πρὸς τοὺς δύο διοικητὲς, δηλαδή ἐκείνους ποὺ ἡγοῦνταν τῶν στρατιωτικῶν τάξεων, καὶ τοὺς τοποθετοῦσαν ὅπου χρειάζονταν, εἴτε κατὰ τὴ διάρκειαν πολέμου, εἴτε σὲ καιρὸ εἰρήνης, ἀλλ' ἔκανε τὴ σύγκρισή του καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὄχι μὲ κριτήριον τὴ γνώμη τοῦ βασιλιᾶ, ἢ ὁποῖα πολλές φορές εἶναι λαθρασιμένη, ἀλλὰ στεφανώνοντάς τον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Γιατὶ τὸν ἀνέβασε ὄχι μόνο πάνω ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κρίθηκαν ἀπὸ τὸν βασιλιᾶ συνετοί, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦταν πραγματικὰ συνετοί. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ βασιλιάς τὸν τοποθέτησε σὲ ὀλόκληρο τὸ βασίλειον, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα φάνηκε ἀνώτερος τῶν ἄλλων, οἱ ἄλλοι ὅμως ἀποφάσισαν νὰ πλέξουν ἐναντίον του δόλους καὶ σκευωρίες. Γιατὶ φθόνος συνήθως ἀντιστρατεύεται στὶς ἐπιτυχίες.

357.- ΣΤΟΝ ΗΣΑΙΑ

Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποβολὴ τῆς ἀλαζονείας.

Πρόσεχε μήπως ἡ ἀνυπερέβλητη ἀλαζονεία σου ἀναγκάσει τὴ θεία καὶ ἡμερώτατη φύση νὰ ἐπιδείξει τῆς δύνάμη της, ἢ ὁποῖα καὶ ἐδῶ θὰ σὲ παραδώσει σὲ πανωλεθρία, καὶ ἐκεῖ μπορεῖ νὰ σοῦ ἐπιβάλει ὀδυνηρότατες τιμωρίες.

358.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Γιὰ τὴ φιλοχρηματία.

Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀνώτερος χρημάτων, οὔτε σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι

οὔτε εἰς τοὺς δυσνουθετήτω θηρίω, τῇ πενία φημί μαχομένους, παρὰ νόμον τι ἀξιοῖ διαπράξασθαι. Οὔτε γὰρ ἐκείνους ἀδικεῖ ἀρπάζων τὰ χρήματα, οὔτε τούτους λήμματι παραφθείρων τὸ δίκαιον.

5 ΤΝΘ΄- ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ
Περὶ τῆς κολακείας.

Ἐπειδὴ δεινὸν ἢ κολακεία, οὐ μόνον τῶν ἀνδρείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμφρόνων κλέψαι τὸν νοῦν, διὰ τοῦτο εἰκότως τοῦ φόβου ταύτην φημί δυνατωτέραν εἶναι. Τῷ μὲν γὰρ αἰσχύνονται
10 πολλοὶ εἶξαι, τῆς δὲ ἠδέως ἠττῶνται, ἀκριτῶς καὶ ἀδασανίστως ἑαυτοὺς ἐνδιδόντες.

ΤΕ΄- ΛΕΟΝΤΙΩ

Περὶ τοῦ ἐπηρμένου φρονήματος τοῦ Ζωσίμου.

Μὴ θαύμαζε, ὦ ἄριστε, μηδὲ ἔξω τοῦ πρέποντος ἕξακοντι-
15 ζέσθω σου τὸ φρόνημα, εἰ κεκλεισμένης, ὡς γέγραφας, Ζωσίμου τῆς παρησιίας, οὐ κιγκλίσι καὶ θύραις τισίν, ἄς τινες ἂν καὶ παρανοίξειαν, ἀλλὰ τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις ἐγκλήμασιν, ἔτι καὶ ἀθυρογλωττεῖ. Ὡσπερ γὰρ τοῖς κατορθοῦσι μετριάξειν μετὰ τὰ κατορθώματα ἔθος, οὕτω καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι μετὰ τὰ
20 πταίσματα ἐπαίρεσθαι. Εἰ δὲ βούλει ἀπόδειξιν τούτου λαβεῖν, θέα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκείνους, τοὺς κρεῖττονας τοῦ πυρὸς διὰ δικαιοσύνην ἀποφανθέντας, τί φασιν· «Ἠμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν». Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, οἷς οὐδὲν ἀμάρτημα ἄπρακτον, οὐδὲ λόγος αἰσχρὸς ἄρρητος ἦν, ἔφασκον· «Ἐφυλάξαμεν
25 τὰ προστάγματά σου καὶ τὰ δικαιώματά σου, καὶ νῦν μακαρίζομεν ἄλλοτρίους».

Μὴ τοίνυν μηδὲ αὐτὸς ταράττου, μηδὲ ἀπηχῆς τι φθέγγου καὶ ἀπαρόν, γινώσκων ὅτι τοῦτο μάλιστα δεῖγμά ἐστι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ παραπληξίας.

παραφορτωμένοι ἀπὸ πλοῦτο, οὔτε σ' αὐτοὺς ποὺ μάχονται τὸ θηρίο ποὺ δύσκολα νουθετεῖται, ἐννοῶ τὴν φτώχεια, καταδέχεται νὰ κάνει κάτι παράνομο. Γιατὶ οὔτε τοὺς πρῶτους ἀδικεῖ ἀρπάζοντας τὰ χρήματά τους, οὔτε τοὺς ἄλλους, διαφθείροντας μὲ δωροδοκία τὸ δίκιο.

359.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΛΥΣΟΝΙΟ

Γιὰ τὴν κολακεία.

Ἐπειδὴ ἡ κολακεία εἶναι φοβερὴ στὸ νὰ ξεγελάσει τὸν νοῦ, ὄχι μόνο τῶν ἀνδρείων, ἀλλὰ καὶ τῶν γνωστικῶν, γι' αὐτὸ δικαιολογημένα λέγω ὅτι αὕτη εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὸν φόβο. Γιατὶ στὸν φόβο ντρέπονται πολλοὶ νὰ ἐνδώσουν, ἐνῶ ἀπὸ τὴν κολακεία εὐχαρίστως ἠπτῶνται, παραδίνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους ἄκριτα καὶ ἀβασάνιστα.

360.- ΣΤΟΝ ΛΕΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὸ ἀλαζονικὸ φρόνημα τοῦ Ζωσίμου.

Νὰ μὴ ἀπορεῖς, ἄριστε, οὔτε νὰ ἐξακοντίζεται ἡ σκέψη σου ἔξω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ πρέπει, ἐὰν ἡ ἐλευθεροστομία τοῦ Ζωσίμου, ὅπως ἔγραψες, εἶναι περικλεισμένη ὄχι μὲ κάποια κἀγκελλα καὶ πόρτες, τίς ὁποῖες θὰ μπορούσαν κάποιοι νὰ παραδιάσουν, ἀλλὰ μὲ τόσο πολλὰ καὶ μεγάλα ἐγκλήματα, καὶ ὅμως ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ εἶναι ἀθυρόστομος. Γιατὶ, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν κατορθώματα ὑπάρχει συνήθεια νὰ τὰ μετριάζουν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἁμαρτάνουν, μετὰ τὰ πταίσματα συνηθίζουν νὰ ὑπερηφανεύονται. Καὶ ἂν θέλεις νὰ ἔχεις ἀπόδειξη αὐτοῦ, πρόσεχε ἐκεῖνους τοὺς τρεῖς παῖδες, ποὺ ἀναδείχθηκαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἐξαιτίας τῆς ἐνάρετης ζωῆς τους, τί λένε: «Ἄμαρτήσαμε, παρανομήσαμε, ἀδικήσαμε»⁴⁸. Ἀντίθετα οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ δὲν εἶχαν ἀφήσει κανένα ἁμάρτημα ποὺ νὰ μὴ τὸ ἔχουν κάνει, καὶ κανένα αἰσχρὸ λόγο ποὺ νὰ μὴ τὸν ἔχουν ἐκστομίσει, ἔλεγαν: «Φυλάξαμε τὰ προστάγματά σου καὶ τίς ἐντολές σου, καὶ τώρα μακαρίζουμε τοὺς ξένους»⁴⁹.

Οὔτε ἐσὺ λοιπὸν νὰ ταράζεσαι, οὔτε νὰ λές κάτι τὸ ἀνάρμοστο καὶ παράφωνο, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν εἶναι δεῖγμα τῆς ἀνυπέροβλης παραφροσύνης του.

49. Μαλαχ. 3, 13-14.

ΤΕΑ'— ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Ἐπαινετική.

Οὐ χαλκῆ εἰκῶν χρυσῶ ἀπαστράπτουσα τῆς σῆς πράξεως ἀξία, ἀλλὰ ζωὴ τέλος οὐκ ἔχουσα. Τὴν μὲν γὰρ ὁ χρόνος ἀφανίζει, τὴν δὲ αἰῶνες στεφανοῦσι τελευτὴν μὴ ἐπιστάμενοι.

ΤΕΒ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

ᾠτι ἄμεινον πράττειν μὴ λέγοντα, ἢ λέγειν μὴ πράττοντα.

10 ᾠσπερ λόγος ἄπρακτος ἀτελής, οὕτω καὶ πράξεις ἄλογος. Ἐκ τούτων γὰρ ἀμφοῖν, εἰ καὶ μὴ θούλοιντο οἱ τὴν ἐλλόγιμον σοφίαν, φαῦλόν τι καὶ πεπατημένον πρᾶγμα παραλόγως οἰόμενοι, ὁ ὀρθὸς καὶ λαμπρὸς χαρακτηρίζεται τῶν ὑφηγητῶν θίος. «Ὁς γὰρ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Εἰ δὲ χρὴ σύγκρισιν ἀμφοῖν ποιήσασθαι, ἄμεινον πράττειν μὴ λέγοντα, ἢ λέγειν μὴ πράττοντα.

ΤΕΓ'— ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

ᾠτι οὐκ εὐπρεπὲς τὸ διάζεσθαι καὶ ἔλκειν πρὸς εὐσέβειαν τοὺς ἀντεξουσίους γεγονότας.

20 Ἐπειδὴ τὸ διάζεσθαι καὶ ἔλκειν πρὸς εὐσέβειαν τοὺς ἀντεξουσίους γεγονότας εὐπρεπὲς οὐτ' ἐστὶν οὔτε δοκεῖ, τῷ πείθειν οὐ καιρὸς ἐστὶ χρησάμενος, φῶτιζε τῷ σαντῷ θίω τοὺς ἐν σκότῳ διατρίβοντας.

ΤΕΔ'— ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

25 ᾠτι μυριῶν τιμωριῶν ἄξιοί εἰσιν οἱ πλημμελοῦντες καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων μιαραῖς χερσὶ τολμῶντες ἄπτεσθαι.

Οἱ μὲν πταίοντες καὶ τοῖς ἱεροῖς μυστηρίοις προσιέναι μὴ τολμῶντες, εὐγνώμονές εἰσι καὶ ταχέως εἰς τὸ μὴ ἁμαρτά-

361.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΙΕΡΑΚΑ

Ἐπαινετική.

Δέν εἶναι ἀντάξια τῆς πράξεώς σου χάλκινη εἰκόνα ἐπιχρυσωμένη, ἀλλά ζωὴ πού δέν ἔχει τέλος. Γιατί ἐκείνην τὴν καταστρέφει ὁ χρόνος, ἐνῶ αὐτὴν τὴν στεφανώνουν αἰῶνες, πού δέν γνωρίζουν τέλος.

362.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΡΜΟΓΕΝΗ

Ἐπιπροτιμότερο νὰ πράττει κανεὶς καὶ νὰ μὴ λέγει, παρὰ νὰ λέγει καὶ νὰ μὴ πράττει.

Ἐπιπροτιμότερος ὁ ἀνεκπλήρωτος λόγος εἶναι ἀτελής, ἔτσι καὶ ἡ πράξις χωρὶς λόγο. Γιατί ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, ἂν καὶ δέν θέλουν ἐκεῖνοι πού ἀπὸ παραλογισμό θεωροῦν τὴν ἐλλόγιμη σοφία σὰν ἓνα κακὸ καὶ περιφρονημένο πρῶγμα, χαρακτηρίζεται ὁ σωστός καὶ λαμπρὸς βίος τῶν διδασκάλων. Γιατί λέγει: «Ἐκεῖνος πού θὰ τις ἐφαρμόσει καὶ θὰ τις διδάξει, θὰ ὀνομασθεῖ μέγας στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁵⁰. Ἐὰν ὅμως χρειασθεῖ νὰ κάνει κανεὶς σύγκριση τῶν δύο, εἶναι ἐπιπροτιμότερο νὰ πράττει καὶ νὰ μὴ λέγει, παρὰ νὰ λέγει καὶ νὰ μὴ πράττει.

363.– ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ

Ἐπιπροτιμότερο δέν εἶναι ὠραῖο νὰ ἀναγκάζει κανεὶς καὶ νὰ σύρει πρὸς τὴν εὐσέβεια ἐκείνους πού ἔχουν πλασθεῖ ἐλεύθεροι.

Ἐπειδὴ τὸ νὰ ἐξαναγκάζει κανεὶς καὶ νὰ σύρει πρὸς τὴν εὐσέβεια ἐκείνους πού ἔχουν πλασθεῖ ἐλεύθεροι, οὔτε εἶναι, οὔτε θεωρεῖται ὠραῖο, χρησιμοποιοῦντας τὴν πειθῶ, ὅταν εἶναι κατάλληλη εὐκαιρία, φώτιζε μὲ τὴ ζωὴ σου αὐτοὺς πού ζοῦν στὸ σκοτάδι.

364.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΑ

Ἐπιπροτιμότερο εἶναι ἄξιοι μυρίων τιμωριῶν ἐκεῖνοι πού διαπράττουν πλημμελήματα καὶ τολμοῦν νὰ ἀγγίζουσιν μὲ τὰ μολυσμένα χέρια τους τὰ ἄχραντα μυστήρια.

Αὐτοὶ βέβαια πού διαπράττουν πταίσματα καὶ δέν τολμοῦν νὰ προσέλθουν στὰ ἱερά μυστήρια, εἶναι εὐγνώμονες, καὶ γρήγορα θὰ

50. Ματθ. 5, 19.

νειν περιστήσονται, οἱ δὲ καὶ πλημμελοῦντες καὶ τῶν ἀχράν-
 των μυστηρίων μιαραῖς χερσὶ τολμῶντες ἄπτεσθαι, ὧν εἷς,
 καθὼς γέγραφας, καὶ Ζώσιμος, μυρίων εἰσὶ τιμωριῶν ἄξιοι.
 Ἐνόχους γὰρ ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ
 5 Παύλου φωνήν, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου.
 Διὸ δὴ τοῖς μὲν πρώτοις οὐ πάνυ ἐπιτίθεται ὁ διάβολος, εἰδὼς
 ὅτι καὶ πταίουσιν, ἀλλ' οὖν γε γινώσκοντες τοῖς θείοις τὸ σέ-
 βας φυλάττουσι, τοῖς δὲ δευτέροις, τοῖς καὶ πλημμελοῦσι καὶ
 μὴ γινώσκουσι, ἢ γινώσκουσι μὲν, καταφρονοῦσι δέ, καὶ τῶν
 10 ἱερῶν μυστηρίων τολμῶσιν ἄψασθαι, ὅλος ἐπικωμάζει, τεκ-
 μήριον τῆς ἀναληθσίας καὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς παντελοῦς,
 τοῦτ' εἶναι εἰκότως οἰόμενος, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ προδότου πε-
 ποίηκεν. Οὐ γάρ, ὡς ἠγγῆ, τοῦ Δεσποτικοῦ καταφρονῶν σώ-
 ματος εἰσηλθεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ τῆς πονηρίας αὐτοῦ κατα-
 15 γνούς, ὅτι λοιπὸν ἀνίατα νοσεῖ, προδοῦναι μὲν διανοούμενος,
 μετασχεῖν δὲ μὴ παραιτούμενος, ᾗχετο ἄγων. Εἰ γὰρ εἶδεν
 αὐτόν εὐλαδῶς ἔχοντα περὶ τὸ θεῖον μυστήριον καὶ παραιτη-
 σάμενον, ἴσως ἂν ὡς ἔτι νήφοντα παρώδευσεν, ἐπεὶ δ' εἶδεν
 αὐτόν ὑπὸ τῆς φιλοχρηματίας καρηβαροῦντα καὶ μηκέτι τὸν
 20 ὀρθὸν ἔχοντα λογισμὸν, ἀλλ' ἐκβαχευθέντα ὑπὸ τῆς ἀκορέ-
 στου μέθης, οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ τολμήσαντα ἄψασθαι, ὧν
 ἄψασθαι τοιοῦτον ὄντα οὐκ ἐχρῆν, τῆς ἀναληθσίας αὐτοῦ κα-
 ταγνούς, ὅλος εἰς αὐτὸν ἐχώρησε.

ΤΞΕ΄- ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ

25 Ὅποῖον χρὴ εἶναι τὸν ὀρθὸν ὄρον τῆς δίκης.

Τότε ὁ ὀρθὸς τῆς δίκης ὄρος σώζεται, ὃ ἀρχικῆς ἀρε-
 τῆς ἀψευδέστατον βασανιστήριον, ὅταν τῇ μὲν αἰτιάσει ἢ
 κρίσις ἀκολουθήσῃ, τῇ δὲ κρίσει ὁ ἔλεγχος, τῷ δὲ ἐλέγκῳ ἢ ψῆ-
 φος, ἢ πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος τὴν τιμωρίαν ὀρί-
 30 ζουσα.

φτάσουν και στο να μη ἁμαρτάνουν, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού και ἁμαρτάνουν, και τολμοῦν να ἀγγίζουσιν με τὰ βέβηλα χέρια τους τὰ ἄχραντα μυστήρια, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὅπως μοῦ ἔγραψες, εἶναι καὶ ὁ Ζώσιμος, εἶναι ἄξιοι μυρίων τιμωριῶν. Γιατί ἀποδεικνύουν τοὺς ἑαυτούς τους ἐνόχους, σύμφωνα με τὰ ἀδιάψευστα λόγια τοῦ Παύλου, τοῦ σώματος και αἵματος τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς πρώτους δὲν τοὺς ἐπιτίθεται πολὺ ὁ διάβολος, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι και ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ και γνωρίζουν να φυλάγουν τὸν σεβασμὸ στα θεῖα, ἐνῶ τοὺς δεύτερους, οἱ ὁποῖοι και ἁμαρτάνουν και δὲν γνωρίζουν, ἢ γνωρίζουν βέβαια, ἀλλὰ δείχνουν περιφρόνηση, και τολμοῦν να πιάνουν τὰ ἱερὰ μυστήρια, ἐπιτίθεται ἐναντίον τους σφοδρότατα, θεωρώντας εὐλόγα ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη τῆς ἀναγλησίας και τῆς πλήρους διαφθορᾶς τους, πράγμα πού ἔχει κάνει και στήν περίπτωση τοῦ προδότη. Γιατί δὲν εἰσῆλθε μέσα του, ὅπως νομίζεις, περιφρονώντας τὸ σῶμα τοῦ Δεσπότη, ἀλλὰ γνωρίζοντας πολὺ καλὰ τὴν πονηρία του, ὅτι δηλαδή εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστος, ἀφοῦ σκεπτόταν να τὸν προδώσει και δὲν παραιτοῦνταν να λάβει μέρος στὸ μυστήριο, ἐπιτέθηκε ἐναντίον του με ὀρμῆ, ὀδηγώντας τον στήν προδοσία. Γιατί, ἂν τὸν ἔβλεπε να εἶναι εὐλαθῆς μπροστὰ στὸ θεῖο μυστήριο και να θέλει ν' ἀποφύγει τὴν προδοσία, ἴσως, βλέποντάς τον ἀκόμα νηφάλιο, να τὸν προσπερνοῦσε, ἐπειδὴ ὅμως τὸν εἶδε να εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη του για τὰ χρήματα και να μὴ ἔχει σωστὰ τὰ λογικά του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀκόρεστη μέθη του να ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ βακχικὴ μανία, και ὄχι μόνο, ἀλλὰ και να τολμᾷ να πιάσει ἐκεῖνα πού δὲν ἔπρεπε, σὰν τέτοιος πού ἦταν, γνωρίζοντας τὴν ἀναγλησία του, εἰσχώρησε ὀλόκληρος μέσα του.

365.– ΣΤΟΝ ΥΠΑΡΧΟ ΤΑΥΡΟ

Γιὰ τὸ ποιὸς πρέπει να εἶναι ὁ ὀρθὸς κανόνας τῆς δίκης.

Ὁ σωτὸς κανόνας τῆς δίκης τηρεῖται τότε, ἀψευδέστατο κριτήριο τῆς ἐξουσιαστικῆς ἀρετῆς, ὅταν τὴν κατηγορία ἀκολουθήσει ἡ κρίση, τὴν κρίση ὁ ἔλεγχος, και τὸν ἔλεγχο ἡ ἀπόφαση, ἢ ὁποῖα ὀρίζει τὴν ποινὴ ἀνάλογα πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος.

**ΤΕΣ'— ΜΑΡΤΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ,
ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ**

Προτρεπτική πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς μανίας.

Κινδυνεύετε, ὡς πυνθάνομαι, πεφραγμένας ἀπογνώσει
5 τὰς ἀκοὰς ἔχειν, καὶ ὡς ἂν ἔκπαλαι καθοσιώσαντες ἑαυτοὺς
ταῖς τιμωρίαις, παροξύνεσθαι πρὸς τοὺς παροينوῦντας τὰ
κάλλιστα. Ἐγὼ δὲ εὐχομαι ὑμᾶς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς μανίας,
οὐχ ὅτι βλάβην ὑποστήσομαι μὴ ἀνενεγκόντων ὑμῶν (πλὴν
10 τοῦ. Εἰς γὰρ τὸν τοῦ μισθοῦ λόγον οὐδὲν παραβλαβήσομαι),
ἀλλ' ἐπειδὴ ποθεινότερα μοι ὑμῶν ἢ σωτηρία τῆς τῶν μι-
σθῶν ἀπολαύσεως. Εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, πόρρω μὲν τυγχάνων
φιλικῆς ἕξεως ἀλώσεται καὶ τὰ ἑαυτοῦ μόνον ζητῶν φωρα-
θήσεται. Εἰ δὲ ἐλεγχόμενος εἰς ἀναισχυντίαν τραπεΐη καὶ μη-
15 δένα ἀνθρώπων τοῦτο κατωρθωκέναι φαίη, ἐλεγχθήσεται
καὶ παρὰ τοῦ θεοφιλοῦς Μωσέως, καὶ παρὰ τοῦ σοφωτάτου
Παύλου, ὃν ὁ μὲν ἐξαιλειφθῆναι τῆς θείας δόξης ἠϋξάτο, εἰ
μὴ συγγνωσθεῖεν Ἰουδαῖοι, ὁ δὲ καὶ ἀνάθεμα ἠϋξάτο εἶναι,
ἵνα Ἰουδαῖοι πάντες πιστεύσωσιν. Εἰ δὲ πάλιν φαίη, Ἐκεί-
20 νοις οὖν τοῖς ἀνδράσι παραβάλλεις σαυτόν; Εἶπομι' ἂν, ὅτι
ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν πλεονεκτήμασιν ἀπάντων σχεδὸν ἀν-
θρώπων ἐλαττούμενος, οὐ φημι τούτοις μόνον τοῖν δυοῖν.
Τούτου μόνου ἐκθύμως περιέχομαι, τοῦ βούλεσθαι πάντα,
τό γε ἡμέτερον μέρος, σωθῆναι.

25 **ΤΕΖ'— ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ**

Περὶ τῆς τοῦ Εὐσεβίου κακότητος.

Ἐπειδὴ, ὡς γεγράφατε, δεινότατος ὢν Εὐσέβιος ἐπιτι-
μῆσαι ἑτέροις, καὶ αἰτιάσασθαι τὰ ψεύδη, καὶ μέμψεις ἀτό-
πους συμπλάσαι, αὐτὸς μὲν παντὸς μᾶλλον ἔνοχός ἐστιν οἷς

366.- ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ, ΖΩΣΙΜΟ,
ΜΑΡΩΝΑ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Προτρεπτική πρὸς ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς μανίας τους.

Κινδυνεύετε, ὅπως μαθαίνω, νὰ ἔχετε φραγμένα ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν τὰ αὐτιά σας, καὶ σὰν νὰ ἔχετε ἀπὸ πολὺ καιρὸ παραδομένους τοὺς ἑαυτοὺς σας στὶς τιμωρίες, ἐξοργίζεστε πρὸς ἐκείνους ποὺ σᾶς συμβουλεύουν τὰ καλύτερα. Ἐγὼ ὅμως εὐχομαι νὰ συνέλθετε ἀπὸ τὴν μανία, ὄχι βέβαια ὅτι θὰ ὑποστῶ βλάβη ἂν δὲν ἀνανήψετε (ἐκτὸς φυσικὰ ἐὰν ἀναφέρει κανεὶς τὴ λύπη ποὺ δοκιμάζω ἀπὸ αὐτὸ. Γιατὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τοῦ μισθοῦ δὲν θὰ βλαβῶ καθόλου), ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σωτηρία σας μοῦ εἶναι πιὸ ποθητὴ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀμοιβῶν. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν μὲ πιστεύει, αὐτὸς θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν φιλικὴν συνήθειαν, καὶ θὰ συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ ἐπιδιώκει μόνον τὰ δικά του. Ἐὰν ὅμως ἐλεγχόμενος τραπεῖ σὲ αὐθάδεια, καὶ πεῖ ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν τὸ ἔχει κατορθώσει αὐτὸ, θὰ κατηγορηθεῖ καὶ ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸν σὸν Θεὸ Μωυσῆ, καὶ ἀπὸ τὸν σοφώτατον Παῦλον, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας προσευχήθηκε νὰ ἐξαλειφθεῖ ἀπὸ τὴν θείαν βίβλον, ἐὰν δὲν συγχωρηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ὁ ἄλλος εὐχήθηκε νὰ γίνῃ ἀνάθεμα^{50α}, γιὰ νὰ πιστέψουν ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι. Ἄν πάλι πεῖ, Μ' ἐκείνους λοιπὸν τοὺς ἀνδρες συγκρίνεις τὸν ἑαυτό σου; θὰ μπορούσα νὰ τοῦ πῶ, ὅτι εἶμαι κατώτερος, ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Μόνον ἀπ' αὐτὸ διακατέχομαι ὀλόψυχα, τὸ νὰ θέλω ὅλοι, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα, νὰ σωθοῦν.

367.- ΣΤΟΝ ΕΡΜΟΓΕΝΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Γιὰ τὴν κακότητα τοῦ Εὐσεβίου.

Ἐπειδὴ, ὅπως μοῦ γράψατε, ὁ Εὐσεβίος, ὄντας δεινότατος σὸν νὰ ἐπιπλήττει ἄλλους, νὰ κατηγορεῖ χρησιμοποιοῦντας ψεύδη, καὶ νὰ πλάθει κατηγορίες ποὺ δὲν εὐσταθοῦν, ὁ ἴδιος εἶναι ἔνοχος περισσότερο γιὰ ὅλα ὅσα κατηγορεῖ, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ τέχνασμα πιστεύει ὅτι θὰ

50α. Ἐξ. 32, 32 καὶ Ρωμ. 9, 3.

αἰτιᾶται, διὰ δὲ μηχανῆς ταύτης λήσειν οἴεται, μανθανέτω, ὅτι τὸ σοφὸν αὐτῷ, ἡλίθιον ἔσται. Καὶ τοῦτ' αὐτὸ μάλιστα οὐ λανθάνει, ὅτι λαθεῖν μηχανώμενος, μᾶλλον ἀλίσκεται.

ΤΕΗ'— ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

5 Ὅτι χρὴ ἐξημεροῦν καὶ προὔνειν τὰ μεμνηνότεα καὶ λυττῶντα τῆς σαρκὸς πάθη.

Τὰ μεμνηνότεα καὶ λυττῶντα τῆς σαρκὸς πάθη τιθασσεύειν καὶ ἐξημεροῦν καὶ προὔνειν χρὴ, εἰ δὲ μὴ πείθονται, καὶ κολάζειν, ὡς δέχεται. Σὺ δέ, ὡς φασί, τὰς ἡνίας αὐτοῖς ἐνδούς, ἄγῃ 10 ὅποι δ' ἂν ἐκεῖνα βούλονται. Βούλονται δ' εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν τελευτᾶν. Ἴν' οὖν μὴ εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν ἔξακοντισθείης, φρόντισον αὐτὰ ἀνασειράσαι.

ΤΕΘ'— ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Συμβουλευτική.

15 Εἰ μὲν κεκάκωτό σου τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς εὐθύς ἀπογονῆς, ἢ διὰ νόσους τινὰς ἀνιάτους ἠφάνιστο, ἴσως ἂν συγγνώμης ἔτυχες ἐπὶ τοῖς δρωμένοις. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐ πέπονθας, ὑπὸ δὲ ἀνυπερβλήτου ῥαθυμίας κατέχωσας τοῦτο, μᾶλλον δὲ ἐνέκρωσας, οὐδὲ συγγνώμης τυγχάνεις παρὰ τῶν θεωμένων. 20 Δυνάμενος γὰρ τοῦτο αὐθις ἀναζωπυρῆσαι ταῖς δεούσαις ἐπιμελείαις, οὐ μόνον οὐ φροντίζεις ὅπως τοῦτο γένηται, ἀλλὰ καὶ ὅπως μηδέποτε γένηται κατασκευάζεις. Τοσοῦτον γὰρ ἡ κακία τὴν ἀρετὴν παρὰ σοὶ παρηνηδοκίμησεν, ὡς μηδὲ κακία εἶναι νομίζεσθαι. Εἰ τοίνυν βούλει τῆς κωμωδίας ἀπαλλαγῆναι, ἀνά- 25 νευσον μικρόν, ἵνα, γνοὺς οἱ τῶν κακῶν ἔξακοντίσθης, σπουδάσειας ἀναδραμεῖν.

ΤΟ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

Περὶ ἀνδρίας καὶ πραότητος.

Πολλοὶ μὲν τροπαιοῦχοι ἀνδρίαν κτησάμενοι, φιλανθρωπία

διαφύγει, ἄς μάθει, ὅτι ἐκεῖνο πού γι' αὐτὸν εἶναι σοφό, θὰ ἀποδειχθεῖ ἡλίθιο. Καὶ ἄς μὴ λησμονεῖ καὶ αὐτὸ προπάντων, ὅτι, ἐνῶ μεθοδεύει τρόπο νὰ διαφύγει τὴν ἐνοχλή, συλλαμβάνεται νὰ εἶναι περισσότερο ἐνοχος.

368.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

“Ὅτι πρέπει νὰ ἐξημερώνουμε καὶ νὰ καταπραῦνουμε τὰ μανιασμένα καὶ λυσσασμένα πάθη τῆς σάρκας.

Πρέπει νὰ τιθασεύουμε καὶ νὰ ἐξημερώνουμε καὶ νὰ καταπραῦνουμε τὰ μανιασμένα καὶ λυσσασμένα πάθη τῆς σάρκας, καὶ ἐὰν δὲν πειθαρχοῦν, νὰ τὰ τιμωροῦμε, ὅσο εἶναι δυνατὸν. Σὺ ὅμως, ὅπως λένε, ἔχοντας παραδώσει τὰ χαλινάρια σ' αὐτά, ὀδηγεῖσαι ὅπου θέλουν ἐκεῖνα. Καὶ φυσικὰ θέλουν νὰ καταλήξουν στὸν ὄλεθρο καὶ τὴν ἀπώλεια. Γιὰ νὰ μὴ ἐξακοντισθεῖς λοιπὸν στὸν πυθμένα τῶν κακῶν, φρόντισε νὰ τὰ συγκρατήσεις.

369.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ

Συμβουλευτική.

Ἐὰν εἶχε πάθει κάκωση ἢ λογικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς σου ἀμέσως ἀπὸ τὴ γέννησή σου, ἢ εἶχε ἀφανισθεῖ ἀπὸ κάποιες ἀνίατες ἀσθένειες, ἴσως θὰ μποροῦσες νὰ συγχωρηθεῖς γι' αὐτὰ πού κάνεις. Ἐφόσον ὅμως αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἔπαθες, ἀλλὰ τὴν καταχώνιασες ἀπὸ ὑπερβολικὴ ραθυμία, ἢ μᾶλλον τὴ νέκρωσες, δὲν συγχωρεῖσαι ἀπὸ αὐτοὺς πού σὲ βλέπουν. Γιατί, ἐνῶ μποροῦσες νὰ τὴν ἀναζωπυρώσεις αὐτὴν καὶ πάλι μὲ τίς φροντίδες πού πρέπει, ὄχι μόνο δὲν φροντίζεις νὰ γίνεῖ αὐτό, ἀλλὰ ἐργάζεσαι ὥστε νὰ μὴ γίνεῖ ποτέ. Γιατὶ τόσο πολὺ ἡ κακία σὲ σένα ξεπέρασε τὴν ἀρετὴ, ὥστε νὰ μὴ θεωρεῖται ὅτι εἶναι κακία. Ἐὰν λοιπὸν θέλεις νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν κωμωδία, σήκωσε λίγο ψηλὰ τὸ κεφάλι σου, ὥστε, διαπιστώνοντας πόσο ψηλὰ ἐξακοντίστηκες στὰ κακά, νὰ φροντίσεις νὰ ἐπιστρέψεις.

370.- ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

Γιὰ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν πραότητα.

Πολλοὶ νικητές, ἀποκτώντας ἀνδρεία, ἀπὸ φιλανθρωπία ἔσωσαν

τούς ὑπηκόους διεσώσαντο, καὶ οὓς ἄκοντας κατεδουλώσαντο, τούτους ἐκόντας ἐχειρώσαντο. Ἡ μὲν γὰρ ἀνδρία δεινὴ τὸ μὴ ὑπάρχον κτήσασθαι, ἢ δὲ πραότης αὐτὸ τὸ κτηθὲν ἀμείνων φυλάξει. Οἱ δὲ τοῦ πράου τροπαιούχου ἀνχοῦντες εἶναι φοιτη-
5 ται καὶ τοῦ οὐρανίου βασιλέως στρατιῶται, οὓς οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑπασπισται πραότητι ἐκόντας ἐχειρώσαντο, τούτους ἀλαξονεῖα ἄκοντας ἀποσοδοῦσιν. Οὓς γὰρ ἐκεῖνοι ἐκόντας εἰς τὴν ἀρχὴν παρεστήσαντο, τούτους καὶ μὴ βουλομένους διὰ τῆς ἑαυτῶν τυραννίδος ἀπελαύνουσιν. Ὡς γὰρ λυμεῶνες καὶ ἀλά-
10 στορες, οὐχ ὡς ποιμένες, τοῖς ὑπηκόοις προσφέρονται. Τί οὖν ποιητέον ἔφης Οὐδὲν ἄλλο, ἢ, ἀρετὴν ἀσκοῦντας, τὸ θεῖον ἀναμένειν δικαστήριον.

ΤΟΑ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 Ὅτι ὁ μὲν ἐγκρατὴς λαμπρὸς τῇ ψυχῇ ἐστι καὶ μέγας, τῷ δὲ βίῳ εὐτελής, ὁ δὲ ἀβροδίαιτος τῇ μὲν ψυχῇ ταπεινός ἐστι καὶ μικρός, τῷ δὲ βίῳ πολυτελής

Ὁ μὲν τὸν ἐγκρατέστατον καὶ αὐταρκέστατον βίον ἐλόμενος, τῇ μὲν ψυχῇ λαμπρὸς ἐστι καὶ μέγας, τῷ δὲ βίῳ εὐτελής. Πολλοῦ γὰρ ἄξιός ὢν, ἀναλίσκει ὀλίγα. Ὁ δὲ τὸν ἀβροδίαιτον
20 βίον τιμῶν καὶ τὴν φλεγμαίνουσαν τράπεζαν διώκων, τῇ μὲν ψυχῇ ταπεινός ἐστι καὶ μικρός καὶ χαρίτων ἔρημος, τῷ δὲ βίῳ πολυτελής. Οὐδενὸς γὰρ ἄξιός ὢν, πλεῖστα ἀναλίσκει. Διὸ ἐκεῖνος μὲν, ἅτε ὀλίγοις ἀρκούμενος, πλουσιώτατον ἑαυτὸν εἶναι ἠγεῖται, οὗτος δέ, πολλὰ ἀναλίσκων, εἰς τὰς τῶν πέλας
25 οὐσίας τὰς μιὰς ἑαυτοῦ ῥίπτει χεῖρας, διὸ καὶ πενέστατον ἑαυτὸν εἶναι ἠγεῖται. Τίς οὖν τῶν ἐχεφρόνων τὸν μὲν πρότερον οὐ ζηλώσει, τὸν δὲ δεύτερον οὐ μισήσει;

ΤΟΒ'— ΘΕΩΝΙ ΠΕΣΒΥΤΕΡΩ

Γιὰ τὸν Μάρωνα.

30 Λίαν ἠσθην πυθόμενος, ὅτι ὁ σὸς διάδικος ὤρμησε μὲν κατὰ

τοὺς ὑπηκόους τους. Καὶ αὐτοὺς ποὺ ὑποδούλωσαν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τοὺς ὑπέταξαν μὲ τὴ θέλησή τους. Γιατὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀποκτήσει αὐτὸ ποὺ δὲν ὑπάρχει, ἐνῶ ἡ πραότητα αὐτὸ ποὺ ἀποκτήθηκε εἶναι κατάλληλη νὰ τὸ διαφυλάξει. Αὐτοὶ ὅμως ποὺ καυχῶνται, ὅτι εἶναι μαθητὲς τοῦ πράου θριαμβευτῆ, καὶ στρατιῶτες τοῦ οὐράνιου βασιλιᾶ, τοὺς ὁποίους οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς ἐξουσίας τοὺς ὑπέταξαν μὲ πραότητα ἐθελοντικά, αὐτοὺς μὲ τὴν ἀλαζονεία, χωρὶς νὰ θέλουν, τοὺς διώχνουν. Γιατὶ ἐκείνους ποὺ ἐκεῖνοι στὴν ἀρχὴ τοὺς προσείλκυσαν μὲ τὴ θέλησή τους, αὐτούς, καὶ παρὰ τὴ θέλησή τους, μὲ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τους τοὺς διώχνουν. Γιατὶ προσφέρονται στοὺς ὑπηκόους τους σὰν ἐκμεταλλευτὲς καὶ τιμωροί, καὶ ὄχι σὰν ποιμένες. Ρώτησες λοιπὸν, τί πρέπει νὰ κάνουμε. Τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἀσκοῦμε τὴν ἀρετὴ, περιμένοντας τὸ θεῖο δικαστήριον.

371.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

“Ὅτι ὁ ἐγκρατὴς εἶναι λαμπρὸς καὶ μέγας στὴν ψυχὴ, ἀλλ’ εὐτελής στὴ ζωὴ, ἐνῶ ὁ μαλθακὸς εἶναι ταπεινὸς καὶ μικρὸς ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ πολυτελής ὡς πρὸς τὴ ζωὴ.

Αὐτὸς βέβαια ποὺ προτίμησε τὴ ζωὴ ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἐγκράτεια καὶ αὐτάρκεια, ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ του εἶναι λαμπρὸς καὶ μέγας, ἐνῶ στὴ ζωὴ του λιτός. Γιατὶ, ἐνῶ εἶναι πολὺ ἄξιος, δαπανᾷ λίγα. Ἀντίθετα ἐκεῖνος ποὺ ἀποδίδει μεγάλη ἀξία στὸν μαλθακὸ βίον καὶ ἐπιδιώκει τὴν προκλητικὴν τράπεζα, στὴ ψυχὴ εἶναι ταπεινὸς καὶ μικρὸς καὶ γυμνὸς ἀπὸ χάρες, ἐνῶ στὴ ζωὴ πολυδάπανος. Γιατὶ, ἐνῶ δὲν εἶναι ἄξιος γιὰ τίποτε, ξοδεύει πολλὰ. Γι’ αὐτὸ ἐκεῖνος, ἐπειδὴ ἀρκεῖται σὲ λίγα, νομίζει ὅτι εἶναι πλουσιώτατος, ἐνῶ αὐτός, ἐπειδὴ δαπανᾷ πολλὰ, βάζει τὰ μολυσμένα χέρια του στὶς περιουσίες τῶν συνανθρώπων του, γι’ αὐτὸ καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτοῦ φτωχότατον. Ποιὸς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς μυαλωμένους δὲν θὰ ζηλέψει τὸν πρῶτον, καὶ δὲν θὰ μισήσει τὸν δεύτερον;

372.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΩΝΑ

Γιὰ τὸν Μάρωνα.

Χάρηκα πολὺ μαθαίνοντας, ὅτι ὁ ἀντίδικός σου ὄρμησε βέβαια

σου ὡς αὐτοδοεῖ περιεσόμενος, ἐρράγη δέ, καθάπερ ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, ὑπὸ τῆς σῆς φιλοσοφίας νενικημένος.

ΤΟΓ'— ΕΡΜΙΝΩ, ΔΩΡΟΘΕΩ, ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

᾽Οτι, ὁ βουλόμενος μεγάλα ἐαυτοῦ ποιῆσαι τὰ κατορθώματα, μὴ ἠγείσθω αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε ἔσται μέγала.

᾽Ο μὲν τὴν ἀρετὴν ἀσκῶν στέφανον ἔχει λαμπρόν, ὁ δὲ κατορθῶν μὲν, μὴ ἠγούμενος κατωρθωκένας, καὶ αὐτοῦ τοῦ οὔτω διακεῖσθαι χάριν, στέφανον ἔξει λαμπρότερον. Ἀντίρροπον γὰρ τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ κατορθοῦντα, μὴ ἠγείσθαι 10 κατορθωκένας. Μᾶλλον δὲ τοῦτο παρόν μὲν, κἀκεῖνα δείκνυσι μεγάλα, ἀπὸν δέ, καὶ τὰ μέγιστα κατασμικρύνει. ᾽Ο βουλόμενος τοιγαροῦν μεγάλα αὐτοῦ ποιῆσαι τὰ κατορθώματα, μὴ ἠγείσθω αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε ἔσται μέγала.

ΤΟΔ'— ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

15 Περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδεύσεως.

᾽Η μὲν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δυσημερίαν κοσμεῖν εἴωθε, ἡ δὲ παιδευσις, τῆς μὲν δοκεῖ κόσμος εἶναι, τῆς δ' ὄρμος. Εἰ μὲν οὖν ἄμφω ἔχειν δυνατόν, εὖ ἂν ἔχοι, εἰ δὲ θάτερον λείπεται, ἄμεινον ἐλέσθαι τὴν ἀρετὴν. Τὸ γὰρ εἶναι, τοῦ δοκεῖν 20 ἄριστον, παρ' ἐμοὶ κριτῆ, προτιμότερον.

ΤΟΕ'— ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

᾽Επαινετική.

Θαυμαστὰ τινὰ περὶ σοῦ οἱ τῆς σῆς θεάς ἀπολαύσαντες περιιάδουσιν, ὅτι, ἡμερότητος τυγχάνων ἄγαλμα καὶ ἐπαν- 25 θοῦσαν ἔχων τῷ προσώπῳ τὴν αἰδῶ, τῷ βλοσυρῷ τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς πλημιμελεῖν προσηρημένους προαναπέλλεις, τὴν μὲν γαλήνην τοῖς ὀρθῶς βιοῦσι, τὸν δὲ φόβον τοῖς ῥαθύμοις ἐπιδεικνύμενος. Τὴν μὲν γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις προτείνεις, τὸν δὲ τοῖς

ἐναντίον σου γιὰ νὰ σὲ νικήσει ἀμέσως, ἀλλ' ὅμως συντρίφθηκε, ὅπως στοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, νικημένος ἀπὸ τὴ δική σου φιλοσοφία.

373.– ΣΤΟΥΣ ΕΡΜΙΝΟ, ΔΩΡΟΘΕΟ,
ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΙΕΡΑΚΑ

“Ὅτι αὐτὸς πού θέλει νὰ κάνει μεγάλα τὰ κατορθώματά του, νὰ μὴ θεωρεῖ ὅτι αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε θὰ εἶναι μεγάλα.

Αὐτὸς βέβαια πού ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ ἔχει λαμπρὸ στεφάνι, ἐκεῖνος ὅμως πού ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ δὲν νομίζει ὅτι τὴν ἔχει κατορθώσει, θὰ ἔχει πιὸ λαμπρὸ στεφάνι. Γιατὶ εἶναι ἰσοδύναμο πρὸς τὰ κατορθώματα, τὸ νὰ τὰ κατορθώνει κανεὶς, ἀλλὰ νὰ μὴ νομίζει ὅτι τὰ ἔχει κατορθώσει. Ἡ καλύτερα, ὅταν εἶναι αὐτὸ παρόν, καὶ ἐκεῖνα τὰ δείχνει μεγάλα, ἐνῶ ὅταν ἀπουσιάζει, καὶ τὰ πολὺ μεγάλα τὰ μικραίνει πάρα πολὺ. Αὐτὸς λοιπὸν πού θέλει νὰ κάνει μεγάλα τὰ κατορθώματά του, νὰ μὴ νομίζει ὅτι αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε θὰ εἶναι μεγάλα.

374.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν παιδαγωγία.

Ἡ ἀρετὴ συνήθως στολίζει καὶ τὴν εὐημερία καὶ τὴ δυστυχία, ἐνῶ ἡ παιδαγωγία εἶναι στολίδι τῆς εὐημερίας, καὶ λιμάνι τῆς δυστυχίας. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἔχουμε καὶ τὰ δύο, ἔχει καλῶς, ἐὰν ὅμως λείπει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, εἶναι προτιμότερο νὰ προτιμήσουμε τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ τὸ νὰ εἴμαστε ἀριστοὶ, ἀπὸ τὸ νὰ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε, εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, προτιμότερο.

375.– ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΕΡΜΙΝΟ

Ἐπαινετική.

Διαδίδουν κάποια ἀξιοθαύμαστα γιὰ σένα αὐτοὶ πού εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ σὲ δοῦν, ὅτι δηλαδή εἶσαι κόσμημα ἠπιότητος καὶ ἔχεις στὸ πρόσωπό σου ἔντονα ἐκδηλῆ τὴν ντροπὴ, καὶ μὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν ματιῶν σου ἀνακόπτεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν νὰ ἀμαρτήσουν, δείχνοντας τὴν ἠρεμία σ' αὐτοὺς πού ζοῦν σωστά, καὶ τὸν φόβο στοὺς ράθυμους. Γιατὶ σὲ ἐκείνους πού ἀδικοῦνται προσφέρεις ἠρεμία, καὶ σ' ἐκείνους πού ἀδικοῦν προκαλεῖς φόβο. Νὰ

ἀδικοῦσιν ἐφοπλίζεις. Χρῶ τοίνυν, ὦ θαυμάσιε, διὰ τέλους τοῖς
θαυμαστοῖς τούτοις πλεονεκτήμασι.

ΤΟΣ'— ΤΙΝΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩ

5 Ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ μισεῖ τοὺς λόγους, οὐδὲ
ἢ Σοφία τὴν σοφίαν ἀποκηρύττει.

Μετὰ τῶν ἄλλων ἐπωνυμιῶν τῶν μεγάλων καὶ θαυμαστῶν,
καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὡς ἐνδέχεται,
σημαινουσῶν, καὶ Λόγος κληθῆναι καταξιώσας, οὐ μισεῖ τοὺς
λόγους, οὐδὲ ἢ Σοφία τὴν σοφίαν ἀποκηρύττει, ἀλλὰ τότε κἀ-
10 κείνους καὶ ταύτην ἔξω τῶν ἱερῶν περιθόλων ἀπελαύνει, ὅταν
τὴν κακίαν ἐπαινῶσι καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν συγκροτῶσιν. Εἰ δὲ
μηδὲν τούτων ποιεῖεν, καὶ ἀσπάζεται καὶ τοῖς ἱεροῖς συλλόγοις
συνεστίους ποιεῖ καὶ ὁμοτραπέζους.

ΤΟΖ'— ΓΕΡΜΑΝΩ ΚΟΜΗΤΙ

15 Περὶ τοῦ ἀληθοῦς τροπαιοῦχου.

Οὐχ ὁ τοὺς ἔξωθεν βαρβάρους νικῶν, τροπαιοῦχος ἂν εἰκό-
τως καλοῖτο, ἀλλ' ὁ τὸν ἔσω πόλεμον τῶν ἡδονῶν χειρούμενος.
Πολλοὶ μὲν, ἐκείνους νενικηκότες, ὑπὸ τούτων αἰσχρῶς καὶ ἐλε-
εινῶς ἐάλωσαν.

20 ΤΟΗ'— ΕΠΙΜΑΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Παρακλητική.

Ὁ φίλος ὁ σός, ἐν μεγίστῳ κλύδωνι πραγμάτων ἀποληφθεὶς
καὶ πᾶσαν κινήσας μηχανήν, ὥσπερ οἱ κυβερνήται, ὧν ὁ χειμῶν
τὴν τέχνην ἐδάπτισεν, ἐν εὐχαῖς σαλεύει. Εὐχου τοίνυν καὶ αὐ-
25 τός, ὅπως κρείττων χειμῶνος γένηται.

ΤΟΘ'— ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Ὅτι οὔτε ἀλαζόνα εἶναι χρῆ, οὔτε κόλακα.

Οὔτε ἀλαζόνα εἶναι χρῆ, οὔτε κόλακα, ἀλλ' ἀμφοτέρων
κακιῶν τούτων τὴν ἀμετρίαν κολάζοντα, ἐλευθέριον εἶναι, μήτε

χρησιμοποιεῖς λοιπόν, θαυμάσιε, μέχρι τέλους αὐτά τὰ θαυμαστά προ-
τερήματά σου.

376.– ΠΡΟΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟ

“Οτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν μισεῖ τοὺς λόγους,
οὔτε ἡ Σοφία ἀπορρίπτει τὴ σοφία.

Μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες ἐπωνυμίες, τὶς μεγάλες καὶ θαυμαστές, οἱ ὁποῖες φανερώνουν τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς θείας φύσεώς του, ὅσο εἶναι δυνα-
τόν, ἐπειδὴ δέχθηκε νὰ ὀνομασθεῖ καὶ Λόγος, δὲν μισεῖ τοὺς λόγους,
οὔτε ἡ Σοφία ἀποκηρύσσει τὴ σοφία, ἀλλὰ τότε μόνο διώχνει καὶ ἐκεί-
νους καὶ αὐτὴν ἔξω ἀπὸ τὶς ἱερὲς αὐλές, ὅταν ἐπαινοῦν τὴν κακία, καὶ
ἐπιδοκιμάζουν τὴν εἰδωλολατρία. Ἐὰν ὅμως δὲν κάνουν τίποτε ἀπὸ
αὐτά, καὶ τοὺς δέχεται καὶ τοὺς πλησιάζει, καὶ τοὺς κάνει συνέστιους
καὶ ὁμοτρόπεζους στὶς ἱερὲς συναθροίσεις.

377.– ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΓΕΡΜΑΝΟ

Γιὰ τὸν πραγματικὸ τροπαιοῦχο.

Δὲν μπορεῖ δικαιολογημένα νὰ ὀνομάζεται νικητὴς αὐτὸς ποὺ
νικᾷ τοὺς ἔξωτερικους βαρβάρους, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ νικᾷ στὸν ἔσωτε-
ρικὸ πόλεμο τῶν ἡδονῶν. Γιατὶ πολλοί, ἐνῶ νίκησαν ἐκείνους, νικῆθη-
καν ἀπὸ αὐτὲς μὲ τρόπο αἰσχρὸ καὶ ἔλεεινό.

378.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΕΠΙΜΑΧΟ

Παρακλητική.

“Ο φίλος σου ἔχει περιπέσει σὲ πάρα πολὺ μεγάλη θαλασσοτα-
ραχὴ καταστάσεων, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε σὲ κίνηση κάθε μηχανή, ὅπως οἱ
κυβερνήτες, τῶν ὁποίων τὴν τέχνη τὴν ἐπνίξε ὁ χειμῶνας, παλεύει μὲ
προσευχές. Προσευχήσου λοιπόν καὶ σὺ ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ νικήσει τὴ
θαλασσοταραχὴ.

379.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

“Οτι δὲν πρέπει κανεὶς οὔτε ἀλαζόνας νὰ εἶναι οὔτε κόλακας.

Δὲν πρέπει νὰ εἶσαι οὔτε ἀλαζόνας οὔτε κόλακας, ἀλλὰ, καταδι-
κάζοντας τὴν ὑπερβολὴ καὶ τῶν δύο αὐτῶν κακῶν, νὰ εἶσαι ἐλεύθε-

εἰς αὐθάδειαν ἀποκλίνοντα, μήτε εἰς δουλοπρέπειαν καταπίπτοντα.

ΤΠ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Περὶ διανέξεως μεταξὺ φίλων καὶ πρὸς ἐχθρούς.

5 Μάνθανε, ὡ σοφώτατε καὶ ῥητορικώτατε, ὅπερ κινδυνεύεις, ὡς ἔοικεν, ἀγνοεῖν, ὅτι, εἰ συμβαίῃ φίλοις πρὸς ἀλλήλους διενεχθῆναι, ἢ ἐχθροῖς, οὐχ ὁμοίως διαγωνιοῦνται, ἀλλ' οἱ μὲν ὡς διαλλαγησόμενοι διοίσονται, οἱ δὲ ὡς ἀκήρυκτον ἔξοντες τὸν πόλεμον.

10

ΤΠΑ'— ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Περὶ μεγαλόφρονος καὶ μικρόφρονος, περὶ κενοδόξου καὶ ὑπερηφάνου, περὶ μεγαλοψύχου καὶ μικροψύχου.

Ἐγὼ καὶ μετριόφρονα καλῶ καὶ μεγαλόφρονα τὸν μέγιστα μὲν κατορθοῦντα, τῆς δὲ ἐπὶ τῷ μεγάλα πράττειν μὴ ἀντιποιοῦ-
15 μενον δόξης, ἀλλὰ σιωπῇ κρύπτοντα τὰ πλεονεκτήματα, καὶ κατὰ τῶν πέλας μὴ ἐπιφυόμενον. Τῷ μὲν γὰρ προᾶξει μέγала, μέγалаς ἐφρόνησε, τῷ δὲ κρύψαι μετρίως. Τῷ γὰρ μικρόφρονι τὸν μεγαλόφρονα ἀντισταλτέον, καὶ οὐ τῷ ταπεινόφρονι. Μικρὰ γὰρ φρονεῖ ὁ τὰ γήινα ὄνειροπολῶν, μέγала δὲ ὁ τὰ ὑπερ-
20 κόσμια ζητῶν. Διὸ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς μεγάλης μὲν καὶ ὑψηλῆς διανοίας τίκτεσθαι συμβαίνει τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ δὲ μικρὰς καὶ φαύλης τὴν ἀλαζονείαν. Εὐγνώμονα δέ, οὐ ταπεινόφρονα, κλητέον τὸν πταιόντα μὲν, ὁμολογοῦντα δὲ καὶ γνωσιμαχοῦντα, οἷος ἦν ὁ τελώνης. Κενοδόξον δέ, τὸν ἐφ' οἷς μὴ
25 πράττει δοξάζεσθαι βουλόμενον, φιλόδοξον δέ, τὸν ἐφ' οἷς πράττει ἐναθρονοῦμενον, ὑπερήφανον δέ, τὸν πράττοντα μὲν, σεμνυνοῦμενον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὀνειδίζοντα, μεγαλόψυχον δέ, τὸν καὶ τὴν εὐημερίαν μετρίως καὶ τὴν δυσπραγίαν γενναίως φέροντα, μικρόψυχον δέ, τὸν τὰναντία τῷ μεγαλοψύχῳ
30 πράττοντά τε καὶ πάσχοντα.

ρος, χωρὶς νὰ ἀποκλίνεις πρὸς τὴν αὐθάδεια, οὔτε νὰ ξεπέφτεις σὲ δουλοπρέπεια.

380.– ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

Γιὰ τὴ διένεξη μεταξὺ φίλων καὶ πρὸς ἐχθροὺς.

Μάθε, σοφώτατε καὶ ρητορικώτατε, αὐτὸ πού κινδυνεύεις, ὅπως φαίνεται, νὰ ἀγνοεῖς, ὅτι ἐὰν συμβεῖ σὲ φίλους νὰ ἔχουν μεταξὺ τους διαφορές, ἢ νὰ φιλονεικήσουν μὲ ἐχθροὺς, δὲν μάχονται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀλλὰ οἱ φίλοι ἀγωνίζονται γιὰ νὰ συμβιδασθοῦν, ἐνῶ οἱ ἐχθροί, γιὰ νὰ ἔχουν ἀκήρυκτο πόλεμο.

381.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΔΩΡΟΘΕΟ

Γιὰ τὸν μεγαλόφρονα καὶ μικρόφρονα, γιὰ τὸν κενόδοξο καὶ τὸν ὑπερήφανο, καὶ τὸν μεγαλόψυχο καὶ μικρόψυχο.

Ἐγὼ μετριόφρονα καὶ μεγαλόφρονα ὀνομάζω ἐκεῖνον πού κάνει πολὺ μεγάλα κατορθώματα, ὅμως δὲν ἐπιδιώκει τὴ δόξα γιὰ τὰ μεγάλα κατορθώματα πού κάνει, ἀλλὰ μὲ σιωπὴ κρύβει τὶς ἀρετές του, καὶ δὲν καταφέρεται ἐναντίον τῶν πλησίον του. Γιατὶ μὲ τὸ νὰ κάνει μεγάλα δείχνει ὅτι εἶναι μεγαλόφρων, ἐνῶ μὲ τὸ νὰ τὰ κρύβει δείχνει ὅτι εἶναι μετριόφρων. Πρέπει δηλαδή τὸν μεγαλόφρονα νὰ τὸν ἀντιδιαστέλλουμε μὲ τὸν μικρόφρονα, καὶ ὄχι μὲ τὸν ταπεινόφρονα. Γιατὶ μικρὰ φρονεῖ αὐτὸς πού ὀνειρεύεται τὰ γήϊνα, ἐνῶ μεγάλα αὐτὸς πού ζητᾷ τὰ ὑπερκόσμια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ διάνοια συμβαίνει νὰ γεννιέται ἡ ταπεινοφροσύνη, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μικρὴ καὶ φαύλη ἡ ἀλαζονεία. Εὐγνώμονα πάλι, καὶ ὄχι ταπεινόφρονα, πρέπει νὰ ὀνομάζουμε ἐκεῖνον πού κάνει βέβαια πταίσματα, ἀλλὰ τὰ ὁμολογεῖ καὶ τὰ ἀναγνωρίζει, ὅπως ὁ τελώνης, κενόδοξο ἐκεῖνον πού θέλει νὰ δοξάζεται γι' αὐτὰ πού δὲν κάνει, φιλόδοξον ἐκεῖνον πού καμαρώνει γι' αὐτὰ πού κάνει, ὑπερήφανον ἐκεῖνον πού κάνει βέβαια, ἀλλὰ ὑπερηφανεύεται καὶ χλευάζει τοὺς ἄλλους, μεγαλόψυχον ἐκεῖνον πού καὶ τὴν εὐημερία καὶ τὴν δυστυχία τὶς δέχεται μὲ γενναϊότητα, καὶ μικρόψυχον ἐκεῖνον πού κάνει καὶ πάσχει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὸν μεγαλόψυχο.

ΤΠΒ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαίνων.

Εἰ καί, ὡς γέγραφας, ὁ λόγος τὸν κρότον ἐγέννησεν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν γε καὶ ὁ κρότος τὸν λόγον ἐπέρωσεν, ἔρεισμα τῷ τεκόντι
 5 φανείς. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ὁ κρότος τὸν μὲν λόγον νευροῖ, τὸν δὲ τρόπον τοῦ λέγοντος λυμαίνεται, εἰς ὑπτιότητα αὐτὸν χειραγωγῶν, παραινῶ τῇ σῇ συνέσει, μάλιστα μὲν τῷ Θεῷ εἰδέναι χάριν, τῷ καὶ τοιαύτην δεδωκότι χάριν. Εἰ δὲ καὶ ἐπαινεῖν βούλει (ὡς γὰρ ἔφησ, ἀδύνατον μὴ κρότοις τὸν λόγον ἀμείδε-
 10 σθαι), τὸν λόγον ἐπαινῶν, ὡς βούλει, μὴ ἄμετρα ὕφαινε κατ' ἐμοῦ ἐγκώμια, ἵνα μὴ με ὑπτιώσης

ΤΠΓ'— ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῶν σιωπῶντων τὰ μέγιστα κατορθώματα, καὶ τῶν προχείρως ἐπαινούντων τοὺς εὐφημίας ἐρήμους.

15 Ἄδελφά ἀμαρτάνειν μοι δοκοῦσιν οἷ τε ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κατορθώμασι σιγῇ προέμενοι τὴν ἀλήθειαν (φθόνῳ γὰρ τήκονται, πάθει χαλεπωτάτῳ, καὶ συγγνώμης παρὰ γε τοῖς ἐχέφροσιν ἀμοίρῳ), καὶ οἱ προχείρως ἐπαινοῦντες τοὺς πάσης εὐφημίας ἐρήμους. Τὴν γὰρ τῶν κολάκων ἐναπομάττονται δύσκλειαν,
 20 τοῦ σωφρονισμοῦ δεομένου ἐγκωμιάζειν ἐπιχειροῦντες

ΤΠΔ'— ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

Προτρεπτική πρὸς ἄσκησιν ὄλων τῶν ἀρετῶν.

Ὅτι μὲν τὸ πρῶτον οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔχεις, οὐδὲ τὸ ἀνδρεῖον ἀνήμερον (ἢ γὰρ φιλανθρωπία κολάζει τὴν ὀμότητα)
 25 ἅπαντες ἴσμεν. Ὅτι δὲ χρὴ σε καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀναδήσασθαι, ἵνα πᾶσι διαλάμπῃς, τοῦτο παρ' ἐμοῦ μάνθανε.

ΤΠΕ'— ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῶν μετὰ δόλου πλεκομένων μηχανῶν τοῦ διαδόλου.

Οὐκ ἀπλῶς ἐπιτίθεται ὁ δεινὸς πειρατὴς τοῖς ταύτην τὴν
 30 χειμῶνος γέμουσαν πλέουσι θάλατταν, ἀλλὰ πρῶτον διακωδω-

382.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴ ἐπαίνων.

Ἄν καί, ὅπως μοῦ ἔγραψες, ὁ λόγος γέννησε τὰ χειροκροτήματα, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ χειροκροτήματα δυνάμωσαν τὸν λόγο, ἀφοῦ ἀποδείχθηκαν στήριγμα αὐτοῦ πού τὰ προξένησε. Ἐπειδὴ ὅμως πολλές φορὲς τὰ χειροκροτήματα τὸν λόγο βέβαια τὸν δυναμώνουν, ἀλλὰ καταστρέφουν τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ὁμιλητῆ, ἐπειδὴ τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἀμέλεια, συμβουλεύω τὴ σύνεσή σου, κατὰ πρῶτον νὰ εὐχαριστεῖς ὅλως ἰδιαίτερα τὸν Θεὸ πού σοῦ ἔδωσε τέτοιο χάρισμα. Ἐάν μάλιστα θέλεις καὶ νὰ ἐπαινεῖς (γιατί, ὅπως εἶπες, εἶναι ἀδύνατο ὁ λόγος νὰ μὴ ἀμείβεται μὲ χειροκροτήματα), ἐπαινώντας τὸν λόγο, ὅπως θέλεις, νὰ μὴ ὑφαίνεις γιὰ μένα ἐγκώμια, γιὰ νὰ μὴ μὲ ὀδηγήσεις σὲ ἀνεμελιά.

383.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Γιὰ ἐκείνους πού σιωποῦν τὰ πολὺ μεγάλα κατορθώματα, καὶ ἐκείνους πού ἐπαινοῦν εὐκόλα τοὺς στερημένους ἐπαίνων.

Μοῦ φαίνεται πὼς ἁμαρτάνουν ἐξίσου καὶ αὐτοὶ πού στὰ πολὺ μεγάλα κατορθώματα παραδίδουν τὴν ἀλήθεια στὴ σιωπῆ (γιατί λειώνουν ἀπὸ ζήλεια, πάθος φοδερώτατο καὶ ἀσυγχώρητο γιὰ τοὺς μυαλωμένους), καὶ ἐκεῖνοι πού εὐκόλα ἐπαινοῦν αὐτοὺς πού στεροῦνται κάθε ἔπαινο. Γιατί, ἐπιχειρώντας νὰ ἐγκωμιάσουν αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη σωφρονισμοῦ, ἀποκομίζουν τὴν κακὴ φήμη τῶν κολάκων.

384.– ΣΤΟΝ ΕΚΑΛΜΠΡΟΤΑΤΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

Προτρεπτικὴ πρὸς ἄσκησιν ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Ὅτι βέβαια ἔχεις πραότητα ὄχι εὐκαταφρόνητη, καὶ ἀνδρεία γεμάτη ἡμερότητα (γιατί ἡ φιλανθρωπία τιμωρεῖ τὴν ὠμότητα), τὸ γνωρίζουμε ὅλοι, ὅτι ὅμως πρέπει νὰ στεφανωθεῖς καὶ μὲ ἄλλες ἀρετές, γιὰ νὰ διαπρέπεις σὲ ὅλα, μάθε το ἀπὸ μένα.

385.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τίς σκευωρίες πού πλέκονται μὲ δόλο ἀπὸ τὸν διάβολο.

Ὁ δεινὸς πειρατῆς δὲν ἐπιτίθεται χωρὶς κανένα σκοπὸ σ' αὐτοὺς πού διασχίζουν τὴ θάλασσα τὴ γεμάτη ἀπὸ φουρτούνες, ἀλλὰ ἀφοῦ

νήσας καὶ τὰς ῥοπὰς καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς καταμαθῶν, οὕτως ἐπιχειρεῖ καὶ τὰς μηχανὰς πλέκει. Διὰ τί γὰρ εἰς πορνείαν οὐκ ᾤθησε τὸν Ἰούδαν, ἀλλ' εἰς προδοσίαν; Ὅτι ἐκεῖνο μὲν τὸ μέρος ἐώρα ἠσφαλισμένον, τὸ δὲ περὶ φιλοχρηματίαν σφαι-
 5 λερὸν καὶ σαθρόν. Ἐκ γὰρ τῆς κλοπῆς τοῦ γλωσσοκόμου ἤλπισε καὶ εἰς προδοσίαν αὐτὸν ῥαδίως ὁρμήσειεν. Τὰς ὁρμὰς οὖν ἐκάστου καὶ τὰς συγκαταθέσεις πολυπραγμονῶν καὶ οὐδένα καιρὸν οὐδ' ὥραν παραλείπων, οὕτω τὰς ὕλας ἔξωθεν χορηγεῖ, καὶ εἰς ὃ ἐπιρροεπῶς ἔχοντα αἰσθάνεται, εἰς ἐκεῖνο τιτρώσκει.
 10 Χρῆ οὖν πανταχόθεν ἠσφαλισθῆναι τὸν εὐδόκιμον. Πολλάκις γὰρ πολιτείαν, ὥσπερ πόλιν ἀπορθητοῖς τείχεσι πετυρωμένην, διὰ μέρους σαθοῦ παρεστήσατο, ματαίαν τὴν τῶν λοιπῶν τειχῶν δείξας ὀχυρότητα.

ΤΠΣ'— ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

15

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν

Εἰ ὁ ἅγιος Δανιήλ, ἄγγελον θεασάμενος καὶ ἀγασθεὶς τὸ κάλλος τοῦ ὀφθέντος, πρηνῆς ἔπεσεν, ἐκπλαγεὶς πρὸς τὸ παράδοξον τῆς θεάς. ποίαν ἔξουσιν ἀπολογίαν οἱ Πατρὶ καὶ Υἱῷ μεσιτεύειν τολμῶντες. καὶ τὴν ἄρρητον φύσιν λόγοις ζυγоста-
 20 τεῖν ἐπιχειροῦντες;

ΤΠΖ'— ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅτι ἄξιοι ἀναρρήσεως οἱ τῆς τιμῆς τῆς ἱερωσύνης τετυχηκότες καὶ ἑαυτοὺς ἀξιόους θαύματος ἀποφήναντες

Ἐγὼ σε, ὦ ἀγνεΐας ἀνάκτορον, οὐκ ἐκ τῆς ἱερωσύνης θαν-
 25 μάζω, ἀλλ' ὅτι προσηκόντως ταύτης τετύχηκας. Πολλοὶ μὲν γὰρ αὐτῇ ἐπεκώμασαν οὐκ εὐαγῶς, οἱ δὲ εἰκότως τετυχηκότες τῆς τιμῆς καὶ διὰ τέλους ἑαυτοὺς οὐ μόνον μέμψεως κρείττους, ἀλλὰ καὶ θαύματος ἀξιόους ἀποφήναντες, οὗτοι παρὰ πάντων ἀναρρηθῆναι ἂν εἶεν δίκαιοι, ὧν εἰς καὶ αὐτὸς τυγχάνων, μυρίοις
 30 ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ σαντὸν περιοσκόπει, μή ποτέ τι παροφθέν, τῇ τοσαύτῃ λυμήνηται ἀρετῇ.

πρῶτα ἀφοῦ ἐξετάσει καλὰ καὶ διαγνώσει τὶς κλίσεις καὶ τὶς ὁρμὲς τῆς ψυχῆς, τότε ἐπιτίθεται καὶ πλέκει τὶς μηχανορραφίες. Γιατί δηλαδὴ δὲν ἔσπρωξε τὸν Ἰούδα στὴν πορνεία, ἀλλὰ στὴν προδοσία; Ἐπειδὴ ἐκείνη τὴν πλευρὰ τὴν ἔβλεπε ἀσφαλισμένη, ἐνῶ ἡ πλευρὰ τῆς φιλοχρηματίας ἦταν ἐπιρρεπὴς στὰ πταίσματα καὶ σαθρὴ. Γιατὶ ἀπὸ τὴν κλοπὴ τοῦ ταμείου ἔλπιζε ὅτι εὐκόλα αὐτὸς θὰ ὁρμήσει καὶ σὲ προδοσία. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξετάσει προσεκτικὰ τὶς τάσεις καὶ τὶς προθέσεις τοῦ καθενός, χωρὶς νὰ ἀφήσει ἀνεκμετάλλευτη καμμιά εὐκαιρία καὶ ὥρα, τότε χορηγεῖ καὶ τὰ ὑλικά ἀπέξω, καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ποὺ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ἐπιρρεπὴς στὴν πτώση, σ' ἐκεῖνο πληγώνει. Πρέπει λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ νὰ εἶναι ἀσφαλισμένος αὐτὸς ποὺ εὐδοκιμεῖ στὴ ζωὴ. Γιατὶ πολλὲς φορὲς ζωὴ ἐνάρετη, ποὺ εἶναι ὠχυρωμένη σὸν πόλη μὲ ἀπόρθητα τείχη, τὴν κυρίεψε ἀπὸ ἓνα μέρος ἐτοιμόρροπο, ἀποδεικνύοντας ἀχρηστὴ τὴν ὀχύρωση μὲ τὰ ὑπόλοιπα τείχη.

386.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΕΛΙΣΣΑΙΟ

Γιὰ τοὺς Ἀρειανούς καὶ τοὺς Εὐνομιανούς.

Ἐὰν ὁ ἅγιος Δανιήλ, ὅταν εἶδε ἓναν ἄγγελο, θαμπωμένος ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ἐκείνου ποὺ εἶδε, ἔπεσε μπρούμυτα, ἐκπληκτος ἀπὸ τὸ παράδοξο θέαμα, ποιά δικαιολογία θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ τολμοῦν νὰ μεσιτεύουν στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ζυγίσουν τὴν ἀπερίγραπτη φύση μὲ λόγια;

387.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Ὅτι εἶναι ἄξιοι γιὰ στεφάνια ἐκεῖνοι ποὺ ἀξιώθηκαν τῆς τιμῆς τῆς ἱερωσύνης καὶ κατέστησαν ἀξιοθαύμαστο τὸν ἑαυτό τους.

Ἐγώ, νὰ τῆς ἀγνότητας, δὲν σὲ θαυμάζω ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη σου, ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἔλαβες ὅπως ἔπρεπε. Γιατὶ πολλοὶ τὴν ἐπιθύμησαν, ἀλλὰ ὄχι μὲ ἀγνότητα, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ δέχθηκαν εὐλόγα τὴν τιμὴ, καὶ μέχρι τὸ τέλος ἀπέδειξαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὄχι μόνο ἀνώτερους ἀπὸ μομφή, ἀλλὰ καὶ ἄξιους θαυμασμοῦ, αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀνακηρυχθοῦν ἀπὸ ὅλους. Ἐπειδὴ εἶσαι καὶ σὺ ἓνας ἀπὸ αὐτούς, πρόσεχε τὸν ἑαυτό σου μὲ μύρια μάτια, μήπως κάτι ποὺ παραβλέφθηκε, σοῦ καταστρέψει τὴν τόσο μεγάλη ἀρετή.

ΤΠΗ'— ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος
τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας

Οἱ θεῖοι καὶ οὐράνιοι χρησιμοὶ τοῖς μὲν τῶν καλῶν ἀνερά-
5 στοις γράμματα μόνον εἶναι δοκοῦσι, τοῖς δὲ ὑπερκοσμίους καὶ
φιλοθεάμοσι λειμῶνές εἰσιν εὐανθεῖς, ὥσπερ ἐξ οὐρανόθεν νέ-
κταρος θρύοντες ἀκηράτοις ἄνθεσιν. Ἐξαρκοῦσι μὲν γὰρ καὶ
μόνον ῥηθέντες πρὸς ἔκπληξιν, κατανοοῦσι δὲ σχολὴν ἄγειν
οὐκ ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ παρασκευάζουσι πᾶσαν τὴν νοερὰν
10 αἴσθησιν τρέπειν εἰς ἑαυτούς, ὡς πρὶν τὸ παρὸν ἀκριδῶς θεά-
σασθαι, ποθεῖν τὸ ἐξῆς, κἀκεῖνο θεασαμένους, ὅπερ ἀπέλιπον
ζητεῖν, καὶ τὸ τρίτον ἰδόντας, οὐκ ἔχειν ὅτι θαυμάσουσιν. Εἴσω
γὰρ τοῦ γράμματος παραπέμποντες τὸν νοῦν, τοσοῦτου πύμ-
πλάνται θαύματος καὶ τοσαύτης πληροῦνται χάριτος, ὥστε μη-
15 δὲν ἔτι χωρῆσαι τῶν ἐπιγείων πραγμάτων δύνασθαι, μηδὲ ἂν
πάντα πρὸς αὐτούς συρρῆ τὰ περιμάχητα, λήθης, ὧν πρότερον
ἐθαύμαζον, ἐκνικησάσης

ΤΠΘ'— ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ

Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Ἐὰν ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ
20 σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον, οὐ παρελεύσῃ,
ἀλλὰ συνεγείρῃς».

Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὡ σοφέ, ἐπειδήπερ ἀπὸ ταύτης
μόνης ἡμῖν διαλέγη, τὴν Νέαν παρεῖς, εἰ καὶ μὴ φανερῶς μηδὲ
διαρρηδὴν, ἀλλ' αἰνιγματωδῶς ἡμῖν ἐνομοθέτησεν ἡ ἡμερωτά-
25 τη φύσις, καταλλάττεσθαι τῷ ἐχθρῷ, φήσασα· «Ἐὰν ἴδῃς τὸ
ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον, οὐ παρε-
λεύσῃ, ἀλλὰ συνεγείρῃς αὐτό». Εἰ δὲ οὐκ ἐφικνῆ ἀτενίσαι πρὸς
τὸ βάθος τοῦ χρησιμοῦ, ἐγὼ σοι τοῦτον ἐρμηνεῦσαι καὶ τοῦ νο-
μοθέτου ἀναπτύξαι τὸ βούλημα πειράσομαι. Οὐ γὰρ τοσοῦτον
30 τοῦ ζώου κηδόμενος, ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα μάλιστα τῶν ἀνθρώπων

388.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΕΡΑΚΑ

Γιὰ τὴν ἀνάγνωσι. Ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν. Γιὰ τὴ χάρι
τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ τὴν ὠφέλεια ἀπὸ αὐτές.

Οἱ θεῖες καὶ οὐράνιες ἐντολές, σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν ἔρωτα γιὰ τὰ καλὰ, φαίνονται πὼς εἶναι μόνο γράμματα, ἐνῶ γιὰ τοὺς ὑπερκόσμιους καὶ φιλοθεάμονες εἶναι λειβάδια γεμῆτα ὠραῖα ἄνθη, πού, σὰν ἀπὸ οὐράνιο νέκταρ, γεμίζουν τὰ πάντα ἀπὸ ἀμάραντα λουλούδια. Γιατὶ ἀρκοῦν καὶ μόνο ὅταν λέγονται νὰ προκαλοῦν ἐκπληξη, καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ τὶς κατανοοῦν, δὲν τοὺς ἀφήνουν χρόνο νὰ ἀναπαυθοῦν, ἀλλὰ τοὺς κάνουν νὰ στρέφουν ὅλη τὴ νοερὴ αἴσθησι μέσα τους, ὥστε, προτοῦ δοῦν καλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι μπροστὰ τους, νὰ ποθοῦν νὰ δοῦν τὸ ἐπόμενο, καὶ ὅταν τὸ δοῦν καὶ αὐτό, νὰ ἀναζητοῦν ἐκεῖνο ποὺ παρέλειψαν, καὶ ὅταν δοῦν καὶ τὸ τρίτο, δὲν ἔχουν τί νὰ θαυμάσουν. Γιατὶ, στέλλοντας τὸν νοῦ τους μέσα στὸ γράμμα, γεμίζουν μὲ τόσο θαυμασμὸ καὶ μὲ τόση χάρι, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν πιά νὰ χωρέσουν κανένα ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πράγματα, οὔτε καὶ ἂν συρρέουν σ' αὐτοὺς ὅλα τὰ περιπόθητα, ἐπειδὴ ἡ λήθη νίκησε ἐκεῖνα ποὺ προηγουμένως θαύμαζαν.

389.- ΣΤΟΝ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Σ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «Ἐὰν δεῖς τὸ ὑποζύγιο τοῦ ἐχθροῦ σου νὰ ἔχει πέσει ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου, νὰ μὴ τὸ προσπεράσεις, ἀλλὰ νὰ τὸ σηκώσεις»⁵¹.

Καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, σοφέ, ἐπειδὴ μόνο μὲ αὐτὴν συζητᾶς μαζί μου, ἀφήνοντας τὴν Καινή, ἂν καὶ ἡ ἡμερότατη φύσι δὲν νομοθέτησε φανερὰ καὶ ξεκάθαρα, ἀλλὰ μὲ αἰνίγματα μᾶς ἔδωσε ἐντολές νὰ συμφιλιωνόμαστε μὲ τὸν ἐχθρό, λέγοντας· «Ἐὰν δεῖς τὸ ὑποζύγιο τοῦ ἐχθροῦ σου πεσμένο ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου, νὰ μὴ τὸ προσπεράσεις, ἀλλὰ νὰ τὸ σηκώσεις»^{51α}. Ἐὰν ὅμως δὲν φτάνεις νὰ ἐξιχνιάσεις τὸ βάθος τοῦ ρητοῦ, ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ ἐρμηνεύσω, καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ ἀναπτύξω τὸ θέλημα τοῦ νομοθέτη. Γιατὶ αὐτὸ δὲν τὸ νομοθέτησε ἐπειδὴ ἐνδιαφερόταν τόσο πολὺ γιὰ τὸ ζῶο, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἴδιους

51α. Ὅπ. π.

τουτ' ἐθέσπισεν. Ὁ γὰρ ἐχθρὸς ἐρχόμενος εἰς τὸ συνεγεῖραι τὸ πεπτωκὸς ζῶον, πάντως ὁμιλήσει τῷ ἐχθρῷ καὶ λέξει, ἐκεῖθεν σὺ ἔχειρον, καὶ γὰρ ἐντεῦθεν. Ὀμιλία δὲ προοίμιόν ἐστι καταλλαγῆς καὶ ὁδὸς ἐπὶ φιλίας ἄγουσα. Τρία τοίνυν κάλλιστα ἐσπούδασε 5 κατορθωθῆναι ἢ θεία γαληνότης, ἐν μὲν τὸ μὴ διαφθαρεῖναι τὸ ζῶον, ἕτερον δὲ τὸ μὴ ζημιωθῆναι τὸν δεσπότην, τρίτον δὲ τὸ καταλλαγῆναι πρὸς φιλίαν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ γὰρ παθῶν εὖ, εἰ καὶ λίθων ἀναισθητότερος εἶη, σπουδάσει ἀμείψασθαι τὸν εὐεργέτην, ὁ δὲ εὐεργέτην ἐπιγραφόμενος, οὐκ ἂν δήπου ἐχθρὸν 10 ἔτι ὀριεῖται. Ὁρᾷς πῶς ἢ ἄρρητος σοφία πρὸς ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν βλέπουσα νομοθετεῖ;

ΤΨ'— ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

ᾠτι ἡδίων ἂν πάντα εὐεργετήσας, ὡς πάντα ἀδικήσας
δοίην δίκην, ἢ ἀδικήσας τινά, ὡς πάντα εὐεργετήσας
15 στεφανωθείην.

Εἰ καὶ ὑπερβολικῶς νομιούσι τινες εἰρησθαι τὸ ῥηθησόμενον (οἶδα γὰρ πολλοὺς ἀγενῶς καὶ ἀνάδρως διακειμένους), ἐγὼ τὴν ἑμαυτοῦ γνώμην φράσω. Ἡγοῦμαι γάρ, εἶναί τινας τοὺς ἀποδεχομένους, εἰ δὲ καὶ μηδεὶς ἀποδέξοιτο, ἢ ἀλήθεια 20 προκεκρίσθω. Τί οὖν ἐστὶν ὁ βούλομαι φράσαι; Συντόμως λεκτέον. ᾠδιστα (ἡδίων) ἂν πάντα εὐεργετήσας, ὡς πάντα ἀδικήσας δοίην δίκην, ἢ ἀδικήσας τινά, ὡς πάντα εὐεργετήσας, στεφανωθείην καὶ ἀναρρηθείην.

ΤΨΑ'— ΤΩ ΑΥΤΩ

25 Τοῦ Δευτερονομίου, εἰς τὸ εἰρημένον περὶ τῶν ἀστέρων,
«Ἄ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν».

Τί ἐστὶν, ἔφης, τὸ περὶ τῶν οὐρανίων φωστήρων εἰρημένον,
«Ἄ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν». ᾠκουε τοίνυν ἀπένειμε πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς παιδείουσιν, πρὸς 30 γυνῶσιν, ἢ ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ὁ

τούς ἀνθρώπους. Γιατὶ πηγαίνοντας ὁ ἐχθρὸς νὰ σηκώσει τὸ πεσμένο ζῶο, θὰ μιλήσει ὅπωςδήποτε μὲ τὸν ἐχθρό, καὶ θὰ τοῦ πεῖ· Ἐσὺ σηκώσε το ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ἐγὼ ἀπὸ ἐδῶ. Ἡ ὁμιλία βέβαια εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς συμφιλίωσης καὶ ὁ δρόμος πὺν ὁδηγεῖ στὴ φιλία. Τρία λοιπὸν πάρα πολὺ καλὰ φρόντισε ἡ θεία γαληνότητα νὰ εἶναι τὰ κατορθώματα. Ἐνα, τὸ νὰ μὴ πάθη ζημιὰ τὸ ζῶο. Δεύτερο, νὰ μὴ ζημιώσει ὁ κύριός του. Καὶ τρίτο, νὰ συμφιλιωθοῦν οἱ ἐχθροί. Γιατὶ αὐτὸς πὺν εὐεργετήθηκε, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πιὸ ἀναίσθητος ἀπὸ πέτρα, θὰ θελήσει νὰ ἀμείψει τὸν εὐεργέτη, καὶ αὐτὸς πὺν χαρακτηρίζει κάποιον εὐεργέτη, δὲν τὸν θεωρεῖ πιὰ ἐχθρό. Βλέπεις μὲ ποιὸν τρόπο νομοθετεῖ ἡ ἀπόρρητη σοφία, ἀποβλέποντας πρὸς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴ φιλανθρωπία;

390.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

“Ὅτι εἶναι εὐχάριστο ἂν, ἔχοντας εὐεργετήσει ὅλους, τιμωρηθεῖς σὰ νὰ τοὺς ἀδίκησες ὅλους, παρὰ ἀδικώντας κάποιον, νὰ στεφανωθεῖς σὰν νὰ εὐεργέτησες ὅλους.

” Ἄν καὶ μερικοὶ νομίζουν ὅτι ἔχει λεχθεῖ μὲ τρόπο ὑπερβολικὸ αὐτὸ πὺν θὰ λεχθεῖ (γιατὶ ξέρω ὅτι πολλοὶ διάκεινται μὲ ἀγένεια καὶ ἀνανδρία), ἐγὼ θὰ πῶ τὴ δική μου γνώμη. Γιατὶ ὑπάρχουν, νομίζω, μερικοὶ πὺν τὸ ἀποδέχθηκαν, ἀλλὰ καὶ κανένας νὰ μὴ τὸ ἀποδεχόταν, πρέπει νὰ προτιμᾶται ἡ ἀλήθεια. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ πὺν θέλω νὰ πῶ; Πρέπει νὰ εἰπωθεῖ μὲ συντομία. Μὲ εὐχαρίστηση, ἔχοντας εὐεργετήσει ὅλους, θὰ δεχόμεν νὰ τιμωρηθῶ σὰν νὰ τοὺς ἀδίκησα ὅλους, παρὰ, ἀδικώντας ἕναν, νὰ στεφανωθῶ καὶ νὰ ἀνακηρυχθῶ, σὰν νὰ τοὺς εὐεργέτησα ὅλους.

391.– ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Τοῦ Δευτερονομίου· Σ’ αὐτὸ πὺν ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὰ ἄστρα·
«Τὰ ὅποια διένειμε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου σὲ ὅλα τὰ ἔθνη»⁵².

Τί σημαίνει, ρῶτησες, αὐτὸ πὺν εἰπώθηκε γιὰ τὰ οὐράνια φωτιστικὰ σώματα, «Τὰ ὅποια διένειμε ὁ Κύριος Θεὸς σου σὲ ὅλα τὰ ἔθνη»^{52α}. * Ἀκουσε λοιπὸν Τὰ διένειμε πρὸς διδασκαλία καὶ παιδαγωγία, ὥστε ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν κτισμάτων νὰ βλέπεται

γενεσιουργός, ἀόρατος ὢν, θεωρῆται. Τοῦτο δὲ ἔφη, ἐπειδὴ τοῖς Ἑβραίοις μετὰ τῆς κρίσεως καὶ ἡ τοῦ νόμου διδασκαλία ἐδόθη, ἀνακηρύττουσα τὸν δημιουργὸν καὶ τεχνίτην. Εἰ δέ τινες οἴονται ἀπονενεμηθῆσθαι πρὸς τὸ προσκυνῆσαι αὐτοῖς, λαμ-
5 πρῶς τὴν οἰκείαν ἀπαιδευσίαν στηλιτεύουσι, πάσης τῆς ἱερᾶς Γραφῆς αἰτιωμένης καὶ καταφορικῶς κατηγορούσης τῶν τοῦ-
το ποιῆσαι τολμησάντων.

ΤΨΒ'— ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ

10 Ὅτι ἀρετῆς σημεῖον τὸ δόξαν καλὴν κτήσασθαι μᾶλλον,
ἢ πλοῦτον μέγαν συναγαγεῖν.

Ἀρετῆς σημεῖον οὐ μικρόν, ὧ ἄριστε, ἀλλ' ὡς δυνατὸν καὶ μέγιστον ἐκφέρεις, προσηρημένος δόξαν καλὴν κτήσασθαι μᾶλλον, ἢ πλοῦτον μέγαν συναγαγεῖν. Ὡστε, ἂν ἐμμείνης ταύτῃ τῇ γνώμῃ, οὐκ ἀπορήσεις τῶν ἐγκωμιασομένων καὶ πᾶσιν ἀνθρώ-
15 ποις τὴν σὴν φρόνησιν ἀγόντων (ἄσόντων).

ΤΨΓ'— ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ

Περὶ τῆς τῶν λόγων δυνάμεως.

Οἱ τὰς τῶν λόγων δυνάμεις ἀποδοκιμάζοντες, οὐ λανθάνουσι τὸ τῆς οἰκείας ἀλογίας ὄνειδος ἐπὶ ταύτας μεταφέρειν
20 τολμῶντες, οἱ δὲ ταύτας ἀποδεχόμενοι μὲν ὅταν τῇ ἀληθείᾳ συναγωνίζονται, κακίζοντες δὲ ὅταν τῇ κακίᾳ συμπράττειεν, οὗτοι καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος εὐγένειαν ἴσασι, ὅτι λόγῳ τετίμηται, καὶ τὴν τῆς κακουργίας τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς λόγοις χρωμένων οὐκ ἀγνοοῦσι σκαιότητα.

25 **ΤΨΔ'— ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ**

Περὶ τῶν τὴν ἱερωσύνην ἐνεχειριζόντων τοῖς ὡσπερ ἐξ ἀγορᾶς αὐτὴν ὠνουμένοις καὶ μεῖζον φρονούντων ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἕτεροι ἐπὶ καλοκαγαθία καὶ ἀκτημοσύνη.

Ἀπιστεῖν μὲν σοι οὐκ ἔχω, παραινῶ δὲ μὴ σκανδαλίζεσθαι,

ὁ δημιουργός, πού εἶναι ἀόρατος. Αὐτὸ βέβαια τὸ εἶπε, ἐπειδὴ στοὺς Ἑβραίους μαζί μὲ τὴ δημιουργία δόθηκε καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ νόμου, ἡ ὁποία διακηρύττει τὸν δημιουργὸ καὶ τεχνίτη. Ἐὰν ὅμως μερικοὶ νομίζουν ὅτι διανεμήθηκαν γιὰ νὰ τὰ προσκυνοῦν, στηγματίζουν μὲ τρόπο ὀλοφάνερο τὴν ἀπαιδευσιὰ τους, ἀφοῦ ὅλη ἡ ἁγία Γραφή κατακρίνει καὶ κατηγορεῖ μὲ σφοδρότητα ἐκείνους πού τὸ τόλμησαν αὐτό.

392.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΙΕΡΑΚΑ

“Ὅτι ἀπόδειξη ἀρετῆς εἶναι τὸ νὰ ἀποκτήσει κανεὶς μᾶλλον φήμη καλή, παρὰ νὰ συγκεντρώσει πλοῦτο μεγάλο.

Παρουσιάζεις ὄχι μικρὸ δεῖγμα ἀρετῆς, ἄριστε, ἀλλὰ καὶ πάρα πολύ, κατὰ τὸ δυνατὸν, μεγάλο, ἔχοντας προτιμήσει νὰ ἀποκτήσεις φήμη καλή μᾶλλον, παρὰ νὰ συγκεντρώσεις μεγάλο πλοῦτο. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιμείνεις σ’ αὐτὴ σου τὴ γνώμη, δὲν θὰ στερηθεῖς αὐτοὺς πού θὰ σὲ ἐγκωμιάσουν, καὶ θὰ μεταδίδουν σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴ φρόνησίν σου.

393.– ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗ ΑΡΠΟΚΡΑ

Γιὰ τὴ δύναμη τῶν λόγων.

Αὐτοὶ πού ἀποδοκιμάζουν τὶς δυνάμεις τῶν λόγων, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν τολμοῦν νὰ μεταφέρουν σ’ αὐτὲς τὴν ντροπὴ τοῦ δικοῦ τους παραλογισμοῦ. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού τὶς δέχονται βέβαια ὅταν ἀγωνίζονται μαζί μὲ τὴν ἀλήθεια, καὶ τὶς κατηγοροῦν ὅταν συνεργάζονται μὲ τὴν κακία, αὐτοὶ καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ἀνθρωπότητος γνωρίζουν, γιὰτὶ ἔχει τιμηθεῖ μὲ τὸν λόγο, καὶ δὲν ἀγνοοῦν τὴ βαναυσότητα τῆς κακουργίας ἐκείνων πού δὲν χρησιμοποιοῦν τοὺς λόγους σωστά.

394.– ΣΤΟΝ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟ ΔΩΡΟΘΕΟ

Γιὰ ἐκείνους πού παραδίδουν τὴν ἱερωσύνη σ’ ὅσους κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀγοράζουν, καὶ καυχῶνται γι’ αὐτὸ περισσότερο αὐτοί, παρὰ ἄλλοι γιὰ τὴν καλοκαγαθία καὶ ἀκτημοσύνη.

Δὲν μπορῶ βέβαια νὰ μὴ πιστέψω σὲ σένα, σὲ συμβουλεύω ὅμως

ἀλλ' ἀναμένειν τὴν ἀδέκαστον κρίσιν. Καὶ γὰρ παραινέσας
 τοιαῦτα, καὶ ἄλλον ἄνδρα μισοπόνηρον ἀνέστειλα, ταῦτά σοι
 φράσαντα καὶ καταρρητορεύσαντα αὐτήν, καὶ φήσαντα· Οἱ
 μὲν ἀπόστολοι, ἅτε τῷ θεῷ Πνεύματι σεσοφισμένοι καὶ τὴν
 5 Ἐκκλησίαν ὡς δεσποτικὴν νύμφην οὕτω διεκόσμησαν, ὡς
 μήτε τῶν χειρόνων αὐτῇ μηδὲ διενοχλεῖν, μήτ' εἶναι τι κάλλιον,
 ὃ χρὴ τῷ θεσμῷ προστεθῆναι. Τινὲς δὲ τῶν νῦν τὸν διδασκαλι-
 κόν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐμπεπιστευμένων θρόνον, τολμῶσι νεωτερί-
 ζειν, καὶ τὸν παρ' ἐκείνων κοσμίως καὶ εὐσεβῶς θεμελιωθέντα
 10 θεσμὸν ἀτιμάσαντες, τὰ οἰκεῖα προκρίνουσι, τὸν ἐξ ἀρχῆς κό-
 σμον ἀτιμότερον, δι' ὧν ποιούσι, νομίζοντες. Ἴνα γὰρ καὶ τ'
 ἄλλα παρῶ, ἓν, εἰς ὃ πάντα τείνει, λέξω. Ἐκείνῳ γὰρ τῷ χρήμα-
 σι ὠνήσασθαι προσδοκῆσαντι τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν, ἐπιπλη-
 ξάντων καὶ φησάντων, «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώ-
 15 λειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶ-
 σθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὔτε κληρὸς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ», οὕτοι
 τούτοις μάλιστα τοῖς ἱερωσύνῃν ἐνεχείρισαν τοῖς ὥσπερ ἐξ
 ἀγορᾶς αὐτὴν ὠνησαμένοις. Καὶ οὐ τοῦτό πω δεινόν, καίπερ
 ὄν δεινόν, ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονοῦσιν ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἕτεροι ἐπὶ
 20 καλοκαγαθία καὶ ἀκτημοσύνη. Καὶ ὅταν μὲν δόξωσι παρὰ
 τινῶν λαιδορεῖσθαι, εὐθύς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα προφέρου-
 σιν (οὐ γὰρ ἡμᾶς, φασίν, ἀλλὰ τὴν ἐπισκοπὴν ὑβρισαν), ὅταν
 δὲ δέῃ τι προᾶξαι τῶν δεόντων, οὐκ ἔτι τοῦτο προφέρουσιν, ὡς
 ἐξὸν αὐτοῖς τιμᾶσθαι μὲν ὡς ἀποστόλους, μὴ πράττειν δὲ ὡς
 25 ἀποστόλους

Ὡσπερ τοίνυν ἐκεῖνος, πεισθεὶς τῇ ἡμετέρῃ παραινέσει καὶ
 ἀκούσας ὅτι ἀτοπώτατόν ἐστι, τὰ ἑαυτῶν παρέντας κακά, τὰ
 τῶν ἄλλων περιεργάζεσθαι, ἀπῆλθε χαλινὸν ἐμβαλὼν τῇ ἑαυ-
 τοῦ γλώττῃ καὶ σιγὴν ἑαυτοῦ καταψηφισάμενος, οὕτω καὶ σὺ
 30 πείσθητι, καὶ ἀπὸ τῶν διδασκάλων πρὸς σαυτὸν τρέψον τὴν
 ἔρευναν.

νά μὴ σκανδαλισθεῖς, ἀλλὰ νὰ περιμένεις τὴν ἀδέκαστη κρίση. Γιατὶ συμβουλευόντας τὰ ἴδια, καὶ ἄλλον ἄνδρα πού μισοῦσε τὸ κακό, τὸν σταμάτησα, ὅταν εἶπε τὰ ἴδια μὲ σένα καὶ κατακεραύνωσε αὐτήν, καὶ εἶπε· Οἱ ἀπόστολοι βέβαια, διδαγμένοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ τὴν Ἐκκλησία, σὰν νύφη τοῦ Κυρίου, τὴν διακόσμησαν ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ τὴν ἐνοχλεῖ τίποτε ἀπὸ τὰ χειρότερα, οὔτε νὰ ὑπάρχει κάτι καλύτερο, τὸ ὁποῖο νὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ στὸν θεσμό. Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς πού, δὲν ξέρω πῶς κατέχουν τώρα τὸν διδασκαλικὸ θρόνο, τολμοῦν νὰ νεωτερίζουν, καὶ τὸν θεσμὸ πού θεμελιώθηκε ἀπὸ ἐκείνους (τοὺς Ἀποστόλους) μὲ κοσμιότητα καὶ εὐσέβεια, ἀφοῦ τὸν ἀτίμασαν, προτιμοῦν τὰ δικά τους, θεωρώντας τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ διάκωμο πιὸ ἄτιμο ἀπὸ αὐτὰ πού κάνουν. Γιατί, γιὰ νὰ ἀφήσω τὰ ἄλλα, θὰ πῶ μόνο ἓνα, στὸ ὁποῖο ἀποβλέπουν ὅλα. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐκεῖνον πού νόμισε πῶς μὲ χρήματα θὰ ἀγοράσει τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα, τὸν ἐπέπληξαν καὶ εἶπαν, «Τὰ χρήματά σου νὰ χαθοῦν μαζὶ μὲ σένα, γιατί νόμισες ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσεις μὲ χρήματα τὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔχεις μερίδα, οὔτε κληρο, στὸ πρῶγμα αὐτό»⁵³, αὐτοὶ σ' αὐτοὺς προπάντων ἔδωσαν τὴν ἱερωσύνη, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀπέκτησαν σὰν μὲ ἀγορά. Καὶ δὲν εἶναι βέβαια αὐτὸ φοβερό, ἂν καὶ εἶναι φοβερό, ἀλλὰ καὶ καυχῶνται γι' αὐτὸ περισσότερο, ἀπὸ ὅσο οἱ ἄλλοι γιὰ τὴν καλοκαγαθία καὶ τὴν ἀκτημοσύνη. Καὶ ὅταν βέβαια νομίσουν ὅτι βριστήκαν ἀπὸ κάποιους, ἀμέσως προβάλλουν τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα (γιατὶ λένε, Δὲν ἔβρισαν ἐμᾶς, ἀλλὰ τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα), ὅταν ὅμως χρειασθεῖ νὰ κάνουν κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού πρέπει, τότε δὲν τὸ ἀναφέρουν αὐτό, σὰν νὰ μποροῦν αὐτοὶ νὰ τιμῶνται ὡς ἀπόστολοι, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐνεργοῦν σὰν τοὺς ἀποστόλους.

“Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος πείσθηκε μὲ τὴν παραίνεσή μου, καὶ ἀφοῦ ἄκουσε ὅτι εἶναι πιὸ ἄτοπο, παραβλέποντας τὰ δικά μας κακά, νὰ περιεργαζόμαστε τὰ κακά τῶν ἄλλων, ἔφυγε βάζοντας χαλινάρι στὴ γλώσσα του καὶ προτιμώντας τὴ σωπὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἔτσι καὶ σὺ νὰ πεισθεῖς, καὶ ἀπὸ τοὺς δασκάλους νὰ στρέψεις τὴν ἔρευνα στὸν ἑαυτό σου.

53. Πράξ. 8, 20.

*ΤΨΕ.- ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ
Περὶ τῆς ἀληθοῦς πανηγύρεως.*

Πανήγυριν ἔγωγε κυρίως εἶναί φημι, τὴν ὑπὸ μηδεμιᾶς αἰσχροῦς ἐπιμιξίας χραينوμένην, ἀλλὰ τῇ ἀγνεΐᾳ καὶ ταῖς ἀρεταῖς
5 ἐναδρυνομένην.

ΤΨΣ.- ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ

“Οτι ἡ σύνεσις, τοῦ ἔρωτος τῶν χρημάτων ἀπηλλαγμένη,
βασανιστήριόν ἐστι δικαιοσύνης.

Ἡ σύνεσις, ὅταν τὸν τῶν χρημάτων ἐξοστρακίσῃ ἔρωτα,
10 βασανιστήριόν ἐστι δικαιοσύνης ἀψευδέστατον. Εἰ δὲ τοῦτον προσίοιτο, κατηλεῦσαι τὸ δίκαιον καὶ νοθεῦσαι τὴν ψῆφον οὐ πικραιθήσοιτο.

ΤΨΖ.- ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Περὶ τῆς παρρησίας κατὰ τὴν ἴασιν, καὶ ὅτι χρὴ μιγνύναι
15 ταύτῃ τὴν προσηνείαν, τὴν δὲ ἰατροείαν ἐπιτρέπειν τῇ θεΐᾳ δεξιᾷ.

Οἶδα πολλάκις ἑμαυτῷ παραινέσας τοιαῦτά τινα· Ὡ Ἰσίδωρε, ἐπειδὴ τὰ μεγάλα πράγματα μεγάλοις κινδύνοις φιλεῖ κατορθοῦσθαι, χρῆσαι τῇ προπούσῃ παρρησίᾳ· τάχα πως ἐρυθριάσουσιν, οἳ μὴδὲ ἐρυθριαῖν ἐν τοῖς πταίσμασιν εἰδότες, ἴσως μὲν γὰρ κατορθώσεως. Εἰ δέ τι καὶ πείσαιο ἄχαρι, μετὰ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων πείσῃ, μεθ’ ὧν σοι εὐκταῖόν ἐστιν ἐνὶ τῶν πολλῶν ὄντι, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, ἀλλ’ οὖν γε ἐν τοῖς παθήμασιν ἀριθμεῖσθαι. Ἀλλ’ ἀνταπεκρίθην, ἑμαυτῷ λέγων, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εὖ λέγεις, καὶ σοὶ ἔτοιμός εἰμι πείθεσθαι, πῶς δὲ δὴ παρρησιασόμεθα; Ἄρα ἀκράτῳ τῇ παρρησίᾳ χρησάμενοι, ἢ κεράσαντες αὐτὴν προσηνεΐα; Οἶδα γὰρ τινὰς μὲν ὑπὸ τῆς σφοδρῆς ἐπιτιμήσεως ἰαθέντας, τινὰς δὲ ἐπιτριβέντας καὶ εἰς χαλεπωτέραν
30 παιδοτριβηθέντας κακίαν, ἄλλοις δὲ τῆς μετρίας συμβουλῆς καὶ παρρησίας καταγελάσαντας, καὶ οὐδὲν αὐτὴν εἶναι ἡγή-

395.- ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΠΕΤΡΟ

Για τὸ ἀληθινὸ πανηγύρι.

Πανηγύρι, λέγω ἐγώ, κυρίως εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν μολύνεται ἀπὸ καμμιά αἰσχρὴ ἐπιμιξία, ἀλλὰ καμαρώνει γιὰ τὴν ἀγνότητα καὶ τὶς ἀρετές.

396.- ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΗ ΛΥΣΟΝΙΟ

“Ὅτι ἡ σύνεση, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν ἔρωτα γιὰ τὰ χρήματα, εἶναι κριτήριον τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ σύνεση, ὅταν ἀποβάλει τὸν ἔρωτα τῶν χρημάτων, εἶναι ἀψευδέστατον κριτήριον τῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν ὅμως διακατέχεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν χρημάτων, τότε δὲν θὰ ἀποφύγει νὰ ἐμπορευθεῖ τὸ δίκαιον καὶ νὰ νοθεύσει τὴν ἀπόφασιν.

397.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Γιὰ τὴν παρησία κατὰ τὴν θεραπεία, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀναμυγνύει κανεὶς σ' αὐτὴν τὴν καλωσύνη, καὶ νὰ ἀναθέτει τὴν θεραπεία στὴ θεία δύναμιν.

Γνωρίζω, ὅτι πολλὰ φορὲς συμβούλευσα στὸν ἑαυτό μου μερικὰ τέτοια· Ἰσίδωρε, ἐπειδὴ τὰ μεγάλα πράγματα συνήθως κατορθώνονται μὲ μεγάλους κινδύνους, χρησιμοποίησε τὴν παρησία ποὺ πρέπει. Ἴσως νὰ κοκκινίσουν κάπως ἀπὸ ντροπὴ, αὐτοὶ ποὺ οὔτε ὅταν φταῖνε ξέρουν νὰ κοκκινίζουν. Γιατὶ ἴσως καὶ νὰ τὸ κατορθώσεις. Ἐὰν ὅμως πάθεις καὶ κάτι τὸ δυσάρεστο, θὰ τὸ πάθεις μαζί μὲ τοὺς προφήτες καὶ ἀποστόλους καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους, μαζί μὲ τοὺς ὁποίους μακάρι νὰ εἶσαι ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, ἂν ὄχι μὲ τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ συναριθμηθεῖς μὲ αὐτοὺς μὲ τὰ παθήματα. Ἀλλὰ ἀνταπάντησα στὸν ἑαυτό μου λέγοντας, ὅτι τὰ ἄλλα βέβαια τὰ λὲς καλά, καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ πεισθῶ, πῶς ὅμως θὰ δείξω παρησία; Ἀραγε χρησιμοποιώντας ἀπεριόριστη παρησία, ἢ ἀναμυγνύοντάς τιν μὲ πραότητα; Γιατὶ γνωρίζω μερικοὺς ποὺ θεραπεύθηκαν ἕξαιτίας τῆς αὐστηρῆς ἐπίπληξης, μερικοὺς ποὺ ἐρεθίσθηκαν καὶ παροτρύνθηκαν σὲ φοβερώτερη κακία, καὶ ἄλλοι πάλι μὲ τὴν ἥπια συμβουλὴ καὶ παρησία γέλασαν κοροϊδευτικά, καὶ δὲν

σαμένους. Πῶς οὖν τις τοσούτοις πάθεσιν ἐν προσενέγκῃ φάρμακον; Πῶς δὲ θεραπεύσει, τῶν αἰτίων ἐξ ἐναντίων παθῶν φρουσῶν; Οὐκοῦν, ἔφην πρὸς ἑμαυτόν, ὅπερ καὶ πρὸς σὲ νῦν φημι. Ὅτι, εἰ μὲν σὺ μόνος ἀποτυγχάνειν ἔμελλες, ὀκνεῖν ἐ-
 5 χρῆν, εἰ καὶ Μωσῆς καὶ Ἡλίας καὶ Ἰωάννης, οἱ θεοφιλεῖς ἄνδρες, οὔτε συμβουλεύσαντες οὔτε παρησιασάμενοι ὤνησαν ἐκείνους (οὐ μὴν τὰ καθ' ἑαυτοὺς χεῖρον διέθεσαν), χρῆ τῇ μὲν παρησιᾷ μιγνύναι τὴν προσήνεια, τῇ δὲ θείᾳ δεξιᾷ ἐπιτρέ-
 10 δὸν ἀφ' ἑαυτῶν, τὰ καλὰ δὲ οὐδὲ παρ' ἄλλων ἀκούοντες μαθεῖν ἐθέλουσιν.

ΤΨΗ'— ΑΛΥΠΙΩ

Περὶ τοῦ πιστευθέντος τὰ πέντε τάλαντα.

Καταβολήν, ᾧ βέλτιστε, ἀργυρίου λέγει τὴν τῶν θείων Γρα-
 15 φῶν διδασκαλίαν, τόκον δὲ ἀκροάσεως, τὴν τῶν ἔργων ἐπίδει-
 ξιν. Ὅφελος γὰρ οὐδὲν ἀκροάσεως, ὅταν ἢ διὰ τῶν ἔργων ἐπί-
 δεξις μὴ συμβαίνει τοῖς λεγομένοις Ὅτι δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, τιμωρία ἔπεται τῷ μὲν διδάσκοντι καὶ πράττοντι, εἰ μὴ καὶ φρά-
 σειεν, τῷ δ' ἀκούοντι, εἰ μὴ καὶ πράξειεν.

20

ΤΨΘ'— ΑΡΧΟΝΤΙΩ

Εἰς τό, «Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω».

«Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω», ἔφη ὁ Ἀπόστολος τῷ πρὸς τοῦτο παρασκευάσθαι. Ὁ γὰρ παρασκευαζόμενος εἷς τι, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ αὐτὸ ὑποσταίῃ, ὑφίσταται τῇ προσδοκίᾳ καὶ τῇ
 25 προθυμίᾳ. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελε-
 σμάτων τὰ πράγματα ὡς τὰ πολλὰ κρίνεται, ἀπὸ τῆς γνώμης, οὐκ ἀπὸ τοῦ τέλους ὁ στέφανος πλέκεται. Εἰ δὲ καί, ὅτι κινδυνεύουσιν οἱ ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, λέληθε τοὺς πολλούς,

τὴν ὑπολόγισαν καθόλου. Πῶς λοιπὸν κανεῖς στὰ τόσο πολλὰ πάθη θὰ προσφέρει ἓνα φάρμακο; Καὶ πῶς θὰ θεραπεύσει, ὅταν οἱ αἰτίες προέρχονται ἀπὸ ἀντίθετα πάθη; Εἶπα λοιπὸν στὸν ἑαυτό μου, αὐτὸ πού λέγω τώρα σὲ σένα: Ἐὰν βέβαια ἐπρόκειτο νὰ ἀποτύχεις μόνο ἐσύ, ἔπρεπε νὰ διστάξεις, ἄν ὅμως καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἰωάννης, οἱ ἀγαπητοὶ ἄνδρες τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ συμβουλευσούν, οὔτε νὰ μιλήσουν μὲ παρηρησία, ὠφέλησαν ἐκείνους, χωρὶς νὰ βλάψουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, πρέπει ὅπωςδὴποτε στὴν παρηρησία νὰ ἀναμίξουμε καὶ τὴν πραότητα, καὶ νὰ ἀναθέσουμε τὴν θεραπεία στὴ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τὰ κακὰ τὰ γνωρίζουν σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ μόνοι τους, τὰ καλὰ ὅμως οὔτε ὅταν τὰ ἀκοῦνε ἀπὸ τοὺς ἄλλους θέλουν νὰ τὰ μάθουν.

398.- ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

Γιὰ ἐκεῖνον πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε τὰ πέντε τάλαντα⁵⁴.

Καταβολὴ χρημάτων, φίλε μου, ἐννοεῖ τὴν διδασκαλία τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τόκο τῆς ἀκρόασης, τὴν ἐπίδειξη τῶν ἔργων. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἀκρόαση, ὅταν ἡ ἐπίδειξη μὲ τὰ ἔργα δὲν συμβαδίζει μὲ αὐτὰ πού λέγονται. Ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἀκολουθεῖ τιμωρία σ' αὐτὸν πού διδάσκει καὶ πράττει τὰ λεγόμενα, ἐὰν δὲν μιλήσει, καὶ σὲ ἐκεῖνον πού ἀκούει, ἄν δὲν ἐφαρμόσει αὐτὰ πού ἀκούει.

399.- ΣΤΟΝ ΑΡΧΟΝΤΙΟ

Στό· «Κάθε μέρα πεθαίνω»⁵⁵.

«Κάθε μέρα πεθαίνω», εἶπε ὁ Ἀπόστολος τὴν προετοιμασία γι' αὐτό. Γιατὶ αὐτὸς πού προετοιμάζεται γιὰ κάτι, κ' ἄν ἀκόμα δὲν τὸ ὑποστῆ αὐτὸ ἔμπρακτα, τὸ ὑφίσταται μὲ τὴν ἀναμονὴ καὶ τὴν προθυμία. Γιατὶ τὰ πράγματα συνήθως κρίνονται ὄχι ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς προσπάθειες, καὶ τὸ στεφάνι πλέκεται ἀπὸ τὴν θέληση, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐὰν ὅμως, τὸ ὅτι κινδυνεύουν αὐτοὶ πού καταγίνονται σωστὰ μὲ τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴ, διαφεύγει τοὺς πολλούς, ὅτι πεθαίνουν ὡς πρὸς τὸν κόσμον μὲ τὸ νὰ νεκρώνουν τὶς ἡδονές,

55. Α' Κορ. 15, 31.

ὅτι τῷ κόσμῳ ἀποθνήσκουσι διὰ τοῦ νεκροῦν τὰς ἡδονάς, ἐπίστησον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ πιθανώτερον, τοῦτο δὲ πικρότερον.

Υ΄:- ΚΑΣΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ αἰσχύνης.

5 Τὸ μὲν εἰδέναί αἰσχύνεσθαι ἃ δεῖ, αἰσχύνῃς ὄντως ἀπαλλάττει, τὸ δὲ μὴ εἰδέναί, αἰσχύνῃ ἀθανάτῳ περιβάλλει.

ΥΑ΄:- ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ τῶν ἀκολάστως βιούντων.

Εἰ οἱ νηστεῖαις καὶ χαμευνίαις καὶ ταῖς ἄλλαις σκληραγωγ-
10 γίαις τὸ σῶμα δαμάζοντες, καὶ ταύτη τὴν ἄλογον τῶν παθῶν ἐξουσίαν κολάζοντες, ἀλοῖεν ἅπαξ ὑπὸ ἐπιθυμίας κεχειρωμένοι, οὐ συγγνωσθήσονται, οἱ τὸ ἀκόλαστον παρακαλοῦντες καὶ διὰ τῆς τρυφῆς τοῦτο διεγείροντες, ὧν ἓνα σέ φασιν εἶναι, ποίας ἀπολαύσειαν συγγνώμης;

15

ΥΒ΄:- ΚΑΣΣΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Τῆς Νέας, τῶν δ' Εὐαγγελίων, εἰς τό,

« Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος.

Ὁ θεολόγος καὶ θεοφιλῆς Ἰωάννης, ὁ τῆς βροντῆς ὄντως
υἱός, θεοφράστῳ γλώττῃ (ὑπὸ ἁγίου γὰρ Πνεύματος ἐκινεῖτο)
20 τὴν τοῦ θείου Λόγου ὑπόστασίν τε καὶ ιδιότητα, ἀιδιότητά τε καὶ βασιλείαν, οὐκ ἐπίκτητον, ἀλλ' οὐσιώδη τυγχάνουσαν, ἀνεκήρυξε, καὶ τῷ πολλάκις τὸ «ἦν» εἶπεῖν, τὸ «ἐκ μὴ ὄντων» ἐξωστράκισε.

ΥΓ΄:- ΤΩ ΑΥΤΩ

25

Ὅτι χρῆ κιονᾶν τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι,
τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας φιλοσοφίαν.

Κιονᾶν, ὃ σοφώτατε, τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι, τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας φιλοσοφίαν, εἴ γε ἀληθές ἐστιν, ἀληθές δέ, ὅτι

μάθε το καλά. Γιατί τὸ πρῶτο εἶναι τὸ πιθανώτερο, ἐνῶ αὐτὸ τὸ πιὸ πικρό.

400.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΣΣΙΟ

Γιὰ τὴ ντροπὴ.

Τὸ νὰ γνωρίζουμε αὐτὰ πού πρέπει νὰ ντρεπόμαστε, μᾶς ἀπαλλάσσει πραγματικά ἀπὸ τὴν ντροπὴ, ἐνῶ τὸ νὰ μὴ τὰ γνωρίζουμε, μᾶς περιβάλλει μὲ ἀθάνατη ντροπὴ.

401.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΖΩΣΙΜΟ

Γιὰ ἐκείνους πού ζοῦν μὲ τρόπο ἀκόλαστο.

Ἐὰν αὐτοὶ πού δαμάζουν τὸ σῶμα μὲ νηστεῖες καὶ μὲ κατόκλιση στὸ χῶμα καὶ μὲ ἄλλες σκληραγωγίες, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τιμωροῦν τὴν παράλογη ἐξουσία τῶν παθῶν, συλληφθοῦν μὰ μόνο φορὰ νὰ γίνονται ὑποχέιροι τῆς ἐπιθυμίας, δὲν θὰ συγχωρηθοῦν, αὐτοὶ πού προκαλοῦν τὸ ἀκόλαστο καὶ τὸ διεγείρουν μὲ τὴν ἀπόλαυση, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους λένε ὅτι εἶσαι καὶ σύ, ποιά συγγνώμη θὰ ἔχουν;

402.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΚΑΣΣΙΑΝΟ

Τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀπὸ τὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο, στὸ
«Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος»⁵⁶.

Ὁ Θεολόγος καὶ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ Ἰωάννης, ὁ πραγματικὸς υἱὸς τῆς βροντῆς, μὲ γλώσσα θεόπνευστη (γιατὶ μιλοῦσε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα), διακήρυξε, ὅτι ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ιδιότητα καὶ ἡ αἰωνιότητα καὶ βασιλεία, δὲν εἶναι ἐπίκτητη, ἀλλὰ οὐσιαστική, καὶ μὲ τὸ ὅτι ἐπανέλαβε πολλές φορές τὸ «ὑπῆρχε», ἐξοστράκισε τὴ ὑπαρξή του «ἀπὸ τὸ μηδέν».

403.- ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ὅτι πρέπει νὰ ἀναμιγνύουμε μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν
δογμάτων τὸν φιλοσοφικὸ τρόπο τῆς ζωῆς.

Πρέπει, σοφώτατε, νὰ ἀναμιγνύουμε μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων τὸν φιλοσοφικὸ τρόπο τῆς ζωῆς, ἐὰν βέβαια εἶναι ἀληθινὸ, καὶ

56. Ἰω. 1, 1.

πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Εἰ δὲ τὸ μείζον χωρίς τοῦ ἐλάττονος νεκρόν ἐστίν, εὐδηλον ὅτι καὶ τὸ ἐλάττον χωρίς τοῦ μείζονος. Εἰ δ' ἀμφότερα κερασθεῖη καὶ τρόπον τινὰ ἐνωθεῖη, τότε δὴ, τότε ἢ τελεία καὶ ἀκροτάτη εὐδοκίμησις ἀναφαίνεται, 5 εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς εἰς ταυτὸν συνδραμούσης

ΥΔ'— ΜΑΡΩΝΙ

ᾠΟτι οὐ χρὴ σπινθήρας φιλονεικιῶν ἐμβάλλειν.

Ἐπειδὴ μικραὶ αἰτίαι μεγάλους πολλάκις ἀνάπτουσι πολέμους, παραινῶ σοι μὴ σπινθήρας φιλονεικιῶν ἐμβάλλειν. Ἄ- 10 ναρριπίζομεναι γὰρ αἱ μάχαι, πάντα τὰ καλὰ ἐκ τῆς τῶν διαφερομένων ἐκριζοῦσι ψυχῆς.

ΥΕ'— ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ

Εἰς τό, «Δί' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν».

15 Ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστίν, «Τὸ ὄνομά μου δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται», φημί, ὅτι, ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι μὲν ἁμαρτάνοντες, αἰχμαλωσίαις παρεδίδοντο, οἱ δ' αἰχμαλωτεύοντες οὐ τῇ τοῦ Θεοῦ ὀργῇ, ἀλλὰ τῇ τῶν οἰκείων ξοάνων δυνάμει τὴν νίκην ἐπιγράφοντες, τῆς παγκρατούσης δεξιᾶς ἀσθένειαν κατεψη- 20 φίζοντο, διὰ τοῦτο τοῦτο ἔφη. Αἴτιοι γὰρ τε ἐγίνοντο ἁμαρτάνοντες καὶ παραδιδόμενοι τῆς τοιαύτης ὑπονοίας τε καὶ βλασφημίας. Ἴσως δὲ ἐπειδὴ καὶ τάναντία ὧν προσετάττοντο ποιεῖν ἔπραττον, ὅπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν νυνὶ κινδυνεύει συμβαίνειν. Κελευσθέντες γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, οὐδὲ τοὺς φίλους 25 ἀγαπῶμεν, καὶ τὴν ἀκτημοσύνην ἀσκεῖν, οὐ μόνον οἷς ἔχομεν οὐκ ἀρκούμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων χρηματιζόμεθα συμφορῶν, καὶ ἡρεμεῖν προσταχθέντες, φιλοπραγμονοῦντες καὶ τοῖς ἡσυχάζουσι παρενοχλοῦμεν. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα δρῶμεν, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν ἄλλους ἐπιχειροῦμεν, ἃ ποιεῖν 30 οὐκ ἐθέλομεν. Τὰ γὰρ ἄλλα παρήμι· οὐδὲν γὰρ βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν.

εἶναι ἀληθινό, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή. Καὶ ἐὰν τὸ μεγαλύτερο χωρὶς τὸ μικρότερο εἶναι νεκρό, εἶναι φανερό πῶς καὶ τὸ μικρὸ χωρὶς τὸ μεγαλύτερο. Ἐὰν ὅμως ἀναμιχθοῦν καὶ τὰ δύο καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἔνωθοῦν, τότε λοιπόν, τότε θὰ φανεῖ ἡ τέλεια καὶ πρὸ ἀνώτερη εὐδοκίμησις, ἔχοντας ἔνωθεῖ σὲ ἓνα πρᾶγμα ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀρετή.

404.– ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνάβουμε σπινθήρες φιλονεικιῶν.

Ἐπειδὴ μικρὲς αἰτίες ἀνάβουν πολλές φορές μεγάλους πολέμους, σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ἀνάβεις σπινθήρες φιλονεικιῶν. Γιατὶ ἀνακινούμενες οἱ μάχες, ξεριζώνουν ὅλα τὰ καλὰ ἀπὸ τὴς ψυχῆς ἐκείνων πού ἔχουν διαφορὲς.

405.– ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Στὸ «Ἐξαιτίας σας βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου στὰ ἔθνη»⁵⁷.

Ἐπειδὴ μοῦ ἔγραψες, τί σημαίνει ὁ λόγος, «Ἐξαιτίας σας βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου», σοῦ λέγω, ὅτι Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ὅταν ἀμάρταναν παραδίνονταν σὲ αἰχμαλωσίαις, καὶ ἐκεῖνοι πού τοὺς αἰχμαλώτιζαν ἀπέδιδαν τὴ νίκη ὄχι στὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στὴ δύναμη τῶν ξοάνων τους, κατηγορώντας ἔτσι τὴν παντοδύναμη δεξιὰ γιὰ ἀδυναμία, γι’ αὐτὸ τὸ εἶπε αὐτό. Γιατὶ ἀμαρτάνοντας καὶ παραδιδόμενοι σὲ αἰχμαλωσία, γίνονταν αἴτιοι αὐτῆς τῆς ὑποψίας καὶ βλασφημίας. Ἴσως ὅμως καὶ ἐπειδὴ ἔκαναν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού εἶχαν ἐντολὴ νὰ κάνουν, πρᾶγμα πού κινδυνεύει νὰ γίνεταί καὶ σὲ μᾶς τώρα. Γιατί, ἐνῶ ἔχουμε ἐντολὴ νὰ ἀγαπᾶμε τοὺς ἐχθρούς, δὲν ἀγαπᾶμε οὔτε τοὺς φίλους, καὶ νὰ ἀσκοῦμε ἀκτημοσύνη, ὄχι μόνο δὲν ἀρκούμεσθε σ’ αὐτὰ πού ἔχουμε, ἀλλὰ πλουτίζουμε καὶ ἀπὸ τὴς συμφορῆς τῶν ἄλλων, καὶ ἐνῶ διδαχθήκαμε νὰ ἔχουμε ἡρεμία, μὲ τὸ νὰ ἀναμειγνυόμαστε σὲ ξένες ὑποθέσεις, ἐνοχλοῦμε καὶ αὐτοὺς πού ἡσυχάζουν. Καὶ δὲν κάνουμε μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειροῦμε νὰ διδάξουμε τοὺς ἄλλους, αὐτὰ πού δὲν θέλουμε νὰ κάνουμε. Τὰ ἄλλα βέβαια τὰ παραλείπω, γιατί δὲν θέλω νὰ πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο.

57. Ἦσ. 52, 5.

Ταῦτ' οὖν ἀκούοντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁρῶντες ἄλλα μὲν ὑμᾶς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἄλλα δὲ ὁρῶντας, ὥσπερ εἰρωνεύεσθαι ἡμᾶς καὶ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς ἡγούμενοι, κατὰ τῆς θείας προνοίας ἀκονῶσι τὰς γλώττας, ἧτις καὶ αὐτοὺς μὲν, 5 ἡμᾶς δὲ πλέον ἀμυνεῖται, τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης βλασφημίας γινομένους.

ΥΣ'— ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ

᾽Οτι περιττὴ ἢ κλησὶς τῆς θείας ῥοπῆς, εἰ μὴδὲν τῶν δεόντων παρ' ἡμῶν γίννεται.

10 Εἰ μὲν τὰ παρ' ἡμῶν ἀπαρалаλείπτως καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς γίννοιτο, τότε καὶ τὴν θείαν ῥοπὴν κλητέον εἰς συμμαχίαν ἤξει γὰρ παντὶ τρόπῳ τὴν νίκην πρυτανεύουσα. Εἰ δὲ μὴδὲν τῶν δεόντων παρ' ἡμῶν γίννοιτο, περιττὴ καὶ ἢ κλησὶς Εἰρωνείας γὰρ οὐκ ἀνέξεται, οὐδ' ἐπιφοιτήσει τοῖς ἑαυτοὺς εἰς τὸ 15 ἀχανὲς τῆς ἀπωλείας ἀσμένως ῥίπτουσι πέλαγος.

ΥΖ'— ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ

Παραινετική.

Συγγνώμης μείζονα, ὧ βέλτιστε, ἁμαρτάνεις, τὴν Εὐσεβίου τυραννίδα πρὸ τοῦ δικαίου θεραπεύων. ᾽Η τοίνυν συνῶν αἰσθησιν αὐτῷ ἐμποίει τῆς ἀνηκέστου νόσου, ἢ ἀπόστηθι ἐπιτριβῶν αὐτοῦ τὴν κακίαν.

ΥΗ'— ΖΗΝΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ

Εἰς τό, «᾽Ηξει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει».

25 ᾽Οτι μὲν ἀκμαζούσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μήπω νενοσηκυίας, τὰ θεῖα περὶ αὐτὴν ἐχόρευε χαρίσματα, τοῦ ἁγίου Πνεύματος δημαγωγοῦντος καὶ τῶν προεστώτων ἕκαστον κινούντος καὶ οὐρανὸν τὴν Ἐκκλησίαν ποιοῦντος, πᾶσι δῆλόν ἐστιν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἀκούοντας οἱ ἄνθρωποι, καὶ βλέποντας ἐσᾶς νὰ ἐπιχειρεῖτε ἄλλα νὰ διδάσκετε, καὶ ἄλλα νὰ κάνετε, νομίζουν ὅτι μᾶς εἰρωνεύεστε καὶ παίζετε μὲ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι παιχνίδια, ἀκονίζουσι τὶς γλῶσσες τους ἐναντίον τῆς θείας πρόνοιᾳς, ἢ ὅποια καὶ αὐτούς, ἀλλὰ περισσότερο ἐμᾶς θὰ μᾶς τιμωρήσει, ἐπειδὴ γινόμεσθε αἴτιοι αὐτῆς τῆς βλασφημίας.

406.- ΣΤΟΥΣ ΖΩΣΙΜΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

“Ὅτι εἶναι περιττὴ ἡ κλήση τῆς θείας βοήθειας,
ἐὰν δὲν γίνεται ἀπὸ ἐμᾶς τίποτε ἀπὸ τὰ πρόποντα.

Ἐὰν αὐτὰ ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς γίνονται χωρὶς νὰ τὰ παραλείψουμε καὶ μὲ κάθε προθυμία, τότε μπορούμε νὰ καλοῦμε καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ σὲ συμμαχία. Γιατὶ θὰ ἔρθῃ ρυθμίζοντας μὲ κάθε τρόπο τὴν νίκη. Ἐνῶ ἐὰν δὲν γίνεται ἀπὸ μᾶς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει, τότε εἶναι περιττὴ καὶ ἡ κλήση. Γιατὶ δὲν ἀνέχεται τὴν εἰρωνεία, οὔτε ἔρχεται σ' αὐτούς ποὺ ρίχνουν τοὺς ἑαυτούς τους μὲ εὐχαρίστηση στὸ ἀπέραντο πέλαγος τῆς ἀπώλειᾳς.

407.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Παραινετική.

Διαπράττεις, φίλε μου, ἁμαρτήματα μεγαλύτερα συγγνώμης, ὑπηρετώντας, ἀντὶ γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν τυραννία τοῦ Εὐσεβίου. Ἡ λοιπὸν μένοντας μαζί του κάνε τον νὰ αἰσθανθεῖ τὴν ἀθεράπευτη ἀρρώστια του, ἢ ἀπομακρύνσου ἀποτινάζοντας τὴν κακία του.

408.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΖΗΝΩΝΑ

Στὴ ρήση· «Θὰ ἔρθῃ ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ θὰ τὸν χωρήσει στὰ δύο, καὶ θὰ τὸ τοποθετήσῃ τὸ μέρος του μαζί μὲ τοὺς ἄπιστους»⁵⁸.

“Ὅτι ὅταν ἤκμαζε ἡ Ἐκκλησία καὶ δὲν εἶχε ἀκόμα ἀρρωστήσει, τὰ θεϊκὰ χαρίσματα ἐπλήθαιναν, ἐπειδὴ τὸν λαὸν τὸν ὀδηγοῦσε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ κινούσε καθένα ἀπὸ τοὺς προεστῶτες, καὶ ἀναδείκνυε τὴν Ἐκκλησία σὲ οὐρανό, εἶναι σὲ ὅλους φανερό. “Ὅτι ὅμως, ὅταν

58. Λουκᾶ 12, 46.

Ὅτι δὲ νοσησάσης καὶ στασιασάσης, ἀπέπτη πάντα ἐκεῖνα καὶ
 ἀπεπήδησεν, οὐ τὰ χαρίσματα μόνον (οὐ γὰρ ἦν οὕτω δεινὸν εἶ
 τοῦτο μόνον ἦν), ἀλλὰ καὶ θίος καὶ ἀρετή, καὶ τοῦτο πᾶσι
 δῆλον. Ἴνα γὰρ τᾶλλα παρῶ, ἐξ ἑνὸς πράγματος καὶ περὶ τῶν
 5 λοιπῶν αἰνίξομαι. Τὸ μὲν γὰρ τῆς εἰρήνης ὄνομα πανταχοῦ, τὸ
 δὲ πράγμα οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἔοικεν ἢ Ἐκκλησία γυναικί τινι τῆς
 ἀρχαίας εὐημερίας ἐκπεσούση καὶ τὰ σύμβολα μόνον ἐχούση.
 Τὰς μὲν γὰρ θήκας τῶν κοσμίων ἔχει καὶ τὰ κιβώτια, τοῦ δὲ
 πλούτου ἐστέρηται, οὐ παρὰ τὴν τοῦ ἐξ ἀρχῆς κοσμήσαντος
 10 ἀμέλειαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν οὐ δεόντως τὰ πράγματα μεταχει-
 ριζομένων κακίαν. Οἱ μὲν γὰρ πωλεῖν, οἱ δὲ ἀγοράζειν τὴν ἱε-
 ρωσύνην τολμῶσιν. Οἱ μὲν πράττουσι ἃ μὴδὲ λέγειν τολμῶ ἐξόν,
 οἱ δὲ λέγουσιν ἃ μὴδ' ἐννοεῖν θέμις. Εἰκότως οὖν ἠπείλησε τοῖς
 τοιούτοις ὁ τῆς Ἐκκλησίας Δεσπότης καὶ Νυμφίος τοῦθ' ὅπερ
 15 μαθεῖν ἐξήτησας, ὅτι «Ἡξει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ
 διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θή-
 σει». Ἄλλὰ μῦθος αὐτοῖς ἢ τοιαύτη ἀπειλή, καὶ ἢ ἀπόφασις
 ἀγυρτικὴ νομίζεται λογοποιία, καίτοι λοιπὸν τοῦ κόσμου εἰς
 τέλος ἐπειγομένου καὶ τὴν τιμωρίαν ὠδίνοντος.

20 Ἄλλὰ σύ, ὦ τῆς Ἐκκλησίας θρέμμα περιβλέπτον, μὴ τοῖς
 ναυαγοῦσι πρόσεχε, μὴδὲ τοῖς ῥαθυμοῦσι παράβαλλε σεαυτόν,
 ἀλλὰ τὸ φῶς τῆς γνώσεως λαμπρότερον κατασκεύαζε, ποτίζων
 αὐτὸ διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς, καὶ τὸν Νυμφίον περίμενε,
 εἰσελευσόμενον μὲν μετὰ τῶν παρθένων ψυχαῖς τε καὶ σώμασι,
 25 μετελευσόμενον δὲ τοὺς τὸ τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἱερωσύνης
 ἀξίωμα, δι' ὧν δεδράκασιν, ἐνυδρίσαντας.

ΥΘ.- ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Παρακλητικὴ

Ἐξανύσων τὸ παρὰ σοῦ προσταχθησόμενον ἄσμενος ἦκεν
 30 ὁ φίλος, εὐεῖδώς, ὅτι τὰ παρὰ σοῦ κελευόμενα εἰς εὐσέβειαν καὶ
 δικαιοσύνην βλέπει. Ἀγασθεὶς οὖν τὴν προθυμίαν, ἄμειψαι τῇ
 εὐμενεΐᾳ.

ἀρρώστησε καὶ ἔστασίασε, πέταξαν ὅλα ἐκεῖνα καὶ ἀπομακρίνθησαν, ὄχι μόνο τὰ χαρίσματα (γιατὶ δὲν θὰ ἦταν τόσο φοβερό, ἂν ἦταν μόνο αὐτό), ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀρετὴ, καὶ αὐτὸ εἶναι σὲ ὅλους φανερό. Γιὰ νὰ παραλείψω λοιπὸν τὰ ἄλλα, ἀπὸ ἓνα πρῶγμα θὰ κάνω ὑπαι-
 νιγμὸ καὶ γιὰ τὰ ἄλλα. Τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης ὑπάρχει παντοῦ, ἡ εἰρή-
 νη ὅμως πουθενά, καὶ ἔτσι ἡ Ἐκκλησία μοιάζει μὲ γυναίκα, ἡ ὁποία
 ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν παλιὰ τῆς εὐημερία, καὶ κατέχει μόνο τὰ σύμβολα.
 Ἔχει βέβαια τὶς θῆκες τῶν κοσμημάτων καὶ τὰ κινώτια, ἀλλὰ δὲν ἔχει
 τὸν πλοῦτο, ὄχι ἀπὸ τὴν ἀμέλεια ἐκείνου ποὺ τὴν στόλισε ἀπὸ τὴν
 ἀρχή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κακία ἐκείνων ποὺ δὲν μεταχειρίζονται τὰ πράγ-
 ματα ὅπως πρέπει. Γιατὶ ἄλλοι τολμοῦν νὰ πωλοῦν, καὶ ἄλλοι νὰ ἀγο-
 ράζουν τὴν ἱερωσύνη, ἄλλοι κάνουν αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε
 νὰ τὰ πῶ, καὶ ἄλλοι λένε αὐτὰ ποὺ οὔτε νὰ τὰ σκεφθεῖ κανεὶς ἐπιτρέ-
 πεται. Δικαιολογημένα λοιπὸν ἀπειλήσε αὐτοὺς ποὺ εἶναι τέτοιοι ὁ
 Δεσπότης καὶ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας μὲ αὐτὸ τὸ ὁποῖο ζήτησες νὰ
 μάθεις, ὅτι «Θὰ ἔρθει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ θὰ τὸν χωρή-
 σει στὰ δύο, καὶ θὰ τοποθετήσῃ τὸ μέρος του μαζί μὲ τοὺς ἀπίστους»⁵⁹.
 Ἄλλὰ ἡ ἀπειλὴ αὕτη θεωρεῖται ἀπὸ αὐτοὺς μῦθος, καὶ ἡ ἀπόφαση
 ἀγυρτικὴ φιλολογία, ἂν καὶ βέβαια ὁ κόσμος προχωρεῖ ὀλοταχῶς
 πρὸς τὸ τέλος καὶ ἐγκυμονεῖ τὴν τιμωρία.

Σὺ ὅμως, περιόλεπτο θράμμα τῆς Ἐκκλησίας, μὴ δίνεις σημασία
 σ' αὐτοὺς ποὺ ναυαγοῦν, οὔτε νὰ συγκρίνεις τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τοὺς
 ράθυμους, ἀλλὰ κάνε τὸ φῶς τῆς γνώσεως πιὸ φωτεινό, ἐνισχύοντάς
 το μὲ τὴν ἀρετὴ τῆς ζωῆς σου, καὶ περίμενε τὸν Νυμφίον, ποὺ θὰ εἰσέλ-
 θει μαζί μὲ τοὺς παρθένους στὶς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ θὰ τιμωρή-
 σει αὐτοὺς ποὺ ἐξύδρισαν τὸ ἀξίωμα τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἱερωσύ-
 νης, μὲ αὐτὰ ποὺ ἔπραξαν.

409.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΑΜΠΕΤΙΟ

Παρακλητικὴ.

Ἔρχεται γεμάτος χαρὰ ὁ φίλος ἐκτελώντας αὐτὸ ποὺ πρόσταξες,
 γνωρίζοντας καλά, ὅτι αὐτὰ ποὺ προστάζεις ἐσὺ ἀποβλέπουν στὴν
 εὐσέβεια καὶ τὴ δικαιοσύνη. Ἀφοῦ λοιπὸν χαρεῖς γιὰ τὴν προθυμία,
 ἀντάμειπέ την μὲ τὴν εὐμένειά σου.

ΥΙ'— ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Περὶ ἀγάπης, καὶ ὅτι οὐ χρὴ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὄρα̃ν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν πέλας ὄφελος βλέπειν.

Ἐγὼ οὔτε ἄπταιστός εἰμι, οὔτε ἄπταιστους ζητῶ φίλους
 5 (οὐ γὰρ εὐρήσω), ἀλλὰ τοὺς πλεῖστα μὲν ἔχοντας καὶ μεγάλα
 κατορθώματα, ὀλίγα δὲ καὶ εὐτελεῆ ἐλαττώματα (δεῖ γὰρ πάν-
 τως τὸν ἄνθρωπον τυγχάνοντα ἐλεγχθῆναι) εἰς τοὺς φίλους
 ἐγγράφω. Οἱ γὰρ διὰ μικρὸν ἐλάττωμα, καὶ τὸ μέγιστον πλεο-
 νέκτημα ἐξευτελίζοντες, οὔτε τὰνθρώπινα σκοποῦσιν, οὔτε τῷ
 10 ἀποστόλῳ πείθονται Παύλῳ, παραινοῦντι, «Ἀλλήλων τὰ βά-
 ρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἂν ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ
 Χριστοῦ». Ὁ γὰρ μὴ φέρων τὸ μικρὸν ἐλάττωμα, οὔτε τοῦ
 μεγίστου κατορθώματος ἀπολαύσει, οὔτε τὸν νόμον τοῦ Χρι-
 στοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀγάπην, πληρώσει. Εἰ δὲ φαίης, ἐν τῇ Πα-
 15 λαίᾳ οὖν Διαθήκῃ οὐκ εἴρηται, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
 ὡς σεαυτόν, φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν κἀκείνην αὐτὸς ἐθέσπι-
 σεν, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τῇ κατὰ σάρκα προσέθη-
 κέ τι πλεόν, εἰπὼν ὅτι, «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγα-
 πᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς». Τὸ μὲν γὰρ ἀγα-
 20 πῆσαι καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ κεῖται, τὸ δέ, «Καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα
 ὑμᾶς», προσέθηκε, διὸ καὶ «καινὴν ἐντολὴν» αὐτὴν ἐκάλεσεν.
 Ἄλλο γὰρ τὸ ἀγαπῆσαι τὸν πέλας ὡς ἑαυτόν, ἄλλο καὶ τὰ
 οἰκεῖα παριδεῖν, ἵνα τὰ τῶν πέλας ἐπανορθώσῃ. Ὡσπερ γὰρ
 αὐτὸς οὐ πρὸς τὸ οἰκεῖον ὕψος, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων
 25 ὄφελος εἶδε, καὶ ταπεινώσας ἑαυτόν, μορφὴν δούλου κατη-
 ξίωσε λαβεῖν, ἵνα τοὺς δούλους εἰς υἰοθεσίαν ἀγάγῃ, οὕτω καὶ
 ἕκαστον ἡμῶν ἐκέλευσε μὴ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὄρα̃ν, ἀλλὰ
 πρὸς τὸ τῶν πέλας ὄφελος βλέπειν. Εἰ δὲ νομίζει τις βλάβτε-
 σθαι συγκαταβαίνων, μανθανέτω, ὅτι ἡ συγκατάβασις αὕτη
 30 εἰς αὐτὴν αὐτὸν ἀνάγει τῆς τιμῆς τὴν κορυφὴν.

410.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ

Γιὰ τὴν ἀγάπη, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπουμε στὸ δικό μας κέρδος, ἀλλὰ στὴν ὠφέλεια τοῦ πλησίον μας.

Ἐγὼ οὔτε ἀλάνθαστος εἶμαι, οὔτε ἀλάνθαστους φίλους ζητῶ (γιατὶ δὲν θὰ βρῶ), ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν πάρα πολλές καὶ μεγάλες ἀρετές, καὶ λίγα καὶ μικρὰ ἑλαττώματα (γιατὶ πρέπει ὅπωςδήποτε ὁ κάθε ἄνθρωπος νὰ ἐλεγχθεῖ), τοὺς κατατάσσω στοὺς φίλους. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἐξαιτίας μικροῦ ἑλαττώματος, ἐξευτελίζουν καὶ τὸ πολὺ μεγάλο πλεονέκτημα, οὔτε τὰ ἀνθρώπινα προσέχουν, οὔτε μὲ τὸν ἀπόστολο Παῦλο πίθονται ποὺ συμβουλεύει· «Ὁ καθένας νὰ σηκώνει τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐκπληρώσετε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁶¹. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἀνέχεται τὸ μικρὸ ἑλάττωμα, οὔτε τὸ μεγάλο κατόρθωμα θὰ ἀπολαύσει, οὔτε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὴν ἀγάπη, θὰ ἐκπληρώσει. Ἐάν πάλι πείς, ὅτι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη δὲν εἰπώθηκε, «Νὰ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτό σου»⁶¹, θὰ σοῦ ἔλεγα, ὅτι καὶ ἐκείνη ὅπωςδήποτε αὐτὸς τὴ νομοθέτησε, καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ἑνσαρκο παρουσία του πρόσθεσε κάτι παραπάνω, λέγοντας· «Σὰς δίνω νέα ἐντολή· Νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως ἐγὼ ἀγάπησα ἐσᾶς»⁶². Γιατὶ τὸ νὰ ἀγαπᾶμε βρῖσκεται καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐνῶ τό, «Ὅπως ἐγὼ ἀγάπησα ἐσᾶς», τὸ πρόσθεσε. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν ὀνόμασε «καινούργια ἐντολή». Γιατὶ ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτό σου, καὶ ἄλλο νὰ παραβλέψεις τὰ δικά σου καὶ νὰ διορθώσεις τὰ τοῦ πλησίον. Ὅπως δηλαδή ἐκεῖνος δὲν ἀπέβλεψε στὸ δικό του ὕψος, ἀλλὰ στὸ ὄφελος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ταπεινώνοντας τὸν ἑαυτό του θεώρησε τιμὴ του νὰ λάβει τὴ μορφὴ δούλου, γιὰ νὰ ὀδηγήσει τοὺς δούλους στὴν υἱοθεσία, ἔτσι παράγγειλε ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς νὰ μὴ ἀποβλέπουμε στὸ δικό μας κέρδος, ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπουμε στὸ ὄφελος τῶν πλησίον μας. Ἐάν ὅμως κάποιος νομίζει ὅτι βλάπτεται δείχνοντας συγκατάβαση, ὡς μάθει, ὅτι ἡ συγκατάβαση αὐτὴ τὸν ἀνεβάξει στὴν κορυφὴ τῆς τιμῆς.

61. Ματθ. 19, 19 καὶ 22, 39. Μάρκ. 12, 31. Λουκᾶ 10, 27.

62. Ἰω. 13, 34.

ΥΙΑ΄- ΠΕΤΡΩ

Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἑτέρους νοσήματα ἀκού-
σια νοσοῦντας, ἔξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβόλων προσέταξε.

Τὸ μὲν ἐκ δυσκρασίας τῶν γονέων καὶ τὰ τικτόμενα δύσ-
5 κρατα εἶναι, καὶ εἰκὸς καὶ δῆλον, τὸ δ' ἐξ ἀκρασίας, δῆλον μὲν,
εἰκὸς δέ. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ νοσοῦντων καὶ πάθεισί τισι προσκατα-
ληφθέντων ἀσθενῆ τίκεσθαι, οὐκ ἀπεικός, τὸ δὲ ἐξ ὑγιαινόν-
των μὲν, ἀκρασία δὲ προσεχόντων, εἰκὸς μὲν, ἄδηλον δέ. Διό,
ὡς οἶμαι, καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ μετὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτημά-
10 των ἔταξε τὸ καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφένδρῳ οὔσαν εἰσεληλυθέναι
τὸν ἀμαρτωλόν. Μάλιστα μὲν γὰρ τοῦτ' ἔφη, τὸ πρέπον τῆ
φύσει φυλάττων, καὶ καθαιρομένην αὐτὴν ἐνοχλεῖσθαι ἀτοπώ-
τατον εἶναι ἠγούμενος, ἔπειτα δὲ ἵνα μὴ καὶ τοῖς τικτομένοις
τῶν νοσημάτων εἰδεχθῶν αἴτιοι γένοιτο. Μιγνύμενον γὰρ τὸ
15 τοῦ ἀνδρὸς σπέρμα τῷ ἀκαθάρτῳ τῆς θηλείας αἵματι, σώματα
ἀποτίκτει νοσήμασι διαφόροις ὑποκείμενα. Ἐναπομάσσονται
γὰρ τρόπον τινὰ τὴν τῶν γονέων ἀκρασίαν. Εἰ τοίνυν, φησί,
φροντίζετε τῆς τῶν τικτομένων εὐκρασίας τε καὶ ὑγιείας, καὶ οὐ
βούλεσθε αὐτὰ Ἐκκλησίας κυρίας χωρίζεσθαι, φυλάττεσθε καὶ
20 καιρὸν συνοουσίας γινώσκετε, ἵνα μὴ καὶ τὰ τέκνα τῆς ἀκολα-
σίας ὑμῶν τὰ σύμβολα περιφέρωσι.

ΥΙΒ΄- ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ

Περὶ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τῶν χρημάτων μέθης.

Εἰ καὶ τὸ εἶδος τῆς μέθης τῶν ἐπὶ οἴνῳ καὶ χρήμασι λυττών-
25 των ἐστὶ διάφορον (τὸ μὲν γὰρ ἐξ οἴνου, τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων
γίνεται), ἀλλά γε τὸ πάθος ὁμοιον. Καὶ γὰρ ἀμφότεροι ὁμοίως
ἐπιθυμία ἀτόπῳ κεχείρωνται. Ὁ τε γὰρ φιλοῖνος ὅσῳ ἂν πλεί-
ους ἐκπὴ κύλικας, τοσοῦτῳ πλειόνων ὀρέγεται, ὃ τε ἐρασιχρή-
ματος, ὅσῳ περ ἂν πλείῳ συνάγῃ, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀνάπτει τῆς
30 ἐπιθυμίας τὴν κάμινον. Τούτῳ μὲν οὖν ἔοικεν, ἑτέρῳ δὲ πάλιν ὁ

411.– ΣΤΟΝ ΠΕΤΡΟ

Γιατί ὁ νόμος διέταξε οἱ λεπροί, ἢ ἄλλοι πού πάσχουν ἀπὸ ἀκούσια νοσήματα, νὰ μένουν ἔξω ἀπὸ τίς αὐλές τοῦ ναοῦ⁶³.

Τὸ ὅτι τὰ παιδιά πού γεννιοῦνται ἀπὸ γονεῖς καχεκτικούς εἶναι καὶ αὐτὰ καχεκτικά, καὶ φυσικὸ εἶναι καὶ φανερό, αὐτὰ ὅμως πού γεννιοῦνται ἀπὸ ἀδυναμία ἐγκράτειας, εἶναι φανερό βέβαια, ἀλλὰ δικαιολογημένο. Γιατί τὸ νὰ γεννιοῦνται παιδιά ἀσθενικά ἀπὸ γονεῖς ἀσθενεῖς καὶ πού ἔχουν προσβληθεῖ ἀπὸ πάθη, δὲν εἶναι ἀπίθανο, τὸ νὰ γεννηθοῦν ὅμως ἀπὸ ὑγιεῖς γονεῖς, πού ὅμως εἶναι παραδομένοι στὴν ἀκράτεια, εἶναι βέβαια φυσικὸ, ἀλλὰ δὲν εἶναι φανερό. Γι' αὐτό, ὅπως νομίζω, ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἁμαρτήματα περιέλαβε καὶ τὸ νὰ πηγαίνει ὁ ἁμαρτωλὸς σὲ γυναῖκα πού βρίσκεται σὲ περίοδο ἐμμήνου κάθαρσης. Συγκεκριμένα εἶπε τὸ ἔξης νὰ τηρεῖ αὐτὸ πού ταιριάζει στὴ φύση, θεωρώντας ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ ἐνοχλεῖ τὴ γυναῖκα ὅταν βρίσκεται σὲ περίοδο κάθαρσης, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνουν αἴτιοι ἀποκρουστικῶν ἀσθενειῶν καὶ σ' αὐτὰ πού γεννιοῦνται. Γιατί ὅταν ἀναμιγνύεται τὸ σπέρμα τοῦ ἀνδρα μὲ τὸ ἀκάθαρτο αἷμα τῆς γυναίκας, γεννᾶ σώματα πού εἶναι δεκτικὰ διαφόρων ἀσθενειῶν. Γιατί ἀποτυπώνουν κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀκράτεια τῶν γονέων. Ἐὰν λοιπόν, λέγει, φροντίζετε γιὰ τὴν καλὴ κρᾶση καὶ τὴν ὑγεία αὐτῶν πού γεννιοῦνται, καὶ δὲν θέλετε νὰ χωρίζονται ἀπὸ τὴν κυρία Ἐκκλησία, νὰ φυλάγεστε, καὶ νὰ γνωρίζετε τὸν καιρὸ τῆς συνουσίας, γιὰ νὰ μὴ φέρουν καὶ τὰ παιδιά σας τὰ δείγματα τῆς ἀκολασίας σας.

412.– ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΑ

Γιὰ τὴ μέθη ἀπὸ τὸ κρασί καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα.

Ἄν καὶ τὸ εἶδος τῆς μέθης ἐκείνων πού ἐπιθυμοῦν μὲ μανία τὸ κρασί καὶ τὰ χρήματα εἶναι διαφορετικὸ (γιατί τὸ ἓνα γίνεται ἀπὸ τὸ κρασί, ἐνῶ τὸ ἄλλο μὲ τὰ χρήματα), ὅμως τὸ πάθος εἶναι ὅμοιο. Καθόσον καὶ οἱ δύο κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ ἀπρεπῆ ἐπιθυμία. Γιατί καὶ ὁ φίλος τοῦ κρασιοῦ, ὅσο περισσότερα ποτήρια ἀδειάσει, τόσο πιὸ πολλὰ ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ φιλοχρήματος, ὅσο πιὸ πολλὰ συγκεντρώσει, τόσο πιὸ πολὺ ἀνάδει τὸ καμίνι τῆς ἐπιθυμίας. Σ' αὐτὸ

φιλάργυρος πλεονεκτεῖ. Ἐκεῖνος μὲν γάρ, εἰ καὶ πάσης ἐστὶ καταγνώσεως ἄξιος, ἀλλ' οὐκ ἔστιν γε πρᾶγμα πάσχει κατὰ φύσιν (ὁ γὰρ οἶνος θερμὸς ὢν καὶ διακαῆς καὶ τὴν ἔμφυτον ἐπιτείνων ἕξηρότητα, τοὺς μεθύοντας ποιεῖ διψῆν), οὗτος δὲ πόθεν ἀεί
 5 πλειόνων ὀρέγεται, οὐκ ἔχω λέγειν πόθεν. Ἐπειδὴν γὰρ μειζό-
 νως πλουτήσῃ, τότε μάλιστα ἐστὶν ἐν πενίᾳ. Ἄπορον γὰρ τοῦτο τὸ νόσημα, καὶ αἰνίγματι μᾶλλον ἐοικός. Οὐκοῦν εἰ θεραπευό-
 μενον ἐπιτρίβεται, καὶ τῷ ἐπινενοημένῳ φαρμάκῳ χαλεπώτερον γίνεται, παυσώμεθα ὕλην παρέχοντες τῷ τοιούτῳ πυρί, καὶ τὴν
 10 προϋπάρχουσαν ἢ ἀθρόως ἢ κατὰ μικρὸν ὑπεξέλωμεν, ἵνα μὴ, ἀσβεστον γενόμενον, κἀνταῦθα ἡμᾶς τεφρώσῃ, κἀκεῖσε τῷ ἀσδέστῳ παραπέμψῃ πυρί.

ΥΙΓ'— ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῳ

Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.

15 Ἐγούμαι ὅτι ἕκαστος, ἐξ ὧν πράττει, καὶ περὶ τῶν μελλόν-
 των ἀποφαίνεται. Οὐδεὶς γοῦν, τῶν ὀρθῶς καὶ σεμνῶς βεβιω-
 κότων καὶ πολιτείαν ἀρίστην ἐπιδειξαμένων, ἀπιστεῖ τῇ κρίσει, οἱ δὲ ῥάθυμοι, τῷ πονηρῷ ἀγχόμενοι συνειδότε, οὔτε κρίσιν οὔτε ἀντίδοσιν εἶναι ἐθέλοντες, ὁ βούλονται καὶ δογματίζουσιν,
 20 οὐ τὴν ἀλήθειαν σκοποῦντες, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν κυ-
 ροῦντες. Ἐπεὶ τοίνυν τὴν κρίσιν καὶ ποιητῶν καὶ ῥητόρων καὶ συγγραφέων καὶ φιλοσόφων οἱ ἐνδοξότατοι κηρύττουσιν (ἡ γὰρ μερικῶς ἐνταῦθα γινομένη, τὴν γενικὴν ἐγγυᾶται), μηδεὶς ἀκρίτως τῇ κρίσει ἀπιστεῖτω, ἀλλ' ἀρετὴν μὲν ἀσκῶν στεφά-
 25 νους, κακίαν διαπραττόμενος, κολάσεις προσδοκᾷτω.

λοιπὸν μοιάζει, σὲ ἄλλο ὅμως ὁ φιλάργυρος βρῖσκεται σὲ πλεονεκτικὴ θέση. Γιατὶ ἐκεῖνος, ἂν καὶ εἶναι ἄξιος κάθε κατηγορίας, ἀλλ' ὅμως πάσχει ἓνα πρᾶγμα φυσικὸ (γιατὶ τὸ κρασί, ἐπειδὴ εἶναι ζεστὸ καὶ δυνατὸ καὶ αὐξάνει τὴν ἔμφυτη ξηρότητα, κάνει αὐτοὺς ποὺ μεθοῦν νὰ διψοῦν), ἐνῶ αὐτὸς (ὁ φιλοχρήματος) γιὰ ποιὸ λόγο ἐπιθυμεῖ διαρκῶς περισσότερα, δὲν μποροῦ νὰ τὸ πῶ. Γιατὶ, ὅταν πλουτίσει περισσότερο, τότε προπάντων βρῖσκεται σὲ φτώχεια. Εἶναι πραγματικὰ ἀνεξήγητο αὐτὸ τὸ πάθος, καὶ μοιάζει μᾶλλον μὲ αἴνιγμα. Ἐπομένως, ἐφόσον ὅταν θεραπεύεται ἐρεθίζεται, καὶ γίνεται φοβερότερο μὲ τὸ φάρμακο ποὺ ἐπινοεῖται, ἄς πᾶψουμε νὰ ρίχνουμε ξύλα στὴ φωτιὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους, καὶ αὐτὴν ποὺ ὑπάρχει, ἢ μὰ καὶ ἔξω, ἢ βαθμιαία νὰ τὴν σβήσουμε, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀσθηστή, καὶ ἔτσι καὶ ἐδῶ μᾶς ἀποτεφρώσει, καὶ μᾶς στείλει ἐκεῖ στὴ φωτιὰ ποὺ δὲν σβήνει.

413.– ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση.

Νομίζω πὼς ὁ καθένας μὲ αὐτὰ ποὺ κάνει, ἀποφασίζει καὶ γιὰ τὰ μέλλοντα. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔζησαν σωστὰ καὶ σεμνὰ καὶ ἔδειξαν συμπεριφορὰ ἄριστη, δὲν ἀρνεῖται τὴν μέλλουσα κρίση. Ὅμως οἱ ράθυμοι, κυριευμένοι ἀπὸ τὸ ἄγχος τῆς πονηρῆς συνείδησής τους, ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ὑπάρχει οὔτε κρίση, οὔτε ἀνταπόδοση, αὐτὸ ποὺ θέλουν, αὐτὸ καὶ διδάσκουν, μὴ ἀποβλέποντας στὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ἐπιβεβαιώνοντας τὴ δική τους θέληση. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὴν κρίση τὴν κηρύττουν οἱ πρὸ διακεκριμένοι ἀπὸ τοὺς ποιητὲς καὶ ρήτορες καὶ συγγραφεῖς καὶ φιλοσόφους (γιατὶ ἡ κρίση ποὺ γίνεται ἐδῶ, ἐγγυᾶται τὴν γενικὴ κρίση), κανένας νὰ μὴ ἀρνεῖται ἀπερίσκεπτα τὴν κρίση, ἀλλὰ ἀσκώντας τὴν ἀρετὴ, νὰ περιμένει στεφάνια, καὶ διαπράττοντας τὴν κακία, νὰ περιμένει τιμωρίες.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		28,	15-30		22
			32,	32		420
		116. 118. 120. 142			Λευϊτικὸν	
1,	26					
2,	17	298				
2,	23	286	4,	3		34
3,	16	120	6,	4		142
7,	1 ἐ.	88. 132	10,	2		342
7,	8	122	14,	40ἐ.		102
12,	1 ἐ.	132	22,	4		458
12,	11-20	194				
16,	10	350			Ἄριθμοὶ	
18,	27	224				
18,	27	316	5,	2		458
19,	24	142	12,	10 ἐ.		178
19,	24-26	88	25,	3 ἐ.		134
21,	7	216	25,	7 ἐ.		192
42,	25 ἐ.	142	25,	8		192
49,	9	316				
49,	9	320			Δευτερονόμιον	
	*Ἐξοδος		4,	19		438
			6,	4		32
3,	10	148	16,	5-6		382
20,	12-17	32	16,	20		328
21,	13	136	18,	15		114
22,	7 ἐ.	314	18,	18		114
23,	3	296	18,	19		114
23,	4-5	436	22,	11		102
23,	6	352	31,	18		48

			9,	9	320
			9,	18	82
3,	18	346	12,	4	28
25,	17	262	16,	29	30
24,	2 ξ.	260	20,	6	256
			20,	29	292
Βασιλειῶν Β'			21,	2	280. 282
			22,	1	170
19,	35	382	25,	12	394
			31,	10	28
Βασιλειῶν Δ'					
Ψαλμοὶ			Ἐκκλησιαστικῆς		
3,	6	120			
4,	5	390	3,	1	202
8,	6-7	120	7,	16	160. 368
16,	8	116	7,	17	160
39,	4	300			
40,	2	120			
44,	3	158	Σοφία Σειραχ		
49,	16	58. 276			
68,	28	114			
72,	1	112	7,	6	326
76,	3	158	9,	8	82
81,	6	48. 282			
82,	13	312	Ἔσθῆρ		
91,	7	30			
103,	27	204	13,	8	320
124,	4	146			
136,	4	68	Μιχαίας		
142,	10	112			
Ἰώβ			5,	1	304
			Ζαχαρίας		
3,	20-23	28			
3,	23	28	4,	10	116
19,	6	28			
29,	25	96	Μαλαχίας		
31,	1	24			
40,	1 ξ.	132	3,	13-14	414
42,	7	330			
Παροιμίαι			Ἡσαΐας		
1,	7	364	1,	2	48
			1,	21	154

6,	8	148			Βήλ και Δράκων	
8,	20	134				
29,	13	192			31 ἐ.	122
33,	14	350				
40,	2	236. 282			Ματθαῖος	
40,	15	118				
45,	6	140	4,	4		394
46,	5	312	5,	3-10		32
52,	5	450	5,	16		170. 172
53,	3	158	5,	19		148. 416
54,	13	132	5,	28		22. 24. 80. 300
58,	2	274	5,	29		80
58,	2	276	5,	48		120
			6,	1		52
		Ἰερεμίας	6,	2		170
			6,	39		154
23,	21	148	7,	11		146
32,	39-40	132	7,	24		170
			7,	26		30
		Ἰεζεκιήλ	8,	21		300
			9,	2 ἐ.		386
5,	11	274	9,	15		384
7,	8	274	9,	20		158
7,	11	274	10,	15		238
9,	5	274	10,	28		280. 350
33,	11	350	11,	3		304
			12,	30		14
		Δανιήλ	12,	35		146
			13,	3 ἐ.		134
1,	17	168	15,	8-9		192
2,	21	364	15,	28		386
2,	29 ἐ.	44	16,	19		310
3,	20	414	16,	27		200
3,	21 ἐ.	122	18,	23-30		146
3,	86	350	19,	7		92
5,	5	194	19,	8		94
6,	3	410	19,	12		32
8,	10	16	19,	19		456
9,	26	302. 304	20,	34		290
9,	26 ἐ.	294	22,	37-39		32
			23,	39		304. 456
		Προσευχή Ἀζαρίου	25,	15		446
			26,	46		174
5		414	26,	53		380

		Μάρκος	17,	23	398
			17,	28	48
4,	39	386	17,	29	116
11,	32	116	26,	24	318
12,	31	456	28,	3 ξ.	122
		Λουκᾶς		Ρωμαίους	
5,	1	138	1,	22	400
5,	12 ξ.	386	5,	17	232
5,	13	386	8,	18	244
7,	2 ξ.	386	8,	27	112
10,	27	456	9,	3	420
12,	42	202	12,	1	90. 92
12,	46	258. 452. 454	12,	16	222
15,	25	300	12,	18	336
18,	3 ξ.	292	12	18	338
18,	10 ξ.	330		Κορινθίους Α'	
		Ἰωάννης	2,	10	112
1,	1	448	3,	17	114
1,	21	116	7,	15	336
4,	22	378	7,	28	402
5,	19	384	9,	5	210
5,	21	386	9,	5-6	210
5,	39	112	9,	21	398
9,	1	386	9,	27	26
10,	10	148	9,	27	318
10,	29	150	11,	3	222
11,	1 ξ.	386	11,	7	118
11,	48	156	11,	32	238
13,	34	456	15,	8	234
14,	26	132	15,	31	446
14,	27	290	15,	41	406
14,	28	380		Κορινθίους Β'	
22,	22-23	314	3,	3	132
		Πράξεις	4,	7	26
4,	16	220	5,	13	318
4,	20	382	11,	29	334
8,	20	442	12,	9	218
9,	15	324	13,	8	312

		Γαλάτας		1, 16	48
				1, 17	48
1,	8	198			
2,	30	26		Τιμόθεον Α΄	
3,	24	134			
4,	4	212	3, 1		250. 254
4,	26	138	3, 2 ξ.		252
6,	2	456		Τιμόθεον Β΄	
		Ἐφεσίους			
			2, 13		384
1,	22	230		Τίτον	
2,	15	70			
		Φιλιππησίους	1, 16		190
2,	6	380. 386		Ἑβραίους	
2,	10	16			
2,	16	352	1, 3		74
3,	19	222	1, 3		410
3,	20	222	1, 3		38
			5, 1 ξ.		312
		Κολοσσαεῖς	6, 18		384
			12, 7		220
1,	15	46	20, 34		268

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

- ᾠδὴν 178. 180.
 ἀβελτηρία 380.
 ᾠδουσαλὼμ 260.
 ᾠδουράμ 132. 194. 216. 224. 316. 350.
 ἀβρότης 80.
 ᾠγαθοδαίμων 354.
 ᾠγαθός, πρεσβύτερος, 36. 44.
 ᾠγάθων, πρεσβύτερος, 236. 102. 194. 350.
 ἀγαθότης 146. 162. 368. 438.
 ἀγαμία 32. 402.
 ἀγαπᾶν 456.
 ἀγάπη 106. 168. 456.
 ᾠγησίλαος 82.
 ἀγιότητα 238. 290. 372. 402.
 ἀγνεία 32. 92. 196. 212. 266. 284. 310. 312. 320. 338. 358. 402. 434. 444.
 ἀγνωμοσύνη 106.
 ἀγρυπνία 86. 190. 254.
 ἀγγίνοια 396.
 ᾠΑδὰμ 230.
 ἀδικία 184. 292. 348. 374. 376. 408.
 ἀδοξία 144. 162. 206. 220. 242. 284. 348.
 ᾠΑέτιος, 192.
 ᾠΑέτιος, κόμης, 170. 374.
 ᾠΑζυμα 138.
 ἀηδία 404.
 ἀθανασία 278. 280. 346-348. 350.
 ᾠΑθανάσιος, πρεσβύτερος, 38. 78. 202. 304.
 ᾠΑθηναῖοι 286. 398.
 ἀθυμία 244. 376. 400. 420.
 Αἰγύπτιοι 100. 192.
 Αἴγυπτος 68. 148. 194. 364.
 ἀἰδιον 78. 158.
 ἀἰδιότης 36. 174. 448.
 αἰδῶς 150. 208. 234. 326. 426.
 Αἰθίοπες 68.
 αἰρετικός, -οὶ 48. 200. 384. 394.
 αἰσχύνη 54. 68. 110. 348. 448.
 αἰχμαλωσία 68. 304. 346. 450.
 ἀκολασία 64. 246.
 ἀκρασία 64. 458.
 ἀκτημοσύνη 36. 210. 212. 440. 442. 450.
 ἀλαζονεία 86. 150. 194. 214. 334. 336. 370. 412. 424. 430.
 ᾠΑλέξανδρος (Μέγας) 82. 280.
 ἀλήθεια 22. 50. 80. 96. 166. 272. 286. 312. 318. 332. 336. 348. 362. 384. 392. 438. 460.
 ἀλογία 252. 368.
 ᾠΑλύπιος 140. 216. 278. 354. 446.
 ᾠΑλφίος, ἐπίσκοπος, 176. 180.
 ἀμάρτημα, -τα 30. 32. 34. 94. 234. 238. 298. 304. 310. 312. 358. 368. 414. 418. 458.
 ἀμαρτία 52. 114. 120. 174. 196. 212. 230. 232. 262. 292. 300. 312. 314. 336. 362.
 ἀμαρτωλός, -οὶ 58. 96. 276. 350. 360. 458.
 ᾠἀμιλλα 24. 128.
 ᾠΑμμων 100.
 ᾠΑμμώνιος 14. 78. 154. 214. 288. 322.
 ᾠΑμμώνιος, τριδοῦνος, 358.
 ἀμοιβή 76. 244.
 ἀνάθεμα 420.
 ἀναισθησία 82.
 ἀναισχυντία 326. 420.
 ἀναληγσία 54. 86. 418.
 ἀνανδρία 268.
 ἀνάπαυσις 28.
 ἀναρχία 368.
 ἀνάστασις 70. 96. 136. 350.
 ἀνδραγαθία 376.
 ἀνδρ(ε)ία 202. 222. 240. 370. 422. 424.
 ἀνεξικακία 62. 78. 218. 274. 358.
 ἀνοια 164. 334.

άνομία 114.
 Ἐνόμοιοι 382.
 άντεκδίκησις 72.
 άντίδοσις 244. 460.
 Ἐντίοχος 128. 274.
 Ἐντίοχος ὁ Ἐπιφανής 16.
 Ἐντίοχος, σχολαστικός, 18.
 Ἐντίπατρος 280.
 Ἐντισθένης 186.
 Ἐντώνιος, σχολαστικός, 400.
 άνυπαρξία 294
 άξιοπιστία 198.
 άξιωμα 298. 326. 328.
 άπάθεια 48.
 άπαιδευσία 38. 98. 166. 268. 280.
 440.
 άπάτη 98. 150. 364.
 άπαύγασμα 38. 48. 74. 158. 160.
 410.
 άπειλή 314. 390.
 άπέχθεια 36. 314.
 άπλότης 26. 62.
 άπόγνωσις 14.
 Ἐπολλώνιος, έπίσκοπος, 74. 166.
 316. 326. 416.
 άπόνοια 164.
 άποστάσιον 92.
 άπώλεια 150. 156. 172. 388. 422.
 442. 452.
 Ἐραβιανός, έπίσκοπος, 242.
 άργειν 220.
 Ἐρειανοί 78. 394. 408. 434.
 Ἐρειος 44. 176.
 άρειή 20. 34. 36. 40. 46. 54. 56. 66.
 76. 78. 80. 106. 110. 118. 120.
 122. 124. 128. 134. 144. 146. 152.
 160. 164. 168. 172. 174. 176. 178.
 182. 184. 194. 202. 206. 218. 224.
 230. 232. 236. 240. 254. 260. 266.
 274. 276. 278. 282. 284. 290. 292.
 298. 306. 320. 322. 326. 328. 334.
 338. 340. 342. 366. 368. 370. 372.
 386. 402. 408. 418. 422. 424. 426.
 432. 434. 440. 444. 450. 454.
 άρμονία 346.
 άρπαγή 348. 380.
 Ἐρποκράς, σοφιστής, 56. 180. 396.

440.
 Ἐρσενούφιος, άναγνώστης, 204.
 άρχή 162. 206. 248. 254. 256.
 262. 264.
 άρχιερωσύνη 34.
 Ἐρχόντιος 446.
 Ἐρχόντιος, πολιτευόμενος, 92. 334.
 354.
 Ἐρχόντιος, πρεσβύτερος, 46. 188.
 194. 200. 426.
 άσέβεια 160. 182. 214. 370. 382.
 άσέλγεια 128. 248. 358. 392.
 Ἐσία 334.
 Ἐσκληπιός, έπίσκοπος, 244. 368.
 370.
 Ἐσκληπιός, σοφιστής, 40.
 Ἐσσύριος, -οι 68. 364.
 άσφάλεια 66.
 άσωτία 160. 370.
 άτεκνία 402.
 Ἐύγουστος (αὐτοκράτωρ) 108.
 αυθάδεια 430.
 αυθεντία 250. 386.
 Ἐυξόνιος, κορρήκτωρ, 262.
 αυτάρκεια 228.
 αυτονομία τυραννική 256.
 άφέλεια 370.
 Ἐφθόνιος, έπίσκοπος, 44. 328.
 άφιλοχρηματία 412.
 Ἐφροδίσιος, πρεσβύτερος, 20. 274.
 324. 326.
 άχαριστία 90.

B

Βαβυλώνιοι 274.
 βάπτισμα 230. 232.
 Βαρνάβας 210.
 βασιλεία 14.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 110. 148.
 242. 244. 306. 416.
 βασκανία 272.
 Βηθλεέμ 304.
 βλάβη 190.
 βλακεία 102. 104.
 βλασφημία 450. 452.
 Βοιωτός, -οί 280.

Γ

Γάιος 108.
γαλακτοτροφία 216.
Γαλιλαῖος 148.
γάμος 94. 400. 402. 404. 406.
γένενα 14. 350.
γέλως 150. 294. 334.
γένεσις (τύχη) 166. 180. 226.
γέννησις Σωτήρος 138. 410.
Γερμανός 344.
Γερμανός, κόμης, 428.
γνωσιμαχεῖν 294. 346. 430.
γνώσις 112. 366. 438. 454.
Γόμορρα 238.

Δ

Δαβὶδ 260. 262. 346.
δαίμων 62. 130. 242. 264. 294. 376.
Δανιήλ 16. 44. 108. 122. 168. 302.
364. 410. 434.
Δανιήλ, πρεσβύτερος, 344. 360.
Δαρείος 82. 410.
δειλία 344. 370. 382.
δεισιδαιμονία 370.
δήλωσις 22.
δημιουργία 120.
Δημόνικος 104.
Δημοσθένης 98.
διαβολή 338. 342.
διάβολος 24. 132. 188. 252. 376. 418.
432.
διαφθορά 418.
δικαιοσύνη 22. 32. 52. 100. 122. 152.
194. 196. 202. 214. 232. 274. 276.
280. 290. 320. 352. 368. 414. 444.
454.
δίκη 70. 110. 260. 284. 418.
Διογένης 82. 104. 186.
Διογένης, διάκονος, 452.
Διογένης, μαγιστριανός, 436.
Διογένης, πρεσβύτερος, 432. 460.
Διονύσιος, κορρηκτωρ, 22.
Διόσκορος 288.
δόγμα, -τα 58. 70.
δόξα 170. 206. 244.

δόξα θεία - Θεοῦ 48. 74. 76. 118.
120. 200. 378. 410.
δόξα κοσμική 24. 54. 96. 98.
δοξομανία 54.
δουλεία 40. 122. 164. 186. 344.
δουλοπρέπεια 430.
δύναμις θεία 50. 218. 220. 314.
δυσγένεια 170.
δυσημερία 250. 426.
δύσκληια 432.
δυσκρασία 358. 458.
δυσμένεια 354. 362.
δυσπραγία 240. 242. 430.
δυσσέβεια 160.
δωρεά (Θεοῦ) 232. 442.
δωροδοκία 362.
Δωρόθεος 72.
Δωρόθεος λαμπρότατος 208. 298.
426. 430. 432. 440.

Ε

Ἑβραῖος, -οι 250. 334. 392. 440.
ἐγκράτεια 150. 320. 344. 406.
Ἑξεχίας 334. 380.
εἰδωλολατρία 192. 428.
εἰδωλον 364.
εἰκὼν (κατ' εἰκόνα) 116. 118. 120.
122. 142.
εἰμαρμένη 42. 166. 180. 226. 300.
εἰρήνη 290. 336. 338. 352. 412. 454.
εἰρωνεία 452.
ἐλάτωμα, -τα 292. 294. 336. 456.
Ἑλεάζαρος, ἱερεύς, 16.
ἐλεημοσύνη 170. 172. 190.
ἐλευθερία 186. 264. 376.
ἐλευθεριότης 338. 370.
Ἑλισσαῖος, μοναχός, 34. 434.
Ἑλλάς 98.
Ἑλλην, -ες 44. 76. 80. 110. 126. 128.
390.
Ἑλλήσποντος 40.
ἐλπὶς 86. 130. 168. 374. 376.
ἐμβροντησία 182.
ἐνανθρώπησις 158. 160.
ἐνυπόστατος, ὄν 38. 74. 158.
ἐξομολόγησις 350

ἔξουσία 314.
 ἔπαινος 126. 128. 268. 294.
 ἐπιβουλή 68. 74. 142. 144. 256. 258.
 342.
 ἐπίγνωσις 378.
 ἐπιδημία θεία 362.
 ἐπιείκεια 80. 268.
 ἐπιθυμία 80. 82. 234. 236. 260. 376.
 394. 402. 448. 458.
 Ἐπίμαχος, σχολαστικός, 428.
 ἐπιμέλεια 104.
 ἐπιμιξία 444.
 ἐπιορκία 310.
 ἐπισκοπή 250. 252. 254. 256. 258.
 ἐπιτίμησις 150.
 Ἐρμίνος, κόμης, 230. 300. 302. 422.
 426.
 Ἐρμογένης, ἐπίσκοπος, 38. 40. 46.
 124. 128. 162. 306. 420.
 ἔρως αἰσχυρὸς 82. 246. 256. 260. 264.
 ἔρως δόξης 24.
 ἔρως θεῖος 106.
 ἔρως ραστώνης 114.
 ἔρως σωματικός 24.
 ἔρως φιλοχρηματίας 40. 444.
 Ἐσδρας 108.
 εὐγένεια 206. 238. 246. 400. 440.
 εὐγλωττία 298.
 εὐγνωμοσύνη 226. 360. 372.
 Εὐδαίμων 142. 286. 302.
 εὐεργεσία 60. 62. 68. 74. 130. 204.
 274. 284. 338.
 εὐεργεσία θεία 204.
 εὐημερία 240. 242. 250. 290. 302.
 336. 388. 426. 430.
 εὐθυμία 376.
 εὐκλεια 220. 314.
 εὐκοσμία 338.
 εὐκρασία 458.
 Εὐλόγιος 220. 280.
 εὐμένεια 60. 98. 454.
 Εὐνομιανοὶ 78. 394. 408.
 Εὐνόμιος 44. 176. 378.
 εὐπραγία 412.
 εὐσέβεια 16. 34. 90. 106. 144. 146.
 168. 178. 184. 196. 290. 314. 320.
 322. 336. 338. 350. 370. 416. 450.

454.
 Εὐσέβιος, ἐπίσκοπος, 36. 46. 62. 64.
 78. 100. 214. 232. 292. 304. 306.
 324. 334. 342. 368. 408. 420. 452.
 Εὐστάθιος 54. 76. 228. 264. 284.
 326. 360. 378. 420.
 Εὐστάθιος, διάκονος, 422.
 Εὐστάθιος, πρεσβύτερος, 248. 376.
 378.
 εὐτέλεια 222.
 Εὐτόνιος 16. 18. 52.
 Εὐτόνιος, διάκονος, 76. 102. 106.
 134. 136. 150. 174. 202. 208. 218.
 238. 290. 318. 332.
 εὐφημία 432.
 εὐφροσύνη 66. 200. 244. 408.
 εὐφυΐα 60.
 εὐχή 226.
 ἔχθρα 248. 326. 332. 338. 378. 398.

Z

Ζαχαρίας, προφήτης, 52.
 ζημία 106. 110. 346.
 Ζήνων, μοναχός, 452.
 Ζήνων, πρεσβύτερος, 228.
 ζωὴ μακαρία 300.
 ζωοποιεῖν 386.
 Ζώσιμος, διβλιοφόρος, 104.
 Ζώσιμος, πρεσβύτερος 14. 46. 54.
 70. 74. 76. 84. 86. 98. 108. 124.
 142. 156. 164. 172. 180. 210. 224.
 228. 236. 246. 260. 266. 272. 278.
 284. 292. 294. 310. 326. 334. 348.
 352. 360. 370. 378. 392. 414. 418.
 420. 422. 448. 452.

H

ἡδονὴ 26. 64. 80. 84. 90. 176. 194.
 212. 260. 264. 292. 344. 370. 390.
 400. 402. 404. 408. 428. 448.
 Ἡλίας 392. 446.
 Ἡλιος δικαιοσύνης 338.
 ἡμερότης 244. 340. 426.
 Ἡρακλείδης, ἐπίσκοπος, 22. 88.
 314.

Ἡρων 378.
 Ἡρων, μονάζων, 280.
 Ἡρων, πολιτευόμενος, 388.
 Ἡρων, σχολαστικός, 18. 250.
 Ἡσαΐας, παραλήπτης, ἐπιστολῆς
 232. 398. 412.
 Ἡσαΐας, προφήτης, 118. 148. 158.
 234. 276.
 Ἡσαΐας, στρατιώτης, 50. 68. 150.
 188. 358.
 ἡσυχία 226.

Θ

θάνατος 28. 162.
 θέλημα 112.
 Θεόγνωστος, πρεσβύτερος, 86.
 174. 232.
 Θεοδόσιος, ἐπίσκοπος, 36. 90. 156.
 70. 236. 302. 376. 388. 444.
 Θεοδόσιος, πρεσβύτερος, 400. 424.
 Θεοδόσιος, σχολαστικός, 222. 334.
 Θεόδωρος, αὐγουστάλιος, 66.
 Θεόδωρος, λαμπρότατος, 340.
 Θεόδωρος, σχολαστικός, 58. 60.
 126. 198. 428.
 Θεόκτιστος 22. 26. 30. 32.
 Θεόπεμπτος, ἐπίσκοπος, 336.
 Θεόπομπτος 78.
 θεότης 140. 158.
 Θεοφάνια 138.
 Θεόφιλος, ὑποδιάκονος, 110. 356.
 Θευδᾶς 148.
 Θέων 394.
 Θέων, ἐπίσκοπος, 222. 224. 352.
 366.
 Θέων, πρεσβύτερος, 424.
 θηριωδία 244.
 θλίψις 402.
 θρασύτης 292. 354. 370.
 θρησκεία 284. 286. 296.
 θυμηδία 66. 376.
 θυμὸς 50. 56. 62. 112. 136. 164. 264.
 390. 176. 246. 302.
 θυσία 34. 90. 312.
 θυσία ἀναίμακτος 92.
 θυσία ζῶσα 92.

θυσιαστήριον 164. 166. 290. 312.
 392.
 Θωμᾶς, μονάζων, 214.

I

Ἰεζεκιήλ 274. 458.
 Ἰέραξ, λαμπρότατος, 396. 426. 440.
 Ἰέραξ, πρεσβύτερος, 54. 234. 330.
 364. 416. 436.
 Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 40. 68.
 88. 100. 108. 138. 236. 282. 304. 328.
 394.
 ἱερουργία 36. 92. 373.
 ἱερωσύνη 36. 38. 88. 92. 136. 156.
 192. 238. 282. 294. 26. 310. 326.
 342. 372. 408. 434. 440. 442. 454.
 Ἰησοῦς (Ναυῆ) 340.
 Ἰουδαῖος 38. 44. 62. 88. 108. 114.
 142. 156. 176. 220. 274. 304. 346.
 356. 364. 380. 382-384. 390. 396.
 414. 420. 450.
 Ἰουδαϊσμός 44.
 Ἰούδας, Ἰουδαῖος, 148.
 Ἰούδας, προδότης, 62. 434.
 Ἰσίδωρος, διάκονος, 40. 96. 108.
 116. 130. 138. 146. 148. 154. 156.
 158. 178. 210. 238. 294. 296. 320.
 366.
 Ἰσίδωρος, Πηλουσιώτης, 84.
 Ἰσίδωρος, σχολαστικός, 72.
 Ἰσοκράτης 104.
 ἰσότης 172. 266.
 ἰσοτιμία 118. 388.
 Ἰσραήλ 112.
 Ἰσχυρίων 146.
 Ἰωάννης (εὐαγγελιστής) 446. 448.
 Ἰωάννης (πρόδρομος), 116.
 Ἰώβ 24. 28. 96. 132. 330.
 Ἰώσηπος 38. 98. 304.
 Ἰωσήφ 142.

K

καθαίρεσις 214.
 καθαρότης 310. 312.
 κακία 36. 46. 54. 56. 66. 76. 84. 92.

110. 124. 126. 132. 144. 164.
 172. 180. 182. 206. 218. 230.
 240. 242. 248. 260. 276. 278.
 280. 286. 292. 308. 316. 324.
 328. 326. 334. 338. 342. 352.
 354. 370. 378. 386. 388. 382.
 408. 422. 444. 452. 454. 460.
 κακοδοξία 282. 284. 322.
 κακοτεχνία 222.
 κακουργία 370. 440.
 καλοκαγαθία 440. 442.
 καπηλεία 264. 404.
 Κάσιος, πολιτευόμενος, 190.
 Κάσιος, πρεσβύτερος, 42. 138. 448.
 Κασσιανός, διάκονος, 448.
 κατάγνωσις 460.
 κατακλυσμός 88.
 κατάκρισις 150. 314.
 κατηγορία 286.
 κενοδοξία 164.
 κενόδοξος 430.
 κέρδος 348. 456.
 κέρδος αἰσχρόν 312.
 κηδεμονία 256.
 κήρυγμα θεῖον 210. 366. 386. 396.
 Κηφᾶς 210.
 κίνδυνος 144. 156. 214. 254. 328.
 344. 406. 408.
 Κλαύδιος 108.
 κολακεία 166. 208. 262. 332. 414.
 κολακεύειν 332. 334.
 κολακεύεσθαι 332. 334.
 κόλασις 14. 56. 70. 132. 172. 230.
 234. 238. 326. 328. 350.
 κοσμιότης 80. 104. 252.
 κοσμοποιία 120.
 κρίσις 14. 56. 76. 110. 188. 226.
 306. 442.
 κρίσις μέλλουσα 54. 56. 236. 238.
 358. 460.
 κριτής 22.
 Κροῖσος 170.
 Κύριλλος, ἐπίσκοπος, 358.
 Κῦρος 84. 108.
 Κῦρος, μονάζων, 324.
 κωμωδία 14. 124. 150. 284. 294.
 422.

Λ

λαγνεία 320. 358. 392.
 Λάζαρος 386.
 Λακεδαιμόνιοι 276.
 Λαμπέτιος, διάκονος, 362. 438.
 Λαμπέτιος, ἐπίσκοπος, 64. 66.
 70. 142. 160. 162. 218. 228. 236.
 250. 322. 396. 420. 454.
 λατρεία λογική 92.
 λειτουργία 256. 266.
 Λεόντιος 414.
 Λεόντιος, ἐπίσκοπος, 106. 434.
 Λεόντιος, μαγιστριανός, 272.
 Λευῖται 134. 136.
 Λίβανος 118.
 λογισμός 354. 356.
 λογοθέσιον 260.
 λογοποιία 86. 114. 454.
 λοιδορία 332.
 λύπη 14. 20. 158. 176. 238. 332. 336.
 338. 406.
 Λυσόνιος, 22.
 Λυσόνιος, κορρήκτωρ, 314. 316.
 362. 414. 444.

Μ

Μαδιθηναῖοι 192.
 Μακάριος, πρεσβύτερος, 376.
 μακαριότης 146.
 μακροθυμία 52. 60. 194. 232.
 Μακρόχειρ 108.
 μανία 100. 218. 246. 254. 260. 320.
 324. 356. 370. 378. 420.
 μάννα 392.
 Μαρία, ἀδελφή Μωυσέως, 178.
 Μαρία (Θεοτόκος) 212.
 Μαρτινιανός 46. 104. 284. 326. 334.
 370. 378. 420. 458.
 Μαρτινιανός, πρεσβύτερος, 456.
 Μαρτύριος, ἀναγνώστης, 40.
 Μαρτύριος, πρεσβύτερος, 196. 360.
 408.
 Μάρων 14. 46. 54. 76. 128. 180. 200.
 228. 264. 284. 326. 334. 348. 360.
 378. 420. 424. 450. 452. 458.

Μάρων, πρεσβύτερος, 126. 130.
144.
ματαιοτεχνία 222.
μεγαλαυχία 222.
μεγαλοδωρεά 232.
μεγαλόνοια 54. 92. 230. 336. 340.
μεγαλοπρέπεια 428.
μεγαλοφροσύνη 222. 316.
μεγαλοψυχία 222. 370.
μεγαλόψυχος 430.
μέθη 346. 458.
Μελχισεδέκ 178.
Μελωδός (Δαβίδ) 120.
μετάγνωσις 54. 72. 226. 322.
μετάνοια 34. 58. 70. 84. 88. 190.
μετριοφροσύνη 66. 68. 264. 316.
Μήδοι 410.
μικρόφρων 430.
μικροψυχία 354.
μικρόψυχος 430.
Μιλήσιοι 280.
μίξις ἀκάθαρτος 252. 252.
μισοπονηρία 36. 100. 214. 290. 360.
μνησικακείν 18.
μνησικακία 18. 130. 272.
μοιχεία 94. 188. 302.
μοιχεύειν 22.
μοχθηρία 182.
μυθολογία 400.
μυστήριον 214. 230. 306. 392. 416.
418.
Μωσῆς-Μωυσῆς 92. 94. 100. 102.
114. 118. 132. 148. 178. 312. 340.
374. 382. 420. 446.

N

Ναβουχοδονόσωρ 346. 378.
Ναυῆ (Ἰησοῦς) 114.
Νεεμίας 108.
Νειλάμμων -Νειλάμμων (ἀδελφοί)
340.
Νειλάμμων, διάκονος ἱατρός, 88. 416.
Νειλάμμων, πρεσβύτερος, 346.
Νειλάμμων, σχολαστικός, 284.
Νεῖλος, γραμματικός, 240.
Νεῖλος, διάκονος, 80. 86. 168.

νέκρωσις 270.
Νεμεσιανός, σχολαστικός, 390.
Νέρων 108.
νηστεία 266. 448.
νήψις 204. 252.
Νινευίται 274.
νόμος 70. 134. 148. 154.
Νῶε 122. 132.

Ξ

Ξέρξης 40.

Ο

ὀδύνη 28. 400.
οἰκονομία 276.
οἶκος 98. 100. 376.
ὀλοκάρπωσις 118.
Ὀλύνθιοι 98.
Ὀμηρος 86.
ὀμόνοια 336.
ὀμοίωσις 116. 118. 120.
ὀμόνυμον 112.
ὀμοούσιος 382. 388.
ὀμοουσιότης 38. 50.
ὀμοτιμία 50.
ὄνειδος 20. 68. 110. 126. 440.
ὄργη 50. 100. 136. 192. 260. 292.
304. 354. 356. 390. 450.
ὀργίζεσθαι 70. 390.
ὄρκος 408.
ὀσιότης 214.
Ὀυεσπιασιανός (Ρωμαῖος αὐτο-
κράτωρ) 108.
οὐρανοπολίτης, -αι 278.
Ὀυρσενούφιος 260.
οὐσία, θεία, 78. 140. 142. 158. 176.
200. 250. 386. 410.

Π

πάθημα 444.
πάθος 20. 24. 26. 36. 40. 54. 58. 62.
74. 80. 84. 98. 100. 104. 110. 158.
160. 162. 164. 166. 174. 178. 188.
190. 200. 236. 242. 248. 254. 270.

324. 332. 340. 344. 346. 354. 376.
404. 406. 408. 422. 432. 446. 448.
458.
- παίδευσις 426. 438.
παιδογονία 402.
παιδοποιία 64. 210.
Παλαιστίνη 68. 194. 364.
παλιγγενεσία 230.
παλινωδία 70. 72. 78. 124. 348.
Παλλάδιος 76. 90. 96. 180.
Παλλάδιος, διάκονος, 250. 282. 362.
450.
Παλλάδιος, επίσκοπος, 168.
Παλλάδιος, υποδιάκονος, 172.
Παμπρέπιος 282.
Παμπρέτιος, διάκονος, 270.
Πανθέα 84.
πανουργία 408.
πανωλεθρία 356. 412.
παράβασις 230.
παραίνεσις 226.
παράκλησις 158.
Παράκλητος 314.
παραμυθία 20. 72. 256. 258. 270.
312. 380.
παρανομία 86. 194.
παραπληξία 414.
παρθενία 24. 212. 400. 402. 404. 406.
παροινεῖν 250.
παροΐνια 62.
παρρησία 68. 150. 276. 290. 292.
354. 414. 444. 446.
Πάσχα ἰουδαϊκὸν 68. 138. 382.
Παῦλος 46. 74. 90. 96. 116. 118. 122.
132. 138. 198. 210. 212. 220. 230.
234. 254. 268. 318. 324. 334. 354.
380. 382. 396. 418. 420. 456.*
Παῦλος, μονάζων, 274. 276.
Παῦλος, παραλήπτης ἐπιστολῆς, 52.
60. 72. 78. 122. 146. 150. 152.
166. 220. 226. 248. 300. 302. 322.
328. 352. 406.
Παῦλος, πρεσβύτερος, 68. 408.
Παῦλος, τριβούνος, 398.
Παῦλος, υποδιάκονος, 198.
πειθῶ 314.
πειρασμός 28. 102. 194. 220-222.
376.
πένθος 400.
πενία 126. 162. 186. 206. 242. 260.
296. 352. 408. 460.
περιφρόνησις 142.
Πέρσαι 16. 84. 186.
Πέτρος, ἀναγνώστης, 212. 356.
Πέτρος, κορρήκτωρ, 172.
Πέτρος, μονάζων, 234. 244.
Πέτρος, παραλήπτης ἐπιστολῆς,
152. 202. 330. 346. 354. 394. 458.
Πέτρος, σχολαστικός, 162. 360. 362.
444.
Πηλουσιῶται 288.
πίστις 40. 90. 146. 148. 150. 190. 196.
242. 324. 366. 368. 450.
Πλάτων 100. 186. 294.
πλεονέκτημα, -τα 292. 330. 420. 428.
430.
πλεονεξία 164. 278. 348. 376.
πλημμέλημα 136. 164.
πλησμονή 228.
πλοῦτος 36. 66. 162. 186. 204. 206.
228. 260. 370. 408. 440.
πόθος 106. 246.
Ποιμένιος, πρεσβύτερος, 214.
πολυθεΐα 44. 140.
πονηρία 146. 230. 280. 378. 404.
418.
πορνεία 188. 192. 434.
πραότης 180. 222. 244. 266. 346.
376. 422. 424.
προαίρεσις 88. 110. 120. 182. 186.
212. 240. 242. 244. 246. 264. 324.
366.
προδοσία 434.
προθυμία 446. 454.
προκοπή 114.
πρόληψις 174. 228. 380.
πρόνοια 42. 56. 182. 186. 250. 322.
452.
προσδοκία 446.
προσήνεια 150. 290. 444. 446.
πρόσωπον 140.
προφήτης 146.
πρωτεῖον, -α 128.
πρωτόκτιστος 48.

πρωτόπλαστος 298.
πρωτότοκος 46. 48. 50.
πταῖσμα 374.

Ρ

ραθυμία 110. 150. 206. 214. 220. 228.
232. 306. 318. 422.
ραστώνη 114. 182.
Ρωμαῖος, -οι 156. 158. 304. 356.

Σ

Σάββατα Σαββάτων 138.
Σαβελλιανοὶ 170.
Σαβέλλιος 44. 176.
Σαμαρείτις (ἡ) 380. 378.
Σάρρα 194. 214.
σαφήνεια 22. 72. 116.
σεμνότης 104. 252.
Σεραπίων, ἐπίσκοπος, 60.
Σερῆνος 58. 372.
Σερῆνος, διάκονος, 260.
σιωπή 20.
σκαιότης 60. 228. 440.
σκαιωρία 286.
σκληραγωγία 448.
σκληροκαρδία 94.
Σόδομα 238.
Σοδομίται 88.
Σοφία 84. 252.
σοφία 362. 364. 372. 396. 416. 428.
438.
σταυρὸς 346.
Στρατήγιος, μοναχός, 124. 268. 372.
Στρατήγιος, σχολαστικός, 374.
συγγνώμη 60. 84. 162. 232. 238. 248.
250. 274. 278. 356. 422. 448. 452.
συγκατάβασις 456.
Συμεών, υἱὸς Ἰακώβ, 142.
συμπάθεια 258.
συμφορὰ 18. 20. 68. 102. 164. 256.
258. 262. 308. 322. 348. 356. 378.
450.
συναῖδιον 74. 158. 410.
σύνεσις 168. 224. 286. 364. 366. 394.
396. 444.

συνώνυμον 112.
Συρίων 42.
Σωκράτης 82. 186.
σωτηρία 56. 82. 130. 142. 296. 362.
404. 420.
σωφρονεῖν 250.
σωφροσύνη 56. 82. 194. 202. 212.
214. 224. 234. 248. 272. 318. 320.
344. 358. 408.

Τ

ταπεινότης 66. 370. 380. 388.
ταπεινοφροσύνη 86. 214. 224. 234.
316. 360. 430.
Ταῦρος, ὕπαρχος, 230. 418.
ταυτολογία 72.
ταυτότης 140.
τέρψις 402.
Τιδέριος 108.
τιμή 232. 258. 284. 456.
Τιμόθεος 100. 110. 174. 232. 356.
Τιμόθεος, λαμπρότατος, 408. 432.
Τιμόθεος, σχολαστικός, 430.
τιμωρία 30. 34. 52. 62. 70. 90. 110.
112. 114. 238. 248. 260. 262. 294.
322. 334. 360. 368. 374. 416. 418.
420. 446.
τρυφή 186. 188. 228. 246. 248. 256.
258. 402. 404. 408. 448.
τυραννίς 266. 452.
τῦφος 124.
τύχη 126. 166. 180. 226.

Υ

ὑβριολογία 272.
ὑβρις 86. 128. 272. 376. 408.
υἱοθεσία 50. 230. 232. 456.
ὑπακοή 162.
ὑπερηφανία 214. 222. 316. 330.
ὑπερήφανος 430.
ὑπεροψία 66. 68. 222. 370. 380.
ὑπόκρισις 264.
ὑπόληψις 76. 142. 164.
ὑπομονή 194.
ὑπόστασις 38. 44. 48. 74. 140. 142.

158. 160. 176. 410. 448.
 ὑποταγή 252.
 ὑψηλοφροσύνη 86. 266.

Φ

Φαραώ 100.
 Φαρισαῖος 224. 330.
 φειδωλία 160. 370.
 φθόνος 60. 412. 432.
 φθορά 174.
 φιλανθρωπία 70. 88. 98. 158. 198.
 422. 432. 438.
 φιλαργυρία 278.
 φιλαρχία 252. 254. 380.
 φιλία 82. 106. 248. 400. 438.
 Φίλιππος, βασιλεὺς Μακεδονίας,
 98.
 φιλοδοξία 98.
 φιλονεικία 286. 450.
 φιλοπραγμονεῖν 296.
 φιλοπραγμοσύνη 352.
 φιλοσοφία 20. 26. 36. 70. 80. 102.
 104. 106. 182. 184. 226. 252. 266.
 268. 298. 302. 426. 448.
 φιλοσοφία οὐράνιος 326.
 φιλοστοργία 340.
 φιλότης 172.
 φιλοτιμία 52. 82. 322.
 φιλοφροσύνη 354.
 φιλοχρηματία 40. 208. 248. 260. 272.
 400. 418. 434.
 Φίλων 38. 100.
 Φινεές 192. 194.
 φλυαρεῖν 220.
 φλυαρία 78.
 φόβος 166. 208. 306. 326. 344. 374.
 406. 408.
 φόβος θεῖος 24. 80.
 φονεύειν 70.
 φόνος 188. 302.
 φρενοβλάβεια 56.

φρόνημα 40. 70. 224. 264. 398. 400.
 φρόνησις 38. 168. 202. 224. 226. 240.
 316. 364. 366. 370.
 φροντίς 254. 258. 400.
 φύσις θεία 34. 38. 78. 140. 194. 384.
 428.

Φωκίων 186.
 Φῶς (ὁ Χριστός) 158.

Χ

Χαιρήμων 54. 58. 78. 128. 214. 246.
 304. 342. 348. 408.
 Χαλδαῖοι 168.
 χαμευνία 448.
 Χαναναία 386.
 χαρὰ 238. 334. 336.
 χαρακτήρ 158. 160.
 χάρις 324.
 χάρισμα 26. 230. 324. 452. 454.
 χειροτονία 114. 124. 176.
 χρήματα 260. 314. 372. 400. 412.
 414. 442. 458.
 χρηματισμὸς 36. 106. 138. 140. 308.
 328. 404.
 χρηστότης 60. 146. 232.

Ψ

ψευδαπόστολος 334.
 ψευδοπροφήτης 148.
 ψεῦδος 276. 384.
 ψυχή 278. 280. 348. 350.

Ω

ὠμότης 146. 432.
 ᾠδῶν 390.
 ᾠδῶν, μονᾶζων, 62. 166.
 ὠφέλεια 60. 110. 284. 436.
 ᾠφέλιος, γραμματικός, 46. 86. 112.
 114.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ		7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ		10-461
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Α'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Παραινετική.	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Β'. ΜΑΡΩΝΙ, Περί τῆς μελλούσης κρίσεως.	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Γ'. ΑΜΜΩΝΙΩ , Εἰς τό, «Ὁ μὴ ὦν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν».	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Δ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ , «Καὶ ἔπεσε ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῶν ἀστέρων καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως».	16
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ε'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι «Πύλαι ἄδου ...».	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ζ'. ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τῆς ἰσχύος τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων καὶ ἐπαγγελιῶν.	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ζ'. ΑΝΤΙΟΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί μνησικακίας, καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι οὐ τοὺς οἰκείους στεφάνους ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων πλέκεσθαι βούλονται συμφορῶν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἑαυτοὺς πολλάκις ἀμελοῦντες, τὰ τῶν πλησίον ἐπανορθοῦνται.	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Η'. ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῆς παραμυθίας ἐκ τῆς τῶν συμφορῶν ἀφηγήσεως.	20
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Θ'. ΛΥΣΟΝΙΩ ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ, Περί τῶν κριτῶν.	22
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ι'. ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Τί σημαίνει τὸν λόγιον τό, «Ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἱερέως».	22
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΑ'. ΘΕΟΚΤΙΣΤΩ, Εἰς τό, «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσε ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ».	22
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τὸ αὐτό.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΓ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Διὰ τί, τινὰ μὲν τοῦ νόμου κοινῇ καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ νενομοθέτηται, τινὰ δὲ καὶ ἰδίως.	30

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων.	32
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΕ'. ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΧΩ, Ὅτι, ὄσω τις ταῖς τιμαῖς προέχει, τοσούτω δεινότερον καὶ τὸ ἀμάρτημα.	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΣ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι, τὰ ὑπὸ τῆς θείας φύσεως ἐπιζητούμενα, ταῦτα ἢ ἀρετὴ μάλιστα πάντων προσαγαγεῖν δύναται.	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΖ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ χρηματισμοῦ, καὶ ὅτι οὐ πάντες τοῖς πάθεσι ἐγκαλινδοῦνται.	36
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΗ'. ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς αἰδιότητος τῆς ἁγίας Τριάδος.	36
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΙΘ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῶν τοῦ Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου μαρτυριῶν.	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Κ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς ἱερωσύνης.	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ ἀρετῆς.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΒ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς θείας τε συμμαχίας καὶ ῥοπῆς.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΓ'. ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤῃ, Ὅτι ἀμετακίνητον τὸ τῆς πίστεως φρόνημα.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΔ'. ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ, Περὶ τοῦ τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτος.	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΕ'. ΣΥΡΙΩΝΙ, Ὅτι χρὴ πάντα πρὸς οἰκοδόμην τῆς Ἐκκλησίας γίνεσθαι.	42
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΣ'. ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἢτοι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.	42
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΖ'. ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.	44
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΗ'. ΑΦΘΟΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι ἀπὸ τῶν ὁμολογούμενων τὰ ἀμφίδολα χρὴ κρίνεσθαι.	44
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΚΘ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι δεῖγμα σαφές τῶν ἐκάστου τρόπων ἢ τῶν συνόντων ἐστὶ πολιτεία.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Λ'. ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἀοίδιμος καὶ ἀναρρήσεως ἄξιος, ὁ τῶν ἄκρων εἰς ἀρετὴν περιγενόμενος.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΑ ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Πῶς εἴρηται τό, «Πρωτότοκος πάσης φύσεως».	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΒ ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῃ, Ὅτι ἢ μὲν θεία δύναμις αἰεὶ ἢ αὐτὴ ἐστὶ, τὰ δ' ἀνθρώπινα οὐδὲν βέβαιον ἔχουσι.	50

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΓ΄.	ΠΑΥΛΩ, Τί σημαίνει τὸ ἐπὶ μέτρου μολύβδου τὸν προφήτην Ζαχαρίαν καθιεμένην ἰδεῖν τὴν ἁμαρτίαν.	52
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΔ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ, Εἰς τὸ, «Προσέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».	52
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΕ΄.	ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς τῶν Χαιρήμονος τε καὶ Ζωσίμου καὶ Μάρωνος μεταγνώσεως.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Λς΄.	ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΖ΄.	ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ, Περὶ κρίσεως.	56
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΗ΄.	ΣΕΡΗΝΩ, Περὶ τὸ τοὺς πάσχοντας πέλας ἐλεεῖν.	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΘ΄.	ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι οὐ χρὴ τινὰ τῷ βίῳ μὲν ἠττᾶσθαι, περὶ δὲ δογμάτων ἀμιλλᾶσθαι.	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μ΄.	ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Συμβουλευτικὴ πρὸς ὀρθὸν τρόπον ζωῆς.	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρὴ κινεῖν τινὰ τῇ εὐφύια τὴν εὐμένειαν, καὶ τῇ τῶν λόγων δεινότητι τὴν τῶν τρώπων ἡμερότητα.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΒ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τὸ ποῖον δεῖ εἶναι τὸν σοφὸν λόγον.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΓ΄.	ΠΑΥΛΩ, Περὶ φθόνου.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΔ΄.	ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ μακροθυμίας καὶ συγγνώμης πρὸς τοὺς ἀγνώμονας.	60
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΕ΄.	ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περὶ ἀπλότητος.	62
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μς΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἑτέρους νοσήματα ἀκούσια νοσοῦντας, ἔξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβόλων προσέταξεν.	64
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΖ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τοῦ φεύγειν τὴν μετὰ τῶν ἀσχημονούντων διατριβήν.	64
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ ταπεινότητος καὶ ὑπεροψίας.	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΘ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας καὶ ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς.	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ν΄.	ΘΕΟΔΩΡΩ ΑΥΤΟΥΣΤΑΛΙΩ, Περὶ ὑπεροψίας.	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΑ΄.	ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ «Πῶς ἄσομεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;».	68
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΒ΄.	ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ, Περὶ μετριοφροσύνης.	68

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΓ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πρὸς Ἐφεσίους· Τί ἐστὶ τὸ εἰρημένον, «Τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας».	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΔ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ μετανοίας, κἂν εἰς γῆρας βαθύ.	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΕ΄.	ΠΑΥΛΩ, Περὶ μεταγνώσεως.	72
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΣ΄.	ΤΟΙΣ ΤΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΠΑΙΣΙΝ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν ἀντεκδικήσεως.	72
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΖ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ μέτρου εἰς τὸν λόγον.	72
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΗ΄.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πρὸς Ἑβραίους, Ἑρμηνεία εἰς τό, «Ὅς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ».	74
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΘ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πρὸς φίλους καὶ εὐεργέτας ἐπιβουλῆς.	74
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ξ.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι οὐ χρὴ τὴν τῶν πραγμάτων εὐκαιρίαν προδίδειν.	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΑ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, ΖΩΣΙΜΩ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας, καὶ ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς.	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΒ΄.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτική πρὸς ἐπαναγωγὴν εἰς τὴν ἀρετὴν.	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΓ΄.	ΘΕΟΠΟΜΠΩ, Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΔ΄.	ΠΑΥΛΩ, Περὶ ἀνεξικακίας.	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΕ΄.	ΝΕΙΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ ἀληθείας.	80
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΣ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Πῶς νοητέον, «Εἰ ὀφθαλμός σου ἢ χεὶρ σου σκανδαλίζει σε».	80
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΖ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτική πρὸς μεμετάνοιαν.	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΗ΄.	ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ὑψηλοφροσύνης.	86
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΘ΄.	ΝΕΙΛΩ, Περὶ ταπεινοφροσύνης καὶ ἀλαζονείας.	86
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ο΄.	ΩΦΕΛΕΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΚΩ, Περὶ τῶν παρανομιῶν τοῦ Ζωσίμου.	86
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΑ΄.	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ, ΔΙΑΚΟΝΩ ΙΑΤΡΩ, Περὶ μετανοίας.	88
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΒ΄.	ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ ἀρχόντων.	88
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.	90

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΔ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ ἀρχῆς, καὶ ὅτι ὁ τῆς ἀρχῆς ὄρος ἅπαντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηκόων πραγματεύεται.	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΕ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τὸ, «Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θουσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ.	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΣ΄.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ, Τίνος χάριν βιβλίον ἀποστασίου δίδοσθαι ταῖς μισουμέναις γυναξὶ παρὰ τῶν ἀνδρῶν ὁ νομοθέτης ἐπέτρεψεν.	92
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΖ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῶν σωμάτων, πνευματικῶν ἐσομένων ἐν τῇ ἀναστάσει.	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Τί ἐστι, «Βασιλεὺς ἡμῶν ἐν μονοζῶνοις».	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΘ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ, Ὅτι χρὴ τῆς ἀληθείας μᾶλλον, ἢ τῆς δόξης ἐφίεσθαι.	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Π΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τὰ κακά.	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΑ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν παθῶν.	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΒ΄.	ΑΜΜΩΝΙ, Περὶ τῆς τοῦ Εὐσεβίου μανίας.	100
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΓ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι οὐ χρὴ ἀλλοιοῦσθαι τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, κἂν ἐν συμφοραῖς τυγχάνῃ.	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΔ΄.	ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Διὰ τί προσέταξεν ὁ νόμος λινὸν καὶ ἔριον καὶ πορφύραν μὴ συνυφαίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ καὶ λέπραν ἱματίων καὶ λίθων πολυπραγμονεῖ.	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΕ΄.	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τὰ πάθη.	104
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΣ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΩ, Συμβουλευτικὴ.	104
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΖ΄.	ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ φιλίας καὶ ἀγάπης.	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς τὸ ἀσφαλῶς μεταχειρίζεσθαι τοὺς οἰακας καὶ ἐξ οὐρίας πλέειν.	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΘ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τὰς Ἑβδομάδας τοῦ Δανιὴλ πῶς ἐρμηνεύει.	108
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ζ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς.	108
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΑ΄.	ΘΕΟΦΙΑΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ, Ἐγκωμιαστικὴ.	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΒ΄.	ΩΦΕΛΕΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περὶ ὁμωνύμων καὶ συνωνύμων.	112
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΓ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι τὸ ἀγαθὸν κατὰ φύσιν μὲν τῷ Θεῷ	

	ἔστιν, ἡμῖν δὲ κατ' ἄσκησιν καὶ προκοπὴν.	114
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον, «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός».	114
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΕ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοιότητα».	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΣ'. ΠΑΥΛΩ, Περί τῶν τεχνῶν, καὶ δὴ τῆς τῶν λόγων τέχνης.	122
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΖ'. ΖΩΣΙΜΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΗ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ, Ἐπαινετικὴ.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΘ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί ἐσφαλμένης κρίσεως.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ρ'. ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι οὐ τοῖς ἀδικουμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἀδικούσιν ἐπικρέματα ὁ κίνδυνος.	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν.	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΒ'. ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τῶν ἐγκωμίων τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τύχης.	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΓ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῆς τῶν Ζωσίμου τε καὶ Χαιρήμονος καὶ Μάρωνος ὕβρεώς τε καὶ ἀσελγείας.	128
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΔ'. ΑΝΤΙΟΧΩ, Ὅτι αἰσχρὸν τὸ νικᾶν ἐν οἷς χρῆ ἡττᾶσθαι, καὶ αἰσχροτέρον τὸ ἡττᾶσθαι ἐν οἷς χρῆ νικᾶν.	128
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΕ'. ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί ἀχαριστίας.	130
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΣ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι τοῖς παλαιοῖς, Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς, οὐ διὰ γραμμάτων ὁ Θεὸς διελέγετο, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ.	130
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΖ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς παραβολῆς τοῦ σπόρου, καὶ πῶς ὁ λόγος σπείρεται.	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Διὰ τί τοὺς ἀκουσίως φονεύσαντας τοῖς Λευίταις προσκατώκισεν ὁ νόμος.	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΘ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Διὰ τί τῷ ἀκουσίως φονεύσαντι, ὄρος φυγῆς ἢ τοῦ ἀρχιερέως ὑπάρχει ζωὴ.	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τί ἐστὶ τό, «Ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ», καὶ τί, «Σάββατα Σαββάτων».	138
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΑ'. ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί χρηματισμοῦ τῶν τὴν φροντίδα τῶν πενήτων ἐχόντων.	138

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΒ΄.	ΑΛΥΠΙΩ, Περί τῆς ἁγίας Τριάδος.	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΓ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί περιφρονήσεως σωτηρίας τε καὶ ὑπολήψεως.	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΔ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ, Ἐπαινετική.	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΕ΄.	ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ, Διὰ τί τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς πα- ρεῖς ὁ Ἰωσήφ, τὸν Σιμεῶνα μόνον διεκέλευεν δεθῆναι.	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΣ΄.	ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἄξιοι ἐπαίνων οἱ τὰς φιλίας ἀσπαζόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβίας καὶ τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ ταῦτα πάντα καταβλάπτο- ντας αἰσχροὺς νομίζουσιν καὶ φεύγουσιν.	144
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΖ΄.	ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ, Εἰς τὸ, «Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες...».	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΗ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τοῦ λόγου, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας.	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΘ΄.	ΠΑΥΛΩ, Εἰς τὸ, «Πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται ἦσαν καὶ λησταί».	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τοῦ ποιεῖν τε καὶ διδά- σκειν.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΑ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τοῦ παρησιάζεσθαι καὶ μή.	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΒ΄.	ΠΑΥΛΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Ὅτι οὐδεὶς ἀρπά- ζει αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ».	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΓ΄.	ΠΕΤΡΩ, Ὅτι ἀμείνων τοῦ αἰσχροῦς μὲν βεβιωκότος, λέγειν δὲ εἰς ὑπερβολὴν δυνατοῦ, ὃ λέγειν μὲν οὐκ εὐφυῆς, τὰ δὲ κατὰ τὸν βίον λαμ-πρὸς καὶ πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν διαφέρων.	152
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΔ΄.	ΠΑΥΛΩ, Ὅτι χρὴ μὴθ' ὑπονοεῖσθαι ποιεῖν, ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, μήτε τοῖς διαπραπτομένοις αὐτὰ ἐπιτηδεῖσις χρῆσθαι.	152
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΕ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Οἱ κάπηλοί σου τὸν οἶνον σμίγουσιν ὕδατι».	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΣ΄.	ΑΜΜΩΝΙΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον, «Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν δεξιάν σιαγόνα, πάρεχε αὐτῷ καὶ τὴν ἄλ- λην».	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΖ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι πολλῶ κρείττων ἐστὶ βασιλείας ἢ ἱερωσύνης.	156
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΗ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας.	156

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΘ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό, «Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι...». 158	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰ «Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» ὁ Κύριος ἐν τῷ Δαυίδ λέγεται, πῶς λέγει πάλιν Ἡσαΐας, «Εἶδο- μεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν κάλλος οὐδὲ εἶδος»; 158	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πῶς νοητέον τό τῷ Ἐκκλησιαστικῷ γεγραμμένον, «Μὴ γίνου δίκαι- ος πολὺ». 160	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἐπισκόπου Ἑρ- μογένους. 162	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ'. ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅτι μήτε ἀρχὴν μήτε πλοῦτον μήτε τι τοιοῦτον μα- καριστὸν νομίζειν καὶ περιμάχητον, ἀλλὰ τό τῶν παθῶν ἀπηλλάχθαι μόνον. 162	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΔ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Προτρεπτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακίας. 164	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΕ'. ΠΑΥΛΩ, Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἥτοι εἴμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην. 166	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΣ'. ΩΡΙΩΝΙ, Περί τῆς ἐρμηνεΐας τῶν ἱερῶν ῥήσεων. 166	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ'. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί κολακείας. 166	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρὴ τὸν εὐδόκιμον, καὶ φιλόθεον εἶναι καὶ φιλόανθρωπον. 166	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΘ'. ΝΕΙΑΩ, Περί τῆς σοφίας Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παίδων. 168	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οὐ χρὴ καταφρο- νεῖν τῶν εὐτελεῖ σήματι προσιόντων. 168	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΑ'. ΑΕΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ, Κατὰ Σαβελλιανῶν. 170	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΒ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τό, «Λαμπάτω τό φῶς ὑμῶν», καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἐναντίον τῷ, «Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν» καὶ τὰ ἑξῆς. 170	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΓ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι χρὴ εὐκαταφρό- νητον εἶναι πᾶν ὃ τέλος ἔχει, κἂν δοκῇ λαμπρὸν εἶναι καὶ ἐπέραστον. 172	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΔ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς. 172	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΕ'. ΠΕΤΡΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ, Περί τῆς ἰσότητος καὶ τῆς φιλότητος. 172	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΣ'. ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ἐπαινετικὴ. 174	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΖ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Ἐγείρεσθε, ἄγω-	

	μεν ἐντεῦθεν».	174
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΗ.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι ἀνδρείος καὶ τυραννοκτόνος ἐστὶ ὁ τὴν τῶν παθῶν τυραννίδα τυραννικῶς διαζόμενος.	174
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΘ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.	174
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝ΄.	ΑΛΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Προτρεπτικῆ, ὅπως μὴ καθυδρίσῃ τὸ τῆς ἱερωσύνης γέρας αὐτῷ πιστευθέν.	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΑ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῶν τῆς ἐλευθερίου καὶ ἀνελευθέρου ψυχῆς χαρακτήρων.	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΒ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τῶν Ἀριθμῶν. Διὰ τὴν Ἁαρῶν καὶ Μαρίας κατηγορησάντων Μώσεως, ἡ Μαρία μόνη ἐπετιμῆθη.	178
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΓ΄.	ΑΛΦΙΩ, Περὶ τῆς τῶν Ζωσίμου, Παλλαδίου καὶ Μάρωνος κακίας.	180
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΔ΄.	ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ, Κατὰ λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἣτοι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.	180
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ΄.	ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ, Ὅτι ἡ τρυφή εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν κατάγει.	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΣ.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι οὐκ ἔχει πρόγνωσιν ὁ διάβολος, ἀλλ’ ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων στοχάζεσθαι τὰ καθέκαστον.	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΖ΄.	ΚΑΣΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ, Περὶ μετανοίας.	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΘ΄.	ΑΕΤΙΩ, «Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις».	192
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞ.	ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ὑπομονῆς διὰ τὴν Σάρραν.	194
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΑ΄.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ, «Ἀστράγαλος χειρός...».	194
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΒ΄.	ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ἀποκρούψεως τῶν κατορθωμάτων τῆς εὐσεβείας.	196
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΓ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τοῦ διττοῦ τρόπου τῆς εὐσεβείας.	196
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΔ΄.	ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περὶ τοῦ ἐμφύτου καὶ ἀγράφου περὶ φιλανθρωπίας νόμου.	198
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΕ΄.	ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· «Κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσῃται ὑμῖν ...».	198
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΣ΄.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ γεγραμμέ-	

	νον· «Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχε- σθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ».	200
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΖ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Περὶ φιλοχρηματίας	200
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΗ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τοῦ πρόποντος.	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΘ΄.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ἀρετῆς.	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟ΄.	ΠΕΤΡΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον· «Τίς ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος;».	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΑ΄.	ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ, Περὶ προσευχῆς καὶ τῶν αἰτημάτων αὐτῆς.	204
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΒ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ πλούτου, πενίας, δόξης, ἀδοξίας, ἀρχῆς καὶ ῥώμης, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ταῦτα αἰτιᾶ- σθαι, ὄργανα δυνάμενα εἶναι ἀρετῆς τε καὶ κα- κίας, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν.	206
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΓ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τοῦ χρόνου, τοῦ ὡς σκιὰν παρερ- χομένου.	208
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΔ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ εὐγνώμονος γνώμης καὶ ἐρωμένης ψυχῆς.	208
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΕ΄.	ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ὅτι χρὴ τὸν κρι- τὴν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ ἀδέκαστον, καὶ χρημά- των καὶ αἰδοῦς καὶ κολακείας καὶ φόβου κρείτ- τονα.	208
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΣ΄.	ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιά- γειν;».	210
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΖ΄.	ΠΕΤΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ, Περὶ θεραπείας τῶν ἐκ τῆς ἁμαρτίας τραυμάτων.	212
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΗ΄.	ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περὶ τῶν τοῦ Χαιρήμονος ἐγκλημάτων.	214
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΘ΄.	ΠΟΙΜΕΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ταπεινοφροσύ- νης καὶ τῶν μέτρων τῶν εἰς αὐτὴν ἀγόντων.	214
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠ΄.	ΑΛΥΠΙΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον· «Τοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει».	216
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΑ΄.	ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι χρὴ φιλοσοφεῖν ἐπὶ τῷ ὑβρίζεσθαι.	218
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΒ΄.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πῶς ἡ θεία δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.	218
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΓ΄.	ΠΑΥΛΩ, Ὅτι τοῦ ἀργεῖν καὶ ῥαθυμεῖν, ἄμεινον τὸ κᾶν τὰ ὑπὸ τῶν ἐτέρων πονηθέντα ἐπὶ στόματος φέρειν.	220

- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΔ'. ΕΥΛΟΓΙΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Τίς ἐστὶν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;», καὶ ὅτι δραστικώτερα τῶν ἀποφαντικῶν τὰ κατ' ἐρώτησιν προσαγόμενα. 220
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΕ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι τὰ μὴ βιωφελῆ ἐπιτηδεύματα οὐ τέχναι εἰσὶ, ἀλλὰ ματαιοτεχνίαι ἢ κακοτεχνίαι. 222
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠς'. ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον, «Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες ...». 222
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠζ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ φρονήματος καὶ φρονήσεως. 224
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι, ἡ μὲν ταπεινοφροσύνη ἀπὸ μεγαλοφυοῦς καὶ οὐρανομίκους ψυχῆς τίκτεται, ἡ δὲ ὑπερηφανία ἀπὸ εὐτελοῦς καὶ φαυλοτάτης. 224
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠθ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι χρὴ τὸν διδάσκοντα πράττειν καὶ οὕτω φράζειν, τὸν δὲ μὴ πράττοντα, οὐδὲ φράζειν δίκαιον. 224
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρζ'. ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι σταθερᾶς γνώμης τεκμήριόν ἐστι ὁ μετὰ φρονήσεως γαλήνιος τρόπος. 226
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΑ'. ΠΑΥΛΩ, Κατὰ τῶν λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἥτοι εἴμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην. 226
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς νοσημάτων. 228
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΓ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τοὺς Ζώσιμον, Μάρωνα καὶ Εὐστάθιον. 228
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΔ'. ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ, Περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς. 230
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΕ'. ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Περὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. 230
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρζς'. ΗΣΑΪΑ, Ὅτι οὐ χρὴ τὴν ἀνυπέρβλητον τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ὑπόθεσιν ῥαθυμίας ποιεῖσθαι. 232
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρζζ'. ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τοῦ ἀοιδίου Τιμοθέου. 232
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡζΗ'. ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ταπεινοφροσύνης. 234
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ρζθ'. ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περὶ τῶν περιέργως ὄραν σπουδαζόντων, καὶ ὅτι χρὴ ὥσπερ χαλινὸν ἐμβάλλειν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν αἰδῶ. 234
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Σ. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Διὰ τὰ περὶ Ζωσίμου. 236
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΑ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως. 236
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΒ'. ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Τί ἐστὶ τὸ, «Ἱερεῖς,

	λαλήσατε εἰς καρδίαν Ἱερουσαλήμ».	236
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΓ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.	238
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΔ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι χρὴ μήτε λύπη σφοδρᾷ ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι, μήτε χαρᾷ.	238
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΕ'. ΝΕΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, "Οτι, οἱ δοκοῦντες εἶναι σοφοί, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τὰ πράγματα κρίνουσι, καὶ ὅτι χρὴ μήτε τὴν εὐημερίαν ἀρετὴν, μηδὲ τὴν δυσπραγίαν κακίαν ὀρίζειν.	240
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Σς'. ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ-τῶν οὐρανῶν.	242
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΖ. ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, "Οτι ἡ ὑπερκόσμος λήξις, τοῖς νομίμως τὸν παρόντα βίον διαθλήσασι, οὐδ' αἰσθησιν συγχωρεῖ τῶν τῆδε λυπηρῶν ἔχειν.	244
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΗ'. ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, "Οτι, ὁ τὴν τῶν θηρίων φύσιν νικῶν ἄνθρωπος, ἐφ' ἑαυτοῦ μετὰ τῆς φύσεως καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως προδίδωσι καλόν.	244
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΘ'. ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πόθος ἀσθενέστερός ἐστιν ἐν ἡμῖν, διὰ τὸν ἀκόρεστον περὶ τὸν χρυσὸν ἔρωτα.	246
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙ. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Συμβουλευτικὴ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τρυφῆς, τῆς ρίζης καὶ μητρὸς τῆς ἀκολασίας.	246
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΑ'. ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς ἔχθρας καὶ φιλίας.	248
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΒ'. ΠΑΥΛΩ, Περὶ τῶν παθῶν τῆς φιλιχρηματίας καὶ τῆς ἀρχῆς.	248
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΓ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι σύνηθες τοῖς ἀνθρώποις, ἐν μὲν τῇ δυσημερίᾳ σωφρονεῖν, ἐν δὲ τῇ εὐημερίᾳ παροινεῖν.	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΔ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, "Οτι ἀκατάληπτος ἡ θεία οὐσία καὶ αὐθεντία.	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΕ'. ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Οτι οἱ τέχνη λόγων τὰ ληθὲς συσκιάζοντες, συγγνώμης ἁμαρτάνουσι μείζονα.	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙς. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Πρὸς Τιμόθεον Α', εἰς τὸ, «Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται».	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΙΖ'. ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περὶ φιλοχρηματίας, τὴν	

	πάσης κακίας πηγήν.	260
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΗ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Παραρνητική πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἡδονῶν.	260
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΘ΄.	ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ, Β΄ Βασιλειῶν, περὶ Ἀβεσσαλώμ καὶ τοῦ τελευτήσαντος πλήθους ἐν τῇ ὀργῇ τοῦ λοιμοῦ, ὀπηνίκα Δαβὶδ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐξηρίθμησεν.	260
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚ.	ΑΥΞΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ, Παραρνητική πρὸς ἀνακούφισιν τῶν συμφοραῖς περιπεπωκότων.	262
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΑ΄.	ΜΑΡΩΝΙ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Προτρεπτική πρὸς κατάπαυσιν τῶν κακῶν ἔργων.	264
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΒ΄.	ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ, Περὶ μετριοφροσύνης.	264
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΓ΄.	ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Παραρνητική.	264
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΔ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ ὑψηλοφροσύνης.	266
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΕ΄.	ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περὶ τῶν ἀκόντων πάσχειν κακῶς καὶ τῶν ἐκουσίως ἐλομένων ἀδικεῖσθαι.	268
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΣ.	ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι οὐκ ἔστιν, ἃ τις οἶεται καλῶς ἔχειν, τούτοις φάσκειν μὴ πεπεῖσθαι.	270
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΖ.	ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι ὑπόθεσίς ἐστι τῆς μακαρίας ζωῆς ἢ τῶν παθῶν νέκρωσις.	270
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΗ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ἐπαινητική, καὶ ὅτι οὐ μονοειδῆς ἡ μάχη τοῦ πολεμίου, ἀλλὰ ποικίλη καὶ πολύτροπος.	270
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΘ΄.	ΛΕΟΝΤΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑβριολογίας.	272
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛ΄.	ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Παραρνητική.	274
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΑ΄.	ΑΝΤΙΟΧΩ, Εἰς τὸ, «Οὐ φείσεται ὀφθαλμός σου...».	274
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΒ΄.	ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι πάσης ἐπέκεινα τολμῆς τὸ δογματίζειν τοὺς βιοῦντας αἰσχροῶς, καὶ εἰς τὸ γεγραμμένον «Γνώμαι τὰς ὁδοὺς μου ἐπιθυμοῦσιν ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποικῶς».	274
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΓ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρηὴ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγων ἀληθεῖς εἶναι καὶ πιστάς.	276
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΔ΄.	ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ φιλαργυρίας.	278
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΕ.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.	278
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΣ.	ΕΥΛΟΓΙΩ, Ἐπαινητική.	280
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΖ.	ΗΡΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Εἰς τὸ, «Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται δίκαιος».	280
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΗ΄.	ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τί ἐστι τό, «Ἱερεῖς	

	λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ».	282
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΘ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ,	᾿Οτι χαλεπὸν ἢ κακοδοξία καὶ ἀνόητοι τῶν ταύτη κεκρατημένων οἱ πόνοι.	282
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ,	᾿Οτι οἱ ἀξιωθέντες μείζονος τιμῆς, καὶ μείζονα δώσουσι δίκην.	284
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ,	᾿Οτι, εἴ τι εὐδόκιμον λέγομεν, τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν λογιστέον, τῷ καὶ ἰδιώτας διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν πολλάκις σοφίζοντι.	284
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΒ'. ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ,	᾿Οτι χρὴ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀσπαστὴν εἶναι, κἂν πάντες ψέγωσιν, τὴν δὲ κακίαν φευκτὴν, κἂν πάντες οἱ τῶν κακῶν ἐρασταὶ αὐτὴν ἀνακηρύττωσιν.	284
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΓ'. ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ,	Εἰς τό, «Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη».	286
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΔ'. ΔΙΟΣΚΟΡΩ,	Χρὴ μὴ μόνον ὑπὲρ ὧν εὐεργετούμεθα χάριν εἶδέναι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν κωλυόμεθα ἀδικεῖν.	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΕ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ,	Περὶ τῆς τῶν Πηλουσιωτῶν πόλεως, τῆς ὀλοφυρμῶν ἀξίας.	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΖ'. ΠΕΤΡΩ,	Περὶ εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, καὶ ὅτι εἰρήνη ὄντως ἐκείνη ἐστίν, ἢ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμνυνομένη.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΖ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ,	᾿Οτι χρὴ μετὰ παρησίας, θρασύτητος ἀπηλλαγμένης καὶ προσηνεῖα κεκραμένης, ἀνύειν τὰ πρέποντα.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΗ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,	Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.	292
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΘ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ,	Εἰς τό, «Ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα» καὶ τὰ ἐξῆς.	294
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝ'. ΤΩ ΑΥΤΩ,	Εἰς τό γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ· «Πενήτα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει».	296
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ,	᾿Οτι οὐδὲν τῶν λαμπρῶν τοῦ κόσμου οὕτω πέφυκε σεμνύνειν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀρετὴ καὶ φιλοσοφία.	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΒ'. ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΠΡΟΤΑΤΩ,	Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· «Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ».	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΓ'. ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ,	Περὶ τοῦ ἀποσταλέντος εἰς αὐτὸν λόγου Περὶ εἰμαρμένης.	300

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΔ'. ΠΑΥΛΩ, Εἰς τὸ ῥητόν, «Ὁ βλέπων γυναῖκα...».	300
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΕ'. ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Περί εὐημερίας καὶ φιλοσοφίας.	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΣ'. ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ, Περί τῶν ἐγκωμίων τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου Θεοδοσίου.	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΖ'. ΠΑΥΛΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον ὅτι, «Καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ».	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΗ'. ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί Χαιρήμονος καὶ Εὐσεβίου.	304
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΝΘ'. ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῶν διδασκάλων, καὶ ὅτι χρή τούτους τὴν πολιτείαν τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα τινὰ σοφῶς γεγραμμένην τοῖς μαθηταῖς προτιθέναι, ἵν' ὡς οἶόν τε μιμήσωνται.	306
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞ. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι σὺ τοῖς ἱερωμένοις κατηλεύειν τὰ πράγματα ἐπέτρεψεν, οὐδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὁρᾶν ἐθέσπισεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον πάντα ἐνομοθέτησεν ὁ πάσης ἀγνείας καὶ καθαρότητος νομοθέτης.	310
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί τῶν ἁμαρτιῶν.	314
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΒ'. ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Μεσολαβητική.	314
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΓ'. ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ, Συμβουλευτική πρὸς ὀρθὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.	314
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό, «Ἀναπεσῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων».	316
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΕ'. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι χρή τοὺς εἰς τὸν διδασκαλικὸν θρόνον ἰδρυθέντας καὶ ἀλείφειν τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ ἀνακηρύττειν τοὺς νενικηκότας.	316
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΣ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί σωφροσύνης.	318
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι σὺ χρή κατὰ πάντα λαμβάνειν τὰ παραδείγματα τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐκλέγειν.	320
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΗ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι κορυφὴ τῶν ἀρετῶν ἡ εὐσέβεια.	320
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΞΘ'. ΠΑΥΛΩ, Ὅτι χαλεποτάτη ἡ κακοδοξία καὶ ἀνόνητοι τῶν ταύτῃ κεκρατημένων οἱ πόνοι.	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Συμβουλευτική πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δυσχεροῦς καταστάσεως τῶν Πηλουσιωτῶν.	322

- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΑ΄. ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί πολιτείας· ὅτι ἀπροσωπόληπτα τὰ θεῖα χαρίσματα. 324
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΒ΄. ΚΥΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι ἀμεινον νήφοντα δοκεῖν μεθύειν, ἢ μεθύοντα δοκεῖν νήφειν. 324
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΓ΄. ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Πανηγυρική. 326
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΔ΄. ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Τῆς σοφίας Ἰησοῦ, εἰς τὸ γεγραμμένον «Μὴ ζήτηι γενέσθαι κριτῆς». 326
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΕ΄. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, Ὅτι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, τοῖς ἀναξίως τῆς τιμῆς ζῆν προσηρημένοις, προσθήκη κολάσεως γίνεται. 326
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΣ΄. ΑΦΘΟΝΙΩ, Ὅτι ἐκεῖνα χρῆ πράττειν, ἃ τοῖς ἀγίοις ἀμιλλᾶσθαι παρασκευάζει. 328
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΖ΄. ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ ἄρχοντος, ὅτι «δικαίως τὸ δίκαιον διώξη». 328
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΗ. ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Διὰ τί ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαληγορήσας κατεκρίθη, ὁ δὲ Ἰώβ, πλείονα καὶ μείζονα μεγαλοφωνήσας, ἐπηνέθη. 330
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΘ΄. ΠΕΤΡΩ, Παραμυθητική. 330
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠ. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι ἐχθρούς μὲν μὴ ἔχειν τοὺς φιλαρέτους ἀδύνατον, δυνατὸν δὲ τὴν ἐχθραν καλῶς μεταχειρίσασθαι. 332
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΑ΄. ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί κολακείας, καὶ ὅτι χρῆ τοὺς ἐχέφρονας φεύγειν καὶ τὸ κολακεύειν καὶ τὸ κολακεύεσθαι. 332
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΒ΄. ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ, Περί τῆς μὴ μεταστροφῆς Εὐσεβίου, Μαρτινιανοῦ, Ζωσίμου καὶ Μάρωνος 334
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΓ΄. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τῆς ἀμέτρου χαρᾶς. 334
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΔ΄. ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ (ΘΕΟΠΟΜΠΩ) ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Εἰς τό, «Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες». 336
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΕ΄. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅμοιον. 336
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΣ. ΗΛΙΑ, Περί τῆς πανηγυρικῆς εὐκοσμίας τῶν πάντων ἐπὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. 338
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΖ΄. ΤΟΙΣ ΒΟΝΘΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΦΟΙΤΗΤΑΙΣ, Ὅτι ἡ σὺφρων ψυχὴ, ἐπὶ τῶν αἰσθήσε-

- ων φέρουσα τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν βουλομένων διεκκόπτει ἐλπίδας. 338
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΗ'. ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΚΑΙ ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ, Ὅτι τῷ σώματι ἐντυποῦνται οἱ ἀφανεῖς χαρακτῆρες τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς. 340
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΠΘ'. ΘΕΟΔΩΡῶ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤῶ, Περὶ Ἰησοῦ. Περὶ τῆς Μωσέως μεγαλονοίας, ὅτι οὐδένα τῶν υἱῶν τῆς Ἰησοῦ ἀρετῆς προετίμησε, καὶ ὅτι οὐ δεῖ παισι βασιλείαν ἢ ἑτέραν ἀρχὴν ἐγχειρίζειν, εἰ μὴ ὁ τρόπος ἢ τῆς ἡγεμονίας ἀρμόδιος. 340
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣ'. ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝῶ, Συμβουλευτική. 342
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΑ'. ΓΕΡΜΑΝῶ, Περὶ τῶν διὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας λαμπρὰ τρόπαια ἐγειρόντων, καὶ τῶν ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν παθῶν τοῦ σώματος τυραννομένων καὶ βαρβαρικοῖς τροπαίοις ἐναδρυνομένων. 344
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΒ'. ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ, Ὅτι κίνδυνος μέγιστος ἐπήρτηται τῇ ψυχῇ τοῖς τολμῶσι παραποιεῖν καὶ παρερμηνεύειν τὰς ἱερὰ Γραφάς. 344
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΓ'. ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ, Περὶ μέθης. 346
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΔ'. ΠΕΤΡῶ, Περὶ τοῦ κακῶς κερδαίνειν, καὶ ὅτι βαρυτάτη ἡ ἐξ αὐτοῦ ζημία διὰ τε τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα. 346
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΕ'. ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΖΩΣΙΜῶ, ΜΑΡΩΝΙ, Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. 348
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣς'. ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ, Πῶς νοητέον τὸ εἰρημένον τῷ Ἀβραάμ, «Πληθύνων πληθυνῶ». 350
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΖ'. ΠΑΥΛῶ, Παραίνετικὴ πρὸς συμφιλίωσιν πρώην φίλων. 352
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΗ'. Τῶ ΑΥΤῶ, Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ· «Πενή-
τα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει». 352
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣΘ'. ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ, Ὅτι ὁ Θεὸς μόνον δύναται τὰ ἀνήκεστα νοσήματα θεραπεύειν. 352
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ Τ'. ΠΕΤΡῶ, Περὶ τῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις παρρησίας τοῦ Παύλου. 354
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΑ'. ΑΡΧΟΝΤΙῶ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῶ, Περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου λεγομένων. 354

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΒ'. ΑΛΥΠΙΩ, Μεσολαβητική.	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΓ'. ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, "Οτι οὐ χρῆ προπηδᾶν ἢ ὀργῇ τοῦ λογισμοῦ.	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΔ'. ΘΕΟΦΙΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς τοῦ μακαρίου Τιμοθέου φήμης.	356
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕ'. ΠΕΤΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ, Περί τῆς τῶν Ἰουδαίων συμφορᾶς καὶ τῆς ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διασπορᾶς αὐτῶν.	356
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Τς'. ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, "Οτι κανὼν ἐστὶ ἀφθογος ὁ ὑπὸ τῶν θεσμῶν βασιλευόμενος ἱερεὺς.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΖ'. ΗΣΑΪΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ, "Οτι ἕκαστοι ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τὰς περὶ τῶν ἄλλων φέρουσι ψήφους.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΗ'. ΑΜΜΩΝΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ, Περί τῆς μελλούσης κρίσεως.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΘ'. ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί ταπεινοφροσύνης.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙ. ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Οτι τὰ μὲν κακὰ καὶ μὴ μαθόντες δρῶμεν, τὰ δ' ἀγαθὰ καὶ διδασκόμενοι οὐ πράττομεν.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΑ'. ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, "Οτι τῶν ἄθλων πέρας, ἀρχὴ στεφάνων καθίσταται.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΒ'. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Φιλική.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΓ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Περί τῆς ἐπιδημίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΔ'. ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τοῦ δικαίου ἄρχοντος καὶ νομοθέτου.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΕ'. ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ, Περί τοῦ ποῖον χρῆ εἶναι τὸν ἀδέκαστον κριτὴν.	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙς'. ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, «Διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν».	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΖ'. ΘΕΩΝΙ, "Οτι οὐχ ἡ δύναμις μόνον τοῦ κήρυγματος, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος τῶν κηρυττόντων συμβαίνων τῷ κηρύγματι, τοὺς ἀνθρώπους ἐπηγάγετο.	366
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΗ'. ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι οὐδὲν δυνατώτερον ἀρετῆς, οὐδὲ τυραννικώτερον.	366
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΙΘ'. ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΕΠΙΚΟΠΩ, "Οτι χρῆ τοῖς ἐγκλήμασι τὴν κρίσιν συμπεφυκέναι, καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τὴν πίστιν ἔπεσθαι.	368

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Πῶς νοητέον τὸ τῷ Ἐκκλησιαστικῷ γε- γραμμένον, «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ».	368
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι αἱ ἀρεταὶ μεσότητές εἰσιν.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΒ'. ΜΑΤΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι οὐ χρὴ πλοῦτον ζητεῖν, τὸν τῶν κακῶν γεννήτορα, ἀλλ' ἀρετήν, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλάττουσαν.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΓ'. ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εὐκτική.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΔ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Ὅτι οἱ τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας ἐραστὲς οὐ διαλιμπάνουσι τὸν θεῖον τοῦτον πυρσὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀνάπτειν.	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΕ'. ΣΕΡΗΝΩ. Περὶ τῶν σφετεριστῶν τῶν κοινῶν χρη- μάτων.	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΣ'. ΤΩ ΑΥΤΩ. Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν πενήτων.	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΖ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι ἀμεινον τὸ μὴ ἀμύνασθαι, ἀλλὰ φιλοσοφεῖν.	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΗ'. ΑΕΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ, Ὅτι χρὴ τὸν εὖ παθόντα ἀντευ- ποιεῖν ἐν καλοῖς ἀμειβόμενον, οὐκ ἐν κακοῖς συμπράττοντα.	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΚΘ'. ΜΑΚΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τό, «ῥᾶσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν».	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οἴκτω καὶ πρα- ότητι χρὴ καταπραῦνειν τὰς τῶν πειρασμοῖς πε- ριπεπτωκότων συμφοράς.	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΑ'. ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τοῦ μακαρίου Εὐσταθίου.	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΒ'. ΗΡΩΝΙ, Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκαταστάσε- ως τοῦ Ναβουχοδονόσωρ.	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΓ'. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑ- ΘΙΩ, Ὅτι ῥάδιον μὲν τὸ κατάρξαι τινὰ παρανο- μεῖν, οὐκ εὐχερὲς δὲ τὸ καταπαῦσαι τὴν μανίαν.	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΔ'. ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, «Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν».	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΕ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρὴ πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνειν καὶ τὰς θείας Γραφὰς βασανίζειν.	382
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΣ'. ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ, Ὅτι σπουδὴ τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ οὐ τὸ σωφρονίζειν πολλοὺς τοῖς σκώμ- μασιν, ἀλλὰ τὸ πολλοὺς ἀμαρτάνειν.	388
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΛΖ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι ὁ ἔξὸν σῶσαι,	

	περιορῶν, τῆς ἀπωλείας αἴτιος.	388
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΛΗ΄.	ΩΡΙΩΝΙ, Τί ἐστὶ, «Ὁργίσεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΛΘ΄.	ΝΕΜΕΣΣΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Ὅτι οὐ χρὴ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν εἰς τὸν Σωτῆρα μεταφέρειν.	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜ.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι οὐδὲν παραβλάπτεται ὁ δεχόμενος, οὐδὲ χραίνεται τὰ ἄχραντα μυστήρια, εἰ ὁ ἱερεὺς ἀνάξιός ἐστι.	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΑ΄.	ΠΑΥΛΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον· «Οὐκ ἐπ’ ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος».	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΒ΄.	ΘΕΩΝΙ, Περί Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.	394
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΓ΄.	ΠΕΤΡΩ, Περί συνέσεως.	394
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΔ΄.	ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ἐπαινετική.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΕ΄.	ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ, Περί τῆς δυνάμεως τοῦ θείου κήρυγματος.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΖ.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τοῦ βωμοῦ.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΖ΄.	ΠΑΥΛΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ, Ὅτι οὐ χρὴ ἐπεμβαίνειν τοῖς πεπτωκόσι, ἀλλ’ αἰδεῖσθαι ὡς οἰκέτας καὶ χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐάλωκόσιν.	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΗ.	ΗΣΑΪΑ, Συμβουλευτική.	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΜΘ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί φίλου τινός.	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝ΄.	ΕΡΜΕΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ, Περί τοῦ, «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν».	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΑ΄.	ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί παρθενίας καὶ γάμου.	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΒ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι, ὁ τῶν παθῶν κρατῶν, καὶ φόβων καὶ κινδύνων καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἕστηκεν ὑψηλότερος.	406
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΓ΄.	ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Περί τοῦ Χαιρήμονος, τοῦ ἐπ’ ἀδικίας κεχημένου τοῖς ὄρκοις.	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΔ΄.	ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν τοῦ ἱερωμένου κοσμημάτων.	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΕ.	ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΖ.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Εἰς τό, «Καὶ ἦν Δανιὴλ ὑπὲρ τοὺς τακτικούς καὶ τοὺς σατράπας».	410
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΖ.	ΗΣΑΪΑ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποβολὴν τῆς ἀλαζονείας.	412
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΗ.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Περί ἀφιλοχρηματίας.	412
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΝΘ΄.	ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ, Περί τῆς κολακείας.	414

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕ΄.	ΛΕΟΝΤΙΩ, Περὶ τοῦ ἐπηρμένου φρονήματος τοῦ Ζωσίμου.	414
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΑ΄.	ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ἐπαινετική.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΒ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι ἄμεινον πράττειν μὴ λέγοντα, ἢ λέγειν μὴ πράττοντα.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΓ΄.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Ὅτι οὐκ εὐπρεπές τὸ διάζεσθαι καὶ ἔλκειν πρὸς εὐσέβειαν τοὺς αὐτεξουσίους γεγονότας.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΔ΄.	ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Ὅτι μυρίων τιμωριῶν ἄξιοί εἰσιν οἱ πλημμελοῦντες καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων μαραιῖς χερσὶ τολμῶντες ἄπτεσθαι.	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΕ΄.	ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ, Ὅποῖον χρή εἶναι τὸν ὀρθὸν ὄρον τῆς δίκης.	418
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΣ΄.	ΜΑΡΤΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ. Προτρεπτική πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς μανίας.	420
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΖ΄.	ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περὶ τῆς τοῦ Εὐσεβίου κακότητος.	420
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΗ.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι χρή ἔξημεροῦν καὶ προῦνεν τὴ μεμνηνὸτα καὶ λυττῶντα τῆς σαρκὸς πάθη.	422
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΕΘ΄.	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Συμβουλευτική.	422
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΘ.	ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Περὶ ἀνδρίας καὶ πραότητος.	422
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΑ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Ὅτι ὁ μὲν ἐγκρατὴς λαμπρὸς τῇ ψυχῇ ἔστι καὶ μέγας, τῷ δὲ βίῳ εὐτελής, ὁ δὲ ἀβροδίαιτος τῇ μὲν ψυχῇ ταπεινός ἔστι καὶ μικρός, τῷ δὲ βίῳ πολυτελής.	424
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΒ΄.	ΘΕΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Φιλική	424
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΓ΄.	ΕΡΜΙΝΩ, ΔΩΡΟΘΕΩ, ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Ὅτι, ὁ βουλόμενος μεγάλα ἑαυτοῦ ποιῆσαι τὰ κατορθώματα, μὴ ἠγείσθω αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε ἔσται μεγάλα.	426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΔ΄.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείσεως.	426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΕ΄.	ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Ἐπαινετική.	426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΣ.	ΤΙΝΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩ, Ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ μισεῖ τοὺς λόγους, οὐδὲ ἡ Σοφία τὴν σοφίαν ἀποκηρύττει.	428
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΤΟΖ΄.	ΓΕΡΜΑΝΩ ΚΟΜΗΤΙ, Περὶ τοῦ ἀληθοῦς τροπαιούχου.	428

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΗ'. ΕΠΙΜΑΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Παρακλητική.	428
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΘ'. ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, "Οτι οὔτε ἀλαζόνα εἶναι χρῆ, οὔτε κόλακα.	428
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠ. ΤΙΜΟΘΕΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί διανέξεως με- ταξὺ φίλων καὶ πρὸς ἐχθρούς.	430
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΑ'. ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Περί μεγαλόφρο- νος καὶ μικρόφρονος, περὶ κενოდόξου καὶ ὑπε- ρηφάνου, περὶ μεγαλοψύχου καὶ μικροψύχου.	430
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Συμβουλευτική πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαί- νων.	432
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΓ'. ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν σιωπώντων τὰ μέγιστα κατορθώματα, καὶ τῶν προχείρως ἐπαινούντων τοὺς εὐφημίας ἐρήμους.	432
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΔ'. ΤΙΜΟΔΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Προτρεπτική πρὸς ἄσκησιν ὄλων τῶν ἀρετῶν.	432
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΕ'. ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν μετὰ δόλου πλεκομένων μηχανῶν τοῦ διαδόλου.	432
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΣ'. ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ, Περί Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν	434
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΖ'. ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, "Οτι ἄξιοι ἀναρρήσεως οἱ τῆς τιμῆς τῆς ἱερωσύνης τετυχηκότες καὶ ἑαυ- τοὺς ἀξίους θαύματος ἀποφῆναντες.	434
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΗ'. ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων. Περί τῆς χάριτος τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.	436
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΠΘ'. ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ, Εἰς τὸ γεγραμμένον, «Ἐὰν ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ σου πεπτω- κὸς ὑπὸ τὸν γόμον, οὐ παρελεύσῃ, ἀλλὰ συνε- γείρῃς».	436
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΨ'. ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, "Οτι ἥδιον ἂν πάντας εὐεργετήσας, ὡς πάντας ἀδικήσας δοίῃν δίκην, ἢ ἀδικήσας τινά, ὡς πάντας εὐεργετήσας στεφα- νωθεῖν.	438
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΨΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ, Τοῦ Δεύτερονομίου, εἰς τὸ εἰρημένον περὶ τῶν ἀστέρων, «Ἄ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν».	438
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΨΒ'. ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, "Οτι ἀρετῆς σημεῖον τὸ δόξαν καλὴν κτήσασθαι μᾶλλον, ἢ πλοῦτον μέ- γαν συναγαγεῖν.	440

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΓ΄.	ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ, Περί τῆς τῶν λόγων δυνάμεως.	440
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΔ΄.	ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ, Περί τῶν τὴν ἱερωσύνην ἔνεχειριζόντων τοῖς ὡσπερ ἐξ ἀγορᾶς αὐτὴν ὠνούμενοις καὶ μείζον φρονούντων ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἕτεροι ἐπὶ καλοκαγαθία καὶ ἀκτημοσύνη.	440
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΕ΄.	ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ, Περί τῆς ἀληθοῦς πανηγύρεως.	444
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖς.	ΛΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ, Ὅτι ἡ σύνεσις, τοῦ ἔρωτος τῶν χρημάτων ἀπηλλαγμένη, βασανιστήριόν ἐστι δικαιοσύνης.	444
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΖ΄.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Περί τῆς παρρησίας κατὰ τὴν ἴασιν, καὶ ὅτι χρὴ μγνύναι ταύτη τὴν προσήνειαν, τὴν δὲ ἰατρείαν ἐπιτρέπειν τῇ θεῖα δεξιᾷ.	444
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΗ.	ΑΛΥΠΙΩ, Περί τοῦ πιστευθέντος τὰ πέντε τάλανα.	446
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΖΘ.	ΑΡΧΟΝΤΙΩ, Εἰς τό, «Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω».	446
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Υ΄.	ΚΑΣΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί αἰσχύνης.	448
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΑ΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί τῶν ἀκολαστως βιούντων.	448
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΒ΄.	ΚΑΣΣΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Τῆς Νέας, τῶν δ' Εὐαγγελίων, εἰς τό, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος.	448
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΓ΄.	ΤΩ ΑΥΤΩ, Ὅτι χρὴ κερνᾶν τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι, τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας φιλοσοφίαν.	448
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΔ΄.	ΜΑΡΩΝΙ, Ὅτι οὐ χρὴ σπινθήρας φιλονεικιῶν ἐμβάλλειν.	450
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΕ΄.	ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ, Εἰς τό, «Δι' ἡμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν».	450
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Υς΄.	ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ, Ὅτι περιττὴ ἡ κλῆσις τῆς θείας ῥοπῆς, εἰ μηδὲν τῶν δεόντων παρ' ἡμῶν γίγνεται.	452
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΖ΄.	ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ, Παραινετική.	452
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΗ.	ΖΗΝΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ, Εἰς τό, «Ἦξει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει».	452
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΘ.	ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ, Παρακλητική	454
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙ΄.	ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περί ἀγάπης, καὶ ὅτι οὐ χρὴ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὀρᾶν,	

	ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν πέλας ὄφελος βλέπειν.	456
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΑ΄. ΠΕΤΡΩ, Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἑτέρους νοσήματα ἀκούσια νοσοῦντας, ἔξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβόλων προσέταξε.		458
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΒ΄. ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ, Περὶ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τῶν χρημάτων μέθης.		458
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΙΓ΄. ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως.		460
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ		463
1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς		463
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων		468
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ		479

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικά, Συστατικά, Παραμυθητικά, Συμβουλευτικά.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικά, συστατικά, παραμυθητικά, συμβουλευτικά.
- 4ος **Ὁμιλίαι** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α'-Θ').
- 5ος **Ὁμιλίαι εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'**. **Ὁμιλίαι ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς**: Περὶ νηστείας Α'-Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύοντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.
Β'. **Ὁμιλίαι κοινωνικὲς**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'**. **Ὁμιλίαι δογματικὲς**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».
Δ'. **Ὁμιλίαι περιστατικὲς**: Ἐν λιμῷ καὶ ἀνχμῷ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλωθῆναι τοῖς διωτικοῖς.
Ε'. **Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικὲς**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.
ΣΤ'. **Ὁμιλίαι παιδαγωγικὲς**: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'-Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').

- 9ος **Ἀσκητικά Β'**: Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικά διατάξεις.
 10ος **Δογματικά ἔργα**: 1. Ἀνατρεπτικός τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομί-
 ου. 2. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος **Ἀπολογητικά**: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.— Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσε-
 ως).
 2ος **Δογματικά Α'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.
 3ος **Δογματικά Β'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.— Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπι-
 φανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.
 4ος **Δογματικά Γ'**: Περὶ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.— Πρὸς Σεραπίωνα
 Θμούεως· 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως
 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου,
 κατὰ τῶν αἵρετικῶν.— Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδέλφιον, κατὰ Ἀρειανῶν.—
 Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.
 5ος **Ἑρμηνευτικά Α'**: Πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.—
 Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμούς.— Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Α'-Μ').
 6ος **Ἑρμηνευτικά Β'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').
 7ος **Ἑρμηνευτικά Γ'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜς').
 8ος **Ἱστοριοδογματικά Α'**: Ἀπολογητικός κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικός
 Δεύτερος.— Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον Ἀπολογία.— Περὶ τῶν δια-
 βαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.
 9ος **Ἱστοριοδογματικά Β'**: Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.— Ἐγκύκλιος
 Ἐπιστολὴ.— Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοῦς.— Περὶ τῶν γεγενημένων παρ'
 Ἀρειανῶν.
 10ος **Ἱστοριοδογματικά Γ'**: Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ
 Λιβύης.— Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.— Πρὸς Ἰουδιανὸν περὶ πίστε-
 ως.— Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.— Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ
 Σελευκείᾳ συνόδων.— Ἐπιστολές· Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοῦς,
 Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρε-
 σβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.— Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν β', ε', ζ',
 κβ', κδ', κη', κθ', μβ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστική.
 11ος **Ἀσκητικά**: Βίος Μ. Ἀντωνίου.— Περὶ παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.— Ἐπιστολές
 : 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὁρσίσιον Α' καὶ Β'.—
 Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.
 12ος **Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα**: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.—
 Περὶ Σαβδάτων καὶ Περιτομῆς.— Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-β'.— Εἰς
 τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου».— Περὶ πίστεως λόγος
 μείζων.— Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.— Ἑρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ
 Λουκᾶν.— Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς
 Διαθήκης.

Τόμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία** **A'** : Λόγος **A'** Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος **B'** Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος **Γ'** Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος **ΣΤ'** Εἰρηνικὸς πρῶτος.— Λόγος **Θ'** Ἀπολογητικὸς εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος **ΙΑ'** Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος **Ι'** Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος **ΙΒ'** Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος **ΙΓ'** Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος **ΚΒ'** Εἰρηνικὸς δεύτερος.— Λόγος **ΚΓ'** Εἰρηνικὸς τρίτος.
- 2ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία** **B'** : Λόγος **ΝΒ'** Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος **ΛΓ'** Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος **ΛΔ'** Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος **Κς'** Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος **Λς'** Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος **Λε'** Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος **ΜΒ'** Συντακτῆριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος **Ἀπολογητικά ἔργα** : Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως Λόγος **Δ'** Στηλιτευτικὸς **A'**. Λόγος **Ε'** Στηλιτευτικὸς **B'**.— Λόγος **ΚΕ'** Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος **Δογματικά ἔργα** : Λόγοι Θεολογικοὶ **α'-ε'** : Λόγος **ΚΖ'** Θεολογικὸς **α'**, Πρὸς Εὐνομιανούς προδιάλεξις.— Λόγος **ΚΗ'** Θεολογικὸς **β'**, Περί θεολογίας.— Λόγος **ΚΘ'** Θεολογικὸς **γ'**, Περί Υἱοῦ.— Λόγος **Λ'** Θεολογικὸς **δ'**, Περί Υἱοῦ.— Λόγος **ΛΑ'** Θεολογικὸς **ε'**, Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος **Κ'** Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος **Μ'** Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος **A' Λόγοι Ἑορταστικοί** : Λόγος **ΛΗ'** Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος **ΛΘ'** Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος **ΜΑ'** Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος **ΜΕ'** Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος **ΜΔ'** Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.
B' Ἠθικολογικοί : Λόγος **ΙΔ'** Περί φιλοπτωχίας.— Λόγος **Ις'** Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.— Λόγος **ΙΖ'** Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος **ΙΘ'** Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος **ΛΖ'** Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος **A' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί** : Λόγος **ΙΕ'** Εἰς τοῦ Μακκαβαίου.— Λόγος **ΚΑ'** Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος **ΚΔ'** Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.
B' Λόγοι Ἐπιτάφιοι : Λόγος **ΜΓ'** Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος **ΙΗ'** Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος **Η'** Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος **Ζ'** Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος **Ἐπιστολές** : (Ἐπιστολές **A' - ΣΜΔ'**).
- 8ος **A' Ὁ Χριστὸς πάσχων**.

- Τόμος **Β' Ἔπη Δογματικά** : (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμον, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μασίγων Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὕμνοι εἰς Θεὸν κλπ.
- 9ος Ἔπη Ἠθικά: Ποικιλία θεμάτων.
- 10ος Ἔπη Ἱστορικά: Ποικιλία θεμάτων.
- 11ος Ἔπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').
- 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
- 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').
- 4ος Τριακονταετηρικός εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον - Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντίνου.- Λόγος Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- 1ος Δογματικά Α' (Ἐκδοσις ἀκριθῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).
- 2ος Φιλοσοφικά Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα.- Περὶ αἰρέσεων.- Εἰσαγωγή δογμάτων στοιχειώδης.
- 3ος Περὶ εἰκόνων.- Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.
- 4ος Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος.- Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β').- Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων.- Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου.- Περὶ πίστεως κατὰ τῶν Νεστοριανῶν.- Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.
- 5ος Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων.- Περὶ συνθέτου φύσεως.- Κατὰ Μανιχαίων.- Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον.- Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ.- Περὶ Δρακόντων καὶ στριγγῶν.- Πάθος Ἀρτεμίου.
- 6ος Ἱερά Παράλληλα (Στοιχεῖα Α - Δ).
- 7ος Ἱερά Παράλληλα (Στοιχεῖα Ε - Μ).
- 8ος α) Ἱερά Παράλληλα (Στοιχεῖα Ν - Ω).- β) Λόγοι : Περὶ νηστειῶν.- Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων.- Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν.- Περὶ ἔξομολογήσεως.- Περὶ ἄζύμων.
- 9ος Α'. Λόγοι : 1. Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου 2. Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελώνος. 3. Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρόν. 4. Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον. 5. Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. 6. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'. 7. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'. 8. Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 9. Ἐγκώμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 10. Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.
- Β'. Ἀγιολογικά : 1. Ἐγκώμιον εἰς Ἰωάννην Χρυσόστομον. 2) Ἐγκώμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.
- Γ'. Προσευχές (Α' - Δ').

- 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαβυλωνίου καὶ Ἰωάνναφ.
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους – Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Θεσσαλονικεῖς Α'+Β', Τιμόθεον Α'+Β', Τίτον, Φιλήμονα καὶ Ἑβραίους).

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.– Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.– Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 2ος Ὅμιλιες εἰς τὴν Γένεσιν (Α' – ΚΓ').
 3ος Ὅμιλιες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ' – ΜΑ').
 4ος Ὅμιλιες εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ' – ΞΔ').
 5ος α) Ὅμιλιες εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').
 6ος Ὅμιλιες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' – ΡΚΓ').
 7ος α) Ὅμιλιες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' – ΡΝ').
 β) Ὅμιλιες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.
 8ος α) Ὅμιλιες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').– β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφάλαια Γ'-ΙΓ').
 8Α Ὅμιλιες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. Α'-Κ').
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλιες ΟΣ'-Ζ').
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλιες Α' – Δ').
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλιες Ε' – ΛΑ').
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλιες ΛΒ' – ΝΔ').
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλιες ΝΕ' – ΠΗ').
 15ος Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλιες Α' – ΚΓ').
 16Α Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλιες ΚΔ' – ΜΔ').
 16Β α) Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλιες ΜΕ' – Ν').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλιες Α' – Γ').
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλιες ΙΑ' – ΛΓ').
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλιες Α' – ΚΑ').
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλιες ΚΒ' – ΜΔ').
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλιες Α' – ΚΔ').
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλιες ΚΕ' – Λ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλιες Α' – ΙΑ').
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλιες ΙΒ' – ΚΔ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλιες Α' – ΙΒ').
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλιες ΙΓ' – ΙΕ').
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 23ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 24ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Ζ'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- 25ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. ΙΖ'-ΛΔ').
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον (Ὁμιλ. Α'-Ζ').
- 26ος **Ὁμιλίες Ἠθικῆς - Ἀγιογραφικῆς.**
1. Ὁμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τέλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησικακεῖν χειρόν (σ. 18).
 2. Ὁμιλία εἰς τὰ μύρια τέλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 68).
 3. Ὁμιλία εἰς τὸ, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνιῶτῶν καὶ Μαρικαίων, καὶ ὅτι οὐ χροὴ ἐπιτηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ παντὸς θελήματος προτιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
 4. Ὁμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τὸ, «Στενὴ ἡ πύλη», καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
 5. Ὁμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος (σ. 144).
 6. Ὁμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν συναξίν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦ δωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
 7. Ὁμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία σημείων (σ. 234).
 8. Ὁμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεία καὶ περιστάσει πραγμάτων ἀχειρωτὸν ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν ἐξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτηνται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεοφωτίστους (σ. 272).
 9. Ὁμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκονται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἑαυτὸν ἀναστὰς ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι τῆς ὄψεως σαφεστέρην παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
 10. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἕνεκεν Ἀδὰμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 364).

11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἔξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
 12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
 13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἔξῃς (σ. 486).
 14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
 15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
 16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).
5. Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.
1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
 2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
 3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δὲ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
 4. Εἰς τό, «Γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῆ, ἐλευθέρῃ ἐστὶν ὣς θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριωτέρα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ (σ. 126).
 5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
 6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον» (σ. 214).
 7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δὲ καὶ αἰρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
 8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τό, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
 9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιὰν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
 10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Ὁφείλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῆ ἀφροσύνη (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τό, «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἐξήκοντα γεγονυῖα», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τό, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τό, «Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιῶντα» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ» (σ. 608).

28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περί ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγόρους (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἄπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένους συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μὴ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

30ος Α'. *Δοκίμια*:

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).
2. *Πρὸς τὴν αὐτήν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

Β'. *Ὅμιλίες Ἡθικές*:

Περὶ Μετανοίας, ὁμιλίες Α' – Θ':

1. Ὅμιλία Α': *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).
 2. Ὅμιλία Β': *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).
 3. Ὅμιλία Γ': *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας* (σ. 134)
 4. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).
 5. Ὅμιλία Γ': *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).
 6. Ὅμιλία Γ': *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτη ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).
 7. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχύς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδύς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-ἀβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).
 8. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).
 9. Ὅμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱεραῆς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).
- Γ'. *Ὅμιλίες Κατηχητικῆς: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων*
1. Κατήχησις Α': *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).
 2. Κατήχησις Β': *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σαφῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τελουμένων* (σ. 360).
 3. Κατήχησις Γ': *Ὅμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).
 4. Κατήχησις Δ': *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ πάντα καινὰ* (σ. 402).
 5. Κατήχησις Ε': *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προτιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 428).
 6. Κατήχησις Σ': *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσπιν προσήκει τῶν ραθυμούντων ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 452).
 7. Κατήχησις Ζ': *Ὅτι μεγίστης ὠφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχή καὶ ἐλεημοσύνη. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).
 8. Κατήχησις Η': *Ἀποχὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παραγενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητὰς δεξα-*

μένων και ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν καὶ ὅτι προσήκει καὶ ὑπὸ τὴν ἔω καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι καὶ ἐξομολογήσεις. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας καὶ οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων λέγεται, καὶ ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀμνύειν, κἂν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι καὶ χρυσῶ κατακοσμουσῶν ἑαυτάς· καὶ περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτοις ἢ ἐπῳδαῖς κεκρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, καὶ ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

Γ'. Παιδαγωγικῆς :

Περὶ κενοδοξίας, καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

31ος Α'. Ὁμιλίαι Κατηχητικῆς καὶ Ἠθικῆς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι καὶ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσασι καὶ σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις καὶ δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τούτου πονηρία εἰὰν προσέχωμεν, καὶ περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίας καὶ ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆς, καὶ οὐδὲν οὔτε οἱ ἄνθρωποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, καὶ ἡ ἀπόδειξις ἄλλοθὲν τε πολλαχῶθεν, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Ἰώβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, καὶ ὅτι χρησίμων καὶ δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ εἰὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. *Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης* (σ. 286).
12. *Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα* (σ. 310).
13. *Περὶ τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως* (σ. 332).
14. *Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάτην ἐπτοημένους* (σ. 376).
15. *Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα* (σ. 390).
16. *Περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρριμμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν* (σ. 402).
17. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας* (σ. 442).
18. *Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»* (σ. 464).
19. *Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται* (σ. 496).

Β'. Ὅμιλιες Περιστατικῆς Α'.

1. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἴνω ὀλίγῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας»* (σ. 564).
2. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσης συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας* (σ. 628).

32ος Ὅμιλιες Περιστατικῆς Β'.

3. *Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορησάτω χειρόν, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν* (σ. 8).
4. *Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰώβ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς* (σ. 58).
5. *Ἐπι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰώβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεύγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμόν* (σ. 96).
6. *Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ*

διὰ τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παίδων καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).

7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τὸ, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλήσεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευῆ, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκώτων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τὸ, «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκώτων εἰς τὴν ἀκρόασιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκώτων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάσῃ σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων· ὁμοίως δὲ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
14. Τοῦ δήμου παντὸς ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσῆσαντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβερὰς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν· εἰ τοῦτο τε σὺν ὁμιλία εἴρηται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίρεσιν, διὸ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθάε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
15. Ἐπι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόβος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζειν χειρὸν (σ. 438).
16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραιδὰς καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἀρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέχθη ἡ παροῦσα ὁμιλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέβιχον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. "Ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος, καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἄλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

33ος Ὁμιλίαι Περιστατικῆς Γ'.

1. Περὶ Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἐπτὰ παιδῶν, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρᾶσβυτέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσλθούσης κάκειθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖα τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπία, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπατον, ὁμιλ. Α' (σ. 86).
5. "Ὅτε τῆς ἔξω εὔρεθεις Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τό, «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. "Ὅτε Σατορνῖνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγέντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἁμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὁμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰωβ (σ. 220).
9. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κώλυμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὁμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἑτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδὲ εἰς θέατρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτοὺς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγήσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (σ. 332).
13. Ὁμιλία εἰς τό, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἔξορίας (σ. 384).
15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἔξορίᾳ (σ. 402).
16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἔξορίας (σ. 412).
17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἔξορίας (σ. 420).
18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διώξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).

34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοί:

1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
 - α. Λόγος Α' (σ. 98).
 - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
 - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
 - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
 - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
 - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
 - ζ. Λόγος ζ' (σ. 330).
 - η. Λόγος Η' (σ. 366).
3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας (σ. 416).
4. Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
5. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
6. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
7. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
8. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
9. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).

35ος Α. Ὁμιλίαι Δογματικαί:

1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).

2. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β' (σ. 40).*
3. *Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ' (σ. 78).*
4. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ' (σ. 112).*
5. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε' (σ. 146).*
6. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος ς'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνοιον (σ. 190).*
7. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοούσιου εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις (σ. 220).*
8. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἵρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἵτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (σ. 266).*
9. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Θ'. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 300).*
10. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι' (σ. 316).*
11. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ' (σ. 356).*
12. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΒ', Εἰς τὸν παραλυτικὸν (σ. 380).*

Β. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:

1. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 422).*
2. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 462).*
3. *Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (σ. 490).*
4. *Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα (σ. 520).*
5. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Α' (σ. 554).*
6. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Β' (σ. 588).*
7. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Γ' (σ. 626).*
8. *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (σ. 636).*

36ος **Α. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**

1. *Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν (σ. 8).*
2. *Εἰς τὸν σταυρὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (σ. 70).*
4. *Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως (σ. 92).*
5. *Κατὰ μεθυόντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν (σ. 142).*
6. *Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα (σ. 172).*
7. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Α' (σ. 200).*
8. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Β' (σ. 232).*
9. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Α' (σ. 292).*
10. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Β' (σ. 330).*

Β. Ὅμιλιες Ἐγκωμιαστικῆς Α':

1. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαδαίους, Ὅμιλία Α' (σ. 350).*
2. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαδαίους, Ὅμιλία Β' (σ. 368).*
3. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαδαίους, Ὅμιλία Γ' (σ. 382).*
4. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 388).*
5. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὅμιλία Α' (σ. 400).*

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *Ἡ κλήσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *Ἐγκώμιον εἰς ἁγίους Πάντας (σ. 604).*

37ος **Α. 'Ομιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β':**

1. *Εἰς τὸν Μελέτιον Ἀντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν Ἰουδεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον Ἀντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἴγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

Β. Ἐπιστολές:

1. *Ἐπιστολές πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος (σ. 558).*

38ος **Ἐπιστολές:**

1. *Ἐπιστολές Πρὸς Ἰννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *Ἐπιστολές πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' - ΠΜΒ' (σ. 48-433).*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
(ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα :** Ἀγαθότητα - Ἀχαριστία.
 Β' **Θέματα :** Βασιλεία οὐρανῶν - Εὐαγγέλιο.
 Γ' **Θέματα :** Εὐγνωμοσύνη - Πίστη.
 Δ' **Θέματα :** Πλεονεξία - Ψυχολογία.

ὄμος

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

1ος **Δογματικά Α'**

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.
Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

2ος **Δογματικά Β'**: (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').3ος **Δογματικά Γ'**:

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

4ος **Α')** **Λόγοι Δογματικοί** :

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάδιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεούς.
3. Πρὸς Σιμπλίκιον, Περὶ πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

Β') **Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ')**.5ος **Ἑρμηνευτικά Α'** :

1. Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α' - Γ').

6ος **Ἑρμηνευτικά Β'** :

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν βον Ψαλμὸν.
3. Περὶ τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

7ος **Ἑρμηνευτικά Γ'** :

1. Ἐξήγησις εἰς τὰ ᾠσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

8ος **Α')** **Ἑρμηνευτικά Γ' - Δογματικά** :

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'.
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

Β') **Ἀσκητικά Α'** :

1. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

9ος **Α')** **Ἀσκητικά Β'** : Περὶ παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').**Β')** **Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί**:

1. Περὶ ἀρετῆς, ἥτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').

- Τόμος 2. Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.
 3. Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματοουργοῦ.
 10ος Ὀμιλίαι : α) Δογματικῆς, β) Ἠθικῆς, γ) Ἑορταστικῆς.
 11ος Ὀμιλίαι : α) Ἑορταστικῆς, β) Ἐγκωμιαστικῆς, γ) Ἐπιτάφιας.

Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ Ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου

1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

β) Ἐπιστολῆς Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.

2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων (Λόγοι Α' - Γ').

3ος Α') Πραγματεῖαι Δογματικῆς:

1. Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.

2. Περὶ θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτάς μεθέξεως.

3. Περὶ θείας καὶ θεοποιοῦ μεθέξεως.

4. Διάλεξις Ὀρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.

5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.

6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.

Β') Πραγματεῖαι Ὁμολογιακῆς :

1. Ἀγιορειτικὸς Τόμος.

2. Ἐκθεσις δυσσεβημάτων.

3. Ἀναίρεσις γράμματος Καλέκα.

4. Ἀναίρεσις γράμματος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.

5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.

4ος Ἐπιστολῆς:

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην.- Πρὸς Ἰωάννην Γαβρᾶν.- Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην.- Πρὸς Δανιὴλ Αἴνου.- Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμεών.- Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου.- Πρὸς Δαμιανόν.- Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας.- Πρὸς Βησσαρίωνα.- Πρὸς Μακάριον Α'.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Γέροντας.- Πρὸς Φιλόθεον.- Πρὸς Μακάριον Β'.- Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίναν.

5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').

6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').

7ος Α') Κείμενα Αἰχμαλωσίας:

1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.

2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησαυρῶν τοῦ Κυρίλλου.

3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.

4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἐάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.

6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγορᾶ.

Β') Λόγοι :

1) Περὶ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' - Δ'.

2) Περὶ τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.

8ος Α') Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια.

Τόμος Β') **Ἀσκητικὴ Γραμματεία:**

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') **Εὐχῆς (Α' - Δ').**9ος **Ὁμιλίαις Α' - Κ':** Σελ. 640.

1. Ὁμιλία Α', *Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. Ὁμιλία Β', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
3. Ὁμιλία Γ', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
4. Ὁμιλία Δ', *Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαγγνίας καὶ εὐποιίας.*
5. Ὁμιλία Ε', *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας.*
6. Ὁμιλία ς', *Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. Ὁμιλία ζ', *Περὶ νηστείας.*
8. Ὁμιλία Η', *Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. Ὁμιλία Θ', *Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. Ὁμιλία Ι', *Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. Ὁμιλία ΙΑ', *Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. Ὁμιλία ΙΒ', *Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. Ὁμιλία ΙΓ', *Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. Ὁμιλία ΙΔ', *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. Ὁμιλία ΙΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. Ὁμιλία Ις', *Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. Ὁμιλία Ιζ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. Ὁμιλία ΙΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. Ὁμιλία Ιθ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. Ὁμιλία Κ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος **Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ':** Σελ. 640.

1. Ὁμιλία ΚΑ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. Ὁμιλία ΚΒ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. Ὁμιλία ΚΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. Ὁμιλία ΚΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. Ὁμιλία ΚΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. Ὁμιλία Κς', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. Ὁμιλία Κζ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- Τόμος 8. 'Ομιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 9. 'Ομιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*
 10. 'Ομιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*
 11. 'Ομιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*
 12. 'Ομιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*
 13. 'Ομιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*
 14. 'Ομιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 15. 'Ομιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 16. 'Ομιλία Λς', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*
 17. 'Ομιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*
 18. 'Ομιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*
 19. 'Ομιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*
 20. 'Ομιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*
 21. 'Ομιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*
 22. 'Ομιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

11ος **Ὀμιλίαις ΜΓ'–ΞΓ'** : Σελ. 640.

1. 'Ομιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. 'Ομιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. 'Ομιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. 'Ομιλία Μς', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. 'Ομιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. 'Ομιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. 'Ομιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. 'Ομιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. 'Ομιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. 'Ομιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. 'Ομιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. 'Ομιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
13. 'Ομιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. 'Ομιλία Νς', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. 'Ομιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. 'Ομιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. 'Ομιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. 'Ομιλία Ξ', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. 'Ομιλία ΞΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. 'Ομιλία ΞΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. 'Ομιλία ΞΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

1ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων**: Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγά-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμόη, Ἀμμούν, Ἀνούβ, Ἀβραάμ, Ἀρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Αἰώ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω-

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλαῖ, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραΐμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἐλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκήτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἀμμᾶς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοβίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυρίωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κό-πρι, Κύρου, Λουκίου, Λώτ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωυ-σέως, Ματῶη, Μάρκου μαθητοῦ ἀβδᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιώς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρᾶ, Νικήτα, Ξοῖου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμβῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυρίωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισώη, Σίδωνος, Σαϊῶ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθῶη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαργίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαυρήμωνος, Ψενθαϊσίου, Ὡρ.

2ος *Τὸ Λειμωνάριον.*

3ος *Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:*

1) *Περὶ θείων ὀνομάτων.* 2) *Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.* 3) *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.* 4) *Περὶ μυστικῆς θεολογίας.* 5) *Ἐπιστολές.*

4ος *Θεοδωρήτου Κύρου: Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.*

5ος *Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἁγίων: 1. Ἐπιστολὴ πρὸς ἀβδᾶν Γεώργιον. 2. Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου. 3. Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα. 4. Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ. 5. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Κυριακοῦ. 6. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Θεοδοσίου. 7. Εἰς τὸν ὅσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον. 8. Βίος τοῦ ἁγίου Ἀβρααμίου.*

6ος *Παλλαδίου Ἐλενοπόλεως: Λαυσαϊκὴ Ἱστορία.*

7ος *Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου: 50 Πνευματικῆς Ὁμιλίαι.*

8Α *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: Λόγοι Ἀσκητικοὶ (Α'-ΚΣΤ').*

8Β *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΚΖ'-ΞΑ').*

8Γ *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: α) Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΞΒ'-ΠΣΤ').*

β) *Ἐπιστολές (Α'-Δ').*

9 *Α'. Διαδόχου Φωτικῆς: 1) Κεφάλαια Γνωστικά. 2) Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν. 3) Ὁράσεις. 4) Ἐρωταποκρίσεις.*

Β'. Ἰωάννου Καρπαθίου: Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.

10Α *Ἁγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (Α'-ΣΚΘ').*

10Β *Ἁγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ'-ΦΚΒ').*

10Γ *Ἁγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου: Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'-ΩΜ').*

11Α *Α'. Εὐαγρίου: 1. Κεφάλαια πρακτικά, πρὸς Ἀνατόλιον. 2. Λόγος πρακτικός. 3. Τῶν κατὰ μοναχῶν πραγμάτων τὰ αἷτια. 4. Κεφάλαια ΛΓ κατ' ἀκολουθίαν. 5. Πνευματικαὶ γνῶμαι κατὰ ἀλφάβητον. 6. Ἐτεραι γνῶμαι. 7. Περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν, πρὸς Ἀνατόλιον. 8. Ἀποσπάσματα.*

- Β'.** Ἁγίου Νείλου: 1) Διηγήματα Α'-Ζ', 2) Πρὸς Ἀλδιανὸν μοναχὸν ἐρημίτην, 3) Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα, Περί Περιστερεῶς.
- 11B Ἁγίου Νείλου: 4). Πρὸς Μάγναν, Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης, 5) Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ὠκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες... 6) Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν. 7) Πρὸς Εὐλόγιον, Λόγος περὶ τὰς ἀντιζήλους τῶν ἀρετῶν κακίας. 8) Περί τῶν ὀκτῶ πνευμάτων τῆς πονηρίας. 9) Λόγος περὶ προσευχῆς. 10) Κεφάλαια ΚΖ' περὶ πονηρῶν λογισμῶν. 11) Παραινέσεις πρὸς μοναχοὺς. 12) Γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. 13) Κεφάλαια ἢ παραίνεσις. 14) Περί τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν.
- 11Γ Ἁγίου Νείλου: 15) Λόγος Ἀσκητικός, Κεφ. Α'-ΟΕ'. 16) Λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, «νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν...». 17) Λόγος Ἀσκητικός καὶ πολυμερής. 18) Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον (Κεφ. Α'-ΟΓ') 19) Διήγησις περὶ Πάχονος, πορνικὸν πόλεμον πέσχοντος καὶ νικῶντος. 20) Ὑπερεχίου, Παραίνεσις ἀσκητῶν. 21) Ἀποσπάσματα ἐκ Λόγων καὶ Ὁμιλιῶν τοῦ Ἁγίου Νείλου (Εἰς τὸ Πάσχα, Λόγοι δύο, καὶ εἰς τὴν Ἀνάληψιν, Λόγοι τρεῖς). 22) Ἐπιστολαὶ (Βιβλ. Α'. 1-333).
- 11Δ Ἐπιστολαί: 1. Βιβλίον Β' (1-333), 2. Βιβλίον Γ' (1-333). 3. Βιβλίον Δ' (1-62).
- 12ος Α'. Ἀββᾶ Ἡσαΐα : Λόγοι Ἀσκητικοί.
 Β'. Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ: Κεφάλαια ὠφέλιμα.
 Γ'. Ἀββᾶ Δωροθέου : Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- 13ος Α'. Μάρκου Ἐρημίτη: Δέκα δοκίμια (Περί νόμου πνευματικοῦ, Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι, Περί μετανοίας, Περί τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, Πρὸς Νικόλαον νουθεσίαι ψυχωφελεῖς, Κεφάλαια νηπτικά ΚΗ', Συνδιάλεξις πρὸς σχολαστικόν, Συμβουλία νοός πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, Περί νηστείας, Εἰς τὸν Μελχισεδέκ).
- Β'. Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων: Λόγος ψυχωφελής περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς εἰς ἑκατοντάδας δύο. Λόγοι Α'-Η' (Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, Περί τῆς τρίτης ὥρας καὶ ἔκτης, Περί ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, Εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, Εἰς τὴν αὐτὴν Θ. Μαρίαν, Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, Ἐγκώμιον εἰς ἅγιον Θωμᾶν, Εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον).— Συναγωγὴ ἀποριῶν καὶ λύσεων.— Μαρτύριον ἁγίου Λογγίνου.
- 13Α Ἀναστασίου Σιναΐτου: 1) Ὁδηγός, 2) Περί τῆς ἁγίας συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν καὶ 3) Εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγὴν τῆς ἑξαήμερου κτίσεως.
- 13Β Ἀναστασίου Σιναΐτου: Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις Α'-ΕΔ'.
- 13Γ Ἀναστασίου Σιναΐτου: Α) Ἐρωταποκρίσεις ΞΕ-ΡΝΔ. Β) ΛΟΓΟΙ
- 13Δ Ἀντιόχου Μοναχοῦ: Ἐπιστολὴ Πρὸς Εὐστάθιον - Κεφάλαια Α'-ΡΓ'.
- 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Μυσταγωγία. 2. 400 Κεφάλαια Περί ἀγάπης. 3. Λόγος Ἀσκητικός. 4. 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
- 14Α Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Ἐρωταποκρίσεις. 2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν. 3. Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.
- 14Β Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις Α' - ΝΓ').
- 14Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ' - ΞΕ').

- 14Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες Α' - Ε', καὶ Α' - ΡΔ').*
- 14Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :**
 1. *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ' - ΡΟΘ').*
 2. *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανόου ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).*
- 14ς **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. (1. Εἰς τὸ Περὶ θείων ὀνομάτων, καὶ 2. Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).*
- 15Α **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α' - Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νίκανδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπίλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.*
- 15Β **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Ἐπιστολὲς κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικὲς: Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμᾶν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίμιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὀκτώ).- Πρὸς Θαλάσιον (τρεῖς).- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.*
- 15Γ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου. 2. Ἐξηγήσις τῆς κινήσεως. 3. Διάλεξις πρὸς Πύρρον. 4. Περὶ ψυχῆς. 5. Ἐρμηνεία τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», 3. Βίος Μαξίμου.*
- 15Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Κεφάλαια διάφορα. 2. Κεφάλαια ἕτερα, Σχόλια εἰς τὰς Ἐπιστολάς Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.*
- 15Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Κεφάλαια Θεολογικά.*
- 16ος **Ἰωάννου τῆς Κλίμακος:** *Κλίμαξ εἰς Λόγους Λ', καὶ Λόγος εἰς τὸν Ποιμένα.*
- 17ος **Α. Πέτρου Δαμασκηνοῦ :** 1. *Ἐπόμνησις πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. 2. Λόγοι συνοπτικοὶ ΚΔ'.*

- Β. Φιλοθέου Σιναΐτου :** *Νηπτικά Κεφάλαια Μ'.*
- Γ. Θεοδώρου τοῦ Ἀσκητοῦ :** 1. *Κεφάλαια Ρ'.* 2. *Θεωρητικόν.*
- 180ς **Θεοδώρου Στουδίτου:** Ὁμιλίαι πρὸς τὸ κοινόν: α) *Εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.* β) *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων.* γ) *Λόγος Κατηχητικὸς εἰς τὴν ἁγ. Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.* δ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* ε) *Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανόων ταγμάτων.* ς) *Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ.* ζ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱ. κεφαλῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.* η) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.* θ) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον.* ι) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα του Πλάτωνα.* ια) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον τὸν ἀναχωρητὴν.* ιβ) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς μητέρα του.* ιγ) *Λόγοι Κατηχητικοὶ Α'-ΛΓ'.*
- 18Α **Θεοδώρου Στουδίτου:** *Λόγοι Κατηχητικοὶ ΛΔ' -ΡΚΔ'.*
- 18Β **Θεοδώρου Στουδίτου:** *ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ,* 1) *Βιβλίον Α' ((Ἐπιστολὴς Α' - ΝΖ').* 2) *Βιβλίον Β' ((Ἐπιστολὴς Α' - ΝΕ'.*
- 18Γ **Θεοδώρου Στουδίτου:** *ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ,* *Βιβλίον Β' (Ἐπιστολὴς ΝΣΤ' - ΣΚΑ').*
- 19Α **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:** *Βίος Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίαι.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.*
- 19Β **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').*
- 19Γ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:**
 Α') *Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').*
 Β') *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').*
- 19Δ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').*
- 19Ε **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (Α'-ΚΖ').*
- 19ς **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (ΚΗ'-ΝΗ').*
- 200ς **Α. Νικήτα Στηθάτου :** *Νηπτικὰ κεφάλαια, ἑκατοντάδες τρεῖς.*
 1. *Ἐκατοντάς πρώτη, Κεφάλαια πρακτικά.* 2. *Ἐκατοντάς δευτέρα, Κεφάλαια φυσικά.* 3. *Ἐκατοντάς τρίτη, Κεφάλαια γνωστικά.*
- Β. Ἡλία Ἐκδίκου:** 1. *Ἀνθολόγιον γνωμικόν.* 2. *Κεφάλαια γνωστικά ΛΒ'.* 3. *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεωρητικά ΡΙΖ'.*
- Γ. Θεολήπτου Φιλαδελφείας:** 1. *Λόγος τὴν ἐν Χριστῷ κρυπτὴν ἐργασίαν διασαφῶν καὶ δεικνύων ἐν βραχεῖ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τὸν κόπον.* 2. *Κεφάλαια ἑννέα.*
- Δ. Νικηφόρου τοῦ Μονάζοντος:** *Λόγος περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας.*
- Ε. Γρηγορίου Σιναΐτου :** *Κεφάλαια 137 περὶ λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν δι' ἀκροστιχίδος.* 2. *Κεφάλαια Γνωστικά ἑπτὰ.* 3. *Κεφάλαια δέκα Περὶ ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.* 4. *Κεφάλαια δέκα πέντε Περὶ ἡσυχίας καὶ τῶν δύο τρόπων τῆς προσευχῆς.* 5. *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ καθέζεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰς τὴν εὐχὴν καὶ μὴ ταχέως ἀνίστασθαι.*
- ς. Θεοφάνους Μοναχοῦ :** *Κλίμαξ Θείων Χαρίτων.*

- 21ος **A. Καλλίστου Καταφυγιάτου** : Τὰ σωζόμενα, *Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ.*
- 21A **B. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων** : *Μέθοδος καὶ κανὼν ἀκριβῆς περὶ τῶν αἵρουμένων ἡσυχως διῶναι καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς καὶ πολιτείας καὶ διαίτης αὐτῶν.*
- A. Καλλίστου Τηλικούδη τοῦ Πατριάρχου** : 1) *Κεφάλαια Περὶ προσευχῆς.*
2. *Περὶ ἡσυχαστικῆς τριβῆς.* 3. *Ἐκλογαὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων.*
- B. Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, Παράφρασις εἰς ΠΝ' Κεφάλαια εἰς τοὺς πενήτηντα Λόγους τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.**
- 22ος **Νικολάου Καβάσιλα** : *Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν.— Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος **Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου** : 1. *Ἀπολογίαις Α' καὶ Β'.*— 2. *Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως.*— 3. *Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.*
- 2ος **Τατιανοῦ** : *Πρὸς Ἑλληνας.*— **Ἀθηναγόρου** : 1. *Πρὸς Ἑβραίους Χριστιανῶν.*
2. *Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.*— **Θεοφίλου Ἀντιοχείας** : *Πρὸς Αὐτόλυκον, Βιβλία Α'-Γ'.*— *Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.*

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος **Α) Προτρεπτικός.**— **Β) Παιδαγωγός,** Λόγος Α'.
- 2ος **Παιδαγωγός,** Λόγοι Β' καὶ Γ'.
- 3ος **Στρωματεῖς** Λόγοι Α'. - Δ'.
- 4ος **Στρωματεῖς** Λόγοι Ε'. - Η'. - Λόγος, *Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος.*

ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος **Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.**— *Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.*— *Ἀποστολικοὶ Κανόνες.*
- 2ος **Ἐπιτομὴ Ἡ' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.**— *Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος*
- 3ος **Κλήμεντος:**
1. *Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμλ. ΙΒ'-Κ').*
 2. *Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.*
 3. *Περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημῶν τε καὶ κηρυγμάτων.*
 4. *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.*
- 4ος 1. *Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.*
2. *Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:*
- α) *Γνήσιες (σύντομος καὶ ἐκτενὴς μορφή):* 1. *Πρὸς Ἐφεσίους,* 2. *Πρὸς Μαγνησίους,* 3. *Πρὸς Τραλλησίους,* 4. *Πρὸς Ῥωμαίους,* 5. *Πρὸς Φιλαδελφεῖς,* 6. *Πρὸς Σμυρναίους,* 6. *Πρὸς Πολύκαρπον.*

- β) Ἀμφιβαλλόμενες: 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνάτιον. 2. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν, 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς Φιλιππησίους.—Μαρτύριον Ἰγνατίου.—
3. α) Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.
4. Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ.
5. Παπία Ἱεραπόλεως, ἀποσπάσματα.

ΙΔ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- 1ος Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Α' - Β').
 Α'. Κατηχήσεις Φωτιζομένων (ΙΓ' - ΙΗ').
 Β'. Κατηχήσεις Μυσταγωγικαί (Α' - Ε').
- 2ος Γ'. Ὁμιλίαις - Ἐπιστολαίς:
1. Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.
 2. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.
 3. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.
 4. Μαρτυρίαι παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς Ἱεροσόλυμα.
 5. Χρονολογία.
 6. Συμπαράθεσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.

ΙΕ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- 1ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Α' - ΣΤ'.
- 2ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Ζ' - ΙΑ'.
- 3ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι ΙΒ' - ΙΖ'.
- 4ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν Λόγοι Α'-Ζ', Ὑπὸ ἔκδοση.
- 5ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Ἔξοδον Λόγοι Α'-Γ' εἰς Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτ/μον, Βασιλειῶν, Ὑπὸ ἔκδοση.
- 6ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν, Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' - ΙΘ'.
- 7ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Κ' - ΛΕ', Ὑπὸ ἔκδοση.
- 8ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' - Ε', Ὑπὸ ἔκδοση.
- 9ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι ΣΤ'-Ζ', καὶ Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος κατὰ κεφάλαια, Κεφ.

Α' - ΚΗ', Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶς καὶ Κύριος, Ὑπὸ ἔκδοση.

- 10ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια. Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν.- Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἅγια Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος.- Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἅγιαν Παρθένον. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 11ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Διάφοροι Λόγοι περὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων.- Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Α'-Γ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 12ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Δ'-Γ' καὶ τεμάχια τῶν Λόγων ΙΑ'-ΙΘ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 13ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν εἰς κεφάλαια ΚΗ'. Ἐπιστολὴ πρὸς Καλοσύριον, καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον καὶ ταῖς βασιλίσσαις περὶ πίστεως. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 14ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Α', Λόγοι Α'-ΣΤ, Βιβλίον Β', Λόγοι Α'-Β'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 15ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Β', Λόγοι Γ'-Ε', Βιβλίον Γ', Λόγοι Α'-Γ'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 16ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Γ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Δ', Λόγοι Α'-Δ'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 17ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Δ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Ε', Λόγοι Α'-ΣΤ, καὶ εἰς Ἰερεμίαν, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δα- νιήλ Ὑπὸ ἔκδοση.
- 18ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ὠσηὲ (Λόγοι Α'-Ζ')- Ἰωήλ (Λόγοι Α'-Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 19ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἀμώς (Λόγοι Α'-Δ'), Ὀβδιού, Ἰωνᾶν (Λόγ. Α'-Δ'), Μιχαϊάν (Λόγ. Α'-Ζ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 20ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ναοὺμ (Λόγοι Α'-Γ'), Ἀβ-βακούμ (Α'-Γ'), Σοφονίαν (Α-Β), Ἀγγαῖον (Α-Β). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 21ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ζαχαρίαν (Λόγοι Α'-ΣΤ)- Μαλα- χίαν (Λόγοι Α' - Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 22ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον - Λου- κᾶν. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 23ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα συνέχεια εἰς Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ εἰς Ἰωάννην (Λόγος Α', κεφ. Α'-Γ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 24ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Β', κεφ. Α'-Θ', καὶ Λόγος Γ', κεφ. Α'-ΣΤ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 25ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Δ', κεφ. Α'-Ζ', Λόγος Ε', Α'-Ε'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 26ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΣΤ, κεφ. Ἐνα, Λόγος Ζ' καὶ Η' τεμάχια, Λόγος Θ'). Ὑπὸ ἔκδοση.

- 27ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος Γ, κεφ. Α'-Β', Λόγος ΙΑ'. κεφ. Α' - ΙΒ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 28ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΙΒ'), β) *Εἰς τὰς Πράξεις, καὶ γ) Εἰς τὰς Ἐπιστολάς: 1. Ρωμαίους, 2. Κορινθίους Α', 3. Κορινθίους Β', 4. Γαλάτας, 5. Ἑβραίους, 6. Ἰακώβου, 7. Ἰωάννου Α', 8. Ἰούδα.* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 29ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ἐπιστολαὶ (Α'-ΠΗ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 30ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς (Α'-ΙΖ) Ὑπὸ ἔκδοση.
- 31ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὀμιλίαι Ἑορταστικῆς (ΙΗ-Λ'). Ὀμιλίαι διάφορες (Α'-ΚΒ').- Λόγος εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἁγίων τριῶν παίδων καὶ τοῦ πανσόφου Δανιήλ. Ὑπὸ ἔκδοση.

ΙΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΦΩΤΙΟΥ

- 1ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ἐξηγητικά: *Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι, ἧτοι Πρὸς Ἀμφιλόχιον Μητροπολίτην Κυζίκου, ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ζητημάτων διαφόρων εἰς ἀριθμὸν τριακοσίων εἴκοσι δύο ἐρωτήσεων καὶ ἐπιλύσεων (Ἐρωταποκρίσεις Α'-ΕΓ).*
- 2ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Ἐξηγητικά: *Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν (Ἐρωταποκρίσεις ΕΔ'-ΡΜΔ').*
- 3ος Φωτίου Κων/πόλεως : Γ'. Ἐξηγητικά: *Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν (Ἐρωταποκρίσεις ΡΜΔ' - ΤΚΒ).* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 4ος Φωτίου Κων/πόλεως : Δογματικά: *Διήγησις περὶ τῆς Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως εἰς Λόγους Δ'.- Περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος Μυσταγωγίας.- Κατὰ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται.* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 5ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ἱστορικά: *Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια Α'-ΡΝΘ).* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 6ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Ἱστορικά: *Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΡΞ'-ΣΚΒ).* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 7ος Φωτίου Κων/πόλεως : Γ'. Ἱστορικά: *Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΚΓ'-ΣΜΑ').* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 8ος Φωτίου Κων/πόλεως : Δ'. Ἱστορικά: *Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΜΒ'-ΣΝ').* Ὑπὸ ἔκδοση.
- 9ος Φωτίου Κων/πόλεως : Ε'. Ἱστορικά: *Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Ἀπογρα-*

φή και συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ὑπὸ Φωτίου βιβλίων, εἰς κεφάλαια ΣΠ. (Κεφάλαια ΣΝΑ'-ΣΠ').- Διάφορα: Τί ἐστὶν ὁ ἄδης καὶ ποῦ κεῖται.- Εἰ ὁρῶνται οἱ δίκαιοι ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.- Μεταξοσκώληκες καὶ μέταξα.- Περὶ Κροκόπτων ζώων.- Εἰ ἐστὶν ὄρνις ὁ Φοῖνιξ.
Ἐκδόση.

10ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Κανονικά: Σύνταγμα κανόνων διηρημένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι Α' - Γ κεφάλαιον Η). Ἐκδόση.

11ος Φωτίου Κων/πόλεως : Β'. Κανονικά: 1. Σύνταγμα κανόνων διηρημένον εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων (Τίτλοι ΙΑ' ΙΔ'). 2. Νομοκάνων, ἧτοι Ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων εἰς τίτλους ΙΔ' ἐκ κεφαλαίων διαφόρων.- Ἐρωτήματα δέκα σὺν ἴσαις ταῖς ἀποκρίσεσιν.
Ἐκδόση.

12ος Φωτίου Κων/πόλεως : Α'. Ὁμιλίας: α) Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Ἐπεραγίας Θεοτόκου.- β) Ἐκφρασις τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις νέας ἐκκλησίας τῆς Ἐπεραγίας Θεοτόκου, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο οἰκοδομηθείσης. Β'. Ἐπιστολαί: Φωτίου Ἐπιστολαὶ ΡΖΓ' ἐν βίβλοις τρισίν. Βιβλίον Α' Ἐπιστολαὶ Α' - ΚΔ', Βιβλίον Β' Ἐπιστολαὶ Α' - ΡΒ', Βιβλίον Γ' Ἐπιστολαὶ Α' - ΕΖ'. Ἐκδόση.

ΙΖ' ΑΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ

1ος Σαλαμνίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Α' - Δ'.

2ος Σαλαμνίου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Ε' - Θ'.
Ἐκδόση.

ΙΗ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

1ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Α'. Ἐπιστολὲς Α' - Φ'.

2ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Β'. Ἐπιστολὲς Α' - Τ'.

3ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Γ'. Ἐπιστολὲς Α' - ΥΙΓ' .

4ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Δ'. Ἐπιστολὲς Α' - ΣΛ'.

5ος Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαί, Βιβλίον Ε'. Ἐπιστολὲς Α' - ΦΞΘ'.

ΙΘ' ΕΚΤΟΣ ΣΕΙΡΑΣ

Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ: Κείμενο, ποιητικὴ ἀπόδοσις, Μετάφρασις καὶ διδάγματα (Ψαλμοὶ Α' - ΟΕ').

Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ: Κείμενο, ποιητικὴ ἀπόδοσις, Μετάφρασις καὶ διδάγματα (Ψαλμοὶ ΟΣ' - ΡΝ'). Ἐκδόση

Χρήστου Βούλγαρη: Ἐπόμνημα εἰς τὴν Α'. Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

Χρήστου Βούλγαρη: Ἐπόμνημα εἰς τὴν Β'. Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

Ἀθηναγόρου Κοκκινάκη: Τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα· Λόγοι καὶ διαλέξεις.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: «G RAFO» Α. Ε – Τηλ. 281 188 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οίκιας 696 653)